Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Leerreeden.

https://hdl.handle.net/1874/373480

Dominica 8a
post Pent:
1736

Homo quidam erat dives, qui
habebat villicum, & hic diffama
tus ē apud illum quasi dis-
sipasset bona illius.

Luc. 16. V. 1.

Sic comparatum ē cum nobis hic in terra hoibs
ut nemo solus oia perficere possit A.A.
Indigent in multis hoes opera, et auxilio aliorum.
ii ipsi Reges soli ō sufficiunt ad oia regni negotia obe-
unda, sed bonis et fidis ducibus et ministris indigent,
quos, qua ipsi reges per se prastare nequeunt, fideli-
ter exequantur.
Sic Mercatores qui magna negotia mercantur tam
intra qm extra provincias fidis et diligentibus famulis
opus hbnt, qbs fidere et negotia sua committere possunt
Sic Divites, qbs magna ē bonorum abundantia, aut
incapaces sunt qui ea administrent, et infideles oeconomos
hbre dbnt.
Felices oes qui tales hbnt; at sicuti hi felices, sic
infelices illi qui talibus carent.
Inter hos infelices erat Dives Evangelicus: villicum
habebat qui minus fide egit, qui loco quod bona juxta Dni
sui utilitatem administraret, iisq mercaretur in Dni com-
modum, dissipavit.
Infelix Dnus qui talem nactus ē villicum! at infelicior
villicus, qui tam nequiter cum Dno suo egit! infelicior inqm
depositus enim, à munere, ad inopiam redactus, et iniqtis
mediis tandem, sese juvare coactus ē.

Propositio Lubet hunc iniquum Villicum vobis hodie vivo... proponere, et quod cum eo factum ee videbimus, id... multis adhuc hodiedum fieri monstrabimus. Atten...

Non exigui momenti Lectio e quam Paulus praescri...
1. Thess. 4–11. Thessalonicensibus dum ait: Wy bidden u Broeders dat g... u fragt gerust te houden, uwe eige dingen waer te neemen en... en uwe handen te werk te stellen, gelijk wij u bevoolen hebben...

Hae Lectio Thessalonicensibus praescripta, oibs oio conv... nit hoibs cujuscumq vocaois aut muneris sint. nam unus... quisq quae vocationis et muneris sui sunt agere dbt.

Sic Lectae doctores populum docere, vitia corripere
1. Cor. 9– dbt. Hinc Paulus: Vae mihi si o evangelizavero.

Sic Patres et Matres familias curam suorum gerere d... Hinc Paulus: qui suorum et mxè domesticorum curam o... fidem negavit et e infideli deterior.

Sic et oeconomus aut minister bona sibi commissa o ne... gligere sed fideliter administrare. Et quod si negligat, vel male administret, aut etiam dissipet, o agere quae sui sun... muneris convincitur.

3o Tales erat Villicus Evangelicus: tradiderat ei Dnus bo... na sua administranda, et cum iis negotiandum. Et eu... Dissipavit, ait textus, bona illius.

Matt. 25– De alio quopiam legitur, cui Dnus talentum ad nego... tiandum tradiderat, quod in terram foderit et abscondi... rit pecuniam Dni sui: hic vero Villicus Evangelicus pe... egit, nam et dissipavit, alter si o acquisivit etiam n... perdidit, sed hic o tt o acquisivit, sed et perdidit dissi... pando.

Quod hic in hoc villico contigit et hodiedum multoties fieri videmus.

Multi sunt qbs tradidit Deus bona sua, sicuti Dnus Evang... licus Villico tradiderat, o alio certè fine, qm ut cum iis neg... tiarentur, et Lucrum honestum ad intertentionem familie... sibi compararent. Et ecce interim pro eo quod hoc faciant cum Villico Ev. saepius ea dissipant.

Incredibile e quoties et quot diversis modis hoc fiat unus hoc, alter illo modo. Non exprimitur quo Evangelicus
Luc. 15 dissipaverit. Modi suppetunt multi: Filius prodigus

vivendo Luxuriosè: unus Superbis et pomposis vestibus, alter convivando et epulando; tertius consortia frequentando, Ludendo &c (describe ad vivum)

Sic en hodiedum contingit, quod cum Evangelico contigisse textus ait Dissipavit bona illius.

2o Neq hoc tt quod dissipaverit quaedam, sed et alia quae gerenda habebat, neglexerit: patet etenim, nam ignorabat quantum debitores Dno suo dbrent; quapp interrogat eos: quantum dbs Dno meo, sicq cum uno sed pluribus egisse Evangelium refert.

En sic sese res habet, dum quis sese dissipationi, conviviis consortiis et similibus dedit, tunc plerumq etiam negotia negliguntur. Dum vir Libenter consortiis adest et mulier suis, dum domo absunt, negotia curantur mens et cogitationes iis intendunt?

Loo Zoo gaet het hedendaegs: hoes invenies qui saepius domo absunt in consortiis et mulieres apud suas. occurrat aliquid agendum domi, Seigneur en is niet t'huis, weet men hem ergens te roepen, 't is hem niet eens te pijne waerdt, hij en wil niet komen, of komt hij ineptus e ad ritè obeundum: dicit: uxor faciat, sed et illa exivit, et sic worden de menschen niet eens geholpen, of zijn ze geholpen, 't is maer ten halven. Vraegt men daerna wat er verkogt is, of het aengeteekent is? niemant weet het....

Sic en agitur hodie, sicut cum Villico actum fuisse Evangelium testatur......

3o At quid inde cum Villico proveniebat? in pauperiem et in summas angustias redactus e: patet etenim, nam anxiè rogat: Quid faciam?

Sic agebatur cum filio prodigo, de quo Lucas ait, quod cum substantiam sibi traditam dissipasset, Ipse coepit egere, idq in tt ut cuperet implere ventrem suum de siliquis porcorum. Luc 15-

Sic vadit: Dissipationem et munerum neglectum pauperies sqtr. Dissipare et negligere munus e ad pauperiem festinare. Hinc Sapiens: Die het steld op vroolyk te zyn, Prov. 23-37 zal tot gebrek komen; en die wyn en Lekkere spyze Liefheeft zal niet ryk worden. Item: Ik ging eens door den akker ibid. 24-30 van een luijaert.... Et prosagiebat de eo. De armoede zal u overkomen als een post, en de behoeftigheit als een gewapend man,.....

Unde quaeso hodiedum tot tantarumque familiarum inte-
tus? nonne ex dissipatione et negligentia? nonne quia
villici variis modis dissipaverunt et negligenter negotia a[...]
opificia sua exercuerunt? nonne quia plus in consortiis
quam domi inveniri potuera?

Atque sic hodiedum fieri videmus quod de villico in Evan-
gelio dicitur

4°. An omnia salva cum hoc villico? minime gentium. Au[...]
rem o optimum Dominus ejus de eo audierat? quapropter cum voca[...]
interrogat, rationem et solutionem ab eo exigit. Zie hier
breken de baken uit, hier ziet men dat hy van een ande[...]
mans geldt mooij weer gespeelt heeft.

Sic et hodiedum multoties contingit, cum pecuniis a[...]
rum agunt, et postquam satis diu dissiparunt comperimus
aere alieno eos hoc fecisse, et quo hoc comperimus? dum
creditores eos vocare et ad solutionem compellere vide-
mus. Et hoc creditores faciunt quoque ex eo quod videant
o recte cum debitoribus agi, quo suspicantur malum f[...]
nem, et apud se diffamantur.

Sic Dominus Evangelicus villicum apud se diffamatum
compellebat; at impotens erat, solvere nequiebat.

Infelices hoc quibuscum ita constitutum est!

5°. At interim quid consilii? cum res jam eo venerit, sol-
vere nequeat, pauper sit, et tamen cum familia vivere
debeat. Quid faciam? rogat; fodere, inquit, o valeo, men-
dicare erubesco; Labori o sum assuetus, ad hoc non sum
educatus, myne handen staen verkeert tot werken, quid
faciam? fodere o valeo. Mendicare erubesco, ik ben van
goeden huize, van braeve ouders, een deftige familie
Interim quid faciam? vivere debeo.

En sic sic deliberat, sed et resolvit. At quod quaeso?
An forte proposuit ad genua Domini procidere et rogare ut
patientiam haberet; sicut ille de quo Mattheus qui roga-
bat Dominum suum, dicens: patientiam habe in me et omnia
Matt. 18 reddam tibi? minime certe. An ergo excogitavit quid
incipere quo creditoribus satisfacere et vivere cum
Luc. 15 suis posset? prout Lucas de filio prodigo ait quod se
elocaverit ad pascendos porcos cujus civis? o neen
gansch niet, gansch niet.

Quid igitur? fraudem et dolos meditatur? Et sic veritas dicti patet: Armoede Zoekt List. Hinc et Salomon, o[mni]tt[o] divitias sed et paupertatem, deprecabatur, ne paupertate coactus ad dolos confugere cogeretur. Et hoc hunc villico videmus, ad dolos confugit, ante nequam, sed jam adhuc pejor, die aen't vallen is, valt nog meer. Prov. 30

Igitur quid facit quaeso? Hy maekt crediet met zyn meesters geld, accipe, inquit, cautionem tuam, &c.

Sic et agitur hodiedum, dum aliqui in tali statu se constitutos vident, en dat ze 't niet langer houden kunnen, ad dolos confugiunt, nequiter meeperunt et adhuc magis nequiter fenerare volunt, accipe inquiunt cautionem tuam, id e[st], pecuniam, à q[ui]b[u]s possunt, corradunt et mutuantur

6° Quo fine? audi villicum, ut cum amotus fuero à &c.

Sic et eodem fine similes hoces faciunt, ut postea inde vivant, et quidem lautius q[ua]m ante. Hoc multoties fieri videmus. Ze zyn wederom in aenzien, ze zyn in alles kostelyker, ze doen 't al breder op als voorheen, ze neemen groote dingen wederom by de hand, sed cum aliorum pecuniis.

In A. A. in villico Ev. ad vivum apud multos hodiernum agendi modum adumbratum. En miserabilem exitum illorum, qui dissipant, et q[uo]d sui sunt muneris negligunt et o[mnino] curant. Conclusio

Sic vadit prout dixi, sed malè dum sic vadit. alieno damno nos sapiamus, et ne sic vadat o[mn]em dissipationem vitare debemus..... o[mnino] negligentes sed diligentes in iis qua muneris nostri sunt, simus oportet...... Sic evitabimus quod in villico videmus... Sic fiet ut bona à deo accepta bene impendamus..... ut et cum fideli servo audire mereamur Euge serve bone et fidelis quia &c.

1735. 4

Homo quidam erat dives qui habebat villicum
Luc. 16. v. 1.

Dom. 8. pintecostes 1742. 50. 63.

1. Tria praecipue nos docet praesens Ev.
1um e esse nos Dei oeconomos, adeoq commissa nobis bona sic administranda, ut rationem reddendam cogitemus
2um Non spr nos hoc munere functuros, sed p mortem ab eo certo certius amovendos, et ideo e re nostra esse, si ex bonis nobis commissis largas dantes egenis eleemosynas, prospiciamus nobis in futurum
3um Prudentiam istam Deo mxe placere: si n Dno placuit prudentia villici, à quo damnum patiebatur, quanto ma probabit nram in egenos liberalitatem Deus, qui nihil inde patitur detrimenti, econtra qui inde vel mxe honoratur, qui mxe serio praescribit liberalitatem in pauperes. &
Haec summa parabolae, ex qua 1um membrum hodie prosequemur. Ac 1° quidem dicam, quorum bonorum administraonem nobis commiserit Deus, seu quorum bonorum nos villicos constituerit
2do Quid haec consideraõ quod villici simus nos docere debeat Attendite.
3plicis gris bona Naae, Fortunae, Graae. describe singula.
Oia haec à Deo. 1° Naa Ps. 99-3 Job. 10-8.. 2. Mach. 7-22.. 2° Fortunae 1. Tim. 6-7. Prov. 10-22. Luc. 1-52. 3° Graa Ps. 83-12 Iac. 1-17.
et precibus fidelium commendavi.

Hac oia nobis à Deo, sic tn ûr Deus sit eorum Dns. Ps. 49-10-12-23-3.

Quantum ad bona grae in particulari 3. Pet. 4

Quantum ad bona Nae, vel fortunae qa inopinarò, et citius quam putamus; etiam invitis auferuntur. explo sint Aman, Manasses, Nabuchodonosor,

Baltassar. dives rusticus Ev: Idem ostende explo servi duos Dnos insequentis, sed in discessu ab invicem unum deserentis, cujus servus sit aperto patet. Sic et in morte bona nos non sequuntur. adeoq nra ō sunt. Ps. 48-18.

Moralia 1mo Si oia hac bona, nra ō sint; ergo in iis ō confidendum, aut superbiendum.

1761 1o Non superbiendum 2o fideliter administrandum

1 Non in bonis Nae v. g. decoris, fortitudinis. Nam praterquam quod vana sit pulcritudo pessimè cedit oibs qui in eis superbiunt. explo sit formosa Jesabel, fortis Goliath, sapiens Salo

2 Non in bonis Fortunae, divitiarum aut honorum, quid n. dives mundum ingrediens plus intulit quam pauper? quid habet, quod ō accepit adeoq numqm gloriandum. Cateroa malè cedit talibus. explo sit Princeps Aman, Rex Nabuchodon., dives epulo.

3 Non in bonis Grae, nam quoad hac adhuc

2. Cor. 3-5. multo mi habemus, et possumus ex nobis ipsis. Immò in iis superbire pxa ē occasio lapsûs. patet in lapsis angelis, et primis nris parentibus vide etiam ~~qam vehementer~~ quantopere hoc Dns carpat in pharisao orante in templo.

Igitur in nullis unquam gloriandum. ~~Certum~~

Ps. 113-1. Non nobis Dne, ō nobis... semper nobis ipsis dicamus: Wat hebt gÿ tw gÿ niet ontfangen hebt? doe indien gÿ 't ontfangen hebt, wat beroemt gÿ ü als of gÿ het niet

1. Cor. 4-7.

2. cor. 10-17 ontfangen had? Wie roemd, die roeme in den heere etc

2do. Si simus Villici fideles simus in Dni bonis administrandis, sciamus non ad nostrum, sed Dni beneplacitum esse dispensandum. Non satis faceret œconomus qui bona Dni non curaret, sed multo pejus, qui ea dissiparet. Male fecit servus piger talentum diffodiens, sed pessime Villicus Ev:

Nos Villici bona dni melius curare dbmo.

1 bona Nae qualia sunt corpus, ejusq membra; qualia st decor, ingenium, memoria, hæc quod attinet, uti eis non dbmo ad nram, sed ad Dei Dni nri voluntatem. In corpore ejusq membris uti non dbms ad ebrietatem, impudicitiam, aliaq peccata quæ per corpus, ejusq membra committuntur, sed, uti Paulus Rom. 6. monet, curabimus membra nra serviant justitiæ in sanctificatem. Cavebimus uti decore corporis ad alliciendas, et decipiendas aas, sed ad Deum æternum decorem honorandum. Cavebimus uti ingenio, et memoria ad scias malas, sed ad cognoscenda quæ dei sunt, recolendaq ejus in nos beneficia.

2 Bona Fortunæ quod attinet his utamur necesse tot ons noodig onderhoud, en behulpzaemheid des evenaestens. Hiervan had een verkeerd denkbeeld Rusticus Evang: &c Item, dives epulo &c talis plerumq mundiales &c At sicuti rustico Ev:, et diviti epuloni, hæc persuasio male cessit, ita et oibs eorum sequacibus &c Hinc Dns parabolam rustici concludit, dicens: Luc: 12-21.

3 Si Bona Nae, et Fortunæ; multo ma et Grææ fideliter, administranda. Hoc monet Petrus 1. Pet 4-10. Item Paulus: Videte ne in vacuum Graam Dei recipiatis 2. Cor. 6-1.

talis fidelis servus Moses Num. 12-7. duo illi servi, qui 5, et 2 acceptis talentis 5 et duo su-

supplúeravi St. Matt. 25. Talis Paulus 2. Tim.
Tales et nos ee dbmo.

Matt. 24 Sed quis putas e fidelis servus, et prudens, q. constituit Dns sup familiam suam? quisque examinet &c. singula repere

Conclusio Agite A. A. qui male administraviis corrigat
Unusquisq sicut accepit graam in alterutrum illa administrantes sicut boni dispensatores multifo mis graa Dei. Ut munere nro bene functi, audiamus: Euge serve bone, et fidelis &c.

Exordium 'T is een gemeen oud spreekwoord: ijder moet wel waarvoor hij scheep komt. Een krijgsoverste moet
1735. 50. 63. wêten &c. Een Lêraar, en bedienaar der kerke &c.
Uit het gebrek, en verzûim van dien spruiten vele onhebbelijkheden, en onheilen voort &c.
Al 't onheil van den rentmeester van ons hed: h: quam daar alleen bij toe dat hij zijne beroep niet in agt nam, dat hij niet genoeg bedagt waarvoor hij scheep quam &c.
Zie! zo veel is'er aangelegen wel te wêten en al te gedenken waarvoor men scheep komt.
Gelukkig die zig spiegeld aan eens anders leet! het gene dan de rentmeester van 't Ev: verzuimd heeft wel te bedenken, laat ons lêren het zelve zo veel t' ernstiger onthouden, naam dat wij alle rentmeesters zijn van Godt. Ten dien einde zullen wij U. A. aantonen

Propositio: 1° Waarvan, of van welke goederen Godt ons Rentmeesters heeft gesteld
2° Wat die overweging van Rentmeesters ons al moet lêren.

Moralia 1° Ons noit verlaten of verzekeren, van de goederen die wy hebben: ene rentmeester kan afgezet worden. &c.
2° Neemt onze heer ons enige goederen af, wy kunnen'er niet tegen: wy zyn maar rentmeesters. Dns dedit, Dns abstulit, sit nomen &c.
3° et 4° ut supra
5° eens moeten wy rêkening geven. vide Serm. 1744.
} in Concl. obanning secrat. villicum

Hoo quidam erat dives, qui habebat villicum — Dom. 8. Pent: 1757.
Luc. 16. v. 1. — 66. 71.

NB hunc Sermonem dixi 66 et 71. in anniversaria Consecrationis 23 et 26.; in hoc conclusi ut sequitur: * vereischt d'Apostel in eenen Rentmeester, of uitdeelder van Gods geheimenissen dat hij getrouw bevonden worde? Ik hoop dat ik als Biss mij ten einde toe als eenen getrouwen uitdeelder zal gedraagen, jaa in alle mijne moeilijkheden troost ik mij in de hoope met des Heere beloftes: Wees getrouw tot de dood, en ik zal u de kroon des leevens geeven. (Apoc. 2-10.) Ik voeg'er bij, en zeg met den Apostel: Hoewel ik mij niets bewust ben, daarom ben ik niet geregtvaardigd: maar 't is de Heer die mij oordeeld. (1. Cor. 4-4.) Des bid ik UL met, en voor mij den Heere om genade te willen bidden, en dat God, die zig gewaardigd heeft, mij, zijnen onwaardigen dienaar, tot Rentmeester der Haarlemse Kerke aan te stellen, mij geeve, dat ik met woorden, en voorbeelden UL, daar ik over ben gesteld, mag voordeelig zijn, opdat ik met UL ^ geraake tot 't eewig leeven.

^ mijne toevertrouwde kudde

Amen

^ 't koomt doorgaans aan op den Biss:, dog met vrijmoedigheid durf ik zeggen, dat ik niet ter regter of ter Linker zijde van mijnen pligt afgeweeken ~~ben zijn~~ Des: voor mij &c: niet dat ik daarom ten eenemaal onnoozel ben, o neen! want alhoewel ik mij niet bewust ben

zonder: door mij &c

Homo quidam erat dives, qui habebat villicum. Luc. 16. v. 1.

Dominica 8 Pentecostes 1757.

Gelijk de naarstige bie zijnen höning vergaderd uit het bloemgewas, [leest] terwijl op den zelfden tijd de spinnekop 'er zijn fenijn uit trekt, alzoo gaat 't met de zoete bloemen van 't h. Ev. op den zelfden tijd als een verligte ziel, [een regt kristen] daar uit zijnen höning van troost, en leere trekt, diend dat zelfde heilzaam blad voor den godloozen om daar uit zijn fenijn te zuigen. de gelijkenis van ons voorgelezen h. Ev. is hier van een duidelijk bewijs.

De godvergeten Juliaan en Porphirius gebruikten eertijds dit deel [van 't Ev.] om den Zaligm. te lasteren als of hij door deze gelijkenisse goedverkwistingen, dieverije, roof, bedrog, en diergelijke zonden had goedgekeurd, omdat Jesus [van] dezen onregtvaardigen rentmeester zeide: de Heer prees den onregtvaardigen hofmeester, dat hij wijslijk gedaan had.

Maar zonder reden, misdien [illegible] wijnige parabelen met zoo [veele] verhévene lessen, en waarhéden, als deze, [vervuld zijn.] Hierin ziet een verligt Kristen in den perzoon van den rentmeester zijnen staat, en geléégentheid, in dewelke hij van Gode gesteld is. Hierin ziet hij in den perzoon van dien rijken man waar al groot goed Godt ons op deze wereld doet. Hier leerd hij zijnen pligt kennen in 't doen van deezen rentmeester. Het geld en goed word hier met zijne regte koleuren afgeschilderd, als het genoemd word de Mammon der ongeregtigheid. Hier leerd men den pligt om het zelve naar Gods wil te besteden.

(Men kan deze gelijkenisse beknopt in 4. deelen afdeelen. In 't eerste kunnen wij aanmerken de perzoonen, die 'er worden ingevoerd. Daarnaa den handel

Uit dit al is onze meening ons alleen te houden aan de 2 eerste, en voornaamste perzoonen, die de Heer Kristus in de gelijkenisse invoerd, zeggende: daar was

van deze met elkanderen, nam het opeisschen van de rekeninge, en 't opzeggen van 't rentmeesterschap ten 3den kan men aanmerken het beraad, 't w. de rentmeester daarover bij zig zelven neemt; en ten laatste het slot der gelijkenisse verzeld met de toepassinge van de zelfde.

Propositio De meining is ons nu alleen aan 't eerste deel te houden en 't aanmerken de persoonen, die in de gelijkenisse worden ingevoerd. De ~~mee~~ Heere Kristus noemd de zelve een rijk man, en een Rentmeester.) Daarwas een rijkman, die een hofmeester had. Wie deze zijn zullen wij u. A. nader verklaren. Dit zal ons bij nader toepassinge aanleiden tot verscheide waarheden, en zeden pligten, die daaruit volgen. Attendite

(Drie verscheidene zoorten van perzoonen steld de Zaligm. in de parabel of gelijkenisse van ons voorgelezene Ev. voor, waarvan 'er onze text twee meldt nam een rijk man, en zijne hofmeester.)

Homo dives 1o. Men hoeft geene vergezogtene uitleggingen te gebruiken om te toonen wie Jesus door dien rijken man wil verstaan. Men kan volgens de gemeene uitleggingen der hh. vaders ligt bevatten, dat daar door geene andere ~~als~~ dan God zelfs verstaan word; want wie is 'er die met zoo vele reden rijk genoemd kan worden als die verhevene majesteit? hij die van alle eewigheid oneindelijke rijkdommen ~~bezat~~ van glories, en heerlijkheid bezat in zig, heeft in de schappinge van 't heel al niet min zijne rijkdommen ~~als~~ der magt getoond, nam als hij ganse de wereld, en al wat daarin is, als een blijk van zijne onuitsputtelijken schat, heeft voor den dag gebragt, # en aan den eerstgeschapene mensche het gebruik daarvan naar zijn welgevallen als een vrijwillige giste heeft ~~[illegible]~~ in handen gegeeven. Dus roemde er David ~~[illegible]~~ deze rijkdom van God ~~[illegible]~~ als hij uitriep in zijnen 23. ps: D'aarde behoord den

als hij sprak, en 't was gemaakt, en gebood, en 't was geschapen. Ps. 33.9.

den heere toe, en alle haare volheid; d'aardbódem,
en alle die daar op wonen. Jaazelfs Godt hij den zelf-
den propheet eigend zig het heel al toe, en verklaard
zig heer van't zelve: D'aardbódem, (zegd hij) en al   Ps. 49-32
wat'er in is, behoord mij toe. Paulus noemd Godt Eph. 2-4. rijk in barm
(Godt om deeze rijkdom van zig eertijds aan't slaafelijk hertigheid, en
Jsraël te toonen, gaf zig zelven onder zijne naamen Rom. 10-12. milda
eenen naam, waardoor hij zijne mógentheid, en rijk- dig over alle, die
dom uitdrukte, nam den naam Saddi. hem aanroepen.
De h. hier: in zijnen brief (Ep. 136.) aan Marcella Zoo dan God is de
steld deezen naam onder de 10 eigenaamen van Godt, en gène van wien
zegd, dat die zoo veel hiet als Sufficiens, of, die uit Kristus in d'op-
zig zelven kan bestaan, wiens rijkdom zoo groot is, genoomene woorden
dat hij niemand van doen heeft. Godt is dan die gène, zegd: daar was-
van wien onze text: daar was een rijk man..)
6. Egter behalven deeze uitlegging kan ook de heere Jesus
voor deezen rijken man genómen worden, niet alleen naar
zijne godlijke natuur, volgens dewelke hij Godt is met den
Vader, en h. geest, # maar ook zelfs naar zijne mensche- # en als God is
lijke natuur, volgens dewelke hij ons, als wij hem door dui- de rijke man; ge-
vels list in onzen eersten vader ontvreemd wären, heeft lijk wij nu hebben
~~tegens~~ door zijn bloed wéderom herkogt, en ons dus wéder- gezeid,
om door eenen nieuwen titel zig eigen heeft gemaakt. 't is
hierom dat Jesus zegd, dat hem alles wéderom toekoome
Alle dingen (zegd hij) zijn mij van mijnen vader over- Matt. 11-27
gegeeven. Item: Mij is alle magt gegeeven in hémel c. 28-18
en op aarde. Zoo dan de rijke man is God, of J. C. de verlosser.
2°. D'andere perzoon, in onze opgenoomene woorden ~~van wien in den text gewaagd~~, word Villicus
een hofmeester, in't Latijn villicus, genaamd, 't welk in
zig zoo veel hiet als iemand, die over eenige Landgoe-
deren van eenen heere is gesteld, waarom andere het
ook zeer wel vertaalen, hem noemende eenen Rentmees-
ter. Maar indien men de grondtaalen naarvorscht,
is't nog iet meer, en beduid't eenen perzoon, die't be-
stier van eenen heere heeft gekreegen over al 't gène
hem toebehoord. Zoodanig een bezorger of rentmees-
ter was wel eer Joseph ten aanzien van Pharaö, van Gen. 41-37
wien naamals Stephanus zeide: Pharaö stelde hem act. 7-10-

tot een Vorst over Egypte, en over ~~geheele~~ zijn heel huis.

a. Men zoude buiten de gemeene uitlegging gegaan van de hh. Vaders, indien men iet anders door dezen Bevelhebber, door dezen Rent: of hofmeester wilde verstaan ~~dan~~ dan 't menschelijk geslagt, 't w: Godt als zijnen rent: of hofmeester heeft gesteld over alle zijne rijkdommen, en goederen deezer wereld, den eenen meer, den anderen min #

daar van mededeelende.

b. 't is waar d' oude Tertulliaan beeld zig in dat door dezen rent: of hofmeester moet verstaan worden het volk van Israël, 't w: als rentmeester van Godt het Land Kanaän had ontvangen, tot 't w: volk Godt zelf had gezeid: het land zal niet voor altoos verkogt worden: want het is 't mijne, en gij zijt mijne aankoomelingen, en huurluiden.

Lev. 25-23

c. (Wel is waar) volgens den h. hier: verstaat Theophilactus, en andere, door dien rentmeester, en huisbezorger d' Apostelen, die huisgenoten, en bezorgers zijn van 't huis des heeren, # (Maar dit is alleen een vergezogte zin.)

# of de kerke van J. C. ; en hier mede koomt overeen d' Ap: Paulus, die zig en zijne mede apostelen aanzag, en van de geloovigen wilde aangezien en gehouden worden als dienaars van Chs, en als uitdeelders, of rentmeesters, en vervolgens niet als eigenaars, van Godts geheimenissen; Een ieder (zeide hij) merke ons aan &c 1. Cor. 4-1. En ten bewijze, dat hij, en d' andere Aplen maar rentmeesters van God en J. C. waren, voegde hij 'er bij: Nu dog hergène in d' uitdeelders, at rentmeesters vereischt word, is dat imand getrouw gevonden worde. Dog &c

De gemeene uitlegging leerd ons, dat 'er niets gevoegelijker, dan het gansche menschelijk geslagt door dien rentmeester verstaan kan worden. 't is Godt, die den mensch in zijnen eersten Vader Adam tot rentmeester heeft aangesteld, als hij Adam in 't bezit van d' aardbodem, en al wat in de zelve is, heeft gesteld. 't is dit rentmeesterschap 't w: Godt wederom in Noë heeft vernieuwd, als hij hem naa den zondvloed meester van de gansche aarde heeft gesteld. Wij zijn dan de rent: of hofmeesters van Godt, dien rijken man, die alles bezit 't w: in 't heel al te vinden is. Gaan wij tot de toepass: over

Gen. 1.

Appl.

1mo Zie hier dan eene waarheid, die uit deze uitlegging gevloeid, eene waarheid van wij niet genoeg wel gekend, nam indien wij alleen rent: of hofmeesters zijn van Godt, dien volmaakt rijken man, zoo koomt al ons goed den heere toe, en niets van al het gène wij bezitten koomt ons toe, wij bezitten het maar voor een tijd om het zelve naar den wille van onzen rijken heere te besteeden. 't is waar dit schijnt in 't eerst een onbekend

Si villici? ergo non domini, et proprietarii omnium bonoru nobis commissorum

raak

taal bij degenen, die de wereld, en 't gene in de wereld is, beminnen. Maar egter 't is een waarheid, die het gebruik van Gods gaven op deeze wereld moet regelen. Alle gaven, alle rijkdommen, alle goederen, die wij bezitten, zijn niet d' onze, maar van Gode, die z' ons voor een tijd heeft toebetrouwd. 1° alle de goederen van onze ziele, 't zij eene gelukkige gehaugenis memorie, een verheven verstand, een uitnemende geleerdheid, hooren alle aan Gode toe, en zijn ons maar gegeven, om naar zijnen wille tot zijner eere, en glorie te gebruiken. 2° Alle goederen van 't lighaam, 't zij schoonheid, 't zij gezondheid, kloekte, en sterkte zijn niet dan als goederen, die Gode toebehooren, en die hij ons maar voor een tijd heeft toegedeeld om voor hem te besteeden. 3° Het goed zelfs, dat men gemeenlijk goederen van 't fortuijn noemd, zijn niet anders dan als rijkdommen van dien grooten rijken man Gode zelf. De rijkdommen, de eer van deeze wereld, verhevene geboorte, en al wat de wereld agt, hoord Gode toe, en wij zijn 'er niet meer van dan rentmeesters, en bestierders.

Godt zelfs heeft deeze waarheid in 't oude verbond al bekend gemaakt, als hij door den mond van Aggeus zeide: Het zilver is het mijne, en het goud is het mijne, zegd de Heer der heirkragten. Agg. 2–9

De H. Ambr., die groote meester van den grooten Augustijn, hield deeze waarheid wel eer voor aan zijne toehoorders predikende over 't zelfde. „Servus es dei, (zeide hij, zijne rijke toehoorders aanspreekende) „dispensatio tibi commissa est dominicae facultatis; „quae in manibus habes, commissa potius, quam concessa „agnosce.„ serm. 8. in dom. 8. de villico.

('t is waar indien men de burgerlijke wetten inziet en hoe dat volgens die de goederen deezer wereld door erfenis of op andere wijzen aan hunne regte heeren worden toegeweezen, zoo schijnt 't als of wij hier iet eigen bezaten. Maar zoodra wij Jesus wet boek inzien, zijn wij niet anders dan als hof- en Rentmeesters, die hij zijne goe-

^voor een tijd

deezen ^in handen gegeeven heeft.

Men hoeft; om van deeze waarheid overtuigd te zijn ook onder 't midden van de wereldsliefhebbers de goederen deezer wereld maar t' aanschouwen, ^en te zien hoe ligt de zelve van bezitters veranderen, en men zal haast bevinden, dat 't maar geleend goedjes, en van ons voor een korte tijd als rentmeesters bezeeten word. Zie maar eens op een kostelijk huis, of eenig land goed, 't w van daag een rijk man bezit; nauwlijks wijnige jaaren of 't gaat door gift, of erfenis tot zijner zoon ^over. Dikwils op een ogenblik keerd het fortuijn, en stoot ons, door Gods toedoen, uit het bezit van 't zelve. De dood rukt ons op een oogenblik weg, en 't géne wij nauwlijks bezáten, gaat over tot eenen erfgenaam, met wien wij dikwils de minste kennisse hadden, en daar wij noit van gedroomd ^zouden hebben.)

^en van dien tot eenen tweden, en derden.

Dienshalven indien wij eene regte kennisse willen hebben van al dat hier op deeze wereld bezeeten word, wij moeten 't niet anders aanzien ~~als~~ ^dan als een toevertrouwden schat, die ons van dien grooten Vorst Gode zelfs is gegeeven om naar zijne begeerte te gebruiken. Wij moeten ~~tot~~ gansche het menschelijke geslagt, arm, en rijk # aanzien als die knegten daar Jesus van spreekt Matt. 25. aan dew die rijke heer zijne goederen heeft uitgedeeld, waar van hij eenige 5 talenten, i. e. veele goederen, en gaven, andere 3, andere 2, andere een talent gegeeven heeft, niet om die als hunne eigene schatten te gebruiken, en zig zelven toe te eigenen, maar om volgens den wille des heeren te besteeden, en op zijne wederkomst 'er rekeninge van te geeven. #

want ook de armste reekeninge zal moeten geeven hoe hij zig in zijnen staat heeft gedraagen; alle menschen, zeg ik, moeten wij dan aanzien

Negotiamini dum venio. Luc. 19.

Ergo non de iis superbiendum

^do Indien wij dus het wereldsgoed aanzagen, zouden wij dan wel zoo veel werks maken van al dat géne het w de wereld zoo dierbaar schat? Indien wij dat vernis, 't w de wereld daar aan smeerd, eens ~~zoo~~ ^ter deeg afveegden ~~zijde hebben~~, en 't eens ter deeg volgens het Ev. aanschouwden, zou men wel zoo hovaardig zijn over dat géne, 't w ons maar voor een tijd is toevertrouwd, en waar van wij geene meesters, maar alleen rentmeesters zijn? ik twijfele niet of

of alle opgeblazentheid over 't aardsche, en 't wereld-
sche zou vergaan, indien men eens door zulk een glas + vergroot
d'ijdele wereldsgoederen aanschouwden.

Maar, neen! in plaatse van het aan te zien, als gaven
van Gode aan ons voor een tijd toevertrouwd, en van
dewelke hij daarna rekeninge zal vorderen, men ziet het
veeltijds aan als 't onze, en men steld, en verheft zig
boven zijne médebroeders, die wel minder dan wij hebben, maar dikwils veel beter zijn
voor Gode, dan wij; men beeld zig in dat heel de we-
reld voor ons moet buigen, omdat in onze kisten, en
kasten wat meer goud, en zilver is, wat meer renten-
brieven, en obligatiën opgesloten zijn; omdat men
wat beter van huis, en erfe voorzien is; men spreekt,
en zegd al ménigmaal in het binneste van ~~onze~~ zijne herte: Luc. 12-19
Mijne ziele, gij hebt veel goeds opgelegt voor vele jaren,
rust, eet, drink, en maak ú vrolijk. Maar hoor wat
Godt tot hem zeide: Gij dwaas, dezen nagt zal men
uwe ziel wéder afeischen, en het géne gij bereid hebt,
voor wien zal het zijn?

Hoort ook wat d'Ap. Paulus, die wel terdeeg wist
wat al het géne wij hier bezitten is, zeide: (als hij zelfs
van 't geestelijke, 't w nog oneindig treffelijker is, deze
getuigenis geeft:) Wat hebt gij, 't w gij niet ontvangen 1. Cor. 4-7.
hebt? dog indien gij 't ontvangen hebt, wat beroemd
gij ú, als of gij 't niet ontvangen had? ('t is waar hij
spreekt hier van de gaven, die de ziele aangaan, maar 't
zelfde is met al het géne wij hier bezitten, al wat bij ons
voor iet groots geägt word.

D'Ap. Jacobus in zijnen algeménen brief drukt
het niet min kragtig uit, om ons alle hoogmoed, en op-
geblazentheid te beneémen, en den regten keer van
alles te doen erkennen. Alle goede gifte (zeit) en alle vol- Jac. 1-17
maakte gaafe is van boven, afkoomende van den Vader
der Ligten. q. d. aliis verbis: zijt niet opgeblazen, en
verhovaardig ú niet in al het géne gij bezit, en stel ú
niet boven anderen, want al het goed, dat gij hebt, van
wat aart of nature het zij, is niet anders ~~als~~ dan een gaafe
van Gode, gij hebt het maar om weerom te geven, nevens
de rekeninge van 't zelfde. Dierhalven, o ~~dwaas~~ mensch! hoe dwaas zijt

gij, die u verhovaardigd als eigenaar over het gene dat
gij maar als rentmeester bezit?

De propheet Daniël geeft ons in den grooten Nabuchodonosor eene schets van eenen hovaardigen, die de gaven van God ontvangen, aan zig toeschreef, en zig daarin verhovaardigde. Hoor wat een trotsche taal die koning voerde, wandelende in zijn paleijs: (Dan. 4-27) is dit niet (zeide hij) het groot Babel, dat ik in de kragt van mijn vermógen, en in den luister van mijne heerlijkheid, tot een koninglijk huis opgebouwd heb? Maar hoor wat straf de hemel deezen godloozen koning deed onderstaan, voor zijne opgeblazenheid, waardoor hij Gods gaven aan zig toeeigende. Als de woorden (zegd de text) nog in des konings mond wáren, viel'er zoo een stem uit den hemel: Koning Nabuchodonosor, dit word u aangekundigd: uw rijk zal van u afgaan, men zal u uit het gezelschap der menschen verdrijven, en uw verblijf zal zijn bij de beesten, en wilde dieren &c)

En inderdaad, indien men 't wel doorziet, wat groote dwaasheid is'er dan zijnen roem te drágen op 't gene Gode toebehoord, en naar zijn welgevallen ons maar te bewáren gegeeven is? Zoude iemand zig niet (een arme bedelaar) belagchlijk máken, indien hem een konings kleed wierd gegeeven om voor een tijd daarmede (op een theáter) des konings perzoon te vertónen, en dat hij (Daar na 't Spel) het zelve voor zijne kleding wilde doen doorgaan? Geene mindere dwaasheid is 't hier dat een rijke op zijn geld en goed, een geleerde op zijne weetenschap, een gezonde op zijne gezondheid en sterkte zijnen roem draagt; want niets anders is deeze wereld dan een groot Schouburg, waarin verscheide gáven, verscheiden kleederen zijn, waarin elk volgens Gods begeerte zijnen rol staat vertoond, niet op dat hij op dezelve, als op zijne eigene, zijnen roem zoude drágen, maar om God daar door te eeren, en den naasten bij te staan. (Wat dwaasheid zou 't zijn, indien iemand, aan wien verscheiden kostelijke juwélen toevertrouwd en in bewaring gegeeven wáren, de zelve dágelijks gebruikte, en daar hovaardig op was, als of 't zijne eigene wáren? Geene

minder

minder dwaasheid is't voor Gode te roemen over de gaaven, die hij aan ons voor een tijd heeft toebetrouwd.)

3tio Maar ~~evenwel~~ al is 't waar dat al wat wij hier bezitten geene stof is om onzen roem ~~...~~ op te drögen, zoo is egter het zelve ons niet te vergeefs van Gode gegeeven. God, die ons van deneenen kant de hovaardigheid verbied, omdat wij maar rentmeesters zijn, gebied ons van den anderen kant zijne goederen wel te gebruiken, en uit te geeven.

Sed secundum Dei voluntatem dispensanda sunt.

Men hoeft niet ver te gaan om te weeten wat onze pligt op dit stuk is. Aanmerkt maar den pligt van eenen rentmeester jegens zijnen heere, en gij zullen ligt zien uwen ~~den~~ pligt. Gelijk een rentmeester op zijns heeren order het geld, dat hij onder zig heeft, uitschiet, zoo wil Jesus dat wij zijne gaaven, volgens zijn gebod, zullen uitdeelen. Zoodra eenen rentmeester d'order van zijnen heere bekend word, 't zij door wisselbrieven, assignatiën, of door andere wegen, is hij bezig om zijns meesters geld uit te schieten, volgens de gegeevene orders. 't zelfde wil Gode van ons hebben; hij heeft ons over veel, of weinig, dat 't zelfde is, gesteld, en heeft ons naar de maate van 't toevertrouwde verpligt het zelve uit te geeven. Willen wij weeten wie d'assignatiën, en wisselbrieven op ons hebben? deeze zijn d'armen, en behoeftigen, die Gode onze heer, en meester ons toezend om hen van d'aan ons toevertrouwde goederen mede te deelen; hij belooft ons dat 't ons op onze rekeninge zal valideeren, en voor goede rekeninge betaalinge zal verstrekken. hoe kon hij nauwer verbintenisse, hoe kon hij beter assignatië op ons geeven dan ~~als~~ bij Matt. 25. alwaar hij zegd: Ik zeg u voorwaar: zoodikmaals als gij dit aan een van deeze minste broederen hebt gedaan, zoo hebt gij 't mij gedaan.

Matt. 25-40

('t is waar Gode heeft juist onze hulp niet van doen om zijne armen te spijzen. Gode (pau.) is magtig u met allen genade zögen overvloedelijk te begiftigen,

2. Cor. 9-8

zijne schatten zijn onuitputtelijk, hij kan van ~~...~~ groote d'armsten rentmeesters maken, dan de rijksten ~~als wij~~ zijn, maar Gode, die 't geluk van een ijder zoekt, wil de rijken door de werken van barmhar=

tigheid zaligmaaken, terwijl hij den armen de zaligh
wil geven door de verduldigheid, hij wil de ryken door de arm
stof geven om zig in hun rentmeesterschap wel te quyten,
hij wil hen de gelegenheid verschaffen om met hunne
5 ontvangene ponden 'er nog 5 bij te winnen, en hen dus den loon van
goede, en getrouwe rentmeesters mede deelen.

Conclusio

Wel aan dan! A. F. wij allen wie wij zijn, rijk, of arm, aan den
Gode weinig, of veel heeft toevertrouwd, zijn rentmees-
ters van dien ryken man. (Dog het gene in de rentmee-
1. Cor. 4-2. ters vereischt word, is dat iemand getrouw gevonden
C. 7-29 worde.) Des zeggen wij met den (zelfden) Apostel: de tijd is
kort: die koopen ... die koopen, als of zij niet bezaten,
en die deeze wereld gebruiken, als of zij ze niet gebrui-
ken; want de gedaante deezer wereld gaat voorbij.
Wie weet hoe nabij de dag is op denw wij ter rekening
zullen geroepen worden? laaten w'ons dan alroos
aanzien als rentmeesters van Godt; zorgdragen dat
w'ons over zijne goederen, aan ons toevertrouwd, nooit
verhovaardigen, maar de zelve volgens d'order van
onzen heere, en meester getrouwelijk besteeden. Zoo
zal 't geschieden dat, als die rykeman, met ons zijne
rentmeesters vroeg of laat rekeninge zal houden,
wij uit zijnen mond die zoete woorden zullen hooren:
Wel aan gij goede, en getrouwe knegt, omdat gij etc.

1757. 1766. Nog een woordjen, en daarmede sluiten wij.
in primo sacro U. A. hoorde in de verklaaringe van den tekst, dat
securus sum door den rentmeester, volgens den ouden Theofilactus
den Ch. vader en anderen, zeer wel verstaan worden d'Apen, en hunne
over de 2 eerste Et. naazaaten. Nu juist heden, als 't Ev: van den rentmees
in Godskerke word voorgeleezen, vieren wij de 23. verjaa-
ringe dat 't Gode behaagd heeft mij, zijnen onwaardigen dienaar, tot Biss:
of Rentmeester zijner Haarlemse kerke te doen inwijden.
Des zeggen wij dan ook met den Ap: 1. Cor. 4-1. Een yder merke ons aan als
dienaars van Chr, en uitdeelders of Rentm: van Gods geheimenissen. Ver-
eischt d'Ap: in eenen Rentm: dat hij getrouw gevonden worde. * Ik voeg'er met Paul
bij: voor mij daar is mij weinig aangeleegen dat ik van u geoordeeld worde nl.
omtrent het waarneemen van mijn Rentm: of Biss: amt. (Wat men ook al praat,
ik denk niet dat iemand, onkundig van zaake, den Biss: zoo dwaas zal aanzien
dat hij zonder doorslaande redenen dit, of dat zal doen, en die de zaake niet
bij weet, verzoe van te laaken, zal des Biss: handel zeker prijzen.) Des voor mij
~~daar is mij~~ ~~want~~ ~~[illegible]~~ Alhoewel ik mij niet bewust ben, Ik heb mijne bezondere
gebreken. Ik zeg daarom: Mea culpa, ik bid U.L. met en voor mij den Heer om genade
te willen bidden, en in 't bezonder, dat God, die mij tot Rentm: zijner Haarl: kerke
aangesteld, mij geeve, dat ik met woorden en voorbeelden U.L., daar ik over gesteld ben

Redde rationem villicationis tuæ. Luc. 16. v. 2.

Dominica 8 Pentecostes 1744. 52. 65.

'T is voorwaar geen min schrikkelijk, dan wel een onverbrekelijk vonnis van Godt tegen den zondigen mensch uitgesproken in 't aardsche paradijs. A. A. Paulus haald dit schrikkelijk en onverbrekelijk vonnis aan Heb. 9. 27. alwaar hij zegd: Statutum ē hoibs semel mori. En aanstonds voegd hij 'er nog iets schrikkelijker ~~er~~ bij ~~aldan~~ de doodstraf zelfs: Post hoc autem judicium q. d. dit is een vonnis van eenen onveranderlijken Godt tegen den zondigen mensch vastgesteld, en als met een diamante grifje in een staale plaat ~~...~~ geschreven, dat alle menschen, die het leven ontfangen hebben, het zelve wederom, vroeg of laat, door den dood moeten verliezen. Dog dit is nog het schrikkelijkste niet, al zidderd en beefd de mensch, als hij denkt, dat die taaye band, die ziel en lighaam zoo veele jaren heeft aan een verbonden, zal gebroken worden, dat de ziel ~~zijn~~ haar aardsche huis zal verlaten; maar het schrikkelijkste is, dat hiernaa een oordeel volgen zal, in 't w op 't nauwkeurigste rekening van alles gevorderd worden zal.

vide serm. dom. 23. 1753. assimilatum ē regnum... qui voluit rationem ponere. Item in festo S. Willibr. 1748.

De Heer Cbs geeft in 't Ev. genoeg te kennen hoe veel 'er aan gelegen is dat zijne leerlingen deze waarheid ter deeg ter herte nemen, als hij 'er niet op een, maar op verscheiden plaatzen van spreekt zoo wel van het bezonder oordeel, 't w ijder naa zijnen laatsten doodsnik straks zal ontfangen, als van het gemene oordeel, 't w ten jongsten dage zal geschieden, als Jesus op zijnen regterstoel der wolken gezeten een ijder, volgens Paulus zeggen, zal doen rekening geven van het gene hij in zijn leven gedaan heeft, 't zij goed, of quaad. Hoe dikwils heeft Jesus ~~niet~~ bij d' Evn dien schrikkelijken dag beschreven? als hij al de vervaarlijke omstandigheden aanhaald, die dezen droevigen regtdag zullen verzellen, waardoor een mensch zijne hairen zullen ten bergen staan, en van schrik zullen verdroogen? 2. Cor. 5.

Maar behalven déze naakte voorzeggingen van eenen onfeilbaren godt, met hoe veele gelijkenissen heeft hij den toekômenden regtdag ~~niet~~ afgebeeld om ons het noodrakelijk denkbeeld hier van meer en meer op te helderen?)

• Ons voorgelézene Ev., dat ons eene gelijkenis aanhaald van eenen heere, die van zijnen verquistenden rentmeester rékening vorderd, geeft ons onder de schers van eene gelijkenis niet alleen te verstaan het voordeel dat men heeft in aalmoessen te gêven, 't regte middel om in d' eeuwige wôningen binnen te kômen, 't w.t voornaamste inzigt van Jesus in déze parabel is, maar daaren bôven schest t ons ook af in dien heere met zijnen rentmeester, van wien hij rékening vorderd, || eene regte ~~rekening~~ verbeelding van die rékening, die godt, die groote heer van de gansche wereld, eens zal vorderen van ons al te zâmen, die hier voor een tijdt als rentmeesters kunnen aangezien worden.

|| het schest, zeg ik, ons af

Proposito

't voornémen is U. A. déze rékening in het gevolg levendig voor te stellen. Ten dien einde zullen wij eerst onze opgenomen woorden: Redde rationem villicaõis tuae naar den letter ophelderen of verklâren. Dan zullen wij hier uit ^ leeren 1° wiens goederen het zijn, die wij hier bezitten, 2° en de zelve aanzien als woorden, die godt aan ijder van ons zal zeggen, als hij ons de rékening van alles, dat hij ons toevertrouwd heeft, zal afvorderen.

^ in de toepassing

Attendite

Het géne certijds de h. Hier. in zijnen brief aan Algasia Ep. 353. quest. 6. aanmerkt over de gelijkenis van 't voorgelezene Ev., diene wij ^ook eerst aan te merken, indien wij bestipt de kragt van den letterlijken zin willen bevatten.

Déze Vâder merkt aldaar te regt aan, dat, alhoewel in onze gemêne ^lat. vertâlinge, die man ^van wien rékenschap afgevorderd word, Villicus genoemd word, i. e. die landgoederen bestierd, ~~m~~ ^en een bruijker is van een anders landgoed, of ten minsten voor eene zékere winst of loon eenig landgoed voor zijnen heere bebouwd, ~~dat egter~~ dat volgens den gr. text van Lucas, hij geen landbouwer, of bruijker moet geheéten worden, maar voor eenen bezorger van het goed, en rijkdommen van een groot

déze Vâder (zeg ik) merkt egter aan dat... ^ dat 't woordt Villicus hier moet genômen worden

grootsheere, van wat natuur die goederen ook zouden zijn, 't zij landgoederen, huizen, renten, of andere jaarlijksche voordêlen, behoorende tot d'inkomsten of rijkdommen van dien heere; met een woordt, dat 't woord *Villicus* hier wil beduiden eenen man, die het bewind en bestier heeft van de rijkdommen, die een ander toebehooren. Van zulk een dan spreekt de parabel, of de gelijkenis.

Waarom onze nederduitsche vertaling ook heeft: *Rentm.* en *Rentmeesterschap*.

Nadat dan, volgens de gelijkenis van 't Ev. die groote heer zijnen hof- of rentmeester had aangesprôken, hem bestraffende over het géene hij van hem, en zijnen slinkzen handel gehoord had, zeggende: *Quid hoc audio de te?* voegde hij'er bij: *Redde* en

q.d. is 't waar dat ik door het gemêne gerugt versta aangaande de verquistinge van mijne goederen? en dat naar zo veele gunsten van mij ontfangen te hebben? nâdat ik u zoo veele rijkdommen heb toevertrouwd? wat hoor ik? is uwe handel niet opregt? *Redde rationem*.

Wel wat is dan, zal men vraagen, 't onderscheid tussen eenen Rentmeester en eenen eigenaar? Wil u. A. dit net, en onderscheidenlijk weeten?

N. B. Dit is 't onderscheid tussen eenen rentmeester, en eigenbezitter der rijkdommen, en goederen.) Volgens 't wereldsregt in alle vrije landen is niemand verpligt rêkening te doen van zijne eige rijkdommen, die hem toebehooren, indien ze niet misbruijkt worden tot nâdeel van het gemeen; maar anders is het met eenen rentmeester gelêgen. Dêze van alles, wat hij als rentmeester bestierd, is hij verpligt aan zijnen heere rêkening te gêven, nâdemaal hij'er geen meester van is, en maar voor eene gezette belôninge zijns meesters goederen bestierd, of waarneemt.

Nu zoo ging 't ook met den rentmeester van onze Ev. gelijkenisse. Hij word geeischt om rêkening te doen, *Redde rationem villicationis tuae*, i. e. toont wat gij ontfangen hebt, wat gij uitgegêven hebt, hoe gij de goederen van uw heere bestierd hebt, wat gebruijk gij van d'inkomsten gemaakt hebt, geef hier bewijs, en rêkening van.

Applicatio

Zie hier in 't kort den letter. Wij gaan tot de toepassing over.

Wel is waar, indien wij ons dus alleenig ophouden in den slegten letter schors van Jesus zijne gelijkenissen en voornamenlijk in onzen text, zoo schijnt'er niet veel tot onze stigting in te stêken; Maar, indien wij d'innerlijke betêkeninge hiervan in agt nêmen, zoo zijn hier in deftige lessen opgeslôten.

Dus als wij volgens d'uitlegging van de meeste Vâders aanmerken, dat door dien rijken man God verstaan word, en

door dien rentmeester ijder mensch, die op zijnen tijde rek-
ning moet geven van het géne hem toevertrouwd is, wat zit
'er dan ~~mee~~ al heilige, en stigtige lessen in?

1mo Hier leeren wij dat wij maar Rentmeesters zijn, en
geen eigenaars van al het géne, daar hier de hovaardige
mensch op roemd, en zig verlaat.

Al over veele eeuwen preekte de h. Chrysol. deze waar-
„heid zijne toehoorders voor: „In terra nos dbmus sentire vi-
„licos, dominos ō putare; prorogationis temporariæ minis-
„terium suscepisse, ō jus perpetuum„.

Daarom lagchte eertijds de h. Chrysost. (hom. 2. ad popu.
„ant.) met de testamenten van sommigen: „Ille habebit
„agrorum, vel domorum dominium, usum vero alius: oēs n.
„usum habemus, dominium nemo„.

Nu indien dit een waarheid is, gelijk 't zeker is, hoe dwaas, en verkeerd
dèlen dan ~~niet~~ de meeste Cbnen?, indien de Heer iemand m.
goederen, en rijkdommen zegend, aanstonds verbeeld men
zig dat het onze schatten zijn, en men roept al met den die
Apoc. 3-17 zen in 't boek der Openb. *Ik ben rijk, en wel voorzien, en heb*
niets gebrek. Men zegd al met den bedrogenen Koning Na-
chodonosor: *is dit niet het groote babel, dat ik in de kragt*
Dan. 4-27. *van mijn vermogen, en in den luister van mijne heerlijkheid*
tot een koninglijk huis opgebouwd heb? En ondertusschen
men denkt, en let niet genoeg, dat *de zegen des heeren de*
Prov: 10-22. *mensch rijk maakt*, dat ons de goederen, maar, als aan rent-
meesters, in handen gegeven zijn, en dat wij daar van eens re-
kening zullende moeten geven, de zelve alleen maar volg-
den wil, en begeerte van onzen heere mogen gebruijken.

Het géne Paulus eertijds van de genade des Cbtendoms
1. Cor. 4-7. schreef: *Quid hbs, quod ō accepisti?* is een waarheid ten a-
zigt van al wat wij hier bezitten. Hierom zeer wel d'Ap.
bij: *Oē datum optimum, et oē donum perfectum de sursum*
Iac. 3 *descendens à patre Luminum.*

Zoodan 't is een onfeilbare waarheid, alhoewel wijnig be-
vat, dat al wat hier groot, al wat hier geagt, al wat hier ver-
heven schijnt te wezen, alëen maar een geleend goed is,
't welk God ons maar als rentmeesters, en gebruijkers doet be-
zitten.

Al schijnt het dan dat de goederen, en rijkdommen ons
toebehoren, 't is God die van alle goud en zilver kan zeg-
gen, gelijk hij eertijds van den tempel, en zijne kostelijk-
zei

zeide: Meum ē aurum, meum ē argentum: 't is altijd de Heer, gelijk Anna in 'er Lofzang zong, die arm, en die rijk maakt. Agg. 2. 1. Reg. 2.

Al schijnt de wijsheid, geleerdheid, en verstand, een goed dat iemand of van de natuur, of door zijnen yver, en vlijt verkrégen heeft, 't is de Heer die 't geeft; die Salomon op zijn verzoeck eene wijsheid gaf, wiens gelijke de wereld noit heeft gezien, die is de gêver van die dierbare schat. des Jac. Si quis indiget sapia, postulet

Al schijnt de âdel, en deftige afkomst, of familie een goed, dat ons van onze voorouders is nâgelâten, 't is Gods goed, aan ons maar toebetrouwd. De Heer is't (zong Anna) die den armen optrekt uit het stof, en verheft den behoeftigen uit den drek, om hem te doen zitten met de vorsten, en te zetten op den throon der eere.

Gaadan, gaadan, dwaas wereldsmensch, en beeld u al in, dat gij alles als eigen bezit. Neen, neen! gij zijt maar rentmeester, maar leenmannen van dien rijk-verkêren man, die alles mildâdig ten gebruijke, als leen goed, als vertrouwde schatten u toevertrouwd, die hij op zijnen tijde, als 't hem behaagd uw wêder af zal eischen, en naar zijn welbehaagen eenijder geeft, en afneemt. Roemd, roemd dan iemand op zijne gâven, die op zijn geld, die op zijn verstand, en geleerdheid, die op zijn geslagt, en familie? ô! 't is maar eene ijdele, en dwâze roem; want alles kômt den Heere toe, die 't eenijder geeft, of afneemt naar zijn welbehâgen.

Zou 't het niet een dwaasheid zijn, indien een groot heer aan iemand eens een kostelijk juweel te leen gaf, om hier of daar eens in eene vergaderinge mede te spelen, en dat zulk een persoon op het geleende juweel, als op zijn eige wilde roemen?

Zoo ook voor ons zou het de grootste dwaasheid zijn, met gods gâven, als met onze eige goederen, te willen pronken, daarop te willen snoeven, en ons daar over te verhoovaardigen. Quid hbs qđ ō accepisti? Si a acceperis, quid gloriaris?

W' hebben met zulken dwâzen roem niets anders te verwagten, dan dat de Heer met ons, als met dien trotzen boer van 't Ev. zal doen. deze roemde ook: Mijne schuren (zeide hij) zal ik afbreken, en zal ze grooter mâken, en daar zal ik al mijn gewas, en mijne goederen in verzâmelen, en ik zal tot mijne ziele zeggen: mijne ziele, gij hebt veel goeds opgelegt voor veele jâren, rust, eet, drinkt, en maak u vrolijk. Maar God zeide tot hem: gij dwaas, dezen nagt Luc. 12-18.

zal men uwe ziele wéderafeischen, en het géne gij bereid
voor wien zal het zijn? alzoo (voegd de Zaligmaker 'er by)
alzoo is't met den génen, die zig zelven schatten vergadert
en die niet rijk in godt is. 1. e...

Zoo dan zie daar 't eerste lesje dat onze text ons geeft,
viz. dat w' allen, wie wij zijn, maar rentmeesters, bruy
kers, en leenmannen zijn van het géne w' hier op de we
reld hebben.

2do een twéde lesje, dat de text ons leerd, is, dat wy
niet alleen maar rentmeesters zijn van godt, maar dat
'er ook eens een droevige tijdt zal kômen op dewelke wij van
alle die gâven, van al ons bezit, zoo geestelijk, als tijde
lijk, eens stiptelijk zullen moeten rékening gêven aan
dien grooten rijken man, onzen heere, en godt; dat 'er eens
een tijdt zal kômen op dewelke tot ons, als tot den rentmees
ter van ons Ev., gezeid zal worden: Redde rationem
déze tijdt zal voor ijder in het bezonder zijn, terstond na
H: 6. 9-27. ijders sterven. Hiervan Paulus: Statutum est hominibus semel
mori, et post hoc judicium. déze tijdt zal in 't gemeen
voor allen te zâmen zijn ten jongsten dâge. Hiervan Chs.
Matt. 25-31. als de zoon des mensche zal kômen in zijne heerlijkheid
dan zullen alle volken voor hem vergâderd worden &c.
2. Wanneer die dag voor ijder in het bezonder, of ook
voor allen in het gemeen wézen zal, is ten eenemaal onze
ker. Hiervan Chs: Niemand weet van dien dag of uure
Marc. 13-32 zelfs niet d' engelen in den hémel, nog de zoon, (voor zo
veel hij mensch was) dan alleen de vâder.
3 Hoe déze rêkening toe zal gaan, zegd ons Joes: ik zag
de dooden groot en klijn voor den throon staan, en de boe
Apoc. 20 ken wierden geöpend. ook wierd 'er een ander boek geöpend
zijnde het boek des lêvens, en de dooden wierden geoor
deeld, uit het géne in de boeken geschréven stond, volgens
hunne werken. déze boeken zijn de Conscientien. die
boeken zijn nû geslôten, zelfs ook voor die génen, die ze
moesten weeten, deels uit onwêtenheid, uit sloffigheid,
of ook uit schaamte en wederhoudendheid; maar dan
Matt. 10-26. zullen die boeken geöpend worden voor de gansche wereld
Ook Het boek des Lêvens is, volgens Beda, de h. Schrifture
waarnaar, en waaróver w' onderzogt zullen worden. 't zal
de gewoonte niet zijn van een land, de zwakheid der
nature, de meenigte der génen die zoo en zoo wel doen,
daar wij naar geoordeeld zullen worden, maar de h. Schri
ture

het boek des lêvens, 't Woord dat ik gespróken heb (zegd Jesus) zal'oordeelen in den laastin dag. Joh. 12-48.

15

4 dêze rêkening zal zoo nauwkeurig geschieden, dat wi ook zelfs rêkening zullen moeten gêven, (zegd Chs) van ijder ijdel woordtje twi wij zullen gesprôken hebben. Matt. 12-36.

5 Van dêze rêkening zal niemand uitgeslôten worden. Wij moeten allen (zegt Pau.) verschijnen voor den regterstoel van Chs, opdat een ijder ontfange naar het gêne hij in zijn lighaam gedaan heeft, het zij dan goed of quaad. 2. Cor. 5-10.

6. Dêze rêkening zal gedaan worden, oiscio judici, van Wien Paulus: daar is geen schepzel onzigtbaar voor zijne oogen aanschijn maar alle dingen zijn naakt en ôpen voor zijne oogen. H: 4-13.

7. dêze rêkening zal geschieden judici oipotenti, die nâdat hij het lêven benômen heeft, de magt heeft om in de helle te werpen, die van zig zegd: data ē mihi ois potestas. Luc. 12-5. Matt. 28

8. dêze rêkening zal gedaan moeten worden aan eenen strenger scherpen, en regtvaardigen regter, de quo Pau: 't is schroomelijk te vallen in de handen van den lêvenden god. Heb. 10-31.

Zie daar A. F. twe lesjes in onzen tekst beslôten, &c. Conclusio
Ach of wij wel dagten dat wij van alles naar 't lighaam, naar de ziel maar rentmeesters wâren! wij zouden ons wel wagten van ons over eenige gaaven te beroemen, daar op ons te verlaaten, of die te misbruiken. In tegendeel dit zoude ons aanzetten, om de zelfde naar des Heeren wil des te getrouwer te besteeden, wel weetende wat nauwe reekening van ons eens zal afgevorderd worden. Dat dan gestaadig als een trompet in onze ooren klinke: Redde ra[tionem]
zoo zullen wij des Heeren gaaven, ter zijner eere en tot onzen heil gebruiken, zoo zullen wij met vertrouwen ter uure onzes doods den Heere afwagten, om rêkening van onz rentmeesterschap te geeven, en uit zijnen gezegenden mond te hooren: Euge, serve bone, et fi[delis]

Dominica 8
Post Pent:
1737. 60
70.

Scio quid faciam, ut cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

Luc. 16. v. 4.

Zeer aenmerkens waerdig is de spreuk van den Apostel Paulus Rom 8. A. A.

Wij weeten, inquit, dat den genen die God lief hebben, alle dingen medewerken ten goede. Deeze spreuk van Paulus heeft zijne waerheid ten opzigt van alle, zoo voordeelige, als tegenspoedige zaken: ~~Honoraria, ...~~ sive morbus sive sanitas, sive divitia, sive paupertas, sive honor, sive ignominia, sive mors, sive vita, oia electis cooperantur in bonum.

At e tt hoc Pauli dictum verum, è respectu rerum istarum indifferentium, quales st morbi, paupertas, divitiae &c; sed etiam respectu vitiorum et peccatorum; Quod virtutes in bonum cedere, extra dubium e... At etiam peccata ipsa, magnum electis praestare emolumentum, aperte certum est; ipsis enim peccatis suis humiliores ~~redeunt~~ redeunt atq doctiores evadunt, discunt (ait S. Aug.) in ipsa via, justa, cum tremore exultare. Uit de zonden van anderen leeren zij op zig zelven waken, indagtig de les van Paulus 1. Cor. 10-12 zoo iemand meind dat hij staat, zie toe dat hij niet valle.

Sic ergo peccata, cedunt electis in bonum, tam propria, qm aliena, et ex illis lucrum facere possumus.

Non obscurè idipsum indicat Salvator Noster hodie in praelecto Ev. Proponit ibid nequitiam villici in eo consistentem, quod bona Dni sui onnuttelijk had door-gebragt, waardoor hij in ongenaede bij zijnen heere was gevallen; simulq repraesentat eenen arglistigen en geslepen trek istius villici, naam dat ~~door welke~~ hij, de gunst van zijnen meester nu verliezende, door de goederen van zijnen meester de gunst van anderen nog wist te verkrijgen en zig zelven een noodig onderhoud, en een goed heenkomen wist te bezorgen.

Nu deze onregtvaardige Streek, en ondeugende voorzi-
tigheid van dit kind der wereld proponit Dnus, ut suos
^ Seu discipulos suos, docent filios Lucis, quo illi door eene heilige wijsheid, en
voorzigtigheid, de goederen van Gode, dien grooten Heer
en Meester, hun medegedeeld, en aanbetrouwd, beter moeten
besteeden, en door een behoorlijk, en regtvaardig uitreiken
en mededeelen der zelve aan anderen, zig vrienden moeten maken
die hun namaals zouden mogen ontfangen in d'eeuwige
~~tabernakelen~~ woningen.

Sic ecce ipsa nequitia villici electis cooperatur pro
bonum, et ex eo, in quo malum dedit explum, docet
Dnus filios Lucis benefacere.

Propositio. Caeterum, ut bonum ex hujus villici malo recte di-
cere possimus, videbimus ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ quousq. ~~[illegible]~~ à no-
imitandus, aut detestandus sit. Attendite.

Quamqm gratum pluribus accidat accepisse bene-
ficia, merito tamen dubitare possemus, an ô gratius
sit impertiisse, qm accepisse beneficia.

Scio ~~quod~~ primum.... plurimis arridere, sic ipsi
Paulo mire grata erat beneficentia, et Liberalitas à Phi-
Phil. 4. 14 lippensibus in eum collata. Gij hebt welgedaan / ait / dat
gij deel genoomen hebt in mijne verdrukkinge. i.e. qd me
in mea paupertate, vestris donis, et Liberalitatis officiis
adjuveritis.

karigheid doorhaalende
4. 15. Et eod. Loco, aliorum illiberalitatem perstringens, laudat
dat Philippensium erga se Liberalitatem. Gij weet ook
wel, ô Philippenaars,.... dat geene gemeente met mij onder
handelinge gehouden heeft, zoo veel belangd 't geeven
en 't ontfangen, dan gij alleen, want gij hebt mij ook te
Thessalonika eens, en andermaal tot nootdruft ietwes

Jam, qm grata ei fuerint illa Philippensium dona
4. 18. addit ibid. Ik ben ten volle voorzien, hebbende van
Epafroditus ontfangen het gene gij gezonden hebt, als
een Liefelijke reuk, een aengenaame offerhande beha-
gelijk voor Gode. Vult dicere, tam grata sibi fuisse
Philippensium dona et munera, sibi collata, qm gra-
solent ee Deo Sacrificia in odorem suavitatis ipsi exhibita
Sic en ipsi Paulo gratum erat accipere beneficia, sed

Sed et certum e, quod, alterum ...., suam quoq habere dulcedinem, et quod hoi sit Lief, en aangenaam weldaadigheid te kunnen, en te mogen betoonen.

Sic Abraham gestiebat hospitalitatem, et liberalitatem, te mogen oeffenen, en te betoonen; o expectabat quoad peregrini hospitium peterent, sed ipse ultro egressus è tabernaculo circumspiciebat, num alicubi sese peregrinus offerret, quem recipere posset, et si quis obvius ei erat, occurrebat ei et orabat cum ut ad se ipsum diverteret. Sic sese abraham gessit te trium illorum virorum die hem verschenen: Heb ik genaede gevonden voor uwe oogen / inquiebat illis / Zoo gaa dog uwen dienaer niet verbij, maar laat mij een wijnig waters haalen, en wast uluider voeten, en rust wat onder den boom, en ik zal u een mondvol broods voorzetten, om uwe herten te versterken.... Gen. 18-3..

Sic et de Lotho Scriptura narrat, dat hij zat in de poorten der stadt, en, als hij tweeengelen zag aenkomen, dat hij opstond, hentegenmoed trad, en zeide: Ik bid u, mijne heeren, ibid 19-1. komt dog ten huize van uwen dienaer, en neem er uw verblijf, wascht uwe voeten, en morgen zult gij uwen weg vervorderen.

Sic et ipsi Epicuræi, haec ethnici, æstimabant, videbatur ipsis suavius ee afficere, quam affici beneficio.

Atq illud ipsum nos Dnus nos docere voluit, cum de tum Paulus refert ~~...~~ dixisse: Beatius e ma. dare quam accipere. Act: 20-35.

Oia quæ illud probant adferre nunc nolo. Illud sufficit, quod, qui beneficium accipit, ab experta calamitate eripitur, et ipso facto adjutorium sentiat. Sed qui confert beneficium jam modo sibi præparat auxilium et adjuvamen, contra calamitatem, en ongevallen, quæ ipsi aliquando possent supervenire, procurat sibi clypeum quo adversantis fortunæ tela securus excipere queat: Qui dat pauperi / ait Salomon, / o indigebit. q. d. Abest, ut quis dando alteri, se quoq depauperandum existimare debeat, ut econtra persuasus ee debeat, se sibi ~~ipsi~~ procurasse ~~...~~ ~~...~~ levamen et auxilium in tempus futurum, certus de Dni Jesu promisso: Quamensura .... Prov. 28-27.

Eccle. 11. 1. Quod ipsum clarius exprimit Eccles: Werp uw brood op de verbij vlietende waeteren, want nog langen tijden daer naa zult gij het vinden. Videri poterat amissus, et perditus ille panis transeuntibus aquis impositus, verum ipsis aquis concreditus dno suo o perit; sed, reservatur. Per aquas scantur hoes juxta Apoc. 17. aqua multa populi multi, et p aquas transeuntes scantur hoes pauperes, die als water verbijgaan. Pauperibus ergo datus panis o perit, sed fœundatus redditur, et qui alienam famem depulit, promptuarium adornavit, quo suam aliquando averteret.

3 Reg. 17. Exemplum hujus hbms in vidua Sareptana. Exiguum beneficium qd illa vidua Eliæ Prophetæ præstitit, suis prœbendo ei subcinericium panem parvulum de farina modico, qd habebat præparatum, longo tpore postea isti viduæ abundantiam victus præbuit; Scriptura ait: ging dan henen, en deed naer het woord van Elias. Dus at hij, en zij, met haar huis, van dien dag aan, zonder dat het meelvat ledig wierd, of d'olijkruijk verminderde ~~juxta~~ uti Elias prædixerat tot dien dag toe dat de Heer regen op den aardbodem gaf.

Sic ecce beneficium dati victus Prophetæ utile fuit viduæ, eique victum angusto tpore siccitatis procuravit.

Josue 2. Simile exemplum S. Script. suppeditat in Rahab. Haec viros, qui ad explorandum Jericho venerant, abscondit, et auxilio fuit, ut salvi effugerent manus inquirentium illos, dimittens eos p murum medio funiculi coccinei; et per hoc servitium, exploratoribus exhibitum, a se, suisque in eversione Jericho imminens propulsavit exitium, et incolumitatem procuravit. Imo rogando exploratores, hanc incolumitatem promittendo Rahab, voluisse

V. 12. (Audite eam loquentem ad exploratores Nu zweert mij dan, bij den Heere, gelijk ik u bermhertigheid bewezen heb, dat gij desgelijks doen zult met het huis mijns vaders, en dat gij mij een waeragtig teken geven zult, dat gij behouden zult mijn vader, en moeder, mijne broeders en zusters, en al wat hen toebehoord, en dat gij ons Leven zult van de dood verlossen.

Josue 6. 22. Ut sic factum fuisse hbtr Jos. 6. Et qd notandum, ipsi exploratores in promittendo, quod valebat Ra-

Rahab, voluerant) funiculum illum coccineum ligari ad fenestram, per quam dimissi erant, ut quod effugii eorum fuerat instrumentum, tunc incolumitatis Rahab, ejusque domus foret signum, et medium. Volebant item exploratores, ut in domo Rahab subsisterent omnes, qui è familia mortem evadere vellent, ut sic in eadem domo ab eis misericordia fieret, in qua ipsi misericordiam acceperant, et ut in eadem domo eos salvarent, in qua ipsi absconditi, et salvati fuerant. Josue. 2-18.

Sic ecce Rahab salvando exploratores, salutem sibi, totique domui suae procuravit.

Cum igitur perpetuis vicissitudinibus humana omnia subjaceant, nec ulli parcat inconstans fortuna, prudenter sibi consulit quisque, dum potest, aliis benefaciendo; nam quod alteri impenderit beneficium, aut auxilium, sibi opportuno tempore inveniet paratum.

Atque haec fuit illa villici ex prudentia, quam ita laudavit Dominus Jesus, nos jubens amicos nobis facere de mammona iniquitatis, ut cum defecerimus recipiant nos in domos suas. Timebat villicus ex paupertatem dum amotus a sua villicatione esset, Wat zal ik doen (inquiebat) dewijl mijn heer mij het hofmeesterschap afneemt, spitten en graven kan ik niet, te beedelen schaam ik mij. At, ecce! Ik weet, wat ik doen (ait) zal, opdat, als ik van mijne bedieninge zal afgezet zijn, zij mij in hunne huizen ontfangen. Et quid facit, ut sibi bene consulat? Hij roept de schuldenaers van zijnen heere een voor een, en doet aen ijder gunst, en weldaadigheid, om zig dus uit zijne armoede, die hij voorzag, en vreesde, te kunnen redden. Atque hoc villici exemplo docet nos Salvator hoe dat wij ons vrienden moeten maken van de goederen, die God onze algemeene Heer aan ons zijne rentmeesters in handen gegeeven heeft, om, als wij in noot mogten zijn, wederom gered te mögen worden.

At ne praepostere hunc villicum immitemur, ~~[illegible]~~, ac saeculariter simus sapientes, sciendum villicum hunc in multis deliquisse. Non jam loquar, quod bona Domini sui dissiparit, quod ea curare neglexerit, ut patet ex eo quod debitores de debito interrogaverit, cum ipse ex libris rationum id scire debuisset. De his dico jam o loquar,

Sed, et considerabimus unum aut alterum, in quo male egerit, nempe quomodo male processerit in conferendo debitoribus dni sui isto beneficio, quo sibi in futurum prospicere intendebat. 1º Non bona intentione, 2º Non ad com

// Sublevamen, sed aggravamen, 3º Non de suis, sed de Dni sui bonis eis benefaciebat.

Ad 1mo. Non bona intentione contulit istud beneficium, nam in eo solum intendebat suum proprium commodum, scil ut o laborare et mendicare deberet. Ut sibi ergo, o ut debitoribus, consuleret, contulit illis beneficium

Jam autem quomodo alienum illud sit a lege beneficentiae, et beneficiorum ipsi Ethnici noverunt. Sic Seneca: Qui beneficium, ut reciperet, dedit, o dedit.

Lib. 4. de Benef. Cap. 33 & 34.

Verum quidem est, quod, uti supra diximus, beneficium cum foenore redit conferenti, sed hoc tantum intendere, o jam, dico Christianum, sed nec Ethnicum Seneca docere se dicebat.

en daarom maar wel te doen - - -

Sic tu sese cum villico habbat - - - Et sic hodie dum sapissime fieri ipsa experientia docet. Hinc et proverbio da: Daer het goed is daer wil het weren quo proverbio men wil zeggen, dat de gênen die hebben krijgen, en die niet hebben, worden verbij gegaan, dat niet den armen ~~niet~~ maar den rijken gegeeven wordt. Et unde sic? quomodo qa hoc dant beneficia, o ut data sint, sed ut recipiantur, spectant tantum suum proprium benefe in eo qd alteri tribuunt.

A tali agendi modo Xus Dnus discipulos suos dehortatur: als gij een middag of avondmael houdt nood'er uwe vrienden - - - of rijke gebuúren niet op, opdat zij ú misschien niet weder nooden, en ú vergeldinge geschiede. Maer wanneer gij een gastmael houdt, nood'er armen, gebreckelijken, kreupelen en blinden op, en gij zúlt gelukkig zijn, om dat zij niet ~~en~~ hebben, om ú te vergelden

Luc 14 - 12 - -

Audis? retributionem tantum spectare ab eo, cui beneficium prohibet Dnus. Non qd Dnus retributionem expectare prohibeat generatim, sed prohibet sola illa intentione benefacere, ut is, cui benefacimus, retribuat. Ne forte (ait Dnus) et ipsi te reinvitent et fiat retributio.

daarom maar wel te doen

Dein o prohibet caelestem et aeternam retributionem a Deo expectare in beneficiis alie

aliúm, praestandis, sed solam tporalem hic in terris. Hoc innuit Dñus dum, Luc 14. addit: Het zal u in de verrysenisse der regtvaardigen vergolden worden. q. d. Noli expectare ab hoibs, aut hic in mundo, sed, æternam in cælis retributionem à Deo; wat de tydelyke vergeldinge aanbelangt wees verzekerd, dat die u ook zal geworden van Gode, als die u zalig wezen zal; tans zekere d'innerlyke vertroostinge, zoo dat gy met Paulus 2 Cor. 7-4. Fult 2.97

Atq. id concordat cum eo qd Dñus ait in Ev., ubi docet qd Liberales ee dbamus de bonis nostris erga proximos, sed ô sicut villicus Ev., ô eo scopo ut hic in terris et nobis vicissim benefaciant, ô ut hic nos in domos suas recipiant, sed (ut Xus ait) ut recipiant nos in æterna tabernacula, i.e. ....

Conclusio

(Lia, A.A. sic discamus benefacere?) --- Derzelve de wysheid van de kinderen des Ligts, simili ratione modus agendi villici erat prudentia seculi, scil: tporale tantum emolumentum in beneficiis expectare? (Nos itaq. ut filii Lucis ambulemus, faciamus pro æterna salute qd villicus fecit pro tporali benefesse, quæramus apud Deum remuneratorem quam ille quæsivit apud hoes. Effundamus in egenos beneficia, et liberalitatem, ut evadamus æternam egestatem, et recipiamur in æterna tabernacula.) Hæc de primo vitio villici in beneficio debitoribus Dni sui exhibito.

2° Deliquit in eo, quod ô tam beneficium quam onus eis imposuerit, cum partem debitorum remiserit, ut ea postea reciperet, et ut eum cum inopi familia imposterum alerent. Quod certo magnum onus debitoribus illis erat; satius enim illis fuisset Dño oia debita solvere, quam egenti villico fieri tributarios, ejusq. cum universa familia alendi molestiam in se suscipere obligationem. Zodat deze rentmeester onder den dekmantel van weltedoen, din schuldenaren des heeren niet wynig lastig, ja ~~eindelyk~~ nadelig wierd.

Villicum hunc ô pauci imitantur. tales sunt, qui ea lege pauperibus aliquam liberalitatem exhibent, ut postea, quando eis libuerit, utantur illorum opera, sic ut onus illud gravius sit dan het voordeel dat zij genoten hebben; zijn geeven kwanzuis, en zijn weldaadig, maar willen die Luiden voor hun slobbertjes gebruiken.

Anderen zijn er die weldoen, en geven niet ..
om anderen tot last te zijn, maar ook zelfs te be..
deelen. Zoo deed Saúl wel aan David hem gaven..
1. Reg. 18-23 Michol zijne dogter. Ik zal ze hem geeven, zeide
Saúl, opdat zij hem ten ondergang zij, en dat hij ..
de handen der philistijnen valle &c. Zoo scheen
2. Reg. 13-26 Absalom wel te doen aan zijnen broeder Ammon
met hem ten maaltijd ate noodigen, terwijl hij hem
maar zogt om hals te brengen. Zoo scheen de godl..
3. Reg. 21-12 Iesabel Naboth wel te doen met hem te doen zitte..
onder d' eersten des volks, terwijl de toeleg 't was he..
maar van kant te helpen.

Ô! wat zijn zúlke weldoenders, en húnne weldo..
1. Reg. 24-17. den te vreezen? Des alriep Saúl: Is dit uwe stem
niet, mijn zoone david? al begon Saúl zelfs te w..
4. 23. nen. David betroúwde hem niet, maar david me..
zijne mannen togden op na de veiligste plaatsen ..
zegd de ~~....~~ h. Schrift.

3°. Deliquit dat hij niet van zijne eige, hij hadniets, .. van zijns heeren goederen w..
daadig was, en aan de Schúldenaaren de schúlden
van zijnen heere toebehoorende, kwijtschold. Dit ..
proverbio: 't is goed riementesnijden van eens anders
mans leer. Zoo deeze rentmeester. En hier in volgen
veelen hem naar. Zoodanigen zijn, die d' overwinsten
húnner woeker, onregtvaardigheden, en 't schen..
den der eeden meenen goed te maaken met den arm..
van zúlke winsten mede te deelen. &c.

Zoodanigen zijn de dienstbooden, die de goederen
húnner baazen, en vrouwen, buiten hun weeten, aan anderen weggeeven
al het w tegen de h. Schrift ~~..~~ strijd, die wel uit..
drúkkelijk leerd, dat wij niet van onregtvaardige,
niet van eens anderen, maar van regtvaardige,
en onze eige goederen weldaadig moeten zijn.
Vide alium Serm.

Scio quid faciam. Luc. 16. v. 4. Dominica 8 Pentecostes 1740. 54.

De genen die ter vierschaar gedagvaard worden zyn doorgaans gewoon enige patronen en vrienden te zoeken, door welkers voorspreken zy des regters gunst zoeken te winnen.

Het zelve pryst van daag de Heiland de gelovigen voor hunnen sterfdag aan door 't V. B. van den rentmeester van 't Ev., opdat, gelyk hy, wy ons ook vrienden zouden maken van den mammon der ongeregtigheid. Ergo hic scopus est parabolæ.

Dog gelyk deze voorzigtigheid geprezen word, zo doet zig ook in dezen rentmeester iet op 't welk zeer te bestraffen is, nam. dat hy zelfs ten tyde als hy rekening van zyne rentmeesterschap zoude moeten geven, het besluit nam van de schuldbrieven der schuldenaren zyns heren te vervalschen. Ik weet, zeede hy, wat ik doen zal.

'T voornemen is ons vooralsnu hier omtrent alleen te bepalen, en t' onderzoeken de reden van deze zyne stoutmoedigheid. Attendite. Propositio

Wonder wel heeft d' Apostel ons aangewezen het onderscheid tussen de ware en valsche voorzigtigheid, als hy zeide: de betragting (de voorzigtigheid prudentia) des vleesches is de dood, maar de betragting (voorzigtigheid) des Geests is leven en vrede; want gelyk de voorzigtigheid des Geests, wanneer zy ons doen en laten regeld naar Gods wet, het leven en kragt geeft aan de deugden, en ons menschen geleid tot het euwig leven; zo is 't ook dat de valsche vleeschelyke voorzigtigheid, wanneer zy de reden der wereldlingen schikt naar den regel der blinde begeerlykheid, de deugd uitroeid, en d' euwige dood toebrengt. Rom. 8-6.

Dus was de Rentmeester van ons Ev. voorzigtig, maar dewyl zyne voorzigtigheid maar vleeschelyk was, zo zondigde hy in veele, en om zyn tydelyk leven te behouden, zo heeft hy zig schuldig gemaakt

aan d'euwige dood. Hy had de goederen van zynen
here zo qualyk bestierd, dat het gerugt zig daarvan
onder het gemeen verspreidde, en hy by zynen heer
wierd aangeklaagd, als dat hy zyn goed verquistte
weshalven Zyne heer hem riep en zeide: Wat hoor ik
van ú? Geef rekening van uw hofmeesterschap, want
gy moogt myn hofmeester niet langer zyn. De hof-
meester als verslagen zynde zeide eerst: Wat zal ik
doen? Maar zie, hy vond een middel om zig te redden
Ik weet (zeide hy) wat ik doen zal &c.

Vide S. Chrisol. Serm. 126.

Maar hoe quam die hofmeester op dien tyde zo stout
en zo ondeugend dat hy zeide: ik weet wat ik doen
zal?

Causa 1mo audacissime consilii fuit: prudentia carnis

Het gene hem 1mo tot zulk een onbeschaamdheid
aanzette, was die, gelyk wy aanstonds zeiden, voor-
zigtigheid des vleeschs, die hem, om zyn oogwit
maar te bereiken, de grootste boosheid niet deed
tellen. Als dan de hofmeester voorzag, ja ook al
hoorde dat hy afgezet zoude worden, zo dagt hy,
dat, vrienden te hebben, hem zoude redden. Maar
hoe die gekregen? Als hy byna hopeloos was, zie
zo komt hem de voorzigtigheid des vleeschs by, en
raad hem de handschriften der schuldenaren
van zynen here te vervalschen. 't is waar dit is
ondeugend; ik ontken dit niet, zeid de voorzigtig-
heid, maar wat legt ú daaraan hoe gy u ook vrien-
den maakt? is 't ú niet beter met nadeel van uwen
here behouden te blyven, dan met verzuim van
zulk een gemakkelyk middel, om het dreigende
gevaar t'ontwyken, altoos elendig te blyven? Wel
aan dan, zo gy wys zyt, luister naar my: dewyl
gy niet anders kunt, zo zult gy ú ook met de geregtigheid
te belédigen vrienden maken, die u, als gy zult
afgezet zyn, in hunne huisen ontfangen. Ende
raad behaagde den hofmeester wien zyne behou-
denis meer dan de geregtigheid ter herte ging: Ik
weet, zeide hy, wat ik doen zal, ik zal wel ondeu-
gend, maar nogtans voorzigtig zyn; ik zal de regt-
vaardigheid wel verliezen, maar myne zaken voor-
zorgen, de heer zal wel schade lyden, maar de
hofmeester zal 'er mè behouden wezen. Dat dan
de

de geregtigheid een poosje wyke voor d'ongeregtigheid; want de voorzigtigheid vereischt ook met eens anders schade, de zyne te voorkomen.

Zie daar A. T. den aart van de wereldsche voorzigtigheid, van dew men mag zeggen, dat, gelyk 'er niets verderffelyker, zo ook niets gemeender is. Deze (Anselmus ad Rom. 8-6.) leerd de jeugd van jongs af aan. die deze voorzigtigheid wèten, versmaden anderen trostzelyk. die deze niet weten, als verlegen en bevreesd zynde, verwonderen 'er zig over in anderen: omdat die deze dubbelhertigheid, bemanteld met de naam van geregtigheid, beminnen, en d'ondeugd wellèvendheid gehèten word. 't is deze wereldsche voorzigtigheid die den hovaardigen leerd vleyen en streelen, lasteren en quaadspreken, benyden en roven, om de nagejaagde eeren maar te bereiken. Deze voorzigtigheid des vleesches doet een geldgierig mensch liegen en bedriegen, zynen eed schenden en overtreden, om enig geld te winnen, om aftrek en klandisie te hebben. 't is deze vleeschelyke voorzigtigheid die den vraakgierigen leerd listen en lagen leggen, zynen haat onder den dekmantel van vriendschap lang verbergen tot dat zig de gelegendheid opdoet om te vreeken. Eindelyk, om eens klags alles te zeggen, deze voorzigtigheid raad den zondaar Gods wetten te schenden, de deugd met den voet te trèden, alle eerlykheid af te leggen, om op allerleide wyze, door regt of onregt, zynen wensch te bereiken. dit is die bekende voorzigtigheid van de kinderen dezer wereld, maar een ware dwaasheid by Godt, en ingelyk wy uit Paulus hoorden, d'euwige dood. zodat al wie zyn uiterste verderf vreesd, deze wereldsche voorzigtigheid uit 'er herte zal verfoeyen, en om te leven de voorzigtigheid des geests zal betragten, dew de heiland den zynen door het voorbeeld der slangen heeft aanbevolen, zeggende: Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae; Matt. 10.

Morale

w voorzigtigheid daarin bestaat dat men liever alles dan Chs wil verliezen, dan schade aan zyne ziele lyden. deze voorzigtigheid, is, volgens paulus, Leven en vrede, daar de tegenstrydige voorzigtigheid

des vleeschs vyandinne van Godt, en de gewisse dood is. Dog dit zy genoeg van ~~dat~~ d'eerste reden om de wiss[e] stoutmoedig besl[uit] ~~om~~ dat de hofmeester van 't Ev. nam, zeggende: *ik wee[t] wat ik doen zal.*

Causa 2da. publica infamia

2do De twede reden die hem tot zulk een stoutmoedigheid vervoerde was d'openbare schande daar hy in vervallen was, dat *hy by zynen heere was aangeklaagd, als dat hy zyn goed verquist had.* Zodat als hy nu zag dat hy eerloos geworden was, alle schaamte afgeworpen hebbende veel zwaarder en onbeschaamder, als oit te vooren zondigde. En waarlyk wonder is 't wat dat de goede gedagte, en ongeschonde naam al toebrengt tot de deugd, omdat gelyk 'er den mensche niets dierbaarder is, zo ook niets bequamer is om de ongebondenheid van zondigen te beteugelen. Uitmuntend „zeide Seneca (Lib. 3. de Clem. c. 22.) Diligentius vivit „cui aliquid integri est. Hy zal zig schamen dronken te schynen, die voor een matig man te boek staat; hy zal de daad van getrouwigheid tragten te hebben, die daar van by 't gemeen den naam heeft: en dus in de rest zal men zien dat de goede naam gene geringe spoor is tot de deugd; want de geprezen deugd toeneemt, ja, dat te verwonderen is, zomtyds daar geboren word alwaar zy niet was, wanneer zy met pryzen en loven daar als ingezayd word.

Dog integendeel d'openbare eerloosheid, of ook het opgevatte vermoeden van enig ondeugd, zet den mensch menigmaal aan tot alle stoutmoedigheid; zodat zomtyds een quaad vermoeden van iemand hebben, en dat verbreiden, zo veel is als hem tot de boosheid aansporren; want hy daar menigmaal zeid, hebbe ik enen eerlozen naam! laat ik 'er dan ook de daad by hebben, en dus is 't dat hy den toom van schaamte ver~~broken~~ broken hebbende tot alle boosheid vervalt. Dit is het gene de h. Chrysologus in onzen hofmeester van 't Ev. heeft aangemerkt. De schaamte verloren hebbende, zo barste hy meer uit in bedrog en onregtvaardigheid ten tyde als hy ter rekeninge gedagvaard wierd, dan hy van te vooren, ten tyde van zyn hofmeesterschap had uitgebroken

gespat in weelde. Toen zeide hy, wat zal ik doen, dewyl myn heer my het hofmeesterschap afneemt? Spitten en graven kan ik niet; te bèdelen schaam ik my. Wat zal ik dan doen? Vrienden heb ik nodig, die my, afgezet van myne bedieninge, in hunne huisen ont-fangen; en hoe zal ik die bekomen? daar is niets over dan stoutmoedig een boos stuk ondernomen, de handschriften der schuldenaren moeten veranderd. Wat zal ik doen? zal ik zulk een boze daad durven ondernèmen? En waarom, ook niet? Ik staa nu over al voor een onregtvaardige hofmeester te boek: ik moet dan ook maar iet doen, opdat de daad overeen-kome met den naam. Wat vreze ik voor myne naam, die nů al eerloos is? Ik weet dan wat ik doen zal, ik zal voldoen den naam dien ik hebbe, opdat ik niet te vergeefs een onregtvaardige hofmeester gehèten werde.

Morale

En hier uit moeten wy leeren hoe zeer te ver-foeyen zy de klap-of praatagtigheid dergenen, die zodra zy iet van hunnen naaste wèten, het zelve terstond verbreiden, en aan de klok hangen; want, om nů niets van de grootheid dezer zonde eens te zeggen, wat is dat anders dan den wond, die makkelyk te heelen was, ongeneesbaar maken? Zodat men zulke langtongen niet min dieven en rovers van de deugd als van eens anders naam en faam, te regt noemen mag; die als zy de banden van schaamte losmaken, ook tegelyk de middelen van herkomen of beternisse ontnemen, en den vallen-den als schoppen en stòten, op dat hy nog zwaarder valle.

Waarlyk wien de fout des naasten mishaagd, en die hem daarover broederlyk wil vermanen, die zal het gebrek eer verbergen, dan verbreiden, en is het nodig dat hy hem ~~[illegible]~~ berispe, dan zal hy nog van zig geven, als of hy nog goede gedag-ten van hem hadde, opdat, zo veel 't mogelyk is, de schaamte bewaard werde, en het herkomen of de beternis des te ligter zy. Op zulk een wyze ging wel eer te werk David tenaanzien van Saül

Chrys. tom. 3. Serm. 2. de David et Saül.

gelyk de h. Chrysost. tot zynen Lof heeft aangem[erkt]
David alhoewel hy wel wist dat Saül door zyne eyg[en]
boosheid, vervoerd door de nyd hem zogt van kant te
helpen, scheen egter de schuld niet op Saül, maar op
anderen te willen schuyven, weshalven hy zeide:

1. Reg. 24-10. Myn H.r koning: waarom hoord gy naar de mensch[en]
Die ú zeggen: David zockt ú quaad te doen? Dus
deed David om de schaamte voor Saül te bewaren
en hem des te eerder tot inkeer te doen komen. Zo de[ed]
zeid die zelve vader, ook menigmaal d' ouders m[et]
hunne kinderen. Alhoewel zy weten dat hún kind
door eige schuld en boosheid buiten is gespat, zy
goyen de schuld op anderen. Ik weet zeggen zy, dat
't uw fout niet is, maar anderen hebben u verleid e[n]
bedorven. Dus spreken zy (i Chrys.) om de schaamte
in hun kind nog te bewaren, en t zelve des te eer tot inkeer te doen komen, beschaamd zynde by zig zelven en wel we-
tende dat hy zulk een lof van verschoninge niet
eens waardig is. Zo deed ook, volg. den zelven
vader Chrys., d' Ap. Paulus met de Galaters, wan-
neer hy na de voorafgaande berispingen, op het
laaste van zynen brief hen als willende verschonen,
opdat zy dus des te eerder ~~[illegible]~~ zouden her kom[en]

Gal. 5-10. ~~–~~ Weshalven hy ook tot hen zeide: Ik betrouw van ú in de
here, dat gy geen ander gevoelen zult hebben: maa[r]
die ú ontroerd, zal de straffe dragen, hy zy wie het
Uit al t wi men ligt kan afmeten hoe veel dat helpt
een goed gevoelen, een goedgunstige verschoning
voor te wenden als men iemand berispt. En diens-
volgens geen wonder dat onze hofmeester van 't Ev.
die zynen goeden naam en schaamte verloren had, zig tot zul
een buitensporige stoutmoedigheid liet vervoe-
ren, dat hy ook ten tyde zyner rekeninge zeide:

Causa 3.tia Longa injustitiæ consuetudo.

Scio quid faciam.

3.o Nu is 'er nog een derde re[de]
over, nam de langdurige gewoonte van zondig[en]
Habet hoc mala consuetudo quod vel invitum im-
pellat ad scelera, et quo pejorem eo faciat auda-
ciorem. Quando ergo inequæ administrationi diú
assueverat villicus in eadem, etiam perseverat sub
ipsum tempus reddendæ rationes, immo túnc deli-
quit graviús quam unquam, antea cum debebat úr-
gente periculo peccare minus. Ita ut merito ísurp[et]

te Sibi potuerit illud Aug^ni Ik was gebonden niet door een uitwendige keten, maar door mynen yzeren wil. de vyand hield deen onder zyne magt, en had'er voor my een keten van gemaakt, daar hy my mede geboeyd had. want die wil met zig zelve te bederven, verviel tot ongeregeldheid, en terwyl ik d'ongeregeldheid voedde, zette zy zig tot een gewoonte, en vermits ik de gewoonte niet tegen ging, wierd zy eindelyk eene noodzakelykheid, ô droevige slaverny! ô elendige noodzakelykeid! die den mensch ook in d'uiterste nood niet laat herkomen. Het dringende gevaar, en de tyd van rekening te moeten geven, spoorde onzen hofmeester kragtig aan om te herkomen; en egter hy bedagt nog nieuw bedrog en na eene onregtvaardige bestiering zomaakt hy zig nog aan grooter boosheid pligtig. confess. l. 8. cap. 5.

Morale.

En hier uit moeten wy leeren, hoe grotelyks zy zig bedriegen, die zig, na eene lange gewoonte van zondigen, laten voorstaan, dat zy al heel ligt en gemakkelyk zullen herkomen. de zulken zal men zien d'ene zonde knopen aan d'anderen, en tegelyk met d'eerlykheid alle vrees van gevaar verwerpen, zo dat, hoe bozer, hoe zy ook geruster worden. En wat is'er dog van zulk ene verblindheid anders te wagten, dan de grofste dwalingen? zodat de zondaar fenyn neemt voor een heelmiddel, en zyne zaken zo veel te erger maakt, hoe hy ze meer zoekt te verzekeren. Zien wy dit niet levendig in onzen hofmeester? Wil ons dit ook niet inprenten, de parabel van de ponden? <u>Die een pond ontfangen had, ook bykomende, zeide: heer... zie daar, gy hebt dat u toekomt.</u> dewyl hy misdaan had, zou hy ten minste hebben moeten herkomen, en zyns heren gunst zeen te winnen; maar neen; hy geeft zynen here de schuld van zyn verzuim, en noemd hem, een geldgierig en vreed mensch en verbitterd hem, door zyne leugenagtige verwyten, daar hy hem, zoude hebben moeten zoeken te bevredigen. ô wat een boze knegt! roept hier over uit de H. Chrysost., wat een oneindige ondankbaarheid! want hy niet alleen, verzuimd heeft niets met zyn een pond te winnen, maar ook zelfs zynen heer beschuldigd heeft. Dus is de boosheid gewoon de reden te verduisteren, Matt. 25-24.

en den genen, die eens van den regten weg is afgeweke
in den afgrond te vervoeren.

Ga dan maar heen, ô zondaar, en beloof u zelven
al ene gemakkelyke vergiffenes op uw uitersten!
ga dan nù maar voord met d'ene boosheid te voegen
by d'andere, en streel ù ondertussen met ene lateke
maar ware bekeringe! Zeg dan al ik hope dan myn
zaken nog wel te beschikken!

Maar ik vreze zeer dat dit voornemen ù zal bedrie-
gen; ik vreze dat gy, met onze hofmeester, en den
begraver van zyn pond, in plaatse van ù te bekeeren
nog stoutmoediger zult zondigen, en als gy op uw
uitersten, gods barmhertigheid tot ù wild trekken,
de zelve nog meer zult verweideren.

Zo dan wild gy wys zyn, verbreek de ketens uwer
zonden, vooral eer die u al te vast binden, en als
tegen dank tot de zonden trekken. herkom, treed
te rugge terwyl het tyd is, op dat het laaste niet erger
werde als het eerste.

Conclusio

van den opperreg-
ter ter rekeninge
geroepen worden
dan niet bekom-
merd zullen wezen
wat wy zullen
doen, maar ge-
rùst over het
gene wy hebben
gedaan, de waar-
dige of verdien-
den loon onzer
hofmeesterschap
van 't euwige
leven ervlangen

Zie daar heeft U. A. drie verscheide reden van het stout-
moedig besluit van den onregtvaardigen rentmeester
nam dat hy, als hy geroepen wierd om rekening te
geven, zeide: Scio quid faciam, ik zal de handschrif-
ten der schuldenaren zijns heeren vervalschen
Hiertoe zette hem aan 1º de voorzigtigheid des vlees
2º d'openbare schande daar hy toe vervallen was
3º zyne langdurige onregtvaardige gewoonte.

Onzer aller pligt is uit het gezeide te leeren
1º verfoeyen die verderfelyke wereldsche voor-
zigtigheid, die met het duidelyke gevaar van dienst
en euwige zaligheid het wereldsche nojaagd en betr
2º Naarstig zullen wy zorgen dat wy den genen,
wiens beterschap wy wenschen, niet ontneeren, en
alle schaamte ontnomen hebbende, alle hoop van be-
ternisse afsnyden, indagtig 's heilands gebod: Si
peccaverit in te frater tuus, vade et
3º Wel ernstig zullen wy overwegen die ongelukkige
blindheid die uit ène lange gewoonte van zondigen volgt
die en 't grootste en uiterste gevaar de reden, zò zeer be-
derfd dat hy 't vergift kiest voor 't geneesmiddel, en ge-
nog meer bebèdigd als hy hem meind te bevredigen;
zyn wy nog met enige zondebanden gebonden, tydig
zullen wy die door gods genade verbrèken, op dat als wy een

Convocatis itaq singulis debitoribus Dni sui dicebat primo: qtm debes Dno meo? At ille dixit: centum cados olei. dixitq illi: accipe cautionem tuam, et sede cito, scribe 50. deinde alii dixit: tu v qtm dbs? qui ait: centum coros tritici. Ait illi: accipe literas tuas, & scribe octoginta.

Luc. 16. v. 5. 6. 7.

Dominica 8va Pentecostes 1743

Villicum nobis hodie in explum proponit Servator, eumq ut prudentem, ac versipellem, ita iniquum, ut merito villicus appelletur iniquitatis. A. A.

Hunc villicum nobis proponit Servator, non ut iniquitatem æmulemur, sed ut imitemur prudentiam, et quemadmodum ille ex alieno sibi nequiter consuluit, ita nos ex nostris rebus nobis ipsis tempestive prospiciamus, et operibus misericordiæ coeli aditum prudenter aperiamus. Huc facit totius parabolæ conclusio: Facite vobis amicos de mammona &

Cæterum quam merito ab iniquitate nomen acceperit ex dissipatione atq iniquissima bonorum commissorum administrate abunde liquet, à qua neq tunc abstinuit, cum vocaretur à Dno ad reddendas rationes: tunc n multo qm ante iniquior corrupta subdole chirographorum fide, quo sibi consuleret, grave Dni rebus damnum inferre n erubuit.

Atq hac in re diaboli in seducendis hoibs vafrities, atq hoium stoliditas n obscure expressa e.

Itaq ut nos melius sapiamus, diaboliq vafritiem sedulo caveamus, dicemus 1mo quam vafre diabolus, ut villicus iniquitatis, in seducendis hominibus se gerat, 2do Quam stolide hoes agant in auscultando diaboli consilio. Attendite

Propositio

Quamqm villicus Ex. obvia interpretandi ratione personam gerat eorum hoium, quibus aliquam bonorum suorum administrationem concredidit Deus: adeoq oes nos ob multiplicia tum corporis tum ai dona villici simus supremi Numinis: ō aliena tn à ratoe ē D. Gaudentii expositio, que in villico iniquitatis cacodæmonis agnoscit effigiem.

Hic villicus, dico diabolus, dissipata in seipso Dni sui substantia id unicè molitur, ut et cæteris oibs eamdem persuadeat temeritatem, quo sceleris socios atq amicos sibi comparet, qui Deo exturbato in domos eum suas recipiant. Est siquidem aliquod cacodæmoni solatium socios habere iniquitatis et supplicii, ut adnotavit Gaudentius. Igitur in hoc totus ē, ut rem Dni sui perdat ac dissipet. "Dissipat autem, inqt supradictus Pater, diabolus facultatem "Dni sui, qdo in perniciem gris humi grassatur, i.e. in nos-"tram necem, qui Dni possessio sumus, sicut ipse Dei Filius

Ps. 2-8 "Patris sui dicta p prophetam referendo testatur. Eist "van my, en ik zal u de heidenen tin erve geven, en d'ui-"breiding des aardryks tin eigendomme."

Quam porro fraudulenter ac versutè rem istam Dei dissipet, ex villici parabola agnoscite. Ille prævidens amovendum se à villicandi munere, riep de schuldenaers van zynen Heere, een voor een by zig, en zeide tot den eersten: Hoe veel zyt gy mynen Heere schuldig? &

Insignis certè erat ista astutia damno Dni rebus suis tempestivè prospicere, atq iniquissima indulgentia aliorum sibi conciliare graam. Insignis inquam erat is astus villici, sed quem multo callidius dæmon nequissimus æmulatur. Videt ille quod nequeat amplius villicare, i.e. quod elapso fugacium cursu sæculorum, post decretorium diem spes nulla supersit rapiendorum ad se hoium,

Apoc. 12-12 weetende (ut ait Joes) dat zyn tydt kort is.

Igr gravi æstuans irarum incendio, qua vi, qua fraudibus agit, ut hoes à Deo seductos in tartarei secum carceris pertrahat societatem.

Inde convocatis debitoribus Dni sui, rogat singulos quantum Dno suo debeant.

debi-

debitores istos quemvis arbitror scare mortalium. Ois quippe hoc Dei debitor ē, et præter aam, corpus, sanitatem divitias &c dbt ille centum cados olei, totidemq coros tritici h.e. internam externamq divinæ Legis observantiam: olei n̄ apud Veteres præcipuè in externis unctionibus erat usus, sicut econtra confectus ex tritico panis interiori hoium inservit alimento. Oleum ergo externam, triticum vero internam Dei mandatorum observationem scat

Atq hos debitores Dni villicus iniquitatis, dico diabolus, convocat singulos: ō n̄ oes una eademq tentatione trahit in perniciem, sed singulis sdm ingenium suum, convenientem tendit laqueum. Huic graviora, isti leviora suadet crimina. Unum 50, alterum 20 jubet detrahere à Dni debito. Convocat igr diabolus singulos debitores, et ait quantum dbs Dno meo?

Et ecce hi nulla tergiversatione respondent: 100 cados olei, 100 coros tritici: nemo n̄ adeo barbarus ē aut incònditus, quin vel naali conscientiæ testimonio didicerit rectè sibi agendum eē, atq ad virtutis leges exigi oportere hanc vitam. Totaq ista psuasio adeo firmiter ais hoium impressa ut difficùlter in totum possit evelli. n̄ vero ō ignorat hoc vaferrimus tenebrio, adeoq cum totam sese hoi malitiam statim posse psuadere desperet, ō tam aperta vita, quam „occultis fraudibus intentat ille exitium. „Argumentatur „ait Gaudentius, quoō prævaleat debitores Dni sui… ō tt aper„to prælio psequi, sedeam sub prætextu fallacis benevolen„tiæ blanda fraude decipere, quo ma eum in domos suas „falsa benignitate seducti recipiant, cum ipso in perpe„tuum judicandi„. Ait igr qtm dbs Dno meo? respondet intus conscia 100 cados olei, 100 coros tritici.

Tum ille: sede Cito. Non moram indulget, aut cogitandi spatium: scit n̄ eum, qui serio cogitat peccati malitiam, ac finem, ægrè peccaturum, sdm illud Eccli: Eccli. 7-40.
In alle uwe werken denk op uwe uitersten, en gij zult in der eeuwigheid niet zondigen. Hoc qa novit villicus iniquitatis, dico diabolus, moram ō indulget, sed ait sede Cito,

Et addit: scribe 50., scribe 80. Non oe debitum

aboleri vult, sed partem dumtaxat fraudulenter postulo detrahi. Nimirum 100 cados olei, 100 coros tritici, i. e. ꝑfectam Legis observantiam tam internam quam externam debet mortalis. At vero Cacodæmon villicus infernalis ut peccatorem cautius irretiat, astutè illi suggerit, neque opus esse tam rigida Legis adimpletione; benignum esse Deum qui aliquam debiti partem facilè remittat, modo quis reliquum Legis pro viribus perficiat. ait ergo: sede cito, scribe quinquaginta 50, aut 80. q. d. fateor, ô homo, es Dei debitor, centum ille à te exigit cados olei, et centum coros tritici, jubet ut Legi sua ꝑ omnia obedias; prohibet superbiam, avaritiam Luxuriam, invidiam, ebrietates ac commessationes; vetat mentiri, pejerare, detrahere ꝓximo; jubet ut se diligas ex toto corde, ex tota anima, et ex omnibus viribus tuis, proximum autem ut te ipsum; horum omnium debitor es, at o ex aequo si observes plerasque parvi refert, an unum alterum ve violes, godt is geen muggezifter, crede mihi non tam strictè debitum exigit Deus, quin tantillum sibi patiatur detrahi; esto, in una re naturæ indulgeas, Deique Legem transgrediaris, si observes reliqua salva res est. sede ergo cito, et scribe 50 vel 80.

In quibus artibus villicus infernalis, dico diabolus, decipit homines, atque ad Dei contemptum, et sempiternum exitium consensim pertrahat. Levia suadet initio, ut deinde obtineat graviora. Et quidem incautus peccator facilè induci se patitur, ut suggestioni tam speciosæ consentiat, partem debiti Deo obsequii suffuretur. Hinc alius cum ꝑ omnia divinæ Legi velit esse morigerus, in quo tamen tenetur amore divitiarum: alius cætera bonus, cœno hæret immersus luxuriæ: alius cum debito Deum nolit fraudare obsequio, virulento ore famam prosundit proximi: denique alii aliis vitiis sigillatim sunt obnoxii, neque tamen magnopere periclitari sibi videntur, quod pleraque divinæ Legis præcepta adimpleant: inde blandiuntur sibi, et bene secum agi æstimant. Verùm quam fallantur, uti proposuimus nunc dicemus.

Variis, ac præcipuè tribus argumentis constat, graviter homines falli in auscultando villici iniquitatis, diaboli con

consilio 3tio n̄ diserte ait Jacobus: Quicumq̄ totam legem Jac. 2-10.
servaverit, offendat autem in uno factus ē oium reus. Ecce
totius debiti solutionem urget Aplus, ita ut si vel unam
partem detraxeris, perinde sit, ac si nihil solvisses: si
in uno legem violasti, violasti totam: etenim ut ex
Dionys. (de divin. Nom. c.4.) aiunt philosophi, bonum
ex integra cāa ē, malum autem ex singulis defectibus.
Vis ergo bonus eē? integrum Deo solve obsequium,
n̄. 50, n̄ 80; sed 100 cados olei et coros tritici integrè
solve. Facit huc solemne illud Davidis votum: O God Ps. 143-9
op het tiensnarige speeltuig zal ik ú Lof speelen. Mys-
ticum ejus q̄d psalterium SS. Patres decalogum vocant,
sive universa Leges praecepta. Vis ergo Deo gratum
cantare melos? decachordum sit necesse ē psalterium,
si vel una disrupta sit fides ~~hiulca~~ hiulca et ingrata
erit cantio.

Sane quemadmodum nihil interē uno vulnere, uno
morbo quis intereat, an pluribus; sicut nihil refert
p unum foramen irrumpens aqua navigium mergat,
an p multa, cum mergatur: ita perinde ē sive unius
sive plurium contemptu legum Dei iracundiam pro-
vocet peccator, et demergatur ad inferos, cum dam-
netur. Tota ergo servanda lex ē. adeoq̄ numq̄m au-
diendus villicus iniquitatis seu diabolus suadens scri-
bere 50 vel 80 &c.

2do altera rāo q̄ae summae stoliditatis
convincit eos, qui diaboli consilio auscultant, ex ipsa
cujusvis peccati nāa desumitur. Est n̄ peccatum pfecun-
dum, et se ipsum latissimè mox diffundens, ut qui unum
commiserit, facilè complura sit perpetraturus. Hanc
peccati naām pulcrè expressit Isaias funis similitudine.
Sicut n̄ ille ex intortis sibi invicem filis aut stupae ca-
pillamentis producitur in longum: ita peccatorum ratio
solitarium ē, sed unum haeret alteri et longissimè
extrahitur; sed vae istum funem producentibus. Wee Isa. 5-18
u lieden (inqt propheta) die de boosheid door de koorden
der ydelheid na ú sleept, en de zonde voordtrekt, gelyk

de reepen den wagen doen.

Cum igr istam peccati fertilitatem o ignoret versipelli inimicus, o ad multa hoem initio peccata provocat; sed unum aliquod committere fraudulenter jubet. Cum, inquit Deo 100 debeas cados olei, et 100 coros tritici, o volo ut multum debito undiquaq justo detrahas; modicam duntaxat omittere suadeo partem praeceptorum dominicorum pro 100 scribe 50, aut si id nimium vdr, scribe 80. unam alteramve legem transilies, reliquum perficies. Ita lacedamon: verum ubi quis unicam legem infregerit, ubi exiguam ut videbatur debitorum partem solvere recusaverit, mox nihil se velle solvere experietur illorum quae debet, atq integram divinae legis partem audacter violare.

Exemplum hujus nobis e in Herode infanticido. Hunc primo ad ambitionem solicitaverat iniquissimus villicus diabolus, leve, ut videri poterat, malum; sed vide quos progressus habuerit admissa semel in animum regis ambitio. Magi ex oriente properant gentium primitiae, ut novum judaeorum regem humili venerentur obsequio. Audit Herodes et turbatur aemuli regis invidia; mox dolos parat simulati specie obsequii. Ite inqt, interrogate diligenter de puero &c. Ast ubi magos coelestis nuntius eruditi regis machinationes frustraverant, aliud consilium suggerit ambitio, nimirum qdo unum o poterat invenire infantem, oes ut crudelissime trucidaret. Itaq videns quod esset illusus a magis mittens occidit oes pueros &c. En qta sceleris catena ex una ambitione: ambitio invidiam stimulat, invidia mendacia ac dolos architectatur, elusus dolus iram excitat, ira demq cum unum quaereret, innumeros saevissime interemit. an o fecundam hic cernitis unius sceleris prosapiam?

Herodes exemplo unius quispiam virtutem brevem molitur stragem; sed dum unius quaerit necem, oes occidit. V. G. vetita quis frequentat consortia, mox ebriositatis fit mancipium, deinde et luxuriae addicitur

et

et q^a sumptum, ebriositas et libido fit avarus, aut
etiam rapax, porro q^a inter pocula fervet caput, ad rixas
venitur aut etiam pugnas; jam mendacia, perjuria, de-
tractiones, obscoena verba, quid sunt nisi fructus popina-
rum? ô jam templa placent, ô sacra concio, breviter
displicet quicquid divinum est, atque ita qui malo indul-
gere volebat consortio, omnes paulatim virtutes interemit.
An non istum vitiorum successum quotidie cernimus?
Igitur ex his vafrities villici diaboli, et peccatorum
illi auscultantium stoliditas abunde elucet. Sed et
hoc 3^tio hinc apparet quod pro fauli debito
semel solvendo Numini, gravissimum diaboli debitum
contrahant. sicut enim villicus non gratis remittebat de de-
bitis Domini, sed ut aleretur imposterum: ita neque gratis
cacodæmon, à Dei obedientia revocat, sed hic impios
tormenta conscientiæ, et deinde æternæ mortis suppli-
cia obsequentibus sibi peccatoribus conciliat. Hinc Rom. 6-23.
Paulus: Wat vrugt hebt gij dan gehad in die dingen,
over dewelke gij u nu schaamd? want het einde daarvan
is de dood... want de beloning der zonde is de dood.
O quanti redimenda brevis voluptas! &c.
Nos ergo A. A. melius sapiamus &c. Conclusio
forum Deo debitum persolvamus, ne quod illi detra-
himus, diabolo infeliciter persolvere cogamur.

Dominica 8
Pentecostes
1747. 56.

Laudavit dominus villicum iniquitatis qa prudenter fecisset: quia filii hujus saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Luc. 16. 8.

't Is niet al goud dat 'er blinkt, zegd het oude spreekwoord, een spreekwoord dat in de meeste handelinge der menschen ~~zijne~~ waarheid heeft.

Hoe dikwils ziet men niet zenen opgesmookten en gefernisten pop voor een gulde standbeeld bij d' onkundigen doorgaan? hoe dikwils word ~~niet~~ een slegt glaasje voor een dierbaren diamant, en een vernist bellertje voor eene kostbarene parel aangezien?

Jaa zelfs is dit misverstand in 't aanschouwen van den handel en wandel der menschen ook waar. Hoe dikwils pronkt de schijndeugd ~~niet~~ met het momaangezigt van waare heiligheid?

De huighelende Pharizeën ten uitersten afgerigt op het uiterlyke te vertoonen zonder het egte innerlijke weezen, die hunne deugden voor de menschen braaf oppronkten, bedroogen met dat schijnschoon de meeste wereld, hun bidden op de hoeken der straaten, 't uitmergelen hunner aangezigten met te vasten, hunne uiterlijke mededeilzaamheid, hunne bestiptheid op de minste tittelt jes van de wet en vaderlijke overleeveringen scheenen den onkundigen als verhevene deugden; en egter Jesus, wiens woorden d' onfeilbaare waarheid waren, maaktte al dat schijnschoon uit voor enkele momminge en schijnheiligheid, voor opgesmookten en stinkende grafsteden.

Jaa zelfs de meeste wereld prijst en vergaapt zig in verscheidene daaden, die in der daad strafbaar zullen zijn voor Gode. Men hoeft niet verder te gaan dan ~~als~~ tot onzen tekst, waarin de schreeuwende onregtvaardigheid van eenen trouwloozen rentmeester word gepreezen. de tekst zegd hier van:

<u>En de Heer prees &c</u>

Propositio De meening is U. A. dezen tekst eerst naar der Letter te verklaaren, en hieruit gelegenheid te nemen, om U. A. twe groote waarheden voor te houden. 1º hoe dat de wereld zig dikwils vergaapt in dat voor eene groote wijsheid, en voorzigtigheid te houden, twe in der daad dikwils eene waare, en schrikkelijke zonde is; 2º hoe luij, en traag ook veele godvrugtige menschen zijn, om het stuk van hunne zaligheid te beijveren, terwijl de wereld Liefhebbers zoo naarstig slaaven om hunne kwaade inzigten te doen gelukken Attindite

Nadat onze voorgeleezene parabel het gansche gedrag van den onregtvaardigen rentmeester had voorgesteld; nadat ze had verhaald hoe die rentmeester bij zig zelven raad sloeg, wat hem te doen stond om d'armoede t'ontvluten, als zijne heer hem zoude afgezet hebben, nadat zij had verhaald hoe hij ten dien einde zijns meesters schuldenaars bij een riep, en hen door het sluiten van eene valsche rekeninge aanleide om hem, als hij afgezet zou zijn, in hunne huizen te ontfangen, zoo volgd hierop ten laatsten onze opgenomen tekst, waar in het gedrag van dien onregtvaardigen rentmeester word gepreezen. de tekst zegd: En de heer prees den onregtvaardigen hofmeester, dat hij wijsselijk gedaan had: want de kinderen dezer wereld zijn voorzigtiger, dan de kinderen des ligts in hunne geslagte.

1. D'eerste zwaarigheid in der Letter van dezen tekst is van wat heer hier gewag gemaakt word, als de tekst zegd: En de Heer prees, of Jesus hier nog eens deel van de parabel uitspreekt, dan wel of het de woorden van den Ev. zijn waardoor hij te kennen geeft, wat Jesus van dien onregtvaardigen hofmeester zeide, i.e. of door dien heer, die den hofmeester prijst Jesus moet verstaan worden, meest door d'Ev. met den naame van Heere genoemd, en dat Lucas dus wil zeggen, dat Jesus den hofmeester prees; dan wel of Jesus hier voortvaarende in de parabel wilde zeggen, dat de heer, i.e. de meester of rijke man dezen hofmeester nog prees?

'tis waar beide deze gevoelens hebben hunne voorstaanders onder de nauwkeurigste uitleggers. Dog egter meenen wij dat het genoeg uit den ganschen aanhang van den tekst blijkt, dat

dat dit niet de woorden van den ~~rijken man~~ Evangelist zijn, maar van den Heere C(hristu)s, waarmede hij voordvaard in de gelijkenisse, en nu ten laatsten het gevoelen van dien rijken h(ee)re over het gedrag van zijnen hofmeester aanhaald, zeggende: de meester van dien onregtvaardigen guijt prees hem ogter nog.

Hierin bestond de gansche kragt van des heilands redenkavelinge, naam dat hij wilde leren hoe voordeelig het is door eene heilige mededeelzaamheid zig den weg te bereiden tot d'eewige woonplaatsen. Indien dan, wil hij zeggen, die onregtvaardige hofmeester nog geprezen wierd van zijnen heere, om dat hij op eene trouwloose maniere zig vrienden had gemaakt door zijns meesters goed, wat zal God de heer dan ~~niet~~ doen aan de genen, die van hunne regtvaardige bezit zig vrienden maken, die hen den weg banen tot d'eewige verblijfplaatsen in den hemel. En hierom, naa verhaald te hebben het gedrag van dien rijken heere ten aanzien van zijnen onregtvaardigen dienaar, naam dat hij hem prees over dezen onregtvaardigen daad, haald hij aanstonds hierop zijne gevoelens aan, en zegd: ik zeg u dan ook: maakt u vrienden uit d'ongeregtige rijkdommen, opdat en

2° Maar zal iemand zeggen: wat kon die rijke heer tog prijzen in dien onregtvaardigen guijt, die hem zoo behendig zijne goed ontvreemd had? Prijst die heer dan den diefstal, en 't behendig berooven van zoo vele goed tot zijne groote nadeel geschied? Hoe kan Jesus in zijne gelijkenisse, die egter, naar dat 't gemeenelijk gebeurd, diend opgesteld te zijn, dien rijken heer zoo voorstellen, als eenen loover, en prijzer van die tastelijke onregtvaardigheid tot zijne eigen schade gepleegd?

Jaa A. A. Jesus volgd hier in zijne parabel of gelijkenisse naa het gene gemeenelijk geschied onder ons menschen, die dikwils de behendigheid van een ondeugend, en onregtvaardig gedrag prijzen, wanneer het met zoo een fijne beleg is geschied, en de voorzigtigheid, en loosheid van den dader vertoond. Immers men looft, en prijst dikwils in eenen onregtvaardigen schelm zijne wondere behendigheid, al verfoeijd men den daad in zig zelven, voor zoo ver ze strijd tegen de geregtigheid, met een woord men prijst menigmaal een persoon, om zijne door=

trapte Loosheid; en men haat, en versoeyd zijne daaden[?] onregtvaardigheid. Dus prijst de Schrift der hofslange het hels serpent, over ~~zijne~~ haare wondere Loosheid onder al het

Gen. 3. 1. gedierte, zoggende: De slang was listiger dan alle de dieren der aarde, terwijl zij tegelijk het schrikkelijke bedrog aanhaald van den duivel door dit dier, of onder de gedaante van het zelve ten verderve van't gansche menschelijke geslagt uitgevoerd. En op deze maniere zegd Obss. 3.

ook in den tekst dat de rijke heer van de parabel zijnen hofmeester prees, dat hij wijsselijk gedaan had, om zijne looze voorzigtigheid, om met schade van zijnen heere zig in 't gevolg van d'armoede t'ontlasten.

Hierin dan bestaat de redenkaveling van den Zaligm: in deze Ev. parabel: Indien die rijke heer zo goed was, en van zoo een welgestelde verstand, dat hij zijnen onregtvaardigen hofmeester in 't midden van zijnen onregtvaardigen handel nog prees, omdat hij zoo loos, alhoewel onregtvaardig, zorg had gedragen, dat, als hem zijne heer afgezet zou hebben, hij egter nog huisvestinge zou vinden bij de schuldenaaren van zijnen heere, Hoe veel te meer zal onze Heere en Godt het prijzen als men door de mededeelzaamheid aan d'armen van zijne rijkdommen, (die alhoewel onregtvaardig bezeten, egter nog al den naam van den onregtvaardigen mammon verdienen) zig vrienden maakt, die ons in d'ure des doods in d'eeuwige woningen zullen ontfangen, dat is, die door hunne voorbidden bij Gode zullen verwerven, dat hij den mildadigen mededeelder zijne eeuwige woonplaats zal schenken.

De tekst zegd dan: De heer prees den onregtvaardigen hofmeester, dat hij wijsselijk gedaan had.

En dan voegd de Heiland ter gelegentheid van't gedrag van dezen onregtvaardigen hofmeester, als eene algemeene waarheid daarbij: Want de kinderen dezer wereld zijn voorzigtiger dan de kinderen des ligts in hunne geslagte.

De Heiland steld hier twederhande zoort van menschen waarvan hij d'eenen noemd: Kinderen dezer wereld; en d'anderen: Kinderen des ligts; en hij zegd van d'eersten vergeleken bij de laatsten, dat zij de voorzigtigste van beiden zijn in hunne geslagte.

Men moet niet ver zoeken wie Jesus door de kinderen dezer wereld verstaat, en wie hij hier door de kinderen des ligts wil beteekenen.

't Zijn wereldse kinderen, die de wereld dienen, en beminnen, die haare regels, haare levens wijs zoeken naar te volgen.

1° Zijn kinderen des Ligts, die Godt boven al beminnen,
die hem voor alles zoeken te dienen, en te behaagen; van wien
Joes zegd: Godt is een Ligt, en daar is gansch geen duisternis
in hem. 1. Joes. 1-5.

2° is deze benaaming die met regt, en om veele redenen eenen
Ctn, die Jesus zoekt te dienen, toekomt dat hij een kind
des Ligts is. 1° Is't niet een Ctn, die in zijnen Doop het
Ligt der genade heeft gekreegen, naadat hij al voorens den dui-
vel, zijne werken, en pomperijen heeft afgezwooren, die met
reeden een kind des Ligts genoemd word? 't is hierom naar
allen schijn, dat Paulus de bekeerde Hebreën kinderen
des Ligts, of verligten noemd, schrijvende aan hen: Her-
denkt de voorige dagen, in dewelke gij verligt zijnde eenen grooten
strijd des lijdens onderstaan hebt. 't is om dit te beduiden, Heb. 10-32.
dat ons onder andere Ceremoniën in den Doop eene kaars in
de handen gegeeven is.

2° Wat is't anders dan een weg van Ligt, daar
daar een Ctn moet doorgaan, dat is dat Ligt van Gods
Woord, waarvan David zeide: Lucerna pedibus meis verbum
tuum, et lumen semitis meis. Jesus zelf gebied aan zijne Ps. 118-105.
leerlingen in dat Ligt te gelooven, en zoo in 't zelve te wan-
delen, als hij hen zeide: Wandeld terwijl gij 't Ligt hebt,
opdat u de duisternis niet bevange... terwijl gij 't ligt hebt, Joes. 12-35.
zoo gelooft in 't Ligt, opdat gij kinderen des Ligts moogt zijn.

3° Die worden bezonderlijk kinderen des Ligts
genoemd, die omdat zij Jesus naarvolgen, die het Ligt is, en
zelf belijd dat zulke naavolgers in 't Ligt wandelen. Die mij
volgd, wandeld niet in duisternissen, maar hij zal het Ligt des Joes. 8-12.
leevens hebben. Jaa hoe kunnen zij minder dan kinderen des
Ligts zijn, die discipelen willen zijn van Jesus, die
ter zelfde plaatse van zig zegd: Ik ben het Ligt der weereld.

4° Jaa zelfs 't is Godt die zulke kinderen
des Ligts uit de duisternissen van 't heidendom, en onweetenheid
genadig tot het Ligt des geloofs geroepen heeft, en aan dewelke
past 't gene Petrus aan de bekeerden van zijnen tijd schreef:
Die u uit de duisternissen tot zijne wonderbaare Ligt geroepen 1. Pet. 2-9.
heeft.

5° en ten Laatsten Wat naam past beter aan
zulken dan kinderen des Ligts, terwijl al hunne hoop, al hunne
verlangen, en wensch moet zijn, om eewig hier boven te zijn
op die plaatse, daar geen zon, of maan, of eenig stoffelijk Ligt

apoc. 21-23. zal zijn; maar daar het H. Lam de Ligtende fakkel wesen
Ps. 35-10. zal, daar de gelukzaligen, volgens Davids zeggen, in Zijn
Ligt het ligt zullen zien.

En egter van zulke Kinderen des Ligts zegd d'eeuwige Waarheid dat zij niet zoo voorzigtig zijn in hunne geslagte als de kinderen der duisternissen, i.e. dat der wereld liefhebbers meer zorg, meer moeijte, meer arbeid, meer voorzigtigheid, en wijsheid in hunne geslagte i.e. in hunnen ommegangen onder hunne medemakkers aanwenden, dan die heerlijke Ligts Kinderen in 't Ev., en in zijne volle glans en Ligt.

2da Pars

Die daar A. A. eene letterlijke uitlegginge van onzen tekst; Maar ziet met een ook 2 groote waarheden, die wij hier uit kunnen leeren, waarheden die missehien weinig onder de C[hriste]nen worden betragt, en die egter bezonder tot de zedenkunst behooren. 1o. Prijst de rijke man van de parabel den onregtvaardigen hofmeester om zijne voorzigtigheid; hij leerd ons op den zelfsten tijde, dat ~~puur~~ alle wijsheid, en voorzigtigheid, die bij de wereld geprezen word, voor God juist niet prijsbaar is; Maar integendeel dikwils groote zonde is. 2o. Besluit Jesus onzen tekst met die droevige woorden: de kinderen dezer wereld zijn voorzigtiger dan de kinderen des ligts in hunne geslagte; hij doet ons zien, hoe groot de luiheid, en loomheid, is ook in die genen, die nogal kinderen des ligts genoemd worden, gesteld tegen de voorzigtigheid van de wereld liefhebbers of kinderen der wereld.

En wel 1o. Wat ziet men, wat hoord men ~~niet~~ dikwils de voorzigtigheid, en wijsheid van de wereld prijzen, en hoog agten? Dus B. V. hoe prijst men ~~niet~~ eenen staatkundigen, regeerder, die wel weet te regeeren? hoe loos weet hij ~~niet~~ alle zwarigheden te boven te komen die hem ~~den~~ weg benauwdde om op 't toppunt van eere te geraken! en hoe word zijne loosheid, en doorslependheid bij de wereld ~~niet~~ geprezen? 2. Wederom, hoe worden die menschen, die bezonder rijk worden bij de wereld ~~niet~~ geprezen? Hoe voorzigtig is die; zegd men, hij verstaat de kunst om geld te verzamelen; Anderen wroeten, en slaven, dag en nagt, en zij kunnen 'er niet toekomen; deze is zoo wijs, dat zijne kisten en kassen overvloeden, hij beängtigd zig zoo zeer niet om te vitten of

deze

deze, en diergelijke middelen en winsten geoorloft zijn; hij heeft honderden Loosheden, om zijne voordeel te zoeken; Met een woord het vloeid hem toe van alle Kanten, en hierover word hij van de wereld geprezen. 3. Wederom hoe wijs, zegd men, is deze om zig te redden? hoe voorzigtig om 't gevaar, dat hem dreigde, t' ontkomen? de hele wereld prijst zijne voorzigtige wijsheid.

Maar meen je A. A. dat alle zulke, en diergelijke voorzigtigheid, die hier zoo van de menschen geprezen word, ook altijd volgens Godt prijsbaar is? dat terwijl men zoo in duizende voorvallen zijne conscientie in slaap weet te wiegen, men juist den titel van ware wijzen bij Gode verdiend? Neen, neen! A. A. integendeel al wat dus voorzigtig bij de wereld word geprezen, is verfoeijelijk voor Gode.

Hoord eens wat Paulus van zulke voorzigtigheid en wereld wijsheid zegd: Prudentia carnis mors e... Sapientia carnis inimica e Deo. Item: De wijsheid dezer wereld is dwaasheid bij Gode, volgens het gene 'er geschreven staat (Job. 5.) ik zal de wijzen vatten in hunne arglistigheid, en wederom: (Ps. 93.) De heer kend de gedagten der wijzen, dat zij ijdel zijn. — Rom. 8-6. / 1. Cor. 3-19.

Sed Objicies: Ergo nulla apud pios prudentia? R/ Omnino multa. Audi Dnum docentem: Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae, dat is, gelijk Paulus wil: Weest kinderen omtrent de boosheid, dog weest in 't verstand volmaakt — Matt. 10-16. / 1. Cor. 14-20.

Verre zij dan van ons de wereld wijsheid, en voorzigtigheid ... maar betragten wij de wijsheid die volgens Godt is.

2°. Wat aanbelangd het droevig besluit, dat Jesus in den tekst maakt, naam, dat de kinderen dezer wereld voorzigtiger zijn dan ... ô die zelfde klagten mogen wij ook nog doen, en zeggen: de kinderen dezer ... Want alhoewel de godlozen, kinderen der duisternisse zijn, en met de gehele wereld in ondeugentheid leggen, daarop zijn zij dag en nagt uit om in de wereld rijk, en groot te worden. Bij Amos 8-5... zeggen zij ... En dierhalven, wat schande is 't dat de Ebnen, de kinderen des ligts zoo luij, en traag zijn, in 't vergaderen dier schatten, die de roest, of motten — Vide Sibelium / 1. Jo. 5-19 / Matt. 6-20

niet verteeren, en de dieven niet opgraaven nog steelen?

Hoe veelen zijn'er niet die wonder wel agt geeven op den loop des hemels, dog wie doet zijne best om den hemel, om als de Zon te blinken in't rijke des vaders, om Cbs de Zon van geregtigheid met d'oogen des geloofs t'aanschouwen? een landen akkerman neemt den tijd van ploegen, zaijen, en maijen waar, maar wie wie geeft'er agt op den aangenamen tijd en den dag der zaligheid, om d'akker zijns herte te beploegen, 't zaad van Gods Woord daarin t'ontfangen, en overvloedige vrugten van regtvaardigheid voord te brengen? het gaat veel tijds met ons als met Jesus discipelen Petrus, Jacob en Joes, die in't grootste gevaar gerust blijven slapen, daar een verrader Judas om zijne verraderije uit te voeren, waakt. de duivel onze vijand die gaat rond zoekende wien hij mag verslinden, hij houd niet op van ons dag, en nagt voor Gods aanschijn te betigten, en ondertussen wij leggen, en sluimeren, als of wij niets te vreezen hadden. Aanmerkenswaardig is de geschiedenis, die Socrates van zekeren Pambus verhaald, die als hij op't verzoek van den h. Athanasius naar Alexandria kwam, en daar eene ligte vrouw ziende dansen bitter weende, en gevraagd, waarom hij weende tot antwoord gaf, dat hem twe zaaken daartoe bewoogen, naam het verderf deezer vrouwe, en ten tweeden, dat ik (zeide hij) zooveel werks niet doe om Gode te behaagen, als deeze vrouw doet om eerlooze menschen te behaagen. Om kort te gaan wij &c.

Socrat. hist. Eccl. Tripart. Cap. 3.

Dnica V. W
Post Pent:
1734.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula Luc 16. v. 9.

Gelyk' er in god boven alle zijne werken en volmaektheden, zijne goedheit en barmhertigheit uitsteekt, zoo ook is' er niets waer door wij zoo zeer dan wel door de barmhertigh: eenigzins aen god gelyken.

Dat in god boven alles zijne barmhertigheit uitblinkt is 't geen David roemt Ps. 144. 9 De heer, zegt David, is barmhertig en zijnes barmhertigheden zijn over alle zijne werken. Dat wij hier door ook 't naest aen god gelyken en zulks betragten moeten, heeft Jus ons duidelyk geleert als hy zegt: weest barmhertigheit, gelyk uwe vader barmhertig is. Luc 6-36. Ja niets is 'er in de heele h. schriftuer waer toe wij zoo zeer worden aengemaent dan wel tot de werken van liefde en barmhertigheit. hier toe is 't ook zelf dat Jus de gelykenisse van 't hedendaegs Ev: heeft willen doen dienen, mits 't oogwit van Jus in deze gelykenisse is 't voordeel en de noodzaekelykheit der aelmoessen, en goede werken ons aen te toonen. Daer word ons vertoont hoe dat d' onregtvaerdige hofmeester van zijnen heer geprezen word, niet over zijne onregtvaerdigh: maer over zijne voorzigtigheit waerdoor hy zig vrienden heeft weeten te maken die hem van zijne rentmeesterschap afgezet zijnde wel doen en ontfangen zouden. Indien dan de heer van d' ontrouwe hofmeesters zelf schaede geleeden hebbende de wereldsche voorzigtigheit van zijne dienaer prees, omdat hy tegen zijnen heer wel bedriegelyk maer voor zig zelven voorzigtelyk had te werk gegaen, zoo ook veel meer zullen wij van onzen heer die de allerrykste is en geen schaede lyden kan, en die ons zelf belast en bevoolen heeft den armen wel te doen, geprezen worden, indien wij de goederen dies hy aen onze zorg bevoolen heeft, zoo daenig tot ons voordeel gebruyken, dat wij door de zelve een plaets voor ons bereiden in d' eeuwige wooningen. Dewijl dan dit 't oogwit van Jus is ook zelf door deze gelykenisse tot de aelmoes, tot de barmhertigheit te verwekken en aen te maenen, zoo zal 't voorneemen voorals nu ook weren hier mede tot een wijnig te onderhouden, en de vrugt of voordeel der aelmoessen te vertoonen, op dat wij door zelfs vrugten of voordeelen ziende des te meer aengezet mogen worden om door de zelve ons vrienden te maken en een plaets te bereiden in d' eeuwige wooningen. 't geen zal weren 't onderhoud van uw godvrugtige aendagt.

Propositio

't is in 't minste niet te twyffelen of groot en menigvaldig zijn de vrugten en voordeelen die in d' aelmoes en andere werken van barmhertigheit gelegen zijn: want 'er geene deugt

vide verslypen, 5 Dal. 3 Tom. pag 333. Bakx pag 544. NB post summum, Jaerum dixi. post primum verò monebum exergsi.

of geen goed werk is t w: zijne vergeldinge en belooninge nu
en heeft. zoo is 't immers ~~van~~ dat Paulus van de deugd van
godvrugt spreekt, alwaer hy zegt: De godvrugtigheit is nut
1. Tim. 4-8. tot alles, hebbende de beloften van het tegenwoordige, en
van 't toekomende Leven. Nu 't geen Paulus in 't algemeen
van alle deugd en yder goed werk zegt, heeft zonderling
en boven al zijn waerheit omtrent d'aelmoessen en werken
van barmhertigheit. Deze is nut tot alles, deze heeft de
~~voorspeltinge~~ beloften van dit en van 't toekomende Leven. zij
heeft de beloften van dit Leven, want ze nut en voordeelig is
aen 't Lighaem en zelf aen de tydelyke middelen, zij heeft
de beloften voor 't toekomende Leven, want ze nut en voor-
deelig is aen de ziel die door d'aelmoes van de zonden
gezuiverd, met deugden versiert, en rijk gemaekt word
van verdiensten, en hier door zig een plaets bereid maekt
in d'eeuwige wooningen.

1º. Dat de aelmoes nut en voordeelig na 't Lighaem is
Eccli 29-15 getuijgt de h. geest in 't boek Eccles: verberg, zegt, uwe ael-
moes in de schoot des armen, en hy zal voor u bidden tegen
alderhande quaed. Een duidelyk en tastbaer V. B. waerin wy
deze spreuk van den h. geest bevestigt zien, en t w: ons aen-
wijst hoe waeragtig 't is dat aelmoes in de schoot van den armen
verborgen, dient om allerhande quaed af te weeren, hebben wij in
Tobias. Deze vroome man wierd met d'andere Israelieten ten tyde
van den Koning Salmanasar gevangelyk na Assurie weg gevoert
Tob. 1-2. en in de gevangenisse gesteld zynde zoo zegt de Schrift: hy
heeft de weg der waerheit niet verlaeten, zoodaenig dat hij
wat hy krygen konde, daegelyks aen zyne gevangene broeders
mede deilden. Daernaer als Salmanasar overleeden was
en zijn zoon Sennacherib in zijne plaetse heerschte, die de
Kinderen Israels haete, en voor zyn aenschyn niet lyden konde
zoo ging nogtans Tobias, dagelyks, zegt de text, by alle die
van zyn maegschap waeren, en hy vertroostese, en deilde
een yder van zyne goederen mede naer zijn vermoogen, de hong-
rigen spysde hy, de naekten voorzag hy van kleederen, en hy
bezorgde met yver de begraefenisse van allen die gestorven of
gedoot waeren. Dog ziet hoe wonderlyk dat god d'aelmoessen
en goede werken van deezen Tobias ook na 't Lighaem vergol-
Tob. 12-3. den heeft. god zend hem zijnen Engel Raphael door wien hy
aen Tobias veele weldaeden quam te bewijsen. door dezen Engel
wierd de jonge Tobias behoed van die overgroote visch, die op
hem toe schoot om hem te verslinden. Door deze wordt aen zyne
zoon een heilige en ryke huisvrouw met naeme Sara bezorgt;
door deze word de duivel bedwongen en verdreeven, die de voor-
7 mannen van Sara de eerste nagt van haer huwlyk 't Leven
had benoomen. door deze Engel is 't dat hy 't geleende gelt van

aen gebeden gegeeven, weder kreeg. en door wien zyne Soon, op den gantschen wys gezont en onverhindert geleit en t'huis gebragt geworden is. Eindelyk door deren Engel is't dat die oude man van zyne blindheit, zoo wonderlyk is geneeren geworden. Met een woort. zoo is dat zij gelyk de jonge Tobias tot zynen vader zeide, zoo is't zeg ik dat zy door deren Engel overvloed van alderhande goederen verkregen hebben. Nu Deze en meer diergelyke weldaeden heeft god aen Tobias om zyne weldaedighheit willen bewijsen, zoodat hy sprekende van eige ondervindinge met regt heeft kunnen zeggen: d'aelmoes is beter dan schatten van goud op te leggen, want d'aelmoes van de dood bevrijd. van de dood. bewaren van de — Tob. 12-3 / t. 8-9.

2º. Ja ook niet alleen zoo blykt hieruit dat d'aelmoes aen 't Lighaem nut en voordeelig is, maer ook zelf aen de tydelyke middelen van den: men den armen heeft medegedeelt. Wij zien 't immers duidelyk in Tobias, daer nu zoo zoo van gesproken. Daer en boven nog zoo hooren wy den h: geest dit allen't halven in de Schriftuer ook duidelyk getuygen. D'aelmoes steld de Schrift als 't kragtigste middel om in't tydelyk van god gezegend te worden. hier van is't dat de h: geest op duidelykste door den mond van den wijzeman ons verzekerd heeft. Die den armen geeft zal geen gebrek hebben, maer die zig aen zyn bidden niet en kreunt zal behoeftigheit lyden. zoo ook wederom nog alzoo kragtig spreekt hy en verzekert hy ons hier van, als hy zegt: hy leent den heer op winst die den armen barmhertigheit doet, en hy zal hem zyne weldaed vergelden. ook niet alleen in't oude Test: is't dat god ons zulks beloofd, maer ook in't Nieuwe Test: zullen wy dere zelfde beloften vinden. Hier van is't dat Jesus ons zegt: geef en u zal gegeeven worden. En gelyk als gene woorden genoeg hebbende om ons uit te drukken hoe ruym en mild aen ons zal weder gegeeven worden, 't geen wij aen den armen gegeeven hebben, zoo voegt'er nog by, een goede, opgehoopte, en geschudde, en overloopende maete zal men u in de schoot gieten. weshalven Paulus ook van d'aelmoes sprekende de zelve by't zaedt vergelykt, het: d'akkerman in d'aerde werpt, en zoo zeer vermenigvuldigt dat hy voor een graentje hondert weder krygt. hy zegt Paulus tewreten god, hy die den zaeijer zaedt verleent en broodt om te eeten, zal u ook zaedt geeven, en vermenigvuldigen, en vermeerderen het gewas der vrugten uwer regtvaerdigheit, waer uit met regt de h. Chrysostomus van d'aelmoes sprekende besluitende zegt dat de zelve de voordeeligste van alle kunsten is, en die 't meeste gewin toebrengt; als wederom dat hy zegt dat men niet kan zeggen aen wie d'aelsmoes profytiger en voordeeliger is dan aen den armen die d'aelmoes ontfangt, dan of aen den ryken die d'aelmoes gegeeven heeft. Dit heeft gebleeken in eenen Job die zig — Prov. 28-27 / Ibid. 19-17 / Luc 6-38.... / 2. cor. 9-10

Job. 29- eenen vader der armen noemt // ~~die zoo wat~~ van alles door

42-10.. gods Schikkinge beroofd geweest ~~zynde~~ is door, daer naer alles

// en die hierom grootelyks van god gezegend is. 't is wel waer dat hij

dubbeld van god wederkreege van al 't geen hy te vooren be-
zeeten had, en den armen mededeelde. Dit heeft gebleken

3. Reg. 17-10.. in de weduwe van Sarepta, die aen den hongerigen Elias
gaf van 't wynig 't geen tot haer Leven noodig was, weshalve
haer wijnig meel en olie niet verminderde tot de dag tot dat
de heer de regen aen de aerde gaf. Zoodat klaerblykt 't geen

Prov. 22-9. de wijseman zegt: Die tot barmhertigheit geneegen is, die
zal gezegend worden. hy zal gezegend worden naer 't Lighaem
hij zal ook gezegend worden in zyne middelen, en ook zelf
in zyne kinderen.

3°. Dat d' aelmoes ook zelf in de kinderen van god ge-
zeegend zal worden hooren wy David duidelyk getuigen, als
hij sprekende van den genen, die den armen toegedaen is, zegt:

Ps. 36-26 Daegelyks doet hy barmhertigheit en Leent uit, en zijn zaed
zal gezeegend worden dat is. waer uit dat blykt hoe verkeert dat
die stuk te werk gaen die hun van d' aelmoessen wynen ont-
slaegen te weren onder voorwentzel van hunne kinderen, voor-
dew: zij moeten zorgen. o neen 't kan geen verschooninge wezen
om van d' aelmoes ontslaegen te worden, want in tegendeel omdat men
kinderen heeft daerom moet men aelmoessen geeven, om gelyk
David in de kinderen van god gezeegend te worden. Ja gelyk
de h. Cyp.s Leert, hoe meer kinderen dat men heeft, hoe milder
dat men tot den armen moest wezen. voor reden geeft die
Leeraer, om dieswille dat de kinderen meenigmael misdoen
en god vergrammen, zoo is 't noodig door dese offerhande
god te verzoenen, en zyne gramschap van hen af te keeren,
op diergelyke wyse gelyk Job dagelyks voor zyne kinderen
god eene offerhande deede. Verderom daerbeneven moeten ook
d' aelmoessen voor de kinderen gegeeven worden, opdat god
hen zou gelieve te heiligen, op de weg der zaligheit zou geley-
den, en hen zoodaenig een staet van Leven zou verleenen
daer zy hem opregtelyk en deugdelyk zouden kunnen dienen.
En zoo is dat d' aelmoes zelf zegen en heil aen 't Lighaem
tydelyke goederen, en aen de kinderen en huisgenooten toe zal
brengen, want die tot de barmhertigheit geneegen is op alle
hande wyse van god hier zal gezegend worden.

Dog wijnig zou dese zegen wezen, indien de zelve alleen
voor 't tegenwoordige en dit Leven was, want dan derelve
niet van een joodsche zegen des oude verbonds verschillen
zoude. Maer de voornaemste zegen en vrugt die er in d' ael-
moes gelegen is ziet op 't toekomende Leven, mids dien ze
de ziel reinigt, met deugden en verdiensten versiert, en hier-
door een plaets bereid maekt in d' eeuwige wooningen. En we

3° dat aelmoes die ziel zuivert, de zonden en gebreeken

wegneemt ~~gebruykt ende opentlyk de Kerk goeds~~ is 't geen d' Engel
van d' aelmoesse tot Tobias zeide: D'aelmoes is 't die de Tob. 12-9.
zonden uitwischt, die barmhertigheit en 't eeuwig Leven doet
vinden. 't Zelve leert de wyseman, alwaer hy zegt: het water Ecli 3-33
bluscht het brandend vuer en d'aelmoes wischt de zonden uit
Dit was de raed die Daniel aen Nabuchodonosor gaf om
zyne zonde uit te wissen: o Koning, zeide Daniel, laet myne Dan 4-24
raed uw wel gevallen: koop uwe zonden af door aelmoessen,
en uwe ongeregtigheit met den armen wel te doen. Ja, uit
deren hoofden was 't ook dat den oude Tobias ~~die zoo~~
~~wonderlyk~~ een man zoo wonderlyk beroemt door zyne ael-
moessen, en werken van barmhertigheit, uit deren hoofden
was 't, zeg ik, dat hy nu meinende te zullen sterven zynen
zoon den Jongen Tobias tot d'aelmoessen verwekte zeggende Tob. 4-11.
de aelmoessen verlost van alle zonden, en zal de ziel niet lae-
ten gaen in duisternissen. Dit is 't ook t.w: dus ons duidelyk
heeft geleert Luc. 11. alwaer wy vinden, dat niet tegenstaen-
de hy tegen de Pharizeen op 't kragtigste had uitgevaeren,
nogtans deze raed hen gaf, zeggende: geeft aelmoessen van
het gene gy hebt, en zoo is u alles zuiver, alles is u zuiver,
te weten indien d'aelmoes met een waere berouw en opregte be-
keeringe vereenigt, want zonder dit aelmoes niet zou baeten,
en d'aelmoes hier toe dient om van god een opregt berouw en
eene waere bekeeringe te verkrygen en dus van alles gezui-
verd te worden. Wat kon 'er dan, zegt zekere schryver
(Th: à villa nova) tot de Lof der aelmoessen nog bygevoegt
worden? indien d'aelmoes naer 't zeggen van d' eeuwige waer-
heit zulke menschen, zoo boos en quaed van Leven heeft
kunnen zuiveren, wie zal 'er niet door gezuiverd worden?
indien voor deze de barmhertigheit een middel was om ge-
zuiverd te worden, & voor wien zal dit zelfde middel niet
kunnen dienen?

Dog gelyk d'aelmoes 't kragtigste middel is om de genade
van traenen en leetweezen te verwerven, en hierdoor de vergiffe-
nisse der zonden te bekomen, zoo ook zonder d'aelmoessen is er
geen vergiffenisse te verhoopen. hier van is 't dat god ons door
de mond van den wyseman verzekerd heeft, die zyn oor
stopt, zegt de wyseman, voor 't geroep van een arm mensch, Prov. 21-13
die zal ook roepen en niet verhoort worden. die geen barm- Jac 2-13
hertigheit gedaen zal hebben, zal ook oordeel zonder barm-
hertigheit ontfangen. Te vergeefs is 't dan, dat iemand op eenige
andere goede werken zyn betrouwen stellen, zoo des indien hy
den armen en behoeftigen niet by en staet, al is 't dat iemand
regtvaerdig, zuiver, sober, maetig en met meer andere deugden
begaeft zou schynen, of weren, indien hy niet barmhertig is
geen barmhertigheit zal hy verkrygen. Een vaste proeve Isa. 58-3.
hebben wy hier van in d' Israeliten. deze riepen en klaegden

tegen god, en zeide: waerom hebben wy gevast, zonder dat gy'er na gezien hebt? waerom hebben wy onze zielen vernedert, zonder dat gy'er weten van had? Dog hoort wat god tot antwoord gaf, zie, zegt god, gy vast maer om te plyten, en te krakeelen. En alsdan zegt god hoedanig hun vasten weezen moet om met hem verzoent te worden. Breekt den hongerigen uw broodt voor, neemt de noodruftigen en verdreevenen in uw huis, indeen gy eenen naekten ziet, geef hem kleeding, en versmaed uw eige vleesch niet. En dan zegt god, Dan zult gy den Heer aenroepen, en hy zal u verhooren; gy zult roepen, en hy zal zeggen: hier ben ik.

Hoe noodzaekelyk dat god stelt de aelmoessen en werken van barmhertigheid, om van de zonden gezuivert te worden.

Zie daer, wat kon god troostelyker zeggen en beloven aen alle de genen, die een ingewant van barmhertigheit tot den naesten hebben. Zij zullen god aenroepen, hy zal hun verhooren, en zij zullen van alles gezuivert worden. Dog 2º Ja ook daer en boven, nog zoo verciert d'aelmoes den barmhertigen met deugden en goede werken, en doet hem een zaligedoodt en een zalig einde hebben. dat d'aelmoes de ziel verciert met deugden, en ryk maekt van verdiensten roept de heele h. Schriftuer, en alle de godsgeleerden. Ja v. B. zijner, die er ontbreeken om dit te bevestigen. wat heeft by v. B. wat heeft Kornelius en geheel zyn huisgezin tot 't geloof gebragt dan de aelmoesse? hoort 't den Engel zelf zeggen, Kornelis.. uwe aelemoessen zyn tot

Act. 10-4.

gedagtenisse voor gods aenschyn opgeklommen. wat heeft aen Zacheus en zijn huis de zaligheit toegebragt dan de aelmoesse? zie heere, zeide Zacheus tot den zaligm:, zie heere

Luc 19-8..

de helft van mijn goed, geef ik den armen.. waerop Jesus zeide zegt d'Ev:, heden is dezen huize de zaligheit toegekomen. wat heeft ook die arme weduwe zoo grotelyks van den zaligm: gepreezen doen worden, dan d'aelmoes? Ik zeg u voorwaer zeide Jesus van deze weduwe, dat deze arme weduwe meer dan

Luc 23-3..

alle d'andere in d'offerkist geworpen heeft. wat heeft ook

Act. 9-36...

eene Dorkas zoo vol deugden en goede werken, en aen alle d'inwoonders der Stad Joppe zoo beminnelyk gemaekt, dan d'aelmoesse? 't was op 't vertoonen van de kleederen die zy d'armen weduwen had gemaekt, dat Petrus haer zelf van de doodt

Aen op dezer's geschrij en bidden wast

verwekte. welke v. B. alle gader, en meer diergelyke ons overvloedig bewijzen, hoedat d'aelmoes de ziel verciert met deugden, en ryk maekt van verdiensten.

3º Ja ook zelfs 't einde waertoe de vergiffenisse der zonden, des deugd en goede werken dienen zullen ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~, is om aen hem een zalige dood en een gelukkig einde te bezorgen; toe is 't dat eerst de vergiffenisse der zonden, en daernaer d'aenwas in de deugd en goede ~~andere~~ werken dienen. ~~[illegible]~~ Dit is de voltrekkinge en voltooijinge van alles. En het

is dat Xus sprekende van de vrugt en 't voordeel t'w
in d'aelmoessen gelegen is dit alleen maer uitdrukt als
hy zegt Maekt ù vrienden van d'ongeregtige rykdom
men, opdat, zegt hy, opdat &c als of hij zeide: maekt
ù vrienden van de onregtvaerdige rijkdommen, die ù hier
zuiveren van de zonden, die voorzien met deugden en goede
werken, en die ù uit dit Leven scheidende in d'eeuwige ~~woon~~
plaetze moogen ontfangen

Conclusio

Wel dan, &, zijn dit de vrugten en voordeelen die'er
in d'aelmoessen en werken van barmhertigheit gelegen
zijn, zijn deren 't die de ziel, zonder dat wy van 't Lighaem
eens nù meer willen gedenken, zijn deren 't, zeg ik, die
de ziel zùiveren van de zonden, versieren met de deugden
en dùs een woonplaets in den hemel bereiden, hoe moet dit
ons niet aenzetten, om den armen by te staen! O niemand is
hier van verschoont, niemand is er ook die niet eenige aele
moes geeven kan, want zelf een weduwe word grootelyks ge
prezen om twe penningjes in d'offerkist geworpen te hebben,
ja een beker koud waters zelf in den naem van Xus gege
ven zal zijne Loon ook hebben. Diens volgens zoo moeten
wij allen rijken of gemeen, behoeftigen of wie wy mogen weezen
alle zeggen ik moeten, wij denken dat Xus ook nog heden tot
ons zegt: Maekt ù vrienden van d'onregtvaerdige rykdom
men &c en opdat een ijder volgens zyne staet beroep en
middelen daer hy zeg in bevind opdat hy zijne pligt hier
in quijten zoude zoo moeten wij gedenken 't geen d'oùde Tobias
tot zijnen zoon zeide. Doe aelmoessen, doe barmhertigheit Tob. 4-8...
zoo veel als in ùw magt is. En hebt gy veel, geef rykelyk:
hebt gy weinig, weest zorgvùldig om ook van dat wynige
iets met goedhertigheit mede te deilen. Want aldus vergae=
derd gy voor ù een goede Loon tegens de dag der behoeftigheit
aldùs ~~maeken wy~~ zùllen wij ons vrienden maeken die in
de dag der behoeftigheit, wanneer wij gebrek zullen hebben,
wanneer wij door de doodt uit dit Leven zullen scheiden
ons in d'eeuwige wooningen met alle de zalige en barm
hertigen zullen ontfangen &

Willen wij dan die Loon ook eens ontfangen ~~zoo moeten~~
willen wij in d'eeuwige wooninge ontfangen worden, zoo
moeten wij hier die Loon vergaederen, zoo moeten wij ons hier
vrienden van de rykdommen maeken, die ons in de dag der behoef
tigheits, in die dag wanneer wy gebrek zullen, wanneer wy
door de dood uit dit Leven zullen scheiden te hulp zullen komen Matt. 25-34.
En dùs zullen wy uit de ~~mond~~ mond van Xus alsdan ook: ik heb hon-
ger gehad, en gy hebt my gespyst &c Komt dan, gezegende myns vaders bezit &c

Dominica 8
Post Pent:
1738

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.
Luc. 16. v. 9.

Gelyk de bijen uit alle de bloemen, die haer voorkomen, het zoetste en beste weeten uit te trekken, en den hooning uit te zuijgen, alzoo kan ook een wys mensch, die met een bescheide oog de dingen dezes wereldts inziet, uit alles wat hem voorkomt zyn nuttigheit trekken, en zyn profyt doen, met alle de voorvallen, die hy aen anderen ziet gebeuren. A. A.
Geen ding zoo klein is er, dat niet leerzaem is: geen zaek zoo quaedt of bedorven, uit welke niet een les ten goede kan worden waergenoomen. Die een ander wel ziet doen kan, daerop agt geevende, hem dat leeren nadoen. Die de misslagen van een ander kan opmerken, kan daer uit leeren, zyne eige misgrepen verbeeteren. De naerstigheit van een ander kan ons doen opwakkeren. Den yver van een ander in het quaede, moet ons leeren yveren in het goede. Op deze manier van voorzigtigheit moet en kan een wys mensch verkeeren in de wereld. En dus is er niets het zy goed of quaed, daer hy niet iets goeds uit zoude kunnen leeren.
Dit is het geen de Zaligm. zyne discipelen wilde leeren in de gelijkenis van het hed. h. Evangelie

Hy vertoont daer een Rentmeester, die de goederen van
zynen Heer onnuttelyk had doorgebragt, en daer door
in ongenaede van zyn Heer gevallen was. Hy vertoont
daerby een gesleepen trek van dien Rentmeester, door
welke hy de gunst verliezende van zyn Meester, de
gunst van anderen wist te verkrygen, en zig zelven
te bezorgen van noodig onderhoud. En uit die onreg-
vaerdige voorzigtigheit van dat kind des werelds,
Leert hy de kinderen des ligts een gansch billyke wys-
heit, zig vrienden te maken door hair goederen
om als ons de goederen verlaeten, in d' eeuwige taber-
nakelen te worden ontfangen. Dus besluit de Zalig.
de gelykenis van 't hed. h. Ev. Facite vobis amicos

Propositio

Liber hanc Xti Dni conclusionem ad mutuam
instructionem nostram latius expendere. Quod dum
facio Attendite.

Inter varia praescripta quae Paulus dedit discip-
lo suo Timotheo o minime momenti illud, quo eum
monet divitibus obligationes suas proponendi. Atq. has
obligationes quas Paulus à Timotheo divitibus vult
3. Tim. 6 - 17 ... proponi, exprimit dicens: Gebied aen de ryken van
deze wereld, niet hoogmoedig te zyn, nog te betrouwen
op d'ongestaedige rykdommen, maer op den Levenden
Godt, die ons alles overvloedelyk verleent tot ons
gebruyk. Dat zy weldaedig zyn, ryk worden in goe-
de werken, geern weireiken, mededeilen, en zig een
vasten en goeden schat vergaederen voor het toeko-
mende, opdat zy het waere Leven mogen aentreffen.
Convenit hoc Pauli praeceptum cum eo quod in Ev.
praecipit Dnus Facite vobis amicos de mammona &c.
Qbs verbis vult Dnus ut de bonis nostris pauperibus
eleemosynas erogemus.
Quod autem Xus bona nostra noiat Mammona

iniquitatis, o id ita intelligere dbms, ac si Dnus innueret quod è bonis injuste acquisitis eleemosynas facere debe=remus. Minimè: eleemosynas enim facere dbms ex bonis nostris: nostra autem o st, aut umqm fiunt, quæ injuste acquisivimus.

Cur igitur, roget quispiam, Dnus bona et divitias Mammonam iniquitatis noinat?

R Multiplici rõe. 1o Qa sæpe p iniquitatem i.e. p fraudes, usuras, injustos contractus, mendacia, vel alias vias curvas parentum, vel avorum, aut nos=trum ipsorum, congregata st. 2o Qa dum possiden=tia, hoc sæpe iniquitatem committit superbiendo, spem, et fiduciam illis ponendo, et cor apponendo, et a Deo recedendo, et ad quævis illicita declinando. Quæ oia adeo agnata st bonis et divitiis hujus seculi, ut Paulus o dubitaverit rotundè edicere: Die ryk willen worden, vallen in bekoringe, en in den strik des duivels, en tot veele onnutte en schaedelyke begeerlyk=heden, die de menschen doen verzinken in 't verderf, en in de verdoemenis. Et sapiens tqm miraculum deprædicat divitem, sine iniquitate et inordinata adhæsione: Gelukzalig is de ryke, die onbesmet bevonden word, en het goud niet nagelopen heeft, nog op geld of schatten zyn betrouwen gesteld heeft. Wie is die man, en wy zullen hem pryzen, want hy heeft wonderlyke dingen in zyn leven gedaen? Et idem, cap. 31. edicit: Zoo gy ryk mogt worden, zult gy niet vry wezen van zonde. — 1. Tim. 6-9 — Eccli. 31-8. — Ibid. 31-10.

Hac igitur rõe bona nostra Mammonam iniquitatis noinat Dnus.# Atq de his nostris bonis vult Dnus faciamus nobis amicos, et demus eleemosynas: dico Nostris. Non enim placent Deo eleemosynæ de bonis alterius.

Het was een verfoejelyke zaek in den villici Evang. qd tm liberalis erat de bonis Dni sui, furabatur,

Quo tm o innuit Dnus cum oibs divitibus sic ee. Innu=meri enim fuerunt et adhuc st, qui bona sua juste accepere et moderatè possident.

de bonis Dni sui, quod debitoribus largiebatur.

Coi proverbio da: van een andermans leer is goed
riemen snyden. sic commodum e de alterius bonis den
milde te speelen. Non sic: eleemosyna, ut sit placita
Deo, et utilis danti, dbt fieri ex bonis propriis. Geef
Tob. 4-7. aelmissen van uw eigen goedt, dicebat senior Tobias fi-
lio suo Tobiae. Et propheta Isaias: Frange esurien-
Isa. 58. ti panem tuum, et egenos vagosq. indue in domum tuam
Prov. 3-9. Et Salomon: Vereer Godt van uwe goederen, en geeft hem
d'eerstelingen van alle uwe landvrugten. (qui dat pau-
peri dat Deo)

Eleemosyna in Script. saepe vocatur Justitia. sic: Hy
Ps. 111-9 strooit uit en geeft den armen, zyne regtvaerdigheit
blyft in der eeuwigheit. Et Xus: Ziet toe dat gy uwe
Matt. 6-1. regtvaerdigheit niet en doet voor de menschen. Rog.
quispiam cur eleemosyna vocetur Justitia? R. Triplici
1. Cor. 13. ex causa 1o. Qa eleemosyna, ut sit utilis danti, dbt
fieri in statu gratiae seu justitiae, vel saltem in desi-
Matt. 25. derio gratiae et justitiae 2o. Qa eleemosyna, o tam
actus caritatis, qm justitiae, tenemur enim dare
eleemosynam 3o. Qa eleemosyna dbt fieri ex bo-
nis juste acquisitis.

Wonderlyk kragtig is de h. Schrift overal in
uit te drukken de verfoeyelykheit der aelmissen en
der giften, die men geeft van de goederen, die onregt-
vaerdig zyn verkregen. Sapiens: De offerhanden
Prov. 21-27 der godloozen zyn afgryselyk, omdat zy van hun
|| Et Eccli. 34-23 schelmstukken opgedragen worden &c. Et ut exprim
|| de alderhoogste keurt de offerhanden der booswigten niet goed, en hy ziet d'offerhanden der quaeddoenders niet aen. Nog hy zal door de menigte der offerhanden over hunne zonden niet verzoent worden.
qtopere Deo talia dona displiceant, ait ibid. v. 24
Die een offerhande opdraegt uit het goedt der armen
doet even als iemand, die eenen zoon in 't gezigte van
zynen vader tot slagtoffer zoude dooden. Deus
ipse per os Isaiae declarat, qd cum sit justus aversa-
tur dona et sacrificia ex rapinis. sic Deus ait Isa.
61-8. Ik de Heer bemin de geregtigheit, en haet
de roof in de brandoffers. Et per os Malachiae min

minatur Dnus terribiliter divites, qui injustè acqui Malach. 2-13
sita elargiebantur: Gy hebt het autaer des Heeren,
met traenen, geween, en gehuil bedekt, daerom zal ik
naer uwe offerhanden niet meer zien, en ik zal niets
uit uwe handen ter verzoeninge aenneemen.

Quam turpiter, hoc in gnê sese decipiunt multi!
Sunt qui in emendo et vendendo, et in sua mercatura
fraude et dolo agunt, proximumq decipiunt, atq sic talibus
vijs magnas divitias congregant. Remordet ô numqm
tales propria conscia, sed illam sopire conantur
cogitando sese daturos largam eleemosynam, imaginan
turq sibi, tunc oia esse salva.

Sunt alij qui proximum gravi usura, en knevelaerye
drukken, qui aliorum bona sub sua directione hbnt
et pro beneplacito de illis disponunt, ze neemen het
zoo naauw niet. Blandiuntur sibi de eleemosyna.

Sunt alij qui magnis sunt implicati aliorum debitis,
negligunt solvere, sed cedunt foro reservatis sibi
sufficientibus mediis, aut postea fortuna favente
redeunt ad statum. de solvendis debitis multos
similium videas parum sollicitos, sed eleemosynas
elargiendo se tutos coram Deo arbitrantur.

His adjungere licet multos famulos et ancillas
qui de bonis dominorum suorum alijs tribuunt, ze
hebben zomtyts dezen en genen, die haer een handje
ryken, aen wie ze dan ook, insciis dominis, eeten
en drinken ryckelyk toestoppen. Putant id sibi li-
cere, o dicunt, e eleemosyna.

Oes hi, aliiq similes graviter sese decipiunt,
dum imaginantur sibi qd sua eleemosyna Deo pla
ceant, et peccata injustitiarum suarum eluant.

Nequaqm A. A. execrabiles Deo sunt tales eleemo-
synae. Non spolia, sed dona, quaeruntur, ait Ambr:
Et refert, principes sacerdotum adhuc tam justos
fuisse ut nollent recipere in thesaurum templi pecuniam

q^m, Iudas projecerat in templum, dicentes: Non li-
mittere in Corbonam, q^a pretium sanguinis e. Et pu-
bimus nos Deum adeo velle fovere injustias, ut reci-
piat injustè acquisita, rapta, et pretia sanguinum
et gemitus viduarum, et pupillorúm? O neen, neen
gansch niet; tales Deo eleemosynæ ō placent, nec
eluunt peccata injustiæ. Non enim dimittitur pec-
catum, nisi restituatur ablatum, et hoc quidem illi
ipsi a quo ablatum ē.

Itaq; ne blandiamur nobis de eleemosynis dandis
aut datis, si forsan injusta viâ, quadam bona coacer-
vaverimus. Restituenda st inique acquisita: illud
præcedat oportet, et si superest, eleemosynas dem.

Luc. 19. Considerate explum Zachæi. Quo viz ille faciens
dimidium bonorum suorum dabat pauperibus, et quia
sese injustiæ reum, forsan existimabat, ideo addebat:
Et si quid aliquem defraudavi reddo quadruplum.
Sic et similiter faciendum. &

Fateor, st casus in qbs ō tt licet, sed dbms da[re]
pauperibus injustè acquisita, scil: túnc, qdo dili-
genti inquisitione facta, ejus quem fraudavimus,
eum, scire aut invenire ō possumus. In tali casu
dbms pauperibus elargiri.

At opartet benè meminisse, qd túnc tales dis-
tributiones ō sint eleemosynæ, sed vera restitutio-
nes, Non offeret q^si præsumtione donantis, sed
quasi húmilitate solventis. Ait Salvianus.

En igitur quid requiratur ut eleemosyna deo
grata, nobisq; proficua futura sit. &

Conclusio. Ne itaq; blandiamur nobis de eleemosynis
sed attendamus quid requiratur, ut vera sit elee-
mosyna, ut per eas amicos nobis faciamus, qui nos
recipiant in æterna tabernacula. Adhortare

Facite vobis amicos &c.

Dominica 8
Pentecostes
1743

Dominica 8 a Pintecoste 1741

Et ego dico vobis: facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æternâ tabernacula.

Luc. 16. 8. 9.

Teer net & bondig is 't denkbeeld 't w Paulus ons geeft van de heele h. Schrifture, als hy zeid: Al wat'er geschreven is, is tot onze onderregtinge geschreven A. A. Rom. 15. 4.

Met deze weinige woorden leert Paulus dat'er niets in de heele h. Schrift beschreven is, of 't dient tot stigtinge, en onderregtinge der gelovigen, zoo 't geene godt gebied, als 't geen hy verbied, de deugden en de fouten, het goede & het quaede, de straf & vergelding, met een woord al wat'er geschreven is, is tot onze onderregtinge geschreven.

Sic ô solum nobis documento sunt fides Abrahæ, Labor Iacobi, Castitas Iosephi, mansuetudo Mosi, eximia Sanctitas B. M. V., virtutes et acta Aplorum; sed etiam sedulitas & prudentia, quâ terreni Go.s, ut hîc commodè et honorificè vivant, sibi consulunt, docent nos quanto studio ea nos amplecti oporteat, quæ nobis necessaria st ad vitam æternam consequendam.

Hac ratione ex carnali prudentia iniqui villici Evangelici, qui ingeniosa fraude se ipsum ex miseriis temporalibus eripicitnos docet Salvator, quâ prudentia & diligentia oporteat nos anniti ut bonis operibus salutem æternam nobis certam reddamus Hinc propositâ prudentiâ & diligentiâ villici iniqui concludit: Et ego dico vobis: facite vobis &c

Ut autem hæc Xti Dni verba nobis ma innotescan
& altius mentibus nostris inhæreant tria in hoc textu

Propositio expendemus 1º. Quid Mammon iniquitatis sit expendemus
2º. Quales ex eis amicos facere debeamus
3º. Quid illi amici nobis præstaturi sint

Hæc 3 dum expendimus Attendite.

Nil videtur Xus Dns toties tantisq argumentis nobis persuadere, quam quod cor nostrum terrenis rebus & mxe divitiis et pecuniis ō apponamus. Impossibile dicit

Matt. 6-24 Deo servire et mammonæ. Non potestis, inquit, Deo servire et mammonæ. Immo divitum salus miraculo comparat.

19-24 Facilius ē (inquit) camelo p foramen acus transire quam divitem intrare in regnum Cœlorum. Quod

v. 23. nihil ma ab observatione mandatorum impediat quam affectus divitiarum, patet in illo adolescente, qui habens multas possessionēs Jesum relinquens tristis abiit.

1ma Pars
Quid Mammon iniquitatis

Ut autem Xus Dns Xanos à divitus affectu possessiōna reddat alienos duplici nomine eas in assumto textu vocat, nempe quod sint 1 Mammon, et 2 Mammon iniquitatis.

1 Vox Mammon ō ē vox Latina, nec flandrica sed vox Chaldaica aut Syriaca signans Lucrum, divitias, et substantiam mundi. Tertullianus Deum seu idolum lucri interpretatur. Utq hujus verbi vis nulla adimeretur Latinus interpres ō transtulit, sed in originali

v. 9. 11. 13. lingua reliquit, ac tertio repetiit hoc eodem capite, ut tto ma detestabile redderet colere & amare divitias. Si ñ Mammona, dæmonis aut idoli alicujus proprium nomen, quid ma horrendum qm divitias ~~[illegible]~~ colere: ~~[illegible]~~ qui enim divitias colit, amat, iis colligendis, adaugendis & conservandis ita cor apponit, ac si finis ultimus essent, is ita se gerit ac si ex studio totoq conamine dæmoni

Eph. 5-5. serviret, unde et Aplus avaritiam idololatriam vocat.

Ut ergo Xus Dns corda nra à divitus absterreret, illas vocat Mammon, seu idolum divitiarum.

2 Alia vox qua Xus Dns divitias nominavit, ut affectum nostrum ab eis tolleret ē: Mammon Iniquitatis

1. Vocantur iniquæ, qa qui illas ita possidet et amat ac si propria sibi essent, iniquus ē. Sicut ille villicus

in quibus iis bona Dni sui tqm. sua expenderat. Divitiae
ergo ō nostra sit, sed magni illius domini, cujus e terra — Ps. 23 - 1
ra et plenitudo ejus; qui eas nobis concedit ut eis utamur,
ō pro libitu nostro, sed ex praescripto ipsius; prout nove-
rimus eum velle, sub conditione reddendae rationis.
Sicut ergo injustae vocantur opes quas ut nostras pos-
sidemus et erogamus, cum sint hoium aliorum, ita et
injustae hic dicuntur, quas ut nostras tenemus, nec
agnoscimus Dei esse, à Deo nobis acceptas administ-
trandi causa et expendendi, nec aliter expendendi qm
Deus praecepit sub poena damni resarciendi.

Absit ergo quod quis nostrum eo sensu esse, ut divi-
tias habeat pro suis, quibus frui possit pro mera vo-
luntate, absq eo quod ab aliquo dependeat, cui de
earum usu reddenda sit ratio: sic n. fit ut Deo sub-
trahatur quod suum ē, et quod alienum ē hoes usur-
pent.

Wel is waer dat een mensch meester is van de
goederen en rykdommen, die Godt hem verleent, in aen-
zien van andere menschen, zoodat niemand anders
daer regt op heeft als de bezitter alleen; maer egter in
aenzien van Godt zyn w'allen niet meer als rentmees-
ters, die gods goederen waerneemen. Zoodat yder een
met Paulus moet zeggen: Een yder merke ons aen als — 1. Cor. 4 - 1
dienaers van Godt, en als uitdeelders zyner goederen.
Nu dog het gene in d'uitdeelders vereischt word, is, dat
iemand getrouw gevonden word, i.e. dat hy alles aen-
legge, en besteede na de wil en 't welgevallen zyns mees-
ters.

En vervolgens dewyl de mensch meermaelen zoo
gesteld is dat hy zig als eigenaer, en niet als rentmeester
aenziet, zoo worden de rykdommen uit dien hoofde te
regt een ongeregtigheid genoemd, mits de mensch die de
zelve als eigenaer bezit, en gebruykt, zig aen onge-
regtigheid & zonde pligtig maekt

Dit was wel eer d'ongeregtigheid van Israel, en
daerom bedreigde Godt 't zelve dat hy het zyne
goederen ontneemen zoude. Zy wiest [redacted] niet dat ik het
was (zeid Godt by Oseas) die haer tarwe, wyn, en olie — Ose. 2 - 8

gast, & die haer 't zilver & goud vermeenigvuldigde. Daerom zal ik my omkeeren, en ik zal myne tarwe op zynen tyd wegneemen, & mynen wyn te zyner tyde, en myne wolle en myn linne die haere schande bedekte, zal ik haer afneemen.

Dit was d' ongeregtigheid van den Rentmeester van 't Ev. dat hy met de goederen zyns Heeren als meester zyne geleeft had, en daerom is hem zyn rentmeesterschap ook ontnoomen.

'T zelfde hebben vroeg of laet te vreezen, allen die 't geen godt hun gegeven heeft, niet naer zynen wil, maer naer hun zin en welgevallen besteeden & gebruyken, en die de rykdommen, die anders de zegen des Heeren zyn, een mammon der ongeregtigheid maken.

Prov. 10. 2. Altera ratio cur divitiæ iniquæ dicantur hæc e, quia solent ad iniquitatem ducere, licet justè acquisitæ. Atq tunc eo sensu divitiæ dicuntur iniquæ, quo concupiscentia in renatis dr peccatum, quo cibus dr insanus. Concupiscentia in renatis dr peccatum, sic Paulus: habitat in me peccatum, o quod reipsa peccatum

Rom. 7. sit, sed, ut Conc: Trid:, qa ex peccato e et ad peccatum inclinat. Cibus dicitur insanus, quia insanitatem causat. Atq sic eodem sensu, divitiæ dnr iniquæ qa ad iniquitatem ducunt.

Quod divitiæ multarum iniquitatum caa sint, ubiq S. Scriptura docet. Audi quid Eccus dicat: Goud & zilver heeft 'er veelen bedorven, het bekruypt zelfs de herten der koningen, & verdraeit ze. Item: Zoo gy ryk mogt worden, zult gy niet vry wezen van zonde. Item: Veelen zyn 'er tot val gekomen door goud, & des zelfs schoonheid heeft hun ten bederve gestrekt. Audi quid et Paulus dicat: Die ryk willen worden, vallen in bekoringe, en in den strik des duivels & tot veele onnutte, en schadelyke begeerlykheden, die de menschen doen verzinken in 't verderf en in de verdoemenisse. Want de geldgierigheid is de wortel van alle quaed: waer toe zig sommigen begeerende, afgedwaeld zyn van 't geloof, & zig ingewikkeld hebben in veel verdriet. En quid Sptus S. oibs ceteris locis

Eccle. 8-3
C. 31-10
C. 31-6.
1. Tim. 6-9.

Locis de divitiis nos moneat q. d.. Cave tibi in medio divitiarum constitutus, aut dives fieri volendi, nam nisi caveris tibi, divitiae te ad iniquitatem trahent; pariunt n. superbiam, avaritiam, Luxuriam, gulam, vitiaq. alia, qbs maam suppeditant, verbo, radix omnium malorum ē cupiditas, ut Paulus Loquitur. Vultis expla?

3 Vide id in Sodomitis aliisq. confinibus. Hae fuit inquit Ezechiel, iniquitas Sodomae...... Abundantia. Ezech. 16-49

4 Vide id in divite Epulone. ad quae divitiae eum ō impulerunt? describe. Luc. 16

3 Vide id in filio prodigo qui à patre accepta substantia peregrè profectus, ad Luxuriam prolapsus, oia dissipavit; et ad extremam pauperiem redactus ē. C. 15.

2. Vide id in divite Evangelico, qui, postqm ager ejus uberes fructus protulit, Deum oblivisci coepit et aē suā dixit: aā, habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. C. 12

5 Ad quae horrenda crimina prolapsum Romanum imperium? Paulus illa narrat Rom. 1. Et quae horum omnium caā? an non de Roma, uti de Sodoma, dicere possemus: Hae fuit iniquitas Romae Abundantia?

Ipsi gentiles hanc caam dicere ō erubuerunt

Nullum crimen abest, facinusq. Libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. Juvenalis, & ex eo S. Aug. Ep. 5. ad Marcellum

En quantorum malorum causa sunt divitiae. unde rectè S. Chrysost. 4 Op. 5 st Luxuriae occasio, malitiae schola, aē corruptela.

adeoq. willen wij door de rijkdommen en goederen dezer wereld niet verleid worden, waeken moeten wij op ons eigen zelven, en meenigmael tijdelijk overdenken hoedat Xus de rijkdommen, onregtvaerdig noemd, omdat ze den mensch tot ongeregtigheid gedeijen. Ontbreken z'ons, Laeten w' ons troosten, dat ons ook ontbreken, occasiones tot, Horumq periculorum.

3 Divitiae dicuntur Iniquae qa mendaces sunt et fallaces, ipso Xto Dno testificante, qui eas Fallacias divitiarum dixit. Matt. 13-22

Et certe si serio divitias consideremus, videbimus quam saepissime hoes per eas falli. Multa

divitiæ videntur promittere, magnam spem hoës in eis ponunt, urbs fortitudinis esse videntur, at nihil eis fallacius. Audi quod David de eis dicat: Zy heb-
Ps. 75-6 ben hunnen slaep geslaepen, en alle die vermogende man-nen hebben niets gevonden in hunne handen. Ad ocu-lum id videre licet in Divite Ev. Luc. 32. Illa ipsa noc-
qua aīā suæ dixerat, aīā, habes multa &c dixit illi deus
Luc. 32-20.. Stulte hac nocte aām tuam repetunt à te, quæ autem parasti, cujus erunt?

Hinc Paulus wel weetende dat'er niets gemeen-der is by de ryken dan dat zy op de rykdommen steu-nen en betrouwen, verwittigde hy zynen discipel Timo-theus dat hy des aengaende de ryken dog zou waer-schouwen. Gebied (schreef hy aen Tim:) gebied aen de ryken dezer wereld niet hoogmoedig te zyn, nog te betrouwen op d' ongestadige rykdommen, maer op den levenden Godt.

^ daer'er egter niets ongestadiger en bedrieglyker is, dit wel weetende zeg ik
1. Tim-6-17

Zoodan A.A. willen wy ons door 't geen de wereld groot en heerlyk aenziet, daer z'op steunt, en haer betrouwen opstelt, willen wy, zeg ik, daerdoor niet misleid, en bedrogen worden, denken moeten wij dat Jesus de rykdommen noemd onregtvaerdige i.e. be-drieglyke en ongestaedige rykdommen, op dewelke men zig alt'hans niet moet verlaeten; maer integendeel hebben wij de rykdommen, agtervolgens de les en ver-maeninge van Xus, vrienden moeten wy er ons van maken, die ons naemals in d' eeuwige wooningen zul-len ontfangen.

2da Pars qui amici faciendi.

Evangelicus villicus quam primum adver-tit sibi reddendam rationem villicationis suæ, nec se satisfaciendo esse, sibi prospicere voluit, et amicos fa-cere studuit etiam de iniquitate.

Hic villicus laudatur à Dno, o de iniquitate, sed qa prudentia sibi prospexit dum amotus à villicatione fuit. Hunc villicum, licet iniquum proponit Xus in explum dicens: Facite vobis amicos de &c

Sed quinam illi amici quos nobis facere dbmus, et quomodo?

R. 3o. Sine dubio in sensu Evangelii amici, quos facere debemus, pauperes sunt. Horum amicitia non parvi facienda: nam pauperes, si verè pauperes, inter divites sunt, et amici Dei. Beati pauperes (ait Christus) quia vestrum est regnum Dei. Nonne Deus elegit in hoc mundo pauperes, divites in fide, et hæredes regni quod promisit diligentibus se? Luc. 6. Jac. 2-5.

Pauperes inter potentes, quidquid petunt accipiunt. Hinc illud Psalmi: Non est oblitus clamorem pauperum. Item: Desiderium pauperum exaudivit Dominus. Item: Oculi ejus in pauperem respiciunt. Item: astitit à dexteris pauperis. Ps. 9-13. Ps. 10-17. Ps. 10-5. Ps. 108-31.

Pauperes divites nos faciunt. Da pauperibus et habebis thesaurum in cœlo. Matt. 19-21. Ja zelfs een teugkoud waters zal zyn loon niet verliezen. Matt. 10-42. Maer zal den hemel tot beloon in gehebben. Matt. 25-34.

Ambimus divitum, potentum in hoc sæculo amicitiam, et eam multo labore, et expensis emimus et ecce nullus ditior, nullus paupere potentior. Quis ergo ejus amicitiam quærere non volet?

Qui pauperum amicitiam non quærit, eleemosynis peccata non redimit, sepelietur in inferno, sicut dives epulo qui, quia Lazarum non habuit amicum in terris, non potuit habere consortem in cœlis.

Est hæc amicitia pauperum per eleemosynas impetrata necessaria, idque in quibusdam ob particulares, in aliis ob generales rationes.

Ob particulares in illis, qui non nisi per eleemosynas abundantes salvari possunt. Non quod eleemosynæ, qualescumque sint, possent nos salvare sine vera conversione et pœnitentia. Sed quia Deus illam veram conversionem non concedit nisi ob eleemosynas. Numquam quidem peccatum remittetur sine vera conversione cordis, sed illa sæpe non nisi eleemosyna obtinetur. Hoc sensu dixit Christus pharisæis: Verumtamen quod superest date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. Hoc sensu Daniel Nabuchodonosori: Eleemosynis peccata tua redime. Luc. 11-41. Dan. 4.

Sed et pauperum amicitia ob generales

Matt. 25. rationes ambienda: nullus n salvatur nisi p opera miser-
ricordiae, ut patet ex sententia judicis in ultima die.
Job. 4-9. Nullus ab hac obligatione eximitur. Hinc Tobias ad
filium: si multum tibi fuerit, multum tribue, si pa-
rum et hoc libenter impertiri stude. Etiam opifices
Gal. 6. obligat hoc praeceptum: alter alterius onera portat.
Eph. 4-28 Dat hy ~~...~~ arbeide, en met zyne handen, iet goeds w...
zeit Paulus, sprekende ook zelfs van gemeene arbeids
luden, opdat zij mag hebben om mede te deilen, den
genen die gebrek lydt. Vultis exempla? Vidua Sareptana 3 R...
Vidua Ev. Luca 23-2. Macedonienses. 2. Cor. 8-3. Sed dices (ait S. Aug. de eleemosynis) si amici
pauperes sunt à quibus juvandi simus apud Deum, ergo
tales pauperes seligendi, qui boni, qui justi, qui
apud Deum potentes sunt in opere et oratione.
R/ Certè tales praecedere debent in ordine amoris be-
Gal. 6-10. nefactivi. Hinc Paulus: Laet ons goed doen, aen
alle menschen, maer aldermeest aen de huisgenooten
des geloofs. Si plus domestici quam extranei, ergo et
inter domesticos boni ~~malos~~ plus quam mali bene
faciendi sunt.

Sed non semper hoc certò scitur, et saepe quos re-
pellimus, amici dei esse possent, adeoque non indiscretè
hac in re procedendum.

Igitur 1mo omnium amici, quos nobis facere debemus, sunt
pauperes, hos amicos facere debemus et ob particulares
rationes scil: ut et nos dei evadamus amici, et ob
generales rationes, scil: ut salvemur.

2o Amici, quos ~~operibus misericordiae~~ nobis fa-
cere debemus, sunt omnes justi, hos nobis amicos faci-
mus operibus misericordiae ipsis aut coram ipsis
Matt. 6. praestitis. Verum quidem est quod Xtus commendet
ut eleemosyna fiat in abscondito; sed etiam do-
C. 5. cet opera nostra bona lucere debere coram hominibus
ut videant et glorificent patrem qui in caelis est.

3o Angeli amici, qui eleemosynas nostras in cae-
lum deferunt, Deoque offerunt, ut Raphael Tob.
et alter Cornelii centurionis eleemosynas et preces
deo offerebant.

4o Amici

4º Amicus J. C. nam ille sibi reputat datum, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ipse dixit: Amici mei estis, vos dixi amicos, qa oia quæ audivi à patre nota feci vobis. Jo.is. 15

Hic Amicus tam potens, ut de illo dicat Aplus Quis accusabit adv. electos Dei? Deus ē qui justificat, quis ē qui condemnat? J. C. qui mortuus ē qui et resurrexit. Rom. 8-33.

Hic amicus rogat ut sint cum ipso quos pater ei dedit # qui et vocabit suos aliqdo: Venite Benedicti Jo.is. 15.

hunc pater oē judicium dedit Jo. 5. et oia in manus tradidit Jo. 13. Hic ē qui

5º Deniq̃ Deum ipsum reddimus nobis amicum, Hinc Augus. Sacrificium Xani ē eleemosyna in pauperem, hinc n̄ fit Deus peccatis propitius. Sic item Aplus: Beneficentiæ et Comis nolite oblivisci, talibus n̄ hostiis promeretur Deus. Heb. 13

Eleemosyna nos Deo amicos, et quid dico amicos, nos similes Deo facit: Estote, inquit Xus, misericordes, sicut pater vester Cælestis misericors ē. Luc. 6.

3ª Pars Quid Amici illi repéndint nobis?

At quis horum oium amicorum finis? Quid rependent, si eos nobis amicos reddiderimus? Audite quid Xs Dns ad hoc respondeat. Ut cum defeceritis, inqt, recipiant vos in æterna tabernacula. Cum defeceritis, ait Xus 1 in reddenda ratione debitorum nostrorum, vel 2 cum defecerimus à vita et officio dispensandi, quod fit in morte uniuscujusq̃ quando reddenda ē rao villicationis.

Recipient vos, scil: oēs illi amici, nam licet solius dei et J. C. sit recipere misericordes, tamen qa hoc pauperum caa et graa facit Deus, hoc ipsi facere dicuntur.

Igitur recipient, et recipient in æterna tabernacula i.e. in cælum. Cælum Tabernaculum dr qa præbet umbram & refrigerium: Tabernaculum, ō domus, ob summam familiaritatem, Dei visionem, consortium Sanctorum et Coronam.

In Æterna, nemo in casura urbe ædificat, ait Chrys. Æterna Tabernacula, ō tabernaculum, ut illigas multa esse præmia in cælo. In domo patris mei mansiones multæ

Recipient. Quomodo? Pauperes recipient cum in cœlo beneficiorum memores orant pro benefactoribus. Vel saltem Xus in ipsorum persona recipiet et faciet, quod illi facere deberent.

Recte itaq. Chrys. Ars artium eleemosyna, illa extruit domos luteas, sed æternas.

Conclusio

Agite A. A. provideamus nobis tempestive

Facite vobis amicos de Mammona Iniquitatis. Luc. 16. v. 9.

Dominica 8va Pentecostes 1745. 53. 67.

Indien men d' oorzaak wil nagaan waarom men dikwils eene verkeerde oordeel veld, ook zelfs onder diegenen die niet anders zoeken dan regtvaardigheid in waarheid, 't is omdat men dikwils geen goede denkbeeld heeft van de zaken daar men van oordeeld A. A.

Gelijk men dikwils van eene voorwerp dat verre van ons is, dat men niet wel zien kan, eene verkeerde bevattinge heeft, zoo gaat 't ook met de zaken daar men van oordeeld, indien men van te vooren eene verkeerde denkbeeld daar van in zijne ziele gevormd heeft.

Ging het zoo niet met d' Apostelen, in verscheide voorvallen? Filii Zebedaei, et mater ex mala idea de regno Christi wat botte misslagen begingen zij? als d' Apostelen, om d' eerste plaarse twisten in 't rijk van Christus, hoe verre wa'rin zij van eene regte bevattinge van dat rijke? Matt. 20. 21. Marc. 9. 33.

Even gaat het zoo met de meeste menschen omtrent 't wereldsgoed, en de bezitters van 't zelve. Men krijgt 'er van jongs af aan een verkeerd en quaad denkbeeld van, en hierom men draagt zig tenopzigt van 't zelve anders dan eene verligt Christen zig moet gedragen.

Indien dit verkeerde denkbeeld ievers word verbeterd 't is in ons heilig Ev: C. 9. d' eeuwige Waarheid, die niet feijlen kan, Leerd ons wat denkbeeld wij van de rijkdommen moeten hebben, en dus wat gebruijk wij met voordeel van de zelve kunnen, en moeten maken. Dit doet Jesus in onzen tekst noemende de rijkdommen en goederen dezer wereld Mammona Iniquitatis

De meining is alsnu deze benaminge tot onze onderlinge stigtinge, en onderregtinge nader te overwegen, Attendite Propositio

Verscheide woorden zijn'er in 't N. T. die de vertaalders in hunnen oorspronkelijken taale zonder z' overtezetten, ons hebben nagelaten. Dus hadden wij voor 3 weken in 't Ev. Zoo wie tot zijnen broeder zegd: Raka, strafbaar zal zijn voor den raad. Dus, om niet verder om te halen, van daag in onzen tekst — Matt. 5-22.

De reeden waarom de vertaalders dit woordt in zijne oor-
spronkelijke taale gelaaten hebben, is omdat 't gansch twij-
felagtig is hoe het zelve bestiptelijk vertaald zoude
moeten worden.

De h. Hier. een van de grootste taalkundigen onder de Vad[ers]
zegd, dat het zelve betekend, zoo veel als rijkdommen en over-
vloed van tijdelijke goederen. Waarom ook onze nederduitsche
// en 't woord Mammona — vertaling den h. Hier. gevolgd, en rijkdommen vertaald heeft

D' oude Tertulliaan beeld zig in, dat het woord Mammon meer op den
Godt der rijkdommen, dan op de rijkdommen zelfs slaan mo[et]
En zoo schijnt het verstaan te worden Matt. 5. Nemo pt....
potestis deo servire et Mammonae. Mits hier een tegenstel-
ling is van den waaren godt met den afgodt Mammon, die men
als zijnde een verscheiden heer, van den waaren Godt niet tegelijk kan dienen.

Edog in deze woorden strijd is weinig belangen, mits z'a[lle]
te saamen over een komen, dat Chs ~~[illegible]~~ ons door 't woordt
Mammona al het gene vergankelijk is op deze wereld, als geld
en goed, wil te kennen geven.

'T is van meer belangen te verstaan het woord Iniquitas, dat de Z[alig]
Land daar nog bijvoegd, zeggende: Mammona Iniquitatis

Vooreerst staat hier te bemerken, dat dit is een spreekwijze
eigen aan de Hebreen een zelfstandig woord, voor een bij-
voeglijk woordt te gebruijken. Zoo steld d' Ev. even voor
onzen text: Laudavit Dns villicum Iniquitatis, voor villicum
Iniquum. Zoo zegd Lucas van Paulus, toen nog Saulus, dat
act. 9. — Jesus uit den hemel riep: Vas electionis, voor Electum
est mihi iste. En zoo hier ook in den text &c — Weshalve ons[e]

1. onze nederduitsche vertaling heel wel heeft.....

2° dient hier aangemerkt ~~Maar de meeste zwarigheid is hier gelegen~~ wat de Z[alig]
Chs door deze onregtvaardigen Mammon heeft willen be-
tekenen, als hij zeide, dat wij ons daar van vrienden zouden maken

Waarlijk, een zaak die ~~deze zwarigheid heeft~~ aan verscheiden vaders
en uitleggers al veel werks verschaft heeft; want indien wij van den
eenen kant zien de daad van den onregtvaardigen rentmees-
ter, // ~~en van den anderen kant~~ onze textwoorden: maakt u vrienden, zoo zou men
wel ligt meinen dat Chs hier wil te kennen geven, dat wij zou-
den mogen aalmissen geven van eens anders goed. De ge-
leerde Hugo Carnotensis klaagde al over de vrugten van zu[lk]
eene verkeerde uitleggingen. deze plaats (inquit) heeft zom-
migen

// die de schuldenaars van zijn heere 50 en 80 in plaats van 100 doed schrijven, en als wij daar bijvoegen

migen in de hellegestort, naam die ze woorden qualijk opvatten; want zij houden zig aan de zelve, terwijl zij steelen, en rooven, en daar van, aalmissen doen. Edog hoe ongereimd zulks is, hoeft men niet eens te bewijzen, mits er niets tegenstrijdiger is aan Chs d'eeuwige Regtvaardigheid zelfs dan dat hij ons d'onregtvaardigheid zou leeren.

Zoodan t'is hierom zeker niet dat Chs de rijkdommen onregtvaardig noemd. Maar verscheide andere reeden zijn'er.

De h. Aug. bevat in't kort met bondige woorden d'reedens waarom de rijkdommen van Jesus onregtvaardig genoemd worden: Qa sape cum iniquitate acquiruntur, cum iniquitate possidentur, cum iniquitate consumuntur.

Ziet nu eens A. A., en stelt de denkbeelden, die d'onfeilbare waarheid Jesus ons van de rijkdommen geeft, tegen het denkbeeld, dat de meeste menschen, zelfs Chnen, van de rijkdommen hebben. volgens de wereld gesproken

Men ziet de rijkdommen aan als een bezit dat den mensch bij uitnementheid gelukkig maakt, dat hem in't midden van de weelden doet drijven, dat hem geagt, geeerd, en ontzaggelijk maakt voor de gansche wereld; men denkt al wat hun hert lust hebben zij, en alles moet voor hen wijken; met een woord volgende getuigenis van David zegt: gelukkig, zeggen zij, het volk, daar het zoo mede gaat. Ps. 143-15.

Integendeel noemd ze Jesus die ze den Mammon der ongeregtigheid noemd, of d'onregtvaardige rijkdommen, een naam die zijne bezitters buiten den hemel schijnt te sluiten.

De h. Greg. als hij eens tijds uitleide de gelijkenis van het Zaad waar van een deel viel onder de doornen, dat Jesus uitleggende zeide, dat door de doornen de rijkdommen verstaan worden, riep daar over uit: Wie zou ons gelooven als wij zeiden, dat de rijkdommen doornen waren, daar de doornen steeken, en quetzen, en de rijkdommen streelen, en zoet zijn? Dog egter Jesus, die d'eeuwige waarheid is, noemd ze doornen, en hier van daag in't Ev. noemd hij ze onregtvaardige rijkdommen. Wel hoe zijn dan alle rijkdommen onregtvaardig? of doornen die de ziele kwetzen? // Greg. hom. 15. in Ev.

Rp. Het zou te ver gaan indien wij alle rijkdommen, die godt in zijnen zegen geeft, onregtvaardig wilden noemen. Neen! A. A. daar zijn'er die ze regtvaardig verkrygen, bezitten en gebruiken, en die dus daar mede zaligheid kunne bewerken. zoodan de rijkdommen zijn in haar zelve niet quaad, maar het gemeen misbruijk maakt ze quaad.

de h. Chrys. en de h. Aug. merken beiden aan, dat godt

ons veele voorbeelden van rijken
in de h. Schriften heeft voorgesteld, die groote heiligen zijn
geweest, als Job, de h.h. Patriarchen, David, Salomon &c.
en dat om ons te leeren dat de heiligheid niet regtstreeks met
de rijkdom strijdig is. Waarom ook zeer zoet en defrig de
„ h. Aug.: Ep. 70. Ne ista putentur mala dantur et bonis, ne
„ putentur magna et summa bona dantur et malis.„ Zoodat //

// dan de rijkdommen in zig niet kwaad zijn.

Dog evenwel indien men meerendeels aanziet de uitwerkin-
gen van de rijkdommen in die ze verkrijgen, bezitten en bezigen, en z' opregt niet
naar de gemene meininge der menschen, maar naar het gewigt
van 't h. Ev., men zal bevinden dat voor 't grootste deel
met den schrikkelijken titel van onregtvaardige rijkdommen
moeten pronken, die rijkdommen, die zoo hoog van de wereld
liefhebbers doorgaans geägt worden.

Cum iniquitate acquiruntur.

3e. § Zie ze maar eens ten opzigt van die ze met zoo veel drift
en ijver zoeken, die nagt en dag niet anders droomen dan op
alle middelen om rijk te worden, tot wat schrikkelijke on-
regtvaardigheid geven die hen aanleidinge? Hoor

1. Tim. 6. 9.

den Apostel hier van eens spreeken: die rijk willen worden
vallen in bekoringe, en in den strik des duivels, en tot veele
onnutte en schadelijke begeerlijkheden, die de menschen doen
verzinken in 't verderf en in de verdoemenisse. N.B. ze vallen
in bekoringen, zegd Paulus: En zeker wat al bekoringen

// die rijk wil worden

heeft een mensch // die nu dien heeten drift van geld en goed in
zig heeft? Hier door word regt dat krom is, en krom dat regt is; een trouwe
onderdaan word een verrader; een vroome en opregte overste word een onregtvaar-
dige regter; een eerlijke man word een bedriegelijke en onregt-
vaardige koopman, en winkelier; hierdoor worden weduwen
en wezen verdrukt; hier uit spruijt alle woeker en onregtvaar-
digheid. // Waarom d' Apostel de rijkdom, voor zulke menschen

// hier uit komt voord het scheeden of overtreeden der eeden, zelfs in persoon, of met beëdigde persoonen tegen hunnen eed te gebruiken

die rijk willen worden, noemd den strik des duivels, die
hij hen spand om hen in zijne netten te krijgen &c.
de duivel zelf wel wist wat groote lokaas de
rijkdom is om in zonden te vallen, waarom hij den Heiland
zelfs hier mee aan boord quam: Haec omnia tibi dabo, si cadens
adoraveris me.

Jaa d' Apostel gaat nog verder, en zegd in 't volgende ÿ.
waarom een, die rijk wil worden, die een heete begeerte heeft om het maar te worden
tot

tot zulke schrikkelijke zonden komt. Hij gelijkt die begeerlijkheid bij eenen vrugtbaaren wortel, en wel van zoo eenen boom, daar alles quaads, alle zonden op groeijen, waarvan hij zegd dat de begeerlijkheid de wortel is. de geldgierighdeid (zin) is de wortel van alle quaad, waartoe zig zommigen begeerende afgedwaald zijn van het gelove, en zig ingewikkeld hebben in veele verdriet. Vultisne hujus virum exemplum? vide te Judam. Quo eum adegit pecuniæ sitis? H. 10.

Weshalven zeer wel d' Ecclus: Niets is'er onregtvaardiger dan geld te beminnen, want zoo een mensch heeft zijne eigen ziele te koop. Eccl. 10-10.

Zoodat dan zeer wel Aug. zegd, dat de Heiland de rijkdommen onregtvaardig heeft genoemd, omdat zij veeltijds met onregtvaardigheid verkregen worden.

2. Maar indien de rijkdommen meest tot d' onregtvaardigheid aanleiden, als men ze zoekt te bekomen, met niet minder reeden worden z' onregtvaardige rijkdommen genoemd voor die ze nu al bezitten. Possidentur

Wat is 'er niet een kloekte en sterkte van noden voor die de rijkdommen hebben, om'er niet aangekleefd te zijn, om'er geenen afgod van te maken, om ze niet tot zonden te misbruijken? (Gelukzalig is de rijke (roept uit d' Ecclus 33-8.) die &c pone infra)

Wat sleepen de rijkdommen niet al twistingen en processen nazig? wat doen ze den bezitter niet al ongeoorloofde en onregtvaardige middelen bij der hand nemen? Waarvan daan komen d' oorlogen en twistingen onder u (vraagd Jac.) is't niet uit uwe begeerlijkheden, die krijg voeren in uwe ledm? Dit baarde d' oneenigheid tussen de harders van Abraham en Loth, en zelfs zoo verre dat zij van een moesten scheiden. Dit zette Laban op tegen Jacob, zoo van dat hij hem heel anders aanzag dan als voor dezen. Jac. 4-3. Gen. 33-2. Gen. 30.

Hoe meenig een maakt van zijne geld en goed zijnen afgod, dien hij alleen aanbid, en boven alles steld in zijne herte? zoodat hij, is't niet met woorden, ten minste met zijne herte, en levens wijze met Ephraim bij Oseas zegd: ik ben rijk geworden, ik heb eenen voordeeligen afgodt gevonden. Ose. 12-8

Waarom Paulus z' ook afgoderije, en afgoden dienaars noemd die hun hert daarop stellen. Gelukzalig is de rijke die &c

Consúmuntur 3. Zoodan onregtvaardig noemd de Heiland de rijkdommen omdat ze niet alleen onregtvaardig verkrégen, maar ook veeltijds zondig bezeten worden, ja ook 3º onregtvaardig of zondig verbézigd worden.

In zéker is't niet door hovaardigheid, weelde, wellust, dronkenschap, en overdaad dat het geld meest verspild word!

Ezech. 36-49 D'ondeúgd en grúwelen van Sódoma schrijft Ezechiël daar

Luc. 12-19. aan toe. Zie Den rijken dwazen boer van't Evangeli zei tot zijne ziel

// wat openbaart de zig eerst in hem? hij Mijne ziel, gij hebt veel goeds opgelegd voor veele jaren, rúst, eet, drink, en maak ú vroolijk. Waarmee brogt de

C. 15-13 verloorene Zoon zijne goed door, dan wel met een overdadig en ontugtig léven? Wat zúllen wij van den rijken vrek bij Luc. 16. zeggen? &c

Jaa wat is het noodig verdere V. B. uit de schriften op te hálen, daar d'ondervinding 't ons maar al te veel nog dágelijks leerd? &c

Zoodan, om 3 reedenen zegd Aúgt. dat CBs de rijkdommen onregtvaardig noemde &c

Wij zoúden 't hierbij nú kunnen stáken, dewijl alles wat wij gezeid hebben even leerzaam en stigtig is. Dog nog een

// ter nádere toepassinge woordje om het gezeide aan te dringen.

En wel 1º zeiden wij dat 'er niets strijdiger is tégen CBs zijne regtvaardigheid dan dat hij hier zoú willen léven aalmissen gével van eens andermans goed? zoo vermaand dit ons ook, dat w' ons zelven niet moeten paayen met de armen te géven, het géne wij een ander hebben te kort gedaan.

O neen! de schrift leerd ons dat wij den armen van ons eigen moeten géven. Tob. 4-7. Isa. 58. Prov. 3-9. Hebben wij iemand te kort gedaan, met Zacheus moeten wij't wedergéven, en dan nog van ons eigene aan den armen médedeelen om onze onregtvaardigheden af te kópen.

Luc. 19.

Tob. 4-7. Geef aalmissen van uw eigen goed, vermaande Tobias zijnen Zoon.

Prov. 3-9 Veréer God van Uwe goederen

Isa. 58-7. Breek uw brood voor den hongerigen.

2°. Zeiden wij dat onregtvaardig hieten de rijkdommen, om dat zij die dezelve zoeken, veeltijdts aanleiden tot onregtvaardigheid; eij! dat 't ons tot waarschouwinge diene, dat w'ons noit of oit om eene hand vol gelds tot zonde of onregtvaardigheid laaten verleiden; want wat zal, ik zeg niet, een hand vol gelds ons baaten? maar, wat baat het een mensch, ait Chs, dat hij de gehéle wereld wind, indien hij zijne ziel verliest? &c. Matt. 16-26.

3°. Zeiden wij dat de rijkdommen onregtvaardig hieten omdat zij veeltijds onregtvaardig, of zondig verkregen worden? eij! laat en wij wel toe zien, dat wij'er niet aangehegt zijn. Divitiæ si affluant, nolite cor apponere. iis utamur, ut Augs ait, utentis modestia ō amantis affectū, &c. Ps. 61-11. 1. Cor. 7-31.

4°. Zeiden wij dat de rijkdommen onregtvaardig hieten omdat z'al veeltijdts zondig verdaan, en verbeezigd worden? eij! dat w'ons wagten dat wij gods zegeningen tot géne bezwaaringe onzer verdoemenisse gebruijken; integendeel dat wij ze bestéden om onze zonden af te koopen &c.

1763 In primo sacro secutus sum din Christ. Yader overt 3. 4.

Facite vobis amicos de mammona ini-
quitatis ut cum defeceritis recipiant
vos in æterna tabernacula. Luc. 16. v. 9.

Dom. 8. Pentecostes 1759.

Verscheidentlijk word verdeeld Gods h. geschreven Woord, de h. Schriftuur, 1° in de boeken geschreven voor de komste des Zaligm:, en in andere na de zelve komste. D'eerste worden genaemd het Oude en d'andere het Nieuwe Testament.

2° Sommige dier boeken behelsen voorgaande, andere toekomende geschiedenissen. De laaste worden Prophetiesche, en d'andere historische boeken genoemd. 3° Deze laaste, of historische boeken behelsen wederom ten delen historien of geschiedenissen, en ten delen onderwijzingen, waarom men de zelve wederom verdeeld in historische en zedelijke boeken. 4° De zedelijke Schriften behelsen ten delen blote, en naakte waarheden, en ten delen verbloemde en bedekte Leringen, besloten onder den schors der parabolen of gelijkenissen.

De nootzakelijkheid dezer laaste verdelinge gaat zo verre, dat zonder dit onderscheid de heilige bladeren, die uit zig zelven duister en zwaar te verstaan zijn, onmogelijk begrepen kunnen worden, ja den lezer in verscheide dwalingen, als in eenen grondeloozen put zouden versmoren.

De reden hiervan is, dat in de laaste op een andere manier als in d'eerste de waarheid moet nagespeurd worden. In d'eerste den letter alleen volgende vinden wij verscheide waarheden en zedenpligten, daar wij integendeel in de tweede den letter alleen volgende, zonder 't inzigt des parabels aan te merken, dikwils verre van de regte waarheid zouden afdwalen.

Verscheide preuven verschaft ons hier van 't hed. h. Ev. D'us v. G. den heiland den onregtvaardigen rentmeester hoorende prijzen, en dit naar den blooten letter nemende zou men zig ligt, dog verkeerd, inbeelden, dat 't geoorloft wis onregtvaardigheden te bedrijven.

Meer andere staaltjes in ons Ev. gaan wij verbij en zullen ons aan het slot van de parabel houden. Facite vobis &

Wij zullen dan deze woorden nader uitleggen, en zedelijk toepassen.

Drie onderscheide Leden bevat onze text. 1° wat de
Here Jesus verstaat door den Mammon der ongeregtigheit
2° Wat door de vrienden die hij wil dat w'er ons ~~mammon~~ van maken, en 3°
de reden van dien, nam. opdat zij ons, wanneer wij gebrek
zullen hebben, in d'euwige woningen ontvangen.

Mammona — En wel 1° wat aanbelangt de Mammon der ongeregtigheid, diend aangemerkt, dat'er in 't N. T. verscheide
woorden zijn die de vertaalders in hunne oorspronkelyke
tale, zonder die over te zetten of te vertalen, ons hebben
Matt. 5. 22 — nagelaten. Dus hadden wij voor 3 weken in 't Ev. dat zo wie
tot zijnen broeder zeid: Raka, strafbaar zal zijn voor
den Raad. Dus, om niet verte lopen, in onzen text:
Maakt u vrienden van den Mammon.

De reden waarom de vertaalders dit woord in zyne
oorspronkelijke tale gelaten hebben, is, omdat 't ganschelyk
twijffelagtig is, hoe het zelve besprptelijk vertaald zou
moeten worden.

De h. Hiers., een van de grootste taalkundigen onder
de hh. vaders, zeid dat 't zelve betekend zoveel als
rijkdommen, en overvloed van tijdelijke goederen. Waarom ook onze nederduitsche vertaling den h. Hiers. gevolgd, en 't rijkdommen vertaald heeft.

D'oude Tertulliaan beeldzig in, dat 't meer op den
Godt der rijkdommen, als op de rijkdommen zelfs slaan
moet. En zo schijnt 't verstaan te worden Matt. 5. Nemo
potest... Non potestis Deo servire et Mammonae; mits
hier een tegenstelling is van den waren Godt met den
godt Mammon, dien men, als zijnde een verscheide
heer van den waren Godt, niet te gelijk kan dienen.

Edog aan dezen woorden-strijd is wijnig gelegen,
mits alle de vaders, en uitleggers overeenkomen, dat
Chs ons door 't woord Mammon het vergankelyke dezer
wereld, als geld en goed wil beduiden.

Iniquitatis — Van meer belangen is het te verstaan het woord dat
de Heiland 'er nog bijvoegd, zeggende: Mammona
iniquitatis.

Vooreerst staat hier aan te merken, dat dit een
spreekwijs is eigen aan de Hebreen een zelfstandig (substantivum)
woord voor een bijvoeglijk (adjectivum) woord te gebruiken. Zo stelt
d' Ev. even voor onzen text Laudavit Dnus villicum iniquitatis, voor villicum iniquum. Zo de zelve Lucas van
Pau

Paulus, toen nog Saulus, dat Jesus uit den hemel riep: *Vas electionis*, voor *vas electum est mihi iste*. En zo hier ook in onzen text: *Mammona iniquitatis*, voor *iniquum*. Weshalven onze nederduitsche vertaling zeer wel heeft: *D'ongeregtige rijkdommen*. Act. 9-15.

Meerder zwarigheid is'er ingelegen, wat de Heer Chs door deze *ongeregtige Mammon* heeft willen beduiden als hij zeide, dat w'er ons vrienden van zouden maken. Een zwarigheid die aan verscheide Vaders en Uitleggers al vrij wat werks heeft verschaft. Want indien wij van d'in'enen kant zien den daad van den onregtvaardigen hofmeester, en van den anderen kant onzen text die daar op volgd, en als een besluit is van zijn doen daar de Heer hem overprees, zo zou men wel ligt zig kunnen inbeelden, als of Chs ons hier zoude willen leren, dat wij van eens anders goed aalmissen zouden geven. De geleerde Hugo Carnotensis klaagde al over de vrugten van zulke verkeerde uitleggingen. „Deze plaats (inquit) „heeft sommigen in de helle gestort, nam die ze qualijk „opvatten; want zij houden zig aan de zelve, terwijl „zij stelen en roven, en daar van aalmissen doen.„ Dog hoe ongerijmd zulks is, hoeft men niet eens te bewijzen; mits'er niets tegenstrijdiger is aan Chs d'euwige regtvaardigheid zelf, dan dat hij ons d'onregtvaardigheid zoude leren. Zo dan 't is hierom niet dat de Here Jesus de rijkdommen *onregtvaardig* noemd. Maar verscheide andere reden zijn'er, waarvan wij'er nu een alleen willen melden.

Gemelde Hugo Carnotensis geeft'er deze uitlegging van, en zeid dat de rijkdommen *ongeregtig* genoemd kunnen worden, omdat zij de menschen dikwils onregtvaardig maken. Niet omdat dit een noodzakelijk gevolg is 't welk uit de rijkdommen spruit. Neen! want hoe zou dan een rijk mensch in den hemel komen? hoe zou een Job, de hh. aartsvaders, een David, en anderen in den hemel gekomen zijn? Maar *onregtvaardig* worden de rijkdommen genoemd omdat zij de stof zijn der ongeregtigheid. het geld (zeid 't spreekwoord) maakt regt dat krom is, en krom dat regt is, het maakt van enen opregten oversten enen onregtvaardigen regter, van enen trouwen onderdaan enen eerlozen verrader

van een eerlijk man, enen bedrieger en onregtvaardigen winkelier en koopman. de geldzugt maakt den mensch enen woekeraar, enen verdrukker van weduwen, en wezen. het doet hem schenden en overtreden zijnen eed gedaan zelf in persoon, of met beëdigde persoonen tegen hunnen eed te gebruiken. Met een woord 't is het geld en goed dat alle slag of zoorten van menschen ongeregtig maakt. zodat met regt een heidens Poëet Ovidius de rijkdommen noemde irritamenta malorum iets dat ons lokt en tergt tot 't quaad.

Daar en boven tot wat grote ongeregtigheid trekt ons niet het geld en goed, als 't ons aanmaand om meer werk van dit slegte schepzel als van onzen Schepper te maken als 't ons den tyd om het te vergaren of te bewaren ontsteeld, die wij voor Godt en onze zaligheid moesten gebruiken? als 't ons zo verre betoverd dat w'er ons hart opstellen regel regt

Ps. 61. tegen de vermaning van den H. Geest: Divitiæ si affluant nolite cor apponere. Om al 't w d'Apostel te regt daar van zeide: De geldgierigheid is de wortel van alle quaad, &c. zodan ongeregtig noemde de Hailand de rijkdommen omdat zij den mensch dikwils onregtvaardig maaken.

Applicatio Maar, elaas! hoe gering de Here Chs de rijkdommen ook acht, al noemd hij ze met den naam van onregtvaardige, hoe zeer hij ons van d'ongeregelden drift tot de zelve zoekt af te manen, men loopt ze na als of ons ware geluk 'er in gelegen was. al zeid d'Apostel Paulus:

1. Tim. 6-9. Die rijk willen worden vallen in bekoring, en in den strik des duivels, en tot vele onnutte en schadelijke begeerlijkheden, die de menschen doen verzinken in 't verderf, en in de verdoemenis, het schijnt dat men 'er zig niet aan kreund, ja het schijnt dat men zig verbeeld dan van alle gevaar bevrijd te zullen zijn als men zig steld in 't midden van de strikken des duivels. al doet

v. 7. d'Apostel ons gedenken, dat wij niets in deze wereld hebben ingebragt, en dat wij 'er buiten twijfel ook niets kunnen uitdragen, men vroed en slaafd als of men 't zoude mededragen.

Dog zo niet, zo niet A. T. integendeel om met den

v. 8 Apostel te spreken, als wij ons voedzel, en ons dekzel

Prov. 10-22. hebben, zo laat ons vergenoegd zijn. Maakt de zegen des

des heren ons rijk? ei! zal 't een regte zegen voor ons wezen, dat wij wel gedeugen de les des h. Geests: Divitiæ si affluant nolite cor apponere. dat w' ons wel wagten van iets ongeregtigs om geld of goed te doen indagtig de spreuk des Heilands: Wat baat het een mensch dat hij de hele wereld wint, indien hij zijne ziel verliest? Matt. 16-26.

2° Maar laat ons verder gaan en zien wat Jesus wil, dat wij met de ongeregtige rykdommen zullen doen. Facite vobis amicos.

Volgens d'eenparige leering der h. h. Vaders moet men door dit woord Vrienden verstaan die hier in dit leven noot en gebrek lijden, en voornam de vrome en regtvaardige huisgenoten des geloofs. Om deze reden was een Paulus zo bezorgd dat hij zelf in persoon die aalmissen ging ophalen, en na Jerusalem bragt, volgens zijne eige getuigenis 1. Cor. 't laatste. Deze vrienden zijn 't van de w' Chr op eene bezondere manier zeid: Ik zeg u voorwaar, zo dikmaals als gij dit aan een van deze minste broederen gedaan hebt, zo hebt gij 't mij gedaan. Zij zijn 't die ons met regt ontvangen in d'euwige woningen, mits von hen is dat de Wijzeman zeid: de regtvaardigen zullen flikkeren. Zij zullen de heidenen oordeelen, en de heerschappij voeren over de volkeren. Van dezen moet men boven allen zeggen, dat zij ons helpen tot d'euwige glorie, mits zij door hunne geestelijke overvloed onze armoede in 't geestelijke te hulp komen volgens de spreuk van Paulus: dat in den tegenwoordigen tijd uwe overvloed hun gebrek te hulpe kome; op dat ook hunne overvloed uw gebrek eens mag behulpzaam zijn

Amici 1° domestici fidei. Matt. 25-40. Sap. 3-7. 2. Cor. 8-14

Edog alhoewel wij voornam schuldig zijn ons van zulke armen vrienden te maken, zo zijn wij dit ook verpligt aan die van ons in godsdienst verschillen, of ook onze vijanden zijn. Duidelijk leerd ons dit d'Apostel die, alhoewel hij de Galaters aanmaande van voornam goed te doen aan de huisgenoten des geloofs; en egter uitdrukkelijk bijvoegde: terwijl wij tijd hebben laat ons goed doen aan alle menschen. Niemand wil hij uitgesloten hebben, alhoewel hij bezonder aanprijst de vrome huisgenoten des geloofs.

2° quivis alii. Gal. 6-10.

De reden hier van is, dat gelijk wij uit kragte van 't

Christendom verpligt zijn de vrome huisgenoten des ge-
loofs te helpen; zo ook uit kragte van de gemeenschap
der menschelijke nature verpligt zijn alle menschen
te helpen, ook onze vijanden zelfs agt volgens dit
Matt. 5-44. uitdrukkelijk gebod des Heilands: Bemind uwe vijan-
den, doet wel den genen die u haten. welk gebod d'Apos-
tel met besondere nadruk herhaald zeggende: Ja in-
Rom. 12-20 dien uw vijand honger heeft, spijs hem, indien hy dorst
heeft geef hem te drinken.

Dit doende zullen wij ons ook al vrienden maken
3° Secundum van dew de Zaligm. spreekt. Ja misschien om deze
S. Ambrosium reden stapt de h. Ambr. af van 't gemeen gevoelen der
Angeli, et andere vaders, en verstaat door de vrienden de Engelen
Sancti in Cælo. en heiligen in den hemel. Facite vobis amicos de mam-
„mona iniquitatis, ut largiendo pauperibus Angelorum
„cæterorumq sanctorum gratiam comparemus."
En niet vreemd mis dien wij den armen weldoende ons doen
door d'Engelen en gelukzaligen ons tot vrienden maken
die onze aalmissen en goede werken, als die van To-
bias, en van den hopman Cornelius, aan Godt opdra-
gen, en zijnen zegen voor ons verwerven. zodat al-
hoewel de h. Ambr. omtrent de vrienden, van dew Chs
spreekt, van d'andere vaders verschild, egter met hen
allen daarin overeenkomt, dat wij de armen van noden hebben
om door de weldadigheid aan hen bewezen de vriend-
schap van Chs ons aanbevolen te erlangen.

Applicatio

Maar, elaas! al beveeld ons Jesus de armen ons
tot vrienden te maken, of ten minsten hen wel te doen
om de vriendschap te erlangen, die wij nodig hebben;
hoe wynig komt men dit zijn gebod na? Indien oit
t'hans zeker tegewoordig is 't oude spreekwoord waar
Pauper ubiq jacet. Het schijnt dat de armen gene
menschen zijn gelijk wij, dat zy enen anderen eersten
vader, en schepper hebben als wij. Immers daar zijn
'er die meer zorg voor d'onredelijke beesten, als voor
de redelijke arme menschen hebben, hunnen hond, kat
paard, of ander beest beter doen, dan de arme men-
schen die hen aanspreken; ja geven zij hen nog al
wat, het zelve met vele bittere woorden verzellen.

Wel is waar, en Godt zij geloofd! daar ontbreken
'er onder ons ook niet die de Les van Chs trouw onder-
houden, en zig d'armen tot vrienden maken; ja
Jesus

Jesus vriendschap zelfs daardoor winnen; mits zij de armen
weldoende, ~~daar wij~~ Godt en J. C. zelf wel doen. Waarom
Chs tot deze ook eensdaags zal zeggen: <u>Ik zeg ú voor-</u> Matt. 25. 40.
<u>waar, zo dikmaals als gij dit aan een van deze minste</u>
<u>broederen gedaan hebt, zo hebt gij 't mij gedaan.</u> Uit
't spreuke van Chs de hh. vaders besluiten en zeggen
dat Godt, dat J. C. zelf in de armen te vinden is. hoor
den h. Chrys: In paupere deus se abscondit. de h.
Greg. Nicenus: Chs largitus est suam personam pauperibus.
Wie, wie van ons zoú dan niet wenschen de armen tot
vrienden te hebben? Laat ons dan ook, ijder naar zijn
vermogen, naar 't bevel des heilands, ons vrienden
maken van d' ongeregtige rijkdommen.

3°. Te meer, dewijl Chs in den text 'er nog
een andere reden bijvoegd, waarom wij de armen te
vriend moeten houden, nam. <u>Opdat zij ú</u> (zeid hij) <u>als</u>
<u>gij gebrek zúlt hebben, in d' eúwige woningen ontvangen.</u>

Twe dingen zijn 'er in deze laaste woorden van den Cúm defeceritis
text te bemerken, de beloning, die wij te verwagten
hebben, en den tijd wanneer wij die te verwagten heb-
ben. Het laaste drúkt d' Ev. uit met te zeggen: <u>ut</u>
<u>cúm defeceritis</u>, <u>als gij zúlt bezwijken</u>. De grond
text steld een woord, dat overeenkomt met het gene
wij in d' eclijpsis of 't verdúisteren van zonne en mane
gebrúiken.

Uit deze omstandigheid merken wij genoeg dat de
zaligm. den tijd der beloninge voor de aalmissen steld
als wij zúllen bezwijken, als zon en maan voor ons zal
verdúisteren, ja de hele wereld als zal vergaan; ik
zeg, als wij zullen sterven, als wij al het geld en goed van
deze wereld daar zúllen laten, dan zal het wijnig,
daar wij ons vrienden van zúllen gemaakt hebben, te
pas komen, dan zal de vriendschap van Godt, der
Engelen en gelukzaligen die wij daardoor verkregen
hebben, ons <u>in d' eúwige woningen ontvangen.</u> Recipiant vos in æterna tabernacula.

Wat deze <u>eúwige woningen</u> zúllen wezen, en wat loon
Jesús daardoor verstaat, konnen genoeg bevatten,
als men deze woorden, waarmede hij de parabel slúit,
maar vergelijkt met de parabel zelf, in dew Chs verhaald
dat de schúldenaren, die de hofmeester zig tot vrienden
had gemaakt, hem afgezet zijnde in húnne húisen zouden

nemen. En daarop voegd de Here Chs'er dan tot slot
bij: Facite &c q.d. gelijk deze vrienden den ongereg-
tigen rentmeester zouden belonen met hem afgezet
zynde in hunne huisen in te nemen, zo zullen ook de-
genen die zig vrienden gemaakt zullen hebben door
de aalmissen, als hen hun rentmeesterschap in de dood
zal afgenomen worden, door die vrienden in d'euwige
woningen van gods rijk, of den hemel ontvangen worden

De vrome geloofsgenoten armen zullen hen daar ont-
vangen, om dat zij door hare godvrugtige gebeden bij
godt voor hen verworven hebben de genade des euwige levens:
Of zo de armen, die zij welgedaan hebben, gene huis-
genoten des geloofs geweest zijn, of al zijn zij die geweest
maar ondankbare en ondeugende armen geweest zijn die voor hun
weldoenders niet gebeden hebben, of niet wel hebben
kunnen bidden, dan zullen de Engelen en gelukzalige
die hunne weldadigheden aan godt hebben opgedragen
en daar door voor hen de genade des euwige levens ver-
kregen hebben, hen bij zig in den hemel ontvangen.
Of ook kan men met den h. Chrys: zeggen, godt zal
ons niet rekenen wat de armen doen, maar wat zij voor
ons zouden moeten doen, en zij ontbrekende, zal
hij onze weldadigheid belonen, met ons in zijne
euwige woningen te ontvangen.

Conclusio

Wel aan dan A. F. &c

Vidins civitatim flevit sup illam
Luc. 19. ℣. 41.

Dominica 9
Pintecostes
1742.60.

Wel waaragtig is 't dat de Wijzeman zeid: Godt heeft de dood niet gemaekt, nog hij verheugt zig niet over het verderf der levenden. Sap. 1-13. A.A.

Twe zaken meld Salomon in deze woorden, beide even waaragtig. 1° Godt, zeid hij, heeft de dood niet gemaekt. En te regt, want, gelijk de zelve Wijzeman in 't volgende hoofdstuk zeid, Godt heeft den mensch onsterfelijk geschaepen i.e. zonder noodzaekelijkheid van te moetin sterven. 2° de Wijzeman zeid: Nog Godt verheugt zig niet over het verderf der levenden. En wel te regt, want Godt overal bij de prophèten roept: Nolo mortim peccatoris, nolo mortem impii. Testantur id ipsum oẽs dei admonitiones, supplicationes, et minæ peccatori factæ v. g. Convertimini ad me. Venite ad me oẽs qui laboratis, et onerati estis. Demum rem hanc claré probant lacrymæ Cħi hodiernæ Ev. ait: Vidins Civitatem flevit sup illam. — Sap. 2-23 — Ezech. 18. 33

Hunc textum ad Litt. explicabimus, dein Moralia. Propositio

Nullibi Cħs Dn̄s in sacris litteris risisse legitur, sed flevisse sæpius perhibetur. Nec mirum, in vallem n̄ lacrymarum lacrymaturus venerat, et fletu se verum hoem ostendat, in oibs similem nobis, excepto peccato. Ter flevisse legitur; semel stans ad sepulcrum Lazari; 2do in passione sua 2dum illud Pauli: Cħs H. 5-7 is in de dagen zijns vleeschs, gebeden en smekingen... met een kragtig geroep, en met traenen opdragende (aan 't kruis) verhoord geweest om zijne eerbiedigheid; et tertio hic in casu Evangelii hodierni.

At qdo hoc contigit quod Dns hic fleverit?

R Ev. Lucas id clarè indicat versibus textum praecedentibus. ibid. Lucas ait, quod Cbs asino insidens Jerosolimam tenderet, quod populus cæderet ramos de arboribus; quos unà cum vestimentis suis sternebant in via; quodq inter hæc lætitiæ signa ois populus Cbto acclamaret, Hosanna filio David &. Et ecce inter hæc Cbs Jerosolijmæ appropinquans, et videns civitatem flevit.

En aspectus civitatis Cbto lacrijmas exprimit.

Affectus cordis persæpe excitantur à sensibus externis

Luc. 10. 33. Sic Samaritanus Ev. videns vulneratum misericordiâ motus e. Et sic hic idem Samaritanus Cbs Jesus videns civitatem flevit sup illam.

Flevit, et quidem oibs spectantibus, o sicut Joseph lacrijmaturus secretum cubiculum intrat, sed palam et quidem tpore cois lætitiæ, dum appropinquat, et videt civitatem flevit sup illam.

At quare, aut sup quid Dns flevit? Certè sine ratione Dns flevisse o e præsumendus. Fit hoc subinde à pueris, mulieribus, et aliis debilioris naturæ qui ea pp citius commoventur, at viris gravibus sine re gravi id o evenit. Objectum igr et rationem quod habuerit Cbs, quod fleverit, certum e.

Flens ad sepulcrum Lazari, mortem amici sui deflebat. In passione sua parvum passionis et mortis suæ fructum deplorabat.

At quid hic? an passionem suam jam jam imminentem? nihil minus quam hoc, ipsas n piàs mulieres passionem suam deflentes inhibuit, dicens: Filiæ Jerusalem nolite flere sup me, sed &

Sup quid ergo flevit Dns? Ev. ait: videns civitat flevit sup illam.

Ut autem videamus in qua consideratione Dns fleverit sup civitatem Jerusalem, prænotandum, civitatem hanc 3plicitr posse considerari 1° in ædificiis, 2°

2°. in templo, ejusq Sanctuario, 3°. in Civibus.

1°. Civitas hæc considerata in suis ædificiis, erat magnifica, perantiqua, condita à Melchisedecho, circumdata muris fortissimis 3. Reg. 3., ornata altissimis turribus 2. par. 26., ditata multis portis, in altò sita, et multis montibus circumdata ps. 124., verbo tam excellens erat hæc civitas, ut Jeremias eam dixerit Thren. 1. dominam gentium, principem provinciarum. Gen. 14.

2°. Civitas hæc considerata in templo, erat locus unicus totius orbis, quem Deus in locum sacrificii elegerat; hic arca in Sanctuario reposita erat, oiaq ad sacrificium pertinentia custodiebantur. Atq ex hoc capite Jerusalem Civitas Sancta dicebatur.

3°. Civitas hæc considerata in civibus suis erat quam mxe populosa, ex oibs provinciis, et civitatibus ad eam incolæ confluebant. In magnis festivitatibus, ut notant quidam scriptores, trigesies centum millia hoes inveniebantur. Josephus de bello Jud. Lib. 6. c. 14. ait in hac civitate à Tito, et Vespasiano occisos undecies centum mille hoes.

Sub unaquaq hac 3plici consideratione Chs Dns sup Jerusalem flevit.

1°. Flevit sup illam consideratam in ædificiis, et muris ejus, qa eam ab inimicis obsidendam, et destruendam prævidebat; immò et flens prædicebat Videns civitam (ait Lc.) flevit sup illam dicens: U zullen dagen overkomen, dat uwe vijanden u met een wal omvangen &

2°. Flevit Dns sup illam quatenus erat sanctuarium et sacrificii locus, qa prævidebat eam calcandam à gentibus, vasa oiaq sacra ex ea tollenda et profananda.

3°. Deniq et præcipue flevit sup illam consideratam in civibus suis, quorum cæcitatem et obdura=

tionem ipse prævidebat immo et illis ipsis prædicebat
Videns civitatem (ait Lúcas) flevit súpr illam dicens:
Qa si cognovisses et tú, et quidem in hac die tua quæ
ad pacem tibi, núnc autem abscondita súnt ab oculis tuis
Q. d. ō cognovistis deúm vos in misericordia visitantem sive pr flagella vos ad se redire compellentem sive pr prophetas identitem ad vos missos, sive etiam pr proprium súúm filiúm, hæc ō cognovistis, hæc etiamnúm ō cognoscitis, et eapp hæc abscondita súnt ab ocúlis vestris, desideriis vestris perversis et in reprobúm sensúm jústo Dei júdicio trademini. Hæc, hæc flens exclamabat, et prædicebat Dns civibús Ierosolymitanis.

Igúr videns Iesús civitatem &

Moralia

Ad Moralia transeamús. Campús apertús hic sese offert instrúctionúm. At ne nimium evagemur Lubet solúm van den Wenenden Iesús een lesje te leeren voor zoo veel hij weend over Jerúsalem aengemert in haere gebouwen en múeren, aengemerkt in haer heiligdom, en aangemerkt in haere inwoonders.

Ac Iº. quidem, ex eo quod Cbs Dns fleverit súpr civitatem Ierúsalem, in se spectatam, discimús dolere de interitú civitatúm et provinciarúm, ac præcipúe patriæ nostræ aút confœderatorúm ejus.

Ipsis ethnicis id fúit propriúm. Sic Scipio Africanús flevit súpr incendiúm Carthaginis, Marcellus rúinam Siracúsæ. Sed quid nobis de ethnicis!

vide valer. Maximum

Videte Abrahamúm patrem fidelium quantopere dolúerit pessimam licet civitatem Sodomam evertendam, et qúam enixis precibús eversionem illam avertere conatús fúerit.

Gen. 19.

Qúis nesciat qúantopere Iúdæi in Babilone captivi destrúctam súam Ierosolymam deflevere. Lege vel solúm ps. 136.

Iter

Sic et nos &c Nu indien dit, al thans in deze onze dagen, komt dit lesje wel gelegen. Met reden mogen wij aengedaen zijn over 't ongelijk en nadeel 't w[elk] de Koningin, en haere landen word aengedaen en dat zelfs door diegenen, die de eersten moesten zijn om als mede vorsten des rijks, het rijk en land te beveiligen &c

Zoo dan weende Jesus over Jerusalem aengemerkt in haer zelve, met regt, en reden mogen wij weenen bedroefd, en aengedaen wezen over 't nadeel, 't w[elk] landen en steden lijden.

2° Ex eo quod Xs Dns flevit suff civitatem quatenus erat civitas sancta.... sed jam brevi profananda, uti et contigit.... ex eo, dico, discimus dolere et deflere profanationem rerum, locorumque sacrorum

Wel is waer dat de heiligheid en godsdienst aen gene plaetsen, steden, of landschappen gehegt is. de preuve daer van zij gansch Afrike daer de godsdienst eertijds zoo bloeijde, daer &c de preuve daer van zij ons eige vaderland &c de preuve daer van zij Jerusalem over 't w[elk] Jesus weende, ~~om~~ om de ~~[illegible]~~ onteeringe van des zelfs tempel, en andere heilige zaken.

Edog alhoewel de heiligheid, en de godsdienst aen gene plaetsen gehegt is, egter evenwel niets beraemd een regt geloovigen meer dan wel te betreurens en te beweenen de onteeringen van heilige plaetzen en zaeken. Ilen v. B. hebben w[ij] hier van in 't volke Israels in Babilonien gevangen, alwaer, als zij maer op Sion, op des zelfs tempel, en onteering der heilige zaken dagten, van traenen overstroomden. 2 Lees ook maer 3. Esd. 3. alwaer de h. Schrijver de herbouwinge van den tempel van Jerusalem beschrijft; en onder anderen zul gij vinden, dat dan ook zelfs de ouden, die den eersten tempel gezien hadden, nog van droefheid over des zelfs verwoestinge weenden. 3 Wie weet ook niet met wat een ijver

Men heeft nu reeds verscheide jaren, dat d'oorlog tussen de keizerin, en den Koning van Pruissen heeft geduurd, niets gehoord dan van innemen, en verwoesten van steden, landen en rijken. Inwie ziet'er nog een einde van? Wel is waar wij zijn'er door gods goedheid nog van bevreid gebleven, maar hoe ligt kan't tot ons overwaijen? het jaar 47 kan't ons nog levendig doen gedeugen &c

56

Ps. 136-1

3. Esd. 3-12

en h. Gramschap de Heiland C. J. de koopers en verkoopers eens en andermaels den tempel uitgedr. [...] heeft, en dus zijne smert, en droefheid toonde over d'onteeringe dier h. plaetse? Ja, om van onze text niet af te wijken, waerover weende Jesus? immers 't was onder anderen over d'onteeringe des tempels en des zelfs h. zaken? ~~Immers~~ went binnen de stad gekomen

~~En uit dit weenen van den Heere J. ... moeten wij ... beweenen d'onteeringe der h. plaetsen ... wie, wie weet~~

Amen zijnde, ging hij in den tempel, begon'er de köpers, en verköpers, die daarwarin uit te drijven, hen zeggende: etc.

Zoodan weende de Heere Jesus over d'onteeringen van den tempel, en des zelfs zaken, 't is ook na zijn v. B. dat wij moeten treuren over d'onteeringen der h. plaetsen, en h. zaken, die'er, godt betert! maer al te veel geschieden in onze dagen. Ja bijaldien wij dit niet doen, 't is te vreezen, dat 't met ons, even als met Jerusalem, af zal loopen, naem dat wij tot straf van dien van al, wat heilig is, beroofd zullen worden. Zoo dan weende Jesus.... naer zijn v. B. moeten wij....

3° Ex eo quod Chs Dns fleverit sup Jerusalem spectatam in civibus suis discimus deflere peccata aliorum. Sicuti Chs Dns hic nos praeit suo exemplo, sic et alibi saepius. Sic Judaeos circumspiciens cum ira contristatus dicitur sup caecitate cordis eorum. Sic item

Marc. 3-5.
8-12 spiritu ingemiscens ait: quid generatio ista signum quaerit? Sic et hic in textu flet sup Jerusalem. Sic et nos Chri exemplo dbms.

Ad idem hoc nos excitant exempla sanctorum. v. g. David. Ik viel in beswijking, om de zondaeren, die uwe wet verlaeten. Et eod. ps. Beeken van wateren vloeden uit mijne oogen, omdat men uwe wet niet waerneemt. Item: Mijn ijverzugt heeft mij doen verquijnen, om dat mijne vijanden uwe woorden vergeeten hebben.

Ps. 118-53
v. 136
v. 139

2. Pet. 2-8 de Loth testatur Petrus, dat hij zijne regtvaerdige

dige ziel van dag tot dag met de booze werken der Sodomieten quelden.

Sic item Jeremias peccata populi sui deflebat Wie zal dag (inquiebat) mijn hoofd water geven, en mijne oogen een fontijn van traenen, en ik zal bij dag en bij nagt weenen .... want het zijn allemael overspeelders, en een hoop trouweloozen &c — Jerem. 9

Quis nesciat quantopere Paulus defleverit inimicos crucis Chri? Multi, inquiebat Philippensibus, ambulant quos saepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico inimicos crucis Chri, quorum finis interitus.... — Phil. 3-18

Act. 20. Fatetur idem Paulus se toto triennio deflevisse peccata Ephesiorum. Immo Rom. 9. betuigd hij, dat hij zulk een groote droefheid en herrzeer hadde over de zonden zijner broederen naer den vleesche, dat hij zelf wenschte verbannen te zijn van Chs. — Act. 20. Rom. 9-2.

Horum oium expla imitemur oportet.

Et sane quid aequius sive peccati naam, sive effectum csideremus?

1 Quid n e peccatum, nisi Dei inhonoratio? et quid facit qui peccat nisi quod Chm rursum crucifigat et ostentui habeat, uti Paulus lqtr? Nu wat regtschapen kind zal ongevoelig verdragen, dat zijn vader onteerd word? wie zal 't kunnen dulden, dat Jesus zulk een smaed aengedaen word? Hoe zouden wij dan ongevoelig kunnen wezen &c — ?

2 Spreken wij nu van de zonden in zijne uitwerkinge wat doen z' anders dan den mensch van Godt, en Godt van den mensch verweideren ^ en voor ewig verweideren ten zij de zondaar door gods genade geraakt tot hem wederkere? En vervolgens hoe redelijk, en billijk is 't dan ~~niet~~ dat wij zulkene verwijderinge beweenen? Non sine lacrijmis amicus ab amico longe discedit. Explo sint Ephesii, de qbs Lucas: daer ontstond een groot geween van hen allen zijnde aldermeest bedroefd, over het geen Paulus gezeid had, dat zij zijn aengezigt niet meer zien zouden — Act. 20-37

Itaq æquum e flere peccata proximorum vel eo solo si, quid peccata sint, et efficiant, consideremus.

Flent subinde hoẽs, et rectè, dum pxum suum vident in pauperie, in morbo, aut in morte: At quanto justior fletus eaa dum pxum vident pauperem, agrum, aut mortuum sdm aam. Hinc optimè S. Aug:
" si plangis corpus à quo recessit aa, quanto mā plangenda aa, à qua recessit Deus?

Itaq o leviter corripiendi sunt qui in hoc puncto deficiunt, die zig de zonden van anderen niet aen en trekken, die desaengaende heel ongevoelig zijn.

Carpebat hoc Paulus in Corinthiis: Men hoord voor zeker en gewis, dat er hoererije onder u is, en wel zoodaenige hoererij, ** ook onder de heidenen niet
1. Cor. 5. 3 gehoort word, naemelijk dat iemand zijns vaders vrouwe heeft. En gij zijt nog opgeblaezen, in plaets van dat gij zoud rouwig zijn.

Conclusio Agite A. A. Repete & Adhortare.

Sed sic defleamus peccata aliorum, ut ∞ propriorum o obliviscamur. Si sua Jerusalem deflevisset peccata opus o fuisset ea à Dno defleri. Nos igitur nostra sic defleamus, ut opus o sit ea à Dno defleri.

Felices qui sic flent! His oibs promisit Dns: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Ut appropinquavit, videns civitatem flevit super eam. Luc. 19. v. 41.

Dominica 9. Pentecostes 1749. 52. 8. 73.

'T is een oude gewoonte, die ook onder d'oudste, en eerste propheeten in het gebruik geweest is, dat zij niet alleen met woorden, maar ook door hun uiterlijke gebaar te kennen gaven het gene de h. Geest hen had geöpenbaard, en het gene zij door die uiterlijke tekenen voorspeldden, dat in het toekomende zoude geschieden.

1. Zoo profeeteerde eertijds door zijn uiterlijke gebaar de profeet Samuël, als hij door 't afscheuren van 't uiterste deel zijns mantels te kennen gaf, dat op de zelfde maniere het rijk van Israël van Saül afgescheurd zoude worden. 1. Reg. 15-27.

3. Hierom ging eertijds een welgeboren Isaïas blootsvoets door Jerusalem, om door dat uiterlijke doen te kennen te geeven de droevige aanstaande overvoeringe naa Babel, die het godloze Jodendom voor eene straffe over 't hoofd hing. Isa. 20-2.

4. Dusdanig was eertijds de droevige voorzegging van Jeremiäs, als hij onder het midden der ouderlingen van Jerusalem een steene kruike aan stukken brak, zeggende: dit zegd de Heer der heirkragten, dit volk, en deze stad zal ik alzoo vermorzelen, gelijk een aarde kruik vermorzeld word. dus de zelfde Jeremias c. 27. Jer. 19-10.

2. Zoo scheurde wel eer Ahiäs zijnen nieuwen mantel aan 12 stukken, en gaf 'er 10 van aan Jeroboäm tot teken dat het rijk van Israël verdeeld zoude worden, en hij ~~[illegible]~~ als koning over 10 stammen zoude heerschen. 3. Reg. 11-30.

Op de zelfde wijze komt de Heiland C. J. van daag in 't h. Ev. te voorschijn naderende de stad Jerusalem, als hij onder het midden van allerhande vreugden, en toejuigingen niet alleen door woorden, maar ook door zijne uiterlijke gebaar te kennen gaf, wat deze ongelukkige stad over 't hoofd hongt: hij weende, en riep al weenende uit: si cognovisses et tu [illegible]

Waarlijk wel eene droevige voorzegging, die eenen Godt-mensch deed tranen storten uit zijne gezegende oogen! het moet zeker wel een droevig ongeluk zijn gewoest, dat Jerusalem boven 't hoofd hongt. dat hij die kwam om d'inwoonders te vergaderen, als een hen haare jongen vergadert onder haare vleugelen, dat die, zeg ik, uitbarst in tranen.

Propositio

Het zal dan ook de pijne waardig zijn dat wij dat weenen van Jesus wat nader overwegen. 1º. het weenen in zig zelven 2º. In des zelfs omstandigheden naam van de plaatse, Jerusalem naderende, en 2º. Jerusalem ziende. Attendite

Ut appropinquavit &c.

Dat de Zaligmaker C. J. weende is aan sommige ouden, om den tijde van den h. Epiphanius, ongeloofelijk voorgekomen, en scheen hen als iet dat onbetaamlijk was aan Cus. Waarom, volgens getuigenis van den h. Epiphanius, hunne verkeerde ijver zoo verging, dat zij zig niet ontzagen 't woord Weenen ~~...~~ uit te wisschen, en als iet onwaardigs ~~...~~ in ons huidig h. Ev. ~~...~~ uit te schrabben.

Maar met eenen verkeerden ijver; want de h. bladeren niet alleen in 't huidig Ev. ~~...~~, maar elders meermaalen getuigen

Joan. 11. dat Jesus geweend heeft v. g. in 't verwekken van Lazarus

Heb. 5-7 en wederom als hij op het kruis zijnen geest gaf. Waarvan Paulus: Cum clamore valido, et lacrijmis &c.

Daar en boven indien het niet onbetaamlijk is geweest voor den tweeden persoon in de Godheid de menschelijke natuur aan te nemen, en ons in alles, behalven de zonde, en de begeerlijkheid, gelijk te worden, hoe kon het dan onbetaamlijk zijn dat die God mensch ook de menschelijke tedere driften heeft willen gevoelen? Waarom de h. Bernardus: Ille homo motus ... cum voluit, suscepit ac humano, ut, cum voluit, factus e hoc.

Dierhalven de kerk, wiens gezag in 't oordeelen wat Schriftuur, en wat geloofspunten zijn, onfeilbaar is, heeft dit weenen van Jesus ~~...~~ altoos als Gods Woord aangenomen, en ons het zelve voorgehouden.

Edog alhoewel wij door onze opgenoomene woorden ~~...~~ en verscheide anderen bevestigd worden, dat Jesus zig gewillig ~~...~~ onze herste-

tem

in heeft aangenomen ~~onderworpen~~, wij moeten evenwel groot onderscheid maken tussen de hertstogten van ons menschen, en tussen die van CHS God mensch, en bij gevolg tussen 't weenen van CHS, en 't weenen van andere menschen.

In ons worden met regt de hertstogten passiones of Lijdingen genoemd, als iets daar wij dikwils zonder onzen eigen wil, jaa tegen onzen wil aan onderworpen zijn; Immers ons gemoed word al dikwils door Liefde, hoope, vreeze, blijdschap als gehaast, verrukt, en vervoerd. daar integendeel, alhoewel de hertstogten in CHS natuurlyk waren, volgens zijne aangenomene menschelyke natuure, zij waren evenwel volkomen aan zijnen wille, en reeden onderworpen. ~~[illegible]~~ 2. Onze hertstogten leiden ons al dikwils tot zonde, jaa zijn menigmaal om hunne onmatigheid zelf zonde; Maar integendeel in CHS, 't waaragtig Lam zonder vlekken, zijn ze geweest onnozele blijken van zijne ware menscheid; 3. In ons zijn de hertstogten al dikwils zonder reeden, bij CHS hebben ze altijd eene regtmatige reeden: 4. In ons gaan ze dikwils voor de reeden, in CHS wierden ze altijd door eene helige reeden bestierd: 5. In ons zijn ze dikwils van den duivel, in CHS waren ze altoos van den h. geest, die in CHS altijd woonde.

Zoo dan Jesus toonde door zijne weenen dat hij, even als wij, waarlijk mensch, aan 's menschen hertstogten ~~onderworpen was~~ had aangenomen.

Maar zal iemand zeggen, wat reeden had dog de Heiland om ook onze hertstogten aan te neemen, om gelijk wij droevig ook droevig, gelijk wij blyde ook blyde te zijn?

1. 't is om onzentwille, dat hij, die om ons was mensch geworden, onze hertstogten heeft willen aannemen ~~onderworpen zijn~~; hij heeft ze gevoeld om d'onze daar door te heiligen, en de genade te verdienen om ons door de zelve niet tot ier zondigs te laaten vervoeren, 2. hij heeft ze gevoeld om ons te leeren, hoe ver wij aan d'onze den toom mogen geeven, 3. en wat 't voorwerp moet zijn, waar door wij ze mogen verwekken.

Dus heeft Jesus de hertstogt van vreeze, en afschrik voor zijn aanstaande lijden in den hof van Oliveeten willen beproeven, zelfs zoo ver dat hij uitriep: Tristis est anima mea, om ons te leeren, dat schrik, vrees, en droefheid voor, en in 't Lijden en de bezoekingen des Heeren niet zondig maar geoorloft is, als wij in de zelve ~~willen beproeven in 't hofje van oliveeten, om ons daar door te leeren, dat ons niet ganscht van vreeze te moeten, maar om~~ in de zelve alle Gods wil, maar boven alles te stellen, met Jesus altijd zeggende: Non sicut ego volo, sed sicut tu. Matt. 26-39.

Dus toonde Jesus eene vurige begeerte tot verscheide

zaken &c. tot het Doopsel van zijne lijden, tot het laat
Luc. 12 - 50 — te paaschmaal te houden met zijne discipelen, waer da
C. 22 - 15. — hij zeide: ik heb met een doop gedoopt te worden, en hoe
word ik geprangd, tot dat het volbragt worde? ik heb
zeer verlangd dit paaschmaal met u te eeten, eer ik
gaa lijden, om ons daar door te leeren waar onze herts
togt van begeerte ons toe moet drijven, wat begeertens
wij moeten voeden, en welke wij moeten tegengaan, en be-
teugelen.

Dus wierd Jesus met gramschap ontstoken als hij
in 't huid. h. Ev. de koopers, en verkoopers uit den tempel dreef
om ons te leeren hoe ver onze gramschap moet gaan, wan
neer wij die moeten oeffenen, naam. als Gods eer geschon-
den word.

Dus weende Jesus in ~~naam hens~~ 't huidigh h. Ev., en leerde ons over ons
en de zonden van anderen weenen.

2do Maar laat ~~ons~~ en wij verder gaan, en zien d'omstandig
heden die deze traanen verzellen, en wel 1° d'omstandig
heid van de plaatse, daar Jesus weende, naam. Ut appro
pinquavit civitatem, die stad welkers inwoonders hij, als
een hen hare jongen onder hare vleugels vergaderd, zoo
dikwils, dog te vergeefs, had willen vergaderen; 2. als hij van
den olijfberg ten oostenwaars afkwam, alwaar hij de stad
Jerusalem het beste kon beschouwen; 3. als hij juist op die
plaatse was, die hij voorzag dat naa 42. jaaren 2. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ de legerplaats der Romijnen zou weezen, an ook is geweest, ~~[illegible]~~ 8.
alwaar de Romijnen hunne legers zouden nederslaan, en de stad van alle kan
ten zouden benauwen, als Jesus, zeg ik, op die plaats was
begon hij bitter te weenen, toonende dus zijne innerlijke ge
voelen, dat hem die plaats aandeed, op dew. hij voorzag
dat der Joodsche hartnekkigheid gestraft zou worden;
't 4. was op deze zelfde plaatse dat Jesus, die door de toejuigin
ge des volks toonde dat hij koning was, ook door zijne
traanen toonde dat hij een propheet was, mids zijne traanen
een wisse voorzegging waren van al 't onheil dat deze
droevige stad over 't hoofd hing; 5. hier op deze plaatse
daar hij door zijne alweetentheid zijne godheid te ken
nen gaf, toonde hij door zijne tederheid dat hij waarlijk
mensch was. Ut appropinquavit civitatem,

Ziet

Ziethier A. F. hoe verscheiden dat zijn de wegen van
Gode van de wegen der menschen. Zoo hoog (zegd God#) Isa. 55-9
als de hemelen verheven zijn boven d' aarde, zoo hoog
zijn mijne wegen verheven boven uwe wegen, en mijne ge-
dagten boven uwe gedagten.

De menschen, zoodra zij gelegentheid hebben van
zig te wreken over hunne vijanden, verblijden zig, zij
nemen het voor 't grootste genoegen als zij ongelijk met
ongelijk mogen vergelden. (Zoo als wel eer Semei enen
wenenden David op den weg ontmoette, nam hij die ge- 2. Reg. 16-6...
legentheid waar om zijne gemoed te koelen, hij smeet
david zelf met steenen, en riep al vloekende: trek
weg, trek weg, gy bloedgierig, en ondeugend man.
de Heer heeft al het bloed des huis van Saul op u ver-
golden, omdat gij zijn koningrijk ingenomen hebt.
Zo is het de gewoonte bij de menschen zig over 't onge-
luk hunner vijanden te verheugen.) Maar anders gaet
Jesus, God#, en mensch, ons voor, zoodra hij digt bij zijne
vijanden komt, als hij de Stad naderde, begint hij te wenen, voorziende, en voor-
zeggende d'onheilen die 'er boven 't hoofd hongen.

O! wee (zei god eertijds door Isaias) ik zal mij wreken Isa. 1-24.
over mijne vijanden; O Wee, zei de God#, te kennen gevende
zijne tederheid, en als klagende dat hij zijne vijanden # wild hier van een voorbeeld?
zou straffen: # O! Hoe zeer ging het gode ter Gen. 6.
herte als hij d'eerste wereld door d'algemene zondvloed
zoude straffen? de Schrift zegd dat god inwenlijk
met rouwe des herte geraakt was, hij wagtte zelfs 100
jaren om hen tijd te geven dat zij begrijpen zouden
de straffen die hij hen bedreigde, dat zij door Noe ge-
waarschouwd tot dien Geze zig bekeeren zouden. Met
wat eenen tegenzin (om zoo te spreken) ging die regtvaar- C. 18.
dige God te werk als hij Sodoma, met d' omleggende Steden
zoude straffen? hij zei zelfs dat hij haar wilde sparen
indien 'er maar 10 regtvaardigen in haar te vinden waren.

4. Kon Jesus ook meer tonen hoe zeer hij zijne vijanden
beminde dan met zelfs Jerusalem naderende over haare te wenen? Ut appro-
pinquavit &c.

Ach of! dan van daag alle Chnen van Jesus leerden medelijden hebben met hunne vijanden zoodikwils zij gelegenheid hebben, om zig bij hen te voegen, en te naaderen.

Maar, elaas! anders zijn de wegen der menschen van de wegen van Gode. Aanmerken wij maar eens hoe de menschen zig gedragen, als zij bij hunne vijanden, of ten minste die zij voor hunne vijanden houden, koomen: Hauwlijks zien zij hen, of, inplaatse van geraakt te zijn, naar Jesus voorbeeld, door eene innerlijke droefheid, zij worden ontsteld, veranderen van koleur, keeren hen den nek toe, en gaan henen.

Anders leerd ons van daag de weenende Jesus als hij Jerusalem naderde. hij leerd ons betrouren, en beweenen 't ongeluk der genen die ons beleedigen.

Ô! wat al vijandschappen zouden 'er uit den weg geruimd worden, bijaldien wij zorg droegen om Jesus na te volgen, om liever medelijden te hebben met onze vijanden dan ons over hen te vreeken? wij zouden vierige koolen op

Rom. 12-20. hunne hoofden vergaderen, en hen verlossen van de dood.

En inderdaad indien een God-mensch ook met traanen van medelijden naderde de genen, die zijne grootste vijanden waren, die hem na weijnige dagen de smaadelijkste dood zouden aandoen, wat reeden hebben wij nog om te haaten die ons eenig kwaad hebben gedaan, mids wij door deze daad van eenen God mensch verpligt zijn, zijne voorbeeld na te volgen? O! wij zijn niet waardig Chnen genoemd te worden indien wij dit voorbeeld van Cbs niet naarvolgen.

Matt. 5. Diligite inimicos vestros, roept Jesus ons van daag toe met zijne werken, en het gene hij te vooren zeide met zijne woorden, Benefacite his qui oderunt vos, zegd hij ons nu stilzwijgende.

Zoo dan naar Jesus voorbeeld moeten wij van daag leeren.

2°. Niet alleen naderde Jesus de Stad als hij over haar weende, maar zag z' ook, als hij de Stad zag, zegd Lukas. Als hij ze zag toen weende hij over haar.

Gelukkig waarlijk was deze Stad Jerusalem geweest indien zij dit gezigt tot haar voordeel had ontfangen, indien de herten, en nieren, die Jesus met zijne alziende oog bestraalde, niet versteend, en verhard waren geweest!

Ô

ô! zij zouden ook, niet min dan de weenende Jesus, beweend
hebben kunne eige zonden. Immers als Jesus eenen Za- Luc. 19-5.
cheus op den vijgenboom zag zitten hoe haastig kwam
hij af, ontfing hij Jesus in zijne huisse? Hoe wierd Matt. 9-9.
bewogen een andere tollenaar Mattheus, dien Jesus zag
zitten op zijne tolhuis, en dien hij van eenen tollenaar maak-
te zijnen discipel, en daarnaa zijnen apostel, en &c.? Hoe wierd ge- Luc. 22-61.
raakt eene verloogenaar van zijnen meester, ik zeg, eene
Petrus, als Jesus zig omkeerende hem aanzag? + zoo ook + waarop hij, naa buiten gaande, bitter heeft geweend.
gelukkig was Jerusalem geweest, als Jesus haar na-
derende, en ziende over haar begon te weenen, had zij
dit zien van Jesus niet versmaad. Maar, neen! Jesus
haar ziende, zag haare versteendheid, en boos opzet van
hem, die kwam om haar het leeven te geeven, zelfs te dooden;
Jesus zag haar aan, maar in plaatse van door alle
zijne weldaaden vermurfd te worden, wierden de herten haarer inwooneren
meer en meer verhard, even gelijk de kleij, die door
het gedurig beschijnen van de zonne, in plaatse van
week, hard word, en als in steen veranderde. Hij
zag dat hij haar tot nog toe vrugteloos met zoo veele wel-
daaden begiftigd had, en dit parsste hem de traanen uit
d'oogen.

Hij zag daarenboven, door zijne godlijke alweetende-
heid alle de straffen, die haar boven 't hoofd hingen, hoe
dat haar de dagen zouden overkomen, dat haare vijanden
haar met een wal omvangen, haar belegeren, en van
alle kanten benauwen zouden, dat die haar, en haare
kinderen in haar ten gronde verdelgen zouden, en den
eenen steen in haar op den anderen niet zouden laaten.
en dit parsste hem de traanen uit d'oogen. zoo dat hij
haar naderende, en haar ziende, over haar begon te
weenen.

Edog hoe zeer hem alle die straffen ter herte gingen,
egter, volgens eenen geleerden schrijver, Magis tamen,
„ planxit subversionem animarum, quam ruinas parietum,
Dit smerte Jesus het meest dat hij, die volgens eige getuige-
nisse voorn gezonden was tot de verlorne schaapen van 't huis van Matt. 15-24.
Israël, die, gelijk Paulus getuigt, de bedienaar geweest is Rom. 15-8

der besnedenen, dat hij, zeg ik, die zoo veel voor Jerúsalem
gedaan had, met zoo wijnige vrúgten geloond wierd.
Deze blindheid, deze verhardheid, en de daarop volgende
de straffen, beweende Jesús als hij Jerúsalem ziende over
haar weende.

Ô! indien Jesús, die van daag zoo over Jerúsalem weende
nog zijne lijdelijk lighaam had, indien dat lighaam, dat
nu verheerlijkt is in den hemél, nog met droefheid kon aan-
gedaan wezen, en tranen storten, zoú hij niet veel meer
reden hebben om te weenen, ziende zijne Jerúsalem van het
nieuwe verbond, ziende hoe dat het gros der Cbnen, naa
alle ontfangene genaden, even verhard, en onvrúgtbaar
blijft?

Maar dit geschied niet; Jesús, die eens geleeden heeft,
lijd nú niet meer, Jesús nú verheerlijkt in den hemél
weend niet meer; Dog egter dit zal alle die verharde
en onvrúgtbare Cbnen, niet verschoonen, maar integen-
Conclusio. deel tot des te zwaarder straffe verstrekken.
Opdat wij die straffen ontwijken, Dat wij dan, A. T., als ware Cbnen Cbs naarvolgers
en naar Jesús voorbeeld, weenende over Jerúsalem, weenen
over ons eige Jerúsalem onzer zielen; Dat wij daarin
eens terdeeg aanmerken onze eige gesteltenisse, waarin wij
den h. Geest al hebben wederstaan, waarin wij den tijd
onzer bezoekinge niet hebben gekend, en na s' heilands
voorbeeld weenen over ons eigen zelven.

Dit zal het middel zijn om Gods vraake van ons af te
keeren, om de ziele verwoestinge, die ons anders zéker zal
overkomen, nog bijtijds te beletten. Zoo zal Jesús ons
aanzien, niet als een hardnekkig Jerúsalem, maar met
dat gezigt, waarmeê David bad, dat God hem wilde
Ps. 118-132. aanzien, en zijner erbarmen, zeggende: Aspice in me
et miserere mei. Zeggen wij dan ook: Heere Jesus, zie
op ons, en ontferm u onzer, opdat wij door uwe genade ont-
fermd hier in den tijde, door eene zalige dood deelgenoo-
ten moogen worden aan de genade Gods, 't eewig leeven in
u Kristus Jesus onzen Heere. Amen

Dominica 9
Post Pent:
1737. 48.

1736.
Dnica 9. abfui pp festum Mariae Magd.

Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi, nunc autem abscondita st ab oculis tuis.

Luc. 19. v. 42.

Quamvis minime mirandum sit hoem in valle lacrymarum natum flere, mirandum tamen oibs occurrit, tunc qempiam videre flentem, cum ei et occasio et rao suppetit ridendi. A. A.

Flere hoi naale e. Dit is t eerste dat de mensch kan en doet komende in de wereldt. sed tn. hbt illud suum certum tempus, aeque ac ridere suum. Testis sit Ecles qui ait: Tempus flendi et tpus ridendi. Ecle 3

Certe si umqm Xto fuerit tpus ridendi (ut saltem vidr) fuit in triumpho Ierosolymitano. Propheta Zacharias longe ante hunc Xti triumphalem ingressum Zach. 9-9.
providens, ad gaudium singulare Ierosolymam fuit adhortatus Exulta satis filia sion, jubila filia Ierusalem &c. Si gaudendum civitati, qto ma triumphatori Xto? attamen videns civitatem flevit super eam.

Mirum igr qod fleat Dnus, dum civitas exultat et ei acclamat Hosanna filio David &c.

S. Hilarius hunc fletum Sacramentum flendi nuncupat. Ast hoc fletus sacramentum o adeo absconditum, quin si ad verba Xti inter medios singultus prolata attendamus, sacramentum istud, seu rationes fletus facile penetrabimus.

Xum inter medios singultus exclamasse textus ait: Quia si &c.

Propositio

Hoc Xti Dni verba, hancq; ejus exclamationem nunc penitius considerare cum aus, atq; ex iis caas flendi, quas Xus Dnus habuit indicabimus, qd q; de Jerosolyma referimus, nobis ad instructionem nostram applicabimus **Attendite**.

Quia si cognovisses et tu. Dubitare non possumus quin Xus Dnus his verbis caecitatem et ignorantiam arguat civitatis Jerosolymitanae, cumq; flendo hac verba proferat, fletus illius caam continere minime dubium. Caecitas itaq; et ignorantia Judaeorum caa est fletus Xto Dno. Atq; hanc Judaeorum ignorantiam in 3plici Xus differentia proposuit. Non cognovisti tpus visitationis tuae praeteritum respicit. Et quidem in hac die tua, ad praesens pertinet. Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, refertur ad futurum.

Triplex ergo caa flendi Xto fuit, et his verbis innuitur 1ma praeteritorum neglectio, 2da praesentium incuria 3tia mens futurorum impavida. Singula videamus.

1o. Ad praeteritum ptinet Tempus visitationis. Per hoc visitationis tpus intelligitur oe qd prophetae a Deo missi fecerunt in populo Israel.

Misit profecto varios ad populum suum prophetas qui et iis viam salutis monstrarunt, scelera anuntiarunt, corripuerunt et monuerunt. Videre id licet in paginis antiqui Testamenti.

Quid interim Judaei? Non cognoverunt tempus visitationis suae. Prophetas non audierunt, riserunt, immo pessime habuerunt. Audiamus testem Xum. Jerusalem, Jerusalem, die de Propheten doodt, en steenigt de genen die tot u gezonden worden, hoe dikmaels heb ik uwe kinderen willen vergaederen, gelyk een henne haere kiekens vergadert onder haere vleugelen, en gy hebt het niet gewild?

Matt. 23-37.

Sicuti Xus apertis verbis id hic exprobat Judaeis, sic et alias in propositis parabolis idipsum eis exprobrat ut videre est Matt. 22. ubi Xus proponit in parabola qd Rex seu homo quidam, faciens coenam magnam, invitaverit ad hoc varios, qui recusantes venire, invitantes famulos

famulos male habuerunt, zy namen (ait tex.) de knegten, en die smaedelyk onthaelt hebbende, dooden zy de zelve. Vide item Matt. 23. de hoe patrefamilias die een wijngaerd geplant had.... En als de tyd der vrûgten gekomen was zyne knegten tot de landlûiden zond, om de vrûgten daer van te haelen. At quid evenit? De landlûiden (ait tex.) namen zyne knegten, en sloegen den eenen doodden den anderen, en steenigden den derden. Hij zond dan wederom andere dienaers meerder in getal dan de eerste, en die handelden zy van gelyken. Matt. 22-6. Matt. 23-33.

En itaq. quos Xus Dnus variis parabolis et apertissimis verbis sæpius Judæis exprobraverit qm male habuerint prophetas, et qui ad eorum salutem missi erant.

Illud ipsum erat quod S. Stephanus eis exprobravit Quem prophetarum (inquiebat) o st. persecuti patres vestri? q. d.....

Sic ergo (ut videris) præteritum visitationis tpus neglexerunt Judæi, atq. illud erat cõa fletus Xti Dni id deplorat appropinquans civitatem, illud indicat cum ait: och of gy erkend had de tyd uwer bezoekinge.

2°. At sane o mi etiam præsentem adhuc eorum deplorat negligentiam. Och of gy erkende (ait Xus) ook nog op deren uwen dag, het gene ú tot vrede strekt! Edog nu is 't voor uwe ogen verborgen. Per hanc diem die tot vrede strekte, maer voor de ogen van Jerusalem verborgen was, illigitur adventus Xti in hunc mundum, et quidquid ad salutem Judæorum durante ejus vita hic in carne egit.

Quæ quæso major Judæis poterat obtingere fælicitas qm qd ipse Deus et Dnus ad ipsos descendere, et visitare dignatus sit. Groot mag men agten van een mogend Heer, vorst, of koning bezogt te worden, oneindig en onuitsprekelyk grooter is 't geluk 't geen de Joden genooten hebben, scil: qd ipse Deus et Dnus ad ipsos descendere et visitare dignatus sit. Hanc graciam Zacharias pater Jois Baptista mirifice extollit dicens: Luc 1-68.
Gezegend zy de Heere godt van Israel, dat hy zyne volk bezogt, en verlossinge gegeeven heeft.

Nec nuda tt eos dignatus é visitatione, sed et dulci alloquio, et omnigena salutis instructione eos honoravit sed et beneficiis innumeris, scil: curando eorum morbos et defectuosos, eos ditavit. Intuere Evangelia, videbis quid fecerit Dnus.

Quid contra Judæi? Non cognoverunt tempus hujusce gratiosæ visitationis suæ, et dies hæc, quæ eis ad pacem erat, abscondita fuit ab oculis eorum. Ad primum hujus visitantis Regis nuntium turbatur Herodes et omnis Jerosolyma cum eo, fastidiunt eum, aversantur, calumnias affingunt, persequuntur, in probrosam demum crucem agunt (particulatim recense si lubet)

Atq hoc ipsum Xus Dnus sæpius exprobravit Judæis, et huc tendit parabola de locata vinea, ubi
Matt. 23-37.. post occisos servos, tandem filius et hæres, et ipse missus occiditur. Huc et accedit quod refert Joes, scil quod Xus Judæis exprobrans diceret: Ik heb ü veel goede
Jois. 10-32 de werken getoont van wegen mynen Vader, om welk van die werken steenigt gy my?

En ergo quod diem gratiæ et hanc præsentem, non cognoverint, absconditumq eis fuerit tpus visitationis suæ et hoc secundum é quod deplorat Dnus.

3°. Sed et lacrymas Dno excutiunt futura, quæ Judæis imminebant mala. U (inquit lacrymabundus) zullen de dagen overkomen, dat uwe vyanden ü met een wal omvangen, en ü belegeren, en van alle kanten benauwen zullen &c.

Profecto res erat omnium lacrymas expostulans cogitare talem, qualis erat Jerosolyma, civitatem evertendam et destruendam fore, sileo id videre, qd Xus, dum cogitabat, videbat, cum ei futura essent præsentia.

Sane Jerusalem erat Regina omnium civitatum (describe eam à sanctuario, ab ædificiorum splendore, à civium multitudine. pro quo vide alium serm. [illegible] [illegible] hujus diei)

Talem ergo civitatem dum cogitabat Dnus destruendam, qui quæso temperaret à lacrymis! et hoc magis, cum istud sibi supplicium, pro peccata sua et gratiarum neglectum, Judæos accersere optime sciret.

Haberis

Habetis hic A. A. tria quæ Xto Dno Lacrymas excusserunt. Lubet nunc duo nobis paucis applicare.

1º. Atq imprimis hoc recognoscere dbmus, qd et nos tpus visitationis nostræ habuerimus, et dies quæ ad salutem erant. Incepit tpus istud pro unoquoq nostrum à die quâ Baptizati sumus et Xto insiti, et à die isto quot deinceps graas à Deo ô recepimus? quisq seipsum interroget: qt pias admonitiones ô habuimus, quot pios internos ai motus, quot internas Dei allocutiones? &c.

At ~~[illegible]~~ hæc ne quæ ad pacem nobis erant, ut decet, cognovimus? an rectè usi sumus? Heu! qm parum profecimus cum tot instructionibus, admonitionibus, prædicationibus, confessionibus, communionibus &c?

Gemebundus profectò posset et de nobis dicere Xus Non cognovisti tpus visitationis tuæ. de nobis tqm de infrugifera vite Deus dicere posset: als ik er druiven van verwagtte, heeft hy wilde druiven voortgebragt. Isa. 5-2.

2º. Sed ecce nec et præsentem diem graæ melius recognoscimus qm præteritam, dico: ô melius præsentibus qm præteritis grais utimur, et quæ in hac die nostra ad pacem nobis st, abscondita st ab oculis nostris.

Sanè singulis adhuc momentis vario gratiarum genere nos visitat benignus Deus, ô qta bonitas! etiam, tunc à Deo in gra visitari, postqm præcedentibus tam male usi fuimus! numqd hoc indies experimur?... dicat vel ipse obstinatus peccator....

At quid agimus? Et istis etiamnum abutimur, redeunt sine fructibus vacua.

O qm rectè et de nobis gemens Dnus dicere posset Et hac dies quæ tibi ad pacem ē, abscondita ē ab oculis tuis.

3º. At quid dicemus de futuris nobis imminentibus? O qm et in istis cum Jerusalem cæci sumus?

Venient dies in te &c. Hæc oia mystice fiunt in morte peccatoris, circumdat tunc eum inimicus dem vallo tentationum, prosternit illum desperabundum p representationem præteritorum delictorum, o relinquendo in eo firmum Spei Lapidem, coangustat eum undiq. . . .

Hæc imminent. Et post hæc alia. Sal: ipsa mors certissima, post eam judicium, et hoc excipit æternus gehennæ cruciatus.

Ecce quæ sequantur. at quotusquisq hæc serio considerat? Nonne in istis cæci? nonne hæc abscondita ab oculis plurimorum? immo nonne allaborat peccator hæc objecta abscondere ab oculis suis?

Conclusio

O opdat ons niet overkomen, qd Judæis evenit, qd q nobis in Judæis comminatur Dnus, eorum tristi eventu melius sapiamus.

Quia si cognovissis & tu, et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Luc. 19. v. 42.

Dominica 9 Pentecostes 1743. 59.

Optime Salomon: Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum. A. A. Prov. 1-17.

Duo his verbis indicat præsidia contra inimici insidias Oculos viz, et Pennas; Illos ad prævidendas et detegendas insidias; has vero ad easdem re ipsa declinandas. Felices hi! de eis Salomon: Frustra. At Infelices illi qbs alterutrum deest: quoo n vitabunt periculum quod non agnoscunt? aut quid proderit agnoscere quod non licet effugere?

Utrumque hodie Judæis precatur Dns, Ô si cognovisses et tu & q. d. ô si haberes oculos ad videndum, et pennas ad effugiendum exitium tuum, fleres utique mecum, et malis imminentibus te subduceres, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

Hæc Dni verba, quæ inter singultus et lacrymas protulit paucis excutiemus, et moralia deducemus Attendite. Propositio

Ach of gij erkende, ook nog op dezen uwen dag, het gene u tot vrede strekt! Edog nu is 't voor uwe oogen verborgen, riep de wenende Heiland over Jerusalem uit.

1um quod in his verbis occurrit est modus loquendi Salvatoris. Versio nra Belgica hbt: Ach of gij erkende; Latina: Indien gij erkende.

Nu volgens de verscheidenheid dezer twe vertalingen word ook de manier van spreken des Zaligm hier verstaan. de zelve is, of wel een klagte over de moetwillige onwetentheid van Jerusalem; of wel een wensch tot haare behoudenis; of 't ook zoo kan men zeggen, dat beide dize dingen hier te zamen gaan, dat Chs klaagd, en beweend de zonden en ellenden van Jerusalem, en dat hij toond

zijne wensch, en genegentheid tot haare behoudenis.

Zoo wij volgens de Latijnsche overzettinge lezen: Indien gij erkende, dan ist een onvolkome reden die op een bequame wijze vervuld moet worden. 't is eene bewegelijke reden, voortkomende uit het binnesten des gemoeds, en dat met zulkene ontsteltenisse dat de woorden half in den keel blijven steken: want, gelijk wij weeten, blijdschap, en vreugde maakt 't hert wijd en open, droefheid maakt het nauw, en beklemd, zoodat de woorden blijven hangen in de keel, en de reden, die men spreekt, onvolkomen is, En zoo scheen 't hier ook te gaan met onzen Zalig. want beginnende te spreken is hij zoo overrompeld van droefheid, en zoo geraakt in zijne ziele door d'overdenkinge van Jerusalems ellenden, en zonden, dat zijne woorden door de traanen zijn gestuijt, en gelijk als snikkende zijn uitgesproken. Zoo dan lezende, Indien gij erkende, hebben w' een afgebrokereden ^. Atq hoc dimidia oratio hoc vel simili modo suppellenda e: O si nosses, Jerusalem, longe aliter te gereres, nempe, o me ad eodem quæreres, o rejiceres, sed crederes in me.

vox faucibus hæsit

^ voortkomende of veroorzaakt door de droefheid en tranen die J. over Jerus. storte

Zoo wij nu de woorden des Heilands volgens onze Hollandsche overzettinge lezen, viz. Ach of gij erkende &c zoo hebben deze woorden gene vervullinge van noden maar maken een volkomen zin uit, gevende de Zaligm door de zelve te kennen zijne liefde, en genegentheid tot de behoudenis van Jerusalem.

Ach of gij erkende, zeid dan de Zaligm.

Maar, wat is dat voor een kennisse?

R illa ipsa, qua ipse cognoscebat statum Jerosolijmæ Et tu, sicut ego.

Et quodnam objectum hujus cognitionis? Ea quæ ad pacem ^ ~~ ut infra, Tempus Visitationis.

Visitao convenit absenti dum accedit ad eum, quem visitat, ut statum exploret, et rebus ejus subveniat: sic medicus visitat ægrotum &c sic et Deus hoes visitat ꝑ misericordiam, cum afflictis, à qbs abee videbatur, subvenit. sic promittebat Ize Lem visitaturum se populum Israel afflictum in ægijpto. Ik ben gekomen zeide

^ waardoor volgens de hebreuwsche manier van spreken alle heil en voorspoed betekend word; of ook word hierdoor verstaan,

Exod. 3. 16

zeide Godt door Moijses, om u.l. te bezoeken, en heb ge-
zien al wat uw in Egijpten wedervaren is, en ik heb be-
sloten dat ik uw zal uitleiden uit de verdrukkinge van
Egijpten.

Wel is waar Godt bezoekt ook wel de menschen
per justitiam, cum eos punit. sic ipse Deus ait: Ik zal hun-
ne misdaden met roeden bezoeken, en hunne zonden
met slagen. Sed haec Dei visitatio e iterum misericordia
qua in hanc desinit haec justitia. Alias mere ad justitiam
pertinet, uti visitatio ~~[illegible]~~ quam ageo in die judicii. Ja dat Gods bezoeking
Itaque duplex est Dei visitatio alia misericordiae, alia
justitiae, quae tamen in hac vita in misericordiam desinit.
Jam vero ut divinae misericordiae visitationes, quas
Deus exhibet, tanquam medicus visitans aegrum, ut afflictis
a quibus abesse videbatur, subveniat, primaria fuit Incar-
natio Filii dei. De hac Dei visitatione Zacharias pater
Joannis Bap. deum laudans exclamabat: Benedictus Dominus
Deus Israel, qui visitavit, et fecit redemptionem ple-
bis suae. Hujus visitationis figura erat visitatio
sive liberatio Israelis ex Egijpto per Mosen facta. &
haec visitatio instituta erat ad pacem Israel ^ de hac
Christus Dominus in textu ait: Si cognovisses et tu quae ad pacem &
~~Christus ergo Dominus hac in lacrymas profusus ostendit~~
~~[illegible] pro salute Jerosolymae~~
Sed hanc dei pacem Jerosolymae oblatam, hanc
dei visitationem Jerosolyma non cognovit. Hij quam in
zijn eigen (ait Ev. Joes) dog de zijnen namen hem niet
aan. # En dit betreende de Zaligm., en daarover riep hij
uit: Quae si cognovisses et tu. daarom voorzeide hij haar:
de dagen zullen u overkomen, dat... omdat gij den tydt
uwer bezoekinge niet gekend hebt.
Ach of gij erkendet (zeid dan de Zaligm.) ook nog
op dezen uwen dag, het gene u tot vrede strekt!
NB ook nog (ait Christus) op dezen uwen dag i.e. vel saltem
hac die tua, qua Deus singulari adhuc beneficio te
dignatur, te per me visitans, me tibi mittens juxta Za-
[illegible]

Ps. 88-33

Ja dat Gods bezoekinge bezoekende de misdaden met roeden ... tot zijne genadige bezoeking behoord, geeft hij duidelijk genoeg te kennen, mits dien hij er bijvoegd v. 34 dog ik zal mijne barmhertigheid van hem niet wegnemen; nog ik zal geen nadeel doen aan mijne waarheid.

^ waarom ook 't euwig woord & vleesch geworden, en in Bethleem geboren zijnde, der Engelen terstond zongen: Gloria &

Joes. 3-33 [sic: 1-11]

Et sic per totam vitam d

Waarom hij op 't laaste zeide Matt. 23-37.

Zachariæ vaticinium, Regem mansuetum, et humilem

Amplificaõ beneficii à tempore sumta. Q. d. Dns: Quamvis hactenus impiè erga Deum, contumax fueris, nunc saltem, qdo postremum destinat me Pater ad te, tqm unicum remedium, doctrina ac miraculis etiamnum te invitaturum, nosse, intelligereq deberes &c. . . . [illegible] em jam diem seu tempus extremum adee, quod æterno Dei consilio ordinatum fuerit in salutem Jerosolymæ: quod si elabi sineret hanc oportunitatem, fore ut in posterum salutis janua ei præcluderetur: hbr n hunc loquendi morem Scriptura v. g. 40 annis prxus fui generationi huic. His explevis, Quibus juravi in ira mea si introibunt in requiem meam. Item: Tpore accepto exaudivi te, et in die salutis adjuvi te. ex Jsa. 49-8 definita igr st misericordiæ tempora, qbs elapsis veniunt dies justitiæ. Atq ideo Dns: Et quidem in hac die tua. Hæc tua quia ad pacem seu salutem tibi data; hanc si agnoscas, oia salva, si negligas, actum ē de salute tua,

atq ideo addit Dns: Nunc autem ~~[illegible]~~ abscondita st ab oculis tuis Q. d. O si nosses quæ ad pacem tibi faciunt, nequaqm perires, vel felix ac beata fores; sed nunc ~~[illegible]~~ contrario prorsus modo se res hbt, nunc abscondita, et ignota, st oculis mentis tuæ quæ ad pacem seu salutem tuam faciunt. Non quod ob oculos tibi posita ō fuerint; id n diligentissime ~~[illegible]~~ feci, et etiamnum facio, sed quod oculos tuos clauseris ne videres, quod de industria scire nolueris Nec n hoc dr ad extenuationem peccati, quasi ignorantia excusæe hic. Nam Cbs modis oibs ea quæ pacis et tempus visitationis exponebat, offerebat, ingerebatq Judæis; illi vero repudiabant. Nec mirum quod ita agerent; sic prædixerat Isaias Ga henen, en zeg tot dit volk: hoord, en luisterd toe; maar verstaat het niet; ziet het geen u vertoond word, maar bemerkt het niet i. e. gelijk d' apostel Paulus act. 28-26 dit uitlegt, gij zult hooren en luisteren, en niet verstaan; gij zult zien, maar niet bemerken. En dan gaat godt nog voord sprekende op de zelve wijze. Verblind, zeidhij het

Margin notes:

gelijk ik hier nu zittende op een ezel kom aanryden.

Op dezen uwen dag.

// Daarenboven op dezen uwen dag.

Ps. 94

2. cor. 6-2

Isa. 6-9.

v. 10.

het hert van dit volk, stop zijne ooren, en sluit zijne oogen; dat het met zijne oogen niet en zie, nog met zijne ooren niet en hoore, nog met zijne herte verstâ, en bekeerd worde, en ik het genêze. Welke voorzegginge van Isaias de Heere Chs zelfs verstaat, uitlegt, en toepast op de Jôden, voor den hij veele têkenen had gedaan, en die egter in hem niet geloofden, Joës. 12-37-40

Zoodat dan d'onkunde van Jerusalem aangaande het geen haar tot vrede strekte, aangaande den tijd haarer bezoekinge, gansch niet te verschoonen was, maar vrijwillig zijnde, ook zelfs nog op dezen haaren dag, zij daarom regtvaardelijk verdiende dat het nu ook voortaan voor haare oogen verborgen zoude wezen.

Sed quæ cãa hujus excæcationis?

℟ 1o. Efficiens diabolus. Zoo zeid Paulus dat 't Ev. 2. Cor. 4-3-4
de tijde der bezoekinge, 't geen tot vrede strekt, bedekt of verborgen is voor d'ongelovigen, welker herten de God dezer eeuwe Wereld verblind heeft, op dat de verligting van het Ev. der heerlykheid van Chs, die het beeld Gods is, hen niet en zoude bestralen.

2o. Meritoria ingratitudo. Similem in gentibus notat Paulus, dew, omdat zij versmaad hebben God te kennen, God overgegeven heeft tot een versmadelijken zin, zoo dat zij dingen doen die niet en betaamen. Rom. 1-28

3o. Peccata, qbs immersi. Sic Invidia cãa erat dat zij de spraak van Chs, 't geen hij tot haare vrede zeide, niet en vatten, niet en verstonden. Unde Chs: Joës. 8-43.
Waarom vat gij mijne spraake niet? omdat gij mijne reden niet en moogt hooren. Gij hebt den duivel voor uwen vader, en gij wilt de lusten uws vaders voldoen; Sic Avaris abscondita erant, quæ de contemptu, et usu divitiarum dicebat Dns. unde Ev. ait: dit alles ('t geen Chs van de rijdommen gezeid had) hoorende de Phariseen, die gierig wâren, lachten hem uit. Luc. 16-14
Superbis quæ de humilitate. Unde eis Chs: Hoe zoud gij kunnen gelôven, gij, die uwen roem van elkanderen neemt, en den roem, die van God komt, niet en zoekt? Et sic de cæteris. Joës. 5-44

4° Deniq[ue] ca[us]a excaecationis erat Jerosolymae quod alius impedita [a]uim o advertebant. Luc. 34-38.. Matt. 22-5

Haberis A. A. textus assumti explicationem. Discamus sapere judaeorum exemplo. Ac 1mo quidem studeamus cognoscere quae pacis sit, et t[em]p[u]s visitationis.

Bezoekt Godt ons door zijne barmhertigheid, ut medicus agrum, ut C[hristu]s Jerosolymam? Caveamus ne et de nobis verum sit: Jesus is tot, en onder hen gekomen aanbiedende het geene tot vrede strekt, maar zij hebben hem niet aangenomen; ~~kost~~ het geene tot haare vrede strekt, of den tijdt haarer bezoekinge hebben zij niet gekend. Sed econtra, komt de Heer tot ons, bezoekt hij ons in zijne genade? per Isaiam moniti Laten wij

Isa. 55. 6. den Heer zoeken terwijl hij te vinden is, laten wij hem

2. Cor. 6. 2.. aanroepen terwijl hij nabij is. Des zeggen wij met Paulus

Bezoekt Godt ons door zijne regtvaardigheid dewelke uitkomt op zijne barmhertigheid, zend hij ons eenige bezoekingen over? ô Laat ons de zelve met onderwerpinge aan Gods wil ontfangen, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ weetende dat wij de zelve wel verdiend hebben, en waardig zijn. Bezoekt Godt dan onze misdaden met roeden, en onze zonden met slagen? dat w[ij] hem maar met eenen David bidden: Dne ne in furore tuo arguas me, neq[ue] in ira tua corripias me, bestraf, bezoek mij maar volgens dat ik kan dragen, maatig uwe bezoekinge maar naar mijne zwakheid. &

2do zeide C[hristu]s al bestraffende, en ook al wenschende tot Jerusalem: als of gij erkende ook nog op dezen uwen dag, daar door te kennen gevende definita ee misericordiae tempora, q[ui]b[u]s elapsis veniunt dies justitiae? discamus cognoscere hodie. En dit moet voornamentlijk de zondaar wel gedenken, dien Godt, gelijk het zondig Jerusalem, in zijne barmhertigheid komt bezoeken, aan wien hij de vrede en verzoeninge aan laat bieden. Hier ziet

zier David: Hodie si vocem ejús aúdieritis &c. Hierop Ps. 94-8
d'Ecclús: Vertoef niet ú zelven tot den Heere te keeren, Eccli 5-8.
nog stel het niet úit van dag tot dag. En waarom stel
het niet úit van dag tot dag? Qa misericordiæ tempo-
ribús elapsis, veniunt dies justitiæ. unde et Ecclús addit:
stel het niet úit... want zijne gramschap zal schielijk
kómen, en ú in den tijdt der wrake vernielen. ad ocúlum
id videmús in Ierosolijma &c. 3º. Deniq
zeiden wij dat'er verscheide hinderpálen waren, die
Ierúsalem wederhielden, om den dag haarer bezoekinge, en't gene tot hare vrede strekte,
niet te kennen, hæ nos obstacúla sedúlo vitare conemur.
1º fortiter in fide diabolo resistamús 1. Pet. 5.
2º grati simús. Nihil ingrato scelestiús.
3º aum purgare stúdeamús præcipúe ab illis vitiis quæ
pacis cognitionem præpediúnt. Sap. 1-4...
4º Ne aliis hújús vitæ rebús ita nos implicemus, ut iis
impediti aum o advertamús.

Aliud Exord. Quamqm plerumq fallamur, nullibi certius discimus quam in Chto Jesu A. A.

Ecce flet hodie in medio triumpho. Quis nostrum non lætaretur? Quis rebus secundis illacrymatur? Simi discrimen in aliis Chri actionibus nostrisq licet observare. sed hæc prosequi hodie o e aus.

Praedicta verba quæ in singultus et lacrymas protulit Dns paucis expendemus, et moralia deducemus

Attend.

Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo.

Luc. 19. v. 43.

Dnica 9. post Pent: 1735.

1741.55.

69.

Zeer aanmerkens waerdig is 't gene de Schrift van Mardocheus verhaald. Esth. 6.
De Schrift beschrijft aldaer met wat eene Eeren, Luister Mardocheus op 's Konings order in de Stad Susan ontfangen is, hoedat de koning Assuerus aen Aman, d' oversten des rijks geboden heeft, dat Mardocheus in 't goud, en purpers gekleed, met eene goude kroone gekroond, op 's Konings paerd, gesteld, en door de Stad rond geleid moest worden, als ook hoedat de Leidsman van 't paerd, roepen moest: Zoo verdiend hij geeerd te worden, dien de koning begeerd te eeren.
Edog hoe groot, en ongewoon deze Eer voor Mardocheus wezen mogt; hij had'er niet veel behaagen in, als zijnde een goed, deugdzaam, en godvreezend man, hij had'er wijnig wezen van, hij zugtte in zijne herte, de traenen stonden hem als in de oogen, hij was indagtig het bloeddorstig edict of bevel, 't gene hij wist besloten en door 's konings zegel bevestigt te zijn, te weten, dat alle de joden in geheel 't rijk op eenen dag gedoodt, en 't Leeven benoomen zouden worden, dit, dit prangde, en benauwde zijn hert; jaa zoo zeer dat al de eer, en Luister die hem van den koning assuerus wierd aengedaen, aen hem gelijk onsmakelijk was, zoodat hij eer genegen was tot weenen dan tot Lagchen.
Facile quivis in hac historia Mardochæi figuram intelligit istius quod immediate ante, et in hodierno narratur Evangelio. Hic enim Xus Dnus magno triumpho, et cu Lætitia, sicut alter Mardochæus in Jerusalem introducitur, sedens non super equum regis, sed super asinam; et sicut Mardochæo acclamabat Aman, sic ois turba, quæ præibat, et quæ sequebatur, clamabat: Hosanna filio David, benedictus qui venit in noie Dni.
Cæterum, sicut Mardochæus in suo triumpho plenus erat mærore interno propter cladem populi sui ex edicto

regis ad mortem damnati, ita, Xto o Libuit in medio hujus Lætitiæ videre, aut Lætari, sed flevit super civitatem Jerusalem, propter destructionem ejus, et cladem populi Judaici, in decreto divinitatis juste conclusam videns civitatem, flevit super eam dicens.... Dit, dit was [redacted] dat den Zaligm. de traanen deed barsten uit de oogen. Dit deed hem onder anderen al beklaagende aan Jerusalem voor zeggen, dat haar de dagen overzouden komen op dew: haare vijanden, haar met een wal omvangen, en belegeren zouden. Dit deed de heere Xtus met de opgenoomde woorden, zeggende: u zullen dagen overkomen, dat uwe vijanden u omvangen zullen.

'T zijn deze woorden ook die wij wat wijdloopiger voordraegen zullen, et quæ de Jerusalem referuntur, nobis

Propositio

applicabimus. attendite

Salvator noster incipiens prodicere ruinam, et excidium urbis Jerusalem, ait: Venient dies in te.

Qdo in scripturis alicubi fit mentio de diebus, quæ supervenient, hoc intelligi debet, vel de diebus gratiæ, vel de diebus miseriæ, vindictæ, et iræ.

Van't komen van de dagen der genade leezen wij - - -

De utriusque gris diebus multoties fit mentio in scrip. apud prophetam Amos: De dagen komen, zegt de Heere.... de bergen zullen druipen van zoetigheid, en alle heuvelen zullen bedouwd zijn, en ik zal de gevangenen van mijn volk

Amos. 9-13.

Israel doen wederkeeren, zij zullen de verlaatene steden opbouwen en daar in woonen. Item. Zie de dagen zullen

Jerem. 31-33

komen, zegt de Heer, dat ik met het huis van Israël en van Juda, een nieuw verbond maaken zal.... ik zal mijne wet in hun ingewand geeven, en ik zal die in hun herte schrijven.

At alibi, annuntiantur dies miseriæ. v. g. sæpius apud prophetas, sic apud Joelem. De dag des Heeren is nabij,

Joel. 1-15

en als een verwoesting zal hij komen van den magtigen.

ibid. 2-1.

Sic ibid. De dag des Heeren komt, want hij is na bij, de dag der duisternissen, en der donkerheid, de dag der ontwolktheid, en storm winden. Sic. Zie de dagen komen, dat

Regi Ezechiæ 4 Reg. 20-17.

alwat in uw huis is... naa Babel weggevoerd zal worden.

Et in hoc sensu textus illigi dbt; dies illi, de quibus fit mentio, dies sunt miseriæ et vindictæ, hi dies opponuntur diei, isti, gratiæ quam Jerusalem habuerat, sed quam non cognoverat.

Diem, Jerusalem habuerat, quæ ei ad pacem erat, ~~dies...~~ quæ o illigenda est ut dies natalis Xtiani 24

constans 24 horis, sed per diem illam intelligi debet tempus omne illud quo Prophetae, quo Xtus ipse ad Jerusalem locutus est, eam monuit, et corripuit, item tempus illud quod adhuc duravit 40 annos post Xti mortem, quo toto tempore Jerusalem habuit et audire potuit, si voluisset, aplos, virosq apostolicos.
At hanc diem gratiae Jerusalem neglexit, tam sub Prophetis, quam sub Xto, ejusq aplis [ostende haec singulatim paulo latius.]
Jam autem cessante die gratiae sequerentur dies miseriae, et vindictae Venient (inquit Xtus) dies in te. In plurali loquitur Xtus, nam miseria urbis Jerusalem non uno absolvenda erat die, sed ejus obsidium tam forte, et direptio tam acris futura erat ut integris mensibus duraret, ut et duravit, omtrent een half jaar ideoq Dnus ait: Venient dies in te.
Hac apertam ruinae praedictionem, et comminationem.
Potuisset quidem eos Dnus statim punivisse, et omni miseriarum genere pro commissis sceleribus visitasse, praemonuit tamen, et comminatus fuit antequam puniret: Venient &c
Qua in re hoc notandum est: quod Deus quamquam ingratum populum statim posset punire, et perdere, prius tamen per minas, et instantia supplicia moneat, en waerschouwt, ut se convertant.
Imo vero haec divinae patientiae praxis est. Eerst word den zondaer zijne naekende ondergang gedriegt, eer God hem met zijne straffen op het Lijf valt, prius securis ad radicem arboris posita est antequam excidatur, eerst brult de Leeuw, eer hij tot den roof nadert, en dus waarschouwd God doorgaans eer hij met zijne straffen komt.
Scriptura plura refert exempla praeviae monitionis et comminationis Dei, ante plagas immissas, juxta quod ait Amos: De Heere God doet niets, of hij zal zijn geheim aen zijne dienaeren, de propheten, openbaeren. Amos 3-7.
Per Noe ante 120 annis comminabatur se inducturum mundo diluvium, antequam diluvium veniret. Gen. 6.
Sic abrahamo et Lot revelavit Dnus per angelos instans excidium Sodomae. c. 18.
Sic Deus nullam Aegypto, et Pharaoni immisit plagam nisi prius per Moysen Pharaonem et Aegyptios praemonuisset. Exod. 7. 8. 9.
Sic Dnus non immisit populo suo clades per Syros Ammonitas, Madianitas, aut Philistaeos, quae in Libro Judicum narrantur, nisi iis praemonitis per Josue c. 24. et per Deboram Judic. c. 4.
Sic et per prophetam Amos minatus fuit praevie quod decem tribubus facturus erat.

Jon. 3. Sic Ninivitis praevie per Jonam comminatus é.
Sic Deus extremam cladem toto orbi, ō inferet, nisi
Apoc. 16-3. praemissis prophetis, et angelis, qui 7. tubis insonan[tes]
eamdem toto orbi, proclamabunt.
Neq. tt per verba, et comminaões waarschouwd godt de
menschen, maar ook wel door tekenen, en wonderen, welke
boven, aan den hemel, of op der aerde gehoord, gesien, en gevoelt
2 Machab. 5-2. worden. Sic Legimus hoe dat 'er 40 dagen Lang een hel[e]
vooral eer God door Jason dan door Antiochus krijsleger boven Jerusalem, in de lugt is gezien gewa[est]
Et Xus Dnus Lctr de signis, ~~[illegible]~~
Luc 23-25 Jerusalem deerlijk kastijde. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ quae excidium orbis universi praecedent.
Et idem illud textus assumtus innuit de Jerosolijma. Loquitur enim Xus
de diebus irae et vindictae, et hos praedicit priusquam
adessent. en dit is gods eige, en gewoonelijk handel.
At quare Deus prius minatur antequam, caedat? waar-
om, waarschouwd hij, eer hij met zijne oordeelen kòmt?
R̷ varias ob rationis 1° quia infinitè bonus, et Longa-
nimis, et ut hanc nobis ob oculos poneret Longanimitatem
godt gedenkt niet aan zijn toorn, voordat hij ten hoogsten
getergt is, geen werk doet hij nooter dan straffen! Die
bij de menschen, wat kwaads in 't zin heeft, zal zelden te vooren waar-
schouwen. (affers de Absolone respectu fratris sui Am-
mon, 2 Reg. 13-22. Loquebatur ei bonum, nec malum.)
1 item de Cain respectu Abelis. Gen. c. 4. v. 8. aliter, Deus minatur perditionem, ne perdat, &c
2° Godt waerschouwd gemeenlijk, et ō improvisò punit, ut spatium
conversionis haberemus. 3° Hinc antequam Ninivam puniret,
Luc. 13-7. dedit ei 40 dies. 4° Infrugiferae ficui concessit 3 annos.
40 annos sustinuit in deserto rebelles judaeos. tempore
Noe concessit mundo 120, ut resipiscerent, et operibus
pae exitium praevenirent ....
3° Servat et hoc respectu impiorum impoenitentium
scilicet ne habeant quod excusent. Sic Xus de judaeis
Joan 15-22 Indien ik niet gekòmen was, en tot hen niet gesproken
had, zoo zouden zij geen zonden hebben, maar nu hebben
zij geene verschooninge voor hunne zonden, q. d. &c
Sic impii tot minis et signis moniti excusationem
praetendere ō possunt.
ut ad textum redeamus Et ob has easdem voces Xus Dnus Jerosolijmae, priusquam
venirent, dies malos comminatur, et praedicit dicens:
Venient dies in te.
O! quam felix Jerosolijma, fuisset si et has Xti mini[s]
~~[illegible]~~, ō neglexisset! Verum, et his ō exterrita [...]

nec emendata, dies iræ divinæ, sicut minatus fuerat Xtus,
ei supervenerunt.

Qua in re hoc nunc nobis considerandum ē, scil:
quod, qdo dies divinæ graæ, patientiæ, longanimitatis
et bonitatis ad finem pervenerunt; tunc veniant dies iræ
et judiciorum Dei.

Jaa de tijd van godts lijdsaemheid duurd veeltijds wel lang,
maar duurd niet altijdt; de langste dag heeft oot al ~~[illegible]~~ zijnen
avond, godt is zomtijds lang bezig om zijn zwaerdt te
slijpen, en hij ~~[illegible]~~ draeft lang met ~~het~~ aen te gorden,
maar wanneer hij het aengegord heeft, dan komt de dag
van zijnen toorn over de godloozen.

Gentiles de diis suis dicebant, dat ze loo ~~pen~~ de voeten,
maer yzere handen hadden. quo innuere volebant, quod
quidem tarde, sed severe ad vindictam venirent, dum jam
vindictæ tpus adesset.

Sic se cum Deo habet godt stelt 't straffen meenigmael
wel uit, maar als hij komt, dan straft hij des te ~~straffen~~ zwaarder.

Latuit in varüs exemplis jam supra memoratis. Sic tpore
Noe finitis 320 annis, diluvium venit. Postqm Deus babilonicam
captivitatem jerusalem jam diu minatus esset per prophe-
tas tandem supervenit judæis. Demum, ut alia ex=
empla transeam, in ipsa civitate jerusalem veritatem
habuit hæc assertio, si quidem post longos graæ dies,
et divinæ paæ manifestationes, tandem urbs illa, 40
annis post Xti mortem, ad totale excidium redacta ē
et hoc Xtus in textu comminatus est, et jerosolijmæ super=
venit. vide Joseph. de bello judaico cap. 32....

eerst waerschouwd ~~godt~~ voor al eer hij ~~[illegible]~~ straft
dit doet hij om 3 reden
maer geene beternisse
dan volgt de straffe

Restat nunc ut ea quæ diximus nobis applicemus
chem! nimis clarum ē quam sæpe et nos tempus graæ
cum jerosolijma neglexerimus, et forsan adhuc in dies
negligamus.

Inquirant hic sese peccatores, qto tpore jam hæse-
rint in peccatis, quoties oblatas occasiones, monita
sacerdotum neglexerint? hoe meenigmael zijn ~~zij niet~~
aengesprooken? hoe meenigmael ~~niet~~ berispt, maer, eilaes!
alles te vergeefs! Dus moet men dan ~~ook~~ zeggen, dat zij
aan de inwoonders van jerusalem gelijk zijn.

Quid, interim Deus? Non, quidem, (licet aliqdo)
statim punit, et e medio tollit; sed minatur, en hij
waerschouwd nog 3o per vocem ministrorum, sicut
jerusalem per prophetas, Xtum, et aplos, sic et hodie
immers quoties divinas iras, et judicia, [illegible] annuntient

Pastores, nonne et his diebus dicunt: Venient Dies.
Jaa, dat, omdat zij dit de herders dit dus te dikwilder zouden doen
en niet te dikwils kunnen doen, daarom steld de
kerk niet eens, niet twemael, maer ook meermael ...
zulke Ev: voor, die van gods oordeelen spreken, ... et sic
adhuc Deus comminatur....
2° God waerschouwt ons ook door tekenen. Sic
urbi Jerusalem, Sic et nobis. Nolo jam attingere gr...
divinæ iræ signa, als oorloogen, en diergelijke
waer van, men deze dagen, uit andere Landen, zoo veel
hoord spreeken. Ik wil nú niet van de plaagen onzer
Landen, ik zeg, van de woormen spreeken, die al hoe
't geroep zoo zeer niet meer is, ook nú nog blijven duu...
van deze wil ik niet eens spreeken. 't is waer god waer-
schouwt ons door deze, maer daar en boven

quot particularia, et q̄os Deus monet? quid morbi
quid ægritudines, quid subitaneæ, et improvisæ alior...
mortes, quid, malæ proles, et alia his similia, quid
sunt, quam signa, et præambula, majoris vindictæ
divinæ?

At quotusquisq̄ e, qui his movetur, aut terretur?
O! quam insensibiles ad hæc multi sunt? pergunt
in malo (dilata paululum)

Ast quid inde demum proveniet? ~~[illegible]~~ Dies
vindictæ divinæ super tales venient, het zal god een
mael verdrieten, en hij zal een einde neemen. Audi
Deum: Deze dingen hebt gij gedaen, en ik heb gezwe-
gen, arguam te, maer zie ik zal ú strafen, en zal
't ú onder d'oogen stellen. Dan zullen u de dagen
overkomen, naem op uw sterfbedde, dat de uwe vij-
and, de duivel, die rondloopt, zoekende wien hij ma...
verslinden, ú zal omringen met zijne bekoringe...
dan zal hij u p̄ repræsentationem præteritoru...
delictorum wanhoopig ter aerde nederwerpen, hij zal den
eenen steen in u niet op den ander laaten, alle ho...
& betrouwen zal hij u ontneemen, en langs alle
kanten benauwen, al wat u voorkomen zal in-
wendig, uitwendig &c 't zal ú alles benauwen,
van vreeze, en schrik zult gij roepen: bergen valt
op ons, en heuvelen bedekt ons &c

Ps. 49-23.

Conclusio.

apoc. 6-16..

Wel aan dan Xtenen, willen wij dit onheil vermeiden, judaeorum exemplo comminari, melius sapiamus.

Conclusio

Wij zeggen u met Paulus 2 Cor. 6-3.

Isa. 55-6. Heb. 3-7. 4-7

Dat wij godt danken, die door zijne genade veeders zijne stemme in agt genoomen hebben, & dat wij dien zelfden goeden godt bidden, dat hij die 't goede in ~~hem~~ begonnen heeft, 't ook voltrekke &

Phil. 1-6.

1755. In primo Sacro.

In 't voorgelezen h. Ev. beschryft ons d'Ev. Lucas
1. de gelegentheid by dew het gebeurde dat Jesus
Jerusalem naderende over haar weende meld Luc
in dit zelve 19 hoofdst. voor ons hed. h. Ev. (refer)
2. driemaal lezen wy in 't N. T. dat Jesus heeft ge-
weend Joa. 11-35. heb. 5-7. en van daag in 't Ev.
dog groot is 't onderscheid tussen 't wenen van Jesus
en 't onze, gelyk ook tussen alle zyne andere herts-
togten en d' onze Phil. 2-7. heb. 4-15.
Chs heeft die hertstogten willen verwekken 1. om te
tonen dat hy waarlyk mensch was &c 2. om
die bewegingen te heiligen, en voor ons de genade te
verdienen om ze wel te gebruiken &c
3. Jesus weende als hy de stad zag 1. omdat hy
voorzag de droevige verwoesting, die haar zoude
overkomen, en die hy ook voorzeide &c 2. om de geest-
lyke verwoesting, de regte oorzaak van de tydelyke
verwoestinge &c 3. hunne schan-
delyke veranderlykheid nu roepende: hosanna,
en na 6 dagen zullende roepen: Crucifige &c
Uit dit wynigge kunnen wy verscheide zaken
tot onze onderregtinge aanmerken, en wel
1º dat Jesus weende in 't midden van de vreugde
ons aldus lerende in de voorspoed het quade niet
te vergeten, nam onze geestelyke elenden, de dood
en 't oordeel 'twelk daarop zal volgen. waarop ziet
d'Eccus 11-27. vergeet het quade niet in den dag van
voorspoed. hieraan ontbrak de dwaze boer Luc. 12.
hieraan ontbrak de ryke vrek Luc. 16. Nos melius
sapiamus &c
2º weend Jesus, is hy bedroefd tot de dood! het
leerd ons dat droef zyn, wenen geen zonde is, dat
zulks menschelyk, en natuurlyk is &c zorgen moe-
ten wy maar dat het de regelmaat niet te buiten gaat
&c voelen wy onze zwakheid? Jesus heeft voor
ons de genade verdiend. dus moeten wy hem bidden

Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. Luc. 19. v. 44.

Dominica 9.a Post Pent: 1740.54. 67.

Niet lang voor de dood des Zaligm.s is voorgevallen 't gene ons vermeld 't hed. h. Ev. A. A.
'T was niet meer dan 6 dagen voor den feestdag van Paeschen, op denw. de Heiland gekruijst geworden is; 't was ten tijde, als hij zittende op 't veulen van eene ezelinne van den olijfberg afquam, om zijn zegenpraelende intredere doen in de Stadt Jerusalem; 't was ter zelfder stonde, als zijne discipelen en het volk met groote toejuijgingen hem toeriepen: (Luc. 19-38.) Gezegend zij de Koning, die daer komt in den naeme des Heere, (Matt. 21-9.) Hosanna, den Zoone van David, hosanna in 't alderhoogste! (Marc. 11-10) Gezegend zij 't koningrijk van onzen vader David, 't w. nu aenkomt: hosanna in 't alderhoogste! Toen, toen, zeg ik, was 't dat onze Heiland C. J. over de Stad Jerusalem weende; toen voorzeide hij aen haer de straffen en onheilen, die aen haer zouden overkomen; en de reden van alle deze smerten en kastijdingen, die Jerusalem beruëren zoude, voegde hij daerbij, naem. om dat zij den tijd haerer bezoekinge niet gekend en had.
Zoodat de Heer Jesus niet meer dan 6 dagen voor zijn Lijden, onder al 't gejuijg des volks binnen Jerusalem zullende binnen treden, als hij de Stad zag over haer weende, aen haer haer verderf en ondergang voorzeide, en de reden daervan zeide te weren: Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.
'T is alleen dit laetste naem. de reden, waerom de Heer voorzeide dat Jerusalem zou verdelgd worden te weten om dat zij den tijd haerer bezoekinge niet gekend had, 't w. wij U. A. nu voor zullen houden. **Propositio**
Wij zullen 't eerst letterlijk verklaeren, en 't 2de eenige bemerkingen daeruit trekken. **Attendite.**

Twe dingen meld de Zaligm in d'opgenomen woorden van
Jerusalem. Hij spreekt daer van den tijde haerer bezoeking
en hij zegt, dat zij dien tijdt niet gekend heeft.
Wanneer de Schrift spreekt van den tijde van Gods be-
zoekinge; zoo word daer door veeltijds verstaen de tijdt
van wraeke, gramschap, en Kastijdinge, en een bewijs
van Godts straffende regtvaerdigheid. In zulk een zin
zeide Godt, sprekende van d'aenbidders des gulde Kalfs:
Exod. 32-34. Ik zal ze op den dag der wraeke ook over deze hunne zon
bezoeken. 't géne ook over een komt met 't gene godt had
20-5 bedreigt: Gij zult geene vreemde goden aenbidden, nog
gedienstig eeren. Want ik ben de Heer uw Godt sterk
en ijverig, bezoekende (visitans) d'ongeregtigheid der
vaderen op de kinderen, tot in het derde, en vierde geslagte
dergenen die mij haeten. Et alibi saepius. Ps. 88-33
Dog behalven dat de tijdt van gods bezoekinge aldus
genomen word, ... zoo word dit woordt Bezoekinge veel
tijdts ook genomen voor Gods hulpe, bijstand, en verlossinge
of bezoekinge in barmhertigheid. In zulk een zin zeide
Gen. 50-23 Joseph aen zijne broeders: Na mijne doodt zal Godt U
bezoeken, en u doen optrekken uit dit land, na het land
tw. hij Abraham, Isaac, en Jacob gezworen heeft te geven.
Exod. 3-36. In zulk een zin zeide Mojses aen 't volk, dat Godt
aen hem verscheenen was, zeggende: Ik ben gekomen om
U te bezoeken, en heb gezien al wat u in Egijpte we-
dervaeren is. Et alibi saepius. Et de hac benigna de-

\# visitatione hic proprie in textu agitur, ut textus ipse innuit, cum Xus dicat Jerusalem destruendam, seu à deo in justitia visitandam, eo qd. non cognoverit tempus visitationis, seu misericordiae divinae

Nu deze wijze van bezoekinge in genade en barm-
hertigheit kan men zeggen, dat Godt ten aenzien van
Jerusalem geoeffend heeft 1mo door de quellingen en
wedervaerdigheden, die hij, om haer tot zig te trekken
van tijd tot tijd, over gezonden heeft. 2do door zijne h.
prophetem, die hij haer gestaedig toegezonden heeft.
3tio door zijnen eenigen zoone C. J. van den Zach-
arias: Benedictus Dns deus Israel qa visitavit et fecit
redemptionem plebis suae. En van deze 3dubbelde be-
~~[illegible]~~ zoekinge van gods goedheid en barmher-
tigheid zegt de Heere Xus, dat Jerusalem die niet ge-
kend en heeft, i.e. dat zij geen voordeel gedaen en heeft
nog met de quellingen, waer door godt haer tot zig wilde
trekken, nog met d'onderwijzingen der prophetes, nog
ook

ook zelfs niet met alle ~~zijde~~ de mirakelen, en godlijke Leere, die zij nu 3 jaaren lang van Chs gezien, en gehoord hadden,
ac 3mo quidem, nihil certius qum quod Deus castigando Jerusalijmam, suum ꝑ hoc ei amorem ostendere voluerit, eta sic eam [redacted] in bonitate visitaverit. De kastijdingen, die godt van tijde tot tijde aen 't joodsche volk liet overkomen, dienden zelfs om ~~hen~~ tot ~~hem~~ zig te doen wederkeeren. Jaa dan ook zelfs als godt bezig was met hen te kastijden, dan was hij zelfs ook al bedagt op wat wijze ~~dat~~ hij die kastijdingen van hen afnemen zoude. zoo getuijgd godt uitdrukkelijk, ~~dat~~ als hij zijn volk gevangen naar Babel zou laten voeren, dat hij hen in zijne barmhertigheid zou bezoeken, en reedts al bedugt was om hen wederom te verlossen. Als er 70 jaeren te Babel zullen beginnen vervuld te worden, zal ik u bezoeken, en ik zal mijne goede uitsprack (beloften) over Ul. waer maken, met u weder na deze plaets te brengen. Want ik weet wat gedagten ik over u hebbe (zegt de Heer, gedagten van vrede, en niet van druk, om Ul. een einde, en ook geduld te geven. q. d.... Jerem. 29-10.
Waerom godt ook wederom zeide: Gelijk ik het oog op hen gehouden heb, om ze uit te rukken, neder te werpen, te verstrooijen, te verderven, en te drukken; zoo zal ik nu het oog op hen houden, om ze op te bouwen, en voord te planten, zegt de Heer. c. 31-28

Jaa, deze genaedige bezoekingen, die godt de Heer door zijne kastijdingen aen den jooden deede, was zoo tastbaer dat ook zij jooden, zelfs als zij van godt gekastijdt, en naar Babel gevangen gevoerd wierden, zeiden: gij hebt mij gekastijd, en ik ben gebeterd. c. 31-18.

Edog hoe overtuijgd ook de Jooden waren, dat godt hen strafte als een goede Vader, egter zoo gingen zij niet te werk, als waere kinderen behoorden, zij keerden niet als waere kinderen weder tot godt ~~hunnen~~ Vader; of zoo z'al wederkeerden, gelijk dat wederkeeren maer voor een tijd, en niet duurzaem, of bestendig was, zoo geschiedde dit ook maer enkel, en alleen, uit vreezangst, en benauwdheid, en geenzins uit liefde, en genegentheid. Audi qum graphice David, id describat. Als godt hen doodde i.e. dreigde te dooden, dan zogten zij hem, dan keerden zij, en quamen al vroeg tot hem en zij wierden indagtig dat godt hunne toevlugt was, en dat godt d'alderhoogste hunne verlosser was, zij vleidden Ps. 77-34.

hem met den mond... Maer hun hert was niet regt met hem, nog zij hielden zig niet getrouw aen zijn verbond.

Adeoq. clare patet quod Judæi benignâ dei castigatione visitati, diem visitationis suæ cognoverint.

2do In misericordia sua visitavit Deus Judæos ꝑ prophetas suos. Hi ~~............~~ Israeli voluntatem dei annuntiabant, ~~qui~~ dei minas, et promissa ipsis exhibebant minas si dei præcepta violarent, promissa, si deo adhærerent. verbo niets anders beöogden deze mannen door ~~hunne~~ bedieninge dan Israël tot godt te brengen, en te bereiden ~~...~~ om eens daags te luisteren, naer 't hoofd aller propheten, dien zij verkundigden, dat komen moest om den scheidmuur, tussen godt en den mensch weg te nemen, en van een vleeschelijk een geestelijk volk te maken.

Maer, zie! daer de Heer Israël bezogt in zijne genade door 't zenden zijner propheten, daer heeft Israël den tijd haerer bezoekinge niet willen kennen, zij wilden liever hun ooren leenen aen de dwaelingen der valsche propheten, dan te luisteren naar gods stemme sprekende door zijne propheten. Waerom godt ook van ~~hun~~ zeide: 't is een volk dat mij

Isa. 30-9... tot gramschap verwekt, het zijn onëgte kinderen, kinderen, die naar gods wet niet willen hooren. die tot de zienders zeggen: ziet niet meer: en tot de beschouwers: schouwt voor ons niet meer dat billijk is; maer spreekt ons van vermaekelyke dingen, en ziet voor ons dwaelingen. houd de regten weg uit mijn gezigt, laet dat pad van mij afblijven, laet de heilige van Israël ons niet meer vertoond worden.

't was te vergeefs dat Isaiäs tot ~~het~~ volke van Israël zeide

Isa. 1-4. Wee dat zondige volk, wee dat volk met boosheden bezwaert, dat ondeugend geslagte, die schelmsche kinderen, zij hebben den Heere verlaeten, den heiligen van Israël gelasterd, en zijn agter uitgeweken.

't was te vergeefs dat Jeremias op Gods order aen dit

Jerem. 27. volk verscheen omhangen met banden en kettingen, om alzoo te verbeelden de Babilonische gevangenis daer zij mede gedreigd wierden: 't was te vergeefs dat hij ~~hun~~ aenkondigde dat die gevangenis voor hen 70 jaeren zou de duuren

28. Want na dit alles smeet men zij hem ook zelfs in den kerker en zij luisterden veel liever naar de valsche propheten, die de stoutmoedigheid hadden van Jeremias banden de breeken

in te prosereeren, dat alzoo ook naaverloop van 2 jaeren de banden haerer gevangenisse zouden verbroken worden.
Met een woordt, om maer kort te gaen, en van deze of meer andere propheten niet eens meer te melden, hoor maer alleen 't gene de Heere Jesus in 't algemeen van deren handel der Joden tenaenzien van Gods bezoekinge door zijne dienaeren en propheten zeide Matt. 23. Jerusalem, Jerusalem, die de propheten doodt, en steenigd degenen die tot u gezonden worden, hoe dikmaels heb ik uwe kinderen willen vergaderen, gelijk een henne haere kiekens vergadert onder haere vleugelen, en gij hebt het niet gewild? En evenstjes van te vooren: Ik ga propheten en wijzen en Leraers tot u afzenden, en zommigen van hen zult gij dooden en kruissen, zommigen zult gij geesselen in uwe vergaderingen, en vervolgen van d'eene stadt tot d'andere, opdat op u koome al het vergootene bloedt, dat op d'aerde vergooten is, van het bloedt des regtvaerdigen Abels af, tot het bloedt van Zacharias &c. Matt. 23-34
En vervolgens wel te zeg is 't dat de Heere Jesus van Jerusalem zeide, dat zij den tijdt haerer bezoekinge, die Godt haer gestaedig door zijne dienaeren en propheten deede, niet en kende, of niet wilde kennen.

3tio Demum Deus Jerosolymam pretissime et misericordissime visitavit door zijnen eenigen zoone C. J. voor ons mensch geworden. de hac benigna Dei visitatione Zacharias: Benedictus Dns Deus Israel, qa visitavit, et fecit redemptionem plebis suae. Item Ap: Nadat Godt eerstijds meenigmael, en op meenigerleide wijzen tot de vaders gesproken had door de propheten, zoo heeft hij ten laetsten in deze dagen tot ons gesproken door zijnen zoon. de hac benigna Dei visitatione, seu Filii sui missione ipse Xtus in parabola patrisfamilias, qui plantaverat vineam, inducit patrem familias loquentem Heb. 1-1
Joan (inqt) ten laetsten zond hij zijnen zoone tot hen, zeggende: zij zullen immers mijnen zoone ontzien. Matt. 21-37.
Maer, zie, hoe goedertieren ~~[illegible]~~ God Israël ook bezogt door de zendinge zijns eenigen zoons, ô! Israël heeft ook deze bezoekinge al zoo min, als alle de voorgaende goedertierene bezoekingen, gekendt. Zei de vader des wijngaerds in de reeds aengehaelde parabel: zij zullen immers mijnen zoone ontzien: hoort wat dat Jesus daer van zijn zelve zegt:

‡ Looft de Zacharias godt den Heer dat hij Israël zou bezoeken door den genen die zou verschijnen van boven. Hoort wat d'Ev. Joës van hem zegt als hij verscheenen was in den vleesche Joës. 1-5-11.

verre van daer dat zij zijnen zoone ontzien zouden, in tegen
deel, als de landluiden den zoone zagen, zeiden zij onder elkan
deren (ait Chs): dit is d'erfgenaem, koomt, laet ons hem doo
den, en wij zullen zijne erffenisse hebben. En hem aengrijpen
de, stieten zij hem buiten den wijngaerd, en dooden hem.
't geen ook met'er daed naer den letter volbragt geworden is
wanneer de Jooden # Jesus aengegreepen, en gevangen genomen
hebben, wanneer zij hem buiten den wijngaerd, van de Stad
Jerusalem gestooten, en aen het Kruijs gehangen, en ge
dood hebben.

\# door de handen der Roomsche zoldaaten

En vervolgens wie, wie ~~en~~ ziet dan niet hoe waeragtig
dat 't is, 't geene de Heere Jesus in d'opgenomene woorden van
Jerusalem, of 't Joodsche volk zeide, naem. dat zij den tijd
hunner bezoekinge niet gekend ~~[illegible]~~ hebben etc

Moralia

Ex dictis 1mo quidem observare possumus quod sicuti
deus olim castigando saepius Israelem visitavit, sic et nos benigne
visitare dignetur.

Atq illud nos docere dbt, hoe dat wij bij ons zelven over
tuijgd moeten zijn, ~~dat~~ wanneer wij 't een of ander te lijden
en te verdraagen hebben, dat het Godt is die ons bezoekt, dat
't een godt is van goedertierentheid en barmhertigheid, die
ons slaet, en kastijd, als een vader zijn kindt, tot onzen
eigen heil en zaligheid.

2o Maer, ~~[illegible]~~ ziet menigmaal een Xten, zoo wel als een Jood, is niet gewoon
naer des Heere stemme te luijsteren, als hij in weelde, gemak
en voorspoed ~~maer~~ leeft. Sides men kan ook hem toepassen die
zelfde woorden die Godt eertijds tot den Jooden zeide: ik
heb u aengesproken in tijde van uwe overvloed, maer gij
zeide ik ~~en~~ zal'er niet na luijsteren.

Jerem. 22-23.

De groote zegeningen, voorspoed, en voldoeningen
die een mensch in de wereld vind, die verblinden hem menig
mael, die maeken hem opgeblaezen en hovaardig, 't werelds
belangen doet hem Godt, en ~~zijn~~ zig zelven vergeeten, benemen
hem den tijd om ter deeg op Godt en de dingen van zijne
ziele en zaligheid te denken. En daer een vergetenheid
is van Godt en godlijke zaeken, daer word dan als geboren
een zee van alle ondeugd en godloosheid, daer speelt
de hoogmoed op, wulpsheid, overdaed, dronkenschap en
dergelijken. En dit, dit was de reden, waerom ~~deze~~ alle
men den Heere zoo ernstig bad, dat hij hem dog geen
schatten

schatten, en rijkdommen zoude geeven, wel wetende dat, gelijk de bedelzak, zoo ook de groote rijkdom den mensch in 't gevaer brengt van zijn eeuwig verderf. Geef mij (bad Salomon) nog armoede nog rijkdom, maer verleen mij alleen 't gene noodig is tot mijn onderhoud, opdat ik verzaedigd zijnde niet bekoord worde om u te verloghenen, en te zeggen: Wie is de Heer? &c. Prov. 30-8.

en waerlijk daer Salomon in den beginne voor vreesde, met reden voor vreesde, dat heeft hij ook naderhand door eene zeer droevige ondervinding zoo bevonden, wanneer hij door de weelde en overvloed bijnaar tot alle ondeugd (tot ontugt, afgoderije &c.) vervallen is. Idem ostendit Dnus in Filio prodigo &c. Luc. 15.

Maer, zie! wat doet dan meenigmael de Heer? ô! dan komt hij meenigmael in zijne goedertierenheid en barmhertigheid dezen of genen hoogmoedigen, wulpzen &c. bezoeken met de roede zijner kastijdinge, en vaderlijke bezoekinge, d'eenen door 't verlies en onttrekkinge der tijdelijke goederen, met ziektens en kwaalen, d'en anderen door de dood van vader of moeder, van man of vrouw, kinderen of Liefste vrienden, met een woord d'en eenen op deeze, d'en anderen op gene wijse &c.

Maer, zie! ter zelfder tijde, als God 't zij op den eenen, 't zij op den andere wijse ~~...~~ ondaer bezoekt in zijne barmhertigheid, ô! dan beraemt de Heer ook al een einde te stellen aen zijne kastijdingen &c. en gelukkig, ja gelukkig, zeg ik, degenen, wien de kastijdingen en bezoekingen des Heeren tot betere zinnen brengen! gelukkig die 'er waekzaem door wordt, en om ~~...~~ God begint te denken, dien hij in zijne voorspoed buiten zijne zinnen gedagten en herte gesloten had! gelukkig die met een verloornen zoon van God gezuigtigd, tot inkeer koomt, en met hem zegt: ik zal opstaan &c. ô! deeze opgestaan en wedergekeerd zijnde, zal in 't vervolg met eenen dankbaaren David meenigmael zeggen: Bonum mihi quod humiliasti me! &c.

~~...~~

2do. Observare possumus quod sicuti Deus olim Judaeos per prophetas, et tum ipsum visitare dignatus sit, sic et nos etiamnum per Filium suum ejusque ministros visitare dignetur. (dilata parumper.)

Maer, zie! gelijk ~~dat~~ de reden was van de verwoestinge van Jerusalem en de verstootinge des Joodsche volks, dat zij den tijd hunner bezoekinge niet en kenden, dat zij nog naar Gods propheten, nog ook naar zijnen eenigen zoone C. J. niet

wilden Luijsteren, zoo moet ons dit ook met reden doen schrikken, en beven, voor een ongindig getal Xtenen, die nog veel ondankbaerder, dan de Joden, den tijd hunner bezoekinge niet willen kennen, die hunne ooren sluijten voor de stemme van Xus in zijn h. Ev., die naar de vermaningen zijner dienaeren niet willen Luisteren.

Certe si hoc fuerit rao excidii jerosolymitani, et reprobationis judaeorum, quod tpus visitationis p Xum, ō cognoverint, dat zij naar Xus niet hebben willen luisteren, zij die hem niet voor den waeren Messias hebben erkend gehad, ô quanto supplicio puniendi erunt Xani, qui se in Xum credere profitentur, qui à Xto dicuntur Xani? et tamen nihil minus quam Xane vivunt?

Oia illa quae Xus Dns judaeis eventura praedicabat, eo qd tpus visitationis suae ō cognoverant, quae et re ipsa, et ad Litteram, eis in excidio jerosolymitano evenerunt, oia illa, dico, mystice evenient, et quotidie eveniunt oibus, et singulis illis Xanis, qui tpus visitationis suae cognoscere noluerunt. Haec eis obveniunt in die, et hora mortis. Tunc adversarius diabolus, qui spe circuit quaerens quem devoret, tum praecipue eos circumdat vallo terribilissimarum tentationum, tum illos prosternit desperabundos p repraesentationem praeteritorum peccatorum, tunc ō relinquit in eis vel minimum Lapidem alicujus spei, verbo tunc coangustat eos undiq &c Haec haec imminent oibus illis Xanis qui tpus visitationis cognoscere nolint. et post haec alia, viz: ipsa mors certissima, post hanc judicium et post hoc excipit eos aeternus gehennae cruciatus.

Conclusio

O! willen wij zulken onheil vermeiden? Judaeorum exemplo comminati melius sapiamus.

2. Cor. 6-3.. Hunc in finem cum Paulo vobis dicimus: wij mede werkende vermaenen u, dat gij de genade gods niet te vergeefs ontfangt; want hij zegt, in den aengenaemen tijd heb ik u verhoord, en in den dag der zaligheid heb ik u geholpen; ziet nu is't de wel aengenaeme tijd, nu is't de dag der zaligheid. Zoekt, zoekt dan om met Jsa. 55-6 te spreken, den Heere terwijl hij te vinden is, invocate eum dum prope e. Daerom gelijk de h. Geest zegt (ait Paul. Heb. 3-7.......) heden indien gij zijne stemme hoordt, zoo verhard uwe herten niet, &c

Wel aan dan A. T. dewijl 't nog tijd is laaten wij het goede doen, laaten wij met berrouwen gaan tot den troon der genade, om barmhertigheid te verkrijgen, en genade te vinden tot onze hulpe ten bekwaamen tijde, en naamals de genade gods 't ewig Leven. Amen

Circumdabunt te inimici tui Luc. 19-43. Dominica 9. Pentecostes 1745. 53. 64.

NB 1764. in primo Sacro monitum ex hoc sermo-
ne excerpsi, et post Summum Sacrum inte-
grum dicere statueram; sed paululum ante
Summum Sacrum nuntiabatur Christinam
Kuijter, uxorem Lucæ Kessel, filium peperisse, quamprimum ad
Bapti sm [redacted] um adferendum. Morâ facta,
Sacroq. finito, et filio nundum allato,
monitum dixi de fletu Christi quoadusq. Vide den Christ Vader.
Baptizandus adesset, quem coram
altari Baptizari, intermiscens expli=
cationem de hoc Sacramento, et parti=
cularim de Loco baptizandi

3tio Circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te undique: & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. Luc. 19 ℣ 43. 44. Dominica 9 Pentecostes 1745. 53.

Godt sprak eertijds menigmaal, en op menigerleide wijzen tot de vaders door de prophèten, zeide eertijds d' H. Paulus met het begin van zijnen brief aan de Hebreën. A. A.

De wijzen op dewelke Godt, volgens Paul, eertijds sprak, alhoewel verscheide van zoorten, doelden daarop om Israël het toekômende bekend te mâken, en indien men dezelve afdêlen wil, zullen zij voorn in drieën bestaan.

1o de Prophêten wâren gewend door d' uiterlijke spraak de toekômende dingen te voorzeggen, gelijk 'er boeken ons getuijgen. 2o wâren zij ook gewoon door eenig uiterlijk doen alleen iets gewigtigs te voorspellen, zoo voorspelde Jônas door zijne drie-dâgig verblijf in den walvis, het verblijf van Jesús in het graf, volgens Jesús eigen getuijgen: Gelijk Jonas 3 dâgen, en 3 nagten in den buik van den walvis geweest is, zoo zal de Zoon des mensch drie dâgen, en 3 nagten in 't herte der aarde zijn. 3o en ten laatsten voorspeldden zij zomtijds ook ten deele door woorden, ten deele door 'er gebaar en uiterlijk gelaat de toekômende dingen. zoo deed eertijds de Prophêet Ahiâs, als hij zijnen nieuwen mantel in 12 stukken scheurdde, en 'er 10 van die aan Jeróboam gaf, (daar door te kennen gevende dat hij het gebied over 10 stammen van Israël zoude voeren) zeggende: Dit zegt de Heere Godt van Israël: zie ik zal het koningrijk scheuren uit de hand van Salomon, en ik zal ú 10 stammen gêven. In dit zoort van voorzegginge was wel het meest gebruikelijk, als Godt voorhad eenige straffen aan zijne volk te voorspellen. Matt. 12–40 3 Reg. 11–30

Op deze laatste wijze gaat Jesús zelfs te werk in 't h[eden]d. Ev.

als hij het goddelooze volk van Jerusalem hunne toekomende verwoesting voorzeide eerst door zijne uiterlijke doen, als hij weenende die treffelijke stad binnentrok, en ten anderen door zijne woorden hen uitdrukkelijk voorspellende de droevige elenden die hen boven het hoofd hingen.

Onze opgenomen woorden bevatten een deel van die droevige voorzeggingen dier aanstaande verwoestingen, nevens d' oorzaak van de zelve: uwe vijanden zullen u met een wal omvangen, en u belegeren, en van alle kanten benauwen; zij zullen u en uwe kinderen ten gronde verdelgen, en den eenen steen in u op den anderen niet laten, omdat gij den tijd uwer bezoekinge niet gekend hebt.

Propositio — Wij zullen deze woorden 1. Letterlijk verklaren, 2. aanwijzen de vervulling van de zelve, 3. en toepassen op ons eigen zelven. Attendite

1. Praedictio — Drie voorname deelen bevatten de ellenden die Jesus in den text aan Jerusalem voorspelde 1o. dat de stad zou ingesloten worden: uwe vijanden zullen u met een wal omvangen, en belegeren; 2o. dat zij benauwd zou worden zij zullen u van alle kanten benauwen; en 3o. dat zij overwonnen en verwoest zou worden: zij zullen u en uwe...

1mo Inimici circumdabunt — 1. De genen die dit droevig lijden Jerusalem zouden aandoen, waren hunne vijanden: uwe vijanden zullen u &c. deze waren de Romeijnen, die nu al overlang de Joden onder 't jok gebragt hadden, maar door hunne gedurige opstand geterg hen ten laatsten, als in den text verspeld is, verwoest hebben.

2. Dit is geschied in het laatste jaar van Nero, als Vespasianus met eene groote krijgsmagt na Judeën gezonden is, die de verwoesting beginnende van de kant van Galileën alles door het zwaard en vuur verdelgde tot dat hij voor Jerusalem zelfs quam. Maar misdien hij na de dood van Nero door het krijgsvolk voor Keizer wierd gegroet, liet hij de belegering van die stad aan zijnen zoone Titus over, die alles, wat tot eene magtige belegeringe noodig was, in 't werk heeft gesteld.

3 Ja zelfs op dien tijd van 't jaar, als Jesus deze droevige

vige voorzegging heeft gedaan, naamentlijk op het Paaschfeest als verscheide duizenden van Jöden daar vergaderd wären, om het Paaschfeest bij te woonen.)

1. Het eerste dan, dat de Zaligmaker hen volgens onzen text voorzeide, was: Uwe vijanden zullen ü met een wal omvangen, of, gelijk anderen vertälen, uwe vijanden zullen ü omgräven, i.e. zij zullen om uwe stad gragten graven, en wallen opwerpen.

Dit was volgens Julius Caesar in zijne Galileesche oorlögen (Lib. 7.) het gebruijk van de Romeinen, in hunne belegeringen de stad met wallen te omleggen. Deze maakten zij van ingeslägene pälen, en daar tegen gekruist paalwerk, 't wellk dan met aarde, steen, en al wat bij der hand was, wierd aangerüld. (Hinc aggeres ab aggero).

En op de zelve manier voorzeide de Zaligmaker, dat het die van Jerusalem zou gaan, dat hunne vijanden hen met een wal omvangen, of ombolwerken zouden.

2. De Latijnsche text, nägezeid te hebben, dat de vijanden Jerusalem met een wal zouden omvangen, zegt nog eens: et circumdabunt te. Maar in de grondtext is dit twëde woord Omvangen, met een ander woord uitgedrukt, viz. belegeren, gelijk ook onze nederduitsche vertäling zeer wel vertaald heeft. Zoodat de Heiland hier op twe toekomende gevallen schijnt te doelen 1o. dat de vijanden de stad Jerusalem met wallen omtrekken, en 2o. dat zij met hunne Legers en krijgstuijgen de zelve omringen en insluiten zouden.

3. Dit was al overlang te vooren, volgens verscheide oude schrijvers, alhoewel gansch duister, door den Propheet Isaias voorzeid: Wee Ariël, Ariël, i.e. Jerusalem, want Ariël Isa. 29. 3 zoo veel hier als den berg Gods, of wel den Leeuw Gods. En nä een weinig: ik zal de stad Ariël met loopgräven omringen, .. ik zal ü rondom als in een kring besluiten, ik zal wallen tegen ü opwerpen, en sterke schansen mäken, om ü belegerd te houden. En gelijk Isaiäs zo lang te vören had voorzeid, zo ook van daag Christus Zij zullen ü dan (zeit Christus) met een wal omvangen, en ü belegeren.

2do & coangustabunt te undiq

Christus gaat voord, en voegd hier een twëde ellende bij: En van alle kanten ü benauwen. Dit is als een gevolg van 't

eerste, want naat insluiten door gragten en wallen komt de benauwtheid, q. d. Dnus: 't zal deze insluiting en nauwe be-legering zijn die u zal benauwen, gijl, die gewoon zijt uw lugt te scheppen buiten Jerusalem, en uwe gezigt te weiden op den vetten olijfberg, die den cederbeek nu tot uwe verma-... hebt, zult ingesloten en benauwd worden, de dagelijkse toe-voer, die u 't heelderige Canaän verschaffte, en als eenen rijke toevloet van melk en honing uitstortte, zal gestuijt zijn, en gijl zult daardoor van alle kanten benauwd zijn, even gelijk 't wilde in d' omspannene netten, zoo zult gij benauwd en beslo-ten zijn. Zij zullen u dan, zegd Chs van alle kanten benauwen

3^tio^ Et ad terram prosternent te

en, voegd hij 'er ten laatsten bij, Zij zullen u en uwe kinderen ten gronde verdelgen. &c deze laatste voorzegging heeft 3 leden. 1 zegd de Zaligm: Zij zullen u en uwe kinderen ten gronde verdelgen. Jerusalem dat zoo hoog verheven was met er pragtig tempelgebouw, benevens 't Antoniaan-sche slot, en andere deftige gebouwen, dat, zegd de voor-zeggende Heiland, zal ten gronde verdelgd worden.

2. En niet alleen u maar ook uwe kinderen die in u zijn, zegd Chs, zullen zij ten gronde verdelgen. Zom-migen hebben door deze zoonen verstaan, d'omleggende dorpen en gehugten, als kinderen van deze groote moeder stad Jerusalem q. d. Jesus, dat niet alleen de hoofd-of moederstad Jerusalem maar ook haare kinderen, d'omleggende dorpen en gehugten verdelgd zouden worden. 't is waar dit zou ook zijne waar-heid in de vervullinge vinden; maar evenwel zoo kan men de voorzegging van Jesus aldus qualijk uitleggen, misdien hij spreekt van kinderen die zelfs in de stad waren Filios tuos Qui in te sunt. Hij spreekt dan van d' inwoonders van deze stad, die van de zelve als kinderen van eene groote voes-ter moeder gevoed worden. Zij zullen dan (zegt Chs) u, en uwe kinderen.... 3. En ten laatsten tot vervullinge van alle de ellen-den die deze droevige stad zouden overkomen, voegd Jesus 'er nog bij: En zij zullen den eenen steen in u op den an-deren niet laten. Men moet niet meinen, als of Jesus hier wilde zeggen, dat de vijanden niet alleen alles zouden ter neer smijten, maar zelfs alle de steenen van malkander scheu-ren, neen! de Heiland voorzegd alleen, dat zij alles zouden om verre smijten en verwoesten. En dus stond dit over een

met

met het gene Jesus daarop, of kort daarna tot zyne Apostelen naamt zeide, als hy met hen uit den tempel quam, en zy hem de Sieraden van dit treffelyk gebouw aantoonden, waarop hy hen zeide: Matt. 24-3
Ziet gy dit alles wel! ik zeg u voorwaar, dat hier niet een steen op den anderen zal blyven, die niet zal afgesmeten worden. Jesus wilde dan zeggen, dat er niets op zyn order zou staan blyven, en al bleef hier en daar nog al een steen op eenen anderen, dat z'evenwel altemaal verwoest zouden worden. 81

2. Eventus

Droevige voorzegging van d'eeuwige waarheid zelf! een voorzegging, die op zyn stipts daarnaa vervuld geworden is. Nauwelyks was het 40 jaar daarnaa, of volgens anderen 42, als 't al te zamen door eenen Roomschen Veldoversten Titus den Zoon van Vespasianus vervuld geworden is. Men moet maar alleen deze voorzegging van lit tot lit tegens de beschryving van dit droevig beleg uit Flavius Josephus, ooggetuigen van 't zelve stellen, en men zal 't niet als al te waar bevinden.

1°. Nauwelyks was deze moedige veldoverste Titus voor Jerusalem gerukt of aanstonds hy omringde het met wallen. van den 12 Maij tot den 29 was het gansche Romynsch leger bezig om de stad met 4 wallen t'omvangen. en zoo wierd vervuld het gene Jesus had voorzeid: Zy zullen u met een wal omvangen. En opdat de voorzegging van Cht. ten volle haare waarheid zoude hebben, dat Jerusalem van alle kanten zou belegerd worden, zoo verhaald de Joodsche Historie schryver nog verder, dat, alswanneer de Joden door gedurige uitvallen dit walwerk tendele hadden om verre gesmeten en verbrand, Titus hierdoor verstoord rondom deze gansche groote stad eenen grooten muur heeft doen trekken, eenen muur met 13 kastelen verzien, wiens omtrek 39. stadien, i.e. omtrent 5. (2 uren) duitsche mylen in den omkring, een werk dat door de Romynsche zoldaten in 3 agter een volgende dagen was voltooijd, Non nisi divino impetu, gelyk Titus zelfs roemde dat ze zelfs door een goddelykendrift zoo spoedig ten einde was gebragt. Hierin was 't volk ryk Jerusalem gesloten; terwyl de stad opgepropt was met Joden, die volgens wetspligt aldaar het Paaschlam quamen eeten.

Zoo dan gelyk Jesus had voorzeid: Zy zullen u met een wal omvangen, en u belegeren, zoo is 't ook geschied.

2°. Hoe droevig 't twéde en derde deel van Jesus zijne voorzeg
ginge in deze belegerde stad bewaarheid is, wijst F. Josephus
zoo levendig aan, dat men die beschrijving qualijk nog met
dröge oogen kan leezen: want behalven de droevige opsta
die gedurig in deze groote stad was, die duizenden het leven
kostte, hoe schrikkelijk benauwde hen ~~niet~~ de hongersnood?
Als nu door innerlijke beroertens de graanschuren, ten deel
door 't vuur vernield waren, wierd de duijre drek 't voedzel ~~wierd~~
van die ellendige burgers. Op den hongersnoot volgde nog
eene droevige pest, waardoor dagelijks eene groote getal
burgers om 't leven quam, dus verre dat in die ~~plaats~~ stad
geen begraafplaats over zijnde, de lighamen van etter
druijpende over de wallen wierden geworpen. Welk droe
vig schouwspel den Veldoversten Titus zoo ontroerde, dat
hij zelfs, volgens Flav: Josephus, in deze woorden uitbarst
dat dit zijn ~~werk~~ schuld niet ~~en~~ was [A]. Ja zoo verging de woede
de honger, dat eene moeder zig niet ontzag haar eigen
vrugt te kooken en te eeten. Lib. 7. Cap. 8. [3] Zoo zoo zoo
wierd Jerusalem van alle kanten benauwd.

A misdien hij de Joden meermalen den vréden op eerlijke voorwaarden had aangebóden.

3°. Hoe kon dan ook Jerusalem met er kinderen meer
verdelgd worden als in dit droevig beleg, waarin zoo
van den vijand, als door onderlinge krakeel, hongersnood
en pest over d' elfmaal honderd duizend menschen meest
Joden gesneuveld zijn? hoe kon eene stad meer verwoest
worden als deze ellendige stad? geen gebouw, geen huis
wierd gespaard door 't woedende heir der Romijnen.
Hoe zeer ook Titus had bevolen den treffelijken tempel
te sparen, de zoldaten door eenen goddelijken drift als
gedreven, verbrandden den zelven tot de grond toe en
lieten geenen steen op den anderen zonder die te verwoesten

3.

Causa hujus prædictionis & Eventus.

Zoo wierd op zijne strengst vervuld het géne Jesus aan
't hartnekkig Jodendom in onzen text voorzeide.
Maar wat reeden tog dat Jesus zulke droevige voor
zegging aan Jerusalem eerst deed, en daarna vervulde
't was immers deze stad daar godt zelfs van zeide: Hic
habitabo, quoniam elegi eam. (Ps. 131.), wat is dan tog d' oorzaak
dat godt Davids stad met er inwoonders zoo verdelgd heeft
Hoort, bid ik u, Jesus voegd er de reeden zelfs bij: Om
dat gij den tijd uwer bezoekinge niet gekend hebt.

Twe

Twederhande bezoekingen zijn'er waar door Godt Israël heeft
bezogt, eene door den weg van genáde, en eene door den weg van
regtvaardigheid. Van alle beide deze bezoekingen maakt Godt
in zijne h. Bláden gewag. 1 Van deze laatste bezoekinge, als
Godt zijne volk door zijne regtvaardigheid bezogt, sprak
Godt eertijds als hij't eerste gebod aan zijne volk had voorge-
drágen zeggende: Ik ben de Heer uwe Godt, sterk en ijverig Exod. 20-5.
doorzoekende d'ongeregtigheid der váderen op de kinderen.
zoo had Godt Israël al dikwils door de roede zijns tugts
bezogt, 2 zoo als hij'er liet ná Bábel voeren, 3 zoo ijder reis
als hij'er ten prooije van zijne vijanden gaf. 2 Daaren-
boven hoe dikwils had hij'er door den weg van genáde bezogt? hoe mènig- maal verloste hij hem van hun vijanden?
Hij had hen van tijd tot tijd gezonden zijne prophéten, hij
heeft'er, als aan zijne eige wijngaard, gedaan al wat hij moest, en konde Isa. 5.4.
ja als eene klokhenne heeft hij'er vergaderd onder de vleu- = God had'er zijne Wet ge- geeven;
gelen zijner beschermingen.) Dit wáren al te zámen bezoe-
kingen waar mee Godt Israël bezogt

Dog voorn. spreekt Iesus in onzen text van deze laatste
bezoekinge van genáde, als God niet meer door prophéten
als weleer tot de váderen gesproken heeft, maar als hij hen zelfs door hem zijn zoon
heeft bezogt, als hij, gelijk Váder Zacharias zong, zijne volk Luc. 1-68
bezogt en verlossing gegéven heeft, als hij ons is kómen bezoe- v. 78.
ken, die nú verschijnt van bóven. En van deze bezoekinge # Matt. 23-37.
zeide Iesus: # Omdat gij den tijd uwer bezoekinge niet gekend en daarom in onzen text:
heeft, daarom zullen uwe vijanden u met een wal omvangen &c.

4. Applicatio

Ik twijfele niet of ijder van U.L. schrikt als hij die droe-
vige straf van Iesus hoord, die hij aan Israël voorzeide, en die
ook 't huis gekómen is. Maar hoe wijnigen die'er de Leer-
záme gevolgen uit trekken, die ons in onze dágen nog kún-
nen dienen? Ô! indien Godt Ierúsalem zijne eige volk niet
gespaard heeft, maar, om dat zij den tijd hunner bezoekinge
niet waargenómen hebben, verdelgd heeft, wat zal hij ons
doen indien wij den tijd van bezoekinge niet in agt némen?
Indien Godt de natúurlijke takken van zijnen uitverkoornen
olijfboom niet gespaard heeft (gelijk Paulus spreekt) hoe Rom. 11.
veel te minder zal hij ons spáren, zoo wij voordváren den
tijd zijner bezoekinge te veragten? Indien Godt dit volk

en stad bemind en gezegend heeft, 't is Jerusalem met'er kinderen geweest, daar van is't dat David, off een ander, wiens pen de h. Geest heeft gelieven te gebruiken, zeide: De Heer heeft Sion verkóren, hij heeft het verkóren tot zijne wóning. Dit is mijne rústplaatse door alle eeuwen: hier zal ik woonen, want ik heb ze verkóren. Ps.
En egter heeft godt Sion láten verdelgen, zoodat d'eene steen op den anderen niet is gebléven zoodra zij den tijd háres bezoekinge niet gekend heeft. Wij dierhalven hebben geen bétere lot te verwagten, indien wij den tijd onzer bezoekinge versmáden.

Men hoeft niet te vrágen op wat wijze godt ons bezogt heeft, en wij zijne bezoeking veragt hebben. 't is op de zelve wijze, en in zijne genáde, en in zijne regtvaardigheid, dat hij ons ook bezogt heeft, en nog staags bezoekt.

Wat, of hoe zeer heeft die barmhertige godt ons, en onze voorouders niet in barmhertigheid bezogt, als hij hen, die in de dúisternissen en schadúwe des doods záten, het ligt van't geloof, en Ev: heeft medegedeeld? zond godt eertijds aan Israël zijne Prophéten, ~~hij heeft ons toegezonden~~, hij heeft ons toegezonden eenen h. Willibrordús met zijne médemakkers, ja zelfs tussen tijden en wijlen, als de liefde tot godt en godvrugt begon te verslappen, heeft hij ten alle tijde geleerde en godvrúgtige herders gegéven, die den vervallenen tugt wéderophielpen, en zoo den weg baanden ter zaligheid.

Als deze barmhertige bezoeking niet meer hielp, heeft godt onze voorváders in zijne grimmigheid bezogt, als ons Land door oorlog, búrgertwist, en binnelandsche beroerten ontrúst geworden is. Maar dit was nog het minste van godts regtvaardige bezoekinge. veel straffer was zijne bezoekinge, daar hij toeliet dat 't ligt van den kandelaar wierd gerúkt, dat hier ten Lande d'akker der kerke met onkrúid van ketterije en scheuringe wierd vervúld.

't is waar, den Hemel zij dank! úit dit alles heeft de Heer ons ten deelen weer gered, en de zwaarden in zeijsen, en de spiezen in ploegijzers veranderd. Al wierd de godsdienst onderdrúkt, godt heeft ons niet heel verláten, al kapt hij den boom af, als eertijds die van Nabúchodónosor, hij heeft évenwel den wortel behoúden, die wederom in zoete ~~[illegible]~~ telgen is úitgespróten. Al heeft godt eertijds toegeláten dat onze tempel is verwoest, hij heeft onder eenen mildádigen Cijrús, ik zeg onder de zoete ooglúijkinge van onze hooge Overigheid, ons wederom vrije oeffening van godsdienst gegéven, ja zoo verre zelfs dat wij ook bisschoppen onzer Kerke

kerke wij mógen hebben. Godt zij gedankt voor zulke goedertierne bezoekingen! En gelukkig doe hij verder de Hoogm Regenten onzer Repúblicke de zelve bestieren!

Wel is waar, d'onlústen onbrêken 'er jújst daarom niet in onze kerke, maar de Godt des vrêdens, hôpen wij, met eenen Abrâham, in hôpe tégen hoope, dat de zelve nog weg zal nêmen, en, als 't tijdt is, den vreden zal géven.

(Ja hoe Goedertierentlijk bezoekt Godt ook ons lieve Vaderland met eene 33 jârige vrede, terwijl alle omleggende mógentheden en Landen in den oorlog zijn? 't is waar wij proeven'er mê al van, en worden nog meer gedreigd; Godt bezoekt ons ook niet zagjes door de sterfte van 't rundvê; Maar dit doet hij zelfs, om ons den tijd zijner bezoekinge des meer te leeren kennen, en zijne bedreigingen, die hij ons staags doet, des te spoediger te doen voorkômen, opdat ons niet overkôme 't géne Jesús Jerúsalem voorzeide, en haar ook overkômen is: Uwe vijanden zúllen ú met een wal omvangen, en ú belégeren &c)

Wel aan dan A. A. Laaten wij Godt bedanken voor zijne genádige bezoekingen, hem bidden en smêken dat hij ons geve den vrede die de wereld niet géven kan, opdat onze herten genegen zijn tot het volbrengen zijner gebóden, en dat wij van de vreze der vijanden ontslâgen zijnde door zijne bescherminge in rúste mógen léven. Conclúsio

Laten w' ook zijne regtvaardige bezoekingen, die wij reeds gevoelen, of daar wij nog mê gedreigd worden, door eene opregte bekêringe en bêternis van Léven, van ons afwêren, Godt ootmoedelijk smêkende, dat hij van ons weg nême de roeden van zijn regtvaardig oordeel, en ons bevrijde van de straffen, die wij door onze misdâden verdiend hebben.

h

Non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. Luc. 19-44.

Dominica 9 Pentecostes 1757.

Wie staat niet versteld als men in't voorgelezen Ev. hoord, dat Jesus weend, dat de Godt van hemel en aarde tranen stort, dat 't wezentlyk en euwig Woord des Vaders, die alle magt heeft in hemel en op aarde, die alles naar zyn welgevallen stellen kan, egter zyne droefheid zo veel plaats geeft, dat hy tranen stort? zeker wel een wondere zaak!

Dog indien wy de zaak wel betragten, zullen wy bevinden dat wy ons juist zo zeer niet hoeven te verwonderen. Wy moeten ons maar herinneren wat natuur hy nevens zyne godlyke heeft aangenomen, als ook d'oorzaak die hem tot die ongewonen droefheid aanleidde.

Hy was niet alleen Godt, maar ook mensch, hy had by zyne euwige Godheid onze zwakheid gepaard, 't euwig Woord was ook vleesch geworden en dus ook alle zwakheid van onze menschelyke nature aangenomen, de zonde alleen uitgenomen, en kon dus medelyden hebben met onze elenden. Waarom d'Ap: Heb. 4-15.
Wy hebben genen hogen priester, die geen medelydin kan hebben met onze zwakheden; maar die in alles beproefd is, gelyk wy, egter zonder zonde

Daarenboven indien Jesus oit tranen van medogendheid konde storten, 't was in't voorval van ons voorgelezen h. Ev. hy zag de stad Jerusalem aan en bragt zig zo te binnen alle de rampen en elenden die haar boven 't hoofd hengen, die stad zo zeer van Godt bemind, die hy onder alle steden der wereld

verkoren had om te zyn de plaats daar hy door welliges plegtigheden geëerd zoude worden, die plaats door hy zynen h. tempel, en 't heiligdom in de zelve gestelt had, daar hy zyne godtspraken van de verbondtkist gaf en zyne heerlykheid liet zien tussen de vleugelen der

Ps. 86 - 2 Cherubynen, die h. stad daar David van zong: de Heer heeft de poorten van Sion lief, boven alle woningen van Jacob, die stad van Jesus zo bemind, dat hy hare kinderen, als een henne hare kuikens, onder zyne vleugelen wilde vergaderen, dat parste Jesus de tranen uit zyne oogen.

Maar staak ook nog al uwe verwondering. D'Ev. in ons voorgelezen Ev., of beter Jesus in 't zelve geeft ons de reden van: Zy zullen den enen steen in ú op den anderen niet laten, omdat gy den tyd uwer bezoekinge niet gekend hebt.

Propositio Laat ons deze oorzaak van Jerusalems straffen, die haar boven 't hoofd hongen, en dus de regte oorzaak van Jesus tranen, eens wat nader in onzen text betragten. Drie zaken kunnen wy in den Letter aanmerken. 1°. van wat bezoekinge dat Jesus spreekt

2°. van wat tyd der bezoekinge, en.

3°. wat straf zy hier voor zouden bezúren; Zy zullen den enen steen in ú op den anderen niet laten

Dit zal ons by nadere toepassinge aanleiden, om U. A. tot uwen pligt aan te manen, en de grote straf voor te stellen die boven 't hoofd hangt van degenen die den tyd hunner bezoekinge verwaarlozen. Amen

Nadat de Zaligm. aan de Joden nú had voorspeld die schrikkelyke verwoesting, die hen boven 't hoofd hong, waardoor de gansche h. stad ten gronde toe verdelgd zoude worden, een verwoesting wiens gelyke tot nouwer noot ievers gehoord was, gaat hy voord, en haald de reden aan van die droevige straf Zy zullen den enen steen in ú op den anderen &c.

dit is de reden, O Jerusalem! dat ú die elendige straf

straf te beurt zal vallen, dat uwe waarde stad verwoest zal worden, hierom zullen uwe vyanden ū met een wal omvangen, en ū beligeren, en van alle kanten benauwen, hierom zullen zy ū, en uwe kinderen in ū ten gronde verdelgen, om dat gy den tyd uwer bezoekinge niet gekend hebt.

Men kan niet wel de kragt van onzen text bevatten en bygevolg d'oorzaak waarom Jerusalem zo verwoest is, tenzy men verstaat wat de Zaligm door 't woord bezoeking wilde beduiden als hy zeide: Om dat gy den tyd uwer bezoekinge niet gekend hebt.

Indien men volgens de gedagten van den h. Bernardus het woord bezoeken ten opzigt van Godt wil bevatten, zo kan men in den Heere verscheide zoorten van bezoekingen erkennen. „Quatuor modis visitat „nos deus, exhibitione praecepti, asperitate flagelli, novi„tate exempli, inspiratione subtili„ in sententiis.

1o. Dan bezoekt Godt iemand volgens dezen vader als hy hem zyn gebod kenbaar maakt, als hy hem volgens davids wensch den weg van zyne geboden aanwyst, en zo 't pad leerd dat hy moet wandelen.

2o. Dan bezoekt Godt iemand als hy hem tugtigd met zyne geesselroede, als hy den mensch door tegenspoed tot zig zoekt te trekken.

3o. Dan bezoekt Godt door wonderdaden als hy iemand door de zelve tot 't gelove aanleed, of van 't quade afschrikt.

4o. en ten laasten dan bezoekt de Heer iemand op ene zoete maniere, als hy zynen h. Geest in zyn gemoed doet blazen, hem zynen oppergeest mededeeld om den w̄ david wel eer zo ernstig bad, en dus door zyne zoete insprakes hem trekt, en aanlokt om hem te dienen.

Maar evenwel men kan enen korteren weg inslaan om te weten wat dat de godlyke bezoekingen zyn, en alleen de zelve in twe zoorten afdeelen: een zoort v̄

't w men kan noemen: een bezoeking van genade, en 't andere een bezoeking van regtvaardigheid. Dan bezoekt Godt ons door ene genadige bezoekinge als hy iemand helpt, enig voordeel, 't zy tydelyk, 't zy geestelyk, geeft. Dan bezoekt de zelve Godt den mensch in regtvaardigheid als hem straft en rigt.

Van beide deze zoorten van bezoekinge maakt de Schriftuur gewag. 't Was op 't eerste zoort van bezoekinge van genade daar Vader Zacharias op roemde, als hy met dankbaarheid in zyn profeetisch
Luc. 1-68 lied uitriep: Gezegend zy de Here Godt van Israel, dat hy zyn volk bezogt, en verlossing gegeven heeft, en
v. 78 een weinig verder: door d'innerlyke barmhertigheid van onzen Godt, door w hy ons is komen bezoeken, die nu verschynt van boven. Op zulk een genadig bezoek roemden eertyds de scharen op de begrafenis stoet aan Naims poorte, als de Zaligm. den doden jongeling wederopwekte, en zy van verwonderinge
c. 7-16 uitriepen: daar is een groot propheet onder ons opgestaan, en Godt heeft zyn volk bezogt.

Maar behalven deze zoete bezoeking maakt de Schriftuur gewag van ene andere schrikkelyke bezoekinge, ene bezoekinge van kastydinge en rigt, ene bezoekinge van regtvaardigheid en oordeel, als Godt den mensch bezoekt om zyne zonden te straffen.
Exod. 20-5. Van zulk ene bezoekinge sprak Godt eertyds: Ik ben de Heer uwe Godt, sterk en yverig, doorzoekende d'ongeregtigheid der vaders op de kinderen tot in het derde en vierde geslagte, dergenen die my haten.
Van zulk een schrikkelyk bezoek maakte de pro
Isa. 26-21. pheet Isaias gewag: Zie de Heer zal uit zyne woonstede te voorschyn komen, ut visitet iniquitatem, om de boosheid te bezoeken (te straffen) dier inwoonders d'aarde tegen hem bedreven hebben.

Van deze laatste en schrikkelyke bezoekinge zou Jesus volgens enige uitleggers spreken in onzen text als

als hy, onder 't neder biggelen van eenen silten tranen vloed, al klagende uitriep: Omdat gy den tyd uwer bezoekinge niet gekend hebt. als of de Zaligm had willen zeggen: hoe dikwils heb ik dat verharde volk met de roede der tugt bezogt; ik heb hen om hunne zonden ten proye gegeven aan d'onbesnedenen; ik heb hen doen overvoeren uit hun eyge Land na de gevangenis van Babelonien, om hen zo door deze bittere bezoeking tot hunnen pligt te brengen; ik heb dit verharde volk door verscheide andere straffen bezogt en getugtigt, d'onbesnedene Romynen heb ik hen tot overheerschers gegeven, en hen aan dat magtig en hoogmoedig volk onderworpen; maar, elaas! zy hebben myne bezoeking in den wind geslagen, zy hebben die niet gekend, zy zyn voordgevaren met zonden op zonden te stapelen, nu zal ik ten laastin ook wraak nemen, en hunne stad verdelgen.

Maar, hoe goed deze uitlegging zy, zo kan men met de meeste Uitleggers zeggen, dat het nog beter kan verstaan worden van 't bezoek van Jesus onder de Joden in zyne genade en barmhertigheid, dat bezoek van 't w Zacharias zeide dat hy de Joden is komen bezoeken verschynende van boven, vleesch wordende, en onder hen wonende, van dat bezoek als hy in zyn eigen quam, en de zynen hem niet ontfingen, als hy Jerusalems kinderen, als een henne hare kuikens, onder zyne liefdes vleugelen wilde vergaderen, als hy hen door zyne minnelyke predikatien quam bezoeken om den weg der zaligheid aan te wyzen, als hy hen bezogt door mirakelen om zig zo te doen erkennen voor hunnen heer en Messias, als hy zelfs in zyn sterfelyk leven zyne Apostelen tot hen zond om hen uit zyne name te bezoeken, en door mirakelen te staven het godlyk woord dat zy verkundigden. van dit zoort van bezoek schynt de Zaligm te spreken als hy in onzen text tot reden van hun aenstaande verderf gaf: Omdat gy den tyd uwer bezoekinges niet gekend hebt.

2° Indien men dus bevat het bezoek van Jesus in onzen text, en welkers verogting hy als d'oorzaak steld waarom Jerusalem zo een vrezelyke straf boven 't hoofd hong, kan men ligt bevatten van wat voor eenen tyd dat Jesus spreekt in onzen text, als hy klaagde dat 't ondankbaar volk den tyd van zyne bezoekinge niet gekend had. hy spreekt heer van dien aangenamen tyd, die dagen van zaligheid, als hy bezig was om zyn Messiasampt aan hen kenbaar te maken,
Isa. 5-4. dien tyd waarvan hy zeggen kon als eertyds by Isaias Wat heb ik mynen wyngaard nog moeten doen, dat ik hem niet gedaan hebbe? en misdien zy dien heilzamen tyd verwaarloosden, stelde Jesus dit schrikkelyk verzuim tot oorzaak van hun toekomende verdelg
Luc. 12-56 dus klaagde Jesus wederom als hy by Luc. 12 Gy geveinsden, de gedaante van den hemels en d'aarde weet gy wel t'onderscheiden, hoe onderscheid gy dan dezen tyd niet hy ondersteld heer als een oorzaak van de straf, die hen beschoren is, daar God al zo lang voor heen over geklaagd had by Jeremias:
Jer. 8-7. De oouw kend zynen tyd in de lugt, de torteldnif, de zwaluw, en d'oyevaar passen op den tyd van hare overkomste, maar myn volk heeft het regt des heeren niet gekend

3° De straf die Jesus voorzeide dat op dit schrikkelyk verzuim zoude passen, en die hy van te voren breder beschreven had, was: Zy zullen den enen steen in ú op den anderen niet laten. Men moet juist niet meenen dat tot de waarheid, en vervullinge van deze voorzegginge vereischt word, dat niet een steen van alle de gebouwen van 't wyd uitgestrekt Jerusalem op den anderen zoude overblyven, dit zoude een dwaasheid zyn juist te willen geloven dat de Romynen in 't verwoesten van Jerusalem zo nauwkeurig zouden gewaest zyn, dat zy juist yder steen in die grote stad van zynen neven leggenden zouden gerukt hebben, neen! Jesus wil hier alleen zeggen, dat alles in die trotsche stad ten ondersten boven zoude keeren, en verdelgd worden
Matt. 24-2. als blykt uit Matt. alwaar Jesus zeide: Ik zeg ú voor

voorwaar, dat hier niet een steen op den anderen
zal blyven, die niet zal afgesmeten worden.

De Joodsche historie schryver Flav. Josephus, die ons 't schrikkelyk verdelgen van die stad nouwkeurig heeft nagelaten beschryft de zelve omtrent op deze wyze: „ Nadat 't Roomsche Leger nú niet meer had om dood te slaan of te roven..... beval de keizer, dat zy de stad en tempel geheel tot den grond toe zouden verdelgen, dat zy evenwel die toorens zouden laten staan die boven andere hoog waren Phaselus, hippicus, en Mariamnes, en zo veel muurs als ten oosten de stad omringdes, en dit laaste wel om tot een sterkte te zyn voor de genen, die daar tot bezettinge zouden blyven, maar de tòrens opdat zy ~~die~~ aan de nakomelingen zoùden aantònen wat stad, en overgrote sterktes de kloekheid der Romynen verovert had. „ Maar d'andere omkryts van de stad hebben zy zo vereffend, en verdelgd, dat die'er by gekomen was nauwlyks zoude hebben kunnen geloven dat dat een bewoonde plaats geweest was. — de Bello Jud. Lib. 7. cap. 8.

Hierin bestond dan de droevige voorzegging van Jesus tot 't verharde Jodendom, als of hy zeide: O verhard Jodendom! nu veragt gy myne genadige bezoeking, al myne moeyte ten opzigt van deze verstokte stad Jerusalem maakt gy vrugteloos, maar wagt eens gy zult haast de zúre vrugten plukken van uwe verhardheid, Gods wraak volgd ù op de hielen, die haast zo zal woeden, dat die trotsche stad, het pronkjuweel van 't oosten tot den grond toe verdelgd en verwoest zal worden —

Appl.

Zie daar A. F. de verklaring van onzen text, zie nú ook de nootzakelyk Leer die hier voor ons alle in steekt. Ik kan ze U. A. niet beter in 't kort voorstellen als met het gemeen Latynsch veersje, 't welk zelfs op enige plaatsen van ons land voor de geregtsplaats voorzigtelyk gesteld is, nam: Felix quem faciúnt aliena pericúla caútum. 't welk men omtrent dús kan vertalen:

Gelukkig is hy, wien eens andermans gevaren
juist tot een baak zyn, en hem van den val bewaren.

Heeft Godt 't oude Israel, zyn uitverkoren volk zo
gestraft, omdat zy zyne bezoeking niet hebben waar-
genomen? o! ons hangt gene mindere straf over 't
hoofd, indien wy den tyd van Gods bezoekingen niet
waarnemen, en gelyk 't oude Israel dezelve veragt-
ten en in den wind slaan. Heeft Godt, gelyk Paulus
zeid, d' egte takken van den olyfboom niet gespaart, — Rom. 11.
maar in 't vuur geworpen? hy zal ons, die tegen de
natuur in plaats van d' afgeknokte telgen uit een
wilde olyfboom in hunne plaats zyn ingeent, indien wy
zyne bezoeking verachten, en verzuimen vrugten
voord te brengen, niet meerder sparen, maar zoveel
te harder straffen, hoe groter de genade is, daar hy
nu het geestelyk Israel door bezoekt.

't is waar Jesus zal ons niet met zyne lighamelyk-
ke tegenwoordigheid bezoeken, gelyk hy het oude
Jerusalem dede, op wiens straten hy lighamelyk
wandelde, die hy lighamelyk door vermaningen,
door onderregtingen, door bestraffingen, door duizen-
de mirakelen bezogt; maar egter niemand is'er on-
der ons of Jesus heeft hem duizendmaal genadelyk
bezogt, en bezoekt hem dagelyks nog.

Hoe genadig heeft Jesus ons bezogt met ons van Ca-
tholyke ouders en de Catholyke kerke te doen geboren
en door 't water en den h. Geest herboren worden?
hoe genadig heeft hy ons bezogt met ons een Christelyk-
e opvoeding te geven? met ons van ene bedorvene jonk-
heid te bewaren? met ons in de kennisse der Evange-
liesche waarheden t' onderwyzen? met ons tot een
h. gebruik der hh. Sacr. aan te leiden? hoe genadig
bezoekt Jesus ons nog met de vrugten der gemelde
bezoekinge te doen smaken, ons dagelyks nog zyn
h. Woord, en hh. Sacr. mededèlende?

Maar, elaas! hoe vele Christenen zyn'er niet op den
passen de klagten van Jesus tot de Joden: eo quod non cognovi-
de deze moeten ook vrezen: Non relinquent in te lapidem super lapidem...

Concl: Godt behoede ons! A. T. dat zúlks ons niet overkome. hebben wy 't ongeluk gehad, dat wy Gods bezoekingen niet gekend hebben, laat ons deze onze onkúnde bewenen, een vast voornemen maken van door Jesús genade dit te verbèteren. Wy medewerkende (zeggen wy met Pau. 2. Cor. 6-1.) vermanen ú dan Jesús bezoekt ons nog op deze stonde wel aan dan A. T. danken wy Jesus voor alle zyne genadige bezoekingen, smeken wy hem dat hy ons blyve bezoeken, door zyne genadige bystand hier en den tyd &c.

Dominica 9a
Post Pent:
1739.50.
62.

Ingressus (Jesus) in templum, cæpit eji=
cere vendentes in illo & ementes, dicens
illis: scriptum e: qa domus mea
domus oraois e. Vos autem
fecistis illam spe=
luncam Latronum.
Luc. 19. v. 45.

NB alia occaõe hæc Concio optime in duas dividi posset, ut 1a sit: domus mea domus orationis e 2a Cæpit ejicere vendentes &c

Onder veele en verscheide eijgendommen die de Schrift vermeld dat aen den Heere Xus eigen zijn, is zeker al geen van de minste de zagtmoedigheid A. A.

Talem propheta Zacharias futurum Messiam prædixit, ut Ev: Matthæus refert, Zie uw Koning komt tot u zagtmoedig. Ja de zagtmoedigheid is zoo zeer eigen geweest aen den Heere Xus dat hij zelf tot ons allen zegd: Leert van mij dat ik zagtmoedig en ootmoedig van herte ben. Zach. 9-9 Matt. 21-5 Ibid. 11-29.

Dog vreemd zal dit mogelijk in den eersten opslag aen iemand voorkomen als hij uit 't hed: h: Ev. hoord hoe dat de Heere Xus de kopers en verkopers uit den tempel gedreven heeft.

Maer ~~negtans wel~~ van zelfs zal hij wederom deze moeijlijkheid laeten vaeren, als hij maer aenmerkt 't onderscheid ~~dat~~ 't en is tussen de passien of herstogten van den mensch, en tussen 't gebruijk der zelve, hij zal zig in 't minsten niet verwonderen, als hij maer leer dat ~~dat~~ de passie van gramschap goed is, als ze maer wel geregeld is, en heilig gebruijkt word, en dat z' in den Heere Chs niet dan geregeld en heilig kon wezen.

En dus is 't dat de Heere Xus de zagtmoedigheid zelf nogtans met een heilige ijver voor godshuis was aengedaen. Zagtmoedig als een Lam dat geen wederspraeck

in zijnen mondt heeft, vertoond hij zig als de versmaedingen
zijnen eigen persoon aengaen, maer als die de eere van zijnen
Vader racken dan is hij met een heilige ijver en grammoe-
dighheid aengedaen, dan is 't dat hij zegd, gelijk hij spreekt
Ps. 68. 10. in den 68. ps. Di ijver uws huijs heeft mij verslonden
en de versmaedingen, die u versmaeden zijn op mij gevallen.
In met zulk een h: ijver is de zagtmoedige zaligm. aen-
gedaen in 't hed: h: Ev: als hij de kopers en verkopers uit
den tempel drijft, d: text zegd: Jesus in den tempel
komende, begon hij'er de kopers en verkopers, die daer wa-
ren, uit te drijven, hen zeggende: daer staet geschreven
mijn huis is een huis des gebeds, en gij hebt 'er een roof-
nest van gemaeckt.

Propositio 't zijn ook deze woorden die wij als nu wat nader zullen
overwegen 1mo ad Litteram explicabimus 2do Mora-
lia deducemus Attendite.

1mo Primum quod in textu occurrit ~~illud~~ est qd Xus
templum Jerosolymitanum 1° domum suam et 2° domum orãois dicat. Scriptum
e. Domus mea domus orãois ē.

Zoo wij de grondleer des Xtendoms inzien, ~~zoo~~ behelst
de zelve dat Godt overal is, en zijn godlijk weezen in geen
plaets besloten wordt, zoo dat ook de Heer in geen huis
of tempel woond, op die wijze te weeten, dat hij daer niet buiten
zoude weezen: ~~want~~ zoo redeneerde ~~ook~~ de h. Stephanus tegen
Act. 7. 48. de Joden, en zeide: D'alderhoogste woond in geen tempe-
len, die met handen gemaeckt zijn, maer gelijk de Prophet
zegd: d: hemel is zijn zetel, en d'aerde de voetbank zijn-
der voeten, wat huis zult gij mij bouwen, zegd de Heer, of
waer zal de plaets mijner ruste zijn, heeft mijne hand
alle deze dingen niet gemaeckt?

Dit dan dus zijnde, zoo is de vraeg, en 't ondersoek
hoe en waerom de Heer niet de geheele aerdbodem, maer
zonderlingen den Joodschen tempel zijn huis noemde.
D: reden hier van zijn deze:

1°. Om dat Godt onder de gedaente van een wolk zig
zonderlingen daer ter plaetse tegenwoordig vertoond had

Wanneer

wanneer Salomon den tempel voltoeijdt had; want zoo zegdde text: Als de priesters uit 't heiligdom gegaen waeren vervulde een wolk het huijs des Heeren, zoodat de priesters zigdaer niet meer konden houden, om hunnen dienst te doen, want Godts glorie had den tempel vervuldt. 3. Reg. 8-10

2°. ~~...~~ die tempel was bezonder van Godt geschikt om den dienst dit offerhanden te verrigten, en al wat mannelijk was moest daer 3mael 's jaers zijne offerhande aenbieden, volgens dat Godt uitdrukkelijk zeide: Voor mijne oog of tegenwoordigheid i.e. in mijnen tempel zult gij niet met leedige handen verschijnen. Exod. 23-35

3°. ~~...~~de tempel van Jerusalem wierd Gods huis genoemd omdat Godt beloofd had, den bidder in denzelven voornaemelijk te zullen verhooren. Dus is 't dat Godt deze belofte aen Salomon deede: Ik heb, zeide Godt tot Salomon, uw gebeden en uwe smeekinge, die gij voor mijn aenschijn gedaen hebt, verhoord, Ik heb dit huis geheiligd, 't gij gebouwd hebt, opdat ik mijnen naem daer stelle voor altoos, en mijne oogen en mijn hert zullen daer zijn ten allen dage. 3. Reg. 9-3

Vervolgens alhoewel Godt overal is, en de gansche aerdbodem zijn huis en wooning is, zoo heeft godt nogtans den joodschen tempel bezonderlijk tot zijn huis verkooren 1° omdat godt zig in denzelven op eene bezondere wijze tegenwoordig vertoonde 2° omdat hij wilde dat in denzelven zijnen dienst offer ~~...~~ zou geschieden, 3° en omdat hij beloofde de gebeden aldaer vooral te zullen verhooren.

Nu deze tempel w. Godts huis was noemd Jesus ook nog een huis des gebedts, Daer staet geschreven / ingt / mijn huis is een huis des gebedts

De woorden daer Jesus hier op ziet, en daer hij van zegd: Daer staet geschreven, deze woorden vinden wij bij den propheet Isaias, alwaer Godt zegd: Mijn huis zal bij alle volkeren genaemd worden, een huis des gebedts. Isa. 56-7

De reden ~~...~~ waerom de Heere Jesus den tempel noemd een huis des gebedts is deze, omdat de tempel tot een plaets des gebedts geschikt en toegeweidt was, waerom Salomon ook in de inweidinge van dien tempel Godt bad, dat hij dog die genen verhooren wilde, die in dien tempel als in 't huis

des gebeds hem zouden komen bidden.

Onder de benaeminge ~~van~~ van bidden, wordt ook alles begrepen dat tot den Godsdienst noodig is, zoodat als Xtus van den tempel zegd dat 't is een huis des gebeds, zoo wil hij daer mede zeggen, dat de tempel tot geen andere zaek gebruijkt moet worden, als tot bidden, danken, en offerhanden, en met een woordt, tot al wat tot den Godsdienst behoord.

2do. Quantum ad 2dum quod in textu occurrit illud est quod textus dicat quod Xtus ex hac Dei domo, et domo Orationis ejecerit vendentes et ementes in illa, et justi Matt addit mensas numulariorum, et cathedras vendentium Columbas everterit.

Matt. 21-12.

En hieromtrent komt eerst en voor al in aenmerking Wie die kopers en verkopers waeren?

Om dit wel te verstaen, ~~...~~ moet men weeten, dat de wet verscheide zoorten van offerhanden geboodt, als Ossen, koeien, kalveren, lammeren, schaepen, duiven etc. Deze beesten ~~...~~ als zij ter offer zouden opgedraegen worden, ~~...~~ moesten ~~...~~ te Jerusalem geslagt worden, nu een ijder kon die beesten van uit zijne stadt of landt, niet mede nemen, wanneer ze volgens de wet na Jerusalem gingen, en daerom tot gemak der vreemdelingen ~~...~~ wierden dergelijke dingen te Jerusalem verkogt. en dus verre was dit goedt in zig zelven, en quam dit wel over een met 't geen Godt zelf geboden hadt, alwaer Godt zegd: Als de wegte lang zal waeren tot de plaets dewelke de Heer uwe Godt verkiezen zal, en dat hij u zal gezegend hebben, zoodat gij dit alles niet ~~...~~ zult kunnen bij hem draegen, dan zult gij 't al verkopen, en tot geld maken.... en voor dat zelve geld kopen, wat u believd etc.

Deut. 14-24.

En bij deze gelegentheid waeren en ook eenige wisselaers te Jerusalem, want de joden onder andere natien, en rijken verspreijdt zijnde, ~~...~~ bragt ook een ijder de munt van zijnen landt mede, en gelijk deze vreemde munt te Jerusalem niet gangbaer was, zoo wierden daer ook wisselaers gevonden die de vreemde gelden verwisselden.

Dog het geen in zig zelven geoorlofd, ja in eenige gevoegen, noodzaekelijk was, ~~...~~ wierdt quaedt en zondig door 't misbruijk dat de verkopers en wisselaers daer van maekten

maekten, die om des te meerder aftrek van hun verkopen en wisselen te hebben, ook zelfs tot in den tempel ingekropen waren. Niet zoo' te verstaen, dat zij juijst in den tempel zelfs quamen, neen! want gelijk deze plaets ook in zig zelven te klijn zou geweest zijn, zoo was 't ook ongeoorlooft in den tempel te mógen kómen uitgenómen voor de genen die van 't geslagte van Levi waeren. maer den tempel wordt hier genoomen, voor de voorzael of tvoorplijn des tempels, dat voor ijder een openstond, en daer de heidenen ook zelfs mogtin kómen bidden.

NB. 1. Luber-latius describere de quo Tpli parte hic sermo sit: vide de Ch. Vader Feria 2. post Dom. 4. Quad. Tom. 1. pag. 33.

2. de item quo loco de ejectione venden tium è Tplo Feria 3. post Dom. 3. Quad. Tom. 3. pag. 380....

Nú uit deze plaets, 's uiterste voorhof des tempels dreef Xús de kópers en verkópers uit. En dat daegs naer zijne triumphante intrede binnen jerusalem. En deze uitdrijvinge geschiede nú reeds voor de twedemael. Van d'eerste die geschiede in 't begin van 't préken van Xús, spreekt d' Ev. Joes. 2. En de twede uitdrijvinge is die verhaeld word in 't hed: h: Ev, en dit is voorgevallen wijnige dágen voor de doode van Xús.

De réden nú waerom Xús de kópers en verkópers uit den tempel dreef, was om te toonen, dat deze plaets tot geen koophandel maer tot 't gebedt geschikt was. En daerom van te vooren voor al eer de tempel dus misbruijkt wierdt, wierden diergelijke zaeken, ook in de stadt verkogt of op een plaets die afgezonderd was van den tempels. Maer nu hadden de priesters ook goed gevonden dezen koophandel tot in den tempel te brengen, en dat deels tot gemak des volks, deels tot hún eigen voordeel, vermits zij deze plaetzen in den tempel verhuurden, en daer groot geldt van trokken.

Daer en boven, ook dreef Xús deze kópers en verkópers en wisselaers uit den tempel om alzoo te kennen te geeven, dat nú de tijdt gekómen was, in w alle die dingen, die tot d' offerhande der oude wet behoorden, niet meer zouden noodig wézen; want hij door zijne offerhande een einde zoude stellen aen alle de joodsche offerhanden, want hij door eene offerhande in der eeuwigheit zou volmaeken, de genen die geheiligdt worden.

Vervolgens, om beide deze redens, scil: &c, dreef Xús de koopers, verkoopers en wisselaers uit den tempel.

En hier omtrent onderzoeken, d' uitleggers nog volgens wat regt of gezag Xús zulks deede?

't antwoordt hierop is, dat Xús als godt zijnde volgens zijn godlijk gezag, en magt zulks deede. ~~[illegible]~~

En hierom, onnoodig is 't ook dat men hier zou vraegen: Hoe
zig zoo een groote meenigte van köpers verköpers en wisselaers
zoo schandelijk door een man alleen, den tempel uit liet drijven
Onnoodig zeg ik, is dit hier te vraegen, dewijl Xus als godt zijnde
door zijn godlijk gezag, en godlijke magt zulks deede. En daerom
houd de h. Hier. deze daad des Zaligmaeckers voor 't grootste
„van alle zijne mirakelen. „Veelen (zegt die Leeraer in hun Lo[..]
„meinen dat 't grootste mirakel dat Xus oit gedaen heeft, is
„de verwekkinge van Lazarus, of de genezinge van den blindt
„geboorn &c. Maer mij dunkt dat onder alle de mirakelen
„die hij gedaen heeft, dit het wonderbaerste is, dat een mensch
„die toenmael zoo veragtelijk, en zoo slegt was, dat hij daerna
„aen een kruijs gehangen heeft, met een sweep de koopers, ver-
„köpers, en wisselaers uit den tempel verdreven heeft. Zekerlijk
„zingt Hier., moet de luister van zijne godheit op zijn aengezigt
„geglinsterd, en uitgeblonken hebben, waerdoor zij verblindt
„en wederhouden wierden."

vervolgens 't was door zijne godlijke magt &c.

(Dog ook nog als mensch zelf had hij dit regt om de ont-
eerders van gods tempel 'er uit te drijven. Want de Joden lieten
ook toe aen de zoogenaemde ijveraers dat zij op hun eigen
gezag mogten vervolgen, en zelfs dooden de genen die d'eerbie-
digheid van den tempel schonden, of iets opentlijks pleegden
dat tot nadeel van de Natie strekte, waerom wij ook zelfs
zien, hoe een zekere Phineës ten tijde van Moijses met een
Num. 25-8 ijver en drift ontstoken wierdt, wanneer hij zag dat een
Israeliet tot een ligte vrouw uit Madian was ingegaen,
zoodat hij ze zelfs beiden doorstak, zoo den man, als de vrouw.
En deze ijverdaedt was Gode zoo aengenaem, dat ook terstond
de plaeg der kinderen Israels ophield, en Phineës ook voor
altoos in 't priesterampt bevestigd wierdt. Volgens dit
regt dan dat de joodsche ijveraers hadden, mogt Xus dan ook
vrijlijk deze köpers, verköpers, en wisselaers uit den tempel
drijven.) Niet te min Xus verregtvaerdigd zijnen handel.

Hij regtvaerdigd zeg, zeg ik, met te zeggen: Daer
staet geschreven: Mijn huis is een huis des gebedts, en gij
hebt 'er een roofnest van gemaeckt.

Gelijk wij zoo aenstonds zagen, d'eerste woorden van deze
verantwoordinge des Zaligm. Sijl: Mijn huis is een huis des
gebedts

gebedts, deze woorden zijn genoomen uit Isa 56-7. En deze woorden wijzen aldaer aen 't einde daer de tempel toegeschikt is, sul: tot 't gebedt, en al wat tot den godsdienst behoord.

D' laeste woorden van deze verantwoordinge des zaligm: seil: En gij hebt'en een roofnest van gemaekt zijn genoomen uit Jerem 7-11. En deze woorden geven aldaer te kennen, hoe de tempel onheiligd wierdt door allerhande zonden en godloosheden, die in 't huis des gebedts bedreven wierden.

De reden nu waerom de Heere Xus den tempel dien zij onheiligden bij een roofnest vergeleek was 1° om d' onregtvaerdigheden die de verkopers, wisselaers en priesters zelf onder den dekmantel van godsdienstigheid in den tempel pleegden. Want gelijk de rovers zig in hunne hoolen verschuijlen en verbergen, zoo schuijlden zij ook onder den dekmantel van godsdienstigheid, de heilige plaets van den tempel diende hen om des te vrijliger, en des te bedektelijker hunne begeerlijkheid te voeden, hunne bedriegerijen te oeffenen, en godloosheden uit te voeren. En dus waeren die joden ten tijde van Xus gelijk aen de joden die ten tijde van Jeremias vol hoererije overspelen en moorden, en andere boosheden ~~[illegible]~~ zig egter op den tempel beriepen, en verlieten templum Dni, templum Dni meenende als zij maer in den tempel waeren en daer d' offerhanden pleegden dat dan alles wel was, en hunne zonden hen niet zouden deeren. ~~[illegible]~~ Jer. 7-4

Vervolgens om d' ongeregtigheden die de joden onder den dekmantel van godsdienstigheid in den tempel pleegden ~~zoo~~ vergeleek de Heere Xus de zelve bij een roofnest.

2° En wel voornaementlijk ~~zoo~~ vergelijkt Xus dien omdat de tempel als de plaets scheen te wesen daer zij eerstdaags den raed ~~[illegible]~~ zouden houden om den onnoozelen te dooden, en te beraemen hoe zij Xus van kant zouden maeken, en op wat wijze zij hem het best om 't leven zouden brengen. En daerom zegdt hij Mijn huis is een huis des gebedts, En gij hebt'er een roofnest van gemaekt.

Hae de Littera. Ad Moralia.

At 1mo quidem observandum, dat Xus zijn huis noemt een huis des gebedts: scriptum e: domus mea, &c

Atq hinc discere debemus dat de bezigheid van ons Xtenen moet wezen, als wij in godts huis verschijnen, naementlijk om den Heer ^te looven, te aenbidden, ~~verhoeven~~ te danken, // en wel zonderlingen ~~oorlam~~ door zoodaenig een gebedt ~~lofsam~~ dat met d'offerhande verzeld is, en in de hoedaenigheid van een offerhande geschied.

// Zyne genade te verzoeken, en ons aan hem op te draagen

(Daer toe was eertijds ook de tempel van Jerusalem gesticht in den de Heere Xus van daeg ingaet. Dat nu, ook de kerken van ons Xtenen huizen des gebedts zijn, en zelfs ~~voorn~~ ~~noog~~ huizen van zoodaenigen gebedt, dat aen godt op de wijze van een offerhande word opgedraegen, dat leeren wij zelfs uit d'outaeren, die onze voorouders in de zelve opgerigt hebben, en van den Paulus zeid, dat wij een outaer hebben van den de Joden, die het tabernakel bedieren, niet van mogen t'eeten. Hebben wij dan een outaer, waertoe diend het als tot de offerhande, want outaeren anders geen gebruijk hebben, als dat de priesters daerop d'offerhanden opdraegen, als daer aen godt opdraegende d'offerhande zijns eenigen zoons, en de gebeden aller gelovigen die daer tegenwoordig zijn.

H: 13-10.

Zijn dan onze kerken huizen des gebedts, wat moet dan hier ook anders onze bezigheid wezen, als dat te doen waertoe die huizen geschikt zijn?

2° met wat drift en liefde moeten wij na Gods huis gedreven worden?

Niet dat een Xten voldoet met enkel en alleen ter kerk te komen, want ook de stoelen en banken wel in de kerk zijn, &c

2° Niet dat wij denken moeten, dat 't genoeg zou zijn met in de kerk slegs uiterlijk zijne lippen te roeren, neen, neen, ganschelijk niet; want van deze Xus mag zou zeggen, gelijk hij van de Joden te zijnen tijde zeide: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. 3° Maer zoo zoo moeten wij de lippen roeren ^dat ook 't inwendige mede en voornaementlijk bidt, zoo dat wij met Paulus mogen zeggen: Psallam spiritu, psallam et mente.

Matt. 15.

^ Leezen, of zingen

1. Cor. 14-15.

Zoo zoo merkt de h. Chrijs. heel wel aen, dat den de

Anna de moeder van Samuel den Heer in den tempel badt. Anna, zegd de schrift, sprak in haer herte, en alleenlijk roerde zij haere lippen, maer haere stem wierdt gansch niet gehoord, en nogtans dat gebedt van Anna was zoo aengenaem aen godt, dat zij ook van den Heere verwierf daer zij hem om badt te weten, de geboorte van eenen zoon, — 1. Reg. 1-13
en dus is 't dat wij Xtenen ook vooral en voornaementlijk met ons herte bidden moeten in gods huis. ijder van ons maer met David kunnen zeggen: Ik zal ú danken Heere van ganscher herte. in de raed der regtvaerdigen, en in de vergaderinge. 't is alhier dat een biddende Xten met David wederom moet zeggen: Ik zal ú looven Heere van ganscher herte, om dat gij de woorden mijns mondts verhoord hebt, voor het aenschijn der engelen zal ik ú lof zingen, ik zal aenbidden tot úwen h. tempel, en ik zal úwen naem looven. — Ps. 110-1 — Ps. 137-1
// wij alle vrijwillige verstroidheden van ons moeten afweeren, dat wij
O 't is alsdan, dat 't als een schaduwe, en als een rook van ons verdrijven moeten alle gedagten, die met den geest des gebedts niet zaemenstaen. 't is alsdan, dat wij naer het voorbeeldt van Abraham de voogelen van d'offerhanden moeten afjaegen, dat wij alle verstrooijingen moeten ter zeiden stellen, die d'offerhande van ons gebedt zouden stooren. 't is alsdan, dat ons gebedt als een reuk offer moet opklimmen voor 't aenschijn van den Heere onzen godt. — Gen. 15-11
„daer toe (inquit s. Cijp.s) vermaend ons de priester wan„neer hij de h: offerhande zal gaen opdraegen, hij roept „tot alle de gelóvigen: Heft úwe herten om hoog, en de „dienaer des Autaers antwoordt uit naeme van alle de ge„lóvigen. Dat reedts alle de herten tot den Heer opge„heeven zijn. Wat wil de priester daer nu mé zeggen „vraegd Cijp.s (als hij zegd: sursum corda, dan wel dat „hij daer door alle de gelóvigen doet gedenken, hoe zij al„biddende om niemandt moeten denken als om godt alleen; „want hoe wildt gij, ait Cijp.s) dat godt uw gebedt ver„staen zal, zoo gij al biddende zoo verstrooijd zijt, dat „gij ook úw eigen zelven niet eens verstaet?
Ja, om ons tot zulk een aendagt en oplettentheid

in 't gebedt op te wekken, ~~[illegible]~~ brengt de h. Vader Basilius ons in gehéugenis hoe wij ons gedraegen, wanneer wij met koningen of grooten dezer wereld spréken. Ô / zeit Basilius / indien de zoodaenigen, wanneer zij met vorsten, koningen, en prinsen spréken, t' eenemael ingetoogen zijn en zelfs niet als met vrees en benauwtheid spréken, hoe veel te meerder moet gij dit dan ~~moet~~ doen, in de tegenwoordigheid van úwen God, voor wien en bij wien de koningen der aerde geléken, zelfs niet anders zijn, dan een ijdelheid, en een enkel niet. Om hem moet gij dan alleen denken, en met hem moet gij dan alleen bézig wézen.

Zie daer zoo zoo moeten wij ons in Gods huis gedrágen, zúllen wij toonen dat Gods huis voor ons een huis des gebedts is. 1º. wij moeten daer zijn, niet als staelen en banken, 2º. wij moeten niet alleen onze lippen roeren, maer 3º. met aendagt en oplettenheid uit en herten bidden en zoo zal bij ons waer zijn, dat Jesus zegt: Mijn huis is een huis des gebedts. En god gaf dat deze spreuk bij ons allen waer bleef! Maer, eilaes! bij hoe velen wordt ~~het~~ waer: Gij hebt 'er een roofnest van moordenaers van gemackt.

Atq hinc 2do observandum dat Jesus niet alleen tot de Joden zeide Mijn huis is een huis des gebedts maer ook dat hij 'er bijvoegde, en zeide: En gij hebt 'er een roofnest van gemackt.

De Jóden hadden van den tempel een roofnest gemaekt uit dirimus / breviter repere / En, ~~[illegible]~~ godt gaf dat dit bij ons niet waer ~~[illegible]~~ was! Maer, eilaes! hoe vele zijn 'er, ~~[illegible]~~ die van onze huizen des gebedts, huizen van koophandel, en roofnesten der moordenaers macken?

Vraagd gij: Wie zijn die? Ô! Die macken van godshuizen, huizen van koopen en verkópen, die de h: bedieningen van den godsdienst maken om den brooden waer te nemen, en daermede leven, als of de gaeven des h. Geests om geldt te koop ~~[illegible]~~ waren.

Die macken van godshuizen, huisen van koopen en verkoopen, die daer den menschen eenige prulletjes en fabeltjes onder den naem van volle aflaeten verkoopen

en die van hün feest Portiuncula als een groote markt
of algemeene kermis maeken &c

Die maeken van godshüizen, hüizen van koopen en ver-
kopen; die in godshüis in plaets van bidden en den godsdienst of
al wat in godshüis geschied met aendagt en oplettenthied te ver=
rigten en bij te woonen, in tegendeele met hün hert en gedagten zijn in hünne
tijdelijke zaeken, denken om hün gewin, of ~~winst~~ voordeel 't geen
zij beoogen &c

Vervolgens hoe veele zijn'er dan, die nü ook nog van gods
hüizen, hüizen van koopen en verkopen maeken, menschen
die altemael hier of hiernaemals den zweep van den zoone
gods, ik zeg zijne straffende regtvaerdigheid hebben afte-
wagten, ten zij zij zijne gramschap door eene spoedige en
waere boetvaerdigheid en beternisse willen voorkómen.

Ja hoe veelen zijn'er ook nog die niet alleen van gods
hüizen, hüizen van koophandel ~~maeken~~, maer ook zelfs
roofnesten der moordenaers ~~[illegible]~~ maeken? Roger quis: qui hi?
O! Die maeken van gods hüizen roofnesten der moordenaers
die van ~~[illegible]~~ godshüis een hüis des doodes
maeken, een hüis van zonden, van twist, twedragt, een hüis
van krakeel en oneenigheid maeken, gelijk als zijn de genen
die verstoord zijn, omdat zij volgens hünne eidele inbeeldinge
niet na behooren gegroet of geplaest zijn, &c

Die maeken van Gods hüis een roofnest der moordenaers
die ook zelfs in godshüis hünne oogen vol hebben van on-
züiverheid, en ~~hün~~ zig zelven met zülke en diergelijke gedag=
ten voeden: &c

Die maeken van godshüis een roofnest der moor-
denaers, die oneerbiedig zitten, leggen, praeten, laghen &c
en bovendien al die genen die anderen zelfs tot stoornisse
of ontstigtinge maer dienen &c

Alle deze en diergelijken in plaets van in godshüis
de vergiffenisse der zonden, en 't leven der ziele te krijgen, bedrijven
~~[illegible]~~ op nieuw nieuwe zonden ~~bedrijven~~, zij dooden
hünne zielen ~~dooden~~, en maaken al zoo van godshüis, een roofnest
der moordenaers hünner eigen zielen ~~maeken~~.

En alle dezen en diergelijken, zijn't die niet min onge=
straft züllen blijven als d'onteerders van den tempel van

~~doch~~ Jerusalem, die de zaligen, met een zweep uit den tempel dreeft tot hen zeggende: daer staet geschreven &c.

Hoord maer eens wat dat de schrift van de 2 zoonen van Aaron, met naemen Nadab en Abiu, vermeld; Beide deze

Lev. 10.

zijn, omdat zij vreemd vuur, voor den Heere offerden, i.e. dat vuur niet gebruijkten, dat op den outaer gestaedig onderhouden moest worden, beiden deze, zeg ik, zijn daerom door 't vuur dat van den hemel daelde, op staenden voet verslonden. En hier door gaf Godt de Heer te kennen wat schrikkelijke straffen of hier, of hiernaemals te verwagten hebben alle die zig verstouten in zijnen tempel vreemd vuur te offeren i.e. &c.

Hoord ook maer eens hoe de h. Chrijs. hier van spreekt. Hom. 24. in act. apost: ubi docet dat Godt ook zomtijds om d' oneerbiedigheid van sommige eene heele gemeinte straft. „Weet gij, zegt Chrijs. sprekende tot zijn volk, „weet gij niet dat gij alhier beneffens de Engelen verschijnt, „dat gij met deze zingt, en uwe lofzangen spreekt, en durft „gij dan laghen? 't zou geen wonder zijn, indien de „blixem van den hemel daelde, niet alleen over deze laghers „maer ook zelfs over ons, want zulks ('t laghen) verdiend „met de blixem van den hemel gestraft te worden. De „koning is er tegenwoordig (zegt Chrijs.) aenschouwd zijn „heirlegen: en zult gij in hunne tegenwoordigheid staen „laghen? of het laghen van een ander over het hooft „zien?"

Zie zoo zoo spreekt Chrijs. van die in godshuis maer laghen. quid ergo putas diceret de iis &c.

Conclusio

Willen wij Xtenen dan deze en diergelijke bedreigde straffen vermeiden? Laet ons wel toe zien, dat wij van gods huis geen koop en verkoophuis, veel min een roofnest maeken &c.

Et ingressus in templum, cœpit ejicere vendentes in illo, & ementes. Luc. 19. v. 45.

Dominica 9 Pentecostes
1746. 56.
68.

Ik meen niet dat 'er een plaats is in 't heilig h. Ev.; daar de Heiland zoo bezondere blijken geeft van zijne innerlijke zieledriften, dan in 't voorgelezen h. Ev. A. A.

D' Ev. Lukas beschrijft daar eene dubbelde geschiedenisse, in welkers eerste wij Jesus zoover medogend, en met een bedroefd zien, dat hij zelfs tranen storte; in welkers tweede Jesus vertoond word zoover door toorn ontstoken, dat hij dien ijverig zelfs deed blijken, als hij met een zoort van geweld de koopers en verkoopers uit zijns vaders huis, den tempel uitdreef.

Het zou zeker een grove dwaling, en geene kleine buitensporigheid zijn, zoo men zig wilde inbeelden, dat Jesus deze kragtige hertstogten, als dikwils in den mensch, of voor, of wel tegen de reden, heeft gehad: neen! Jesus, die zijne zielbewegingen in volle magt had, liet de zelve alleen toe, als ze volgens de reden plaats hadden.

't Moet dierhalven al een gewigtige reden zijn, dat 't eeuwig Woord des Vaders, nu mensch geworden schreyde, dat hij, die de vreugd moest zijn van 't gansche menschelijk geslagt, zig zoo veel bedroefde dat hij tranen storte dat hij weende over eene stad, die hem bezonder aangenaam was, waarin hij bezonder als God in den tempel woonde, omdat hij den zelven uitverkoren had tot glorie van zijnen name, die stad, wiens inwoonders hij, als een hen hare vedere kuikens, onder zijne vleugelen wilde vergaderen, dat hij, zeg ik, over haar weende moet zeker zijne reden gehad hebben.

Ook moet Jesus groote reden tot zijn ijverigen toorn gehad hebben, dat hij, die hier kwam om de zagtmoedigheid en nedrigheid des herte door zijne V. B. te leeraren: Discite a me quia mitis sum dat hij, zeg ik, egter den toorn zoo veel plaats gaf, dat hij zelfs uiterlijk zijne gezegende handen te werk — Matt. 11-29.

stelde, dat hij dat deed in die h. plaatse, die alle heiligheid, en godsdienstigheid betaamde, en die tot een huis des gebeds zou verstrekken voor alle volken, volgens de voorzegging
Isa: 56. 7. van den profeet, van Jesus in 't midden van zijnen toorn aangehaald: Domus mea &c.

Met een woord 't moeten bezonder gewigtige reden zijn waarom Jesus in 't inkomen van Jerusalem zo bitter weende en in 't binnen treden van Gods h. huis, zoo hevig in toorn ontstoken wierd.

Wat 't weenen van Jesus aanbelangt, dit zullen wij nu overslaan, en tot de twede heerstogt van den Zaligm over gaan, viz: tot 't oeffenen van zijnen toorn in den tempel van Jerusalem. Lukas beschrijft den zelven in onzen tekst aldus: En in den tempel komende, begon hij 'er de koopers, en verkoopers, die daar waren, uit te drijven.

Propositio Wij zullen dezen teksten Letterlijk, en zedelijk verklaren. Attendite.

Jesus was nu zegenpraalende in Jerusalem binnen getreden, zittende op het veule van een jok dragende beest, men hoorde het gedurig juigen: ~~van het~~ volk, Hosanna in het allerhoogste, gezegend zij hij die daar komt in den name des heeren. Hier op raakte de gansche stad in bewegingen. Matt. 21. 10.

Een groot deel wierd door verwonderinge aangedaan, terwijl zij dien Jesus, die zo ootmoedig, gering, en veragt onder hen had gewandeld, nu op eene zekere maniere in praal-statie zagen binnen treden.

Matth 21. Anderen wierden door schrik, en vreeze bevangen, dugtende, dat door dezen koninglijken inkomst de gansche stad tot oproer, en muiterije zou vervallen.

Het opper priesterdom met hunnen aanhang, door een ijdele vreeze aangedaan, zidderde, en vreesde dat hunne bestiering misschien zou gekrenkt worden.

In 't midden van dat groot gewoel in die groote stad, nu met honderdduizenden, vreemdelingen, vervuld, die ter oorzake van 't Paaschfeest daar kwamen, om 't offeren reed Jesus verzeld met zijne discipelen, en een talke

ke schare vast voord; maar terwijl de regte weg van den olijfberg ging na dat deel des bergs alwaar het koningshof was, en dus men misschien zoude meenen, dat Jesus met deze praalstatie daarheen wilde rijden, om een gewaand aardskoningrijk in te nemen, trekt hij ter zijde af naa den tempel, om te tonen, dat zijn koningrijk niet in't tijdelijke, maar in't geestelijke, niet in't hof, maar in de vergaderinge der gelovigen zijnen aanvang moest nemen. Hij reed dan onder een talrijk gevolg na den tempel, en volgens onzen tekst in den tempel komende &c.

Als Jesus op andere tijden den tempel binnen trad, was het zonder eenige uiterlijke tekens van deftigheid, v.g. als een slegt kind, wanneer hij 12. jaren oud was; als een gemeen Galileër, verzeld met weinige vissers, als hij daar kwam leeren, en den godsdienst oeffende. Maar nu komt hij met statie, en heerlijkheid, nu komt hij als magt hebbende.

Hoe heerlijk past op dit gedrag des Zaligm het gene de Profeet Malachias zoovele eeuwen vooraf van den toekoomenden Messias had voorzeid: Straks daarna zal de Heerscher, dien gij zoekt, en d'engel des verbonds, daar gij naa verlangd, in zijnen tempel komen. Hij komt nu als een heerscher; die zegenpralende in zijne paleijs binnen treed, en daar met magt alles regeld. Mal. 3-1.

Maar wat meend U.A. dat de Zaligm, als heer, en Heerscher binnen tredende in den tempel, het eerst van alle deed in dat heilig paleijs?

Onze tekst verhaald deze wondere daad van Jesus, en zegt: Hij begon'er de kopers de verkopers, die daar waren, uit te drijven. En d' Evs. Markus voegt'er bij: En hij wierp de tafelen der wisselaars, en de zetels der genen die duiven verkogten, om verre. Matt: 21-12. Marc: 11-15.

God had wel uitdrukkelijk bevolen Exod. 20. Deut. 12. dat'er maar één plaats zoude zijn, die God daartoe zou verkiezen, in dewelke Israël offerhanden mogt opdragen: en 't was hen wel uitdrukkelijk verboden op andere plaatsen te offeren, of 't geofferde te eeten dan op dees h. plaatse.

Op verscheide tijden was die h. plaats van stand veranderd,

en was ten laatste in den tempel van Jerusalem, en dus ook nog ten tijde van
Christus, vast bepaald.

Omdat dan den Joden, die ver af van Jerusalem woonden,
en egter verpligt waren jaarlijks hunnen offer in den tempel
te doen, het al te ongemakkelijk zoude zijn hunnen offer
van ossen, schapen, hunne tienden van tarwe, wijn, en olie
en d' eerstgeboornen van hunne vee Zoenen langen reijs met
zig te slepen, was het den zulken toegelaten Deut. 14.
als de plaats te ver was, dezen plegtigen offer t' huis te
verkopen, en voor 't zelfde geld in Jerusalem eenen anderen
offer op te doen, en dus dien den Heere volgens pligt op te offeren.

Opdat die koop des te gemakkelijker zoude kunnen ge-
schieden van zulke vreemdelingen, waren er van ouds mar-
Zie de Ch. Vader tom. 3. pag. 382 383. — ten, en hallen in en omtrent Jerusalem geschikt; maar de gierigheid
der priesteren had dit gebruik veranderd, en stelde die
koopplaatsen in deel van de grote des tempels plijn na-
op 't voorhof gentium, om dus groter gewin daarvan te krij-
gen, en misschien, wierden ook die plaatsen niet zonder ge-
win van, en voor 't priesterdom verhuurd.

Bij deze kramen van offervee, en al wat er in den tempel
wierd geofferd was er nog een gansche stoet van wisselaars
en wisseltafeltjes, om het geld der vreemdelingen te verwisselen, en dus na-
af te passen, 't gene ijder volgens pligt tot tempel offer
verschuldigd was.

Hier was gene mindere koop van, dan van de voorgaande,
zodat om dien tijde alles krielde van vee, en offerkramers,
en wisselaars, om de menigte van vreemdelingen op den
paaschtijde te helpen, en te gerieven.

Om een regt denkbeeld van dien groten tempelmarkt
te hebben, en voornaam op 't paaschfeest, moet men maar
uit den ouden Joodschen historieschrijver Flav: Josephus
Lib. 7. de Bello Jud. Cap. 37. — aanmerken, dat bij zijnen tijde op éénen paaschdag hon-
derd zes en vijftig duizend vijfhondend offerhanden zijn
geteld. Een getal dat ons moet doen oordelen hoe groot
het getal van winkeliers, en wisselaars in dien tijde het gro-
tempelgevaard bevatte, een hoop gelijk aan de grootste
jaarmarkt, of kermis in ons bevolkt Land bekend.

Onder dit volk dan, onder dien groten hoop begaf zig
Jesus, en zodra hij 't tempelplijn was binnen getreden
begon hij er de kopers, en verkopers, die daar waren, uit te drij-
Men

Men moet niet meenen, omdat er staat, Jesus begon de koo=
pers, en verkoopers uit te drijven, dat Jesus dit alleen begon
te doen, en dat hij om de groote menigte, en hunnen tegenstand
het zelve niet kon uitvoeren; neen! hij begon, en voleinde
dat wonder werk, en smeet d'oneindige menigte van koo=
pers, en verkoopers buiten 't weid bestek van 't h. huis des
Heeren.

'T was Jesus die ier diergelijks al begonnen had Joh. 2-14.
als hij daar een sweep van koordjes maakte, en de koopers, en verkoopers,
die tempel ontheiligers weg dreef; maar nu drijft hij
koopers, en verkoopers met al hunne vee, en offerstoffen, uit
't huis des Heeren, en smijt hunne tafels, en kramen, te
zamen met geld, en andere waaren om verre.

Indien men zoo beraat het gene van 't weg bannen van
de koopers, en verkoopers uit den tempel van den Zaligm,
word verhaald, wie staat dan niet verwonderd over die
ongehoorde zaak? Een Jesus van geene uiterlijke magt, Marc: 6-3. Joan: 6-42.
of waardigheid komt ten tempel, en door zijnen godlijken
ijver ontstooken, drijft hij een heel leger van koopers, en
verkoopers van allerhande offerhanden hals over kop
buiten 't bestek van den tempel, zonder dat hem iemand wederstaat.

Zeker indien dit Jesus hier in zijne sterfelijk leven
zijne godlijke magt heeft laten blijken, (gelijk hij ontelbaar heeft getoond, al tans) 't is in dit
ongehoord, en wonder geval, wiens gelijk en aan eenen
persoon, met zulken magt niet voorzien, altijd onmoge=
lijk zou schijnen, en ook zijn ja daar misschien een groote hoop van
krijgsknegten anders zou van nooden zijn geweest, en het zelve niet
zonder veel opschudding zoude hebben kunnen uitvoeren. En, zie! dit doet Jesus alleen zonder moeijte, of tegenstand.

'T was hierom dat d'oude Origines, schrijvende over
„dit geval, zig dus eertijds liet hooren: Ejectionem illam
„mi fuisse miraculosam, quam conversionem aquæ in
„vinum arbitror; quoniam ibi inanimatam subvertit materiam, hic
„vero millium compescuntur ingenia."

De h. Hiers. over Matt. 21. schrijft „Plerique arbitran= Ch. vader als boven p. 382.
„tur maximum esse signum quod Lazarus resuscitatus est, quod
„Coecus ex utero lumen acceperit, quod ad Jordanem vox
„audita sit Patris, quod transfiguratus in monte gloriam
„ostenderit triumphantis. Mihi inter omnia signa, quæ
„fecit hoc videtur mirabilius, quod unus homo, et eo tempore
„contemptibilis, et in tantum vilis, ut postea crucifigeretur

„Scribis, et Pharisæis contra se sævientibus, et videntibus Lu-
„cra sua destrui, potuerit ad unius flagelli verbera tam
„ejicere multitudinem, mensasq evertere, et cathedras
„confringere, et alia facere quæ infinitus o. fecisset exercitus
Ik weet wel dat die h. Vader meend dat Jesus in dit werk
een straaltje van zijne Godheid uiterlijk heeft doen uit-
flikkeren,# waardoor het priesterrot, en alle de koopers, en
verkoopers-kraam geenen wederstand hebben durven bieden

dat er hem eenig vuur, en eenige hemelse straalen d'oogen uitscheenen, en dat de luister van zijne godheid op zijn aanschijn glinsterde,

#(Maar dewijl zulks onzeker is, willen wij liever met
den geleerden Carthuiser Dionijsius gevoelen) dat dit
wierd uitgewerkt door zijne almagtige Godheid, die
met zijne menscheid onscheidbaar vereenigd was.(en om
„met dien geleerden man te spreeken)„ et quid miramur
„si nunc nondum capiendus, et occidendus, ejicit eos fla-
„gello, qui postmodum, mox capiendus, et crucifigendus,
„solo verbo universam cohortem armatam, et ministros
„furentes, ac gladiis cinctos in terram prostravit„ in Joa.

Dog behalven dit, kunnen wij ook met den h: Dionisius Carthusianus zeggen,

zegd Dionisius en wij met hem; quid miramur &c

Zie daar dan A. A. een van de wonderste daaden, die
Jesus ten tijde van zijne sterfelijk leeven hier op aarde
heeft gedaan, een daad alleen genoeg tot bewijs, dat
'er een godlijke magt met zijne, in schijn veragtelijke
menscheid, vereenigd was.

Applicatio

Wij gaan tot het zedelijke over.
En wel 1mo zie hier hoe schrikkelijk de zonde van
gierigheid is voor d'oogen van Gode, die ons zal oordeelen
Zie hoe zeer hij haat deen heeten drift tot geld en goed, dien
vuilen schraaplust, zoo weinig bij de meeste menschen
voor zoo eene groote zonde te boek gesteld. Jesus toond
hier hoe hatelijk, en verfoeijelijk de zelve is voor zij-
ne godlijke oogen.
Als Jesus in 't N. T. eenige groote zonden bestrafte, hij
genoegde zig doorgaans met der zelver kwaad, en boos-
heid 2. te bestraffen, 1. met woorden, en 3 leerdeons, aldus als zijne
discipelen de zelve vermeiden; maar om dit
schrikkelijk kwaad der geldgierigheid te bestraffen gebruikte hij zelfs zijne
godlijke hand, en door eenen ijver van Gods huis verslon-
den, hij sloeg zelfs die hand aan 't werk, en verdelgde hu-
nen vuilen drift.
Zoo toonde Jesus door deeze daad het gene d'Apostel
Paulus daarna met korte, dog kragtige woorden leerde
Rad

Radix oium malorum e cupiditas. 1. Tim. 6. 10.

't is deze schrikkelijke zonde, die niet alleen in zig een grote zonde is, maar de vrugtbaare baarmoeder van alle zoorten van zonden. Radix oium malorum. 't is als een wortel, die niet alleen, één kwaad doet uitspruiten, maar alle zoorten van kwaad: Zij maakt van eenen profeet, en dienaar des Geestes, eenen verkoper van Gods gaven, als eenen Giezi: 't is deze wortel die van eenen Apostel eenen, Gods verraader maakte, en eenen leveraar van zijnen God en meester aan zijne woedenste vijanden: Gene zonde is 'er die een driftiger begeerder van geld en goed niet doen zal; ~~wordende hij~~ daar door zijne kisten, en kasten maar kan vullen: die zonde ~~Zij~~ maakt van eene eerbaare maagd eene oneerbare slet; van eenen trouwen dienaar, eenen eerlozen verrader; van eenen arbeidsman eenen dagdief, of anders eener eerlijken dief; van eenen koopman, en winkelier eenen bedrieger, en heimelijken dief; van eenen regtvaardigen regter eenen vuilen proses verkoper; met een woord; Radix oium malorum.

Maar indien die zonde in zig zelve altijd zoo groot is, veel schrikkelijker woed dat kwaad, als het onder 't dekmanteltje van godvrugtigheid, of godsdienstigheid kan verscholen gaan, als men met God en godsdienst weet te spelen om zoo zijne vuile geld en schraapslust te oeffenen

Hoe zoet wist 't joodsche Priesterdom om dien tijd zig hier meede dekken, en ondertussen hunne onverzaadbaare gierigheid te voeden? kwanzuis het was om zoo Gods outaren met meer offer te doen pronken, om zoo veel te meer den offerdienst te helpen, en onder dit schijnschoon dekselkleed was 't niet anders dan ~~als~~ om hunnen schraapslust en gierigheid te paaijen. Maar Jesus zag tot in hunne herten, en dreef die hitzige gierigaars Gods tempel uit

Ach, ach! hoe dikwils heeft dit schrikkelijk kwaad de schaapstal van Jesus ontroerd? Hoe dikwils heeft 't niet het ondeelbaar rokje van Chs, waardoor zijne kerk verbeeld word, ~~niet~~ gescheurd, en den vrede zelfs bijnaa verbannen uit Jesus zijne vergaderinge?

Als wel eer Optatus Melevitanus beschreef die schrikkelijke scheuringe der Donatisten in de bloeijende Afrikaansche kerke stelde hij de gierigheid, als de grondoorzaak van die droevige verdeeldheid, die zelfs eeuwen door geduurd heeft: Schisma igitur illo tpore confusa mulieris iracundia peperit, ambitus

Marginal notes:

^ die zonde

gebleeken heeft in

zal; hij zal nog voor zig, nog voor anderen, die onder den eed staan, zig niet ontzien dien te schenden, als er maar wat mee te winnen is, en.

van deze fout d'Ecclus 10-9 Paulus de zelve een afgoderije noemende zegd dat de gierigaards geen deel zullen hebben Eph. 5-5.

zie deze fout gestraft in Achan, Nabal, den dwaazen rijken boer, den rijken vrek, Ananias en Saphira in de kopers en verkopers en

^ de vreemdelingen te gerieven, om zoo

Conclus: Sint mores sine avaritia, contenti praesentibus heb. 13-5. wij hebben, gelijk d'Ap. 1. Timi 6-7. &c. niets in deeze wereld ingebragt: buiten twijfel dat als wij dan ons &

„ nutrivit, avaritia roboravit, senes, ne redderent thesaurum
„ Ecclæ, ab unione deficiunt. „

Maar wat hoeven wy oude voorbeelden aan te halen, heeft de baatzugt, ent voordeel van de werreld niet al veel deel in d'ongemakken, die onze kerk tegenwoordig bezuurd? &c

2do Maar ziehier nog ene andere leer uit het geval van onzen text. Als Jesus eerst begon te leren weerde hy al alle ontheiliging van gods huis Jois. 2. Hy wilde dus tonen, dat, indien men zyne Lering wilde bewaren men het huis van Godt voor al in ere moest houden, als de plaars, daar men door gedurig bidden de genade moet ontfangen om Christelyk te leven. Nu wederom, als de zalige Zaligm met tranen, had voorzeid de verwoesting van gods tempel, gaat hy weer na dat h. huis, en dryft alle ontheiligers van 't zelve, en toond dus wat de grond oorzaak is van d'aanstaande verwoestinge van Sions heiligdom, naam d'oneerbiedigheit, d'ongodsdienstigheit in 't huis van Godt.

Ach! A. A. indien wy ook eens terdeeg beragtten wat voor Godt al veel oorzaak is geweest van onze droevige kerkverwoestinge in dezen tyd, men zou vinden dat het d'ongodsdienstigheit, d'oneerbiedigheit en traagheit ten opzigt van onze tempels, en 't bezoeken der zelve is. Ja 't is te vrezen, zegge andermaal, 't is te vrezen, dat Godt om die reden, nog eens toezal laten, dat onze gansche kerk staat verdelgd worden zal

Hoor eens wat voor meer als duizend jaren de welsprekende
„ kerkvader de h. Chrysos. zeide over Matt. 23. „ Quemadmodum
„ ex templo ritè disposito eē bonum, ita ex corrupto eē malum
„ procedit, estq̄ ille Locus instar stomachi in corpore: unde cibi
„ vel boni vel noxii in reliquum corpus digeruntur, et vel sanitatem et vitam, vel morbos et mortem adferunt. Ideo Chs
„ velut prudens medicus stommachum primo curare voluit. „

Nu wat flauwheit, wat ongodsdienstigheit, en klyne yver tot gods huis, en wat slegt gedrag in 't zelve ziet men niet by vele Christenen? Het gene eertyds Aggeus 't oude jorael verweet, zou nog wel op de Christenen passen. C. 1. Domus mea deserta ē, et vos festinares unusquisq̄ in domum suam. Immers wat komt men wynig in gods huis, 't huis des gebeds aan 't welk Godt zynen zegen bezonder heeft toegezeid? &c

Ik weet wel wat men hierop zeid: Men komt'er nog al, ten minste op de dagen van pligt, op de dagen voor de godsdienst afgezonderd. Ach of 't zo was! &c

Maar behalven dit, 't v. B. der Christenen, die dagelyks in de

tempel waren volhardende in 't gebed, leerd ook de genen, die den tyd wel hebben, wat zy behoorden te doen. &c

Ja hoe velen zyn'er niet die nog al godsdienstig schynen, tot dies men met Jesus zou mogen zeggen Populus hic labiis me honorat, cor a eorum &c Indien men eens kon de herten zien van vele Christenen hoe veles kopers en verkopers zou men'er nog al niet ontdekken? &c

Het 8. hoofdstuk van Ezechiel komt hier wonder wel ter snê &c

Cum videritis abominationem desolationis stantem &c

Dominica 10 post Pent: 1736.

Dixit Jesus ad quosdam qui in se confidebant tanquam justi, & aspernabantur cæteros parabolam istam.

Luc. 18. v. 9.

Gratiam, non mediocrem, conciliare solent historiis ac repræsentationibus theatricis casuum varietas et inexpectati eventus A. A.

Etenim, hi sunt, qui dum Lectoris sive Spectatoris tum attentionem, tum admirationem, vehementius excitant, singuli impensius delectant.

Gratia ergo nobis meritò debet accedere præsentis contemplationis Evangelii, in quo statim ab initio duo nobis homines exhibentur, hinc Pharisæus, illinc Publicanus, iste sanctitatis specie celebris, hic notus suis peccatis: dispares igitur professione exhibentur, sed actione pares.

A professione quidem dispares, sed actione pares: dispares professione, nam hinc

Duo homines ascendunt in templum ut orarent. Paria initia pares, polluentur progressus. Sed experimur contrarium; uterque ascenderat ut oraret, alterum tamen solum orantem audimus; alterum vero nihil orantem, sed quasi nullius rei indigum, suas dumtaxat laudes jactantem. Porro sive ex unius laudibus, sive ex alterius oratione nihil propius expectassemus quam hujus abjecti peccatoris repulsum, illius vero tanquam eximiè justi certam apud Deum gratiam. At ecce præter omnem expectationem evenit. Duo vobis, ait Xtus ipsa Veritas, descendit hic justificatus in domum suam ab illo, i.e. hic justificatus, et ille non justificatus. Maxime nostri interest scire causam inexpectabilis hujus eventus, viz. quare Pharisæus post tot justitiæ testimonia non fuerit justificatus.

Atque ne sim longior

Propositio. Pharisæi, dumtaxat, errores paucis perstringam, ut ab iisdem, nobis caventes cum Publicano et justificati ad domum descendamus. **Attendite.**

Qualia fuerint Pharisæorum in Cõi vitia, Evangelista indicat, dum, ut text. sonat, ait quod Jesus parabolam dixerit ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justi, et aspernabantur cæteros.

Primum igr Pharisæorum vitium erat in se confidere tanquam justi essent, id est, firmiter sibi persuadere se esse justos. Et hoc primum in Pharisæo est notandum, ex õibus ejus verbis patet, quod eam de se persuasionem habuerit, non enim dubius protulit aut a Deo petiit si justus et publicano melior esset, sed asserendo dixit: non sum velut cæteri hoies malus, sed bonus et justus. In se confidebat tanquam justus.

En primum in hoc Pharisæo vitium, quod firmiter se bonum et justum reputaret.

Enorme vitium et magnus error est: cum enim nemo vivens id certo sibi persuadere possit, quod ille id sibi certo persuadere posset.

Et vero nemo in hoc mundo sibi certo persuadere pt se esse justum.

Sunt aliæ dotes naales in hoie quæ innotescere pnt. v.g. pulchritudo, fortitudo, scientia, doctrina &c. de quibus certum possumus ferre judicium: sic David dicere poterat: Super senes intellexi. Item, super oes docentes me intellexi. Ps. 118.

Sic Salomon de divitiis, gloria et sapia sua persuadere sibi poterat. Sic Paulus dicere poterat: abundantius illis õibus laboravi, &c. at vero de justitia non pt ferri certum judicium, nemo se justum certo sibi persuadere pt. 1. Cor. 15-10

Audi sapientem: Daer zyn wyze en regtvaerdige menschen, en hunne werken zyn in gods handen, nogtans weet de mensch niet of hy liefde of haedt waerdig is. Et alibi rogat sapiens: Wie kan er zeggen: myn hert is rein, ik ben zuiver van alle zonde? Non rogat (ut annotat Beda) quis habet mundum cor? id multi habuere, sed: quis pt dicere mundum est cor meum? Eccle. 9-1 / Prov. 20-9.

Sanctissimi et justissimi, qui vixerunt in terris, nunquam ausi sunt persuadere sibi se esse justos. Sic Job vir

dic se ait: Indien ik my verdedigen wil, myn eigen mond zal my veroordeelen; indien ik my onschuldig verklaere hy zal bewyzen, dat ik ondeugend ben. alwaer ik opregt myne ziel zoude het niet weete. Job. 9-20.

Sic Paulus ca de re confidere non audebat, licet eum sua conscientia non reprehenderet. Nihil inquit mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, qui autem me judicat Dnus est. 1. cor. 4-

Sic David ex ea consideratione a Deo petebat: Wie is er die de gebreken kent? suiver mij van mijne verborgen zonden. En bewaer uwen dienaer van de vreemde. Ps. 18-14

Itaque de justitia nostra presumere certo non possumus, nam teste Jeremia, Het hert van alle menschen is bedorven, wie zal het kennen? ac proinde enorme vitium erat in Pharizaeo, quod in se confideret tamquam justus. Jer. 17-9

Hoc in puncto proinde aliter nos quam Pharizaeus Ev. ostendere debemus, confidere non debemus in nobis quasi justi essemus, non assecurare nos de justitia. taxatur angelus Eccla Sardicae ille dicebat: Dives et locupletatus sum, et nullius egeo, at audi Deum ipsum minantem: Nescis, quia tu es miser et miserabilis, et pauper et nudus et caecus apoc. 3-17

econtra ~~[illegible]~~ ipsi debemus habere sanctum timorem, metuendes enim, licet bene nos vivere putaremus, iste qui Jerusalem in lucernis scrutabitur, in nobis quidpiam non deprehensurus sit, Notum est quod de servo inutili in Ev. dr. His talentum absconderat, et minime se in eo peccasse putabat, at vide quid cum eo actum sit. sic et cum multis erit.... sic impii ipsi in judicio a Xto Dno reprae sentantur, Qdo te vidimus esurientem,.... Absit igitur a nobis.... econtra, ut Paulus ait cum metu et tremore salutem nostram operabimur. Matt. 25. ibid Phil. 2-

et same: ignoramus....

Paulus qui hoc suadebat etiam practicabat, non securum ille se existimavit, non confidebat in sua justitia, sed metuebat licet multa bona prestitisset, Vereor, ait, ne cum aliis predicaverim, ipse reprobus efficiar. Em quopere metuat quopere de se diffidebat Paulus. quis Paulus? vir qui ita bona prestiterat, qui tot aas Deo lucratus fuerat, qui indefesse plus oibs in Eccla Dei laboraverat, qui ut oibs hoibs serviret oibs oia factus est, qui pro Deo suo ita perpessus fuerat, pericula, naufragia, insidias, carceres, 1. cor. 9-26.

verbera, qui orbis partem exiguam peragraverat... vir qui in tertium cœlum raptus, &... ille ille timet, ille qui tot innumerabiles ad justitiam adduxerat, o audet se de sua justitia assecurare, ille qui tot millia suo ministerio ad salutem æternam perduxerat, o audet se de salute æterna assecurare, metuit ne aliquid in se sit quod reprobus efficiatur

O mi Deus, mi Deus! is het zoo met een Paulus gelegen, hoe staet het dan met ons wel? durft Paulus niet vertrouwen op zyne deugd en geregtigheit, hoe zullen wy der op durven steunen? vreest Paulus na zulke en zoo veele werken verlooren te gaen, god wat reden hebben wy niet van te vreezen?

Conclusio. O. L. Laet ons uit dit v. L. van een Paulus leeren mistrouwen op ons eigen zelven, Laet ons niet steunen op onze werken, ~~...~~ dat die doen die met den pharize tot god willen naderen, Laet ons niet naderen met deren pharizees tot god met meening van onze geregtigheit, maer op hoop van zyne barmhertigheit, Laet ons met Paulus en David vreezende en op ons zelven mistrouwende tot den Heer zeggen;

Ps. 142. Non intres in judicium cum servo tuo, quia o[n] justificabitur in conspectu tuo ois vivens

Primum itaq Pharizei vitium, quod nobis omni modo vitandum e, erat, quod in se confideret tamquam justus

2um

NB anno proximo prosequendum in Pharizei vitiis perstringendis.

X Et sane: ignoramus an virtutes quas practicamus, sint vera virtutes, an non tantum sit apparentia virtutis, et non vera virtus. Quod aurum videtur saepe nihil est nisi aurichalcum quod adamas videtur, tantummodo est vitrum, aut crystallum, quod argentum non nisi stannum, quod solidum corpus videtur, revera saepius nihil est, nisi mera et manis umbra; sic saepius virtutes apparent, quae verè non sunt.

S. Greg. Mag. explicat verba Jobi 40-33. quibus daemonem, et ejus sequaces describit, scil: Zyne beenen zyn als koperen pypen, zyne kraeke beenen, zyn als yzere placten. et dicit de kraekebeenen videntur ossa, en gelyk als yzere placten; sed re ipsa tales non sunt. Cartilago ossis ostendit speciem ossis, sed ossis non habet firmitatem, sic multa sunt opera, quae virtutum habent apparentiam, et non veritatem; speciem, et nomen, habent virtutis, et sunt revera vitia et peccata.

Idem S. Greg. variis casibus et exemplis id ipsum, confirmat / In vindicandis aliorum vitiis saepius intervenit crudelitas, et particularis vindicta, et justitia, creditur / Ira immoderata reputatur zelus. / Dissoluta remissio et inordinata indulgentia, delinquentibus exhibita, reputatur mansuetudo et pietas. / permittere ut quilibet suo agat modo, discretio et evangelica commiseratio reputatur. / Mordacibus verbis ac pungentibus infirmas animas transfigere apostolicus dicitur fervor, et mali odium. / Prodigalitas vocatur magnificentia, et liberalitas. / Tenacitas et avaritia vocatur parcimonia. / Pertinacia dicitur constantia. / Inconstantia, prudens dicitur consilii mutatio. / Pusillanimitati et timori, tribuitur nomen humilitatis. / Superbia pro animi generositate venditur. / Arrogantia in verbis aut factis reputatur een vrymoedigheit. / Audacia, velut intrepiditas. / inverecundus reputatur generosus. / Pigritia, et laboris recusatio etiam in rebus ad commune bonum necessariis, continentia reputatur, et vitae quietae desiderium. / Praecipitatio ut fervor spiritus ac vivacitas reputatur. / Irresolutio et tarditas in agendis necessariis, prudentia et voorzigtigheit nominatur.

Sic ergo multoties actiones nostrae virtutis nomen, et speciem sunt, et vitia sunt

Igitur nihil magis necessarium quam cum metu et tremore salutem nostram operari,

Dixit Jesus ad quosdam qui in se confidebant tamquam justi. Luc. 18. v. 9.

Dominica 10 à Pentecoste 1741. 60.

Zoo goed is Godt dat Hij uit het quaede goed weet te trekken; in tegendeel zoo quaed is de Satan dat hij het goede ten quaede weet te doen gedeijen. A. A.

Wat Godt aengaet, als d'Engelen gezondigt hadden, heeft zijne goedheid den mensch geschapen, ut implerentur angelorum sedes, quæ vacuæ manserant; zeit Aug: in chr. c. 9.
De mensch is ook in zonde gevallen; maer wat een goed is daer ~~maer~~ uit voortgekomen? immers hier uit is gevolgt de Menschwording van den Zoone Godts, Venit Filius hominis salvum facere quod perierat. Matt. 9
Godts oordeelen laeten zomtijds toe dat 'er onder d' uitverkoornen deze of gene tot doodzonde vervallen, gelijk David, Petrus &c; maer dan doet hij gelijk Moijses zeit: suxit mel de petra, oleumque de saxo durissimo, hij weet uit die Deut. 32-13
zondige herten, & voor een tijd versteende gemoederen te trekken een zoetigheid, een genoegzaemheid van eene waeragtige bekeeringe tot stigtinge & voedzel van andere gelovigen. Zoo zoo weet Godt dan ook uit het quaede goed te trekken.

In tegendeel de Satan doet het goede ten quaede gedeijen. De deugdoeffeningen verandert hij in zonden, bidden, vasten, aelmissen geven, kuisleven &c gebruijkt hij om den mensch laetdunkend, opgeblaezen te maken; en 't geen bequaem is om een mensch bij d'engelen te gelijken, gebruijkt hij om hem van zijnen Godt te vervreemden. Een droevig v. b. verschaft ons hier van 't hed. h. Ev. Daer vertoont d' Ev. een Pharisé, die ter oorzaeke van eenige uitterlijke deugdoeffeningen zig veel liet voorstaen, die op zig zelven betrouwde, en zig inbeelde dat 'er niemand zijns gelijk was, weshalven hij oordeelde het zig vrij te staen anderen te

versmaeden, Jesus (ait Luc.) dixit ad &c. ~~een gestelteniss die al s'hans een steen was en past~~

Propositio. ~~Weshalven~~ Wij zullen dan U. A. deze quaede gesteltenis van den Pharisëen die als ~~een~~ regtvaerdigen en groote heiligen op zig zelve betrouwden wat nader vertoonen, en daer van zoeken af te maenen. **Attendite.**

3° Confidebant in se

× 3 dingen zullen we dies aengaende verhandelen. 1° dat men niet moet op zig zelven betrouwen. 2. ook niet al schynt 3 ja al is men al regtvaerdig.

Welke en hoedaenige de fouten en gebreken der Phariseen in 't algemeen waeren, wijst d' Ev. ons in de text niet duister aen, als hij zeit: Dixit Jesus ad quosdam qui in se confidebant, et aspernabantur caeteros &c. en zoodaenig een Pharise vertoond dan de Zaligm. in de gelykenisse der 2 menschen, die opgingen na den tempel om te bidden.

Wat 't woord betrouwen aenbelangt, 't w. d' Ev. in de text gebruykt, dit woord wil zoo veel beduyden, of betekenen, als op iets steunen, gelyk bij voorbeeld ~~een fondament~~ ~~[illegible]~~ een huis, op zyn fondament, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ een schip op zyn anker en kabeltouwen.

Nu hoe de zaek die ergens op steund van meerder gewigt is, hoe het geen, daer 't op steund ook van meerder gewigt moet wezen. Een groot kostelyk paleys vereischt een goed en vast fondament; een groot en kostelyk schip vaste en zwaere ankers, en goede kabeltouwen. Dat zoo zynde, daer steund men op, daer laet men 't op af loopen, en daer betrouwd men op.

D: Heere Xus sprekende dan van zommigen dat ze betrouwden, wil zeggen, dat ze hun steunzel stelden.

Maer waerop? op zig zelven.

Het steunzel, zeiden we zoo aenstonds, moet wezen na den eisch, van 't geen dat er op steund. Nu het welwezen, het eeuwig geluk, de zaligheid van een mensch, wat een gewigtige zaeke is dat? wat moet het dan ook een goed en vast steunzel zyn, daer men die op betrouwd? En vervolgens wat een slegt en onstandvastig steunzel is 't ~~[illegible]~~ te steunen, en te betrouwen

op

op zig zelven. gelijk de Phariseën deeden, tot den welk̇s de parabel van ons Er. zeide. Dixit ad quosdam qui in se confidebant. Wil U. A. weten hoe bros dat 't steunzel is van eenen mensche die op zig zelven betrouwd:

Hoord wat David van zulk een steunzel zeide. Ps. 38 – 6

Voorwaer (zeid David) 't is maer enkele ydelheid, alle mensch die daer leeft: q. d. 't is al los, en onstandvastig wat er in den mensch is, ois hoo vivens, die hier in de wereld, in 't midden van d' ydelheid leeft. de Heb. text heeft, ois hoo stans, i. e. al schijnt hij, gelijk men zou zeggen, ook vast te staen in zijne schoenen, nogtans Vanitas: zijne goederen is hij gansch niet zeker, zijne gezontheid is onbestendig, zijn verstand vol doolingen, zijn wil tot het quaed genegen en geboogen, hij staet blood voor alderhande ongelukken, prijkelen, en vijanden. 't is David die ons dit zeid, en als of zijn gezag niet genoeg was hij voegd'er bij, Voorwaer. David had dit ook zelf ondervonden. Hij was nu in een staet van veel geluk, had veele vijanden overwonnen, zijn rijk vermeerderd. En zie op een bot komt Absalon, zijn eigen zoon, en verjaegd hem uit zijn rijk, en ter dezer oorzaeck heeft David dezen psalm gemaeckt, zoodat hij bij eigen ondervinge zeide: Verumtamen universa vanitas ois hoo vivens

Is dan een mensch maer ydelheid, ja een kort begrip van alle ydelheid, ~~wat kan men er dan op betrouwen?~~ een huis op 't ys, een kasteel in de lugt; wat kan m'er dan op betrouwen? een huis gebouwd op een losse grond zakt weg en stort in, een schip leggende op een zwak en slegt anker raekt aen den lager wal en vergaet. zoo alle die op een mensch, op zig zelven betrouwd, zal zig in 't gelijk bedrogen vinden. Dus zeide Jeremias: Hæc dicit Dns, maledictus hoo, qui confidit in hoe, & ponit carnem brachium suum. Jerem. 17.

Maer, zult gij zeggen, men betrouwd niet op zig zelven voor zoo veel men mensch is, men weet wel dat daer niet veel staet op te maken is; maer zou men niet wat staet kunnen maken, en betrouwen, op de godvrugtigheid, op de deugd, die men heeft? 2° tamqm justi

R. Ook niet, als blijkt in den Pharisee, die op zijne

werken betrouwende, egter ongeregtvaerdigd na huis toe keerde.

Di reden waerom men op zijne deugd en godvrugtigheid niet kan betrouwen, is, omdat men doorgaans hier weer of het wel een waere godvrugtigheid en een waere deugd is, daer men mè bezield is. Di Heere Xus zeide van sommigen die op zig zelve betrouwden als of zij regtvaerdigen waeren; men beeld zig in [struck through] dat men regtvaerdig is, maer misschien is 't als of men regtvaerdig was, 't lijkt zoo wat, 't is misschien zoo bij de menschen, zelf oordeeld men zoo, maer Godt misschien anders. Zoo was 't met dezen pharise, hij was, gelijk hij betuijgde, geen rover, geen onregtvaerdige, geen overspeelder, hij vaste twemael ter week, gaf tienden aen den priester van al wat hij bezat en nogtans gelijk de Heere Xus zeid, hij ging ongeregtvaerdigd uit den tempel, hoe wel hij in zijne eige oogen regtvaerdig was.

Aen zoo is 't veeltijds ook met ons gelegen

In vervolgens al vaste men al meermael 's weeks, al gaf men al giften en gaven aen priester, tempel of aen den armen, al was men geen rover, geen onregtvaerdige, geen dronkaerd of ontugtige # 't kan wezen dat men niet regtvaerdig is, immers zie hier een man, die dit alles had, en nogtans niet regtvaerdig was.

wie kan dit zeggen, of ten minsten hoe weijnigen kunnen 't zeggen? dog al kan men 't zeggen egter

Om dit nàder te begrijpen, zoo moet men aenmerken dat er twederhande slag van deugden zijn, eenige gevoelig en openbaer, als waeken, vasten, bidden, zijn kastijdingen, slegte klederen dragen ent: andere geheim verborgen in 't binneste des gemoeds, die aen Godt maer bekend zijn. Zoodaenigen 't geloof, hoop, liefde, ootmoedigheid des herte, armoede des geests verduldigheid, vreze godts, kleinagting des weerelds.

D'eerste dezer twederhande deugden kunnen niet bestaen zonder de twede, die d'eerste heeft zonder de laeste schijnt deugdzaem, maer is 't niet, 't zijn de laeste die een mensch regt heilig màken. Zoo was Abraham door zijn geloof, Paulus door zijne ongemeene liefde, d'alderh. Maagd Maria, door haere ootmoedigheid, Job door zijne verduldigheid, Moij. door

Aen d'uiterlijke deugden voordbrengen, als regte deugden.

door zijne zagtmoedigheid, Elias door zijnen ijver voor
de glorie Gods; met een woord zoo zijn alle heiligen waere
heiligen, en regtvaerdigen geworden, en 't is ook op die zelfde
wijze dat wij 't moeten tragten te worden. Als wij de laeste, d'inwendige
deugden niet en hebben, 't is t'onregt dat wi'ons heilig
of regtvaerdig noemen. 1. Cor. 13-1... zonder deze zullen alle d'uiterlijke ons niet bâten.

Zekere Schrijver Ludovicus Granada, verhaelt ge= Tom. 2. p. 803.
zien te hebben een Religieus, die de heele vasten door bragt
te water en te brood, en in de goede week 3 dagen zonder eeten,
heele nagten met waken en bidden, en die egter zijnen wil
niet kon breken door gehoorzaemheid aen zijnen oversten.
De zelve Schrijver verhaelt ook van 2. oude Religieusen
die alle d'andere Religieusen overtroffen in lijfkastij=
dingen, van dewelke egter d'een heel genegen was om quaed
van zijnen evenmensch te spreken, en d'ander om de zwak=
heden van een ander ten quaedsten te duiden, en heel on=
gevoegzaem. En dan voegt hij'er bij: ik zou het niet hebben
kunnen gelooven, had ik het dagelijks niet gezien.

Deze en diergelijke v. b. meer, wijzen ons aen, dat
het niet genoeg is d'uiterlijke en openbare deugden te
oeffenen, zonder de geheime, en verborge deugden, die
aen godt bekend zijn, en ons aen hem aengenaem maken.
daer op moeten we dan letten. Paulus zeid van som= 2. Tim. 3
migen: Habentes speciem pietatis, virtutem autem
ejus abnegantes. En dit past op alle die deugen ~~[illegible]~~ 1. Cor. 4.
~~Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.~~

En vervolgens we mogen niet op ons zelven betrouwen,
ja ook niet op onse deugd, of godvrugtigheid, om dat we menigmaal
niet weeten of onze deugd wel een waere deugd is, om dat
al oeffend men uiterlijke goede werken, d'inwendige
deugd 'er bij moet wezen, zullen d'uitwendige werken regte deugden wezen.

Maer nu zoo genoomen, dat we het een en 't ander
hebben, dat het niet alleen is als of wij regtvaerdig waren,
maer dat we waerlijk deugdzaem en regtvaerdig ~~zijn~~ waren,
wij worden bij v. b. spijtig bejegend, en wij zijn zoo
oodmoedig, en geduldig dat we 't verdragen, we hebben
een ~~vaste~~ levend geloof, een vaste hoop, en brandende liefde

Wat dan? ô 't is een groote zaeck, en geluk nooit genoeg te waerdeeren, maer evenwel moeten wij er nog niet te veel op steunen en betrouwen, en de reden is

1o Omdat wij dan ook zelfs nog niet geheel zuiver zijn, omdat alle onze regtvaerdigheden besmet zijn, niet dat alle onze werken doodzonden zijn, maer omdat de begeerlijkheid overal inkruypt, # Dus Aug.o Vae etiam laudabili vitae hominum, si remota misericordia, discutias eam. ~~Job zeid~~ schoon ik een weynigje regtvaerdigheids mogt hebben, ik zoude mij niet verantwoorden, maer mijnen regter om genade bidden. ~~Waarop~~ de h. Greg.s Ois humana justitia injustia esse convincitur si districte judicetur. Λ

2o Omdat men niet verzekerd is of 't duuren zal. Zie die hem dienen zijn niet bestendig geweest, in zijne engelen heeft hij boosheid gevonden. Engelen, Adam zonder de minste quade begeerlijkheid, zijn gevallen, David, een man na Gods hert, Salomon de wijste, Samson de sterkste der menschen, Petrus d'eerste, en 't hoofd der apostelen &c. des vermaent Paulus: Qui stat videat ne cadat; Item: Cum metu et tremore salutem vestram operamini! i.e. we moeten alles met omzigtigheid, met agtdoening doen, gelijk iemand die een groote schat heeft, hij past daerop ja hoe hij meer te bewaeren heeft, hoe meer hij toeziet. Zoo wierd Judas word een verrader, Saulus een Apostel. Wat staet zullen wij maken, hoe zullen wij roemen op een zaeck wiens uitkomst men niet verzekert is? Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

't Hangt af van de bermhertigheid Godts. Deus cujus vult miseretur, & quem vult indurat. Deus est qui operatur in nobis et velle et perficere. Het geloof &c. is een gave Gods, hij heeft het ons gegeven, hij kan het ons weer afneemen. 't is waer hij zal 't ons niet afneemen, ten zij wij daer reden toe geven, maer mijn Godt! wat geeft men daer ~~niet~~ al reden toe? Hoe slap word het geloof beleeft? hoe traeg, hoe onagtzaem in het erkennen van zijnen bijstand, in het waerneemen der hulpmiddelen, die hij ons ter hand

---

Marginalia:

en gelijk Chs spreekt, de vijandig mensch onkruid zaijd in 't midden der tarwe. &c.

Confess. L. 9. c. 13.

Job. 9-15

Greg. in Job. L. 9. Cap. 11.

Λ des als wij al 'tzo gelukkig zijn dat wij vertrouwen mogen waerlijk deugdzaam en regtvaardig te zijn, dan zullen wij ons daarop nog niet verlaten, maar met een

Job. 4-18

1. Cor. 10-20.

Phil. 2-12

Paulus zeggen 1. Cor. 4-4. dan zullen wij met een Job zeggen 9-15.

Matt. 10-22.

Rom. 9-18

Phil. 2-13.

want Conc. trid. deus neminem deserit, nisi deseratur.

~~op zig zelven gelijk de pharisee[illegible] ... gerekenschap van ons ... zeider, deed ... quam se confidebant.~~
hand stelt, hoe koud, hoe koel....? 't geen alles oorzaek is
dat Godt mögelijk ons uit zijnen mond zal spouwen, gelijk hij Apoc. 3-8
den bisschop der Kerke van Laodicia bedreigde, gelijk hij
met veele natien, en volkeren gedaen heeft, die hij om
haere traegheid, onagtzaemheid, en 't verwaerlooren
zijner genaden verstooten, en 't ligt zijner genade en
waerheid ontnoomen heeft, gelijk wij zelfs hier in deze
landen zien, ten aenzien der genen onder dewelke wij hier
leven.

En vervolgens zie A.A. hoe wankelbaer wij staen
geduerende ons leven, en vervolgens dat wij ook geen reden
hebben om te betrouwen op ons eigen zelven, ook zelfs als w'al regtvaardig zijn.

Wat dan gedaen? ô hoord wat Salomon zeid:
In de vreze des Heere, inqt, is een sterk betrouwen gelegen.... de vreze des Heeren is de bron des levens om het verderf des doodts te kunnen ontgaen. Vide Saci in hunc locum. Prov. 14-26.

Met zulk een vrees was David aengedaen, die deed hem tot Godt roepen: Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Ps. 142.

Deze vrees deed een Paulus, hoe zeer hij ook gearbeid had, hoe ver hij ook gekomen was, altijd vrezen ~~zeggen~~: ik laet mij niet voorstaen dat ik het al bekomen heb. dog dit doe ik, het gene agter mij is vergetende, en mij zelven uitstrekkende tot het gene voor mij is, loop ik voord na het doelwit, na den prys tot dewelke Godt ons van boven roept door C. J. ~~Hij vreesde ook al tijds~~ dat hij anderen gepreekt hebbende zelf nog zou verworpen worden. Des was ook altoos zijn zeggen: Phil. 3-13 1. Cor. 9-27

Ô mijn Godt! vreesde een Paulus, een David, en andere heiligen zoo, durfden zij in 't minsten niet op haere deugd & regtvaerdigheid vertrouwen, vreesden zij nog altijds verlooren te gaen, wat reden van vreezen zullen wij dan ~~nu~~ hebben?

Wel aen dan A.A. & ——

Conclusio

Duo hoes ascenderunt in templum ut orarent: unus pharisæus, &c. Luc. 18. v. 10.

Dominica 10 Pentecostes

1742. 53. 63. 74.

Observatione digna e historia, quam refert S. Scriptura Esth. 14-13. A. A.

Narrat ibid. Sacer historicus quod Esther Assuerum accessura, ut intercederet pro salute judæorum, inter alia, prius rogarit Deum, ut linguam suam dirigeret, quo gratas regi pro populo preces proferret. Stel, inquiebat, welbeleide woorden in mijnen mond in de tegenwoordigheid van den leeuw (i. e. van Assuerus die, door Aman misleid, zig als een leeuw tegen de joden gedroeg) Sciebat quippe ò tam in postulando, quam in postulationis modo ac gratia, sitam esse orationis efficaciam.

Idem nobis cogitandum e quoties Deum precaturi accedimus: ò tam ut oremus, quam ut rectè oremus, oi modo curandum e. Sæpius in Evangelio agit hac de re Dns &c.

Nobis hodie hanc in rem serviet parabola Pharisæi et publicani, ex qua dum ò nullas orationis virtutes observabimus Attendite.

Propositio

Cos Dns volens docere discipulos suos quædam ad rectè orandum necessaria, duas illis ordine proponit parabolas. Prima e de vidua et judice iniquo, qua docet orandi assiduitatem et perseverantiam. Ostende. Hanc autem orandi assiduitatem et perseverantiam, o sic accipe quasi spr aut templum frequentandum, aut domi in angulo cum libello sedendum esset, nequaquam; quoo n tunc quisq officia sui status implere posset? Sed spr et assidue orandum e 1°. spr gerendo in corde desiderium placendi Deo, nam, ut ait S. Aug. in ps. 37. N. 14

Luc. 18-1-8

„Ipsúm desideriúm tuúm oratio tua e, et si continuúm „desideriúm continua oratio„ 2º Nullo die inter-mittendo certa tempora orandi v.g. manè, et vespe 3º Breves, et jaculatorias preces actionibús quotidianis intermiscendo, 4º dies orationi deputatos, uti Dnicos et festos, piè transigendo, sic semper orabimús.

~~Post huic~~ parabolam de vidúa et júdice iniquo ~~propo-situm~~ súbjicit deinde Dns alteram de Pharisæo et Publicano, cújús præcipúús scopús e docere necessariam precaturo húmilitatem; sic n conclúdit Dns parabolam Dico vobis, descendit hic jústificatús in domúm súam ab illo, qa ois qúi se exaltat, húmiliabitúr; et qui se húmiliat, exaltabitúr. q.d. Dns: Qa hic públicanús húmillimè Deúm precatús e, et contra Pharisæús súperbissimè in oratione se jactitabat immúnem ab oibs vitiis et plenúm virtútibús, ideo dico vobis descendit hic húmilis públicanús jústificatús in domúm súam ab illo súperbo pharisæo ~~in domum suam~~, qa ois qúi se..

Igitur uti et totiús parabolæ scopo patet, docet Dns precaturo quam mxe neariam ee húmilitatem.

Sed et præterea permiscet Dns et alia o núlla ad bonam orationem spectantia.

Ac 1mo quidem indicat mxe oportúnúm orandi locúm esse in templo. Dno hoes ascenderúnt in templúm úrorarent Ipse Dns vix duodennis, et postea sæpiús orationis et religionis caa ascendit in templúm, út sic etiam súo exemplo nos doceret mxè oportúnúm orandi locúm ee in templo. Idem hoc docuit, semel et iterúm vendentes ejiciendo è templo; afferens scriptúm ee: Domús mea domús orationis vocabitúr. Huc ~~itaque~~ referendúm ~~propterea~~ quod dixit: Ubi st dúo vel tres congregati in nomine meo, ibi súm in medio eorúm &c

Verúm quidem tempús aliquando fuit quo núllúm erstabat templúm, attamen, als men de schrift openslaet ~~zoo~~ zal men bevinden, datalvan ouds ~~den beginne af~~ d'aertsvaders bezondere plaatsen verkooren hebben, die zij

A quód locús, sitús, gestús, et verba testantur

Erat quotidie in templo. Luc. 19-47.

Jois. 2-15
Matt. 21-13

18-20

zig door 't opregten van Steenen van dankzegginge, en op w. zij kunne offer-
hande plaatsten, en dus tot 't gebéd bequaam maakten. Daarnaa vinden wij dat
Israël, te Saamen vergaderd in de woestijne, volgens gods
bevél een godshuis of hutte opregtte, die met het rijsende
volke voordrijsde, en telkens van plaatse veranderde, tot
dat ten laatsten 't zelfde volk vast gevestigd naar gods
beloften in 't weeldrige Kanaän den Heere eerst een hutte
en daarnaa een vasten tempelbouw opgeregtte door den
dienst van den wijzen Sálomon. En deze tempelbouw
door Sálomon voltrokken zijnde verscheen de Heer hem
's nagts, en zeide: Ik heb deze plaatse tot een huis van 2. Par. 7-12-15.16
offerhanden voor mij verkooren.... ook zullen mijne oogen
open staan, en mijne ooren aandagtig zijn, op het gebéd
des genen, die in deze plaatse zal bidden; want deze
plaatse heb ik verkooren en geheiligd, opdat mijn naem
daar eeuwiglijk zij, en dat mijne oogen, en mijn hert
daar blijven ten eeuwigen dágen.

Zoodan al van den beginnen af aan, heeft God bezon-
dere plaatsen, en daarnaa den tempel verkooren, als plaat-
sen, bezonderlijk bequaam tot het gebed. En deze plaats
wijst de Heiland ons ook aan, als hij ons aengaande
het gebéd in de parabel van 't huid: h: Lu: onderwijst,
en daar invoerd twee mensen, die opgingen naar den
tempel om te bidden. Tot deeze plaatse des gebeds & inf. in hac pag.

't is agter volgens deze leere des Zaligm. dat de Kerk
zijne Bruid, van too als met Konstantijn des keizers Kristenen wierden ook altijd bezondere plaatsen des gebeds
en offerhande verkooren heeft, die zij met bezondere
plegtelijkheden inwijde, en waarvan zij ook 's jaarlijks
de blijde gedagtenisse vierde. Tot deze plaatsen des gebeds begaven zig d' eerste Chrenen dage-lyks opgezette eene Act. 2-46.
Tot het vlijtig bijwoonen dezer plaatsen, vermaande Act. 2-46.
Paulus de Hebreën ten zijnen tijde, en wij U L. A. A. al Heb: 10-24...
te Saamen, en met Paulus zeggen wij: Laat ~~ons~~ en wij onze ver-
gaderinge niet verlaaten, gelijk dat sominiger gewoonte
is.

Wel is waar dat de genen die de vergaderinge verlaeten
sloof, en naalaatig zijn in zig daar te laaten vinden,

dus word er ook van Petrus en Joannes gezeid dat zij zelfs naar 't gebruik der Joden opgingen na den tempel ter ure, zijnde een uur des gebeds. Act.

1. Tim. 2. 8 hier tegen inbrengen de spreuke van Paulus: *ik wil dat de mannen op alle plaatsen biddende zuivere handen opheffen*, en vervolgens, zeggen zij, &c. Dog de dezen letten niet dat Paulus dus sprekende hen zelfs veroordeelt want als Paulus zegt, *ik wil dat de mannen op alle plaatsen* zoo spreekt hij zelfs van plaatsen die tot het gebed bezonder verkooren en geschikt zijn, uti ex textu videre est.

Dat zommigen bijbrengen 't gene Christus zegt Matt. 6. *als gij bidt, gae binnen in uwe kamer, en met geslootene deuren bidt uwen Vader in 't verborgen*, dat zommigen (zeg ik) dit ook al tot verschooninge willen bijbrengen kan ook niet gelden; want Christus inzigt maer is daer ter plaatze te leeren dat men niet moet bidden gelijk de schijnheiligen, om gezien te worden, en niet dat het ongeoorlofd of quaad zou zijn in 't openbaer te bidden; of dat men zijne slofheid en naelatenheid daermede zoude mogen verschonen. Heen dat niet! Ja zoo verre is 't er van daan, dat Christus zulks zoude begunstigen ~~'t openbaer bidden zou hebben~~, dat hij 't openbaar gebed niet alleen goed keurd, maer zelfs voorsteld voor 't bezonder en alleen bidden. De bewijzen daarvan zijn al 't gene wij ~~[illegible]~~ tot dus verre den Heiland hebben hooren doen zeggen, en onder anderen de parabel van ons Ev. &c.

Voeg hier nog bij dat, alhoewel en 't bezonder, en 't gemeen gebed ~~dat~~ geschied in de kerke, beiden gode aangenaem zijn, naer en and dat zij vuerig zijn, egter het algemeen of kerk gebed kragtiger is in zig zelve, dan het bezonder gebed. 1º Omdat een geheele kerk bij een vergaderd gemakkelijker van gode hair verzoek verwerft, dan iemand in 't bezonder; want gelijk d' oude Tertulliaan zegt: Haec vis deo grata e. 2º de kranken en flauwen, die met d' andere gelovigen bidden, worden ondersteund, en opgewekt door die volmaakter zijn en dus worden zij ligter verhoord 3º eindelijk heeft Christus gezegd dat hij er is, daar er 2 of 3 vergaderd zijn veel meer zal hij zijn in eene geheele kerke of vergaderinge; heeft hij aen 2 of 3 beloofd. 4. veel meer zoo dan, Christus voorstellende de parabel van 2.. leerd ons &c.

Dom. 10. p. Pentecostes
ad annum 1742

4to Indicatur orandi materia, vitia et virtutes quae nos apud Deum amicitia vel solvitur vel conciliatur, adeoque salus aeterna impeditur vel promovetur, praecipue nobis curae esse debent. Terrenis rebus minimus in orando locus concedatur; nec aliter ad orationem pertinent, quam quatenus serviunt removendis vitiis et fovendis virtutibus.

NB hoc 4tum aliâ occasione addi et deduci poterit, et omittenda illa de invocatione Sanctorum.

107

Zeer Eerw Heer,

2do Docet ascendendum mente, sicut ascendebatur corpore in templum, quod in monte voluit extrui Deus, ut sic ascendentes corpore in templum reminiscerentur simul et ascendendum mente. Duo ho:s ascenderunt in tplum

Id:m hoc, quod Cts Dns hic docet, ipsa naa oraois exigit: nam quid e orao, nisi m:ntis ad Deum elevao?

Itaq o sufficit corpore ascendere in templum, ut or:mus, nisi et ascendamus mente: nam si tt cpore, nihil differemus à sedibus, scamnis et parietibus templi.

It:m o sufficit ascendere corpore in templum et ibi fundere quasdam orationes vocales, nisi et fundamus eas m:nte: nam si tt ore et o m:nte oremus ad summum d: nobis dici poterit: Populus hic labiis me honorat, cor aut:m eorum longé e à me. Matt. 15

t hert en d: ziel is t voornaemste waermeê wij moet:n bidd:n, dat moet:n wi tot gode verheff:n, daermêde moet:n wij opklimm:n tot in d:n tempel van den hêmel; d: mondgebêd:n moet:n daer toe zelf maer dien:n; jaa bijaldien wij regt met onze ziel opklimm:n tot gode, al roeren wij onzen mond, of lippen niet, wij zull:n egter wel degebidd:n. tot v. B. zij Anna de moeder van Samuël, daer de schrift van getuijgt dat, alhoewel men haere stem gansch niet hoorde, zij met'er herte sprak tot gode, en verhoord geworden is. Itaq zull:n wij opgaen naa den tempel, :n naar behooren bidden, et corpore et mente ascendendum e. 1. Reg. 1. 13

3tio Sed p:rgamus, et videamus ad qu:m duo hi precatores Evangelici orao:m suam direxerint. de Pharisaeo Lucas ait, quod oraverit: D:us graas tibi ago &. de Publicano vero ait: Deus propitius esto mihi peccatori. adeoq utriusq orao ad Deum dirigebatur.

Ad eundem Deum et nra. orao dirigenda e, want gelijk Iacobus zegt, alle goede gift:n, en alle volmaekte Iac. 1. 17

gaeve is van boven afkomende van den Vader der ligten, bij wien geen verandering, nog beneveling van verwisselinge is. Ad hunc Deum et patrem docuit nos Chs nram oraoem dirigere, cum nos orare docuit formulamq orãois praescripsit: Aldus, zegd hij, zult gij
Matt. 6-9. bidden: Onze vader, die in den hemel zijt &c — tot deren zelfden Gode, wijst de Schrift aen, dat ten allen tijde Gods dienaeren hunne gebeden gestuurd hebben.

Zoo dan, gelijk de 2 bidders van ons Ev ..... zoo wij ook.

Dog met te zeggen, dat wij naer 't V. B. van de 2 bidders van ons Ev: tot Gode onze gebeden moeten stieren, sluiten wij Gods Heiligen niet buiten; maer wij zeggen dat wij alleen tot Gode als den bron, oorsprong en gever aller goede giften, en aller volmaeckte gaven ons gebed mogen en moeten stieren. En hiermede staet heel wel saamen, dat wij Gods Heiligen bidden dat zij voor ons bij Gode een goed woord willen doen opdat wij des te eerder bij Gode en van Gode verwerven het gene wij noodig hebben.

Wel is waer dat een onkatolijk hier zal vragen van waer ~~dat~~ wij dat hebben dat Gods Heiligen een goed woord voor ons doen bij Gode?

Dog tot antwoord diend, || dat de h: Schrift onze leermeestres hier van is. En om dit niet bij enkel zeggen te laeten ~~[illegible]~~ ziet hier 'er eenige bewijzen van.

|| om nu niet eens van d'overleveringe aller eeuwen te melden,

1 Al stonden Moijses en Samuël voor mij (zegd God)
Jerem. 15-1 zoo zoude dog mijne ziel geen geneigenheid krijgen tot dat volke. Moijses en Samuël waeren al over lang gestorven, en God zegd van hun, al stonden zij voor mij i.e. al baden zij mij voor dat volk, zoo zoude dog.... i.e. ik zal hunne gebeden niet verhooren om hier volk te kennen sparen. En vervolgens zoo geeft God hier zelf te kennen quod prophetae defuncti solerent orare pro populo et exaudiri nisi obstaret extraordinaria populi malitia.

2 Een ander bewijs hier van zij dat 'er van den Prophete
2. Mach. 15-14 Jeremias, al over lang overleden, word gezegd: dit is Jeremias

Jeremias de propheet Gods, die veel bidt voor het volk.
3 Apoc: 5. 8. exhibentur 4 aalia & 24 senior:s procidentes coram Agno habentes singuli citharas et phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum, seu fidelium hic in terra.

Igitur ex his paucis testimoniis patet &c.

Nu bidden Gods Heiligen voor ons in den hemel zoo volgt daer ook van zelfs uit, dat wij onze gebeden tot gode zoo niet moeten stûren, dat wij de Heiligen ten eenemael zouden moeten buiten sluiten.

(Hier mede zouden wij nu dit leerstuk van onze gebeden ook te stûren tot de Heiligen kunnen staeken. Dog misdien d'ommegang met d'onkatolijken, ook oorzaek is dat wij hier tegen verscheide zwaerigheden hooren inbrengen, die eene zwakken zouden kunnen doen wankelen, zoo zal 't niet ondienstig zijn de zelve hier op te haelen en bondig te wederleggen)

Wel, is waar men zal, 1o. ~~d'onkatolijken~~ zeggen: Invocatio sanctorum idololatriam sapit, nam petimus ab iis quæ à solo Deo petenda sunt.

R. Invocatio sanctorum in cælis non magis idololatriam sapit, quam invocatio sanctorum, seu fidelium in terris: nam à sanctis in cælis non alia petimus, quam à fidelibus in terris, viz. ut nobiscum, et pro nobis orent, ut à Deo per J. C. beneficia impetremus, uti docet Conc: Trid: decreto de invoc. SS. „Hinc duas adhibemus „precandi formulas (ait Catech: Rom: Part. 4. tit. quis orandus. N. 3.) „modo differentes: ad Deum enim proprie dicimus, Miserere „nobis, Audi nos; ad Sanctum, Ora pro nobis." et ad hanc formam omnes aliæ preces intelligi et explicari debent, ut bonæ sint.

2o. Sancti non cognoscunt nostras preces; nam si cognoscerent divinas perfectiones eis tribueremus, v. g. cognitionem cordium, immensitatem, &c.

R. Nihil certius est quam sanctos cognoscere nostras preces nam, uti ostendimus, orant pro nobis: neque propterea ullam divinam perfectionem eis tribuimus, non magis quam Elizæo

4. Reg. 5-25 qui licet absens novit quid Giezi egisset, qui licet absens
C. 6-8. detexit occultissima consilia Regis Syriæ; o ma qm
oibs prophetis, qui occultissima detexerunt, et futura
prædixerunt: nam Deus vel p se, vel p angelos suos
vel quovis alio modo nostra vota Sanctis revelare pt:
Ut ut sit, orant pro nobis, ergo cognoscunt, ergo et
merito illos precibus nris o excludimus.

3o. Invocando Sanctos, precesq nras ad ipsos
dirigendo injuriam facimus Christo Mediatori; ipsius n
mediatio nobis sufficit, adeoq et male ad alios currimus
R. Non ma fit injuria mediationi Christi qdo defunc
tos Sanctos invocamus, quam cum deprecamur viventes
ut orent pro nobis, aut ipsi pro aliis oramus. Deinde
o tt o fit injuria Christo dum ad Sanctos preces dirigim
sed etiam o parum inde honoratur, siquidem fit per
ejus graam ut sancti ipsius o tt pro ipsis, sed etiam
pro aliis exaudiantur. // Atq illud idem de sufficienti Chri
mediatione dicimus, viz. quod sicuti mutua oratio fi
delium in terris o derogat sufficienti mediationi Chri
sic et similiter ei o deroget intercessio Sanctorum
in cœlis. ✝

✝ Unde Eccla oes orationes ad Sanctos semper concludit: Per Dnum nostrum J. C. &c

4o. Nusqm Deus præcepit ad Sanctos p
oraoem recurrendum, ipsum Conc: Trido definivit
Sanctorum invocationem o ee necessariam, sed tantum
esse utilem, ergo saltem e ex rebus indifferentibus.
R. # ~~Deus o præcepit hoc directe et indirecte~~
~~nam Ja~~ Quod licet Deus hoc o directe, tamen indi
recte præceperit, quod licet Conc: Trid: o directe,
tamen indirecte docuerit neariam ee Sanctorum in
vocationem: nam a Deo ejusq Eccla unice ia præ
cipitur ut oret cum Eccla, et sicut Eccla, quod facere
o pt nisi invocet Sanctos, qui invocantur in oibs li
turgiis, aliisq Eccla precibus.

1o. dat 't zeker zoo noodzakelijk niet is de heiligen t'aanroepen, dan God te bidden. God moeten wij altijd bidden; maar de heiligen niet
2o. dog wij kunnen de heiligen niet ten eenemaal buiten onze gebeden sluiten; want alhoewel God niet uitdrukkelijk of regelregt d'aanroeping der hh. heeft geboden &c

Igitur certum manet quod, qdo dicimus explo
precatorum Evangelicorum ad Deum oraoes nras di
rigendas ee, Sanctos p hoc o excludi &c

Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisæus, et alter Publicanus: Pharisæus a stans orabat. Luc. 18. v. 10.

Dominica 10 Pentecostes 1744. 54. 65.

T is eigen aan ervaarne meesters dat zij hunne leeringen, en ~~de zelfde~~ grondregels met verscheidene voorvallen, en vatbare ~~exempels~~ voorbeelden ophelderen en verklären. A. A.
De meesters houden deze manier van leeraaren, om des te beeter de hoofdwetten van'er wetenschappen die z'er discipelen leeren ~~hun nelwer in te prenten, en des te lèvendiger~~ te doen beratten, en hen des te vaster in te prenten.
Nu even zoo heeft in zijne dagen ook gedaan de Leeraar der Leeraaren C. J. Een staaltje hebben w' hier van ook zelfs in ons heid: h: Ev.
Van te vooren had de Zaligmaker verscheiden grondrégels gegèven om wel te bidden, en aangewezen de fouten van een quaad gébed. Bij Marc. 11. toonde hij aan 't vertrouwen dat wij moeten hebben om verhoord te worden. Al wat gij (zeide hij) in 't gébed zult verzoeken, geloofte dat gij 't zult verkrijgen, en het zal u geworden. Bij Luc. 18., waaruit ons heid: Ev: genómen is, leerde CHs de volharding in 't gébed, en stelde dezen grondrégel: oportet semper orare, et non deficere. Mar. 11–24
En op dat deze, en diergelijke grondrégels bèter beratt en onthouden zouden worden, helderde de Zaligmaker de zelve op met verscheidene gelijkenissen. Dus B. V. om te toonen de noodzakelijkheid van het betrouwen, en van de volharding in 't gébed haalde CHs Luc. 18. aan de gelijkenis van eene vrouwe, die regt gedaan wierd van eenen onregtvaardigen regter alleen ~~g~~ om dat zij volharde van hem door staag verzoeken lastig te vallen, ~~en hij~~ waarom hij besloot deze gelijkenisse met deze kragtige woorden. Hoort, zeide de Heer, wat die onregtvaardige regter zegd, zal godt aan zijne uitverkoornen niet verdêdigen, die dag en nagt tot hem roepen?
Na deze gelijkenisse gaat Jesus voord, en begint eene nieuwe ~~parabel of voorval~~ aan te hâlen, viz. die van ons heid: Ev., eene parabel waarin op eene treffelijke maniere verscheiden omstandighéden van een kwaad en goed ~~g~~ gebed aangewezen worden, ~~en zoo door de kwaad...~~ van een kwaad gebed in den farizé en van een goed in den tollenaar. Dog de meining is juist niet als nu zoo diep in de gelyke

inte treeden.

~~zelve is den Pharisé … van de quâde gebéden af te … ken en in den Tollenaar om wel te bidden aan te …~~

Propositio Wij zullen u. A. alëem het begin van déze parabel in onze text vervat ~~ten dien einde~~ voorhouden. De text zegd: Duo hoes ascenderunt & Hunc textum 1mo Litteraliter explicabimus, 2do Moraliter applicabimus. Attin[…]

Op verscheiden plaarzen had de Heiland door gelijkenissen getoond 't onderscheid der menschen, die in zijne kerk verzouden vergâderen. Ten dien einde had hij zijne kerk vergeléken bij eenen dorschvloer, op dew zoowel kaf als koorn te vinden is: hij geleek ze bij eenen akker, daar zoowel onkruid, als goede tarwe wascht. bij eene wischnet, daar niet alleen goede, maar ook quade vissen in beslóten zijn.

Vandaag toond hij in onze gelijkenisse wéderom het gé[…] hij zoo dikwils door meer andere parabelen, zijne toehoorders had willen instampen: Duo hoes ascenderunt & zoo'er oit menschen van verscheiden zoort en gelégentheid te sâmen gaan, 't zijn déze twe. Unus (ait Cbs) Pharisaeus, et alter Publicanus.

Om terdeeg 't onderscheid van deeze twé te wéten, dienen wij wel wat nâder den staat van déze twe verscheiden zoorten van menschen, en voornâmentlijk van den Pharisé op te hâlen.

Onder de joodsche natie, en nazâten van 't verkóren zaad van Abraham wâren 3 voornâme seeren, of hoofd gevoelens viz. Phariséën, Sadúcéën, en Esséën. Uit 't eerste, en twede zoort bestond de groote raad 't Sanedrin der Jôden, in den ter oorzaake van'er verscheiden gevoelens over de verrijzenisse der dooden een twespal ontstond door het gedragien de ver-

Act. 23. dédiging van Paulus voor denzelven raad. Onder déze 3. gevoelens of seetens was ~~evenwel~~ de ~~beste en~~ meest geägtste die der Phariséën. Déze wâren, volgens de beduiding van 'er naame, gansch afgezonderd van léven. Maar even we hoe aanzienlijk z' ook wâren onder 't jôdendom, zoo zijn'er geene van allen, zoo zeer bestraft dan déze in 't Ev. Ja al schenen zij uiterlijk ~~en~~ nauwer gezet in 't onderhouden der Séremoniën, en klijnighéden van de wet, die zelfs niet eens gebóden wâren, al ^gâven z' al groote aelmissen, al vasten zij dikwilder, al deeden zij lange gebéden, al betaalden zij de tienden, ook van komijn en anijs, al drae[…]

droegen zij op'er voorhoofden en ermen brêde parkamenten gedenkschriften, waarop eenige woorden der wet geschrêven stonden &c. egter worden zij niet anders dan als groote godlôzen uitgeschilderd. Joes de Dooper noemd'er gebroedzels van adderen. Matt. 3.
Cbs noemd'er uitsnijpers van weduwen en wêzen, schijnheiligen, geveinsden, witgepleisterde grafstêden, die van C. 23.
buiten wel zoo wat lêken voor d'ôgen der menschen, maar van binnen vol etter en stank wâren. [Dusdanig een zoort van volk zoo heilig onder 't jôdendom gehouden, en integendeel van Cbs zoo veragt in 't Ev. ging op naa den tempel om te bidden, en dat met eenen Tollenaar, een zoort van volk integendeel zoo veragt bij de jôden, als de phariseën bij hen geëerd wierden. ^ wâren de phariseën, en een van hen
Zij zâgen die aan als den gezel van godz, die hunne vrijdom schonden, mits zij hen den tol afparsten voor de Romijnen. Ja nooit worden zij bijnaa in 't Ev. bekend gemaakt, of zij zijn gepaard, en gekoppeld met groote zondâren, en openbâre booswigten. de Jôden meinden zelfs dat Cbs wel een godloos mensch moest zijn omdat hij met zulk slag van volk ommeging. Ja ook Cbs zelfs paardehen met de heidenen, als hij zeide: dat zoo wie de Kerk niet hoord, moet gehouden worden als een heiden en tollenaar. Matt. 18-17.

deze egter zoo ongelijk van manieren, uiterlijk zoo verscheide van gebaar, en zêden traden samen in 't huis des Heeren. de text zegd: duo hoes ascenderunt &c. de text zegd: zij gingen, of klommen op. de rêden van dêze spreekwijze is om dat de tempel gods te Jerusalem gebouwd was op eenen berg, de berg Moria genoemd, dikwils berêkend onder den naam van den berg Sion, een van die gebergtens waarop eertijds een gehoorzame Abraham zijnen eenigen zoon Isaac wilde offeren: # die was eene zeer gemêne spreekwijs van zeggen, opgaan naa den tempel, voor, gaan naa den tempel, of in den tempel. # daarenbôven moest men nog 7 trappen op klimmen om er in te koomen. Ezech. 4.
zoo zegd Lucas van Jesus oud 12 jâren, en van zijne ouders, dat zij Optrokken naa Jerusalem. zoo Joes: Als het Luc. 2-42
hoogtijd nu ten halve was, ging Jesus op naa den tempel Joes. 7-14
zoo Lucas van Petrus en Joes: P. en J. gingen op naa den tempel ter nêgender ure. En dus hier ook de Heiland Act. 3-1
duo hoes ascenderunt &c.

Maar wat rêden tog dat de Heiland zegd: *ascenderunt in templum ut orarent*, daar was immers niets in de woorden van den Pharisé dat naar bidden, smeeken, of verzoeken geleek! het eenigste dat hij deed was danken, maar niet bidden of verzoeken, ik dank u Heer dat ik niet ben als andere menschen.

Edog merk aan dat 't woord bidden niet alleen gebruijkt word dan als men iets begeerd of verzoekt van Godt, maar ook dan als men den Heer voor zijne weldaden dankt. 't is hierom dat het gebed volgens de Godsgeleerden bestaat in eene opheffinge des gemoeds tot Godt, waardoor wij of iets begeeren, of iets quaads verbidden, of Godt over zijne weldaden looven en danken. Zoo schijnt Paulus al de verscheide zoorten van bidden bevat te hebben 1. Tim. 2. Vooral vermaan ik u, dat er smeekingen, gebeden, verzoekingen, en dankzeggingen gedaan worden voor alle menschen afleiden

En hier uit kan men ~~merken~~ de verkeerde nauwgezetheid van zommige onkatolijken die zig schijnen in te beelden dat danken geen bidden is, voornamentlijk als zij in 't gebed naa de tafel het woord van bidden zoo bestraffen, en zig inbeelden dat wij ons niet terdeeg uitleggen, ten zij wij met hen 't woord danken gebruijken. 't is waar men kan het met regt danken noemen; maar indien CBs van daag in 't Ev. het danken van den Pharisé bidden noemd, waarom dan zoo nauw gezet te zijn, in deze woorden strijdt, die nievers toediend dan tot harrewarren, en ten laasten niet anders doet ~~als~~ dan de liefde stooren?

Zij gingen dan op naa den tempel om te bidden, alhoewel de Pharisé niet ~~en~~ deed ~~als~~ danken.

Jesus volgd 'er bij, dat zij beiden al staande bêden. de Fârizé al staande bad. de tollenaar van verre staande &c

Tot dus verre stelt Jesus ze gelijk, en verhaald dat zij alle beide uiterlijk het zelven deeden. Maar nu scheid hij ze in 't vervolg van malkander, en verhaald ons 't gebed van den Pharisé afgezonderd van het gebed van den tollenaar. Eerst raakt hij zijn uiterlijk gebaar, en zegd dat de Pharisé al staande bad, *Pharisæus stans orabat*.

Verscheide was de manier van bidden onder 't Jôdendom, aangaande 't uiterlijk gebaar, of de gestalte des lighaams. zij bêden [1] al staande, of knielende [2], of ook zelfs plat ter aarde [3] leggende. van alle deze manieren van bidden hebben wij verscheiden v. B. in 't O. T. en ook in het N. 1. zoo bad al staande eens Abraham Gen. 18-22. zoo de moeder van Samuël 1 Reg. 1. zoo de Levieren in den tempel *Qui statis in domo Dni* Ps. 133. zoo in het N. T. lêren wij dat de schijnheiligen op de hoeken der

der straten al staande báden. Matt. 6-5. zoo de pharisé, en tollenaar
't heid: 24- en volgens dése manier van bidden zeide Cbs: dum
stabitis ad orandum Mar. 11-25. 2 de twéde manier van
bidden bij de jóden was al knielende. zoo bad Salomon in
d'inwijdinge des tempels. 3 Reg. 8-53. zoo Esdras voor 't
volk 1. Esd. 9-5. zoo Daniël die zig in zijnen kámer 3maal daags
al knielende keerde naa Jerusalem Dan. 6. zoo in het N. T. veelen die om eenige genezingen voor zig, of voor anderen Jesus báden, vielen voor hem néder. sic Magi.
Stephanus Act. 7. Petrus tabita van de dood verwekkende. Act. 9
Paulus valedicens Ephesüs Act. 21-5. 3 Niet alleen knielende, maar ook plat ter aarde leggende báden veelen. zoo Abraham gen. 17. zoo Eliäs. 3. Reg. 18-42. zoo Judith 9-1. sic
Cbs ipse in horto procidit in faciem suam Matt. 26-39.
Onder dése 3 manieren van bidden wáren wel de nédrigste,
en kragtigste de twé laatste van al knielende, of plat ter aarde leggende te bidden.

Dog hier van daag bid onze pharisé al staande, hij bid al staande niet alleen naar het lighaam, maar nog meer naar de ziel. Hij niet anders ~~als~~ dan vol van vertrouwen zijnde op zijne gewaande goede werken en deugden, stond niet alleen met het lighaam, maar terwijl het lighaam stond, zoo hefte zig de ziel op door hovaardigheid. Hij stond, maar opgeblázen van hovaardigheid, terwijl de tollenaar niet wist hoe hij al staande, maar van verre staande zig voor godt zoû vernêderen.

Moralia

Twijfele niet of U. A. vat nû wel den letterlijken zin van onze opgenómen woorden. Dog dit is de schors, maar het pit en merg zullen wij bekómen als wij nagaan wat al zédelessen Jesus hieronder verborgen heeft. Om nu niet te spreeken van de hoedanigheid der persoonen, maar ons te houden bij 't gene tis van hem gelijkelyk zegd.
Al wat de Heiland verhaald, en van den pharisé, en van den tollenaar gelijkelijk gedaan te zijn is goed, en diend ons tot geen kleijn lesse. Wij zien daar in 1° waar wij bezonderlijk onze gebeden moeten storten, ~~#~~ in onze kerken, en vergáderplaatzen, de tempels van het N. T. duo homines ascenderunt in templum ut orarent.

\# en 2° wat wat uitterlijk gebaar. En wel 1° wij leeren hier dat wij voor al onze gebéden moeten doen

Godt ~~heeft~~ van het begin af voor dusdanige plaatzen, die eigen zijn om het gébed daar in te storten, al bezorgd geweest, alhoewel in het begin anders ~~als~~ dan daarnaa.

Hoort wat een van de geleerste Jóden, bekend onder den naam van Philo de Historie schrijver, hier van zeide:
" Godt (zeide hij) heeft zelfs in het begin, den wereld ge-
" schápen, om te zijn de treffelijke tempel zijner glórie

„de aarde (zeide hij) is daar de vloer van; de hemel, rondom
„verguld door het starrenligt, is daar't verwulfd van; de
„zon en verdere groote ligten zijn'er de lampen van; alle
„schepselen zijn d'offerhanden van dien grooten tempel, die
„daar opgedragen moeten worden aan gods glorie; gods
„zelf had dezen tempel gewijd, als hij t' werk zijner handen
„den zegende; in dezen tempel had hij den eersten mensch
„als priester gesteld om op te offeren op't outaar van zijn
„hert eene volkomene offerhande„.

Nadat deze tempel nu door alle booshèid was ontheiligd, alhoewel door den zondvloed gereinigd, heeft het gode wéderom behaagd een nader gebouw op te regten, eine draagbare hutte, zoo lang't volk israël om zwerfde in de woestijne, ꝟ hutte of tabernakel van Salomon veranderd is in eene rustplaas, of tempel, waardig aan zulken onmeerelijke godheid.

Edog op dat men ten volle overtuijgd zou zijn, dat dit de plaats was, daar godt wilde, dat men zijn gebed zou storten, zoo heeft hij door een zienlijk teken dit gebouw in zijne inwijdinge verheerlijkt, wanneer hij zulken grooten damp in denzelven heeft doen opgaan, dat de priesters'er niet in konden dienen; want (zegd de Schrift)

de heerlijkheid des Heeren had het huis des Heeren vervuld. 3. Reg. 8-11.

't was deze tempel daar godt van beliefde te zeggen:

2. par. 7-12. gen: Ik heb deze plaatse tot een huis van offerhanden voor mij verkooren. Indien ik den hemel sluit, en dat'er geen regen valt, of indien ik last aan de sprinkhanen geve om het land op te eeten, of indien ik de pest onder mijn volk zende: en dat mijn volk... zig bekeerd, en mij om genade bid... zoo zal ik hen verhoorin uit den hemel, ik zal genadig zijn over hunne zonden, en hun land zegenen. ook zullen mijne oogen openstaan, en mijne ooren aandagtig zijn op het gebed des genin, die in deze plaatse zal bidden.

Nu is dit een tempel van Salomon geweest, die met zoo veele voorregtin van godt begunstigd was? met wat een voorregt moeten dan wel begunstigd zijn onze tempels van het Nieuwe Verbond, die tempels van dew een pragtig tempelgebouw van Salomon, slegs maar eene schaduwe is geweest?

Want waarom dog was Salomons tempel 't huis des Heeren, zoo verre dat David van d'eerste hutte of tabernakel al zeide: Dns in templo sancto suo? ô! niet anders

Ps. 10.

dan ter oorzake van den Verbondkist, die in den Zelven berustede, niet anders dan ter oorzake van de bloedige dog slegte offeranden, van 't geplengt van stieren en kalveren bloed, dit was de rêden waarom die zoo heilig gehouden wierd.

Maar is daar einige vergelijking in bij het gêne berust op onze outaren in onze kerken? In dêze vind men gêne steene tafelen, geen slegt Manna beslôten in eene cêder Arke; maar daar is 't waaragtig lighaam en bloed van J. C. beslôten onder de gedaante van brood en wijn; daar word geen stieren bloed geofferd, maar 't waaragtig lighaam en bloed van C. J. zelfs; daar voldoet hij op eene uitnemende wijze aan zijne belofte: Ecce ego vobiscum sum... daar is de wetgêver zelfs.

Het zijn dan de tempels van het N. T. die plaatsen zijn daar wij vooral ons gêbed moeten storten. Indien de Heer den hêmel sluijt, en zijne genâdendouw niet laat nêderdâlen; daar is de plaats, daar hij ons zal verhôren. Indien niet alleen de sprinkhânen, maar allerhande beesten den wijngaard van de kerke des Heeren, omvroetten, den vrêde en eendragt in de zelve stooren, daar moeten w' om de vrêde van Jerusalem den Heer bidden. Drijgt, bezoekt Godt ons met zijne roede (met zwaard van oorlog, waarvan dâgelijks de nieuwspâpieren wâgen) in die plaatse is 't daar hij ons wil verhôren; daar is hij niet alleen têgenwoordig, maar têgenwoordig om ons gêbed te verhôren, mijne ooren zijn aandagtig op het gêbed des gênen die in dêze plaatse zal bidden.

Ach! of wij eens den ijver nâdagten, die de hh. van 't O. V. hadden om in dêze plaats te gaan bidden, wat ijver zugt zouden wij dan krijgen om met alle vlijt nâ onze tempels te lôpen, om den Heer aldaar te bidden?

Hoe was wel eer een David niet verblijd als hij mogt gaan in 't huis des Heeren? Ik ben verblijd (riep hij uit) in het gêne mij gezeid is: wij zullen gaan in 't huis des heeren Ps. 121
Hoe snokte hij nâ dien tijd als hij uitriep: Ik zal doorgaan naa de plaats der wonderlijke wooninge, tot in het huis Gods. Ps. 41-5
Wat ijver had een godvrugtige Daniël niet, die in zijne gevangenis driemaal daags zijn venster in de gevangenis ôpende en zig tempelwaards keerde om met zijn hert in den tempel te bidden? De Heiland C. J. zelfs hoe dikwils lêzen w' in 't Ev. niet dat hij tempelwaards optrok.? Hoe volgden zijne discipelen en eerste Christenen zijn v. B. daar in niet naa? Hoe staat 'er van Pet. en Joes niet dat zij ter 9 uure Act. 3-1 't uur des gêbeds opgingen naa den tempel? ‡ Ja zelfs het

‡ In 't algemeen zegd Lukas van d'eerste Kristenen: zij volharden dâgelijks &c. Act. 2-46

blinde Jódendom is huidigen dáge dézen ijverdrift nog
niet vergêten, misdien zij nog dágelijks Oostwaards 'er ge-
bedengesprêken, om alzoo 'er oudverlangen naaden tempel
daardoor te kennen te gêven. Ja kunnen zij nú niet meer
tempelwaards optrekken, zie maar eens hoe dat zij dáge-
lijks 's morgens, en 's avonds hier naader Sijnagógen gaan
om'er morgen en avondgébed te doen.

Toonden dan wel eer Gods heiligen zulken ijver voor
den tempel, ja zien wij hoe 't blinden Jódendom daar nog
voor is? wat ijver behoorden wij Cbnen dan ~~meer~~ te toonen
voor onze kerken, en tempels van 't N. T.? wat ~~gree~~ mer
tigheid, en blijdschap behoorden wij ons ~~meer~~ derwaars
te spoeden?

Maar helaas! waar is die ijver, en drift voor Gods huis
onder de Cbnen te vinden? hoe veelen zijn'er ~~meer~~ die de
tijd, en gelégentheid wel hebben, of konden máken, om
dágelijks, of ten minsten eenige keeren in de week, naar
Gods huis te kómen, om d' onbloedige offerande van C...
daarbij te woonen, maar die liever blijven leggen luij-
ëren op 'er bedden, of die te luij zijn om'er te klêden
of die 't te wijd te lópen is? Ô, ô! alle de déze moeten
vrêzen dat ook zelfs de blinde jóden, dat ook zelfs de pha-
risé van ons Ev., die opging naaden tempel om te bidden
in dit stúk hen zal veroordelen ten jongste dáge.

Wat nu aangaat het uiterlijk gebaar van bidden, hier van doorn...

Conclusio: (Wel aan dan A. A. willen wij dit
onheil ontwijken, Laat ons (om met Paulus te
sprêken Heb. 10-24.)) Wij sluiten en zeggen met den Apostel: laat ons onze vergaderinge niet ver-
láten, gelijk dat zommiger gewoonte is. Laat ons ge-
te zamen kómen, daar ter plaatze ~~daar~~ alwaar de gebéden het kra-
tigste zijn, en 't eerst verhoord zullen worden, als geschie-
dende uit náme van de gansche kerke van Cbs, als zijnde
gebéden die geweld doen op den hémel, en waarvan ... zegt
Tertulliaan: Hac vis deo grata e. Laat ons geern daar
te zámen kómen daar de kranken en flauwen onderstevnd
en opgewekt worden door 't v. B., en de gebéden der kloek...
Laat ons met liefde daarbij eenvergáderen, wêtende dat
Jesus gezeid, dat daar'er 2 of 3 in zijnen náme vergáderd
zijn, hij in 't midden van hen is, en hen al wat zij willen
zal geworden, Jesus ook nog veel meer is daar zij ne ge-
meente uit náme van de gansche kerke vergaderd, en dat
hij vervolgens daar ons alt'hans zal gêven, het géne wij
hem, naar behóren, zullen vrágen. O ja! dan zal ons gêven ...

ik wil nú niet sprêken van die ook zelfs op gebodendágen naa Gods huis niet kómen, of kómen z'er al, die zig met een Misje 's morgens vergenoegen, en verders op die dágen naa Gods huis niet omzien, maar liever naa de kroegen, tuijnen, of uit kuijëren gaan, van déze, zeg ik, spreek ik niet eens, want ijder een ligt ziet dat déze gansch geen ijver voor 't huis des Heeren hebben. Maar behalven déze hoe veele Cbnen zijn'er nog al ~~niet~~ die wijnig voor Gods huis genêgen zijn? Immers hoe...

Dnica X.
Post Pent:
1734.

Pharisaeus stans haec apud se orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus. Luc. 18. v. 11.

De Pharisee staende, bad aldus bij zig zelven: O godt, ik dank u, dat ik niet en ben gelijk d'andere menschen, roovers, onregtvaerdigen, overspeelders, of ook als deze tollenaer.

Onder veele en meenigvuldige voorzegginge der propheten wegens den toekomende Messias is zeker gene van de minste geweest dat hij in geregtigheit en niet na de schijn oordeelen zoude.

Zoo is 't dat de Propheet Isaias van hem spreekt c. 11. alwaer naerdat hy zyne geboorte had voorzeit terstond daer by voegt, ende zegt: hy zal geen vonnis strijken op 't gezigt der oogen, en niet bestraffen op het gehoor der ooren, maer hy zal oordeelen in geregtigheit en stryden in regtmaetigheit.

Dnica X.
Post Pent:
1734.

NB post Summum Sacrum post 3um vere compendiosè.

De tollenaer van verre staende, wilde zelfs zyne oogen na den hemel niet opslaen: maer hy sloeg voor zyne borste zeggende: o godt weest my zondaer genadig. Lúk. 18. v. 13.

Onder veele deftige spreúken der oúden, is deze zeer aenmerkelyk: Kent u zelven.

aenmerkelyk zeg ik is deze spreúke want'er waerlyk niets zoo voordeelig, niets zoo noodig dan zyn zelve wel te kennen. hier van hangt af alle welvaeren, zoo in 't wereldts als in 't geestelyk. Dog veele bedriegen zig hieromtrent hun zelve want veele alleen maer hunne voordeelen, daaden en goede werken kennen zonder op hunne gebreeken te letten, daer 't nogtans die alleen maer zyn die hun zelve wel en met eene goede kennisse kennen, die al zoo veel ja eer op hunne slegte toestand en gebreeken letten als op 't goed en de weldaden die zy van god ontfangen hebben. In 't hedend. Ev. komen ons twe menschen voor die hun zelve op beide dere wijzen verschidentlyk kenden, de Pharisee en de tollenaer. De Pharize kende alleen maer &. De tollenaer kende zig voor 't geen hy waerlyk was &.

t zal ons veel stigtiger weren 't gedrag van den tollenaer als dat van den Pharize ten v. B. voor te stellen. weshalven 't voorneemen ook weren zal met ul na te gaen 't geen d' Ev. van 't gedrag van dere tollenaer meld om onze ondervegtinge daer in te vinden. 't geen zal weren &

't eerste dat d' Ev. zegt van den genen die w' ons ten v. B. hier voor willen stellen is dat hy hem een tollenaer noemt. 't ampt van een tollenaers is niet quaed in zig, want Jesus Reddite quæ sunt Cæsaris & geeft aen een yder het geene hem toekomt: geeft schattinge dien gy de schattinge, tol dien gy de tol schuldig zyt. 't was dan niet quaed & maer 't was zondig en quaed door dien zy de menschen kneevelden & zoodat de tollenaers by yder een voor de grootste zondaers gehouden wierden en zoodanig eene tollenaer was deze, dit merkt de schrift aen, tot onze troost. god verstoot niemand: De zoon des mensche is komen zoeken en zalig maken 't geen verlooren was & venite ad me omnes & Indien de boose boete doet over alle zyne zonde alle zyne boosheden zal ik niet gedenken, heb ik wel behaegen in de dood des zondaers? heb ik niet liever dat hy zig van zyne wege bekeere en leve? Nolo mortem peccatoris sed ut convertatur et vivat & En dit zien w' in deren tollenaer. hier in dient hy ons tot troost & indien wy nogtans doen 't geen d' Ev. van hem getuijgt stans à longe ~~[illegible]~~ audebat oculos in cælum levare

Matt. 22-21.
Rom. 13-7.
Matt. 9.
Lúk. 15.
Matt. 11.
Ezech. 18-23..

Zie daer wat deze tollenaer deede
1o. hij kende zyne zonden, deze kennisse bragt tot eene
2o. ootmoedigheit en vernedringe Stans à Longe
3o. Deze ootmoedigh. deed hem over zyne zonden schaemen
nec audebat oculos &c.
Dit moeten alle zondaers doen willen ze met den tollenaer
vergiffenisse verhoopen, zal 't v. B. van den tollenaer hen
tot troost kunnen dienen.
1o. De tollenaer kende zyne zonden en dit is 't onderscheit
tussen de lighaemelyke en geestelyke ziektens. Eene lig-
haemelyke zieke kan genceren worden zonder zyne ziekte te
kennen &c. dog een geestelyke zieke kan niet &c. hierom is 't
noodig zyne zonden te kennen. De Pharize kende die niet
en daerom is hy niet &c. zoo is dat David Ik ken mijne
Ps. 50-6. boosheit, en mijne zonde is altyd voor mij. Ik heb mijn mis-
Ps. 31-5. daet voor u beleeden, en mijne ongeregtigheit hebik niet ver-
borgen, ik zal tegen mij mijne ongeregtigheit den heere belie
zoo de tollenaer &c. zoo moeten wij &c. en dus zal deze kennis
ons ook tot een waere ootmoedigh. brengen gelyk de tollen.
2o. De tollenaer kennende &c. verootmoedigde zig stande
zoo moeten wij ook &c. Magdalena Stans retro secus pedes
Petrus Exi à me quia homo peccator, Leprosi Steterunt
à Longe Levaverunt vocem &c. Dne ô sum dignus &c.
Die en zyn 't dan niet die meinen genoeg te weeten, kunne zon
te kennen, en aen den Cruster beleeden te hebben, om terstont
voor in den tempel te komen, dat is tot de h. geheimenis
en tafel des heeren te naederen &c. onen &c. de verlaeren
zoon vraeg niet de ring, de tabbert, de tafel &c. maer fac
me sicut unum de mercenariis zoo moeten wij &c. zoo de
tollenaer &c. En zoo zullen wij ons voor god verootmoe-
digende ook gelyk de tollenaer met eene heilige schaemte
overdekt worden,
3o. de tollenaer stans ô audebat &c. zoo moeten wij
~~sic tollenaer Ik ben schaem~~ de oogen niet op slaen is een tee
van schaemte &c. Esdras biddende voor de zonde des volks
wierd met schaemte belaede Ik ben schaemrood heere en
ik schaeme mij mijn aanzigt tot u op te heffen, want onze
1 Esd. 9-6 boosheden zyn boven ons hoofd gewassen. Manasses om mijne
boosheden ô god ben ik niet waerdig den hoogen hemel te aen
Orat: Manass. schouwen. zoo ~~moeten wy~~ deed de tollenaer zoo moeten wij
zoo zullen wij ook nog verder gaen en met de tollenaer
voor onze borst kloppen en zeggen ô god wees ons &c.
zoo deed de tollenaer.

hy sloeg voor zyn borst te kennen geevende dat uit 't
hert voortkomen de quaede gedagten, doodslagen, overspelen   Matt 15-19.
hoereryen, dieveryen &c. 2° gelyk dit uit 't hert zoo moet
ook de droefheit uit 't hert: bekeert u tot my van ganscher   Joel 2-12
herte zoo deed de tollenaer zoo moeten wij, en zoo zullen
wy onze droefheit gelyk de tollenaer ook door uitwendige
werken toonen.

De tollenaer heeft het zoo moeten wy ook. ~~die~~
verre zyn dan bedroogen die zeggen dat god 't uitwendig niet
vereischt wy zien 't in de tollenaer, zoo wilde god dat de joden
zig uit er herten zouden bekeeren, maer voegt er by: met   Joel 2-12
vasten met traenen en met geween. zoo David lavabo
Petrus exiens flevit, Magdalena &c. zoo de tollenaer
zoo moeten wij ~~en dit zoo~~

Jas zoo groot was de droefheit dat hy uitborst ook
zelf in woorden en zeide

Pharisæus stans hæc apud se orabat; Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus.

Luc. 18. v. 11.

Dnica x. post Pent. 1735.

62.

Wel waeragtig is de spreuk van Paulus Rom: 3-23. v. 1.

Allen, zegt Paulus, hebben ze gezondigd, en hebben geen roem bij godt. Ja, zoo zeer is deze spreuk waeragtig dat, teste Joanne, dat, indien wij zeggen, dat wij geen zonden hebben, wij ons zelve bedriegen, en de waerheid in ons niet is. 1. Jois. 1-8.

Indien het dan dus met ons menschen gelegen is, wat kan 'er dwaezer of uitzinniger wezen als zig voor te laeten staen dat men geen zonden of fouten heeft? Ja behalven dat zulks dwaes en uitzinnig is, zoo is 'er ook niets naedeeliger ter zaligheit: want indien iemand zig voor laet staen geen zondaer te weezen, zoo zal hij ook niet denken of bekommerd zijn om voor zijne zonden te bidden en vergiffenis te verzoeken. Non secus ac ægrotus, qui dum sanitatis opinione laborat, medicum rejicit et medicinam spernit.

At quid hinc sequitur? hoc scil: quod peccata ingravescant, et putrescant, dum non cognoscuntur nec aperiuntur, sicuti et se habet cum vulneribus quæ vulneratus non noscit, nec medico aperit:

Ad hunc statum, fatetur David, se fuisse redactum: Mijne wonden zijn stinkende en vuil geworden, om mijner dwaesheid wille. Ps. 37-6. putredinis causam, dicit et insipientiam suam, et illa insipientia est non cognoscere se peccasse.

De tali hominum grege fuit etiam Pharizæus Evangelicus, qui cum peccator esset, et gravium scelerum reus, se tamen peccatorem non reputabat sed justum. atque exinde provenit quod, ut in Ev: videmus, justitiam suam variam commemoret, peccatores alios taxet, peccatorum vero suorum mentionem nullam faciat. Deus, ait, gratias ago tibi.... T is deze Pharizeer dien wij voor als nu van wat nader beschouwen willen, wij zullen zien waer hij in te berispen is

Propositio Wij zullen zien waer in deze Pharisëe te berispen is opdat 't geen berispelijk is in hem, wij dit vermijden mogen

Attendite ^ na dat we eerst gezien zullen hebben, waer in hij eigentlijk niet in gezondigd heeft.

Evangelio hodierno mirum quam abutuntur acatholici contra Catholicos, quos passim vocant Werkheiligen nam cum Pharizaeus cum bonis operibus, quae jactabat, à Dno rejectus sit; et Catholicos, qui opera requirunt et in iis quandam fiduciam ponunt, in hujus Pharisaei persona jam modo damnatos et rejectos ee clamitant. At vero quam graviter in hac sua persuasione fallantur paucis elucescet!

Igitur in primis non peccavit in eo Pharisaeus quod in se recognoverit virtutes et bona, quae habebat et fecerat, et mala quae non fecerat, et in eo confiderit, in hoc duo non peccavit. Etenim Scriptura ipsa justificationem hominis operibus

Jac. 2-23..... tribuit. Audi Jacobum, Ziet gij wel dat de mensch door de werken geregtvaerdigd word, en niet alleen door 't geloove. Et probat exemplo Abrahami. Abraham pater noster, inquit Abraham onze vader is die niet door de werken geregtvaerdigd, als hij zijnen zoone Isaak offerde op een autaer? q. d.

Rom. 2-13. Item Paulum. De hoorders der wet zijn niet regtvaerdig voor godt, maer de doenders der wet zullen geregtvaerdigd worden.

Adeoque si Scriptura ipsam justificationem operibus tribuit, Pharisaeus non peccavit collocando fiduciam in bonis operibus suis.

Ja niets is 'er gemeender in de Schriftuer dan dat wij getuijgenissen en voorbeelden ontmoeten die ons aentoonen dat men op zijne goede werken eenigzins wel betrouwen mag.

Hoor hoe de Schrift spreekt van de werken van barmhertigheid bij v. b.

Tob. 4-11.. Aelmoes verlost van alle zonden en van de doodt, ze zal een groot betrouwen geeven voor den alderhoogsten godt aen allen, die de zelve uitgeriikt zullen hebben. geeft de aelmoes dan vertrouwen, zoo mag men oock 't zelve van alle andere goede werken zeggen.

4. Reg. 20-3 Zoo is 't dat de koning Ezechias in 't algemeen op al zijn goede werken betrouwende tot godt bad, en zeide: Ik bid u, Heere (zeide deze godv. koning) Ik bid u, Heere, gedenkt dog hoe ik voor u gewandelt heb in waerheit, en met een heel opregt hert, en dat ik gedaen heb, het geene voor u behaegde. zoo zoo bad deze koning...

En dog waerom niet? waerom zou men niet een zeker betrouwen op zijne goede werken mogen stellen, cum et in aliis operibus bonis et virtutibus, Sanctos fiduciam apud Deum posuisse Scriptura testetur. Sic Salomon. Memen

Gedenk, heere, aen David, en aen alle zijne weemoedig= heid.... Et Moijses veniam, deprecans pro populo Israel post erectum, et adoratum, vitulum, aureum, sic orabat: Recordare Abraham, Isaac et Israel servorum, tuorum... — Ps. 131. Exod. 32–33.

Mag men dan, wel op de deugden en goede werken van anderen betrouwen? zoo mag men ook zekerlijk op zijne eigene, wel een zeker betrouwen stellen.

adeoq̃ ō peccavit Pharisaeus collocando fiduciam in bonis operibus.

Deinde ō peccavit Pharisaeus praecise in eo quod bona opera sua protulerit, atq̃ de iis aliquomodo gloriatus sit. Etenim hoc ipsum à sanctissimis multoties et laudabiliter factum reperimus. Iob. longa, brace opera sua enumerat: Ik heb mij met de geregtigheid bekleed, ik heb mij met de regtvaerdigheid als met een kleed en kroonmutse opgeschikt, ik ben het oog geweest van den blinde, en de voet van den kreupele en ik was een vader der armen..... — Iob. 29–14...

David saepius innocentiae atq̃ bonorum operum suorum cathalogum texit: Ik heb de wegen des Heeren onderhouden, en ik heb niets godloos tegen mijnen godt bedreeven. alle zijne oordeelen heb ik voor oogen, en zijne geregtigheden heb ik niet van mij gestooten. — Ps. 17–22

Paulus gloriatur, dat hij niet minder is als d'uitmuntenste onder d'apostelen, quod plus o̅ibs laboraverit. Et 2. cor. 11. refert opera sua, et supplicia varia quae propter Xum pertulit. — 1 cor. 15.

Non igitur malum, ē in se bona facta sua recensere quin potius licitum et laudabile ē, et hoc variis casibus. 1° ex zelo Divinae gloriae. Sic B. V. M. Mijn ziel maekt groot den Heere... omdat hij de geringheid zijner dienstmaegd heeft aengezien,... Sic David, Koomt, hoort toe, gij alle die godt vreest, en ik zal vertellen, hoe groote dingen hij mijne ziele gedaen heeft..... — Ps. 65–16.

2° ad defensionem laesae famae, hac occasione Paulus saepe sua bona opera recensuit, ut videre ē in actibus apostorum,...

3° ad proximum excitandum. Sic iterum saepius Paulus Imitatores mei estote sicut et ego Xti. Bonum certamen certavi,.... reposita ē mihi corona justitiae. et sic alios excitat ad idem certamen, proposito suo exemplo, et remuneratae corona accepta.... Et Chs: sic luceat lux vra &c — 1. cor. 11– 2. Tim. 4–

Verre van daer dan dat het quaed in zig zou zijn zijne goede werken op te tellen, ~~[illegible]~~ integendeel prijsbaer en loffelijk is in verscheide vorvallen en gelegentheden.

Vervolgens ~~[illegible]~~ is de fout van den Pharisee van 't Ev. eigentlijk daer niet ingelegen, dat hij op zijne werken betrouwde

en die als op ging tellen, zeggende Heere godt, ik dank ü
dat ik niet en ben gelijk d'andere menschen, roovers, onre
vaerdigen, overspeelders, of ook als deze tollenaer, Daer in
zag ik, in 't optellen zijner goede werken was hij eigent
lijk niet berispelijk, maer berispelijk was hij uit verschei
de andere hoofden, zoo als dit uit zijne eigene woorden ligt
is na te gaen.
Ae 3o. in eo peccavit quod in se ipso confideret, qui
A hij was van 't getal der genen tot dewelke Xus deze gelijkenisse gesproken heeft, qui in se confidebant..... — omnia illa opera, quæ enumerat, suis viribus peregisset, ita
in se o erat, opera enumerare ut vidimus, sed malum ea
enumerare quasi per se suisque viribus ea fecisset. Et in hoc
culpandus e.
1o. is een vaste waerheid dat w' uit onszelve niets ver
mögen, tot het goede. Per peccatum Ada adeo infirmatum
e genus humanum ut nihil boni ex se possit. Audi Paulum:
2. cor. 3-5. — wij zijn van onszelve niet begquaem, om iets te denken, als uit
ons zelve: maer onze begquaemheid is uit godt. Item: het
Phil 2-13 — is godt die in ü werkt, het willen en 't volbrengen, naer het
wellbehaegen. David, statim ut dixerat: Gij hebt bevoolen
Ps. 118-4.. — üwe geboden stiptelijk te onderhouden, subdit: ach of
mijne wegen bestierd wierden, om üwe beveelen t'onderhouden
q. d. Ik kan mijne wegen niet bestieren, maer gij, o heer
moet mijne voeten bestieren, daerom wensch ik, daerom
bid ik, dat door ü, en üwe genaede mijne wegen bestierd
mögen worden om üwe geboden stiptelijk t'onderhouden.
Zoo zoo was david overtuijgd van zijne magteloosheid
tot 't goede. vervolgens hierin zondigde de Pharizeë
dat hij zig voor liet staen, 't goed uit, en door zijn zelven ge
daen te hebben.
~~Ongetwijfeld~~ Wel is waer De goede werken, die wij doen, zijn ook onze
werken. Immers de h: geest, spreekende van de werken
die de deugdelijke menschen hier gepleegd zullen hebben
de h: geest, zeg ik, hier van spreekende zegd, dat hunne
Apoc. 14-13. — werken hen volgen zullen. ~~zullen de goede werken~~
Noemd dan de h. geest de werken der genen die in den heer
sterven, hunne werken, zegd de h. geest dat hunne werken
hen volgen zullen, zoo zijn ook de goede werken, die wij
doen, onze werken: vervolgens wat quaed was 'er in dat
Pharizeë de werken die hij deede, aenzag als zijne werken
N tot antwoord dienD: dat de goede werken, die wij doen
H want gelijk de h. Augs zegd: Qui creavit te sine te, non salvabit te sine te; — zekerlijk 2. onze werken ten 3. deelen 3. zijn om dieswille dat wij
met gods genaede, en door gods genaede mede moeten
werken, H maer nogtans ~~[illegible]~~ de voornaemste oorsprong
van alle goed is god. weshalven Xus zelf zegd: sine me
Joan. 15- — nihil potestis facere, zoodat w' ook zelfs zonder hem niets
2. cor. 3-5. — goeds kunnen denken, dicente Paulo. Non quod simus

sufficientes aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis
sed sufficientia nostra ex Deo e. Vervolgens god, is
zoo veel als d'oorsprong en uitwerker van alle goed, ende
mensch, is als 't werktuig en instrument van god. zoodat
voet de mensch iet goed, dit niet aen den mensch, maer
aen god, d'eersten oorsprong van alle goed, toegeschreven moet
worden.

Exemplum sume: sicut gloria et honor pulcerrimae
imaginis depictae redditur opifici, e penicillo, sic virtutis
Deo et e hoi tribuendus e. Hinc Isaias: Zal de bijl   Isa. 10 – 15.
zig beroemen, tegen die met haer hakt? of de zaeg zig verheffen
tegen die met haer zaegt? dat is even eens als of de roede
zig verhief tegen die haer opheft. daerom zal de godt der
heirkragten, aen zijne vette mannen magerheit toezenden.
Et ideo jure Psaltes regius ait: Non nobis Dne e nobis   Ps. 113
sed noi tuo da gloriam. En d'Apostel: qui gloriatur in Dno glorietur.   1. Cor. 1-31.
Simili declaratur: Lege civili prohibetur opificibus, ne
nomen et insignia collocent sua in aedificiis, quae sumptibus
reipublicae fiunt, licet ipsi ea aedificent: Licet ergo homo,
ut instrumentum opera virtutis perficiat, cum Deus sump=
tus praestiterit, e sibi adscribendum aut in eo gloriandum
sed Deo gloria tribuenda e. Et sic cum Paulo dicendum:
Non ego, sed gratia Dei mecum.... Et in hoc Pharisae-
us Ev: peccavit: Ipse sibi hanc laudem usurpare et
gloriari in virtutum operibus voluit, e numero eorum erat
de qbs Psal, dat ze betrouwen op hunne kragt, en roemen   Ps. 48 – 7.
op de meenigte hunner rijkdommen. Externe quidem gratias
Deo referre videtur, sed dum in virtutum officiis gloria-
tur inaniter, sibi interius gratias agit, als of hij door
zijne eige kragten eenig goed gepleegt, of deugd beoefend
had. Et ideo de eis erat ad quos Xtus hanc parabolam
dirigebat, te weten die als regtvaerdigen op haer zelve
betrouwden: Hij betrouwde op zijn zelve als of hij regt=
vaerdig was, als of hij de goede werken die hij opnaemde, zelf
en door zijne eige kragten gedaen en uitgewerkt hadde.
En hier in is hij eerst en vooral grootelijk te berispen.
[De hoc Pharisaei vitio vide Latius Osorium in hac
Dnica. conc. 1. Tom. 2. pag. 423.....]
Daer en boven zoo is deze Pharizeer ook nog al te beris=
pen, 1o dat hij zijne regtvaerdigheid alleen maer deed be=   Singula hac
staen in operibus externis. Et hoc coe Pharisaeorum vitium &   puncta deduci.
2o dat hij opgegaen zijnde om te bidden, nihil tamen
petierit, sed quasi saturatus sua justitia nihil sibi vellet
adjici... 3o In eo quod se aliis praeferret, eosque contemneret...
At de his vitiis jam agere e libet, tpus nunc
effluxit, in futurum reservamus. Iam dicta sufficiant.

Conclusio

Agite A.A. zien wij in dezen Pharizee waer in dat hij te berispen is, zoo moet ons zijne V. B. en ongelik zijne fouten leeren vermijden. Daer toe, en tot dat einde verhaelt ons de schrift de fouten en gebreeken van andere. Sic vult Paulus dat wij heidenen uit den val der joden, ons voordeel zullen trekken, dat wij zullen leeren ons niet te beroemen, dat wij zullen bemerken en aenbidden gods goedheit en barmhertigheit, als ook zijne gestrengheid en barmhertigheid, zijne gestrengh: over die gevallen zijn, te weten de joden; en zijne barmhertigheid over ons heidenen die hij in de plaets der joden aengenomen heeft. zoo zeg ik wil Paulus dat w' uit den val der joden, ons voordeel trekken zullen. Idem vult Scriptura, de qua in particulari. Sic ex Pharisaeo discere debemus....

Rom. 33 - 37....

Heeft de Pharizee op zijn zelven betrouwd, en op zijne eige kragt, en is hij daerom verstooten,.... zoo moeten wij daer uit leeren, onze eige magteloosheid tot goed: God moeten w' erkennen als d' oorsprong van alle goed. hij is 't die 't goed in ons begint, verwordert, en voltrekken moet.

Dominica 10. Post Pent. 1737.48.

NB e prosecutio Anni 1736.

Non sum sicut cæteri hominum, Raptores, Injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Luc. 18. v. 11.

Moses referens creationem mundi, et oia quæ in eo st, ait: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona. A. A.

Indubie hoc dicto Mosis nihil verius: quid enim nisi valde bonum à summo bono dimanare pt, adeoq cuncta erant optima, et perfecta, erantq apta ad hoem, ea contemplantem, ad veram Dei cognitionem, et cultum perducendum, uti docet Paulus Rom. 1.

Hoc qmvis verum sit, scil: quod oia fuerint bona, et perfecta, bonoq usui destinata, equidem mala et plurimis perniciosa facta st, abusuq eaa fuerunt. ~~Gods~~ De schepselen Gods zijn tot een grouwel geworden en tot bekoringe van de zielen der menschen, en tot een strik voor de voeten der dwaese. Sap. 14-11.

Quotidie id videre e in rebus naalibs et indifferentibus v. g. argento, auro, cibo, potu et similibus, qua ex naa et creatione bona, malo usu deveniunt mala et perniciosa.

Immo o tt in rebus istis indifferentibus id locum hbt, sed (quod mxe mirandum) in rebus spiritualibus, quæ etiam optimæ st, et o ob alium finem, qm salutem humi gris, instituta st v. g. in virtutibus, oisq gris bonis operibus, hæ bona, malo usu deveniunt mala et perniciosa.

Probam hujusce rei hbmus in hod. Ev. Ibi Charitatis virtutes, graas divinas, piaq opera, quæ oia

ex se bona, et salutaria erant, perverso usu reddit mala, sibiq in æternum nocitura.

Magnum certè malum in hoc Pharisæo, at quamvis magnum ō tn unicum, nam et multa alia vitia in hoc Pharisæo annotantur.

Proposition Lubet hodie aliqua hujus Pharisæi vitia recensere, ut discamus ab iis cavere, atq sic justificati cum Publicano Ev: in domos nostras descendamus. Vos interim Attendite.

Multa atq diversa in Pharisæo Ev. vitia annotantur, dog om ons na de bepaelde tijt te voegen, zoo zullen we nu alleenig maer van die fouten spreken die ons in de text of opgenome woorden aengewezen worden. De text vermeldt, dat Pharisee zelf zeide Ik ben niet gelijk d'andere menschen, roovers, onregtvaerdigen, overspeelders, of ook als deze tollenaer.

1º Ex his Pharisæi verbis patet primum ejus vitium fuisse, quod justiam et sanctitatem suam in eo collocaret scil: quod ō esset raptor, injustus aut adulter Ik ben niet /ait/ gelijk... quasi verò justitia et sanctitas in eo csisteret, quod graviora quædam peccata ō committamus.

Certè in eo errabat hic Pharisæus. Plena justitia ō tt exigit quod nos caveamus à qbsdam gravioribus peccatis ^ quantum huma infirmitas patitur sed ab oibs, nec tt à gravioribus sed et à mi gravibus Iac. 2-10. Want zoo wie de geheele wet onderhoudt /ait Iacobus/ en maer in een ding overtreedt, die is schuldig aen alles geworden.

Item plena justia ō exigit tt abstinentiam à peccatis, sed et practicam virtutum, juxta illud scriptura: Declina à malo et fac bonum.

Error itaq Pharisæi in eo erat quod...

Nos autem si rectè coram Deo justi et sancti esse volumus in his ab hoc Pharisæo nos disjungere dbmus ō tt abstinere dbms à gravioribus qbsdam peccatis ^ quantum possumus sed ab oibs, sed à minoribus. Want die gezeit heeft Iac. 2-33. inquit Iacobus, Gij zult geen overspel doen, heeft

ook gezeit: gy zult niet doodslaen. Indien gy dan wel geen overspel doet, maer eger doodtslaet, zoo zyt gy een overtreder der wet geworden. quod autem hic Jacobus de praeceptis ō occides, ō mæchaberis Lqtur, sic et de oibs aliis Loquendum ē. Qui dixit ō furaberis, dixit et ō invidebis, ō detrahes, ō superbies, ō temere judicabis, ō vindicabis, ō male Loqueris, ō jurabis &c adeoq et ab his abstinendum.

Deinde ō tt à peccatis abstinebimus, sed et bona opera practicare dbmus. De parentibus Jois Baptistæ dr, qd erant ambo justi ante Deum, et statim subditur, incedentes in oibs mandatis et justificationibs Dni, sine querela.

Sic et nobis in oibs mandatis Dei, incedendum, si velimus vere ēē justi coram Deo, sequi, ō dbmus pharisæum Ev, qui tt aliqbs externis operibus / v. g. jejuno bis in sabbato, decimas do oium quæ possideo / contentus erat, et quæ graviora erant legis transgrediebatur, et negligebat. Non sic, ō sic si vere justi coram Deo ēē volumus, ō delectatur Deus aliqbs operibus externis, nisi interna, quæ lex mea respicit, et ea, quæ graviora st legis, comitentur.

Igitur hoc Pharisæi vitium diligenter evitabimus si vere justi ēē desideremus.

2º Alterum hujus Pharisæi vitium erat, quod gloriaretur, seseq Laudaret, eo quod quædam peccata ō commisisset, cætera vero qbs immersus ~~erat~~ et quorum reus erat, ō agnosceret, sed quasi inscius præteriret. Jactabat / ut in textu videre ē, quod ō eet raptor, injustus, adulter, et interim committebat judicium temerarium, detractionem, superbiam, vanam gloriam &c de his ō Lqtur, nec agnoscit, sed quasi inscius transibat.

Habet hic Pharisæus multos in eo hodie imitatores. O! incredibile ē hoe wy ons weeten te kittelen in de zonden daer wy juyst niet aen vast zyn, en hoe wy den onwetenden weeten te spelen, en voor ons eige zelven vergeeten, en als onwetend, verbygaen die zonden en fouten, daer wy aen pligtig zyn.

Je zult menigmael menschen, die gierig en onregtvaerdig zyn, die haer met bedriegen, behelpen, zeg hooren roemen en pryzen: Ik (zeggen ze) ben geen verquister geen zuyper, geen zwelger, et incurrum in quo delinquunt transeunt, ac si malum o est.

Hebje Dronkaers, je zult dikwils zien, dat die haer ook al pajen en gerust stellen, met het geen ze niet en doen: wel ik sweer niet (zeggen ze) ik hoereer niet, 't is waer ik drink nu en dan wel een glaesje, maer dog 't is van 't myn. Ik neem myn beroep of werk altyt waer, ik verwaerloos myn huishouden niet, ik verspeel of verdobbel het niet.

Hebje onkuische menschen, o! het ontbreekt hen ook niet of zy kunnen ook al iets vinden, tot haere gerustigheit, en weeten haere fouten voor haer zelven, te verbergen. Atq. et sic hodie multos invenies similes pharisaeo.

Quid stultius qm ita agere? ijder een zou den pharisee verfoejen en veroordelen, en zie nogtans men doet het zelfde het geen graed keurt in den Pharisee van 't Ev.

Absit a nobis A.A. dat wij den Pharisee naevolgen zouden - - - - - - - - -

3°. Denique et illud in hoc Pharisaeo vitium, et tertium annotandum e, scil: qd eodem tpore quo sese excusabat de criminibus, quorum tn reus erat, de iisdem accusaret et condemnaret proximum, scil: Publicanum. Hy was een rover, en onregtvaerdige, et tn ait o sum et sic dijudicat proximum suum tqm istorum reum. Non sum (inqt) sicut caeteri hoim, raptores, injusti adulteri, velut etiam hic publicanus.

Habet hic Pharisaeus multos imitatores. Et sane multi, qui sua facta propria altyt goedkeuren, et eadem facta in aliis dijudicant. utuntur duplici pondere, qd Scriptura abominabile pronuntiat. Gewigt en gewigt (zeit

Prov. 20-10 de Sapiens) maet en maet, zyn beide gaer afgryselyk by God. ze hebben een ander gewigt, en een andere maet, waer me ze hunne eige werken meeten, en een ander gewigt en een ander maet, waer me ze huns naesten daaden wegen en meten altyt weten ze haer eige gedrag te regtvaerdigen te bewimpel

te verbloemen, en te verschoonen. ze zyn heel gauw in, redenen uit te vinden, waer door zy weten, te regtvaerdigen, al het geen ze doen, ze verbeelden zig, dat al het geen, zy doen, billyk en prijsselyk is, ze weten, aen al haer doen, een goeden draay te geeven, en, zoo haer gedrag al te beswaerlyk qúaed is, ze weten dit door het voorwenden, van een goed inzigt nog al te verschoonen.

Maer respectú proximi alio útúntúr pondere et mensúra, pondere scil: et mensúra gravi, door welke ze al haere daaden drúkken, ze veroordeelen, eens anders doen, ze lasteren, haere daaden, ze weten, al haer gedrag te beschúldigen

Sic videas multos qui avari st et insatiabiles in desiderio acqúirendorúm bonorum tporalium, et nil fermè aliud faciunt qm rapen en schrapen. At interim, se geven, aen haere gierigheit de naem, van voorzigtigheit en goede voorzorg, ze weten haer gedrag te regtvaerdigen als maer zynde een goede voorzorg.

Idem dicito de aliis qui adeo avari st, ut ō audint sibi ex bonis súmere necessaria, et domesticis vix praestent, qd illis dbnt. Excusant id dicendo, dat ze zyn vyanden van d' overdaedt en onnoodige kosten.

Alii súperbè vestiti incedúnt etiam súpra statúm, at excúsant dicendo dat het maer sindelykheit en nettigheit is.

Alii st garrúli et dissolúti in moribús súis. at excusant, dat het een welleventheit, en een vrolykheit des herten is. Atq sic propria súa facta excúsant.

At alia mensúra, eosdem actús metiúntúr in aliis. condemnant alios, si videant eos intentos auctioni bonorum tporalium, avaros, cupidos et insatiabiles judicant. &c / idem dic de aliis memoratis casibus, quos sinistrè in aliis dijudicant. / Non aliter ac hic pharisaeús qui se excusans proximum calumniabatur et dijudicabat

O! qm recti past op dit zoort van menschen qd. Xus dicebat, qd videant festucam in oculo fratris trabem autem quae in oculo proprio ē ō videant.

Rom. 2-3. Item, illud Pauli: O mensche wie zijt gij die oordeelt want door dien gij een ander oordeelt, zoo veroordeelt gij u zelven, dewyl gij de zelve dingen doet, die gij veroordeelt.

We moeten, ons in deze deelen afzonderen van dit gedrag des Evangelische Pharize. En, voor eerst omtrent ons zelven, we moeten ons zelven niet meer toegeeven in onze gebreken en fouten, als een ander, ja omtrent ons zelven moeten we strenger en straffer zijn, als tegen anderen, we moeten onze eige zonden geenzins verkleynen maer veel eer verswaeren, gelyk we ze best kennen, die ze zelf bedreven hebben, we moeten de balk in onze eigen oogen aenschouwen.

Et proximum nostrum quod attinet. We moeten na het voorbeelt van dezen pharise zoo ligtvaerdig en gereed niet wezen om hem te veroordeelen en zyne daeden te

Matt. 7-5. lasteren. Hic locum habet quod monet Xus: Doe eerst de balk uit uw eigen ooge, en dan zult gij zien om den splinter uit uws broeders ooge te trekken. Eodem loco

v. 3. monet nos oes Salvator: Wagt u dat gij niet en oordeelt opdat gij niet geoordeelt word. Hinc et Paulus: wat

Rom. 14-10 veroordeelt gy uwen broeder? of gij ook, wat veragt gij uwen broeder?..... Een yder van ons zal voor zig zelven Godt rekeninge geeven. Daerom laet ons voortaen elkanderen niet meer veroordeelen. Sic et Iacobus: Broeders

Iac 4-11. spreekt niet qualyk van malkanderen, die zynen broeder schend, of die zynen broeder veroordeelt, schend de wet en veroordeelt de wet.

Laet ons dan quo ad hoc, wat bedagtzaemer en voorzigtiger te werk gaen, laeten we met onze naesten voordraeren na den aerd van de liefde, quae cogitare malum, aut malum excusare conatur, die alles ten besten duid.

Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias tibi ago quia non sum sicuti ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus. Luc. 18-11.

Dominica 10 Pentecostes 1746. 57. 73.

'T is een al oud, en waaragtig spreekwoord: Woorden wekken, maar voorbeelden trekken. A. A.

Deze spreuk ziet eerst, en voor al op alle oversten, en Leeraars die daar door vermaand worden, dat 't niet genoeg is de waarheden met woorden smakelijk voor te stellen; maar voor al dat zij door 'er v. B. hunne onderdanen, en toehoorders op 't deugden spoor moeten voorgaan, en geleiden. Hierop sloeg 't gebod van Jesus: Sic luceat lux vra coram hoibs &

Woorden wekken, v. B. trekken, heeft 't oude spreekwoord, dat wel allen, doch bezonder den bedienaaren der kerke past, ook zelf voor zoo veel kunomt van Leeraaren aangaat, waarin zij zeer nuttig v. B. en gelijkenissen gebruiken, om hunne leere verstaanbaar te maaken, en in te prenten. Matt. 5. Dus onze &

Maar nog verder gaat de betekening van deze goude spreuke; zij leerd ons ook, dat men dan 't bekwaamste leeraard, als men zijne leeringe met gedurige v. B. exempelen en gelijkenissen verstaanbaar maakt, en dus den toehoorders inboezemd.

Dus onze opperleeraar C. J., geene leeringe bragt hij bijna voor den dag, of hij staafde de zelve door v. B., en gelijkenissen; 't gantsche h. Ev. is hier een bewijs van; waarom d' Ev. Matt ook zegd: Alle deeze dingen, zeide Jesus door gelijkenissen tot de scharen, en zonder gelijkenissen sprak hij hen niet, opdat & Matt. 13-34.

Jaa zoo verre ging deze manier van Jesus leeren, dat hij eene, en de zelfde leere door deselve meerdere v. B., en gelijkenissen gewoon was op te helderen, en vatbaar te maken, hoe ~~[illegible]~~ noodzakelijker de zelve voor zijne kerke ~~[illegible]~~ zoude weezen.

Tot bewijs hier van kunnen dienen alle die v. B., en gelijkenissen, waardoor Jesus ophelderde zijne leere van 't gebed. Hij wist hoe noodzakelijk 't zelve zoude zijn aan de zijnen, dat dit 't kragtigste hulpmiddel zou zijn, om hem tot hulp, en bijstand te trekken. Dierhalven nauwelijks leerde Jesus de noodzakelijkheid van de volherdinge in 't gebed, of hij voegde daar bij de gelijkenissen 't v. B. van eenen vriend, die zijnen vriend bewoog om in 't midden van den nagt op te staan, en hem brood te geven, niet om dat 't zijne vriend was, maar om dat hij hem door zijne aanhouden lastig viel. In 't begin van 't hoofdst., waar uit ons hed. Ev. genomen is, leerd de Heiland wederom, dat men altijd moet bidden, en niet verflauwen, en hij

bekragtigd deze zijne leze met eenander. v. B. naam van eene vrouwe, die door haar gedurig verzoek regt zelfs kreeg van eenen onregtvaardigen regter, niet omdat hij zijnen pligt betragde, maar omdat de vrouw door haar gedurig aanhouden hem zeo lastig viel.

Naa deze leere wild Jesus lezen de noodzakelijkheid van de nedrigheid in 't gebed, en tonen hoe schadelijk de hovaardigheid is voor de genen, die door 't gebed iets zoeken te verkrijgen. Dierhalven om dit te tonen begint hij wederom door v. B. de zaake op te helderen, hij steld eenen hovaardigen bidder voor in eenen pharizee, en eenen ootmoedigen bidder in den perzoon van eenen tollenaar, en zegd, dat niet de pharizee, maar de tollenaar geregtvaardigd naa huis toe keerde.

Onze opgen ~~text is~~ woorden zijn een deel van 't gebed, of beter van d'aanspraake van den pharizee tot Gode: de pharizee staande, bad aldus bij zig zelven: O God, ik dank u, dat ik niet ben gelijk d'andere menschen, roovers, onregtvaardigen, overspeelders, of ook als deze tollenaar.

Een v. B. van eenen kwaaden bidder, waarin veele fouten kunnen aangewezen worden, die ons al te zaamen moeten afschrikken van dezen verkeerden handel.

Propositio

Wij zullen dan dit deel van des pharizees gebed ~~worden~~ ~~text verrat~~ naar gewoonte eerst breder uitleggen, of verklaren, en in onze toepassinge gelegenheid nemen van de fouten te bestraffen, die onder dit kwaad gebed besloten zijn. Attende

Twee voorname delen van 't gebed des pharizees vermelden ons onze opgenomene woorden. 1e de manier, of 't uiterlijk gebaar met 't welk de pharizee Gode aansprak. 2e 't eerste deel van 't gebed zelfs, waarin hij God schijnt te danken, dat hij hem van 't gemene lot der menschen heeft uitgezonderd.

En wel 1e van 't uiterlijke gebaar zegd de Zaligm: pharizeus a stans orabat.

Verscheiden was eertijds 't uiterlijk gebaar van de bidders, edog in den tempel meest 1 staande, of wel 2 knielende, of 3 plat ter aarde neergebogen; van zittende op deze plaats te bidden word geen gewag gemaakt, mids den, volgens het gemeen gevoelen der uitleggers, in den tempel geene ~~geen~~ zetels of stoelen ~~waren~~, dan alleen voor den koning, en opperpriester; Immers vinden wij verscheide v. B. waaruit blijkt dat de Joden in 't O. T., en ook d'eerste Christenen in 't N. T. zo wel staande, als knielende, ja ook wel plat op
kunnen

hunne aangezigten leggende, gebéden hebben.
1. Zoo bad al staande een Abraham Gen. 18-22. Zoo de moeder van
Samuël 1. Reg. 1-26. Zoo de Levieten in den tempel. Qui statis in
domo Dni Ps. 133. Zoo leezen wij ook in 't N. T. dat de schijnheili- Ps. 133.
gen op de hoeken der straten al staande báden. Matt. 6-5. Zoo van
daag de Pharizee, en volgens deze manier van bidden zeide Chs
Cum stabitis ad orandum, Marc. 11-25.
2. Behalven dat men al staande bad, vinden wij ook dat men al
knielende bad. 2. Paral. 6. v. 12-13. zegd uitdrukkelijk, dat Salomon
ten deze staande, ten deze knielende gebéden heeft. dus 1. Esd. 9-5
dat Esdras al knielende voor 't volk bad. Dan. 6. vinden wij
dat Daniël de gewoonte had van 3 maal daags in zijne kamer naa
de kant van Jerusalem al knielende te bidden. In 't Ev. leezen
wij van verscheide, die of voor zig zelven of voor anderen den Heere
Jesus om eenige geneezinge vraagende, al knielende hem aanbaden.
Zoo bad ook d' eerste martelaar van 't N. T. de h. Stephanus als Act. 7-59.
hij gesteenigd wierd. Zoo Petrus als hij Tabita van de dood C. 9.
zou verwekken. Zoo Paulus, ~~als hij~~ die volgens de Joodsche Wet C. 21.
opgebragt, en onderweezen was, als hij zijne afscheid nam van die
van Ephesen, en met hen bad viel hij op zijne knieën neder.
3. Niet alleen knielende, maar ook plat ter aarde leggende báden
veelen. Zoo Abraham. Gen. 17-17 Zoo Elias 3. Reg. 18-42. Zoo Ju-
dith. 9-1. Zoo Jesus zelfs, als hij dat kragtig gebéd deed in
gethzemanies hof, viel hij volgens Lukas eerst op zijne knieën, en
daarnaa plat ter aarde néder.
Onder de 3 manieren van bidden waren wel de needrigste en
de kragtigste de twee laatste, naam. van al knielende, of plat
ter aarde leggende te bidden.
In onze opgenoomene woorden ~~daarteeron~~ zegd de Heiland, de Pharizee bad al staande; en voor zoo veel
Maar meind evenwel niet, dat hier alleen van 't uiterlijk geschik was zijn manier
des lighaams werd gesproken als Kristus ~~dertoom~~ van den Pharizee zegd, van bidden te
dat hij staande bad; geenzins; want behalven zijne uiterlijke te prijzen.
gestalte des lighaams, kwam hij ook voor den Heeze met eene opgeblaa-
ze, en staande ziele, hij was vol van vertrouwen op zijne inge-
beelde deugden, en goede werken, die door de hovaardije bedor-
ven waren, en hierom verhefte hij zijne ziele door eene opgeblaa-
ze hovaardigheid.
2° (1) Dusdanig dan staande hefte hij zijne gebéd op tot den
Heeze, en bad aldus bij zig zelven, (aitChs) O Godt, ik danku, &c.
Zietdaar 't eerste deel van zijne gebéd, waar in hij God schijnt
te danken, dat hij hem van 't gemeene lot der menschen heeft uitgezonderd.

Hij bad bij zig zelven, zegd C.S., omdat hij bij Gode niet bad, omdat Godt zijne gebéd niet goedkeurde, nog verhoorde: zijne gebéd zoû ten hemel hebben moeten klimmen, maar d'eidele roem over zijne deugden maakte dat 't bij hem bleef: want 't gebéd van eenen mensche, die in zig zelven zijne behagen schept (zeit S. Gregs.) klimt niet tot Gode. Maar in tegendeel (uit Sapins

Eccli. 35. 23. 't gebéd van die zig verootmoedigd zal door de wolken dringe

Hij bad dan bij zig zelven, en zeide: O Godt, ik dank ü

Men heeft géne groote uitlegginge nodig om deze woorden van dien hovaardigen bidder te verstaan; zij zijn uit zig zelven vat- en verstaanbaar. Alleen werpen d'Uitleggers hier eene zwârigheid op, naam of de Pharizé zig aan allen ont'velp gelijk alleen aan eenigen, i.e. of hij alle andere menschen, buiten hem, voor rovers, onregtvaardigen, en overspeelders aanzag, en zig alleen vrij kende van deze fouten, dan wel of hij zig alleen boven veele anderen verhefte, en de meesten onder hen stelde als bekende zondaars? De h. Augs. serm. 36. de verbis Dni is van 't eerste gevoelen, en meind dat hij alle andere menschen voor groote zondaars stelde, en zig alleen voor regtvaardig. Hierom zegd hij: „ diceret saltem Pharisæus, o sum sicuti multi hoes: Quid e sicuti cæteri hoium, nisi oes præter ipsum? Ego, inquit, justus sum, cæteri peccatores.„ van 't zelfs gevoelen is de h. Gregs. l. 23. in Iob. c. 7. die uit dien hoofde zijne hovaardigheid aantoond.

Maar ~~evenwel~~ 't is waerschijnlijker, dat hij zijnen roem op zijne hovaardigheid heeft gesteld, en alleen van de meeste menschen heeft gezeid, dat zij rovers, onregtvaardigen, en zondaars waren.

Iaa hij hield met dezen hovaardigen roem nog niet op in zijne zondig gebéd; maar voegde daar nog een ligtvaardig oordeel bij. Hij zag bij geval eenen tollenaar bidden, die ook met hem ten tempel was getreden, en zijne hovaardig gezigt op dezen boetvaardigen slaande, veroordeelde hij hem aanstonds, en stelde hem onder de rovers, onregtvaardigen, en overspeelders. O Godt (zeide hij) ik dank ü, dat ik niet ben, gelijk d'andere menschen, roovers... of ook als deze tollenaar. Ziet daar hoe ver die trotse # vervoert in onzett

Farisé zig liet vervoeren, dat hij den genen, die mee was opgegaan naa den tempel om te bidden, roekeloos veroordeelde, i.e. 1. zonder eenige kennisse van zoeken; 2. uit eenen geweldigen drift zijner hoogmoed; 3. zonder eenige agtneeminge op d'omstandigheden in welke de tollenaar toen in den tempel was. 4. voeg daar bij dat 't zijne zaak niet was om over dien t'oordeelen, en nog veel min hem zoo te veroordeelen →

Dus verre het verkeerd gebéd van den Pharizé opgenoomene woorden ~~[illegible]~~, een gebéd, indien men 't nog zoo eenen goeden naam gêven mag, opgevuld met verscheide soorten van zonden, en bij

127

bijgevolg een gebéd dat ons in onze toepassinge gelegenheid zal kunnen geven om hier verscheide fouten te bestraffen. **Applicatio**

En wel 1o. d'eerste fout van dezen biddenden Pharizé was zijne trotsheid, en opgeblazenheid. Hij bad al staande i.e. gelijk w' in d' uitlegginge zeiden, niet alleen staande naar het lighaam, maar ook met eene staande ziele; vol was hij van vertrouwen op zijne ingebeelde deugden, en goede werken, en hierom, alhoewel hij was opgegaan naaden tempel om te bidden, wierd hij van den Gode verstoten.

Een lesje voor ons Christenen 't welk ons leerd waarvoor wij ons in 't gebéd moeten wagten, en wat wij vooral in 't gebéd moeten betragten, willen wij bij Gode verhoord worden. Niets is'er daar wij ons zoo voor moeten wagten dan wel dat wij met eene staande, ik zeg, met eene opgeblazene ziele tot Gode in 't gebéd zouden spreken, en integendeel niets is'er noodzakelijker dan eene waare ootmoedigheid. Omdat de Pharizé al staande bad wierd hij van den Gode verstoten; en omdat de tollenaar zijne oogen uit beschaamte, en erkentenisse zijner onwaardigheid, niet dorsde naaden hemél sloan, is hij verhoord, en geregtvaardigd naahuis gekeerd, meer dan d'andere. 't Welk de Zeiland dan ook besluit met te zeggen: Want al wie zig verheft, die zal vernederd worden &c.

't Was op deze noodzakelijke hoedanigheid van 't gebéd, ik zeg, op d'ootmoedigheid, dat David zag als hij van Gode zeide: Ps. 101-18.
Respexit in orationem humilium, et non sprevit precem eorum; item Ps. 50-20.
Hier van ook d' Eccles: Oratio humiliantium se nubes penetrabit. Eccli. 35-21.

't Was de kragt van d'ootmoedigheid die eertijds wel bekend was aan dien grooten, en volmaakten bidder Abraham, 't was hierom dat hij zulkeene zorge droeg om door de deugd van ootmoedigheid als vleugels te maken aan zijne gebéd, als hij voor Sodoma bad. Weshalven hij zeide: Loquar ad Dominum cum sim pulvis, et cinis. Gen. 18
Met zulkeene gesteltenisse riep ook Daniel biddende voor 't volk: Peccavimus, iniquitatem fecimus &c. Dan. 9-5.
zoo ook Esdras: Deus meus confundor, et erubesco levare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostrae multiplicatae sunt super caput nostrum. 1. Esd. 9-6.
"Videte miraculum fratres, riep hierover wel eer uit de h. Augs. Altus est Deus, humilias te? descendit ad te. Erigis te? fugit à te. Quia excelsus est, et humilia respicit, alta vero a longe cognoscit." Want de Heer is hoogverheeven, en hij ziet op de nederigen, en de hoogmoedigen kend hij van verre. Ps. 137-6.

't is dan d'ootm. die de gebéden aangenaam maakt, en wiens gebrék alleen genoeg was om het gebéd van den staanden Pharizé te verstooten.

NB 73. Tempore effluxo hic conclusi

Maar A. A. indien het gebed door d'ootmoedigheid alleen
den Heere behaagd, hoe komt 't dan dat men zoo wijnig ootmoe-
digheid bespeurd in 't gebed van veel Christenen? want waar-
lijk indien d'ootmoedigheid in 't herte was, zij zoude zig uiter-
lijk in de ledematen ~~ver~~ openbaren. Gelijk de liefde noit
plaats grijpt in 't herte zonder dat zij zig ten laatste uiterlijk
~~ver~~ openbaard, zoo kan ook noit d'ootmoedigheid in 't herte zijn
woonplaatse hebben, of d'uiterlijke gestalte des lighaams,
voorn onder 't bidden, zal d'innerlijke geneigdheid te kennen
geven.

Maar, elaas! waar, en bij hoe wijnigen ziet men in Gods
huis zulkeene gesteltenisse? Daar zijn 'er, Godt beterd! die
zig in zulkeene gestalte ~~...~~ stellen, als zij Godt bidden, in-
deen zij noit # hier zouden durven verzoeken van een ~~...~~
~~of~~ mogend heer, ja ook niet van een deftig burger. Is dat dan ootmoedig zijn? Zal een men-
niet ten minste zoo veel eerbied toonen voor Gode, als hij zo
hebben voor eenen mensch?

zouden durven verschijnen, veel min

Ziet eens, bid ik U. A., wat dat de zalige Geesten, de 4 dieren, en 24 Ouderlingen doen in
den hemel. Deze volgens getuigen van Joes vielen voor den
Apoc. 7 – 11. throon op hunne aangezigten, en ~~...~~ aanbaden Godt: zoo zeg
C. 5 – 14. Jo. s ook noch in 't 3e zelfde van de 24. Ouderlingen: Zij vielen op hunne aange-
zigten, en aanbaden den genen, die leefd in alle eewigheid.

Indien d'Engelen, indien d'Ouderlingen zulk een ootmoe-
dig gebaar maken in den hemel, zal dan een aardworm
zig verhovaardigen op d'aarde? Daar een Jesus zig pla-
op d'aarde nederbooge in Gethsemanies Hofje uit eerbied
voor zijnen vader, zal zig daar een slegt, en gering schepsel
verhovaardigen in de kerke, in die plaatse, daar hij in de tegen-
woordigheid is van zijnen schepper, en verlosser, die geene
gebeden verhoord, dan alleen van d'ootmoedigen?

Als Jakob eertijds eenen leer zag in zijnen slaap, langs
~~...~~ w d'Engelen op, en nederklommen, zoo toonde hij ontwaa-
de grootste eerbied op die plaatse, en riep uit: Hoe ontzaggelijk
is deze plaats! 't is hier niet anders dan 't huis Gods, en de
poort des hemels. Indien een Jakob die dede op eene plaatse,
daar hij alleen d'engelen zag op, en nederklimmen, wat eer-
bied, en nedrigheid moeten wij dan toonen op die plaatse daar
wij onder de h. Offerhande der Misse door de woorden des Pries-
ters geene Engelen, maar den Godt der Engelen door d'oogen
des geloofs dagelijks zien nederdalen? Zeker een waar on-
derweezen kristen zal met 't begin van den Canon # In-

tot naa de h. kommunie knielende op 't eerbiedigste, en ootmoedigste met den Priester de gebeden mede bidden.

omringd van duizende Engelen

Inderdaad wij hebben geen kragtiger bewijs van nöden om U. A. d' ootmoedigheid in te boezemen, en u af te schrikken van des Pharizees hovaardigheid, dan ú te doen gedenken, dat gij op gaande naaden tempel om te bidden, gaat ter plaatse, daar uwe Godt, Schepper, en Heer van hemel, en aarde tegenwoordig is, en om wien te bidden gij tempelwaards moet gaan.

2°. Een tweede fout in des Pharizees gebéd was dat hij zig inbeeldde dat hij een heilig was onder alle andere, of wel onder de meester der ~~andere~~ menschen, daar hij egter in Gods oogen vol was van allerhande zonden.

Vitium adhuc frequens inter Banos; plúrimi cum magna quadam viria declinant, se justos arbitrantur, zij zeggen met den Pharize, ik ben geen roover, onregtvaardige, of overspeelder, en, omdat zij zig van diergelijke groote openbare zonden niet bewust vinden, beelden zij zig in, dat zij groote heiligen zijn, cum interim desidiâ ~~[illegible]~~ diffluant, avaritiâ foreant, superbiâ turgeant, invidiâ macerentur, atq aliis internis, aut minus apertis vitiis Scateant. krielen Zoo zal een gierigaard, en onregtvaardige menigmaal zeggen: ik ben geen verkwister, geen zuiper, geen verzwelger, daar hij ondertussen door zijne gierigheid, onregtvaardigheid en onderdrukkingen een groote zondaar is voor Gods oogen. Zoo zal een dronkaard zig paaijen, met te zeggen, ik neem mijne werk, en beroep wel waar, ik verwaarloos mijne huishouden niet, drink ik eens, 't is van 't mijne, Et sic multi alii.

Het gaat met de zulken, úti cúm illo, ~~[illegible]~~ cui Spiritus in Apoc. dicit: Gij zegd: ik ben rijk, en wel voorzien, en ik heb niets gebrek en gij weet niet dat gij élendig, jammerlijk, arm, blind en naakt zijt. Apoc. 3-17.

Hújus vitii caúsæ ignorantia et súperbia.

1757. In primo sacro

1°. de (occasione parabolæ) perseverantia in oratione

2°. de loco orationis, ascenderunt in templum.

3°. Ut orarent. Quod faciendum in templo.

3º. Ultimum vitium ē in hac oratione Pharisæi temerarium suum judicium de publicano, ō ē contentus Deo virtutes suas narrare, nisi et publicanum tqm mxum peccatorem secum iniquè condemnet.

Vitium inter Chanos adeo frequens, et parum æstimatum.

Enumera actus hujus peccati.

Objicies: Numqm ergo judicandum de proximo?

R. Vix, et si judicandum, ō temere.

Vultis scire quando temere quis judicet?

R. 1º. Tunc qdo fratrem suum condemnat sine certa scientia et de factis ō benè perceptis.

2º. Qdo id facit ex aliqua immoderata ai passione

3º. Qdo sine advertentia, quæ eorum deminuunt peccatum.

Ita temerè judicata Susanna &c Chs blasphemus &c Maria Magdalena &c

Si factum in textu nostro perspiciamus probabiliter in eo omnia tria vitia cecidit. Judicavit temere sine ulla factorum notitia, judicavit cum violenta passione, judicavit sine advertentia circumstantiarum, quæ excusabant &c

Ach! utinam viderint Chani quantum tale judicium sit peccatum, quoties sine sufficienti scientia et circumspectione judicamus proximum.

Verum ē secretum ē, sed tamen aliquid simile observandum, quod fit in judiciis externis. Audiendi rei testes, circumstantiæ &c

Exemplum in Deo, cùm judicaret Adam &c

Mira res ē temerarium judicium! Deus nulli hoi concessit noscere corda hoium, ne quidem Eccleæ suæ, et tamen nihil frequentius quam sine tali notitia condemnare hois actus.

Sed dicet aliquis: Si videam actum peccaminosum, ik heb die dogter, dien jongeling bij zulk eene gezelschap gezien ik heb &c

R. 1º. Kan men in zijn zien nog niet bedrogen zijn, dat men den eenen voor den anderen ziet?

2º. Neemt al zo dat men wel heeft gezien, nec tum satis tuta ē consequentia. Si quis vidisset viduam Judith ornatam ire in castra inimicorum, et &c Si quis vidisset vidisset uxorem Putiphares cum pallio profugi Joseph, quis ō judicasset ipsum thori domini sui violatorem &c Ita et cum temerario nro judice pharisæo, vidit publicanum, qui plerumque raptores, injusti, et mœchi erant; inde judicat et de hoc hoie

Publicanus à longè stans, nolebat oculos ad cœlum levare; sed percutiebat pectus suum dicens: &
Luc. 18. v. 13.

Dominica 10 Post Pent. 1738. 49. 59. 69

NB vide Dom. 13 1759. Occurrerunt steterunt à longè et levaverunt vocem

Hodiernum Ev. proponit nobis duos hoes pariter ascendentes in templum Jerosolymitanum, ut orarent &c.
D'eene van beide deze menschen was een Phariseë, een tollenaar den andere.

De Phariseë was een van dat soort van menschen die toenmaals bij de wereldt de grootste agtbaarheid bezaten. Immers 't waren menschen zoo veel als bij ons de Jesuiten, of de meeste Munniken zouden zijn. Menschen waren't zoo om de gestrengheid van hun leven, als om de veelvoudige deugden, die zij uitwendig plegden afgezonderd van de rest der menschen, waarom zij ook Phariseën i.e. afgezonderden geheten wierden. Als zodanigen beschrijft zig Phariseus Ev. Deus, inqt hic, gratias ago tibi, qd o sum sicuti cæteri hoium, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus, jejuno bis in sabbatho, decimas do oium quæ possideo. Van hunne andere gewaande deugden, van hun vasten, lang bidden & hoord men den Heere Jus dikmaals in't Ev. spreken. Ecce talis erat Phariseus Ev.

De Publikaan of tollenaar was d'andere, een man gelijk bij de wereldt, zoo ook bij Godt gehaat ten aenzien van zijn beroep, Raptores, injusti ~~adulteri~~ gelijk de Pharisë onzen tollenaar uitmaakte. Niet juijst, dat hun beroep in zig zondig was, maer omdat zij 't zelve kwaalijk bekleeden, en 't zelve zeer

gevaarlijk was. Dog hoe zondig deze tollenaar ook was, nogtans schijnt hij in de kunst van bidden, en iet te verkrijgen, beter onderwezen, dan wel de Pharisé. Want zoo wij het gebed van den eersten aanmerken, wij zullen bevinden, dat het zoo zeer geen gebed was, dan eene eidele stoffinge en ~~roeming~~ van zijne gewaande deugden, eene ligtvaerdige en valsche beschulding van andere menschen, en bezonder van den tollenaer; daar wij integendeel in 't gebed van den tollenaer, alles wat tot een opregt gebed, en gestentenisse van een bidden noodig is, ontmoeten zullen.

Daarom, zoo zullen wij vandaag den Pharisé laaten vaaren, en alleen den Tollenaer in 't oog houden, en van hem leeren hoe, en op wat wijze een zondaer, jaa wij allen ~~moy~~ Gode moeten bidden

Propositio. In hunc finem assumta verba ~~textum~~ zullen wij ~~wel~~ nadere overwegen en daar in aanmerken 1° wat hij al biddende doet
2° wat hij al biddende zegt.

~~[illegible]~~ Publicanus aitChs a longe stans &c. Op deze wijze dan d'opgenomene woorden ~~[illegible]~~ te verklaaren zal voor als nu wezende stof van deze onze Leerreden ~~[illegible]~~ en 't onderhoud van uwe godv: aendagt: Attendite

Ut ita melius videamus quid Publicanus Ev. orans fecerit, ~~quid et quomodo dixerit~~ utq ordine singula explicemus, ~~[illegible]~~ tria in textu observanda sunt 1° quod a longe steterit, 2° quod oculos in colum levare noluerit, 3° sed pectus suum percusserit. Waarop dan volgd wat hij al biddende ~~[illegible]~~ dixerit: Propitius esto mihi peccatori.

1mo quidem Chs ait: Publicanus a longe stans, i.e. longe distabat ~~[illegible]~~ ab atrio in quo sacerdotes sacrificabant, et ab ipso altari in quo sacrificia incendebantur Phariseus autem accesserat, et propinquior erat ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, atrio sacerdotum, et altari holocaustorum, quamvis in eod. foret atrio cum publicano; nam o licebat nisi sacerdotibs ad atrium sacerdotum et

et ad altare holocaustorum ingredi. Locus autem extra atrium sacerdotum erat amplissimus, ita ut Judaei inter miracula templi connumerarent, quod, licet ter in anno, in festivitate Paschae, Pentecostes, et Tabernaculorum, undique ex tota Palestina concurrerent juxta praescriptum Dni, numquam tn ita fuerit impletum, quin adhuc locus superesset.

Publicanus ergo stabat à longè, i.e. in posteriore parte istius amplissimi atrii, et stabat ibid. à longè, sciens se timorem illum Dei hbre, qui initium e sapiae et conversionis.

Stabat à longè conscius suorum scelerum, indignumque se reputans Deo appropinquare. Et rectè: o enim de illis erat, de qbs conqueritur Deus: Zij zoeken mij / naar den uiterlijken schijn / dag voor dag, en willen mijne wegen kennen, als of het een volk ware dat naar de geregtigheid geleefd had en van de wet zijns Gods niet afgeweeken was. ^ Non sic Publicanus, sed stabat à longè, sciens se indignum Deo appropinquare. — Isa. 58-2.

^ hoedanig een ook was de Pharizee die verwaand tot gode ook naderde

Stabat à longè sciens verissimum ee illud Longe à peccatoribus salus. Certe à longe ab illis graa, longè gloria coelestis, nisi ipse Deus dignetur ex beneplacito suo eis appropinquare, vel eos ad se adducere, nec n. id viribus nra possunt: want niemand (Jesus) komt tot den vader dan door mij. Stabat de longinquo, sed Dnus eum attendebat de propinquo, ingt S. Aug. / attendit enim de propinquo humilem, ut adducat propinquius ad salutem. — Ls. 338-355.

Hinc igitur peccator discat quoo ad Deum oraturus accedere debeat. Exemplo sit Publicanus stans à longe, et tunc et Deus ipsi propinquius erit. Quo enim ma se quis agnoscit elongatum à Deo p veram et humilem sui notitiam, eo ma Deus ad eum appropinquare solet p suam graam. Sic Prodigus ubi se elongatum à Patre et ejus domo agnovit dicens: 1. Surgam et ibo ad patrem meum. 2. Qt mercenarii in domo patris mei abundant panibus, et ego hic fame pereo? 3. Mox ei etiam adfuit paterna manus ut surgeret / paternum auxilium ut veniret; cum enim eum vidisset pater à longè, accurrit, ~~osculatus e~~ cecidit sup collum ejus ^ et osculatus est eum. Atq sic factus e propè qui ~~longinquam~~ die zijns vaders huis uitgeloopen naa een vergelegen land gereisd was — Luc. 15.

Om de zonden van dezen geest van den tollenaar in te boezemen, was de kerk oudtijds gebouwd woon de groote zondaars buiten de kerk te sluiten vide den Ch. Vader pag. 356.. Zoo dan zal de zondaar bij Godt genade verwerven met den tollenaar moet hy von verre staan.

et elongatem suam agn~~oscens~~ scens intra se exclamabat: Pater peccavi in cælum et coram te. Non sum dignus vocari filius tuus. Similiter etiam contigit Publicano et idem et cuique sperare licet, qui exemplum publicani imitatur.

2do. Publicanus igitur stabat à longe, et ulterius addit, Nolebat oculos ad cælum levare. Nolebat ~~i.e. non audebat, sub pra pudore et erubescentia, in considerae peccatorum suorum~~ # Hoc sensu dicebat Abner ad

2. Reg. 2-22. Azael: Wijk af, en volg mij niet, opdat ik niet gedwongen zij u ter aerde te stooten, en dus mijn aengezigt niet zal moogen opheffen bij uwen broeder Joab. q.d. non potero pro erubescentia faciem meam levare ad Joab, si fratrem ejus interfecero. Atq. hoc sensu de Publicano Ev. dic. Nolebat oculos ad cælum levare, i.e. non audebat pra pudore, et erubescentia ~~ex~~ consideraoe peccatorum suorum, oculos levare. Atq. sic ostendebat zijn aandoen over zijne zonden. Atq. illud proprium è veris pœnitentibus.

Oculos non levare stijlo S. Script. pro signo pudoris et erubescentiæ sumitur. Idem quoq. quotidiana experia. docet......

1. Esd. 9.-6. Sic Esdras orans noie populi peccaminosi, ait: Ik ben schaamrood, Heere (aiebat Esd.) en ik schaam mij mijn aengezigt tot u op te heffen, want onze boosheden zijn boven ons hoofd gewassen, en onze zonden zijn tot den hemel toe gesteigerd.

Orat. Man. Sic Rex Manasses ~~...~~ inclamabat Dno, mxo cum pudore et effusione dicens: Mijne boosheden zijn vermenigvuldigd, Heere, mijne boosheden zijn vermenigvuldigd, en om de meenigte mijner boosheden ben ik niet waardig de hooge hemel aen te zien, of te beschouwen.

Dan. 9-5-7. Sic Daniel noie populi orans ait: Wij hebben gezondigd, wij hebben ongeregtigheid bedreven... Heere de regtvaerdigheid is bij u, voor ons is'er maer een beschaamd aengezigt.

Luc. 7-38. Sic deniq. Magdalena, stetit retro secus pedes Dni, indignam se reputans quæ faciem suam levaret ... non minus verecunda, quam mulier in adulterio deprehensa à viro suo, quæ ita confunditur ut ne oculos quidem in virum levare audeat.

Sic

Sic et Publicanus &c. ... Et sic oes peccatores, ad Deum converti volentes, agere dbnt, met schaamte, en schande maeken zij bij haer zelven aengedaen worden, ex consideraoe suorum peccatorum.

Certè haec verecundia quam docet Publicanus ō audens oculos in cœlum levare necessaria ē cuilibet verè et humiliter pœnitenti, et q̃ pars pœe ~~erubescere in de peccatis~~

Unde sapiens ait: Schaem u niet de waerheid te zeggen ~~tegen~~ voor uwe ziele; want daer is eene schaamte die tot de zonden brengt, en daer is eene schaamte die glorie, en gunste aen brengt. Eccli. 4-24.

Illa confusio brengt tot de zonden, als de mensch uit schaamte zijne zonden verzwijgt, en verbergt. En die schaamte is ten utersten voordeelig, die den mensch niet doet verzwijgen of verschoonen zijne zonden, maer die hem zijne zonden opregt, en ootmoedelijk doet belijden tot heil, en welwezen van zijne ziele. en deze schaamte brengt glorie, en gunste aen.

Infelix ergo aa, quae nescit confusionem, cui dicit Dnus: Gij hebt een hoere voorhoofd, en gij wilde u niet schaamen. Jerem. 3-3.

Non exigui momenti scia ē, scire erubescere, et cognoscere ob qm caam erubescere oporteat. Multi sciunt erubescere, sed ō ob eam caam ob qm erubescendum ē. Multi multò amplius erubescunt ob sordidam vestem, qm ob sordidam consciam /ait S. Hugo Victorinus/ multi erubescunt paupertatem, et humilitatem, nec illud tn deberent erubescere, ad quod docendum ō puduit cœlestem magistrum descendere". Addo: Multi erubescunt, om de straffen en gevolgen van de zonden, omdat ~~haere~~ zonden bekend zullen worden dat zij voor zulken of zulken bij de menschen nu te boek zullen staen... en zij schaamen zig niet eens voor Gode, dien zij vertoornd hebben....

Non sic, ō sic Publicanus &c. Hic erubescebat pp peccata sua, et oculos in illa conjiciebat, eorum gravitatem, fœditatem, et multitudinem considerans, ideo ō audebat oculos ad cœlum levare, ad sedem

En zeker, zegd de Wijzeman: Sap. 5-21. de geheele wereld zal met hem (godt in 'n jongsten dage) tegen d'uitzinnigen (zondaars) vegten? Ydir zondaar van d'eerste oogenblik af dat hij zondigd verdiend dat de onbezielde schepselen zelfs hem verpletteren, en 't is gods barmhertigheid alleen die deze wraak opschorst. des moet alle waare boetvaardige zijn oogen niet durven opslaan na den hemel vreezende dat de zon, maan, en sterren zullen wreeken zijne zonden, door dewelke hij den godt des hemels vertoornd heeft. Met een woord

in quâ Deus toties, tamq[ue] graviter ab eo offensus sedebat,
audebat, inq[ua]m, levare ad cælum, illudq[ue] erecta fron-
te intueri, q[uia] verebatur et erubescebat stellas cæli scelerum
suorum testes, et judices inspicere. Sed zijne oogen niet dur- [fixebat]
rende opslaan na den hemel was 't als of hij zeide gelijk
[...] Prodigus: Peccavi in cælum et coram te.

Atq[ue] sic o[mn]es docet pænitentes oculos suos ad pecca-
torum suorum numerum, et gravitatem vertere, et cælos
ac astra, t[anqua]m testes, et vindices peccatorum, timere. #
docet Pub[licanus] o[mn]es peccatores pænitentes ante oculos ponere sibi amaritudines fu-
turas ad dirigendum cor in viam rectam. Atq[ue] illud
tex: insinuat, dicens: Stans à longe, Nolebat oculos
ad cælum levare;

3°. Sed, (ait Chr[istu]s) percutiebat pectus suum.
Percutere pectus signum e[st] compunctionis, et satisfactionis
Quid e[st] percutere, sive tundere pectus? inq[ui]t S. Aug. (e[st]
arguere q[uo]d latet in pectore, et evidenti pulsu occultum
castigare peccatum. Pœnas ergo à se exigebat, et fla-
gellis se dignum fatebatur, qui à se ipso in pectore
percutiebatur; [...] cum enim cor sit sub pectore, percutien-
do pectus cor suum arguebat tanquam fontem et originem, è
quo peccata sua emanarant. Teste enim Xto: 't is uit het herte

Matt. 15-19

dat de kwaade gedagten, doodslagen, overspelen, hoereryen
dieverijen, valsche getuijgenissen, en godslasteringen
voordkomen, dit zijn de dingen die den mensch besmetten

Sicuti igitur Publicanus percussit pectus suum, sic
et merito à pænitentibus percutitur # 1o. Ut cor q[uo]d peccavit
moveatur, conteratur, affligatur 2o. Ut si durum sit
instar petræ à Mose percussæ, sacra hac percussione molli-
tur, et pro aqua, lacrymas vere pænitentis [...] dat. 3o. Ut scintilla
ignis, sive desideria ardentia melioris vitæ ab illo
eliciantur, sicut à percusso silice. 4o. Ut q[ua]si profun-
do somno soporatus, excitetur, sicq[ue] peccatorum
turpitudinem, et suppliciorum æternitatem vigilanter
attendat, et ad Deum summum bonum se convertat.

Non q[ua]si in externa illa pectoris percussione conversio sita sit; [...] O neen! scindite corda vra, roept godt Joel. 2, et n[on] vestimenta vra i.e.... Maar uiterlyk klopt de zondaar op zyne borst

Ecce

Ecce sic Publicanus in oibs speculum exhibet, ac
imaginem perfectam humilis, et compuncti peccatoris
1o. Stat a longè tot erkentenisse van zijne onwaerdig-
heid, en verweideringe van Gode, die zijne zonden ver-
oorzaakt hebben. 2o. Hij durft zijne oogen niet opslae-
n na den hemel uit schaamte over zijne zonden. 3o. Hij
slaet op zijn borst tot teken van zijne droefheid, en
voldaeninge zijner zonden. Een v. B. niet alëen voor de
groote zondaars, maar ook voor allen, die dagelijks moe-
ten zeggen: vergeef ons schulden. Welaan dan, zullen de
4.o. Deniq. exclamat dicens: Deus propitius esto
mihi peccatori. Brevis haec oraō humiliantis se,
sed planè efficax, et cælos penetrans # Nolo hic oia
quæ hac oraoe continentur, dilatare, sed sufficiet an-
notare, dat het ^ bidden niet in veele woorden, maar
in woorden en verzugtingen, die uit het hert voortkomen,
gelegen was, zoodat hij zeer verschild van velen. Multi ad oraoem accedentes nuda profe-
runt verba sine actuali attentione, sine cordis commo-
tione, et ad cælum confingunt, nec impetrant qd expos-
cunt. # des Heijd. Xus: Als gij bidt, zoo gebruijk niet veel
woorden, gelijk de heidenen, welke meinen dat zij door
de meenigte hunner woorden zullen verhoord worden. Quæ
verba explicans S. Aug. ait: Aliud ē sermo multus,
aliud diuturnus affectus, absit ab oraoe multa locutio
sed ō desit multa precatio. Non quod prolixas
preces condemnemus, qbs excitari pt aus ad elevandum
se ad Deum, qbs devotio augeri, et foveri pt; illas
dico prolixas preces ō damnamus: nam et Sancti,
et Xus in oraoe pernoctasse leguntur; sed illas preces
parum approbamus, in qbs verbis multis sine mente
prolatis magna linguæ volubilitate vix ipsi, qui orant,
se intelligunt, et ita distractione, et incompositione se
gerunt, ut ō videantur Dei pietate et timore moveri.
illas dico preces ō approbamus, qa nec sic ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ hoc hoem sibi
æqualem deprecari ^ audeat. Het gebed zal ' een goed

een gebed van
tw d'Ecclus. 35-23.
het gebed van die
zig verootmoedigd
zal door de wolken
dringen; een gebed
van tw de Heer Jesus
zelf verklaard:
Ik zeg ü dat deze
geregtvaardigd na
na huis keerde

bidden, dat
wij met den tolle-
naar van verre
staan en zoo zul-
len wij niet alëen
geregtvaardigd
naa ons woonhuis
gaan, maar ook
naamals

^ behalsd de be-
lijdenis der zonde
met een vaste hoop
en vertrouwen van
genade te verwer-
ven. Wij ^ willen dan alleen aan-
merken dat zijn

Matt. 6-7.
deze bidders
gelijkt de Heere
Xus bij de heide-
nen, die meinen dat
zij door de menig-
te hunner woor-
den van hunne go-
den gehoord zullen
worden, en hij ver-
maand ons van
wel toe te zien dat
w'aan hen niet ge-
lijk zouden worden.

132

en de woorden, die men gebruikt, moeten maar dienen om 't hert tot gode op te heffen, en de zielsbewegingen gaande te houden. Zoo zijn lang gebeden goed. En uit zulk een hert

Luc 23—42.

gebed te wezen, 't zelve moet bestaen niet zoo zeer in veele woorden, dan in verzugtingen, die uit 't herte voortkomen, # patet in Davide, die alleen uitriep, en zei Peccavi Dno. Ai in Latrone: Wees mijns gedagtig als gij zult komen in uw Rijke. en hoorde: transtulit de hodie & Ai in Prodigo; Pater peccavi in coelum et coram te, in Publicano Ev. & deus propitius esto. & descendit hic justificatus &

Conclusio.

Haberis hic A. A. quid Publicanus orando fecerit, quidq orando dixerit. Hunc nobis saepius ob oculos ponamus.

ook de korste gebeden voordkomende vermogen veel bij gode.

Hij zal ons leeren, als wij overdenken onze zonden, van verre staen, en wat verwijdering de zonden tusschen gode, en den zondaer maeken. hij zal ons leeren ons geen aen 't oordeel, en den raed onzer zielbestierders onder werpen, als z' ons raeden van verre te staen, en ons van 't heiligen te onthouden &

Hij zal ons leeren, waarover wij ons moeten schaemen

Hij zal ons leeren slaen voor onze borsten &

Hij zal ons tot gode leeren roepen, en zugten uit den grond onzer herten &

Sic fiet aliqdo ut justificati descendamus in domos nostras, ut et aliqdo intrare meamur in dat huis 't w. met geene handen gemaakt is maer eeuwig duirende zal wezen in den hemel.

2. Cor. 5—1

1759. in 3.tio Sacro

de Occasione parabolae, adeoq 3o. de continua 2o. de humili oratione egi

Deus propitius esto mihi peccatori
Luc. 18. v. 13.

Dominica 10
Post Pent:
1740.59.

Groot was de gunst die Godt eertijds aen Salomon bewees, wanneer hij zig aen hem in den slaap vertoonde en beloofde: Vraeg wat je begeerd, en 't zal je geworden. A A. — 3. Reg. 3.

'T is waer, dit was een ongemeene gunst in dien tijde aen dien jongen prins bewezen, wanneer hij den throon van zijnen Vader David beklommen had. Maer evenwel geen ongemeene gunst in deze gelukkige dagen van 't N. T. Niet op een, maer op verscheide plaetzen van 't N. T. doet en herhaelt Jesus deze zelfde belofte. Dus zeid hij: Vraegt en gij zult krijgen, zoekt en je zult vinden, klopt en u zal geopend worden. Deze zelfde belofte heeft hij ook nog verscheide mael herhaeld in zijne onderwijzinge na 't Avondmael, zeggende: Al wat gij den Vader zult vraegen in mijnen naem, dat zal hij u geven. — Matt. 7-7 / Jois 16-23

Kon 'er dan wel oit aen een ellendige mensche, aen eenen armen zondaer grooter gunst bewezen worden dan alles door 't gebed te kunnen verkrijgen? En zie nogtans deze groote gunst is aen ons allen toegezeid in 't N. T.

Idog bedrieg je niet A A meinende dat Jesus aen alle bidders, en aen alle gebeden deze gunst toezeid. Ô neen, 't is alleen voor die bidders, die bidden 't behoord, en die zoo bidden gelijk Godt wil dat zij zullen bidden. Zoodanig eenen bidder vertoond ons 't hed. h. Ev. in den persoon van den tollenaer. Hij bidt alhoewel een kort, nogtans een kragtig gebedt, ja zoo kragtig dat hij daer door van een grooten zondaer, een groote heilige wierd, en regtvaerdig naer huis toe keerde. Zijn geheel gebed was: Deus propitius &c.

'T zoude een langen weg zijn hier op te halen alle de regels die onderhouden moeten worden om wel te bidden. Maer zie hier een korte en gemakkelijk weg om wel te leren bidden, nam 't 4. B. van een goed gebed van eenen goeden bidder.

Luber hanc brevem oraciem de verbo ad verbum explicare, et Moralia deducere — Propositio

Attendite

't voorneemen van den Heere Xus in 't hed. h. Ev. was, een hovaerdig, en een ootmoedig, een onnut en een voordeelig gebed, in 2 verscheide personen, den pharisee en den tollenaer, voor te houden, toonende aldus hoe noodzaekelijk dat is d' ootmoedigheid om een goed gebed te spreken, en hoe schaedelijk de hovaerdigheid in 't zelve is.

Naerdat dan, de Heere Xus het opgeblaezen uiterlijk gebaer van den pharisee, beneffens zijn hovaerdig gebed, had voorgehouden. zoo gaet hij voord, en stelt 't uiterlijk ootmoedig gebaer van den tollenaer voor, en beschrijft 't zelve aldus: Maer de tollenaer van verre staende dorst zijne ogen na den hemel niet opheffen, maer sloeg op zijn borst ~~[illegible]~~ deze korte, dog ~~[illegible]~~ kragtige woorden Deus propitius esto mihi peccatori.

| Hierna begrijpt hij zijn deftig, en heilig gebed in

In dit kort gebed van den tollenaer komen ons 3 zaeken voor, 1mo Hoe hij zig houd in aenzien van den genen dien hij in dit gebed aenspreekt, geevende hem d' eernaem van Godt.

2do Hoe hij zig houd teno.pzigten van zig zelve zig noemende eenen Zondaer.

3tio Wat dat zijne beede of verzoek is, teweeten Genaede. En alle deze 3 dingen, bevat hij in deze weinig woorden: Deus propitius esto mihi peccatori.

1mo Het eerste woord dan, waer mede deze ootm. tollenaer die verheve majesteit al biddende aenspreekt is d' eernaem van Godt, O Godt, zeid hij.

Om nu de kragt van 't eerste woord van dit heilig gebed te bevatten, moet men, voor eerst weeten wat een gebed is, en waer in 't weezen des zelfs bestaet. De h. Aug. beschrijft 't ons, met korte woorden, en noemt 't een aenspraek w een mensch doet aen zijnen Godt. Dus beschrijft die h. Leeraer 't gebed, als hij schrijvende over den 85 Ps. zeid ~~dat~~ uw gebed is een aenspraek aen Godt. als je leest spreekt Godt tot u; maer als je bidt, dan spreek je met Godt. En dus is 't ook dat de tollenaer van 't Ev. willende bidden zijn gebedt begint met te noemen dien hij in 't gebed zal aenspreken, teweeten Godt

En waerlyk niets is er eigender als wanneer men een persoon, van aenzien aenspreekt, dan dat men ~~...~~ zyne aenspraek met een eernaem begint, en vervolgens des te meerder is dit eene eigenschap noodzakelyk van 't gebedt. Hinc Xtus docens nos orare, et formulam orandi praescribens eam hoc sublimi titulo auspicatur: Pater noster qui es in coelis. Atque in hunc modum Publicanus oraoem suam incipit deum ipsum noinans.

dewyl 't gebedt niet anders is dan een aenspraek aen Godt

Verum quidem plura alia noia usurpare potuisset, Creatorem coeli et terrae, den Heerscher van Israel, den Heer der heirkragten, Jehova, kon hy hem genoemd hebben; maer, neen! alle die heerlyke ~~tytelen~~ eernaemen verbygaende, noemd hy hem alleen met den naem van Godt.

Hy noemd den genen dien hy bidt met deze naem van Godt, om dat daerin alles beslôten is, zynde Godt die den alles geschapen heeft, die Heer en meester van alles is. ^ Ende ~~Hy noemde~~ opdat zyn gebedt des te kragtiger, en bequaemer zoude weren om verhoord te worden. Hy moest een heilig vertrouwen hebben op den genen dien hy badt, en te gelyk eene heilige eerbiedigheid voor den genen tot wien hy sprak.

^ noemd hy den gen, dien hy bid met den naam van godt, dit was genoeg om in hem zoo nodzakelyke deugden, om zyn gebed kragtig te maken, op te wekken.

Want zou hy in zyn gebedt verzoeken om vergiffenisse der zonden, zoo moest hy ook een vast, en levendig vertrouwen hebben dat de gene, dien hy badt, magtig was om hem de zonden te vergeven, en die hem de zonden vergeven ~~moest~~ zou, wist hy dat Godt weren moest, volgens deze bekende spreuk by de Joden: Wie kan de zonden vergeven, dan Godt alleen. Luc. 5-23

En vervolgens om zyn vertrouwen op te wekken, om de vergiffenisse zyner zonden te bekomen, zoo spreekt hy den genen, dien hy bidt, aen met den naem van Godt.

~~...~~

2 dog, wynig zou het den tollenaer gebaet hebben dit groot vertrouwen al te hebben, zoo hy ook t'effens niet een groote eerbiedigheid gehad had, voor dat verheven weren, tot wie hy om vergiffenisse smeekte. En vervolgens was 't niet alleen om zyn vertrouwen uit te drukken, maer te gelyk ook om zyne eerbied te betuygen voor die oppermajestyt, die hy Godt noemde te weren.

En dus erkende hy dat de genen, dien hy badt, een oneindig en onmeetelyk weren was, van wiens tegenwoordigheid david Ps. 138-7. Waer zal ik henegaen, voor uwen geest, of waer zal ik voor uw aenschyn vlugten? &c Dus erkende hy dat de gene, dien hy badt, die is, in wien wy leven, ons roeren en 't weren hebben. Act. 17-28 En vervolgens gelyk de tegenwoordigheid van een verheven persoon, d'eerbiedigheid kan indrukken ^ in de genen die tot hem spreken ^ zoo was

't ook dat deze tollenaer 't woordt van Godt gebruijkt om
om zig zelven tot een groot ontzag op te wekken.

't eerste dan, dat deze tollenaer, zullende bidden, doet
is dat hij den Heer, dien hij bidt, met den naeme van Godt
aenspreekt, om alzoo zijn vertrouwen en eerbied op te
wekken, en dit te drukken.

2do Dog hoe ziet nu deze tollenaer al biddende
zig zelven aen? ô! indien wij zijn gebedt nevens dat van
den pharise willen stellen, groot zal 't onderscheid tusschen
beiden wezen. want daer de trotze pharise niet door dan
op zijne schijndeugden swetzen, zeggende: Ik ben niet
als andere menschen &c. daer is 't integendeel dat d' oot-
moedige tollenaer alleen maer van zijne fouten en zonden
spreekt, en zig een zondaer noemt, zeggende: Deus
propitius esto mihi peccatori.

~~'t is zeer wijffelagtig in wat zin deze biddende tolle-~~
~~naer zig een zondaer noemt. want~~ 't woordt zondaer heeft in
de h. Schrift, en vooral in 't N. T. twe verscheide zinnen
~~[illegible]~~. En wel 1o zoo berekent dit woordt zoo veel als een
persoon, die door eenige fouten, 't zij klijn, of groot, godt
vertoornt heeft. en in dezen zin is dit woordt zondaer zelfs
gemeen aen alle menschen, want volgens paulus, zoo
Rom. 3-23 hebben w' allen gezondigt en hebben geen roem bij godt
1. Joa. 1-8 Waerom ook Joes zeit: Indien wij zeggen dat wij geene
zonden hebben, zoo bedriegen w' ons zelve, en de waerheid
is in ons niet. 2o zoo berekent dit woordt zondaer zulk
een zoort van menschen die openbaere zondaers zijn en
daer voor bij de wereldt bekent zijn, de zoodanigen zijn
de genen, die in 't Ev. gemeenlijk bij de tollenaers gevoegd
worden, hoedaenigen b.v. waeren, de genen, van diewelke de
pharizeen tot de discipelen van Xus zeiden: Quare cum
Matt. 9-10 publicanis et peccatoribus manducat magister vester
10-39 Item, als zij Xus uitscholden voor een vriend van de
tollenaers en zondaers, of als zij al lasterende zeiden
Luc. 15. Hic peccatores recipit, et manducat cum illis.

(margin: talis mulier in civitate Peccatrix. Luc. 7.)

En in dezen zin, is 't ook waerschijnlijk dat de tollenaer
van ons Ev. zig een zondaer noemt, dit brengt ook zijn
zondige bediening van tollenaer mede &c. En ver-
volgens zig een zondaer (margin: een groten openbaren zondaar) noemende verootmoedigde hij
zig voor den Heere.

Wel is waer, zijn uiterlijk gebaer gaf deze zijne gesteltenis

tenis ook wel te kennen; want dat hij van agter in den tempel stond, zijne oogen niet opsloeg na den hemel, maer voor zijne borst bleef kloppen, waeren wel tekenen van zijne nedrigheid. Maer nademael die uiterlijke tekenen niet altijdt met de waere gesteltenisse des herte overeenkomen, ja dikwils eene hovaerdige ziel door dit uiterlijk mom aengezigt van oobmoedigheid zig bedriegt, zoo voegd hij bij zijn uiterlijk gebaer ook zijne belijdenisse zeggende propitius esto mihi peccatori. q. d. ik erken, en belijde dat ik een groote, schandaleuse zondaer ben, &c.

3tio Dog wat bidt, waerom smeekt deze oorm tollenaer? ô! niet anders dan om genaede. Propitius esto

O! indien iemand, dit nagevolgt heeft 't geen de Heiland Matt. 6–7.
wegens 't gebed geleerd en geboden heeft, als hij zeide: Als gij bidt, zoo gebruijkt niet veel woorden, gelijk de heidenen, want zij meinen dat zij door de meenigte hunner woorden zullen verhoord worden, indien zeg ik dit iemand deze les nagekomen is, zoo is 't vooral onze tollenaer die met wijnige woorden zijne begeerte voorstelt, en alleen maer zeidt: Wees mij genaedig.

De tollenaer gebruijkt 't woord van genaede, en hier mê gaf hij te kennen dat hij de vergeving zijner zonden aenzag niet als een regt of schuld, die godt hem voldoen maest, maer enkel en alleen als een gunst, gaeve en louterre barmhertigheid. 't was q. d. Ik beken Heer dat je mij regtvaerdelijk kunt verlaeten, en dat je dan met mij maer zoud doen volgens dat ik verdiene. Ik beken zeer geern, dat je mij de minste genaede niet schuldig zijt; maer evenwel kennende uwe oneindige goedheid, dien 't altoos eigen is te spaeren en genaedig te zijn, weetende dat je niet en wilt de doodt des zondaers, maer dat hij zig bekeere, en leeve, zoo bid ik alleen om gunst en genaede.

En dus heeft mogelijk deze tollenaer, aldus biddende of ook Xus zelf, die deze parabel voorstelde, zijn oog gehad op de beloften, die godt eertijds had gedaen voor alle die hier, in deze tempel; in dewelke hier deze tollenaer badt om genaede, en vergiffenisse der zonden zouden bidden, en ook verwerven.
Indien mijn volk zig bekeerd (had godt belooft) en mij om 2. Par. 7–14
genaede smeekt, zoo het mijn aenschijn zoekt, en over zijne booze wandel boete pleegt, zoo zal ik hen verhooren uit den hemel, en ik zal genaedig zijn over hunne zonden

En vervolgens op dien voet, in aengezet door deze troos-
telijke beloften, zoo bid hier deze Tollenaer in de h. plae[ts]
en roept uit met korte woorden, Wees mij genaedig.

Zie daer hebje dan A. A. 't geen in dit gebed van
den Tollenaer t'aenmerken valt. 1o Hij noemd 't opper-
wezen, 't w. hij aenspreekt met den naem van God; 2o [hij]
vernederd zig zelven, en noemd zig maer een zondaer te
wezen. 3o En al dat hij smeekt, en bidt is maer om
gunst en genaede.

Wat dunkt u dan A. A. was dit niet een treffelijk en
deftig gebedt? Waerlijk gelijk een paerel of diamant, hoe [wel]
al is ze klijn, dierbaer en groot van waerde is, zoo ook
hoe klijn, en gering dit gebedt des Tollenaers van woor[den]
schijnt, zoo is 't egter een van de volmaekste, en verhev[en]-
ste gebeden, want 1o 't is een gebed vol van vertrouwen,
2o vol van eerbiedt, en 3o vol van ootmoedigheid, met een wo[ord]
't is een gebedt dat zulk een uitwerking had, dat Jesus
van den bidder zeide, dat hij gebeden hebbende geregtvaerdigt
na zijn huis toe keerde.

Moralia

Maer wat zal 't ons baeten, A. A. dit gebedt van dezen Tol-
lenaer zoo hoog te roemen, zoo 't zelve voor ons niet zij
een regel en voorbeeld van onze gebeden?

Orandum cum fiducia

1mo zeiden wij dan dat de Tollenaer biddende d'opper-
ste majestijt met den naem van Godt noemde om zig tot
vertrouwen op te wekken, 't is ook op die zelve wijze dat
wij tot godt in de gebeden moeten spreken. Dit geeft ons
de Heere Xtus duidelijk te kennen als hij ons niet alleen
leerd wat wij moeten bidden, maer ook hoe wij moeten bid[den]
naemelijk gelijk deze Tollenaer met een groot vertrouwen: Al

Marc. 11-24.

wat gij in 't gebedt zult verzoeken, (inqt) geloofd dat gij
't zult verkrijgen, en het zal u geworden.

Waerom is 't dog, dat wij zoo menigmael ons gebed met
den naem van Godt beginnen, dan wel op dat wij indagtig
wezen zouden, dat de gene, dien wij bidden, ons ook kan
geven het geen waerom wij bidden?

En inderdaed 't gaet met 't vertrouwen in 't gebed, als met
een vat of kruijk, die hoe ze grooter is, hoe ze ook meer kan be[vat]-
ten, zoo ook hoe ons vertrouwen in de gebeden grooter is, hoe
't meerder kan verkrijgen.

't is om deze reden dat wij overal in 't Ev. zien dat
Jesus 't vertrouwen eischte van die genen, die hem om bij-
stand smeekten, dan zeide hij: heb je wel geloof. Dochter
betrouwt zoon, of betrouwt dogter. Wederom geloof

geloof je wel dat ik u kan helpen. &c: En als hij ze nu
al genezen had, dan zeide hij ook nog gemeenlijk: uw ge=
loof heeft u gezond gemaekt.
En hierom zien w' ook dat de genen die met vertrouwen
tot Jesus quamen terstond geholpen wierden.
Nauwlijks badt Jairus hem met vertrouwen, om de gene= Matt. 9–18
zing van zijne dogtertje of t' zelve wierd genezen.
Nauwlijks badt die vrouw, die 12 jaeren aen t' bloedvloeden
gegaen had, en om maer genezen te worden alles te koste ib. 20
gelegt, en geen baet gevonden had, nauwlijks, zeg ik, zeide
zij: indien ik alleen zijn kleed mag raken, zoo ben ik behouden
of zie zij was ook opstaende voet behouden.
Qualijk quam de honderste man met een groot geloof
en betrouwen om de genezing zijns knegts bidden of Jesus
zeide: Vade, sicut credidisti, fiat tibi. Et sic innumeri.
O! ze regt vermaent dan David alle bidders: Vertoon Ps. 36–5.
den Heer uwen weg, hoop op hem, en hij zal t' wel maken
Ja wat wil Jesus in ons anders verwekken als bij ons
leerende bidden, wil dat w' ons gebed met die zoete naem
van Vader zullen beginnen, Pater noster &c. Hinc David Ps. 102–13
Om dat wij nu dikwils al biddende dat vertrouwen niet Gelijk een vader
hebben, om dat w' al biddende dikwils met geen kinderlijk zig erbermd over
hert tot godt naderen, dikwils meer op den mensch als op zijne kinderen,
den Heer betrouwende, daerom is t' dat w' ook niet verhoort zo heeft zig de
worden. Je eischt, en je krijgt niet, ait Jac. maer t'is om Heer erbermd over
dat je qualijk eischt. eisch, en bidt, maer met ver= de genen, die
trouwen gelijk de tollenaer, en je zult met den tollenaer hem vrezen.
ook verkrijgen. (of ter Jac. 1–6. Jac. 4–3
7do zeiden w' ook dat de tollenaer, al biddende Orandum cum
gen naem van godt gebruijkt om zijne eerbied te betuijgen. Reverentia.
t' is ook op die manier dat wij door t' gebed tot godt moe=
ten spreken. Dit geeft de Heere Jesus ons ook duidelijk te kennen
als hij ons leerende bidden, en een formulier van bidden
voorschrijvende voor af doet gedenken dat wij een godt en op=
permajesteijt bidden die in den hemel gezeten is. Qui es in coelis.
En waerlijk wat een eerbied hebben wij dikwils niet als
wij maer met menschen, persoonen van aenzien, spreken, voor=
naementlijk als w' eenig weldaed verwagten. Dog wat is
een mensch bij godt geleken? en bijgevolg wat eerbied
behooren wij dan niet te hebben voor dien godt? en dat voor=
naementlijk op dien tijd, wanneer wij hem om zijne gaven
komen smeeken?

Ô dat wist eertijdts een Abraham, wonderwel, die da
Gen. 18-27. dan ook zeide: Ik zal tot mijnen Heer en Godt sprek
alhoewel ik maer stof en asche ben.

Orandum cum humilitate. Zoo ook onze Tollenaar ---- Sic et nos.----

3tio eindelijk zeiden wij dat de Tollenaar zig zelv op 't allernedrigsten, voor den Heere vertoonde, en daer ook zig maer een arm en zondaer noemde, biddelende en smekende om genaede, 't is ook al wederom, zoo de wij voor Godt moeten verschijnen. Wij moeten met den Tollenaer roepen, Propitius esto mihi peccatori. Dat moeten wij roepen niet alleen, dan, als ons gemoed ons overtuijgt van eenige groote tastbaere zonden, maer dan ook zelfs als wij met eene heilige vrijmoedigheid

1. Cor. 4-4. met eenen Paulus durven zeggen, dat wij ons nergens bewust en zijn; want wij dan ook met dien zelfden Paulus moeten zeggen, dat wij egter niet geregtvaerdigd zijn; dan moeten wij ook zelfs als zondaers voor Godts opperpermajesteijt verschijnen. dan moeten wij met een vroomen Job ook zeggen: Ik weet dat het inderdaad

Job. 9 dus gelegen is, dat een mensch bij Godt vergeleken niet regtvaerdig zal bevonden worden; want indien Godt met den mensch twisten wil, van 1000 vragen zal hij hem niet een beantwoorden.

Maer zie waer is dog zulk een ootm: in ons gebed te vinden? de grootste zondaers rekenen zig niet zondaers, ijder heeft beter denkbeeld van zijn zelven als hij waerlijk voor Godts ogen is. plerique similes phari

Neen, zoo niet, zoo niet! Vromen, ook de vroomste zelfs; laet staen dan anderen, moeten dagelijks als zondaers smeken, en bidden Dimitte nobis debita bijgevolg als zondaers moeten wij ons allen voor Godts throon nederwerpen smeken, en bidden om genade.

Conclusio. Wel aen dan A. A.

Publicanus à longe stans nolebat oculos ad cælum levare, sed percutiebat pectus suum
Luc. 18. v. 13.

Dominica 10 Pintecostes
1743. 55.
75.

'T is een al oud, en deftig Spreekwoord: Kind u zelven. A. A.

Dit Spreekwoord gebruikten zelfs wel eer de heidensche Philosophen om daar door te verstaan te geven de noodzakelijkheid van zig zelven te kennen. Groot werk maakten dezen om zig wel te leeren kennen, veel hebben zij van deze kennisse gesproken, en geschreven; dog hierin misten zij dat zij meenden, dat de regte kennis van zig zelven bestond in zijne natuurlijke gaven, volmaaktheden en uitmuntentheden boven andere schepselen te kennen; daar egter de regte kennis van zig zelven gelegen is, niet alleen, of niet zoo zeer, in zijne voordeelen, dan wel in zijne onvolmaaktheden en gebrekkelijkheden te kennen.

Wel is waar wij mogen, ja moeten ook kennen, tot wat groot einde wij geschapen zijn, met wat een schoon beeld van gode wij begiftigd zijn # maar aanstonds moeten wij erbij erkennen hoe ellendig wij door de zonde van onze eerste ouders van dat einde zijn afgedwaald, dat beeld geschonden hebben, en ons geluk met de rampzaligheid verwisseld hebben, en telkens nog door alle merklijke zonde verwisselen.

een kennis, die de heidense Filosoofen noit gehad hebben;

D'opregte kennis dan van ons zelven, die zoo noodzakelijk is, bestaat hierin dat w' onze nietigheid, onze gebreken, krankheden, en onwaardigheden weeten, en erkennen, gelijk ook 't einde waartoe wij geschapen zijn, en waar van wij door de zonde verweideren.

Zoodanig eene kennisse van zig zelven had de Tollenaar van ons heid. h. Ev. & ~~ Door deze kennisse is hij waardig geworden uit ~~de~~ des Zaligmakers mond te mogen hooren: Descendit hic justificatus in domum suam.

Propositio

'T is ook dit 4. B. van dezen tollenaar 't w w' U. A. in 't vervolg verder voor zullen houden, en zijn gebed als nu daarlatende, zullen w' alleen maar zien 't gene onze

Propositio

1°

Publicanus

opgenomene woorden meldin ~~dat hij deeden de text zeid~~ Publicanus a longe stans &c. Hac verba mutuae instructionis ergo expendemus; quod dum facimus Attendi

Vide Serm. 1754 de Zacheo in dedicatione

Teerste dat ons in onze ~~text~~ woorden voorkomt is de persoon, die ons ten V. B. word voorgesteld, naam een tollenaar. tollenaars waren die ~~den~~ de gemeene tollen, en schattingen ingaderden, die de Romeijnen aan't joodsche volke hadden opgeleid. Dit volk was ten uitersten veragt en gehaat onder de jooden, en wierd voor t'aller godloostege spuis ~~tage~~ gehouden.

\# de Heere kristus zelf paard her Saamen; zeggende tot de Farizeen Matt. 21-31. Luc. 15-3

Daarom tollenaars, en groote zondaars gaan doorgaans samen in d'historie van't h. Ev. Jaa de # jooden meinden zelfs dat Chs een onheilig mensch was omdat hij zig dikwils in't geselschap der tollenaars, en zondaars liet vinden. Dus zegd d'Ev. Lukas, ook ~~dat~~ als de tollenaars, en zondaars tot Jesus kwamen om hem te hooren, dat de pharizeën, en schriftgeleerden daar over morden, zeggende: deze mensch ontfangt de zondaars en hij eet met hen. q. d.... zoo wederom als Jesus in't

Matt. 9-10.

huis van den bekeerden tollenaar Mattheus met veele andere tollenaars, en zondaars ter tafel zat, zeiden de pharizeën tot zijne discipelen: Waarom eet uw meester met de tollenaars, en zondaars? Ja, t was zoo verägtelijk een tollenaar te zijn, als verbannen te zijn van de menschen. Waarom Chs zelf, sprekende van een zondaar, die na de vermaninge der geesteliijke overigheid niet wil luisteren, zeid

C. 18-17

zoo hij de kerke niet ~~en~~ hoord, ~~zoo~~ houd hem als eenen heiden, en een tollenaar.

Bij dit gemelde diend men nu ook te weeten, dat de tollenaars, voor zoo veel z' alleen maar tollenaars waren juist geene zondaars waren, en dat hun ampt in zig zelve niet ongeoorlofd was: want indien men, gelijk Chs

C. 22.

leerd, den keizer moet geven het geene den keizer toekomt

Rom. 13

en gelijk Paulus zegd, den tol betaalen, dien men den tol schuldig is, zoo moeten'er ook tollenaars zijn die den schuldigen tol invorderen, en ontfangen. Ja ook

ook Joes de Dooper heeft aan de tollenaars, die tot hem kwamen om gedoopt te worden, niet gezeid: leg uwe bediening neder, scheid uit uw tollenaarsampt uit: Het gene hij zeker zou gedaan hebben, bijaldien de tollenaars om hun ampt zondaars waren geweest; maar al dat hij zeide was: Eischt niet meer dan het gene u gesteld is. zoo dat dan tollenaar zijn in zig niet zondig was. — Luc. 3 - 12, en hem vraagden: Meester wat zullen wij doen?

Maar daar is een andere reden van hunne zonde, en godloosheid, te weten dat zij, of ten minsten de meesten van hen, meer namen dan hen toekwam, en 't volk tegen alle regt, en billikheid ~~[illegible]~~ afdrongen, en meer eischten ~~[illegible]~~ dan hen geoorlofd was, waarom Joes hen ook zeide: Eischt niet meer, dan hen ~~[illegible]~~, en voor zoo veel waren zij schagheraars, rovers, dieven, en onregtvaardigen ~~[illegible]~~, gelijk de pharizeer in 't heil. h. Ev. ook zeide van den tollenaar, ~~[illegible]~~ dien hij voor Roveren, onregtvaardigen uit maakte.

Ziedaar A. A. zulke menschen, zoodanig een onregtvaardige tollenaar is ~~die~~ geweest, die ons heden in 't Ev. word voorgesteld, van wien Chs egter op 't slot van 't Ev: Descendit..

En dit kan allen zondaar tot grooten troost verstrekken. Hier zien wij bewaarheid gods belofte: Al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen zoo wit worden als sneeuw, al waren zij zoo rood als karmozijn, zij zullen zoo wit worden als wol. — Isa. 1 - 18

Hier toond God dat waaragtig is zijn woord: zoo waar als ik leef, ik begeer de dood des godloozen niet, maar ik begeere dat hij zig van zijnen handel bekeere, en leeve. — Ezech. 33 - 11.

Nemo ergo desperet qualibuscumque peccatis deum offenderit, sit publicanus omnibus exosus, et merè infamis: zoo verlooste zelf Luc. Publicanus Ev. descendit justificatus in domum suam: 't was een tollenaar Zacheus die Jesus in zijn huis ontfing, en aan wiens huis egter de zaligheid toegekomen is: 't was een tollenaar Mattheus &c — Sit itaque quis publicanus, maximus peccator, al was hij nog zoo ergerlijk als ~~een Magdalena is~~ de zondares in de stad Luc. 7. is geweest, al was hij nog zoo wederspannig, en ongebonden als een verlooren zoon, ô! de moed zij nooit verlooren, bij den Heere is barmhertigheid, en overvloedige verlossing. Al die tot mij komt, zeide Jesus, zal ik niet buiten werpen. Jaa zelfs roept hij nog: Venite ad me omnes, qui ... een proef, en bewijs hier van is onze tollenaar......

Nemo ergo cum caino dicat: major est iniquitas mea ... ô neen, want

Maar welke zondaars zijn 't aan dewelke de tollenaar van
ons Ev. tot troost verstrekt? Zekerlijk niet die, die
op gods goedheid, en barmhertigheid zondigende onder-
tussen in hunne zonden blijven steken. In tegendeel aan
deze bedreigd de h. Geest: Zeg niet: de barmhertigheid des
Eccli. 5-6... Heeren is groot, hij zal zig over de menigte mijner zonden
ontfarmen... want zijne gramschap zal schielijk komen,
en u in den tijde der wrake vernielen. Maar aan die
zondaars zal onze tollenaar tot troost dienen, dewijl
2do gelijk hij hunne bekeeringe behartiegen. Zie #
à Longe Stans De Heer zegd van dezen tollenaar, dat hij met den pha-
daar den Per-zoon, die in onze opgenoomene woorden een Tollenaar word genoemd. En zie!
rizeë opgegaan zijnde naa den tempel om te bidden, daar
bleef van verre staan, Publicanus à longè stans. En dus
1o toonde hij, dat hij in zijne ziele overtuijgd was van zijne
onwaardigheid, hij gaf te kennen dat hij wel wist wat
een verweidering 'er is tussen Gode, die heilig ja de heiligh. ze[lve] is, en tussen
hem, die een zondaar was.

En dus leerd hij ons hier ook wat de vrugt van de zon-
den is, te weeten dat wij door die verre van Gode geraken
en onwaardig worden om tot hem te naderen. Uwe boos-
Isa. 59-2 heden (zeit Isaias) hebben eene scheiding tussen u, en uwen
Ps. 118-155. Gode gemaakt. Huc: Longe à peccatoribus salus.

Jaa A. A. zoo ist. de zonde neemt weg die vereeniging
en breekt dien band van vriendschap, die 'er is tussen Gode
en den mensch. Ziet het maar eens in den verlooren
zoon, zijns vaders huis, en gemeenzommegang verlaten-
de, reisde hij naa een vergelegen land. Jaa zie het in Adam
zelfs, hij die voor zijne zonde zoo gemeenzaam met god
was, kwalijk hadt hij het kwaad bedreeven, of vlugt en
verschuilde zig voor 't aanschijn des Heeren.

dit erkende de tollenaar van ons Ev. dat aan hem door
de zonde overgekomen was, en daarom bleef hij van verre
staan, en leerd ons aldus hoe verre de zonde ons van Gode verweiderd.
2o In anderen niet alleen staat de tollenaar van verre uit overweginge van
zijne verweideringe Gode, maar ook zoo erkend hij daardoor zijne on-
waardigheid, van nader tot Gode te komen.

En

En dus leerd hij ook den zondaar t'erkennen zijne onwaardigheid van tot Gode, van wien hij door de zonde verre geweken is, wederom te naderen. eene regte eige gesteltenis van eenen boetvaardiegen zondaar. zoo was gesteld de Kananeesche vrouwe, die zig onwaardig rekende tot Jesus te naderen, en daarom van agteren de boord van zijne kleed aanraakte. zoo de zondares ~~Maria Magd~~. quae retro stetit secus pedes Dni. zoo Petrus overwegende zijne zonden: Exi a me, qa hoo peccator sum Dne. zoo de verlooren zoon, o petit ut filius patris mensae assidere, sed; fac me sicut unum de mercenariis tuis, o n sum dignus vocari filius tuus.
En zoo behoord alle boetvaardige zondaar zig te gedragen, overwegende hoe ~~dat~~ hij door zijne zonde verre van Gode geweken is, moet hij niet terstond naabij tot Gode willen naderen, tot di heiligste zaken van onze godsdienst willen toegelaten worden, ô neen! van verre moet hij maar blijven staan, zig gelukkig agten als hij maar nittens ik zeg onder de toetelingen, ter beproe= de minste huurlingen van 's vaders huis eerst mag aan= vinge genoomen word... zoo de tollenaar van ons Ev....

3^tio Nolebat oculos ad cælum levare,

Dog het blijft hier nog niet bij. (Heeft hij tot nog toe getoond door zyn staan van verre, dat hy wist wat verweidering zyne zonde tussen hem en tussen Godt had gemaakt, wilde hij daar door betuygen zyne onwaardigheid van tot Godt te naderen?) hij gaat (nu) voord, en toond dat hij ook weet dat zijne zonde d'oorzaak van zijne schaamte ~~wezen~~ moet. de tollenaar van verre staande (ait Dns) wilde zelfs zijne oogen naaden hemel niet opheffen
d'oogen, of 't hoofd naaden hemel heffen is volgens de stijl der h. Schrift ~~...~~ een teken van vrijmoedigheid, en onbeschroomdheid. In zulken zin zeide Chs tot d'uitverkoornen, dat hij sprekende van den dag des oordeels, als alle die schrikkelijke tekenen in zon, maan, en sterren zullen geschieden, zal zeggen: Sis fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra &c Luc. 23
Nu gelijk 't hoofd opheffen een teken is van vreugde, en vrijmoedigheid, zoo integendeel is het neder slaan, of het niet opslaan der oogen een teken

van verlegentheid, en schaamte. Zoo zeide Jeremias van
de beschaamde, en verlegene dogteren van Jerusalem
thren. 2-10 de maagden van Jerusalem laaten haare hoofden ter
aarde hangen. sic quotidie dicimus: hij durfde zijne
oogen niet eens opslaan, daardoor de groote schaamte,
en verlegentheid van iemand willende te kennen geven.
En zoo deed ook de tollenaar van ons E4. Hij wilde zelfs
zijne oogen naa den hemel niet opslaan. Hij was beschaamd
dat hij Godt die in den hemel woond, vertoornd had,
hij was beschaamd dat hij zig den hemel door zijne
zonde onwaardig gemaakt had, dierhalven hij durfde
zijne oogen niet na den hemel heffen, maar sloeg ze
^ en tot dewijl hij naa d'aarde, uit dewijl hij genoomen was ^ tot straffe der
zonde eensdaags zoude wederkeeren. Hij schaamde zig
dan zijne oogen &c.

En dus leerd hij hier wederom alle zondaars hoe zij
zig over hunne zonden moeten schaamen. En te regt, want
wanneer is't dat een mensch zig schaamd? naamelijk dan wanneer
neer hij iets heeft gedaan 't welk zijne perzoon niet betaamd.
Nu wat is'er tog dat een mensch min betaamd, wat is'er
onwaardieger voor een Christen dan wel de zonde? dan dat
een schepsel zig steld, en opstaat tegen zijnen schepper,
dan dat een Christen ondankbaar is voor alle die groote
weldaaden, die hij van Gode ontfangen heeft? Is'er iets
min betaamelijk voor een Christen, dan tegen de wet der
natuure, tegen de getuigenisse zijner eige gewisse, tegen
gods uitdrukkelijk bevel te luisteren naar 't ingeeven van
den duivel, en de lusten van de wereld, en 't vleesch
te volgen? Is'er wel iets schandelijker dan dat, die
naar Gods beeld geschapen is, draagt het beeld des duivels,
en dat, die een kind Gods behoord te zijn, een slaaf
en lijfeigen word van den Satan? Dit alles is, en
veroorzaakt de zonde. Wat dunkt u dan A. A. is'er dan
wel iets schandelijker, en schaamelijker dan de zonde?
Is'er dan wel iets eigender aan een zondaar, die tot inkeer
keer komt, dan dat hij zig over zijne voorige zonden
schaamt

schaame, en met den tollenaar van ons Ev. zijne oogen
niet durve opslaan naa den hemel? (O jaa dit steld Pau=
lus zelfs als een regt ken- en merkteken, van eenen bekeer=
den zondaar, dat hij zig over zijne voorige zonden schaame.
Wat vrugt hebt gij dan gehad (ait Romanis) in die dingen Rom. 6-23
over dew gij u nu schaamd? Let wel, bid ik u, op't geen
Paulus hier zegd, bemerkt dat woordje Nu, hij zegd:
over dew gij u Nu schaamd. Hij wil zeggen: eertijds
had g'er uw behagen in, maar nu gij de zonde erkend,
nu gij'er in uw herte over geraakt zijt; nu gij'er de le=
likheid van ziet, nu nu schaamd g'u over de zelve.)

Zoo dan zal een zondaar zig met het v. B. van den
tollenaar van ons Ev. troosten, hoorende hoe hij,
wat groote, openbaare, en haatelijke zondaar hij ook
was, egter geregtvaardigd naa huis toe keerde, hij
moet gelijk de tollenaar van verre staan, hij moet
zig schaamen over zijne zonden, en dus zijne oogen niet
durven opslaan naa den hemel.

4to Sed percu=tiebat, pectus suum

Maar A. A. hier mee is't nog al niet gedaan. Geeft
onze tollenaar door het nederslaan zijner oogen geroond
zijne schaamte over zijne zonden, hij bewijst ook zijne
droefheid, en leerwezen, over de zelve door't kloppen op
zijne borste. Hij sloeg voor zijne borste, zegd de Heer.
En dit borstslaan van den tollenaar was een uiterlijk te=
ken van zijne inwendiege droefheid, die borstslag gaf
te kennen, hoe groot dat zijne innerlijk leerwezen was.
(Dus vinden wy meermaals in Gods h. Woord dat de
menschen de groote droefheid haarer ziele door ui=
terlijke tekenen te kennen gaven. Sic David in sig= 2. Reg. 1.
num doloris ob mortem Saulis et Jonathae scidit
vestimenta sua. Sic Ezechias scidit vestimenta sua, 4. Reg. 19.
et operuit se sacco eo quod doleret blasphemiam Rab=
sacis. Sic Matthatias ejusq. filii sciderunt vestes 1. Mach. 2.
suas in signum doloris ob ruinam Jerusalem. Sic
Jejunium, het bekleden met zakken, en het neder
zitten in asche der Ninivieten, was een uitwendig
teken van hunne innerlijke droefheid. En aldus ook onze tollen-

en dus Leerd hij wederöm alle zondaars, hoe groot de
droefheid over hunne zonden wezen moet, en hij wekt hen
op om hunne innerlijke droefheid door d' uiterlijke werken
van boetvaardigheid te betuijgen.

Dog A. A. verstaat dit evenwel zoo niet, als of de droef-
heid in 't uiterlijke gelegen was. o neen! die uiterlijke
werken, en tekenen van boetvaardigheid zijn wel goed,
ja ook noodzaakelijk zelf. Bekeerd u tot mij (roept
Joel. 2 - 12 Godt zelf) met vastin, met tranen, en met geween. Doet
Matt. 3 - 2 boetvaardigheid (riep Joes). ten zij gij boetvaardigheid
Luc. 13 - 3 doet (zeide Jesus) gij zult alle vergaan. V. B. van uiter-
lijke boetvaardigheid zijn Ninive, David, de Zondares
Petrus enz. ook roepen alle d' oude kerkregels der pe-
tentie ons niet anders toe. Ja wat is de voldoening
het derde deel van het Sakr. van penit. anders dan een
oeffeninge der werken van boetvaardigheid? zoo
dan zeker is het noodig dat de zondaar zijne innerlijke
droefheid door d' uiterlijke werken van boete toone.
Maar ~~egter evenwel~~ verstaa dit zoo, dat ~~het~~ in d' enkele
uiterlijke werken van boete, de droefheid niet gelegen.
Ja d' uiterlijke tekenen kunnen dikwils zeer twijfelag-
tig ~~zijn~~. alle slagen op den borst gaan juijst niet door tot
't herte. daar kloppen' er met den tollenaar wel uiter-
lijk op de borst, die egter niet innerlijk met hem droe-
vig zijn. daar waren' er onder d' Israëlieren die tot teken
van droefheid hunne kleederen wel scheurden, maar egter
niet hunne herten. Maar in de dezen had Godt geen be-
hagen. daaröm riep Godt: Scheurd uwe herten, en niet
uwe kleederen, i. e. .... daaröm zal d' uiterlijke droefheid
Gode behagen, ze moet uit 't herte voordkomen, weshal-
ven zei Godt: Bekeerd u tot mij met vasten, en met tra-
nen? hij voegd' er ook bij: Bekeerd u tot mij van gan-
scher herte, en dan voegde hij' er bij: met vasten en tranen.
zoo dan kloppen moet wel een zondaar op zijne borst,
maar uit 't herte moet dit voordkomen. zoo onze tollenaar.

Zie daar een tollenaar, een grooten zondaar tot V. B.
van troost voorgesteld aan alle zondaars; Maar ook
tegelijk wat dat hij deede, en vervolgens w. zondaars het
't zijn die ~~kunnen~~ troost in zijn V. B. vinden &

Exiens (Jesus) de finibus Tyri per Sidonem venit ad mare Galilaea inter medios finis Decapoleos

Marc. 7. V. 31.

Dominica 11ma Post Pent.

63. 1737 47.

NB 1738. Incidit in hanc Festum, S. Laur.

Onder alle de verscheide en meenigvuldige namen, waarmede de Prophéten den Messias hebben voorzied gehad, is zékerlijk geen van de minsten, dat zij hem genoemd hebben de Zon der geregtigheid A.A.

Sic eum nuncupavit propheta Malachias dicens: Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ. Mal. 4-2.

Et meritò sic eum propheta appellavit, dewijl hij op 't volmaekste in zig bezeeten heeft, d'eigendommen die in de Zon gevonden worden.

Ac 1o quidem, de Zon opgaende vroeg in den morgenstond, blijft niet verhólen, nog verborgen, maer verschijnt terstond, zig vertoonende, en ópenbaerende voor d'oogen van ons menschen. Sic et C. J. Salvator noster, Sol justitiæ, opgaende en kómende in deze wereldt, heeft zig niet verstóken, nog verborgen, maer is terstond verschénen dan aen de herderen op de velden, dan aen de wijzen van den Oosten, dan aen den ouden Simeon en Anna de Prophetesse in den tempel, dan verder in zijn ópenbaar léven omgaende, en verkeerende met alle slag van menschen. zoo dat gelijk het aen de natuerelijke zon eigen is niet verhólen te blijven.... Sic et similiter Xtus Dnus Sol justitiæ....

2o. Sicut Sol door zijn eropgang verdrijft de düisternissen van den nagt, en verligt de donkere plaetsen en wégen door zijne straelen, sic et Xtus

Luc. 1. sol justitiæ verschijnende in deze wereldt heeft ons menschen, zittende in de duisternissen en schaduwe des doodts verligt door de straelen van zijne leven, leeringe en mirakelen. Sicut Joes vere de eo dixerit: Erat lux vera
Jois. 1-9. het w. alle menschen verligt komende in deze wereldt.

3º Denique sicut sol alhoewel ze dient om ons menschen te verligten, ō tn oes simul et semel illuminat, sic et Xus ō oes simul et semel illuminavit, sed nunc hunc, nunc alium. Dan is hij verschenen aen dezen, dan aen genen; dan was hij hier dan daer; dan in den tempel, dan aen de zee; dan in Judéën, dan in Galiléën; dan eens bij de heidenen dan bij de Jôden.

Explicm hujus hbms in d'opgenomene woorden, die ons vertoonen den Heere Xus gaende en keerende heen en weer, fugientem ad fines Tyri et Sidonis, et recedentem ab iisdem. Textus ait: Jesus vertrok dan wederom van de grenzen van Tyrus, en quam door Sidon na de zee van Galiléën, midden door het Land der Tiensteden.

Propositio Hanc Xti Dnis fugam ~~ac Sy~~ ad fines Tyri et Sidonis et reditum ab iisdem latius considerare aus ē, et quid inde discere possimus indicabimus.

Attendite.

Jesus (zegd d'Ev.) vertrok dan d.

Het eerste dat ons voorkomt in d'opgenomene woorden is, dat daer van 2 steden Tyrus en Sidon gesprooken worde. Beide deze steden waeren steden van 't Land van Beloften, die door de kinderen van Israël noit verovert ~~hadden~~ wâzen geweest, en aldus heidens gebléven waeren. Erant urbes maritimæ et opulentæ in confiniis Galilææ versus septemtrionem.

Xus Dnus audito nuntio de morte Jois Bapt. secedit in desertum (Matt. 14-13.) Inde abiit in partes Tyri et Sidonis (Matt. 15-21.) Xus ging hier henen gelijk Markus te kennen
Marc. 7-24. geeft om verborgen te blijven, sed frustra, nam quædam mulier innotuit Cananæa, quam Marcus vocat eens heidensche vrouw uit Syrophenikiën van geboorte, et sanata hujus mulieris filia mox exiens de finibus Tyri per

per Sidonem / Sive ùt Graca habet / et Sidonis, rediit ad mare Galilaea per medios fines decapoleos, atq. tunc contigit sanatio surdi et muti Evangelici.

3o. Notanda Xti Dni peregrinao et discursus. Seneca frequentem peregrinaoem instabilis ai docet ee indicium. Nos vero in Xto ex adverso dicemus cstandis et perpetui erga nos amoris argumentum ee, quod undiq. discurrit et ubiq. sua exhibet beneficia ac miracula. Etenim gelijk het een wonder, en ten uitersten voordeelig uitwerksel der sonne voor ons menschen is, dat de zelve niet stil staet, maer de heele aerdbodem rondloopt, of schijnt rond te loopen om der zelve inwoonders te bestraelen, te verligten en te verwarmen, zoo is 't ook een wonderweldaed van de zon der regtvaerdigheit C. J. voor ons menschen dat hij nooit stil gestaen heeft, maer gestaedig als rondgeloopen heeft om zijne straelen uit te schieten, zoo lang hij hier in den vleesche heeft omgegaen. In zulken zin is 't dat David van deze zon der geregtigheit C. J. voorzeide: ze springt uit als een reus om den weg te loopen haere opgang is van 't einde des hemels, en haere omloop tot aen het einde, en daer is niemand die zig verberge van haere hitte. Vultisne argumentum hujus quod David ibid ait, audite Petrum de eo testificantem dat hij al weldoende door het land trok, en genas allen die onder 's duivels geweld waeren. Ps. 18-7 Act. 10-38.

Quin o / ut gentiles voluerunt / inconstantis ai argumentum, sed extra cstantis et perpetui erga nos amoris argumentum in Xto fuit, quod hij door het land trok dewijl hij dit deede om maer wel te doen. Ja, opdat de Heere Jus deze zijne liefde des te meerder zoude toonen, daerom heeft hij zig willen vergelijken bij een harder die langs alle kanten door bergen en daelen loopt om 't verlooren schaep te zoeken. Daerom heeft hij zig bij een reiziger meermaelen vergeleken, als bij een samaritaen op de reis van Jerusalem na Jericho, als bij eene vreemden reiziger op den weg van Jerusalem na Emmaus

Daerom vinden wi ook meermaelen in 't h: E: dat hij
trok en reisde van d' eene plaets na de ander. Dus kom
hij ons voor in d' opgenoemde woorden. Igitur . . . .

Atq hinc discere possumus o segnes nos ea dtne in
opere salutis nostrae perficiendo, qdo tam sollicitum vide
mus salvatorem, ?? currit et pertransiit . . . . quid ni et nos
pro proprio nostro bono facere dbmus? . . . . currit dia

3. Pet. 5-8. bolus, circuit (uti Petrus) tqm Leo rugiens quaerens quem
devoret. Currunt mali, # Laet 'er geen weide zijn (inquiunt)

Sap. 2-8. daer onze dartelheid niet door en gae, laet 'er niemand on

Deus Salomon der ons zijn, die niet deelagtig zij aen onze wulpsheid,

Prov: 1-16. et Isaias laet ons overal tekenen van onze vrolijkheid laeten, // want

59-7. Kunnen voorts loopen tot het kwaad dit is dog ons deel en ons Lot. Sic, sic currit diabo

der, en zij haasten lus, sic sic et mali currunt, atq eheu! qm multi

zig om bloed te ver- et ex nobis in malum currunt? Pulcerrimam hujus

gieten.

2. Reg. 2-18... rei figuram nobis exhibet 2. Reg. 2. Sacer historicus ibide

narrat quod Asael cursor velocissimus, al willens en

wetens, en ook zelfs gewaerschouwd zijnde nogtans abner

bleef agtervolgen. En zie, alzoo hij weigerde na abner
te luisteren, en niet wilde afwijken, zoo dreef Abner

hem van agteren de spies dwars beneeden door het inge
wand, zoo dat hij ter plaetze doodviel. En allen die

langs de plaets quamen, daer Asael gevallen en gedood
was, bleeven er stilstaen. Quod scriptura hic de Asael

narrat ad visum ~~nostrum~~ exhibet infelicitatem ~~?~~

~~multi~~, eorum qui peccandi pertinacia in pericula et mortem invo
lant, ~~?~~ qui etiam moniti et saepius moniti (uti Asael)

tam en al willens en wetens zig begeeren in 't eeuwig doods

// Aspiciamus nos gevaer? // Oes, inquit script. de Asaele, qui transibant Locum illum in quo ceciderat

infelicem illorum Asael, et mortuus fuerat, subsistebant. Subsistamus

casum, et illorum et nos, et spectemus infaustum istorum cursorum exi

damno sapiamus. tum. Et si currere Lubet, curramus viam manda

torum Dei, monente Paulo, sic currite ut compre
hendatis, # Hoc Xtus Dnus ~~?~~ suo exemplo nos docuit.

1. Cor. 9-24. Hij is gestadig bezig geweest met het werk van onze zalig

ut cum Davide
dicere possimus: viam heid, hij trok van d' eene plaets na de ander weldoende

mandatorum tuorum
cucurri. Ps. 118-32. langs alle kanten, quid ni et nos pro proprio nostro bono

facere dbmus, cum tam sollicitum salvatorem videamus

Igitur hoc hic ex Xti Dni peregrinantis, et discurrentis exemplo discamus.

2°. At non tantum generatim Xti Dni peregrinatio hic notanda est, sed et in particulari quod secederit ad fines Tyri et Sidonis regionem gentilium.

Quaerunt Interpretes, an Xtus Dnus has urbes ingressus fuerit?

Negant Maldonatus et Jansenius, quia Dnus prohibuit Aplis abire in viam gentium. Huic sententiae favent graeca exemplaria, quae dicunt exiisse Dnum è finibus Tyri et Sidonis, non per Sidonem, ut Latina et flandrica versio habent. Matt. 10-5.

Alii verò dicunt transiisse Dnum illas regiones, et urbes nec enim Dnum prohibuisse transitum, cum ipse et Discipuli ejus etiam in Samaria demorati fuerint, ut patet ex historia Mulieris Samaritanae, non igitur prohibuisse aiunt Dnum transitum, sed praedicationem in regione gentium. Matt. 10-5.

Ut ut sit, sive ad fines pervenerit, sive eosdem fuerit ingressus, non magnopere laborandum est. Cananaea, de qua Matthaeus ait, dat zij quam uit die Landstreek scil: van Tyrus en Sidon, innuit Xtum subiisse fines Tyri et Sidonis

Causa porro ejus secessus fuit nuntium de morte Jois Bapt. (uti supra diximus) unde et latere voluit Dnus (ut Marcus refert 7-24.

Quamvis enim Dnus non metuebat Herodem, ut patet ex eo, dat, als sommige der pharisëen hem quamen zeggen gaet weg en maekt u van hier, want Herodes wilt u dooden, hij tot antwoord gaf, en zeide: gaet, zeg dien vos: zie ik drijf de duivelen uit, en genees de zieken heden en morgen, en ten derdendage neem ik een einde. Luc. 13-32.

q. d.

Igitur quamvis Dnus non metuebat Herodem, tamen audito nuntio de morte Jois latere volens secessit in partes Tyri et Sidonis, sicque dedit Aplis exemplum opportunae fugae, quam praescripserat Matt. 10 cum dixit. Matt. 10-23

Als zij u dan in d'eene stad zullen vervolgen, zoo vlugt in d'andere. Itaq. Xus cum pueris quasi
1 Cor. 9-22. balbutiit, et oibus oia factus est.

Aliam secessus eorum Jansenius adnotat Jul: ut præluderet vocationi gentium, gestiens velut ante vertere, quod impensè cupiebat, unde et Cananea fidem exhibet discipulis quasi gentium exemplar.

Atq. ex hoc Xti Dni secessu ad fines Tyri et Sidonis audita morte Jois discere possumus, declinare pericula, et e temere nos ingerere. Wel is waer wij moeten, voor Xus, en de waerheid geen gevaer nog dood zelfs vreezen; maer ook is 't waer, als men kan, zonder de waerheid te schenden of te krenken, het gevaer vermijden, dat men het zelve moet ontwijken, en niet vermeetelijk ons in het zelve steeken. Dan heeft plaets de Lesse des zaligm. Als zij u in d'eene stad zullen vervolgen ... Dat hebben ontelbaere Heilige mannen door hun voorbeeld ons geleerd (recense quædam, si lubet) En dat Leerd Xus ons zelf door zijn voorbeeld.

Si corporalia, multo magis fugienda sunt spiritualia pericula, nempe pericula peccandi; hæc mxè cavenda sunt; Nihil enim periculosius. Nihil enim periculosius, et verissimè Eclus dixit: Die pik aenraekt zal 'er van
Ecli. 13-1 besmet worden, en die met een hovaerdiegen omgaet, zal de hovaerdigheid aenwennen. Item: die het gevaer bemint
Ibid. 3-27. zal 'er in vergaen. Ja al was 't ons nog zoo Lief, en
Prov. 6-27.. nog zoo aengenaem als ons eige Leven, indien 't een gevaer of gelegentheid van zonde zoude wezen, wij moeten 't zelve noodzaekelijk verlaeten. Tunc Locum habet illud Xti: Indien uw regter oog u verargerd, trek het uit
Matt. 5-29.. en werp het van u... Indien uw regterhand u verargert, hak ze af en werp ze van u, want het is u beter, dat een van uwe Ledemaeten verlooren gae, dan dat uw geheel Lighaem in de helle geworpen worde. Quid ijs de iis dicendum (excurre) .... O! dies toonen dat zij gene discipelen van Jesus zijn. Jesus verbergt zich voor Herodes en trekt na de grensen van Tyrus en Si-

ras q ex eo veri ejus discipuli discunt vitare pericula corporalia et ô temerè eis sese ingerere, discunt et praecipuè declinare pericula peccandi, ut animas suas salvent.

~~Dinsdag~~

3°. Deniq notandum quod Xus ô diu moretur in finibus Tyri et Sidonis, sed post unicum, sanata filia mulieris Cananaeae miraculum, redeat ad mare Galilaeae. Etenim textus hbt: Jesus vertrok dan wéderom na de grenzen van Tyrus, en quam .... Hy vertrok dan scil: sanatâ illâ filiâ.

Hic roget quis: quare ô moratus ibi? quare ô plura edit miracula? Num dixerat Dnus: Si in Tyro et Sidone facta fuissent virtutes quae in te, ô! Corozaim, ô! Bethsaida! olim in cinere et cilicio egissent poam? quare ergo .... ? Matt. 11-21.

R̸ Nondum tempus erat praedicandi gentibus. Hinc Dnus ipse Cananaeae: Non sum missus nisi ad oves domus Israël. Item: Laet eerst de kinderen verzaedt worden, want het is niet billijk, dat men 't brood der kinderen neeme, en voor de honden werpe. Hinc postea Paulus et Barnabas rebellibus Judaeis dicebant: U moest het woord gods eerstmael verkundigt worden: maer nademael gij het verstoot, en u zelve des eeuwige levens onwaerdig oordeelt, zoo keeren wij ons nu tot de heidenen. ~~Hinc et Paulus iterum: Door hun val is de zaligheid den heidenen toegekomen~~ Matt. 15-24 Marc. 7-27 Act. 13-46. Rom. 11-11

die tijd moest eerst afgewagt worden. voor al eer den heidenen 't Ev: zoude gepreekt worden; die tijd was nog niet geboren. dus naa een mirakel maar bij hen gedaan te hebben vertrok Xus van hen naa Galilaea om de Joden niet te verstooren.

Noluit ergo Dnus offendere Judaeos, quibus primum Ev: praedicandum erat, atq ideo noluit in finibus Tyri et Sidonis morari, aut plura miracula edere; sed statim, uno miraculo, sanata filia Cananaeae edito, exiit de finibus Tyri et Sidonis, venit ad mare ....

Atq et hinc discere possumus tempestivè benefacere ne exacerbemus alios. Ita Dnus miracula negat Tyrus ne offendat Judaeos. Hinc et Paulus: Nemini dantes ullam offensionem. Ab omni specie mala abstinete vos. 2. cor. 6-3 1. Thess. 5-22.

Observent hoc praecipue parentes et superiores ne p imprudentiam excitent, aut foveant invidiam inter filios. Ita Iacob amans Iosephum ... cui Lugenti dici poterat: tu tibi coa doloris ...

Discimus item ex hoc recessu à Tyri finibus recedere à mundo, ut audire possimus, et Loqui. tunc Surdus et mutus &c: sanatus cum Xtus exiit è finibus Tyri Non standum in via peccatorum, ne sedemus magistri in cathedra pestilentiae.

Conclusio

Eia si velimus et nos à Xto sanari cum Xto exeundum è finibus Tyri, id e, peccatorum. Non standum in via peccatorum, neq magistri ee dbms in cathedra pestilentiae.

Ps. 113
1. Iois. 5-8.

Mundani hebben een mond en zij spreken niet, zij hebben ooren en hooren niet. Mundus totus in maligno positus e. Mundus clamore suo obstrepit, et surdos ac mutos facit ad caelestia hoes mundanos. Relinque mundum, desere fines Tyri, perge ad mare Galilaeae transmigrationis, ibi sanabit te Xtus.

Metuamus ne recedat à nobis Xtus, sicut recessit à finibus Tyri et Sidonis / confer Jerem. 34-8 et singulariter v. 9. / Dicamus cum Sponsa Canticorum

Cant. 3-4

Tenui eum nec dimittam. Dicamus cum ~~Davide~~

Ierem. 14-9.

Ieremia: Tu in nobis es Dne, et nomen tuum invocatum e super nos, ne derelinquas nos ~~hier in den tijd~~, maer blijft bij ons nu reeds hier in tijd, opdat wij ook met u mogen blijven altijd, en in alle eeuwigheid. amen.

Dnica xj. Post Pent. 1734.

Zij bragten, bij Jesús een dooven, en stommen, en baden
hem, dat hy hem, de hand opleggen wilde. Mark. 7. v. 32.

Noit genoeg zoú geroemt en te prijsen zijn ~~eenen~~ Doktoor of
Medicijn die met Liefde en ijver ontstooken, tot de zieken, alle
vlekken en plaetzen doortrok om aen alle zieken zijne kunst
te toonen en zelf om niet te geneezen.

Zoodaenig eenen Doctoor heeft Jesus onze Zaligm. zig vertoont
te weezen. hy zijnde waerlyk eene hemelsche geneesmeester
was ontstooken, met ijver voor de zieken, hij zogt langs
alle kanten, de gelegentheit om zijne kunst, weetenschap en
Liefde aen de zieken, en gebrekkelyke te toonen; Daerom
trok hij door alle steeden, en vlekken, leerende in hunne vergae=
deringe en geneezende, zegt d' Ev:, alle qualen, en ziekten.
Deze zijne yver, en Liefde vertoont zig deudelyk in 't hedendaegs
Ev: Daer hooren wy den Ev: van hem zeggen: Jesus vertrok
wederom van de grenzen van Tyrus, en quam door Sidon, na
de zee van galileen, midden door het Land der Tiensteden.
Hy was gekomen, om den Joden heil en hulp toe te brengen,
en niet den heidenen, waer toe daer naer d' apostelen waeren
geschikt; want hij niet dan tot de verlooren schaepen van
't huis van Israel gezonden was, gelyk hy zelf tot zijne
discipelen zeide. Edog nogtans om zyne onuitsprekelyke Liefde
tot alle en tot een yder zoo heeft hy ook niet na gelaeten van tussen
wijlen tot de steden der heidenen, Tyrus en Sidon, uit te trekken
opdat zij reeds eenige smaek van zyne Leeringe zouden krygen
en de weg gebaend zoú zijn, voor de apostelen, die zig daernaer
tot hen, keeren zoúde. Daer heeft hy dan eenige wonderen ge=
daen, onder welke uitmunt de verlossinge van den duivel.
Want gaende na de grenzen van Tyrus en Sidon, zie een Cha=
naneesche vrouw, komende uit die Landstreek, riep tot hem zeg=
gende: Heere Davids Zoone, ontfeerm u mijner: op welk geroep
alhoewel de Zaligm: geen antwoord gaf, zoo hiel zy niet op
van roepen tot dat zij de geneezinge van haere dogter ver
wierf. En naer dit uitmuntend wonderdaet keerde de Zaligm.
na de zee van galileen midden door het Land der Tiensteden
dus genoemt omdat 't 10 steden in zig vervatte. En als hy daer
door trok zoo bragten zij bij hem een dooven, en stommen
en baden hem, dat hy hem de hand opleggen wilde. 'T is
omtrent dezen stommen en dooven, dat we ~~voor~~ hebben, tl een
wijsigt t' onderhouden en na te gaen, wie dat 'er al verbeeld worden
door dezen stommen en dooven, en 2° wat dat ons Leert 't ge
drag der genen, die dezen stommen en dooven tot Jesus brag=
ten. 't gen zal wezen 't voorwerp &c.

'T is een vaste en zekere waerheit die de h. vaders, en in
zonderheit de h. Augus: op verscheide plaetzen van zyne werken
ons hebben geleert. Dat de wonderdaeden en mirakelen des
Zaligmaekers tegelyk werken, en tegelyk ook woorden zyn.

vide Bakx in hanc Dnicam p 583.
Item ch: vaders in hanc Dnicam et 3am Quadragesi:
Matt. 9-35

NB post summum Sacrum, dixi Post 3m verò compendiosè.

Matt. 15-24.

Matt. 15-22.

Propositio

't zyn werken zegt Aug^s omdat ze waerlyk en inderdaet
geschiet zyn. 't zyn ook woorden, omdat 't teekenen zyn, di
eenig geheim te kennen geeven. weshalven hy ook elders zeg
de dingen, die Xus onze zaligm: lighaemelyk deede, die w
de hy ook dat geestelyker wijse verstaen zoude worden, en da
opdat 't geen hy deede wonder zoude schynen voor die 't aen-
zagen, en ook eene waere beduydenisse zoude hebben voor de
't verstonden. En om dit duidelyk en tastbaer te maken
zoo gebruykt Aug^s hier toe eene aerdige gelykenisse.
't is met de mirakelen des zaligm: gelyk met de Letteren van
een schoon geschrift gelegen; gelyk iemand, zegt hy, die niet
Leezen kan, ziende een geschrift dat mooy en geschreeven is de
hand des schryvers wel zal pryzen, en de schoonheit van de
Letteren wel verwondert, maer nogtans niet verstaet, wat de
Letteren beduijden of te kennen geeven; daer een ander, die Lee
kan, niet alleen de schoonheit van 't geschrift zal prijzen
maer ook verstaet des zelfs beduydenisse: zoo ook, zegt Aug
de genen, dies de wonderheden van Xus wel gezien hebben, ma
en verstaen wat de zelve beteekenen, die hebben hun alleen
verwondert omdat ze geschiet zijn; maer anderen, beter on
derweezen zijnde hebben hun verwondert omdat ze geschiet
zijn, en hebben ook verstaen 't geen de zelve beduiden. En
zoodaenige moeten wy alle in de schoole van Xus weezen.
als of hy zeide: wij die tot de schoole van Xus willen be
hooren, wy zeg ik moeten ons niet alleen over de wonderen
en mirakelen van Xus verwonderen en de zelve roemen, m
moeten ook nagaen wat de zelve verbeelden en ons willen
Leeren. En dus is 't met den dooven en stommen van 't hede
daegs Ev: geleegen. Wij moeten niet alleen op des zelfs ellendig
staet en de kragt en magt des zaligm: met hem te genee
Letten en ons hier over verwonderen, maer ook vooral mae
wij agt geeven wat dat deze stommen en dooven beteekent,
en ons kan Leeren. Door dezen dooven en stommen word
't geheel menschelyk geslagt, of ook ijder zondaer in 't bezond
beteekent. En wel
3° zoo beteekent deze dooven en stomme van 't Ev: in 't alg
meen 't heele menschelyk geslagt, 't w: door de zonden van
adam doof en stom geworden was: doof was 't geworden
als niet hoorende na de stem en 't gebod van god; stom was
't geworden zoo in zijne schult te erkennen, en te belijden als
in gods Lof te verkondigen. Deze groote doove en stomme
ik zeg 't geheele menschelyk geslagt heeft 't gehoor en de
spraek wederom gekreegen, als de zoone gods door zijne men
wordinge in de beroerde zee van deze wereld gekomen is
gelyk hy den dooven en stommen van 't Ev: aen de zee van gal
genezen, het gehoor en de spraek weder gegeeven heeft. En g
de doove en stomme van 't Ev: zyne gezondheit bekomen heeft

door 't toedoen, en op 't verzoek van anderen, die hem by den Zaligm. brogten, en baden dat hy hem de handen op wilde leggen, en genezen: zoo mogen wy met regt ook zeggen, dat 't menschelyk geslagt 't gehoor en de spraek weder gekregen heeft, door de dienst der Patriarchen en Propheten, die niet alleen door hun v. B. en preeken getragt hebben den mensch tot god te brengen, maer die ook door hun geduerig voorbidden, door hun geduerig verzugten en verlangen, als 't ware, afgebeeden hebben. welkers gebeden verhoort zyn de Zaligm. gekomen is, die door de vinger gods, de gaeve des h: geests, d' ooren des herte geopend, en door 't speeksel der goddelyke wysheit voortkomende uit de mond des alderhoogsten, de tong der stommen ontbonden heeft: dat is die gemaekt heeft, dat de mensch, die door de zonden stom, en doof geworden was, door gods goedheit en genaede 't gehoor en de spraek wedergekregen heeft. En dit is 't eerste 't geen de doove en stomme van ons hedendaegs Ev: afbeelt en betekent.

Dog 2°. niet alleen, zoo word 't heele menschelyk geslagt in 't algemeen, door deezen dooven en stommen, betekent, maer ook yder zondaer in 't bezonder die doof zyn, om gods stem te hooren, die stom zyn om hunne tong te gebruyken tot dat einde waer toe zy de spraek van god ontfangen hebben. vervolgens 3°. doof zyn na de ziel en worden door den dooven van 't Ev: betekent alle de genen, die na gods woord, en zyne goddelyke inspraeken niet willen hooren. En deze geestelyke doovigheit van de ziel heeft zonderlingen plaets gelyk de geleerde Dionysius Carthusianus Leert, in die zondaers die tot een quaede gewoonte van zondigen, vervallen zyn. alsdan is 't dat men ziet gebeuren, dat, hoe zeer dat god ook zyne stem laet hooren, 't zy door zyn h. woord, 't zy door zyne dienaers, 't zy door ongevallen van ziekbens ellenden en menige schielyke en onvoorzienige dooden die hy aen hunne heeren, bekenden, of naest bestaende vrienden laet overkomen, dat zy zeg ik nogtans na gods stem niet hooren, want zy in 't minsten niet bekeeren en veranderen van leven, maer in hunne zonden, boosheden en quaede gewoontens blyven steeken. Dit is 't geen de h. Augs. door eige ondervindinge beleeft in zig waer geweest te zyn gelyk wy leezen, Solilog. c. 33. alwaer hy zig beklaegt, dat hy, tot eene gewoonte van zondigen vervallen zynde, omtrent 30 jaeren lang aen die vrywillige doovigheit onderworpen is geweest. Met deze doovigheit waeren ook geslagen de joden, die hoe zeer god hun vermaende hunne herte verharden, die hunne ooren verzwaerden om niet te hooren die hun hert als een diamant steen maekte om niet te Luis- Zach. 7. 33.
teren naer de wet en naer de woorden, die de heer der heirkragten door zynen geest, en de dienst der voorige propheten, toegezonden had

Ja ook ten tijden van Xus zelf, zien wij dat zij met deze doo-
vigheit geslagen waeren, zij hoorden god in de Schriftuere
spreeken, zy hoorden Xus 't ryke gods verkundigen, en nog-
tans waeren zij doof, want zij in hunne zonden, en ongeloo-
vigheit bleeven steeken, zoodat zij al hoorende zegt Xus
niet en hoorden, en al hoorende doof waeren. En zoo is 't
met alle de zondaers gelegen, die tot eene gewoonte van zon-
dige vervallen, zij willen gods stem niet hooren, of hooren
zij de zelve, zy zijn al hoorende doof, want zij de zelve niet
willen volgen, uit de zonden opstaen, en hun Leven beteren.
En wat is 'er dat 'er volgt op d'ellendige staet van zoo een zondaer
O zijne ellende word nog verswaert door eene andere ellende, te wee-
ten, dat gelyk hy doof zoo ook stom is na de ziel, en zoo is
de doove van 't Ev: niet alleen door zijne doovigheit maer ook
door zyne stommigheit een afbeeldzel van den zondaer. Nu
stom zijn na de ziel al degenen, die de spraek en tong niet
en gebruyken tot dat einde waertoe god hen de spraek ge-
geeven heeft: En wel
1° de spraek is aen den mensch gegeeven, om god te bidden
om god te Looven en te danken, volgens 't geen god zelf door
Ps. 49-23. de mond van David zegt: Een dankoffer zal my eeren en glor
geeven. Vervolgens stom zijn na de ziel alle die genen, die
hier aen ontbreeken, die tyd en gelegentheit weeten uit te vinden
voor alles behalven, om god te Looven te danken, behalven om
'ses morgens en avonds plighten van 't gebed waer te neemen, be-
halven, om op de zondagen en feestdagen, de lofzangen en ope-
baere gebeden der kerken by te woonen, en daer tegenwoordig
te verschijnen. alle deze en deergelyke, zeg ik, zijn waerlyk
stom na de ziel, want zij de spraek niet en gebruyken, om
god te bidden en te danken, waertoe zy nogtans de spraek
van god ontfangen hebben.
2° De spraek is aen den mensch ook gegeeven om zijne
zonden te belyden, 't zij uit schaemte, 't zij uit vreese of andere me-
schelyke opzigten, zoodat zij als stom zynde als met eenen
men duivel bezeeten zijn; want de zynde eene hooverdige ge-
heeft noit zyne zonden beleeden, en hy haet niets zoo zeer da
dan de zonden te belyden, weshalven hy verwreemd alle die
hem onderworpen zijn, hy doet hen schaemen te beleiden 't
geen zy niet geschaemt hebben te bedryven, hy doet hen vrees
te ontdekken 't geen meenigmael zelf in dit Leven, altham
't geen vast en zeker in gods oordeel niet verborgen zal ku-
nen blyven. Hierdoor belet hy niet alleen de vergiffenisse te
bekomen, maer doet hen ook op nieuws wederom god vergram
meer en meer in de zonden verouderen en verharden. Met
deze stommigheit was David voor heen geslagen, die hy
Ps. 31-3 daernaer beweende als hy zeide: Omdat ik het verzweeg

mijne beenderen, uitgemergeld, als of David zeide, om dat ik
mijne zonden niet beleed, maer door mijn zwijgen en stommig
heit zogt te verbergen zijn mijne kragten uitgemergeld,
weshalven hij dere zijne ellenden beklaegende tot god zeide
Ik zal tegen mij, mijne ongeregtigheit den heere belijden, en
gij hebt de boosheit mijner zonden vergeeven; vervolgens
alle de genen die de spraek niet en gebruijken om met David hunne
hunne ongeregtigheit den heere te belijden, die zijn stom na
de ziel en worden door den dooven stommen van 't 24: betekent
3o: Stom zijn ook nog na de ziel die de spraek niet en ge
bruijken om getuygenisse aen de waerheit te geeven, om die 't on
der steunen en voorte staen, want hier toe ook voornaementlijk
den mensch van god de spraek gegeeven is. Nu, hoeveele zijn
er niet die op zoo een wijze stom zijn na de ziele? o 't is maer al
te duidelijk om hier van eens te wille spreken. Immers hoe veele
zijn er niet die te vooren trouwe voorstaenders van de kerk
en waerheit geweest zijn die nu zijn omgevallen, en stom zijn
na de ziel en met een stommen duivel bezeeten zijn, ja die
niet alleen met een stommen duivel maer met een sprekende
duivel bezeeten, midsdien ze de waerheit niet alleen meer dur=
ven voorstaen en verkondigen, maer ook integendeel god zelf
verloochenen met zijne waerheden te veroordeelen en te doemen
voor dew: zij zouden moeten spreeken. Ja niet alleen heeft
dit plaets onder die genen die volgens hunne roep zonderlingen
de waerheit moeten voorstaen, verkondigen, en ten anderen
leeren, maer ook zelf hoe veele zijn'er op dit stuk niet stom
onder 't volk? want hoe veele zijn'er niet die of om eenig
werk, dienst of huer te krijgen, die om meerder aftrek van
winkel, hanteeringe of wat 't ook mag weeren, die om trou
wen, of diergelijke zaeken, de waerheit niet durven voorstaen
en belijden, ja dat meer, is hoe veele zijn'er niet die om dier
gelijke zaeken ook zelf zig komen af te scheiden, en te ver
vraegen bij die genen, daer god van zegt; de wagters zijn
blind; 't zijn stomme honden, die niet kunnen basen. Ja
wat duisdaenige ook by zouden willen brengen, om te toonen
dat zij onder de stommen niet gerekent moeten worden,
't kan zijn een deckje voor 't bloeden, om hunne gewisse
overtuygt van de waerheit, en nogtans doende tegen de waer
heit, in slaep te wiegen, voor god zal 't zelve niet kunnen
gelden, want of zij zeggen dat zij wel beter weeten, dat
zij evenwel gemenschap met de voorstaenders van de
waerheit zullen houden, 't kan al niet gelden, want zij reeds
deel neemen in de scheuringe, want ze doen tegen hun be
ter weeten, want z'anderen door hun &c. verlyden en
tot de val komen te brengen, want men ook met 'er daet

Ziet gebeuren, dat zij de waerheit hebben begonnen te krenk
meerden meer 'er van vervallen, 't geen god door zijne reg
vaerdige oordeelen, toe laet tot straffen van hunne eerste
lafhertigheit om de waerheit te beleiden. vervolgens wat
men bij wil brengen 't kan niet baeten, om hen te verschoonen
van onder 't getal der geestelijke stommen niet te houden
misdien zij de spraek van god ontfangen, hebbende om de
waerheit na hun vermoogen voor te staen, de zelve niet dur
vende beleiden, stom zijn na de ziel en door den stommen
van 't Ev: betekent worden.

Dog wat gedaen, voor alle de genen die 't ongeluk geha
mogen hebben van op eeniger dezer door den dooven en stomm
van 't Ev: verbeelt te zijn? 2º wat ook gedaen en wat moet
ijder een doen om zijne plegt te quijten die hij aen dusdanige
dooven of stommen verschuldigt is? 't geen 't twede is dat
wij gezeit hadden aen te zullen merken.

Om met een woord dit dan nog meer aen te haelen: wij zie
in den doven en stommen van 't Ev: van wie dat hij geneeren
is, en van anderen daer toe geholpen is. De doove en stomme
van 't Ev: is van Xus geneeren, en 't is van dien zelfde Xu
onze geestelijke geneeringe moeten erlangen, hij is onze he
sche geneesmeester, hij is voor ons van den hemel nederge
daelt, hij heeft onze quaelen en zonden in zijn lighaem aen
3. Pet. 2-24. 't kruid gedraegen, en 't is door zijne stroemen dat wij ge
neezen zijn. tot hem is dat w' onze toevlugt neemen moeten
Dog hoe zullen wij tot hem onze toevlugt neemen, daer wij uit
ons zelven niet toe kunnen komen, daer wij tot Xus gelijk
de doove en stomme van 't Ev: gebragt moeten worden?
Ik 't is waer wij kunnen alzoo min tot Xus komen om van
onze geestelijke doof en stommegheit verlost te worden als
de doove en stomme van 't Ev: die tot Xus gebragt moest
worden. want Xus duidelijk leert dat wij zonder hem
niets kunnen, want we gelijk Paulus leert uit zelve ni
begquaem iets goeds te denken als uit zelven, want nieman
Jo. 6-44 zegt Xus wederom zelf, niemand kan tot mij komen ten
de vader, die mij gezonden heeft, hem trekke. 't is dan
waer wij kunnen niet tot Xus komen, dan door zijne gena
door zijne hulp die ons tot hem brengt. en dit maekt ons
des te meer van onse ellenden overtuijgen, en over dezelve
verzugten, opdat hij ~~anders~~ ons te hulp komen en ons van
de doof en stommegheit geneezen, opdat hij andere aen
maenen en tot ons zenden om door hunne bedieninge en
dienstbaerheit tot god te lijden. zoo zien wij dat de
doove en stomme van 't Ev: tot Xus gekomen is, zoo
dat de geestelijke dooven en stommen tot hem komen

En, zoo is dat die menschen, die den dooven, en Stommen
tot Xus broghten en baden, dat hy hem, de hand op leggen
willen en geneeren aen ijder, een, door hun gedrag en t b.
Leeren, wat medelyden, men, met de geestelyke dooven, en Stom,
men hebben. hoe men, zyn, best moet doen, om, hen, by Xus
te brengen met hem een goede zielbestierder, te bezorgen
met hen 't leeren van goede boeken aen te preeken, en, zon
derlingen met god vierglyk voor hen, te bidden, dat
hy believe de hand van zyne barmhertigheit op hen te leggen,
en van hunne geestelyke doof en Stommigheit te geneezen,
't is deze pligt, B. waertoe een ijder, van god verbonden
is, want god een, yder bevoolen, heeft voor zyne naesten, te zorgen
Want de natuer dit zelf Leert en 't gebod van de Liefde des
naestens van yder, een, vereischt. zien wy dan den, naesten,
met eene geestelyke doovigheit, zien wij ~~Stom~~ dat hy op d'
eene of andere wyze Stom, is na de ziele wij moeten, ons best
om, met de mannen, van 't Ev: den dooven, of Stommen, tot
Xus te brengen. zoo zal de gebrekkelyke geneezen worden,
zoo zullen wy over ons geloof, van Xus met de draegers van
de beroerden, die zy tot Xus broghten geprezen, worden,
zoo zal hy onze Liefde tot den, naesten, met den Samaritaen,
die den gequetsten op de weg van Jericho geholpen had,
aen anderen, ten V. B. doen dienen. en zoo zullen wij
over 't quyten van onze pligt met den, naesten tot Xus te
brengen, ~~door~~ ook zelf voor ons bij hem, verwerven dat
hy ons van alle doof en Stommigheit der ziele bewaeren
met zyne weldaeden, en genaede begunstige hier in de
tyd en hiernaemals in d' eeuwige glorie. &

Zali 37–32

Adducunt Ei surdum & mutum & deprecabantur Eum, ut imponat illi manum.

Dominica 11.ma post Trint:
1736. 48.
64.

Marc. 7. v. 32.

Quamquam Xus Dnus præcipuè venerit in mundum
ad sanandas aas, multoties tamen morbos corporales
ab Ipso sanatos fuisse Evangelica testantur Historia. A.
Exemplum hujus nobis suppetit surdus et mutus in
hodierno Ev. à Xto Dno sanatus.
Et sanè non sine raoe voluit Xus Dnus morbos corpora=
les sæpius medere, licet præcipuè in mundum venerit
ad aas curandas.
~~[illegible]~~ Voluit Xus Dnus sese accommodare infir=
mitati nostræ humæ. Hoc ~~[illegible]~~ sensibilibus assuetus,
melius ea intelligit, quæ sub sensum cadunt. Exinde
ē. quod Dnus sæpius sensibilia proposuerit, ut eos
quos docebat, per sensibilia ista in cognitionem spi=
ritualium adduceret. Sic sæpius per parabolas ex re=
bus sensibilibus assumtas ~~[illegible]~~ ad cælestium
rerum notitiam nos erigere voluit.
Eo tendunt oes sanationes corporales à Xto exhibitæ (sacrain Ev:)
Sunt enim in morbis corporalibus diversis, diversi aæ
morbi adumbrantur, sic et in modo sanationum corpora=
lium, spiritualium sanationum modum obumbrare
voluit.
Hoc, quod dico, locum habent in surdo et muto Evangelico,
et in oibs iis quæ circa ejus sanaoem peracta sunt.
Non oes hodie sanationis surdi et muti Evangelii
circumstantias expendere # lubet; sed tt 3 aut 4 considera=
bimus. 1o qd adductus sit ad Xum 2o qd pro eo Xum de=
precati fuerint 3o Ut imponeret illi manum 4o
qd Xus illum manu apprehenderit 5o idq à turba seorsim.

A. Hic Petrus Act. 10-38. dat Jesus al weldoende door het land trok, en genas allen, die onder 's duivels geweld waren

tempus non feret. Weshalven wij die volgens onzen zullen beginnen en naardat de tyd zal veelen, die vervolgen, en geestelyke wijze verklaaren. Attend=
Propositio

Hos hic Evang. surditate et mutitate sua adumbrat eos qui ad oes salutares admonitiones et minas surdi et ad orandum deprecandumq Deum, suaq peccata confitendum, muti sunt; graves scil: peccatores; gravibus enim peccatoribus proprium e ad admonitiones obsurdescere, juxta quod Salomon dicit: Impius cum in profundum venerit, contemnit.

Prov. 18-3. c. 30-20.

Talem itaq peccatorem surdus et mutus Ev. repraesentat. Sed et quae ~~[illegible]~~ ad eum sanandum externo adhibita fuerunt nos docent quid miser ille spiritualis sanandus e. ac

1° quidem, textus ait quod ad Jesum adductus sit. Et hac prima circumstantia sanationis surdi et muti Evangelii. Hoc hic o uno modo miser erat, surdus et mutus erat. Hinc quamvis paratum in Xto remedium haberet (uti eventus docuit) illud tamen ut sibi adhiberet, impediebat ipsa surditas, quia fiebat ut nihil de miraculis et doctrina J. C. audire posset, ideoq nulla ansa erat ei tale remedium quaerendi. Miser ergo quia auditu destitutus, et mutus quia malum suum detegere nequibat. commodum vero ei accidit quod misericordes amicos habuerit, qui, quod ipse o poterat, ~~ipsi~~ pro ipso praestarent. Non poterat ipse ad Jesum accedere quem ignorabat, adducunt igitur illum ad Jesum.

En miseria, sed et felicitas surdi et muti Evangelii. Hae et miseria e peccatoris (describe statum peccatoris. Felix autem peccator qui ad Jesum adducitur! # Multi sunt qui hoes à Deo et Chto abducunt #.... Multi dicunt ad me o est Deus ipsi in Deo ~~meus~~ ejus. Pauci sunt qui hoes seu peccatores ad Deum adducunt. Hoem o habeo. Jo. 5-7.

Exemplo sit David peccatorum. # et tanto felicior cum

Ps. 3-2..

Mundus totus, et oia quae in mundo sunt, occasiones et mali socii, oesqui latam portam, et spatiosam viam, quae ducit ad perditionem ambulant, a Deo et Chto peccatorem abducunt. Jacob den vroomen zelfs de zoeker zij' afgeleiden. Hinc David

Ps. 3. 140 6.

Singularis graa Dei e peccatori, hbre hoes qui eum ad Deum adducunt. Sic singularis peccaminoso mundo graa erat Noemum hbre justitiae praeconem, Ninivitis hbre Jonam, prophetam Dei iram minantem; Davidi surdo et muto in peccatis hbre Nathanum corripientem. Hanc graam David etiam postea, à Deo ardentissime petebat: De regtvaardige mij bestraffe, en berispe met goedertierentheid. En misericordiam, id ee David reputabat

Igitur felix certè peccator dicendus e qui, ad Xum adducitur, sicuti in Ev. de surdo et muto dicitur quod ad Xum adductus sit:

Adducunt igitur ei surdum, et mutum, Et deprecabantur Eum. Et hæc 2a circumstantia,

2o. Deprecabantur Eum. Et rectè, nam Xus non tenebatur miserum istum sanare. Beneficia sua, Liberè dat cui vult, et cui vult negat..... Rectè itaq. deprecabantur Jesum pro eo.

Sic et sanatio aa, seu conversio peccatoris opus e Libera graa divinæ.... dedit Davidi, Sauli negavit, dedit Petro, Judæ negavit, bono Latroni dedit, et malo o dedit; dedit Paulo, et aliis persecutoribus fidelium o dedit.... ^ adeoq. pro peccatoribus orandus et deprecandus Deus.

^ ik zal (zegd god) mij ontfermen des genen over wien ik mij ontferma en ik zal barmhertigheid doen den ginen, dien ik barmhertig zijn zal. Waaruit Paulus dan besluit: Het hangt dan niet van den ginen, die wilt, nog van den ginen die loopt; maar van God die barmhertigheid doet. Rom. 9-15..

Itaq. Non sufficit peccatores ad Jesum adducere, id e, eos monere, corripere, comminare, sed et pro eis orandum e. Sic fecère turba Evang. Sic pater, ille de quo Marcus, cum Lacrijmis ad Xum accurrit dicens: Meester ik heb mijn zoon tot ú gebragt, die met een stommen geest bezeeten is.. zoo gij iets vermoogd, zoo ontfermt u onzer, en help ons &c. Mar. 9-16-21-23

Sic Chananæa, sic Maria et Martha, pro Lazaro, vidua Naim pro filio defuncto, ad Xum accurrerunt et cum Lacrijmis deprecati sunt.

Sic et pro peccatoribus faciendum e. Etenim oes illi pro qbs alii deprecati fuerunt, figura sunt peccatorum. Si igitur, pater pro filio spiritu muto obcesso ^ et pro spiritalibus mutis deprecandum e: si chananæa, pro filia a diabolo obcessa, et pro spiritalibus obcessis deprecandum e: si Maria, et Martha, pro Lazaro mortuo, vidua Naim pro filio mortuo, et pro spiritalibus mortuis, i.e. peccatoribus Xus orandus e. Sic fecère turba pro surdo et muto Ev., sic et pro spiritalibus surdis, et mutis scil: peccatoribus Xus deprecandus e.

^ Xum deprecatus e

Et sanè efficacissimum medium e oratio ad Deum commovendum, ut graam conversionis peccatori tribuat. Exempla hujus sunt innumera, jam jam allata sat superq. hoc confirmant, cum oes exauditi fuerint, sed prætereà Luculentissimum hujus exemplum nobis submi=

Si Stephanus non orasset, Eccla Paulum non habuisset. S. Aug.

Scriptura in persona Pauli, historia Ecclesia in ℞ 0 tam, monitis quam,

Subministrat ^scriptura; item^ Ecclesiastica historia # in S. Augustino qui ^ precibus et Lacrijmis S. Monicæ matris suæ conversus ē, unde S. Ambrᵒ: de Augⁿᵒ nondum converso jam modo Monica dicebat: „fieri ō potest ut filius „istarum Lacrijmarum pereat„. Quod ^de Paulo^ de Augⁿᵒ sic et de Applica et extende de multis filiis qui spernunt monita parentum sic sæpe accidit: ē nobis filius, frater, nepos vel amicus qui impius, ō sine timore Dei jurat, blasphemat, consortia pessima frequentat, admonitiones spernit, nullus actus religionis in illo ē, orandum pro illo ē.

Sic fecerunt turbæ Ev:, et sanitatem obtinuerunt. sic et nobis faciendum ē

3ᵒ. Igitur deprecabantur eum, ut imponat illi manum et hæc tertia circumstantia... sed ut imponeret Jesus illi manum. sic viderant Jesum sæpius sanitates contulisse

Matt. 8-3 sic ^extendens manum^ Leprosum sanaverat qui ipsum descendentem de monte

ibid. 9-18. oraverat: ^Dne si vis^ sic rogabat archisynagogus: veni, impone manum tuam super eam, et vivet. sic et de Jesu in patriam suam

Marc. 6-5. intrante dr: dat hij daer geene wonder werken konde doen, dan

C. 8-22... dat hij weinige zieken de handen opleide, en genas.

Imo ō solum Xus Dnus hunc modum ægros sanandi fuit sæpius adhibuit, sed et in Vet. Test. hic modus qᵈᵒq fuit

4. Reg. 5-11. adhibitus. Patet ex Naamo, die meinde dat Elizeus tot hem uit zoude kōmen, en de plaets zijner melaetsheid met de hand raeken, en hem geneezen zoude. # sic hunc morem

* Ja Jesus zijne discipelen zendende om door de geheele werreld t Ev: te preeken, zeide ook Marc: 16-18. sup ægros

ægros sanandi Xus sæpe adhibuit, et ea ppt turbæ Ev: surdum, et mutum adducentes ad Jesum, deprecabantur ut illi manum imponeret. Idem pro spiritualibus surdis et

mutis orandum, scilicet ~~Et non rogant~~ ut imponat ^Jesus^ illis manum: nam sanao eorum conversio peccatoris ē opus oīpotentis manus Dei, solus Dei ē hos posse sanare. Possunt hos alios ad Jesum adducere, et deprecari, at sanare ō pnt. Poterat Giezi

4. Reg. 4 mitti ad excitandum filium mortuum, poterat baculum ponere super os pueri, at ō surrexit puer, ō poterat ^Giezi eum^ a mortuis excitare, ipse Elizæus venire debebat. sic et...

* hinc Paulus. 1. cor. 3-7. nog die plant is iets, nog die nat maekt; maer godt die den wasdom geeft.

sic ut dicere debeamus: sua, Dne Deus, ō humanæ virtutis ē, susceptum semel peccati jugum à cervice excutere, qdᵒ oīs qui facit peccatum servus ē peccati nec ē Liber nisi in manu tuâ. sic ut cum David

cum Davide dicere debeamus: Hæc mutatio dexteræ excelsi

~~Sicut nobis fratres~~

Itaq͂ ē nobis frater, soror, maritus, uxor &c. die doof of stom is naar de Ziel, adducendus ē ad Jesum, i.e. corripiendus, monendus ē, sed et Jesus deprecandus ut manum illi imponat, cum Jesu solius sit illum sanare sic fecere turba in Ev:, sic et nos....

Igitur deprecabantur Eum, ut illi manum imponat; Et, inquit tex:, Jesus apprehendens eum de turba seorsum. Et hæc 4a circumstantia, scil: quod Jesus eum apprehenderit.

4o. Et apprehendens eum. Indicatur hic vis et violentia quædam, qua peccator quasi vi et violentia, ē peccatis extrahendus ē. # Typum hujus rei o vulgarem exhibet eductio Loti ex Sodomis. Lot, etsi de periculo suo, et Loci, in quo versabatur, eversione admonitus, o ante tamen exivit qm Angeli manu educeretur. Dissimulante illo, inquit sacer Historicus, zoo naemen hem de Engelen bij de hand als ook zijne huisvrouw, en zijne twe dogters, omdat God hem spaeren wilde. En zij leidden hem uit, en bragten hem buiten de Stadt; # cogi debuit et odium audiv, manu apprehendi debuit, et sic educi. En ergo imaginem virtutis divinæ; qua opus ē peccatori, ut redeat in viam salutis, ab exilio ad libertatem, a morte ad vitam, a peccato ad gratiam. Admoneatur, terreatur peccator, dissimulabit nihilominus, donec Deus manu sua illum apprehendat et ē peccato educat. Niet dat men moet denken, met onze afgedwaalde Broeders, als of dan de zondaar genoodzaakt wierd, neen! maar zulk een kragdadige genade is 'er noodig, dat zonder die geene zondaar zig uit zal bekeeren, en die genadig van God ontvangende zal hij zig vrijwillig met liefde en drift bekeeren. Waarom de h. Aug

Atq͂ hanc vim, et violentiam, qua peccator ē peccatis extrahendus ē, scare Tus Dnus voluit, cum surdum et mutum sanaturus eum apprehenderit.

Et apprehenderit (ut tex: sonat) de turba seorsum et hæc 5a circumstantia. At hanc hic deducere ut oporteret nimis longum foret, quapp ~~[illegible]~~ solum dicimus, per hoc scare, quod speranda o sit conversio peccatori nisi à turba hominum amoveatur, vellent multi sese convertere remanentes in occasionibus antiquis.... Non sic, o sic

Want waarlijk 't gaat zoo maklijk niet dat een verouderde zondaar uit zijne oude gewoonte getrokken word. Exemplo sit Aug:. Gen. 39-56...

En Lot quasi

NB vide Moelder Son, de vitandis occasionibus peccati cum, tractat. Similis factus sum pelluano Solitudinis pag 660-1-2-3-4.

Xus Dnus Surdum, et mutum Sanaturus apprehendit eum, de turba, seorsum. Sic et peccator ....

Conclusio. Repete & Adhortare.

die genade zeer wel noemd: Inspiratio Dilectionis. Om dit te beduiden brengt de h. Aug. hier op t'huis ~~[illegible]~~ die vermaarde spreuk der heidenen: ~~[illegible]~~ trahit sua quemq voluptas, omdat de mensch altoos te werk gaat volgens dat hem het meest behaagd, ~~[illegible]~~ ~~[illegible] Inspiratio dilectionis~~. En in dien op zigt zegd [hy wederom]: Amor meus pondus meum, illo feror quocumque feror

Adducunt ei surdum et mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

Dominica 11 à Pintecoste 1741. 55. 67.

Marc. 7. V. 32.

Een van de bezonderste tekenen, waer aen men den Messias in de dagen zijns vleesches zou kunnen kennen, was de genezing der kranken en gebrekkelijken, als stommen, blinden, dooven, & kreupelen A. A.

Dit kenteken had Godt de Heer meermaelen door zijne Propheten den Jooden gegeven, en in de h. Schrift nagelaeten, onder anderen door den Propheet Isaias op verscheidene plaetsen zijner prophetie. Dus spreekt bij v. B. deze Propheet: Godt zelf komt u verlossen, dan zullen d'oogen der blinden opengaen, en d'ooren der dooven het gehoor wederkrijgen, dan zal die kreupel was als een hert opspringen, en de tong der stommen ontbonden worden. Isa. 35-4.
Item: Ik heb u gesteld tot een verbond met mijn volk, en tot een ligt der heidenen, opdat gij d'oogen der blinden zoud opendoen. C. 42-7.
Item: hij heeft onze krankheden op zig genomen en onze smerten gedragen. C. 53-4.
('t voorzegging van de Propheet alhoewel ze ziet op onze geestelyke krankheden en smerten die Jesus op zig zou neemen om 'er ons van te verlossen, egter past Matt. die ook toe op de lighaemelyke genezinge die Jesus gedaen heeft Matt. 8-16.) Deinde nomine Messiæ propheta ait: D: Geest des Heeren rust op mij, want de Heer heeft my gezalft om den zagtmoedigen het Ev. te preken, om te genezen die verbrezeld van herte zijn, om de gevangenen vryheid aen te kundigen, en d'opgeslootenen d'opening der gevangenisse. C. 63-1
('t voorzegging de Heere Xus in den tempel den Joden voorlezende zeide: Heden is deze schriftuer vervuld in uwe ooren.) Luc. 4-17....

Jaa het genezen der kranken & gebrekkelijken schijnt zoo ver genoeg geweest te zijn tot bewijs van ~~zijne~~ den waeren Messias-~~[illegible]~~ Jesus zelf nu gekomen zijnde dat hij geen ander kenteken aen Joes den

Dooper deed geeren, als Joes hem liet vraegen, of hij 't was die komen moest, dan of zij nog een ander te verwagten had-

Matt. 11-4. den, dan dit: Gaet henen (zeide hij) boodschapt Joes, het gene gij gezien, & gehoord hebt: de blinden zien, de kreupelen wandelen, de melaetsen worden gezuiverd, de dooven hooren, de dooden verrijzen, & een v. B. & ut infra.

(Ja eindelijk en ten laetsten) ook het gemeene volk zelfs schijnt niet ten eenemael onkundig op dit stuk geweest te zijn, waerom wij 't zelve hooren zeggen: Zal de Xus als

Joes. 7-31 hij komen zal, meer tekenen doen, dan deze doet?

Nu op alle deze, en meer diergelijke voorzeggingen zijn de daeden ook gevolgd, jaa dezë zijn zoo menigvuldig dat men bijnaa geen blad in 't Ev. opslaen zal, of men zal zoodaenig een daed van genezinge vinden. Matth

Matt 4-23 zegt met wijnige woorden: Jesus ging door geheel Galileën leerende in hunne vergaderingen... genezende alle quaelen & ziekten onder 't volk. En het gerugt van hem door geheel Sijriën verspreidt zijnde, bragten zij tot hem allen die qualijk te pas, en met verscheidene quaelen en smerten bevangen waeren, en bezetenen, en maenziekenen en hij genas ze.

Een v. B. in 't bezonder hier van verschaft ons 't heid: h. Ev: (refer)

Propositio

Het gene d' Ev. van dezen stommen en dooven meld zullen wij 1mo Letterlijk door loopen

2do Moralia deducemus Attendite

1mo Zij bragten tot Jesus eenen dooven en stommen, en baden hem, dat hij hem de handen zoude opleggen.

Dit konden die menschen doen, of om dat zij nu menigmaelen gehoord, of ook gezien hadden dat Xus de zieken op deze wijze

Matt. 8-3 nu, & dan genas, als blijkt, Matt. 8-3 item Matt. 9

Matt. 9-18 alwaar Jaïrus [crossed out] voor zijne gestorvene dogtertje bad, dat hij haer de handen op zou leggen, op dat zij wederom zoude leven

Luc. 4-40 Item Luc. 4. alwaer d' Ev. zegt: Naa der zonne ondergang bragten allen, die zieken hadden van verscheiden ziekten de zelve tot Jesus, en hij leide ze elk de hand op, en genas hen

2 in anderen dit konden die menschen ook doen, om dat zij wisten dat de Propheten en andere mannen Godts eertijdts wel zulke manier gebruikten, het zij om

Pp.oo: De meening is ons nu alleen maar bij onze opgenomen woorden te houden, in dew d'Ev. beschrijft het gebrek van den elendigen door Jesus genezen, en het Liefdes werk van die menschen die hem tot Jesus bragten. Zij bragten tot Jesus (ait Luc.) een dooven en stommen, en baden hem dat hij hem de hand op wilde leggen. Wij zullen deze woorden nader verklaaren, en Moralia ad. Attendite

Dom. XI. 1755.

De Heiland J. C. was nu teruggekomen uit de landstreek van Tyrus, en Sidon. hij had aldaar genezen het dogtertje van de Kananeesche vrouwe, waarop hij aanstonds van daar vertrok, en quam weder naat Joodsche land omtrent de zee van Galileën. Nauwelijks was hij daargekoomen, of hij genas terstond eengrôte menigte van zieken, waar van de stomme en doove van't huid. h. Ev. d'eerste was. Zij bragten (ait Ev.) tot hem een dooven en stommen.

De gr. text zegd, dat[2] hij niet[1] stom[3], maar belommerd[4] van spraake was, een gebrek dat ligt volgd na de doofheid.

Het schijnt dat de doofheid niet van zijne geboorte is geweest, maar door eenig toeval veroorzaakt was, mits hij anders noodzakelijk stom geweest zoude zijn, herw strijd tegen den grondtext, die hem evenwel de magt van spreken toeschrijft, alhoewel belemmerd, en ongemakkelijk. Dit koomt ook wel overeen met het gevolg van't mirakel, waarin d'Ev. ons de veranderinge, die'er geschied is, met deze woorden verhaald: De band zijner tonge weerd ontbonden, en hij sprak zeer wel. q. d. Ev. dat nu door't ontbinden zijner tonge de belemmerdheid was verdwanen, ingevolgen dat hij nu regt, en verstaanbaar sprak.

D'Ev. maakt ons niet bekend wie deze of naams, of ampts halven waren, die den dôven, en stommen tot Jesus bragten. dog men is door hun doen genoeg overtuigd, dat het menschen waren, die grote liefde voor dezen elendigen hadden, en geen minder vertrouwen op Jesus dien zij oordeelden de magt te hebben van zoo-ênen elendigen te genezen.

Zij brengen hem ~~[illegible]~~ dan tot Jesus, niet gelijk den Be-

beroerden, die door het dak voor Jesús voeten wierd
nedergelaaten, niet gelijk de zieken die op beddetjes
tot Jesus gedraagen wierden, nein! maar zij bragten
of geleiden hem, die wel kon gaan, tot Jesus.
Zij vergenoegden zig hier niet mee, maar dewijl de
elendige niet kon hooren, en niet of niet wel kon spreken, zoo na-
men zij dit voor hem waar, en baden Jesús voor hem
„ Quia (Beda) surdus Salvatorem agnoscere, mutus ro-
„ gare nequiebat, adducunt eum amici, et pro salute ejus
„ Dno supplicant.„
Maar wat baden zij? dat hij hem de hand opleggen
wilde.
Dit konden die menschen doen &c. ut in serm. 1745.
Zie daar de verklaringe Nu gaan wij tot de bemer-
kingen over. ibidem pag. 6.

om iemand te zeegenen #[1] 't zij om, de geneezinge van Gods Gen. 48-14.
wegen aen hem te geeven. Dus zien wij dat Jacob de 2
zoonen van Joseph, zeegende met hem de handen op te
leggen. In 't boek der getallen gebied de Heer aen Moij= Num. 27-18
ses, dat hij aen Josue de handen zoude opleggen, om hem
zijne magt van regeeringe mede te deelen. En wederom 4. Reg. 5-11.
zoo hooren wij Naäman den Sijrier van 't opleggen der
handen spreeken, # waer door hij meende dat de Prophet
Elizeus hem zou geneezen hebben: Ik meende (zeide hij) en

't zij om eenige magt mede te deelen,

als van eene gemeene, en bekende zaake;

Deze oplegging der handen geeft ook niet duister te
verstaen, Gods almogende werkinge in de geneezinge der zie-
ken, weshalven ook d' Apostelen deze Gods magt aenroe-
pen onder de benaeminge van 't uitstrekken der handen;
Nu dan Heere, zeiden zij, geef uwe dienaeren dat zij met alle vrij- Act. 4-29
moedigheid uw woord mogen spreeken, door het uitstrek=
ken uwer hand, op dat 'er geneezingen, en teekenen, en won=
derwerken geschieden door den naem van uwen h. Zoone Jesus.
En vervolgens uit dien hoofden, baden die menschen,
die den dooven & stommen tot Jesus bragten, dat hij hem
de handen zoude opleggen. Dus verre de Letter. Nu gaan wij tot de bemerkingen over. vide infra pag. 6.
(2do
Nu op 't verzoek dier menschen nam Jesus den doo-
ven & stommen ter zyde van het volk af. Dit deed Xus
1 of om dat het volk niet waerdig was zyne mirakelen
te zien, 2 Of om zyne vervreemdheid te toonen van
de roem & lof des volks, of ook 3 om den haet & nijd
der Pharizeen niet op te wekken. Om w[elke] reden het ook
schijnt dat hij naderhand het volk verbood dit mira=
kel bekent te maken. Hij nam hem dan ter zyde &c
3tio En stak hem zyne vingeren in d' ooren, en uit=
spouwende raekte hij zyne tong aen.
Het heeft niet weinig bedenkens in, waerom de Heere Xus
zoo hier als elders B. v. Marc. 8-22. Joan. 9-6. deze uit=
wendige teekenen heeft willen gebruyken in 't geneezen der
zieken; te meer dewyl hij zulks met een enkel woord of
ja enkele wil kon gedaen hebben, en ook meermaelen ge-
daen heeft, daer geen onze aendagt nog meer ophoud is,
dat die uitwendige daeden in haer zelven aengemerkt niets
schijnen toe te brengen tot de geneezinge der zieken. En
vervolgens wat reden waerom de Heere Xus deze uiterlyke
teekenen egter heeft willen gebruijken?

R/ 1o Men zou mogen zeggen dat Xus deze tekenen gebruykt heeft, om daer door te toonen, dat zyne almagt in 't genezen der Kranken aen gene zacken gebonden is, ja dat hy zoodaenige daer toe kan gebruyken, die of uit haer natuer onbequaem, of zelfs tegenstrydig zyn. Zoodat men hier mag toepassen, 't geen Xus van 't onderhoud van 's menschen leven zeide: de mensch leeft niet alleen by brood, maer by

Matt. 4. al wat godt hem tot voedzel gelieve te geven. Dit zei Xus van 't onderhoud des levens. En zoo mag men ook van zyne generinge zeggen: de mensch word genezen door al wat godt tot zyne generinge wil gebruyken.

2o Het kan ook zyn dat Xus door deze daeden het geloof van dien mensch, waervan men in 't Ev. niets gewaeg word, heeft willen opwekken, als zynde een middel zonder het hy byna niemand geneesde. Waerom hy ook tot den vader van den bezetenen zoon zeide: Indien gy kunt

Marc. 9-22 gelooven zoo zal het geschieden, alle dingen zyn mogelyk dingenen die geloof.

3o Verders zoo heeft de Heere Xus door deze teken kunnen te kennen geven die heilzaeme en zaligmakende kragt, die zyn gezegend lighaem, en alle deszelfs dee vergezelschapte, en dat door de volheid zyner godheid

Col. 2-9 die 'er wezenelyk in hem woonde, gelyk paulus spreekt.

4o Eindelyk het kan ook zyn dat Xus zig na het gemeen begryp des volks heeft willen voegen, en dat hy door deze tekenen heeft willen toonen of te kennen geven de natuerlyke oorzaeck van de doof en stomheid dezer kranken, 't welk mogelyk bestont in eene verstoppinge der geesten, die de werkinge van het gehoor moeten bequaem maken, en in een gebrek van genoegzaeme vogten en speekzel, waerdoor de tong als aen 't gehemelte vast gehouden word, en dus een belemmering van spraeck veroorzackte. Om deze en diergelyke reden dan &c

4to En opziende na den hemel, verzugte hy

1 Jesus ziet na den hemel om te kennen te geven dat hy als mensch de magt van te generen van zynen vader had. Hy ziet ook op na den hemel om zynen hemelschen vader voor het volk te verheerlyken, op die wyze gelyk hy Lazarus verwekt, en zynen vader daer voor gedankt hebbende, daer by voegde en zeide: Ik zeg dit om het volk

Joës. 11-41 dat

dat hier rond om staet; opdat zy geloven dat gij my gezonden hebt. Hy zag dan op na den hemel

2 En hy verzugte. 1 Hy verzugte (zeit S. Greg. in Ezech. hom. 10.) om ons door zyn V. B. te leeren zugten tot den genen die in den hemel de heerschappye voert opdat d' ooren van ons hert moogen geopend worden door de gaven des h. geests en onze tong mag ontbonden worden door het speekzel van de godlyke wysheid des eeuwigen Woords, 2 Hy verzugte (zeit de geleerde Eutymius) uit medelyden over d' ellenden der menschelyke natuur, aen dewelke de zonde en de duvel haer onderworpen hebben. 3 Hy verzugte zeit de hooggeleerde ~~Dy~~ Dionysius Carthusianus om te toonen hoe moeyelyk een ziel, die geestelyk doof en stom is, zoude genezen worden. in Com. S. Thom in Cat. in Marc.

5to Hy verzugte dan en zeide: Effeta, dat is, word geopend. Hier geeft Xus een blyk van zyne godheid, die met een woord gebied het geen hy wil, en terstond gehoorzaemd word, het is door dit woord dat hy alles geschaepen heeft ipse dixit et facta st, ipse mandavit et creata st. gelyk Ps. 148. 5 hy dan als mensch na den hemel had opgezien en verzugt, zoo geneest hy nu als godt door het gebod van zyn woordt alleen zeggende: Effeta &c

6to Deze mensch dus genezen van zyne dubbelde quael zend Xus van hem weg met verbod aen de genen, die hem tot Xus gebragt hadden, dat zy 't niemand zeggen zouden om reden hierboven (No 2do) aengehaelt. Maer d' Ev. merkt aen hoe hy het hen meer verbood, hoe zy 't des te meer verkundigden.

Di roem en lof is gelyk de schaduwe, dewelke vlugt voor die haer volgt, maer die ook volgt den genen, die haer vlugt. Xus wil de lof en roem der menschen vlugten hy gebood hen dan maer, zeit d' Ev., hoe hy het hen meer verbood &c

Het is billijk en een pligt van geregtigheid een dankbaere erkentenisse te bewyzen voor de genooten weldaeden, en hier in 't ontbreken is een misdaed haetelyk by godt en by de menschen. Hierom 't volk &c

Maer het geen hier zwaerigheid maekt, is dat het haer verbooden was zulks rugbaer te maken, indien dit zoo is of omdat Xus zyne vyanden niet wilde verbitteren

of omdat hy door een al te groot gerugt en toeloop van
volk niet belet zou worden, zoo mag men zeggen dat
het een reukelooze en strafbaere ongehoorzaemheid is
die dikwils zwaere gevolgen heeft, zoo als der in dierge
lijk geval te zien is bij Mar 1-45. alwaer we leeren dat,
om dat de melaetzen Jesus rugtbaer gemaeckt hadden,
hy nu niet meer openlyk in de stad mogt komen, 't zy om
dat d' oversten 't hem belette, 't zy om de groote meenigte
en toeloop des volks. 2 Maer indien Jesus aen die men
schen verbooden heeft hem rugtbaer te maken, om, 't gelyk
't wel 't waerschynlykste is, te toonen dat hy de lof der
menschen niet en zoekt, en om ons te leeren die te vlugten,
zoo hebben zy niet meer als haere pligt gedaen, zoodat
hier te pas komt 't geen David zeit: Uit den mond der
Ps. 8-3. Kinderen, en der zuigelingen hebt gij uwen lof volmaekt
om uwer vyanden wille, om den vyand en den wraekgie
rigen te verdelgen. Hoe hy het hen dan meer verbood etc
7mo En hoe zij zig te meer verwonderden, zeggende
hij heeft alles wel gedaen, de dooven heeft hij doen &c.
Alles (zeggen ze) heeft hij wel gedaen, een lof die alleen
aen godt toekomt. 't was als of ze de laster der phari
seen, die op alle de werken van Jesus iets wisten te zeggen
wilden wederleggen. 't was als of zij zeiden: Nu zien
wij wel dat men valschelyk zoo veele misdaeden op Jesus
aen den geeven die dagelyks zoo een godlyke magt door
wonderwerken tot gunst en bystand der ellendigen. Nu
Matt. 11-19 is volbragt 't geen Jesus gezeit had: De wijsheid is ge
regtvaerdigd van haere kinderen)
Dus verre de Letter. Laet en wij nu zien wat voor
Leeringen tot stigtinge onzer zeeden daeruit al te trek
ken zijn.

Moralia

En wel 1mo zoo kunnen wij in dezen dooven en stom
men aenmerken d' algemeene ellende en gebrekkelijkheid
des menschen, die ons niet van de natuure, nog door de schep
pinge, maer door de zonde onzer eerste ouders is te beurt
gevallen. Dit heb ik bevonden (Eccles) dat Godt den mensch regt geschaepen heeft
(zoo aen 't ligchaem als naede ziel) Als de mensch in eere was
Ps. 48-13 (zeit David) heeft hij 't niet verstaen, hij is geleeken bij
de redelooze dieren, en hen gelijk geworden. Zoodat hij
wederspannig geworden zijnde aen het bevel van zijnen
Schepper

Eccle. 7-30. En (voegd hij er bij) dat hij zig zelven in vele moeyelijkheden gewikkeld heeft.

Schepper, en zijn gebód overtreedende aen alle deze rampen en ellinden, onderworpen geworden is, en zijne naakoomelingen pligtig gemaakt heeft, waarvan d' Apostel Rom: 5-12. zoodat de mensch in Adam gezondigd hebbende en verwezen zijnde tot de dood, ook verwezen is tot alle die ellenden, die de doodt veroorzaeken, voorgaen, en verzellen, zoodat een mensch volgens Gods regtvaerdig vonnis in dit leven niet anders dan smert, quellinge, en droefheid, te verwagten heeft, en dat alleen ter oorzaeke van de zonde. Weshalven David: Gij straft den mensch om d' ongeregtigheid. Ps. 38. 32

Wel is waer dat juijst alle menschen niet de zelfde gebrekkelijkheden leven groot aendeel in dezelve hebben; maer egter is 't zeker dat er niemand leeft, die zijn deel ook in deze straff niet heeft. zoodat heel wel hebben gezeid, die deze wereld hebben genoemd, een groot gasthuis, in het allerleij zoorten van kranken, ziekens en gebrekkelijken te vinden zijn. Job zelfs geeft'er ons zulk een denkbeeld van als hij zegt: De mensch van eene vrouwe geboren, leeft een korten tijd, en is vol ellenden. Hij koomt op als een bloem, en word vertreden, hij vlied weg als een schaduwe, en blijft nimmer in den zelfden staet. Niemand is dan hier van uitgenoomen. Een mensch geboren van eene vrouwe zeit Job, dit betreft allen. Hinc Eccles: Daer is een groote moeijelijkheid voor alle menschen geschapen, en een zwaer jok op de kinderen van Adam gelegd, van den dag af dat zij uit hunne moeders lighaem voordkomen, tot den dag toe dat zij in d' aerde, onzer aller moeder, begraeven worden. En op dat hij alle uitzonderinge zou wegneemen, zoo voegt hij'er nog bij: zoo wel van die op een pragtigen throon zit, als die op d' aerde in d' asche nederlegt. Job. 14-3.. Eccles. 40-3 4. 3..

(Dit denkbeeld van 's menschen leeven deed een Jacob van Pharaö, naa zijns leevens tijd gevraegt zijnde, antwoorden: de dagen van mijne vreemdelingschap zijn 130 jaeren, weijnig, en rampspoedig.) Gen 47-9

Dit denkbeeld, van ons leeven, moet ons, is 't niet blijmoedig, ten minsten geduldig leeren verdragen alle lijden en smerten dezes leevens, dit moet ons 't zelve doen aenzien als d' eigen natuerlijken staet van dit leeven, daer wij als boetlingen, en penitenten van Gode ingesteld zijn, zoodat wij met david zeggen: ik ben tot de geesselen Ps. 37-38

bereid, en mijne smert is altijd voor mijne oogen.

En vervolgens als wij onze oogen slaen op den doo[ven] en stommen van ons Ev., zoo kunnen wij daer in aenmerk[en] d'algemeene gebrekkelijkheden en ellenden dezes lev[ens].

2do Het twede dat wij in onze tekst kunnen aen-merken, is de behulpzaemheid der genen die den doove[n] en stommen tot Jesus bragten. En hier in zien w'een lee-vendig afbeeldsel van het gene wij verpligt zijn ten opzigt van onzen evenmensch, die ziek, en ellendig is; want al ho[e] wel, gelijk wij reeds aengemerkt hebben, wij allen ellendig en gebrekkelijk zijn, zoo zijn wij 't nogtans allen niet even zeer, nog op den zelfden tijde, nog op de zelfde wijze. Dog het is genoeg dat wij 't alle oogenblikken kunnen zijn, en naar alle waerschijnlijkheid eenmael zullen weezen, om aen den evenmensche behulpzaemheid te bewijzen. Gedenkt den gevangenen (zeit Paul.) als of gij medegevangen waert, en der bedrukten, als die zelf ook in een lighaem woond

Om daardoor aangespoord te worden, H: 13-3.

En in der daed gelijk'er niemand is, die ziek of in nood zijnde niet zou willen geholpen en bijgestaen worden, zoo leert ons de wet der natuere in voor zorge aen anderen te doen, het gene wij zouden wenschen aen ons te geschieden

Weshalven d' Eccles ons ook vermaend: Laet het u niet verveelen de zieken te bezoeken, want daer door zult gij in de liefde bevestigd worden, naem in de liefde der men-schen 't uwaerds, en daer door zul je verdienen dat zij ook aen u haere liefde zullen toonen; want, gelijk de H. Heere Jesus zegd Matt. 7-2. Met de maate waarmede gij meet, zal u wedergemeeten worden.

Eccl. 7-39

Wet

Bij deze natuerlijke wet koomt ook de godlijke Wet

Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

Al te menigvuldig zijn de bewijzen op dit stuk in de Schrift, dan dat wij die hier zouden aenhaelen. Dog om voor allen genoomen, kan'er wel iets kragtiger zijn om een Xten, ik zeg een Xten die zijne zaligm. kent, die h[em] bemind, en die weet wat al droevige, en bloedige voetstappen hij voor hem, en voor zijne zaligheid gedaen heeft en eindelijk aan't kruis zijn bloed vergoten heeft... kan'er wel iets kragtiger zijn, zeg ik, om zoo een Xten tot liefde, en behulpzaemheid op te wekken, dan te zeg[gen] dat hij aen Xus zelf doet, al het gene hij aen zijnen naesten doet? Al wat gij (zegd Xus zelf) aen een van deze mijne minste broederen gedaen hebt, dat hebt gij mij gedaen.

Matt. 25

Ik

ik ben hongerig geweest enz:

Van d'andere kant voor die onbarmhertig, en alleen maer met den naem Xtenen zijn, wat kan ien maer meer bewegen tot barmhertigheid, dan te hooren, dat het verzuim van dezen pligt allien genoeg is om eeuwig verlooren te gaen? Immers tot d'onbarmhertigen zal de Heer ten jongsten dage zeggen: gaet weg van mij gij vervloeckten in het eeuwig vuer.. want ik ben hongerig geweest &c. Geene barmhertigheid voor die geene barmhertigheid gedaen zal hebben. Een oordeel zonder barmhertigheid (zeit Jac) voor die geene barmhertigheid gedaen heeft. Jac. 2. 13

Daerom A. A. diep, diep moeten wijen onze herten prenten die buitengemeene minzaeme, en zoo liefttallige vermaeninge des Zaligmakers: Estote ergo misericordes, sicut et pater vester misericors ē. Staroogen moeten w' op deze zijne belofte: Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur, niet alleen in 't ander, maer ook zelfs hier in dit leven zal de barmhertigheid haere vergeldinge hebben. Zalig (zeit David) zalig die zig den behoeftigen en armen aentrekt, in den quaeden dag zal hem de Heer behouden. De Heer bewaere hem en behoude hem het leven, en maeke hem gelukkig op de aerde, en hij geeve hem niet over aen den wille zijner vijanden. De Heer koome hem te hulpe op het bedde zijner smerte: gij schud zijn bedde al om in zijne krankheid. Ps. 40. 3...

Zoodan willen wij deze rijke belofte en vergeldingen voor de barmhertigen deelagtig worden zoo moeten wij ons wel spiegelen aen de menschen van ons Ev:, die den dooven en stommen tot Jesus bragten, en daer uit moeten wij leeren de behulpzaeme hand bieden aen onzen zieken, ellendigen, en gebreklijdenden evenmensche. 1767. de tijd verstreecken zijnde, besloot ik hier.

3tio. Zoo kunnen wij hier ook nog aenmerken dat, deeden die menschen zulks voor 't ligchaem van den dooven en stommen, en moeten wij dit ook doen, wij nog veel meer verschuldigd zijn onzen ge-

gebrekkelijken broeder naar de Ziele ~~[illegible]~~ tot
Jesus te brengen, op dat hij hem de handen van zijne almogenheid oplegge, en geneeze.

Maer wie is 'er die dit in order doet? Wel ligt zal men hier of daer nog ~~[illegible]~~ iemand vinden, die door een natuerlijk, ja ook christelijk medoogen gedreven eenige uitwendige behulpzaemheid aen den zieken, en gebrekkelijken zal bewijzen, en hier in is zoo een zeer te prijzen; maer wie is 'er die, als hij b.v. een zieken gaet bezoeken, hem eerst, en vooral de oogen op Jesus doet slaen als op den eenigen geneesmeester der Ziele, en des lighaems zonder wien niemand den zieken helpen kan, en door wien hij alleen kan geholpen worden?

Is iemand ziek, of gebrekkelijk, men ziet hem en zijne vrienden terstond alle menschelijke, en natuerlijke middelen in 't werk stellen, niet dat zulks quaad is, integendeel het zoud quaad zijn, en godt tergen dit niet te doen, ^ maer daer in bestaet het quaad zijn betrouwen daer in te stellen, zonder van den Heere bezonderlijk de genezing af te smeeken. Dit was de godloosheid, die de schrift in den Koning Asa bestrafte, naem. dat hij in zijne ziekte zijnen toevlugt nam, niet tot godt, maer alleen tot de konst der geneesmeesteren. Hier tegen waerschouwt ons d'Eclus: zoon inquit, verzuim u zelven niet in uwe krankheid, maer bid den Heer, en hij zal u geneezen.

^ even gelijk men quaed zijn, gezond zijnde, onder voorwendzel dat godt ons wel kan in 't leeven behouden zonder spijze, godt zou tergen met niet te willen eeten. En wie zou 'er tog zoo gek wezen? Eccli. 38-9. zoo ook quaad zou 't wezen, en godt tergen de natuurlijke geneesmiddelen niet te willen gebruiken. Eer den geneesheer Eccli. 38-1. om de noodzakelykheid, dewyl d'Aldehoogste hem geschapen heeft. zoodan 't is niet quaad de natuurlyke middelen te gebruiken, integendeel.

Uit het verzuijm van dezen pligt koomt voort het mistrouwen, en de wanhoop, zoo haest de natuerlijke middelen ontbreken, en de geneesmeesters 't op geven. En uit deze wanhoop spruijt een tweede quaed, niet min godloos, naem. eene bijgeloovigheid, waerdoor men zijnen toevlugt neemt # tot zaeken, die nog door haer natuer, nog door de godlijke, of kerkelijke instellingen bequaem zijn ons te helpen, maer die alleen door een valsche godsdienst in 't Xtendom ingevoerd zijn. En wat schande is dit ~~niet~~ voor 't Xtendom? wat oneer aen Jesus? wat ondankbaerheid, aen den hemelschen vader, die ons in zijnen zoone zoo een goeden, magtigen, en wijzen geneesmeester gegeven heeft? Voorwaer men mag aen d'uitvinders van zulke instellingen wel toevoegen 't gene Paulus van ~~[illegible]~~ hier uit spruit ~~[illegible]~~ men zyne
~~[illegible]~~

tot menschen die uit den naame en geboortendag, uit de steeren, en planeeten de quaelen van den zieken willen of voorgeven te kennen, toevlugt neemt

van zommige Romeijnen zeide: De naem Gods word Rom. 2-24
door ul. gelasterd onder de heidenen, onder de genen
die buiten zijn.

Dierbaren ~~[struck out]~~ A. A. zoo niet, [zoo niet, mair] tot Jesus moet de zieke,
en gebrekkelijke gebragt worden, daer is 't dat hij hulp krij=
gen zal, en in zijne ziekte versterkt worden zal. Zulks [# zoo wel naar 't lighaam, als naar de ziele,]
gelooft Jesus als hij alle gebrekkelijken # tot zig uitnoo=
digt, en zegt: Venite ad me oes, qui laboratis et onerati Matt. 11
estis, et ego reficiam vos. 't is door 't geloof, en betrouwen
op d'almagt van Jesus, dat de zieke tot hem gaet; en
't is hem tot Jesus brengen, als wij dit geloof, en betrou=
wen in hem opwekken, hem dat leeren, daer toe aenmoe=
nen als ten eenemael noodig tot zijne geneezinge. Xus
zelf heeft daerom bijna altijd het geloof afgeeischt
van de genen die hij genas. Marc. 5-36. 9-22. Jo. 11-40.
et alibi saepius. Hierom zegt ook Jac: Het gebed des Jac. 5-15
geloofs zal den kranken behouden, en de Heer zal hem
verquikken.

Zoo dan, al waer 't dat de ziekte nog zoo verouderd was,
dat de zieke nog zoo hulpeloos was, al moest hij met een
38 jaerigen van 't Ev. zeggen: Heere, ik heb niet een mensche
die mij helpe, al had hij [al] zijn goed met de geneesmees= [gelijk de vrouw die 12 jaren ziek geweest was,]
teren verquist, en al was hij nu van hen verlaeten, ô!
dat hij evenwel betrouwe, want de Heer is magtig hem op
een ogenblik te helpen; ja niet alleen magtig, maer
ook barmhertig, en vol medelijden; want wij hebben geen
hoogen priester (ait Pau.) die geen medelijden kan hebben Heb. 4-15
met onze zwakheden; maer die in alles beproefd is gelijk
wij, egter zonder zonde. En overmits hij zelf beproefd is, C. 2-18
zoo kan hij ook den genen, die beproefd worden, te hulpe
komen.

Ja als het nu al toeschijnt dat God d'ellendigen
niet zau helpen, behalven dat men dat noit zeker
weeten kan, [want] zijne almagt kan in d'aller verlegensten,
en wanhoopigsten toestand, uitkomst geeven, egter
zoo moeten wij ~~hem~~ [die zieken] tot Jesus brengen, wij moeten hem
leeren hoopen [in hoope] tegen hoop, wij moeten hem dan leeren
zijne verlossinge zoeken niet zoo zeer in dit leeven, 't gene
eer een doodt, dan een leeven te noemen is, ~~als~~ [dan] wel in het

andere, en eeuwigduerend gelukkig leven. Aldus zal 't einde van zijne smerte een begin van een gelukzaligen eeuwig leven weren, mits hij maer standvastig op Xus hope en betrouwe: want al die in mij gelooft (zegt Jesus zelfs) zal leven, al is hij al gestorven, en al wie leeft, en in mij gelooft, zal in der eeuwigheid niet sterven.

Jo. 11-25..

Eindelijk, en ten laetsten wij zullen den zieken tot Jesus brengen, als wij hem leeren, al zijne troost te zoeken in 't lijden, en de smerte van Jesus, zig met den lijdenden Jesus te vereenigen, denkende dat de knegt niet meerder is dan zijn heer, en meester, als wij hem leeren met Jesus zig aen den wille des Vaders onderwerpen, en in zijne handen zig te bevelen zeggende: Vader, niet mijne, maer uwe wille geschiede. In manus tuas commendo Sp[iritu]m meum.

En dus zullen wij naast V. B. der menschen van ons 2e. tendaen zien van den dooven en stommen, den kranken en gebrekkelijken regt tot Jesus brengen.

Conc: Zie door A. F. &c.

(4to Eindelyk en ten laesten zoo moeten wij uit dit gedrag van die menschen en den dooven, en stommen nu nezen, leeren, den Heer dankbaer zyn, en hem verheerlyken als hy ons verlost of eenig weldaed bewezen heeft.

Daer is bijna geen pligt daer de menschen meer toe verbonden zyn, en daer ze egter meer aen ontbreken. Veelen zullen in tydt van noodt zig nog wel tot den Heer begeven, gelyk david van d'ondankbaere Israeliten zeide: zy riepen tot den Heer als zy in benauwdheid waeren. Maer daer van verlost waeren zy hem haest vergeeten. Hi similes gl. prosis.. similes porcis &c.

Ps. 106-6

Daer is niets dat gods hand zoo voor ons sluit. Jac. Si Heer is regt dat, die verlost zynde, God niet dankt, ook vervolg t'geen hy wenscht, niet erlangt.

Nu hoe gemeender dat dit is, hoe meer men er zig voor moet wagten, en met de menschen van ons Ev. anderen trachten tot deze pligt te brengen. En indien men volgens Pau Gods den Vader in alles door J. C. moet danken, hoe veel te meer verlost zynde? Xus nobis praeit gratias agens patri pro beneficiis quae habes praestiterat.

dat de Heer die ons geholpen heeft andermael ons zal helpen, dat hy tot ons zal zeggen: Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum, Ps. 90-15)

Derhalven uit d'ellenden verlost laet ons godsweldaeden niet vergeeten, laet ons 't niet toe schryven aen de geneesmiddelen die alle vrugteloos zyn, zoo de Heer 't niet zegend, de cum davide dicamus Ps. 102-3.... zoo zullen we mogen betrouwen

Apprehendens eum de turba seorsim.

Marc. 7. v. 33.

Dominica 11 Pintecostes 1743

Gelyk Cs onze Zaligm gekomen was om te zoecken en zalig te maken het geen verloren was, zoo heeft hy ons ook willen onderwyzen, op wat manier de zondaar, van Godt zynen schepper door de zonde afgeweken, met hem wederom moet vereenigd worden. A. A.

Tot dezen einde heeft de Zaligm. ons zoo met woorden als met werken geleerd wat'er tot de bekeringe des zondaars al noodig is. Tot dezen einde heeft hy allerley lighamelyke qualen en ziektens als lammigheit, blindheit, doofheit, stommigheit, melaatsheit enz. dikwils genezen; daarenboven ook verscheide dooden van de dood verwekt, en dit alles met verscheide omstandigheden en ceremonien. dit deed de Zaligm om te toonen, hoedat de ziektens der ziele, door de lighamelyke krankheden afgebeeld, genezen, en de Zondaars door de zonden gestorven, wederom tot het leven der genade verwekt moesten worden.

Dit alles komt ons dikwils voor in de historie van t'h. Ev., en onder anderen zeer duidelyk in ons hed. h. Ev., alwaar de Zaligm. eenen stommen en doven, met verscheide ceremonien genezen heeft.

1º. Hy Leidde hem ter zeyde af van't volk, ons daar door leerende de zonden en der zelver gelegentheden te vermeyden.

2º. Hy stak hem zyne vingeren in d'ooren, leerende, naar het zeggen van den h. Greg. hom. 10. in Ezech., dat de genezinge der ziele een werk is van den h. Geest, den vinger van Godts regterhand.

3º. Hy bestreek zyne tonge met speekzel, leerende dat de goddelyke wysheit, die, gelyk het speekzel van boven uit 't hoofd afvloeid, zoo ook van boven van Godt in de zielen der menschen nederdaald, den zondaar

doet zien zyne ellenden daar de zonde hem in gebragt heeft

4°. de zaligm. zag opwaars na den hemel en verzugtte. Leerende hoe dat een zondaar door Gods wysheit verlicht en kennende zyne ellenden, tot Godt moet zugten, dat hy zyne oogen en ooren openen, en zyne tong ontbinden.

5°. en ten laasten, aldus den stommen en dooven genezen hebbende, gebied hy de scharen dat zy het niemand zouden zeggen, leerende aldus vermyden alle ydele glorie en roem der menschen. Maar de scharen, gevende een blyk v. B. van erkentenisse en dankbaarheid, verkundigden het des te meer.

Wat al zoete lesjes geeft Jesus ons genezende den stommen en doven van ons Ev.? De tyd zou 't niet verdragen alle deze Lesjes uit te breiden. Dus laatende nu d'anderen varen, zullen wy ons alleen met d'eerste omstandigheid of ceremonie, die Jesus gebruikte, in 't vervolg bezighouden.

Propositio

D'Ev. zeid er van: Jesus nam den stommen en doven ter zyde van 't volk af. Wat dat Jesus door deze ceremonie den geestelyken stommen en doven, om genezen te worden, heeft willen leeren aan U. A. breeder uit te leggen, zal wezen 't voorwerp dezer Leerredens en 't onderhoud uwer Godv. aand.

De Schrift verhaald Deut. 7. dat, wanneer de kinderen Israels aan het land van belofte begonnen te naderen, Godt de Heer hen onder anderen zeer scherpelyk geboden heeft, dat, als zy in het beloofde land zouden gekomen, en meesters van de zeven heidensche volkeren zouden geworden zyn, dat zy (zeg ik) de zelven ten eenemaal zouden vernielen, geen verbond met hen zouden maken, hen niet zouden ontzien, of met hen zouden trouwen. Gy zult ze schielyk verslaan (zeide

Deut. 7-2

Godt) gy zult geen verbond met hen ingaan, nog hen genadig zyn, gy zult ook geen houwelyken met hen maken.

Chrys. hom. 38 in 6. Eph.

Door deze heidensche volkeren, verstaat de h. Chrysostomus

met andere h. oudvaders de zonden, tegens w[elk] yder Christen, reizende door de droevige woestyne dezer wereld na't hemelsch Canan, zig dapper moet te weer stellen, tot dat hy de zelve overwonnen hebbende, waardig mag gevonden worden om het ware land van beloften te bezitten.

Gelyk er wy dan de kinderen Israels met deze volkeren niet alleen geen huwelyk, geen verbond, geen gemeenschap mogten hebben, maar ook de zelven ten eenemaal moesten verdelgen, en geen medelyden met de zelven moesten hebben; alzoo moet ook een Christen niet alleen, alle houwelyk, alle gemeenschap met de zonden meiden, maar ook geen medelyden, geen steune of genegentheit tot de zelven houden, maar, zoo veel als't mogelyk is, de zelve met alle begeerzels en aanhangzels tragten te vernielen.

En wel 1mo dat men dat men geen gemeenschap met de zonden houden mag, is zoo duidelyk en klaar, dat men het zelve niet hoeft te bewyzen: want behalven alle godlyke wetten, aan ons zoo in 't O. als N. T. gegeven, van de zonden te meiden; zoo leerd ons dit ook zelfs de natuur, dewyl, gelyk z'yder zaak dryft om te beminnen het geen haar gelykt, en haar goed is; alzoo leerd z'ook te schouwen en te vlugten het geen haar schadelyk is. Dus zien wy dagelyks dat het schaap den wolf, de duive den havik, en andere beesten elk zynen vyand door de natuurlyken drift, naar hun vermogen haten meiden en ontvlugten.

Gelyk dan B. V. het schaap den wolf moet meiden, zoo het niet verscheurd wil worden; alzoo noodzakelyk moet een Christen, een schaap van Christus, de zonde, den helschen wolf, vlugten, wil hy niet verslonden worden en eeuwig verloren gaan: want gene mindere tegenstrydigheid is er tussen des mensche ziel en de zonde, als 'er is tussen een schaap en den wolf,

Eccli. 13. 21 Hier op ziet d' Eculus als hy zeid: Indien een wolf ooit gemeenschap zal houden met een lam; zoo zal 't de zon-daar ook doen met een regtvaardigen q. d. gelyk 't onmo-gelyk is dat een schaap gemeenschap houd met den wo-zonder verscheurd, of grootelyks gequest te worden; alzoo is 't ook onmogelyk dat een regtvaardige met den zondaar (aangaande de zonde) kan gemeenschap heb-ben, zonder dat zyne ziel grootelyks zal gequest worde-

En vervolgens zal een ziel behouden blyven, of ook afgedwaald al zynde wederom te regten komen, hij moe-gelyk de stomme en dove van ons Ev. zig afzonderen van 't volk, ik zeg, van de zonde, gelyk de natuur ons zel-in d' onredelyke dieren leerd.

2do. In deze gelykenis der onredelyke dieren B. v. van 't schaap en de Wolf wyst ons ook zelfs aan de wys of manier hoe dat wy de zondaars of de zonden moeten meiden: want gelyk ons de dagelykze ondervinding leer-tussen 't schaap en den wolf is zulk een strydigheit, da-het schaap niet alleen de tegenwoordigheit of 't gezig van den wolf niet kan velen; maar dat 't ook geenzin-de voetstappen van den wolf agtergelaten, of iet ande-'tw den wolf maar raakt, mag lyden, en veel minder eenige genegentheit hem kan toedragen. En op deze manier moeten wy ook ten aanzien van de zondegest-wezen. wy moeten niet alleen d' uiterlyke daad der zonde maar ook derzelfs voetstappen, die zy in onze ziel heb-ben agtergelaten, d' affectie of genegentheit tot de zelve op alle manieren zoeken te meiden. Hierop ziet Joes

1. Joes. 2. 5 Hebt dog de wereld niet lief, nog het geen in de wereld is. zelfs geen liefde, of toegenegentheid wil Joes dat we tot de wereld zullen hebben. Hierop ziet Godt als hy sprekende van de bekeringe des zondaars zeid: Con-vertimini ad me in toto corde vro. Idem ex ?gerprimo et myo mandato &c.

Maar elaas! hoe wynigen vind m'er die zig alzo met hert en genegentheid afzonderen van de zonde

In-

Integendeel hoe veelen vind m'er niet, die maar of uit gewoonte, of uit schaamte, of uit vreeze der straffen, of andere diergelyke reden zig van de zonden afzonderen, en onderdrukken, de genegentheid tot de zonden niet verlaten, ja een inwendige tegenheit en smerten gevoelen dat zi uiterlyk zig van de zonde scheiden? Alle deze en diergelyken alhoewel zi uiterlyk de zonden verlaten hebben, blyven nogtans zondaars in hunne herten, weshalven ook hun voornemen, om zig van de zonden af te scheiden, 't is zi al maken geenzins genoeg is tot eene waare bekeeringe, mids dien die volg d'eenparige leere der godsgeleerden in zig moest begryppen een volkomen haat der zonden, die de wil van zondigen buiten sluit.

Noodzakelyk is het dan dat wi behalven de zonden de genegentheit tot de zelve ook verlaten, dat we de zonden van ons voorige leven ten eenemaal vergeten: niet dat wi ons onze zonden nooit mogen voor oogen stellen om te zien onze ellenden, en Gods overgroote barmhertigheit; die hi aan ons, boven zoo veele anderen, die misschien zoo groot nog niet gezondigt hebben en even wel verlooren zijn gegaan, genadiglyk beweezen heeft met ons goedertierentlyk ter boetvaardigheid af te wagten; ô neen dat niet, integendeel niets vereischt de dankbaarheit van ons meer, dan zulk een geheugen onzer voorige zonden. Sic David: peccatum meum contra me est semper. Sic Paulus se spe. primum et maximum dicebat peccatorum. Maar vergeten moeten wi onze voorige zonden, met de zelven niet meer toegedaan te zijn. Zoo wil David dat ieder Christene ziel zig afscheide van deze wereld, als hi de zelve aanspreekt en zeid Ps. 44-33 Hoort toe, dogter, en zie, en neig uw oor, en vergeet uw volk, en het huis uws Vaders. Zoo zal de Koning lust in uwe Schoonheit hebben. NB vergeet uw volk, i.e. de zondaren met dewelke gi te vooren hebt omgegaan, de wereld met alle haare vleyeryen en bedriegeryen

vergeet het huis uws vaders, i.e. den duivel, die de vader is aller zondaren, volgens het zeggen des zaligm. tot de Joden, vos ex patre diabolo estis. Item NB zyd niet alleen verlaat uw volk, verlaat de zondaars en de zonden, houd daar gene gemeenschap mie, maar vergeet zeid hy, vergeet de zonden met de zondaren, steld ze geheel uit uwe zinnen, et concupiscet rex decorem tuum zoo zal Godt, de koning der koningen lust in uwe schoonheit hebben, zoo zal hy uwe ziel tot zyne bruid verkiezen, en hy u, en gy hem beminnen.

3tio Dog zullen w'ons dus volkomentlyk met hert en genegentheit afzonderen van de zonden, gelyk Jesus, om den stommen en doven van ons Ev. te genezen hem ter zyde afleide van't volk, zoo is't ook nog noodzakelyk dat w'ons wel naarstelyk afzonderen van alle d'occasien en gelegentheden, die ons tot de zonden zouden kunnen verleiden.

Om dit des te beter te verstaan zoo moet men weten dat de Godsgeleerden d'occasien of gelegentheden der zonden in tween verdeelen, in de verdere of afgelegene en in de nadere of naaste occasien van zondigen. de verdere of afgelegene occasie noemen zy al't geen iemand tot zonden brengen kan, maar nogtans zelden doet. de nadere occasie noemen zy al't geen iemand naturrlyk en meermaals tot zonden leid. D'eerste occasien te meiden in dit leven is onmogelyk, mits 'er geen ding is in de wereld, waardoor iemand niet tot zonde gebrogt zou kunnen worden. Maar de 2de of nadere occasie moet yder zoo veel doenlyk is vermeiden. En wie dit niet en doet, al meinde hy dat hy de zonde en genegentheit tot de zelve verlaten had, hy bedriegt zig zelven en ydel is zyne bekeringe. want hoe kan zulk een mensch een regt voornemen hebben, van de zonden te meiden (dat nogtans tot de ware bekeringe noodzakelyk is) die zig ingeduurig pryk stelt

steld van te zondigen? kan (zeid de Wyzeman) iemand
wel vuer in zynen schoot bergen, zonder zyne klederen Prov. 6-27
te branden? of kan hy wel op gloeyende koolen gaan
zonder dat hy zyne voeten brand? q. d. ... Item Eccles. Eccle. 33-3
Die het pik aanraakt zal'er van besmet worden; en die met
een hovaardigen omgaat, zal de hoovaardigheit aanwennen. C. 3-27
Item qui amat periculum peribit in illo. zoodat dan
vrugteloos is't voornemen desgenen die d'ocasien niet en
vermeid en verlaat, die hem tot zonden verleiden: want
zoo lang hy de wortel niet uitroeyd, al snoeyd hy de
takken zoo veel als hy wil, daar zullen al wederom
nieuwe sprugten uitschieten. de h. Chrys. L. de comp. cordis,
~~gebruikt ook de gelykenis van een fontijn die altyd~~
~~vloeyd in zijnen haarbron of wel opstopt~~ die zeid er
van: spr vitiosus humor stillabit, nisi fontem, i. e. oc-
casionem obstruxeris. Cor hoc praecipue vitus affectum,
& velut materies ad ignem suscipiendum parata,
si tu illi pr occasionem ignem apponis, quid mirum,
si te ignis flamma comburat?

Obj. Wie kan alle die ocasien vermeiden? hoe kan
ik myne goede vrienden enz. zoo verlaten? Myn profyt
1a kostwinning is daar in gelegen &

Rp Matt. 16-26. 5-29. Luc. 14-26. sed: „quod (quaerit
s. greg. hom. 37. in Ev.) parentes et propinquos jube
mur odisse, qui jubemur inimicos diligere? si vim
attendimus praecepti utrumque agere pr discretionem
valemus, ut eos qui nobis carnis cognatione conjuncti
st, et quos proximos novimus diligamus, et quos ad-
versarios in via dei patimur fugiendo et odiendo nes-
ciamus.

Adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Marc. 7. v. 32.

Dominica XI. Pentecostes 1744. 54. 65.

'T is een wet niet door 't gezag van verstandige wetgêvers, of verkeren vorsten den mensch opgeleid, maar met, en in den mensch geschâpen, zoo oud als 't menschdom is, die alle menschen verpligt, mâlkânder in den nood bij te staan, en te helpen. A. A.

Godt heeft dêze wet zoo diep in alle herten der menschen ingeschâpen, dat hij van alle rêdelijkheid moet beroofd zijn, die dêzen pligt niet zoude erkennen.

Gelijk in een lighaam alle lêdemâten mâlkânder in den nood ~~noodtreelijkheid~~ hulp toebrengen, en zonder 't volvoeren van dêzen pligt geen lighaam kan bestaan, zoo zou 't ook met de gansche menschelijke ommegang gedaan zijn, indien d' eene mensch den anderen in den nood niet bij en sprong.

't Was op dêze natuurs wet daar eertijds Jesus Syrachs zoon zag, als hij het gêven van gods wet op Sinaasberg beschrijvende, de 7 laatste gebôden in een besluitende, zeide: Hij heeft een ijder bevôlen voor zijnen naatste te zorgen. Eccli. 17-12. Geen mensch, nog rijk, nog arm, nog êdel, nog onêdel, nog geleerd of ongeleerd is hier van uitgenômen; maar ijder mensch in 't bezonder is dêze pligt opgeleid, om naar zijne magt, en beroep in den nood zijnen naatste bij te staan, en alle onheil van hem af te wêren.

Maar egter meind niet dat dêze pligt alleen in den natuurlijken nood~~zakelijkheden~~ plaats heeft, en op den lighâmelijken bijstand ziet. Neen! A. A. leerd ons de natuur in den natuurlijken nood~~zakelijkheden~~ van onzen naatste natuurlijke middelen zoeken om hem te hulp te kômen, 't geloof leerd ons den geestelijken nood~~zakelijkheden~~ en geestelijke middelen kennen om den evenmensch bij te staan, en verpligt ons dus om dêze natuur wet ook in 't geestelijke na te kômen.

Ons voorgelêzen Ev. doet ons een voorval aan de hand, waarin wij dêzen pligt ~~ook in 't~~ geestelijke kunnen leeren ~~[illegible]~~, in de persônen van die barmhertige menschen, die den ellendigen stommen en dôven tot den Zaligm bragten, en door een vuerig gêbed van Jesus hulp smeekten têgen zijne droevige quaalen. Zij bragten tot Jesus, zegd de text, den

Propositio: 't voornemen is U. A. déze bijstand aan dézen ellendigen bewézen, en vervat in onze opgenómene textwoorden, nåder uit te leggen, en op ons allen toe te passen. (Op twé voornåmen manieren stonden ze den ellendigen bij in zijnen nood.

1mo Zij bragten den dôven en stommen tot Jesus;

2do Zij båden hem dat hij hem de handen wilde opleggen.

Dit zal ons twé voornamene geestelijke pligten leeren:

1mo hoe wij allen naar onze magt, beroep, en staat den évenmen tot Jesus moeten brengen, en

2do dat wij voor hem moeten bidden.) Attendite

Ik hoef U. A. niet nauwkeurig uit te leggen, de quålen die de gebrekkelijke van ons Ev. had, en waarvan hem de zåligm. genas, terwijl ik alsnú maar voor heb uit te leggen het gedrag van die mannen, die hunne genégentheid toonden om hem tot de genezinge te helpen. Edog kan ik een wel in 't verbij gaan U. A. zeggen, dat déze ellendige juijst niet heel stom bij zijne doofheid was; maar dat hij alleen, volgens den gr. text bezwaarlijk sprak. de doofheid kan hier misschien ten déle oorzaak van geweest zijn, ook eene belemmering in de werktuigen, die natuurlijk in den mensch tot het sprêken noodig zijn. Hier schijnt de text op te slaan, als die verhaald wat 'er naade genézing geschied is, en zegd: de band zijner tonge wierd ontbonden, en hij sprak zeer wel.

Van zulken ellendigen dan zegd de text: adducunt ei 't Ev. maakt ons niet békend déze barmhertige personen en wie die of naamsgeslagt, of amptshalven zijn geweest, maar vergenoegd zig met in het gemeen te zeggen: Zij bragten. Men is door 'er doen genoeg overtuijgd, dat het menschen wáren, die groote liefde tot dézen ellendigen gehad hebben en geen minder vertrouwen op Jesús, die zij nu al oordeelden de magt te hebben van zoo een ellendig mensch te helpen.

Waarschijnlijk erkenden zij om dien tijde Jesús al voor den toekômenden Messias, en pasten hem toe het géne Isaias zoo lang voorheen van den zelven voorspeld had: dan zullen

Isa. 35-5. d'oogen der blinden ópengaan, en d'ooren der dôven ontslóten worden, .. en de tong der stommen ontbonden worden.

Zij brengen dan dézen ellendigen tot Jesus om in den zelven déze prophesie bewaarheéd te zien.

De text, als die wil uitdrukken de manier op dewelke déze ellendige door de zorg van zijne vrienden tot Jesus quam, zegd: adducunt 't was en geen wonder, déze ellendige kon niet hôren, en was dus

dus onbequaam, om te verstaan het géne aangaande Jesus zijne wonderdâden över al békend was, zoodat hij buiten wêtenschap, en genégentheid was om bij den Zâligm hulp te zoeken.
Daarenböven maakte zijne stomheid, of belemmerde spraak hem ook onbequaam om van den Heiland de genêzinge te smêken.
Om dan aan 't eerste te voldoen, brengen hem déze medógende menschen tot Jesus, en om het twéde ongemak te voorkômen, smêken déze brengers voor dien ellendigen, terwijl 't hem onmógelijk was, om voor zig te smeeken.
Adducunt, zij brengen hem bij Jesus, niet juijst als dien jigtigen, dien z' op een ander tijde door het dak voor de voeten van den Heiland néderlieten, of gelijk als andere de zieken op beddetjes tot Jesus draegen; neen, zoo niet / maar zij geleiden hem, terwijl zij waarschijnlijk, zoo veel mógelyk was, hem deeden bevatten de hoop van eene toekômende genêzinge, en hem zoo 't betrouwen inboezem den óp den genêzer Jesus.
Hierop ten laatsten, als zij bij Ch's gekômen wâren, begonnen z' hem te bidden, viz. dat hij dézen ellendigen tog wilde genêzen. Zij eischen alleen zijne handoplegging, en oordeelen dat dit genoeg is om de genêzing voor dézen ellendigen te verwerven.
Dat Nâäman de Sijrier eertijdts dagte dat de Propheet Eliseus hem zoù doen om van zijne melaatsheid genêzen te worden, eischen zij van Jesus om dézen dôven, en stommen tot zijne genêzing te doen kômen. Zij bâden Jesus dat hij hem de handen &c 3. Reg. 5
Zie daar dan A. A. het gedrag van déze barmhertige luiden, door welkers hulp d' ellendige tot Jesus wierd gebragt, en door welkers gebéden Jesus wierd aangezet om twé doorlugtige mirâkelen uit te voeren, viz. om hem zijn gehoor weer te gêven, en zijne belemmerde taal te verbêteren.

Applicatio

1mo Maar wat zal dit ons helpen zoo wij door dit v. B. ook niet leeren hen naa te volgen? 't is waar wij kunnen niet meer als déze godvrugtige mannen dusdânigen ellendigen tot Jesus hier óp der aarde brengen om genêzen te worden; dog daarom laat 't voor ons niet een v. B. te zijn, dat wij moeten naavolgen, naam in 't geestelijke.
Verscheiden manieren zijn 'er op dewelke een mensch geestelijk van Jesus afwijkt. 1 hij wijkt van Jesus af door de zonde 2 hij wijkt ook van hem af, zoodra hij van de waarheid wijkt.
1 Als Jesus Luc 15. in eene gelijkenisse wilde afschilderen den staat van eenen zondaar, en daarnaa zijne bekêring, stelde hij eenen ellendigen zoon voor, die ver van zijnen vâder af reisde, om zoo te toonen hoe ver een zondaar geestelijker wijze van zijnen Godt, hoe ver hij van Jesus is. En in tegendeel zoodra hij den

zelfden zoon voorsteld als een V. B. van eenen zondaar, die zig gad
bekêren; doet hij hem aanstonds, nu ver van den vader afgedwaa
zeggen: surgam et ibo ad patrem meum.
't was deze geestelijke verwijdering van godt door de zonde dat
Ps. 118 David opzag, als hij wel eer zoo kragtig tot godt riep: Erravi si-
cut ovis quae periit, quaere servum tuum &c.
Hierin kan dan een regtschapen Christen, wien de zaligheid zijner
evenaasten ter herte gaat, vooreerst die barmhertige Leiders van
't Ev. in navolgen, als hij dus den verafgeweken zondaar, als
dezen ellendigen stommen, en dôven, geestelijk tot Jesus leid,
als alle zijne pôgingen hierop doelen, dat hij, die door de zonde
ver af was, door eene wâre bekêring wéder tot Jesus kômt.
Ouders, die uwe kinderen dikwils door de zonde van godt ziet
afdoolen, niet minder als eertijds de verloren zoon van zijnen va-
der; Overstens, die uwe dienstbôden, en onderdânen door een on-
geregeld gedrag ziet dwâlen van den weg des Heeren; zie hier, zie hier
uw V. B. Gij moet ze wéder tot Jesus brengen, juijst niet met
handen, maar door stigtige vermâningen, door teerhertige be-
straffingen, Gij moet ze niet afhouden, maar op alle mógelijke
wijzen tot die plaatzen zien te krijgen, daar ze wéderom tot Je-
sus kunnen keeren. Een uitmuntend V. B. hebben hiervan alle
ouders in de h. Monica, dubbelde moeder van den h. Augs., die
hem eerst lighâmelijk, en daarnaa nog béter geestelijk den Heere
gebaard heeft.
Maar, elaas! hoe weinigen, hoe weinigen zijn'er die deze gro
pligt van 't Christendom nâkômen, ja zelfs onder de godvrugtigste Chris-
tenen, hoe weinigen die op deze pligt denken? Men vind'er die na mâte dat
ze van godt gezegend zijn, mildâdig medéelen; men vind'er die
al zeer godsdienstig, ijverig voor godts woord, gébed, en k
zijn; men vind'er die al zeer opregt, en regtvaardig zijn.
Maar waar vind men ze welkers brandende liefde zoo verg
dat z'er best doen, om'er afgedwaalden evenmensch wéder
tot godt, tot Jesus door eene wâre bekêringe te brengen?
Wil je wéten hoe groot, en verhêven zulk een werk is den men
dus tot Jesus te brengen? (ziet maar hoe groot de zonde is in die
men iemand van godt afleid, ja ziet maar hoe de Schrift spreekt
van de zonden van Helies kinderen, die de menschen alleen van d'offerande
afleidden: de zonde van die kinderen (zegd de schrift) was
1. Reg. 2-17 overgroot voor den Heere omdat zij de menschen aftrokken va
des Heere offerhande. Was het zulk een groote zonde voor He-
lies kinderen de menschen van d'offerande af te trekken
zonde

zonde is het ~~dier~~ den mensch door de zonde van Godt af te
leiden? En bijgevolg wat een deugd is 't ~~niet~~ dan zijnen broeder, die
door de zonde van Godt afgewéken is, door boetvaardigheid
wéderom, als den dôven en stommen van 't Ev., wéderom tot
Godt te brengen?) Zie het in de gelijkenissen van 't verloorne schaap, en den ver-
(2 ½ is op de zelfdemanier dat iemand door 't afwijken van de
waarheid van Godt afwijkt, en door 't aanmaanen en onderregten in de zelve
wéderom tot Godt geleid word.
Wat meen je A. A. dat de waarheid is? Indien w' op d' eerste
en wézentlijke waarheid zien, waarvan alle waarhéden afvloeijen
en ~~die~~ als de toetssteen, en 't origineel is, waaraan alle mensche-
lijke waarhéden moeten getoest worden, ~~dien~~ deeze is niet anders ~~als~~ dan
Godt zelf, wiens wézen waarheid, wiens wégen waarheid zijn
volgens Davids zeggen: Tes via tua veritas; en volgens Jesus
die van zig, niet voor zoo veel hij mensch, maar voor zoo veel
hij één met den Vâder eeuwig Godt is, zegd, dat hij de Waarheid is.
Zoo dan men leid op eene geestelijke wijze de menschen tot
Godt, tot Jesus, als men z' in de waarheid stijft, of tot de ken-
nisse, en 't omhelsen van de waarheid leid; als men in deze droe-
vige tijden, op dew de waarheid, en geregtigheid voor een hand vol
garst, voor een mond vol broods verlâten word, ~~daar~~ als het schijnt
een zaak van klijn belang te zijn, de waarheid uit tijdelijke
inzigten te verlâten, als men dan, zeg ik, de zwakken door
woorden of zijn v. B. stijft, als men d' afgedwaalden wéder-
om tot de waarheid zoekt te leiden, dan brengt men zijnen
evenaasten, gelijk den stommens en doven van 't Ev., tot Jesus.
Hoord wat d' Ap: Jac. van dit wederbrengen, tot Chs zegd;
Zoo iemand onder U.L. van de waarheid afdwaald, en dat hem
iemand bekeerd, die moet wéten, dat de géne die een zondaar
van zijnen doolweg doet wederkéren, zijne ziele van de dood
verlossen zal, en een meenigte van zonden bedekken.)
Zie zoo kunnen wij dan nog, gelijk de mannen van 't Ev., on-
zen évenmensch tot Jesus brengen, &c.
2do. Maar niet alleen leidden de barmhertige menschen van
ons Ev. den ellendigen tot Jesus, en gâven ons dus een v. B. om
het zelfde geestelijk naa te volgen; maar ook daarenboven, zij bâden
~~bidden~~ voor dien ellendigen, en leeren ons dus door 'er v. B. wel vooral
voor onzen evenaaste onze gebéden tot Godt te storten, Jesus bidden, dat hij
Indien men 't gemeen gedrag der Chnen aanziet, zij meenen
dat z' er pligt wel nâkômen, indien zij voor zig zelven bidden
de rest laat m' aan de Priesters óver. Men erkend wel dat het
goed is voor zijnen naaste te bidden; maar men ziet het niet aan

loornen penning. Wat moeite, wat arbeid doet de harder om 't gedwaalde schaapje op te zoeken? Wat moeite wend de vrouw al aan? Wat een vreugde op 't wedervinden? Zij roepen hunne ... er dan besluit Chs beide de gelijkenissen: Ita dico ... Ps. 33?.
Wie zouden niet willen mede werken om een afgedwoold schaap, en verloornen penning mede op te zoeken? om zijnen evenmensch door zijne woorden en werken, gelijk de Liefdoodige mannen van den tekst den dooven en stommen tot Jesus te brengen? adde Jac. 5-19 Joís. 34

Wild gij weeten wat een groot werk 't is, dus den naasten tot Jesus te brengen? Jac. 5-19.

den geestelijken dooven en stommen de hand op-legge. Zonder dit zal 't niet baaten dien tot Jesus te brengen. 1. Cor. 3-7

als een pligt daar men aan verschuldigd is, daar't egter een
groote pligt voor ons allen is. Ja
3 Zoo groot is deze pligt, als de pligt is van zijnen evenaas-
1. Jo. 3-18. ten, door de werken, te beminnen, waar van Joës: Non dilige-
mus verbo, neq lingua, sed opere et veritate. Ja zou iemant
die zijnen broeder in tijdelijke en lighamelijke nood ziet, en
ondertussen zijn ingewand voor hem sluit, de liefde wel beho-
v. 17. den? geenzins! Hoort Joës: Zoo wie het goed dezer wereld
heeft, en zijnen broeder ziet gebrek lijden, hoe blijft de liefde
gods in hem? 't is het zelve met 't gebed. wie heeft 't ge-
bed van zijnen evenaaste niet van doen? ~~terwijl wij alle kun-~~
~~nen moeten van godt door't gebed verkrijgen~~? hoe is 't dan
mogelijk dat men die groote liefdens pligt voor onzen evena-
te kunnen voldoen, zoo wij, terwijl z' ons gebed van noden
hebben, hen door het zelve niet ~~en~~ helpen?
2 Men moet maar de gelijkenis van Paulus aanmerken
die hij van de kerke maakt, om overtuigd te zijn dat men ver-
pligt is voor elkanderen te bidden. Paulus gelijkt de kerk
bij een lighaam, en ijder gelovigen in de zelve bij een litmaat
van dit groot lighaam. Wij zijn veele een lighaam in Cto
Rom. 12-5 en alle zijn wij leden onder elkanderen. Item: Gijl: zijt het
1. Cor. 12-27 lighaam van Cto, en leden onder elkanderen. Gelijk dier-
halven alle ledematen in een natuurlijk lighaam ~~m~~elkander
alle voordelen zoeken toe te brengen, en ijder Lit staags be-
zig is om 't ander, zoo veel de natuur toe laat, bij te staan,
zoo zijn wij alle ledematen van Cto geestelijk lighaam, ver-
pligt alle mogelijke geestelijke bijstand te geven. Is'er
nu wel een grooter bijstand, die wij ~~m~~elkander in 't geestelijk
kunnen doen, dan voor ~~m~~elkander te bidden? een bijstand
waardoor wij voor onzen evenaaste van godt alles, 't zij gees-
telijke, 't zij tijdelijke weldaden kunnen verkrijgen. Wij
zijn dierhalven verpligt door 't gebed die voor hen te bekomen.
3 De kerk gebeden van 't begin af tot nu toe overtuijgen
ons ten volle van dezen pligt, als men in alle oude kerkboeken
waarin d'openbare kerk gebeden bevat zijn, altijd verschei-
dene gebeden ontmoet, die onder de gemene kerk diensten wier-
den gelezen, voor alle slag van menschen, voor zondaars,
voor reizigers, voor zieken, voor die zig tot den doop bereiden,
ja voor alle zoorten van menschen, om zoo de pligt te quijten
die ijder Cten heeft om voor zijne medeleden te bidden. Ja
zelfs ging deze pligt in d'eerste kerk zoo ver dat men die zelfs
uit 't openbare gebed van het begin af niet uitsloot, die nog
onder

onder 't heidendom wâren, en nog door 't geloof en den Doop
geene lêdemâten van het Kerklighaam wâren. 't Verdêdig
Schrift van d' Ouden Tertulliaan kan ons hier van overtuigen.
4° De belijdenis van onze geloof kan ons van dezen pligt ook
overtuigen. Immers wij belijden 'er in Coionem Sanctorum i. e.
dat wij gelôven dat, gelijk in een natuurlijk lighaam de geest,
het bloed, de sappen, het voedzel aan alle lêden gemeen zijn,
zoo ook in dat h. geestelijk Lighaam, alle heilige goederen gemeen
zijn voor malkanderen. Eene waarheid die niet kan bestaan, zoo
wij malkander van dat groot geestelijk goed het gebed niet deel-
agtig mâken.
5 Maar wat hoef ik U. A. dit door verop gezogte redenen
te bewyzen, terwijl de h. Apostelen, de Leermeesters van onze ge-
loof, ja zelfs de h. geest, die door hunne penne ons in Gods
Woordt onderwijst, ons dezen pligt in de h. blâderen voorstellen?
de h. Jacobus, die de Chrim in 't gemeen in zijnen algemênen brief
verscheide groote pligten voorsteld, vergeet ook dezen niet C. 5. 16
Bid voor elkânderen (zegd hij) dat gij moogt behouden worden
Paulus had het zelfde voorgesteld aan zijnen medediennaar
Timotheus als een pligt, die zelfs in de gemênen kerkdienst moest
inlocijn: Vooral vermaan ik u, datter smêkingen, gebeden, 1. Tim. 2. 1
verzoekingen, en dankzeggingen gedaan worden voor alle menschen.
NB Paulus verzoekt om dit te erlangen. Hij steld 't niet
alleen als een gemênen pligt voor; want hij wist hoe veel 'er aan
gelegen lei, en hoe groot die pligt was, hierom hij smeekt Obsecro.
2° Vooral vermaan ik, zegd Paulus, hij steld dit niet alleen
onder den rang der pligten, maar als een van d' eerste pligten.
Vooral zegd hij, of wel omdat hij dezen pligt eerst voorstelde,
als een van de zwaarwigenste, of wel omdat hij dezen pligt van
Liefde voor alle pligten wilde gedaan hebben. Obsecro dan
zegd hij, primum omnium fieri obsecrationes &
3° En dat niet voor zig zelven, niet voor onze vrienden, en be-
kenden, niet alleen voor de kerklêden, maar pro oibs hoibs, hij
sluyt 'er geenen uit, maar eischt dezen pligt ten opzigt van allen, voor Kóningen (zegd hij) en alle die in overheid gesteld zijn; en vervolgens ook zelfs voor eenen Nero, die toen op den troon zat.
6 Niet alleen d' Apostelen maar ook C. J. de Leeraar der
Apostelen, zoodra hij ons heeft Leeren bidden, heeft hij ook met
een ons dezen grooten pligt opgeleid. Wat Leerd hij ons anders
als hij ons leerende bidden een formulier? Onze Vâder voor
schrijvende dus doet beginnen: Onze Vâder die in de hêmelen zijt,
Hij doet ons niet zeggen, Mijne Vâder, maar, Onze Vâder
om zoo in 't begin des gebeds ons indagtig te mâken, dat wij kinderen zijn van

einen Vader, en bij dezen gemênen Vâder een gemeen gebed voor voor malkânder moeten doen. Des zoodra hij ons leerd bidden vo onze geestelijke, en tijdelijke noodzakelijkheden, doet hij ons ni zeggen, geef mij mijn dâgelijks brood, maar, geef ons onz dâgelijks brood, vergeef ons onze schulden, Leid ons nie in bekôringe, Verlos ons van den quaden. Om ons dus op 't zijn kragtigste in te boezemen, dat wij elkânderen in, en door 't ge bed verpligt zijn te helpen, en dus door 't volbrengen van de gemênen pligt, en onderlingen bijstand ons met eenen nieuwen Liefdensband zouden vereenigen.

Dit vatte zeer wel de h. Cyp:, als hij over dit groot geheim gebed schrijvende deze woorden kragtiger ter neder steld: „Pu „blica nobis, et Cõis orão, et qdo oramus, ñ pro uno, sed pro „toto populo oramus, qa totus populus unum sumus. Deus pacis „et Concordiae magister, qui docuit unitatem, sic orare unum „pro oĩbs voluit, quoo in uno oẽs ipse portavit„.

Zoo dan wel een groote, en voornaame pligt is 't voor ons allen voor elkânder te moeten bidden, ja een pligt onafschei delijk van den pligt van voor zig zelve te bidden, een pligt vooral noodig als men eenen geestelijken dooven en stommen tot Jesus zal brengen. dan moeten w'altans met de Liefdaa dige mannen van 't Ev: den Heer Jesus bidden, „dat hij dien gees telijken, dooven en stommen de hand zijner kragtdaadige genâde opleggen om zijn verstand te verligten om zijn kwaad te kennen, en zijn hert raake om het bedrévene kwaad te verfoeien, en dus van ~~hunne~~ zijne geestelijke doofheid en stomheid geneezen te worden. Zoo bad een martelaar Stefanus in 't midden van het steenigen dat Jesus eenen „Saulus de hand op wilde leggen. Hinc S. Aug:, „Si Stepha „nus non orasset, Eccla Paulum non habuisset.„ Hier mede troostte de h. Ambr: de bedrukte Moeder Monika „als hij haar zeide: het kan niet wêzen dat een zoon van „van zoo veele traanen zoude verlooren gaan.„ Monika heeft 't ondervonden wanneer Jesus op haare traanen en gebôden haaren zoon, Aug: de hand zijner kragtdaa dige genâde heeft opgeleid, zoo wonderlijk bekeerd, en zoo eenen grooten Leeraar en Bisschop der kerke gemaakt.

Conclusio

Wel aan dan A. T. Leeren wij dan van de Liefdaadige mannen van ons Ev: den geestelijken dooven, en stommen ik zeg, den zondaar door woorden, en werken, naar onze en tijds geleegenheid, tot Jesus brengen, en vooral Jesus te bidden, dat hij hem de hand opleggе &c.

Apprehendens eum de turba seorsim.

Marc. 7. v. 33.

Dominica 11. Pintecostes 1735 46. 57. 69.

Quamvis Chs Dns solo verbo, immo et nutu curare posset ægrotos, et excitare mortuos, variis tn legitur usus fuisse ceremoniis A. A.
Sic Chs Matt. 9. curaturus duos cæcos primo eos interrogabat dicens: gelooft gij ook dat ik magtig ben om u dit te doen? Matt. 9-28.
dein raakte hij hunne oogen aan, zeggende: u geschiede naar uwe geloof. Sic Mar. 8. curaturus cæcum nam hij dien bij de hand, en leidde hem buiten het dorp, in hem in d'ogen spouwende, en zijne handen opgelegd hebbende, vraagde hij hem of hij iet zag... daarnaa leide hij nog eens de handen op zijne oogen Mar. 8-23.
Sic Jois. 9. curaturus cæcum natum spoog hij op d'aarde, Jois. 9-6.
maakte slijk van het speeksel, en streek het slijk op d'oogen van den blinden, en zeide hem: gaa heen, wasch u in het bad Siloë. Sic Matt. 8. sanavit socrum Petri febricitantem. Matt. 8.
tactu manus suæ. Sic et Luc. 8. tactu manus excitavit Luc. 7. Luc. 8.
filiam Jairi. Lazarum excitaturus oravit Patrem, lacrymatus ē, et voce magna clamavit: Lazare veni foras. Jois. 11.
Quod hæc allegata exempla testantur, hoc et hod. comprobat Ev., in quo Chs, qui solo verbo, immo et nutu surdum et mutum curare posset, varias tn ceremonias adhibuit. 1 apprehendit eum de turba seorsim; 2 mittit digitos in aures ejus; 3 suspicit in cælum, 4 ingemit, et ait: Ephpheta &
Oes has ceremonias a Chto Dno adhibitas hodie explicare nec mens ē, nec tempus patitur, sed tt circa primam occupabimur, inquirentes quare Chs ~~cæcum~~ surdum et mutum hic curaturus eum apprehenderit de turba seorsim. Tres hujus facti rationes allegabimus, quæ singulæ utilissimam instructionis materiam subministrabunt. Attendite Propositio

Nemini, ut arbitror, textum legenti ō statim mirum obveniat, quod Chs Dns mutum hic curaturus, eum a turba semoverit. Quisq dicet: Nonne Chti gloria postulabat ut hoc miraculum coram pluribus testibus fieret? an ō oia ejus opera bona valde?

Jois. 10-25. Nonne ipse de operibus suis dixit Judæis: opera quæ ego
4. 38. facio testimonium perhibent de me. item: si mihi non vultis
c. 15-22. credere, operibus credite. ut quid igr hunc surdum et mutum
curaturus id quasi in occulto, et semotus à turba fecit?
Certe non sine gravibus rationibus Chs Dns hoc modo hoc miraculum
patrare voluit.
1ma est, quam allegat Chrysost, Theophyl. Euthym. et al.
viz. ne popularis laudis affectator videretur, sed ut e contra omnem vanam
sese effugere gloriam ostenderet.
Natum fieri est A. A. ut, dum quid magni facimus coram
hoibs, ab iis extollamur. Sic David, profligato Goliatho,
1. Reg. 18-7 extollebatur à filiabus Israel cantantibus: percussit Saul
1000, et David 10000. Sic Chs, saturatis turbis multiplicatione
Jois. 6-15. panum, ab eis in regem quæsitus est, sed fugit in montem solus.
Prævidebat id etiam sibi hic contingendum Dns, proinde ne hanc
eorum gloriam appetiisse videretur, procul à turba miraculum perpetravit.
Et sane tam ma id hic ex hoc ejus agendi modo concludendum ~~opinandum~~ cum ipse de se testatus
sit Jo. 8. Ego gloriam meam non quæro, sed honorifico patrem.
Præterea et ipse Ev. hod. contextus hoc confirmat, cum
post patratum miraculum viris, qui surdum et mutum ad
Chm adduxerant, hij gebood, dat zij 't niemand zeggen zouden.
Innuens per hoc præceptum, uti et per semotionem à turba
sese omnem populi laudem velle effugere.
Atq sic hic Chs Dns damnat hoes istos, qui oia opera
sua faciunt ut videantur et laudentur ab hoibs.
Tales erant tpore Chri Pharisæi, de quibus ipse Dns ait, quod
facerent eleemosinas in synagogis, et in vicis (i.e. locis
Matt. 6. publicis) ut honorificentur ab hoibs; item quod orarent
in angulis platearum, ut videantur ab hoibs.
Tales, proch dolor! inveniuntur et nunc inter Chanos, qui amant
facere opera sua in publico apud hoes, ut inde laudentur. &c
Aliter Chs nos docet suo exemplo, et verbo. Verbo, cum dixit
Matt. 6-3 Ziet toe dat gij uwe regtvaardigheid niet en doet voor de
uitdruklijk exemplo hic in hod. Ev. &c. Itaq si quid boni facimus
zegd d'Ap. 1. Tess. declinemus à turba.
5-11. d'een stigte
den anderen. Wij Sed dices: An non hoc est dicto Chri Matt. 5. Sic luceat lux
moeten door onze
V. B. in woorden, en vra coram hoibs &c. Resp. Nequaquam. Addit # ibid. Dns: Et
werken toonen
wiens discipelen glorificent patrem vrum, qui in cœlis est.
wij zijn, en van
w kerke wij leden Itaq tunc licite opera nostra in publico facimus, immo debemus, ut per ea
maaten zijn; en prov.
dit moeten wij
doen om God daardoor t' eeren; waarom Chs gebiedende: Sic luceat

proximo mãa glorificandi deum detur; secus vero, si nos
p ea laudari quaeramus. utrumq hoc comprehendit S.
Greg. explicans quod opera bona facienda sint in occulto
Hoc autem dico, (ait) ō ut proximi opera nostra bona ō videant,
.... sed ut p hoc, quod agimus, laudes exterius ō quaeramus.
. Hoc Chs suo nos docet hodie explo, dum mutum curaturus
eum semovet à turba.

2da Rão ē, quam allegat Dionysius Carthus. viz.
quia turba fuit indigna videre hoc miraculum, # sic eapp
Dns coram Diabolo noluit ex lapidibus facere panes. sic
qa Herodes erat indignus nullum voluit Dns coram eo facere
signum. sic qa turba indigna erat, eam prius ejecit quam
filiam Jairi excitaret ad vitam. sic et in casu hod. Ev. in-
dignam judicabat Dns turbam coram qua miraculum
faceret.

idq sapius in Ev. occurrit.
Matt. 4-3.
Luc. 23-8
c. 8-51...

Ostendit hic Dns facto, quod dixerat verbo: Wagt ú dat
hij't heilige den honden niet ~~en~~ geeft, nog werpt uwe paarlen
niet voor de varkens. Matt. 7-6.

Atq sic hic docet Dns ō oi turbae sacra spa ee divul-
ganda mijsteria. Hinc sapienter egit primitiva Eccla
quae varia mijsteria, ō cuilibet passim explicavit, sed mul-
ta multis ob praesentem adhuc eorum indignitatem abscon-
dit. variis vicibus fiebat in Missa dimissio, qua indigni di-
mittebantur.

Item, si ō vulganda indignis mijsteria, multo mi eis docet
danda esse sacraa; sumere n sacraa plus ē, quam videre
miracula, et audire arcana.

Itaq suo hic docet Chs exemplo sacerdotes quam pruden-
ter agendum in sacris administrandis, quam caute atten-
dendum ne praebeantur indignis, ne sanctum detur canibus, memores se
ō ee dominos et proprietarios sacramentorum, sed ut Paul. 1. Cor. 4-1 Ministros Chri et dispensatores Mijsteriorū Dei. add. v. 2.

Si id Chri Dni explum doceat sacerdotes, monet et docet
fideles, niet te knorren of te morren, als de bedienaars
van Chs hen nog voor eene wijle tijds, omdat zij nog niet,
of niet genoeg bereid zijn tot de h. zaken, afzonderen
van de zelve. 2o is agtervolgens 't woord, en voorbeeld
van den heiland dat de kerk óútijdts daar zoo bestipt
op was en Hoe zulks ook nú nog betaamd wijst Chs v. B.
aan, die als hij den stommen en doven van 't Ev. zoú genezen,
hem afzonderde van de schaaren omdat zij zulks te zien onwaardig waren.

3tia Ratio est, ut in hoc surdo et muto, qui peccatorum figura est, ostenderet, quid peccatoribus faciendum, ut à spirituali sua surditate et mutitate curentur, viz. quod sese debeant separare à turbis hominum, et in solitudinem sese conferre.

Quamdiu peccator haeret in consortio hominum, non curatur. Prima salutis spes est (inquit Beda) turbas deserere. Imo turba impedit eos curari, non permittit eos accedere ad Christum.

Joa. 5. sic in figura Joannis 5. turba impediebat languidum 38 annorum ne prior aliis in piscinam descenderet. Luc. 5. im-

Luc. 5. pediebat turba ne paralyticus portaretur ad Jesum, zoo dat de mannen, die hem bij Jesus bragten verhinderd om de menigte des volks, op 't dak moesten klimmen, en hem met bedde door de dakvloer voor Jesus voeten nederlaten. Sic cae-

C. 18. cus Bartimaeus à turba impediebatur, et increpabatur ne lumen oculorum à Christo peteret. Sic Zachaeo turba erat impedi-

C. 19. mento ne Christum videret. Et sic turbarum seu hominum consortium impedit peccatores ad Christum accedere et ab eo curari.

Zal dan een geestelijke doove, een geestelijke stomme genezen worden, hij moet zig afzonderen van de schadelijke persoonen, en gelegentheden, van zijne oude karnuiten, en gezelschappen, daar hij mee of door

1. Cor. 15-33 gezondigd heeft. 't is een vaste regel van den Apostel: de kwade zeden bederven de goede zeden, zij bederven de goede en maken de kwaden kwader, erger en erger. #

Dit verlaten der schaden is zoo nootzakelijk dat zonder dien er nooit genezinge, ja nooit zaligheid te bekomen is.

Matt. 5-29 Hierop Christus: Indien uw regter oog u verargerd, trek het uit &c. zeker wel eene aandringende gelijkenis; want wat is ontsnoodigt.

Plura vide in Moederson in ps. poenit. pag. 660.... # Hiermee koomt overeen d' Ecclus C. 13-1. Die het pik aanraakt zal'er van besmet worden, en die met een hoovaardigen omgaat, zal de hoovaardigheid aanwennen. Idem dicito de ebriosis, impudicis, iracundis, perjuris. Die het gevaar bemind (idem Ecclus 3-27) zal'er in vergaan.

Concl: O! gelukkige zondaar, die van deeze stenden afmet david Ps. 54-7. uitbegint te roepen: wie zal mij vleugelen als eener duive geeven &c. Gelukkig de zondaar die met den zelfden zegd Ps. 101-7.. Ik ben gelijk geworden den pelikaan der eenzaamheid &c. O! die zal ook de vrugt der eenzaamheid erlangen, die God aan eene ziele beloofd Ose 2-14. Ik zal haar leiden in de eenzaamheid, en spreeken tot haar herte; god zal haar herte zoo raaken, dat zij om god alles zal verlaaten, om geen schade te lijden voor 't eeuwige, zal genade verwerven hier in den tijde en naamals de genade Gods 't eeuwig leeven in C. J., of door C. J. Amen.

Ontelbaar zijn dan V. B. die 't bevestigen, de dagelijkse ondervinding leerd 't ons. tot getuigen roep ik 't geweeten van ider zondaar &c. Zoo dan zal een zondaar van zijne geestelijke doof- en stomheid genezen worden &c.

1757. in primo loco secutus sum den Ch. Vader usque ad V. 33.

Misit digitos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus. Marc. 7. ℣. 33.

Dominica 11 Post Pent: 1739. 58 68.

Nooit heeft de Heiland in de dagen zijns vleesche beter getoond dat hij de Messias was, dan met doven en stommen te genezen. A A.

Het was voornaementlijk aen dit teken dat Godt door zijne prophetien aen de joden voorzeide, dat de Xus de waere Messias zoude gekend worden.

Zoo sprak Godt door den propheet Isaias, en zeide: Godt zelf komt u verlossen, dan zullen d'ogen der blinden opengaen, en d'ooren der doven het gehoor wederkrijgen, dan zal die kreupel was als een hert springen, en dan zal de tong der stommen ontbonden worden. Isa 35-4

Item: Ik heb u gestelt / inquit pater calestis ad filium / tot een ligt der heidenen, op dat gij d'oogen der blinden zoud opendoen. ibid. 40 -

Gelijk nu aen deze werken de Messias moest gekend worden, zoo was 't ook dat de Heere Xus in de dagen zijns vleesche de zelve heeft uitgewerkt, en alzoo getoond dat hij waerlijk de Messias was. Uit deze zijne mirakelen besloot te regt een Nicodemus, en zeide: Meester, wij weten dat gij een leeraer zijt van Gode gekomen; want niemand kan deze tekenen doen, die gij doet, ten zij dat gode met hem is. Jois. 3-2.

Ne longius abeam, ex plurimis hujus hominis in hoc. Varia et multa sr circumstantia quas Xus Dnus in curando hoc surdo et muto &c. adhibuit, quae certe mysterio o carent. Sed has hic recensere, et explicare, sporis prafixi brevitas o pateretur. quare solum illas considerabimus quae textu comprehenduntur.

Textus hbr: Jesus stak hem de vingeren in d'ooren en uitspouwende, raekte hij zijne tong aen. quid haec circumstantia scent explicabimus, Dein Moralia deducimus. Attendite

Propositio

't is geenzins te twijfelen, of de zaligm. had dezen
doven en stommen kunnen genezen op die zelfde wijze op
dew hij meermallen andere ellendige menschen genezen had
als bij voorbeeldt met zijn enkel woordt, of wille. Maer
het schijnt dat hij dit mirakel met verscheide uiterlijke
plegtelijkheden heeft willen ~~verrigten~~ vezellen, deels om 't geloof van
dezen man op te wekken, deels om ons door die uiterlijke
tekenen, w hij gebruijkte, gewigtige leeringen, en onderre
tingen, na te laeten.

Naedat hij dan den doven en stommen ter zijden
van 't volk afgeleidt had, ~~zoo~~ stak hij hem zijne vingeren
ind' ooren, en uitspouwende raekte hij zijne tonge aen.

1mo D'eerste omstandigheid dan, dew Xus in deze opg
nomen woorden, in aenzien van dezen ellendigen, verrigte, is
~~deze~~, dat hij zijne vingeren stak in zijne ooren.

Meermaels vinden wij in 't h. Ev. dat Xus in 't genezen
der zieken hen de handen ~~oplagen~~, en al aenraekende de
genas. En dit is ook wel waerschijnlijk de reden, dat de
genen die den doven en stommen van 't Ev. bij Jesus bra
ten, Jesus ook baden dat hij hem de handen wilde opleggen
(dog nooit vinden w' in 't h. Ev. dan alleen omtrent 't genezen
van den stommen en doven van 't heid. h. Ev. dat Jesus zijne
vingeren ~~[illegible]~~ in 't bezonder te werk stelde.

Jois. 8–6. Wel is waer ~~dat~~ wij leezen dat Jesus zijne vingeren ge
bruijkte om op d' aerde te schrijven, wanneer de pharizeeuwen ~~[illegible]~~ eene vrouw
in overspel betrapt bij hem bragten. Dog 't is alleen in 't h.
h. Ev. dat wij leeren dat Jesus zijne vingeren gestooken
heeft in de ooren van den stommen en doven dien hij gen.
// ~~En ook waerschijnelijk zelfs~~ heeft Xus ijder van
zijne vingeren in 't bezonder in zijne ooren gestoken.

// de vingeren, aldus Marcus, waarschijnlijk die van de regte hand in 't eene oor, en die van de linker hand in 't andere oor; of ook misschien

Dog wat reden had Xus om zoo te werk te gaen? niemand denke
dit mogelijk uit eene zekere bijgelovigheid geschiede; neen! dat zij verre.
Wel is waer dat een ongelovige dit ligtelijk zou zeggen
maer voor een Xten en discipel van Xus zou dit godloos
zijn te denken, en nog godloozer te zeggen: want Xus
heeft nooit eenige uiterlijke tekenen gebruijkt dan om g
wigtige redenen, die vol geheims en beteekenisse waren.

2. daer zijn 'er dan, die het steken van de vingeren Jesus

vingeren van Iesus in d'ooren van dezen doven dus verstaen,
dat Xus hier door bekent wilde maeken, dat hij door ~~zijn~~ den h. Geest,
dat is, door zijne godlijke magt deeze ~~[illegible]~~ geneezinge deede.
En in deze daedt dit is ook zeer waarschijnlijk ~~[illegible]~~, dewijl wij elders
in de Historie van 't h. Ev. vinden, dat de vinger gods voor den
h. Geest, en des zelfs gaeven genoomen word. Dus als Xus bij Luc. 11-20
Lucas: Indien ik door den vinger Gods de duivelen uitdrijf
zoo zegt Mattheus, dat Iesus in den Geest gods zulks deede, Matt. 12-28
waer uit ~~dan~~ dan ook schijnt te volgen, dat de vinger Gods,
en de Geest gods de zelfde beteekenisse hebben. En ook niet on-
eigen, want gelijk men de vingeren gebruijkt, en noodig heeft
zal men iets doen, zoo is 't ook dat door de werkinge des h.
Geest d'ooren der ziel geöpend worden, om te gelooven, 't welk geloof, als zijnde
d'eerste genaede, geen mensch zonder dien h. geest kan bekoomen.

2° zoo kan men ook door die werkinge van Xus vingeren
dat zelfde verstaen, 't gene ook zijne handen eigen is, naem:
dat de Godheid met de menscheid vereenigd zijnde in Xus
door zijn aengenoome lighaem, als een instrument of werk-
tuijg werkte, even aleens als de ziel van ons menschen
werkt door 't lighaem, daer ze in woond, en medeom-
hangen is, zoodat Xus dan door zijn uiterlijk gebaer toonde
wat hij innerlijk door zijne godlijke magt uitwerkte. Het
waren d'ooren, die tot dezen tijde toe doof zijnde, als geslooten
waren voor allen uiterlijken klank, Iesus dierhalven, die door
zijne godlijke magt dit werktuijg van 't gehoor wederom
zoo bekwaem wilde maeken, om den klank naer eisch van binnen
te ontfangen, stak zijne vingeren als sleutelen in d'ooren
van dezen doven, om te toonen, hoe hij de zelve tot het gehoor
weer openmaekte.

Dit is dan d'eerste omstandigheid daer de tekst van
spreekt, zeggende: Iesus stak zijne vingeren in d'ooren

2do Hier bij voegt d'Ev. nu, een tweede omstandigheid
naem, dat Xus ook uitspoog. En uitspouwende, zegt de tekst.
Het is ter gelegentheid van ~~[illegible]~~ dit spugen van Iesus ~~[illegible]~~ aan te merken
dat 't spugen in 't aengezigt gemeenlijk een groote smaedt
en schande beteekend.

zoo zien wij dat Gods gebood dat een weduwe zonder kinderen in ~~[illegible]~~ Deut. 25-9
~~[illegible]~~ haeres mans broeders aengezigt zou spugen, wanneer
hij volgens het gebod der wette weigerig was haer ten huwelijk
ne

te neemen. de vrouw, zegt de tekst, zal hem den schoen van zijnen voet neemen, en in zijn aengezigt spuwen, zeggende: zoo zal men met den man doen, die zijns broeders huis niet op bouwt.

Zoo zien w' ook ~~dat~~, als Moijses voor Maria zijne zuster, die om haer ~~[illegible]~~ morren met melaetsheid geslaegen was, bad, dat God zeide: Indien haer vader haer in 't aengezigt gespogen had, zou ze niet ten minsten 7 dagen moeten beschaemd zijn, i.e. zou ze die schande niet moeten draegen van van haer vaders gezigt te blijven?
Num. 12-14.

~~[illegible] dat het spugen [illegible] aengezigt [illegible] schande en smaed beteekent. [illegible]~~ zoo ook als de joden zig inbeelden, dat Xtus Godt lasterde met te zeggen dat hij de Xtus was, ~~zoo~~ zegt de tekst, dat, als nu het vonnis des doods uitgesproken wierd, zij hem ook in 't aengezigt spogen.
Matt. 26-67.

Maer schoon het spugen in deze zin een versmaeding en onteeringe is, zoo is 't evenwel niet dat Xtus hier in 't Ev tot smaed en schande van den doven en stommen spugt, maer integendeel ~~[illegible]~~ deed hij dit om hem van zijne kwaele te genezen want gelijk hij zijne vingeren in d'oren van dien man stak om hem het gehoor te verleenen, zoo werpt hij nu ook zijn speeksel op zijne tong om hem van zijne stomheid te genezen en de spraeke te geven.

En 't is ook deze zelfde ceremonie w' Xtus in zijn leven niet eens, maer zelfs meermaels gebruijkt heeft. zoo zien w' in 't volgende hoofdstuk van 't heil: h: Ev: dat Xtus in d'oogen van eenen blinden spoog. de tekst ~~die~~ zegt: Jesus nam den blinden bij de hand, en hem in d'oogen spouwende en zijne handen opgelegt hebbende, vraegde hij hem of hij iet zag? en de blinde opziende, zeide hij: ik zie de menschen als boomen wandelen.
Marc. 8-23

Simile quid fecit Xtus Dnus caeconato. textus hbt: Hij spoog op d'aerde, en maekte slijk van 't speeksel, streek het slijk op d'oogen van den blinden, en genas hem.
Jois. 9-

Dat zelfde dan, 't w' Xtus in die 2 voorbeelden met zijn speeksel aen d'oogen dier blinden deede, dat zelfde doet Xtus hier ook om den stommen van ons Ev. te genezen.

En de reeden hier van is, gelijk d' Eerw. Beda leerd, om dat

het speeksel 'tw uit 't hoofdt tot in den mondt nederkomt
beteekend het woordt des Ev., 'tw uit eene onzienlijke geheym
van godtheid genomen, zienlijk aen de wereldt gegeeven wordt
tot genezinge der zielen, die weleer in godt beloovin stom
waren; want gelijk zonder speeksel geene behoorlijke woorden
kunnen gesprooken worden, zoo is 't ook (ait Beda) dat
niemand nog met het lighaem, nog met de ziele zonder
de wijsheid van d' Evangelische waerheid spreeken kan, gelijk # Nemo potest dicere Dnus Jesus nisi in...
't behoordt # zoodat Paulus dan ook wel te regt aen de geloovigen
van Ephese schreef, dat zij voor hem bidden zouden, opdat
hem het woordt mogt gegeeven worden, om zijn mond met
vrijmoedigheid te openen, en de verborgentheid van 't Ev:
bekend te maken. Eph. 6-19.

Hinc recte Paul: 1. Cor. 12-3. Nemo potest dicere Dnus Jesus nisi in...

Om deze reeden dan ook is 't dat Xus alhier zijn speeksel
gebruykte, om zoo, volgens Beda, al uitspugende dezen ellen-
digen de regte taele, en spraecke, dat is 't woordt des Ev. mede
te deelen:

3tio Eindelijk de derde, en laetste omstandigheid in de tekst vermeld dat
Xus gebruykte in den dooven en stommen van 't Ev. te genezen
was, dat hij zijne tonge aenraekte, uitspouwende
zegt de tekst, raekte hij zijne tonge aen.

Zekerlijk gelijk het aenraaken der ooren, als ook het uit-
spouwen, 'tw Xus deede, zooals wij nu gezien hebben, niet
zonder reeden geschiedde, zoo was 't ook niet zonder reeden dat
hij te gelijk de tonge van dezen stommen raakte.

1) Theophilactus geeft 't oudt en geleerde uitlegger, voorreeden;
dat Xus hier toonen wilde dat alle de ledemaeten van zijn
h. Lighaem, jaa zelfs ook zijn speeksel de kragt hadden
om te genezen, en dat ter oorzaeke van zijne aenbiddelijke
Godheid, die met zijne menscheid vereenigt was, waerom
wij ook zelfs zien, dat een vrouw, die maer de boordt van zijne Matt. 9
uiterlijk kleedt aenraekte, terstondt genezen wierd.

Gelijk dan Marcus zegt, dat alle wie hem aenraekten Marc. 6-56
genezen wierden, zoo was 't dan ook dat Xus alhier, en
dat zelfs met zijn speeksel dat deel des ellendigen wilde
aenraecken, in 'tw hem de spraeck ontbrak, opdat aldus
zijne tong door 't aenraeken van Jesus haere spraecke zoude
wederkrijgen.

Hæc de Littera. Ad Moralia.

Moralia

Ac 1mo quidem observandum quod Xus Dnus quamvis solo verbo, aut nutu, miserum Ev. sanare potuerit, tamen multas, et varias ceremonias adhibuerit.

Atq. hinc discere nos oportet hoe loffelijk dat onze moeder de h. Kerk te werk gaet met in haere kerkelijke bedieningen veele uitterlijke ceremonien te gebruijken.

't is waer, ~~d' Onkatolijken~~ onze afgedwaalden Broeders beschimpen deze gebruijken van onze kerke, en houden de zelve voor bijgeloovigheden, en die ze oeffenen voor afgodendienaers, en daerom is 't ook dat zij van ~~haeren gewaenden~~ nieuwen godsdienst meest alle de ceremonien verworpen en weggebannen hebben, erkennende geen godsdienst, ~~als~~ dan die men aen Gode inwendig met het herte betoond.

Dog let wel, Xtenen, wat ~~dat~~ er uit zoo eene redeneringe moet volgen, te weten, dat, ~~is 't zaek dat~~ zoo wij Catholijken door het gebruijk dit ceremonien bijgeloovigheden bedrijven, Xus dan ook noodzaekelijk van bijgeloovigheid moet beschuldigd worden, vermids hij ons in 't heil: h. Ev. in 't gebruijk der ceremonien voorgaet, en dat zelfde aen dezen doven en stommen ~~doet~~, 't welk nu de kerk in de bedieningen des Doops als daer zijn

en zulk een doen

Nu gelijk 't ten uitersten godloos zou wezen iets diergelijks van Xus te denken, zoo ook niet min is 't godloos de Catholijke kerke van bijgeloovigheid te beschuldigen, als zij dat doet daer Xus haer in is voorgegaen.

v. B. onderhoud.

Ik weet wel, wat ~~dat~~ d' Onkatholijken ons hierop te gemoet zullen voeren, naem: dat wij, behalven de ceremonien, daer 't voorbeeld van Xus ons toe aenzet, nog verscheidene andere ceremonien, of gebruijken hebben, waervan wij in de h. Schrifture, nog gebod nog voorbeeld hebben, en dat wij dus dan uit dien hoofde te berispen zijn.

Maer hierop andwoorden wij, Xtenen, 1mo Dat 't geenzins noodig is dat wij van alle onze ceremonien, een uitdrukkelijk gebod of voorbeeld uit de h. Schrifture bijbrengen; want laeten zij zelfs ~~d'Onkatolijken~~ eens aentoonen, waer dat dog beschreven staet 't gene Paulus van de Corinthianen eischte aengaende het nuttigen van het allerh. Sakrament, wanneer hij wilde dat z' elkanderen wagten zouden

1. Cor. 11.

zoúden wanneer zij te zaemen kwamen om te eeten, voegde kunne liefdes maaltijden
ook zelf 'er bij, dat hij d' andere dingen i.e. de Ceremoniën
te gebrúijken, w. zij in 't nuttigen van 't Avondmaal des Heeren beöeffenen moesten, be=
schikken zoude, als hij tot hen zoude gekomen zijn.

R 2do dat d' onze afgedwaaldene Onkatolijken onregt van ons een ge=
bod of voorbeeld eischen, rakende de Ceremoniën die wij ge=
brúijken, mids ook zij zelfs nog eenige gebrúijken, en Cere=
moniën in kerkdiensten, onderhouden, van dewelke zij
geen gebodt, of voorbeeldt uit Gods geschreven woordt de h. Schrifture
kúnnen bij brengen: want 1o. zij gaen bloodtshoofts te
nagtmael, en in wat plaetse van de h. Schrifture is hier
een voorbeedt, of gebodt van te vinden?
2o. zoo gaen zij 's morgens ten nagtmael, daar Chs 't 's avonds heeft ingesteld,
en, volgens den Apostel, d' eerste kristenen het 's avonds hielden.
3o. zoo gaen zij nugteren ten nagtmael, daar d' eerste kristenen 't naa hunne
liefdes maaltijden deeden.
4o. zoo gebrúijken zij orgelen in hunnen kerkzang. 5o. zoo preekt de Do=
mine met mantel en bef opgeschikt.
6o. zoo vieren zij den zondag in plaets van den Sab=
bothdag &c. Nú waer staet 'er dog van alle deze zaa=
ken een gebodt of voorbeeld van Jesus, of van zijne Apostelen in de h. Schrifture
te vinden? tot nog toe zekerlijk hebben zij die plaetsen niet
kúnnen vinden, of aenwijzen. Zijn wij, Ateenen, dan
te beschúldigen wegens het gebrúijk der Ceremoniën,
daer wij geen úitdrúkkelijk gebodt of voorbeeldt in de h: Schrifture van hebben? O!
zoo zijn, zekerlijk zij Onkatolijken nog meer te beschúl=
digen, door dien zij, ons willende beschúldigen, hún eigen
vonnis strijken. Zoo dat wel te regt de geleerde Erasmus al van den beginne hunner opkomste
ken verweet, en al scherzende zeide:
Het is dan geenzins noodzaekelijk, Ateenen, dat wij van
onze Ceremoniën een úitdrúkkelijk gebodt of voorbeeldt
bijbrengen, maer dit is ons genoeg dat Jesus zelf meermaelen
verscheidene Ceremoniën heeft gebrúijkt in de ziekten
en gebrekkelijkheden te geneezen, en onder anderen in 't geneezen
van den stommen en dooven van 't Evid: h: Ev:; dit zij ons
genoeg dat wij weeten dat onze Moeder de h. Kerk, van
wien wij onze Ceremoniën ontfangen, den bijstandt des h.
Geests heeft, die haer in alles bestierd als zij iets instelt
tot nut en heil der gelöovigen.

Hierom zegt ook 't Conc: Trid: „zoo wie zegt dat de Sess. 7. can. 13
aangenoomene en goedgekeurde Ceremoniën van de h. Kerke, die
men in de plegtige bedieninge der Sakramenten gewoon is

die zoo schriftúur vast willen zijn, en daar op zetten;

Het úiterlijk gebaar der kerke is met de voet getreden; dog de geest heeft onder des niet toegenomen maar veel eer, mijns oordeels, afgenomen Ep. in spendo. Er.

„ te gebruijken, of veragt mogen worden, of van de be„ dienaers zonder zonde naer hun goed en welgevallen, ag„ tergelaeten, of door ijder pastoor in 't bezonder, in an„ dere nieuwe veranderd mogen worden, die zij vervloekt

Zoo ver is 't er dan van daen, dat 't gebruijk der Ceremonien, de katolijken bijgelovig zoude maeken, dat in tegendeel 't Conc: van Trinten den vloek uitspreekt tegens de versmaeders, of afschaffers van de zelve.

Igter A. A. ~~zoo meer je niet denken als of wy met gebruijk der ceremonien ons zouden inbeelden dat door de zelve een bovennatuerlijke kragt of werkinge wird teweeg gebragt~~, dat zij verre! maer alleenlijk worden de ceremonien gebruijkt om met meerder luister den Godsdienst te plegen en in zonderheid de h. Sakramenten te bedienen, en opdat de gelovigen door die uiterlijke Ceremonien des te beter zouden bevatten, wat dat er in de ziele word uitgewerkt, even al eens gelijk de stomme en doven van 't Ev. door die uiterlijkheden die Xus gebruijkte, kon bevatten 't gene Xus in hem wilde uitwerken. En daerom ~~zoo~~ zegd ook wederom Conc: Trid. dat de ceremonien, die de kerk in den Godsdienst gebruijkt, als geestelijke zegeningen, ligten, wierooken, kleederen, en veele andere diergelijke dingen, dienen tot luister en heerlijkheid van den Godsdienst, en om de gemoederen der gelovigen tot godvrugtigheid op te wekken.

alhoewel wij met 't Conc: van Trente de Ceremoniën der kerke zoo hoog prijzen, zoo moet niemand denken als of wij in de zelve ënige bovennatuurlijke kragt, en uitwerkinge stelden, neen!

Sess. 22. Cap. 5.

En dit is 't eerste dat wij uit den handel van den Zaligmaker ten aenzien van den doven en stommen van 't h. Ev. kunnen leeren, naementlijk dat de ceremonien van den Godsdienst tot groot nut en voordeel dienen, en naer 't voorbeeld van de Heere Xus zeer loffelijk geöffend worden.

Observandum 2do quod Xus sanaturus surdum et mutum, miserit digitos in auriculas ejus, et expuens tetigerit linguam ejus. Atq illud docet quod spiritaliter surdus et mutus a Jesu sanetur: nam juxta S. Aug: alles wat Xus lighaemelijker wijze gedaen heeft, wil hij dat geestelijker wijze verstaen zal worden.

En volgens deze leeringe van den h. Aug. ~~zoo~~ word hier door den doven en stommen van 't Ev. verstaen de zondaer

de zondaer, die 't gehoor, en de spraeke der ziele door de zonden verlooren heeft. En dezen geestelijken stommen en dooven, ik zeg den zondaer, zal hij genezen worden, moet Jesus de vingeren steeken in zijne ooren, en

Vraagd gij: Wel hoe steekt Jesus de vingeren in d'ooren van den zondaar?

R. Jesus steekt de vingeren in de ooren van een zondaer als hij zijn hert raekt, beweegt, en hem doet ter herte neemen de uiterlijke vermaeningen en berispingen, die hij hem geeft, 't zij door de herders en bedienaers der kerke, 't zij door andere avervosens, vrienden, bekenden of wie 't ook mogen wezen, 't zij door 't leezen van goede boeken &c.

dan steekt Jesus de vingeren in d'ooren van den zondaer als hij hem van een vleeschelijk mensch, maekt een geestelyk mensch, die aenneemt de dingen die van den geest gods zijn. Dan steekt Jesus de vingeren in d'ooren van een zondaer, als hij zijn herte opent, gelijk hij eertijds aen Lydia deede, om ter herte te neemen 't gene van paulus gezeid wierdt. — 1. Cor. 2-14. — act. 16

Vraagd gij: Hoe raekt Jesus aen de tonge van eenen zondaar?

R. ~~Jesus steekt niet alleen de vingeren in d'ooren, maer hij raekt ook zijne tonge aen~~ dan raekt Jesus de tonge van den zondaer aen, als hij hem niet alleen doet zien zijne ellenden, daer hij door de zonden in vervallen is, maer ook zijne tonge ontbindt om gode en den Priester zijne zonden te belijden, en om genade en barmhertigheid te bidden; als hij hem met een David doet roepen: Ik zal tegen mij mijne ongeregtigheid den Heere belijden.: Heere, gij zult mijne lippen opendoen, en mijne mond zal uwen lof verkundigen. — ps. 31-5 — ps. 50

3°. Eindelijk dan raekt Jesus al spouwende de tonge van den zondaer aen, als hij hem den geest van zijne hemelsche wijsheid die van boven komt mededeelt &c. Zodat hij nu begint te smaken hoe zoet de Heere is en voortaan niet anders begeerd, en spreekt dan het gene hemels, en goddelijk is.

Daerom, Xtenen, laet ons en wij al te zaemen Jesus bidden, dat hij in onze zielen geestelijker wijze door zijne genade gelieve te werken, 't gene hij lighaemelijker wijze aen den dooven en stommen van 't Ev. deede. &c.

Suspiciens in cœlum ingemuit, & ait illi: Ephpheta q̄d ē adaperire. Marc. 7. ꝟ. 34.

Dominica 11 Post Pent:
74. 1740. 59.

Zeer troostelijk is de belofte van onzen Heiland C. J. toegezeid aen allen die met een vast geloof, en betrouwen tot hem zouden naderen. A. A.
Al wat gij, zeide de Heiland, Marc. 11-24., in 't gebed zult verzoeken, geloof dat gij 't zult verkrijgen, en 't zal u geworden.
De waerheid dezer beloften heeft in ontelbaere voorbeelden gebleken. Zoo zegt d' Ev. Mattheus ~~dat~~, als sommigen, eenen beroerden tot Jesus bragten, verzoekende om des zelfs geneezinge, dat Jesus hun geloof ziende tot den beroerden zeide: Betrouw zoone, uwe zonden worden u vergeven. Zoo zegt de zelfde Ev. in dat zelfde hoofdstuk van de vrouw die 12 jaeren aen 't bloedvloeden gegaen had, en die nu met zulk een betrouwen tot Jesus kwam, dat zij zelfs zeide: indien ik alleen zijn kleed mag raken, zoo ben ik behouden, d' Ev., zeg ik, zegt van haer, dat Jesus haer ziende, zeide: Betrouw dogter uw geloof heeft u gezond gemaekt. Wederom, zoo getuigt hij ook dat, als 't Kananeesche vrouwtje Jesus bad, en bleef bidden om de geneezinge van haer dogtertje, hij tot haer zeide: O vrouwe, groot is uw geloof. U geschiede gelijk gij wilt.
Ik gaen nu niet meer andere diergelijke V. B., die'er on-telbaer zijn, hierop te haelen, wij hebben onze oogen maer te slaen op ons heden. h. Ev. ~~[illegible]~~ Kwaelijk bragten sommigen eenen dooven en stommen tot Jesus, hem biddende dat hij hem de hand opleggen wilde, of terstond nam Jesus hem ter zijde van het volk af, stak hem zijne vingeren in d'ooren, en uitspouwende raekte hij zijne tonge aen, en opziende na den hemel verzugte hij, en zeide tot hem, effetha dat is, word geopend, en terstond &c. Wij hebben voorgaende jaer U. A. Ik twijfel er niet, of U. A. ziet wel, dat de tyd niet zou veelen alle deze omstandigheden van 't geneezen dezes dooven en stommen wijder uit te haelen, weshalven wij als nu

NB. compendiosius dixi, qa inopinato advereban baptizandus filius gerardi La[r]khoven, qua occasione aliqua de cæremoniis Baptismi dixi &c.

Matt. 9-2

ꝟ. 20.

15-28.

NB anno 1750. Hagacomitis ob negotia publica existens prætor propter hunc sermonem* dixi ex den Christelijken vader.

* quantum memoria inhærebat,

uitgelegt d'eerste uiterlijkheden die Jesus gebruikte om dezen gebrekkelijken te geneezen..

Nu zullen wij die
alleen uitleggen die er volgen, en

Propositio

uit alle enkel en alleen, maer die omstandigheden voorhouden zullen, die de text vermeld, naem: dat Jesus opziende na den hemel verzugte, en zeide tot den dooven en stommen, Effetha, dat is, word geopend. Amen.

't Is gansch niet te twijfelen, of de Heiland had de dooven en stommen van ons Ev. op die zelfde wijze kunnen genezen, als hij veele andere ellendigen en gebrekkelijken genezen heeft, naem. met een wenk van zijnen wille of op zijn enkel woord.
Ps. 32-9. want hij die gene was van wien David: Ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata st. Maer, zie! hij en heeft zulks niet willen doen; hij wilde in tegendeel verscheide uiterlijke plegtelijkheden aenwenden, eer hij dien dooven en stommen genezen. En dit wilde hij doen, deels om 't geloof in den gebrekkelijken // op te wekken, deels om ook aen ons door die uiterlijke tekenen gewigtige onderregtingen te geven.

// die, door zijne doof- en stomheid verhinderd, Jesus niet kende, door alle die uiterlijkheden dan gebreklijk

Nadat Xus dan den dooven en stommen ter zijde van het volk afgeleid, zijne vingeren in des zelfs ooren gestoken, en uitspouwende zijne tonge aengeraekt had, volgt d' Ev. en nog bij in onze opgenoemde woorden En opziende naaden hemel, verzugtte hij, en zeide tot hem, Effetha, dat is word geopend. NB drie dingen melden deeze woorden, naem. 1 dat Jesus opzag naaden hemel, 2 dat hij verzugtte, en 3 dat hij tot den dooven zeide, Effetha, dat is, word geopend.

En wel 1o d' Ev. zegt Jesus opziende naaden hemel. Dit opzien naaden hemel, moeten wij niet denken als of 't maer een enkel opslag was van d'oogen naaden hemel (aint) Neen! gansch niet! Maer dit opzien naaden hemel (ut Interpretes) wil te kennen geven, dat Xus zijnen hemelschen vader gebeden heeft. Lucem huic gestui commodat quod apud Joem Legimus Salvatorem in alio simili casu fecisse, viz: in resuscitatione Lazari. Jesus (ait Joes)
Jois. 11-41.. zijne oogen om hoog opheffende, zeide: vader ik danke u, dat gij mij verhoord hebt. En ik wist wel dat gij ~~dat gij~~ mij altijd verhoort, maer ik zeg dit om het volk dat hier rondom staet, opdat zij gelooven, dat gij mij gezonden hebt.

Nu gelijk ~~als~~ Xus in de verwekkinge van Lazarus zijne oogen hemelwaerts opheffende zijnen Vader gebeden heeft, zoo besluiten de uitleggers hier in dit geval van den dooven

en stommen van ons Ev. ook, dat, als d' Ev. zegt, dat Jesus
opzag na den hemel, hij al opziende zijnen vader gebeden
heeft.

Dog mogelijk zal iemand zeggen: wel hoe, waerom bad
Jesus als hij een dooven en stommen zou genezen? was dit
niet een onnoodige zaek voor Jesus, die de zelfde magt
had met den vader? Was hij die gene niet die van zig zelven
~~[illegible]~~ zeide: Ik en de vader zijn een? ~~was hij~~ Jois. 10-30.
~~dien die waerom zeide: hij is alle magt gegeven in hemel~~ Matt. 28
en op aerde? Was hij 't niet van wien Joes: In 't begin was het Jois. 3.
woord, en het woord was bij godt, en het woord was godt...
alle dingen zijn door het zelve gemaeckt, en zonder dat is 'er niets
gemaeckt, van het gene 'er gemaeckt is? en vervolgens wat was
't noodig dat hij hier zijnen vader bad? als hij een dooven zou genezen?
Rp. Als godt was Xus in alles gelijk aen zijnen hemelschen
vader, en had vervolgens niet van nooden te bidden. Maer
als mensch ontfing hij alles van den vader. En vervolgens
bad hij als mensch om te kennen te geven dat hij de magt
van te genezen van zijnen vader hadde, waerom hij zeide:... Matt. 28.
2° Daer en boven Xus wilde in dit opzien na den hemel zijnen
vader bidden, ~~om~~, gelijk hij in de verwekkinge van Lazarus
zijnen vader biddende uitdrukkelijk zeide, om het volk dat
daer rondom stond, opdat zij zouden gelooven dat de vader
hem gezonden had, en vervolgens opdat zij niet zouden
denken, dat het door des duivels kunst geschiede, of door eenige
natuerlijke werkinge dat hij dezen dooven en stommen genas,
maer dat 't geschiede door eene hemelsche kragt, door
de kragt zijns vaders, die hem gezonden had, en opdat
de menschen zouden gelooven dat de vader hem gezonden
had, daerom sloeg hij zijne oogen na den hemel om te
bidden, voor al eer hij den dooven en stommen zoude genezen.
En in der daet 3° is ~~[illegible]~~ al meermaelen geschiedt dat men
den zaligm. had te last gelegt dat hij door des duivels kunst
de wonderdaeden deede, gelijk wij ~~[illegible]~~ vinden dat zij al * als hij Luc. 11.
lasterlijk zeiden: In Beelzebub principe dæmoniorum v. 33. ~~[illegible]~~ eenen
ejicit dæmonia. Nu om te toonen hoe godloos en laster stommen duivel uitdreef,
lijk zij zulks van hem zeiden, daerom wilde hij dezen
dooven en stommen zullende genezen, eerst zijnen hemel-
schen vader bidden, te kennen gevende, dat hij die genezinge
niet door des duivels maer door 's hemels kragte deede, en * ook volgde als zij riepen: Diabolus [illegible]
dat zij gelooven moesten dat de hemelsche vader hem gezonden had, gelijk hierop *

3 Xus wilde zijnen vaeder bidden om ons door zijn
te leeren den hemelschen vader, om zijne gaeven, hulpe en bijstand te smeeken. En hoe zouden wij dog niet?

Jac. 1-17. Immers alle goede giften, en alle goede gaeve is van boven afkomende van den vader der ligten. En Xus: de mensch
Jo. 3-27. kan niets ontfangen, ten zij het hem van den hemel gegeven worde. Zijn dan alle goede giften... afkomende van boven van den vader der ligten? kunnen wij niets hebben, ten zij het van den hemel gegeven worde? Ô! zoo moet dit ons van zelfs overtuygen en leeren hoe noodzaekelijk dat wij hebben om naer t' v. b. van onzen Heiland C. J. onze oogen op te slaen naeden hemel, en om des zelfs hulp te smeeken. Ô! hiervan was wonderwel een David overtuygd, daerom vinden wij allenthaven in zijne psalmen, dat hij gestaedig zijne oogen opwaers sloeg naeden hemel, en om hulpe, en bijstand smeekte. Ik heb (zegt David)

Ps. 120-1.. mijne oogen opgeheven naede bergen, van waer mij dog de hulp mag komen. Mijne hulp koomt van den Heere die hemel en aerde gemaekt heeft. Item: Tot u heb ik

Ps. 122-1.. mijne oogen opgeheven, gij die in den hemel woond. Even gelijk d'oogen der knegten, op de handen hunnen heeren gelijk d'oogen eener dienstmaegd, op de handen haerer vrouwe, zoo zien onze oogen op den Heere onzen Gode, tot dat hij zig onzer ontferme. Sic et nos dons & oculos

Ps. 144-15. Sic Xus, qui hic suo nos prait exemplo, quotide Vaeter docuit. Ipse nos orare docens, nos quotidie oculos ad cælum levare ~~docuim~~ jussit, cum orare docuit: Pater noster qui es in cælis & ~~—~~ adeoq nullus prætereat dies quin Xi explo edocti, suspiciamus in cælum, dicentes: Pater

2do Ev: ait: Suspiciens Jesus in cælum Ingemuit. Ingemuit, ô quod difficile ei erat hunc surdum et mutum sanare, qui enim verbo oia ex nihilo creaverat et hunc ~~hun~~ facillime sanare poterat ubi et mox videbimus quod dicendo Effeta, eum sanavit.

* 1º Suspiciens in cælum, seu orans ingemuit non multis verbis utendo. Atq sic docere voluit non in multiloquio orationem consistere, uti alebi Matt. 6-7 diserte docet, dicens... Et racte!! ô enim numerat deus verba, sed ponderat precantis affectum. vide Sibelium in hoc eo pag-380.

Sed Ingemuit 2º ut testaretur affici se sensu miseriæ hujus hois, et in eo miseriæ totius gris humani. Hinc ait

Euthymius in Com. S. thom. in Cat.

Heb. 4-15. Paulus: Wij hebben geen hoogen priester, die geen medelijden kan hebben met onze zwakheden, maer die in alles beproefd is, gelijk wij, egter zonder zonde.

Nu A. H. zugt Xus hier over d'ellenden van ons menschen, ô hoe behoorden wij dan ~~niet~~ voornaemelijk over onze eigen geestelijke ellenden

ellenden te zugten? ik zeg, hoe behoorden wij ~~menschen~~ vooral over
onze geestelijke ellenden te zugten? want wat de lighaem-
lijke ellenden aenbelangt, weinig en gering zijn die bij de 170
geestelijke vergeleken; ja die kunnen zelfs ook tot ons gees-
telijk heil, en voordeel dienen, bij aldien wij de zelve met onderwerpinge en
geduld van gods hande ontfangen, tot eene Boete penitentie of
uitwissinge onzer zonden, of om meer en meer in de deugd
gegrond te worden: daerenboven, ook ijder een kreunt,
en zugt van zelfs genoeg, ja dikwils, maar al te veel over de lighaamlijke en
tijdelijke ellenden, zoo dat 't onnoodig is aen te maenen
om over de deze te zugten. || Hoe behoorden wij ~~[illegible]~~
over onze eige geestelijke ellenden te zugten, als wij hier
zien hoe Jesus zugt over de geestelijke ellenden van ons menschen?

|| En vervolgens om van de geestelijke ellenden maer te spreken,

Vraagd gij: ~~Dog~~ wat zijn die geestelijke ellenden 't voorwerp van ons
zugten? 1º ~~[illegible]~~ de kwaade begeerlijkheid of bedorventheid, en genegent-
heid tot 't kwaade, die wij allen van Adam hebben, en
die hier in ons blijft zoo lang wij hier leven. En hier over
moeten ook zelfs de heiligste menschen zugten. Hoord
wat ~~[illegible]~~ een Paulus daer van zeide, en hoe hij daer over zugte,
en wenschte van verlost te weezen. Ik zie eene andere wet Rom. 7-23.
in mijne leeden, welke strijdt tegen de wet mijns gemoeds, en mij
gevangen voerd onder de wet der zonde, die in mijne leden is,
Ik ellendig mensch! wie zal mij verlossen van dit lighaem
der doode? Sic et nos &
2º Daer en boven zugten moeten wij niet alleen over de kwaede
begeerlijkheid, die wij allen bij ons dragen, maar ook nog
veel meer moeten wij zugten dat wij onze huisvijand de begeerlijkheid zoo ligt
involgen, en ons tot de zonden laeten vervoeren; || ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ over die ze geestelijke doofheid, en stom-
migheid van 't heel menschelijke geslagt, verzugte Chs.
En toonde Jesus hoe dat ook ijder zondaer in 't bezonder over
zijne geestelijke doof- en stomheid, ik zeg, over zijne zonden
behoord te zugten; en te weenen, zal hij daar van verlost worden.

|| want de begeerlijkheid in zig zelve geen zonde nog is, maar zonde genoemd word om dat ze een gevolg is der zonde van onze eerste ouders, waar van, uit Iac. 1-14., een ijder bekoord word, en als hij die toestemd word ze zonde, en de zonde voltrokken zijnde, baard de dood. En over deze ellende, en toestemming

Vide insigne exempla, eorum, qui de peccatis suis gemuerunt
Audi, quod David in eo emiserit: Heere! ait deum orans, Ps. 37-10
voor u is alle mijne begeerte, en mijn gezugt is voor u niet
verborgen. Item: Ik ben vermoeid van mijn zugten, ik Ps. 6-7

Luc. 7.

ik zal alle nagten mijn bedde wasschen, met mijne traenen zal ik mijne rustplaets begieten. Vide item ex plum Magdalenae &c. Sic et quivis peccator &c.

3°. Jaa zoo moeten wij niet alleen zugten en weenen wanneer wij nog zitten onder 't pak, en den last der zonden, wanneer wij nog met deze of gene geestelijke doofheid behebt zijn, aen die of die fouten en quade gewoontens vast zijn, maer dan ook zelfs moeten wij daer over zugten als wij door gods genaede daer van al bevreid zijn. Zoo zien wij dat een Paulus ook al lang naer zijne bekeeringe over zijne oude zonden zugte, die hem altijd nog zwaer lagen op zijn hert &c. || Jaa David, van wien wij zoo even spraken, wanneer hij zeide: Dne ante te desiderium meum, et gemitus meus à te non est absconditus? wanneer was hij vermaeid van zugten? Immers toen, wanneer Nathan hem nu al gezeid had: Transtulit Dns peccatum tuum &c. Sic et nos &c.

|| Hoord hem maer eens spreeken in de oodmoedigheid. Epistel 1. Cor. 15-8.

Jesus zugte dan over d'ellenden van de menschen, van 't heel menschelijke geslagt, en dus leerd hij ons zugten over onze geestelijke ellenden, || over onze fouten en gebreken, 1. zij tegenwoordige, 2. zij voorledene #

delicta juventis mea et ignorantias meas ne memineris Ps. 24-7.

|| ik zeg over de bedorventheid en kwaede begeerlijkheid die in altijd in ons is, als ook

3°. Jesus zugte ook nog, gelijk de geleerde Dionysius Carthusianus (in Marc.) zegd, om te toonen hoe moeijlijk dat een ziel, die geestelijk doof en stom is, genezen word.

NB. Tempore effluxo hic finivi.

Wel is waer veele zondaers meinen, dat 't ligt te doen is, dat men zeer gemakkelijk van de geestelijke doof en stomheid kan genezen worden, zij beelden zig in dat het genoeg zal zijn, zonden te biegten, te zeggen dat die heel leet zijn, eene klijne geringe penitentie, van eenige gebedetjes te leezen, gedaen te hebben &c.

Dog groovelijks zijn alle de dezen bedrogen. Jesus toond 't door zijn v. b. in den dooven en stommen, van 't welk wien 't minst niet moeijlijk viel dien gebrekkelijken te genezen, sloeg zijne oogen na den hemel, en verzugte om alzoo te kennen te geven, hoe moeijlijk dat een zondaer van zijne zonden genezen word. Dit komt ook overeen met al 't gene de schrift ter bekeeringe of genezinge van den zondaer eischt, die niet anders roept dan van eene bekeeringe uit ganschen herte in vasten, zugten, geween

geween, en kermen, die over al vereischt waerdige vrugten van boetvaerdigheid. Zoo spreken ook een paer alle hh. vaders, en zeggen, dat zoo groot als de zonde is, zoo groot ook maer wezen 't zugten, en kermen, over de zelve, dat de penitentie (Boete) niet minder zij dan de zonde.
3 Dit heeft de Kerk ook altijd getoont, door de langdurige en groote penitentie (Boetoeffeninge), die zij de zondaers plagt op te leggen. # A Dit wijst 't Conc. van Trenten ook duidelyk aen, als ze het Sakr: van penitentie noemd een moeijlijk of lastig doop sel, in het wij van onze zonden niet afgewassen worden zonder groote droefheid en arbeid. 5 Ja dit leerd ons ook de reeden zelfs, die ons aenwijst dat groote lighaamlijke wonden, ook moeijlijker en langsaame te genezen zijn, en vervolgens zoo ook de wonden onzer zielen. 6 Xus toond dit ook door 't v. B. van den gekwesten op den weg van Jericho, als de Samaritaen hem zijne wonden verbonden, en oleij daer in gegooten had, zoo hield hij daer mee niet op, maer hij leide hem op zijn jok beest, bragt hem in de herberge, en droeg nog zorge voor hem, ja ah hier mee zelfs was hij nog al niet genezen, want 's anderen daags schoot de Samaritaen voor hem nog 2 tienlingen, beveelde hem aen den waerd, dat hij voor hem tog nog zou zorgen. En zoo wil Xus ook zeggen, gaet 't met den geestelijken gekwesten ik zeg den zondaer, zijne wonden zijn zoo gemakkelijk, of zoo schielijk niet te geneezen & Vultisne exempla? vide id in filio prodigo, qui o uno passu, sed itinere longo et difficili ex regione longinqua ad patrem e reversus & Idem vide in S. Augno qui de se fatetur quanto labore, ut alter prodigus, ad Deum venit. & Immo vel ipsam quotidianam experientiam attendas, et videbis o Liso, o faile graves peccatores sanari v. g. ebriosos, luxuriosos, perjuros & Maar waaröm, zal iemand zeggen, geschiet de bekering van den zondaar zoo moeijelijk, en zoo langzaam? Kan God den zonder niet ligt en schielijk zijne geestelijke doof en stomheid ontnemen? Ja zeker ja, als ineene zondaresse

En vervolgens dat die meinen, dat de geestelijke dooven en stommen makkelyk genezen worden, die hier en weeten of hooren, als van absolvat, en van die men daerom ook mag zeggen absolvat vuijlvat, vuyl vind ik je, vuijl laet ik je: Wij A. A. van eenen zugrenden Jesus beter onderwezen zijnde, zullen in het gen deel uit zijn zugren leeren en beslijten dat &

Voogd der kerk zig nu naer onze zwakheid, en laet zij toe, dat men nu zoo lange en strenge penitentien niet meer oplegt, zij is daaröm niet ten eenemaal verslapt; want zij gebied uitdrukkelijk Sess. 14. Cap. 2. Sess. 24. Cap. 8. de Reform. dat men voor publieke zonde ook publieke penitentie zal opleggen, tenzij de Biss. goedvind die in eene heimelijke te veranderen. Zij belast Sess. 14. Cap. 8. met Luc. 10-34 - zeer kragtige en duidelijke woorden aan de Biegtvaders, dat zij in 't geven der penitentien zullen volgen den geest der oude kerkregels die de hh. vaders en concilien hebben gesteld, met de penitentien die zij geven, zoo veel 't moogelijk is, naar de grootte der zonden te schikken.

Verders hoe moeijelijk een geestelijke doove en stomme genezen word wijst Luc. 55.

179

in den goeden moordenaar, in Saulus gebleken heeft; maar gemeenlijk doet godt al langzaam, en dit om verscheide redenen. Hoord Augt. die dit zelfs ondervonden heeft, hier eens van sprèken, en verscheide reden hiervan geven. Vide de Chr. Vader pag. 373.

//Xus zeide dan Effeta nadat hij eerst na den hemel opgezien en verzugt had; in dit zeide hij om:

Itaq. suspiciens Iesus in cælum ingemuit: Et (addit Evangelista) ait illi, Ephphetha, quod e. adaperire.

3tio Effetha zeid d' Ev. dat Xus zeide, hij behoud dit Siriaks woordt, niet om dat daer meer kragt als in het grieks, latijns, of nederduijts woordt gelegen is, maer het schijnt dat hij dit woordt heeft willen behouden omdat de beteekenisse van t' zelve in andere taelen, zoo wel niet kan uitgedrukt worden. Want Effetha beteekend niet alleen word geopend, maer t' is ook te zeggen, gaet op, word ontbonden; zoodat dit woordt Effetha zoo wel op de tong, als op de ooren van den dooven en stommen past, als blijkt uit het gene d'Ev. er van zijne genezinge bijvoegt. //~~Hij has ten hemel gezien en verzugt hebbende~~ ~~dit woordt van Effetha tot den ... gebrekkelijken~~ zeide te toonen, dat hij niet alleen mensch, maer ook godt was, als mensch had hij opgezien na den hemel, en verzugt, maer als godt genas hij dien mensch door het gebodt alleen van zijn woordt. En zie, terstond (ait Ev.) wierden zijne ooren &c. i.e. terstond, geswind op 't woordt van Iesus is de volk. genezinge gevolgd. even al eens dan gelijk Iesus tot den melaetzen zeggende: Volo, mundare, de melaetze genezen werd wierd; gelijk hij tot t' dogtertje van Jairus zeide Talita cumi, en zij opstond van de dooden; gelijk hij zeggende Lazare veni foras, statim prodiit qui fuerat mortuus, &c. zoo hier ook zeggende Effetha &c. zoodat wij te regt hier mogen toepassen illud Davidis ps. Hij zond zijn woord, en maekte ze gezond, en hij trok ze uit hunnen ondergang. Item illud Sapientis 16-12 Geen kruid of plijester heeft hen gezond gemaekt, maer uw woordt, dat alles geneest. En dus toonde Xus door dit mirakel dat hij de waere Messias was, van wien de prophecten, en bezonder Isaias voorzeid hadt, dat hij daeraen gekend zou worden.

Nu Xtenen dat zelfde Ev. Xus hier tot den doven &c. idem nobis dixit et sæpius effecit 1 in sacramento Baptismi (delata) 2 in sacro pœ &c.

Adeoq. et nostrum e exemplo hois sanati recte loqui. Et quod? curando ne iterum obmutescamus &c. Sæpe gratias agendo &c. auxilium dei implorando quo recte loqui pergamus &c.

Conclusio

Agite A. A

Præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant. Marc. 7. v. 36.

Dominica 11a. Pentecostes 1742. 56. 66.

Præclara est prophetia Isaiæ pronuntiantis adventum Salvatoris cap. 35. A. A.
Godt (zeide de propheet) zal zelf komen en u linden verlossen. Dan zullen d'oogen der blinden opengaen, in d'ooren der dooven ontslooten worden, dan zal de kreupele opspringen als een hart, en de tong der stommen ontbonden worden.

Scio hæc ab interpretibus non tam de morbis corporis quam mentis [struck out] accipi, quibus curandis salvator advenerat, adeoque prophetiam hanc impletam, cum ethnici infidelitatis cæcitate depulsâ fidei oculis verum Deum ejusque filium asperxerunt; cum attentis auribus exceperunt verbum Evangelii; cum ablata claudicatione dilatato per caritatem corde viam mandatorum Dei cucurrerunt; cum denique solutis linguæ vinculis confessi sunt et prædicaverunt fidem Jesu Christi.

Sed quamvis ais potissimum pro sanandis advenerit Redemptor, dubitare tamen nos non sinit Evangelium etiam corporibus sanandis utilem extitisse illius adventum, miraculaque sanitatum corporibus facta ipsum verum esse Messiam comprobasse.
Ecce rei istius in Evang. hod. testimonium. adducitur ad Jesum surdus et mutus, et optatam recipit sanitatem aperta sunt aures ejus (inquit tex.) et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte.

Impertita sanitate jubentur, qui adfuerant, tacere miraculum; sed illi tanto magis plus prædicabant
Forte videbuntur hi prædicatores cuiquam hac in re ingrati, ut qui sanitatis beneficium inobedientiâ

compensarint.

Propositio Sed ne quis eos accuset immeritò, breviter videbimus quæ Chri silentium indicentis fuerit intentio, et exinde palam fiet num inobediæ arguendi, qui tacere jussi, miraculum evulgarunt: deinde quid nobis hic tum à Chro, tum à Chri laudatoribus sit pdiscendum. Atti

Sæpius in Ev. legitur Chs post insigne aliquod factum silentium præcepisse. Sic post sanatam manum aridam in Synagoga, curatosq infirmos, qui illum secuti fuerant, Præcepit eis (ait Matt.)

Matt. 12-16. ne manifestum eum facerent. Sic post exhibitam gloriam in monte Thabor præcepit Petro, Jacobo,

C. 17-9 et Joi, testibus istius visionis dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hois à mortuis resurg. Sic post resuscitatam Jairi filiam præcepit ill.

Marc. 5-43 ait Marcus, vehementer, ut nemo id sciret. Sic in hod. Ev. &— Qto a eis præcipiebat tto ma

Non defuerunt qui peccasse censuerant illos q tacere jussi nihilominus Chri miracula deprædicar Nam (inquiunt) vel voluit Chs ut tacerent, et pec carunt, qa ctra Chri voltm egerunt o tacendo, vel voluit et sic accusandus venit ipse Chs, utpote qui fi to ao prohibuit, quod prohibitum noluit, quod de Chto dicere temerarium, vidis ac impium foret.

Vel bonum erat divulgare Chri miracula, vel o erat bonum Deinde, si bonum erat divulgare Chri miracula, o debebat id Chs inhibere, si malum indubiè rursu peccarunt id faciendo quod malum erat.

His permoti argumentis censuère quidam peccass illos, qui tacere jussi, Dni miracula promulgarun

Verum si penitius rem ipsam examinemus censores hos nimis rigidos deprehendemus, et laudandos po tius fuisse hos Chri laudum præcones, quam in obedia redarguendos. Atq hæc mens fuit plurim ss. patrum Chrysost., Hiermi, Greg., Theophyl

Itaq rem ipsam penitius inspiciamus.

Magnu

Magnum hic C^s^s operabatur miraculum, sanabat ho:m surdum et mutum &c

Observandum autem nihil ita connexum miraculis, q^m vulgi plausum, et gloriam. Sic sanato claudo à Petro, et Joe ad portam templi, o:s, qui aderant, impleti stupore et exstasi, in eo quod contigerat, cucurrerunt ad ap^l^os, ita ut Petrus eos cogeretur alloqui et dicere: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini quasi nostra virtute, aut potestate fecerimus hunc ambulare? &c — Act. 3-10...

Sic item sanato altero claudo Lijstris à Paulo oes qui viderant quod fecerat Paulus verhieven hunne stemme, zeggende in Lijkaönische taele: de goden zijn in de gedaente van menschen tot ons nedergedaeld &c — t^w als Paulus en Barnabas gehoord hadden, scheurden zij hunne kleederen, sprongen onder t volk in, en riepen zeggende: mannen wat vangt gij aen? wij zijn ook sterfelijke menschen, gelijk gij zijt &c — C. 14-10...

Dus als Paulus op t eiland Malta onverhinderd den adder van zijne hand in vuer afschudde, zagen d' inwoonders van dat eiland hem voor een godt aen — C. 28-5

Ja zoo zien wi' ook in den persoon van den Heeren C^s^s zelf, dat als hij met 5 garste brooden en 2 visjes gespijsd had 5000 menschen in de woestijne, al t volk uitriep, en zeide: dit is waerlijk de propheet, die in de wereld komen moet; ja zij quamen allen na hem toe, en wilden hem hunnen koning maken, om t^w te vermeiden, Jesus alleen wegvlugte op den berg. Et sic in hod. Ev. Oia bene fecit &c — Jois 6-14..

Itaq ex his paucis expl^is patet nihil ita connexum ee miraculis quam vulgi applausum, et gloriam.

Aberat vero quam longissime ab hoc inanis gloriæ aucupio Magister humilitatis J. C., nec aliam q^m Patris gloriam sibi scopum præfixerat. Ego, inq^t, gloriam meam ō quæro... sed honorifico patrem meum. Ut igur hunc vanæ gloriæ contemptum patefaceret, o:mq jactantiæ suspicionem à se amoliretur, meritò tacere hoes Evangeliū ~~tacere~~

jussit ~~[illegible]~~; quo tamen praecepto absolutam voltem, sed solum humilitatis desiderium insinuavit, atq ostendit nihil inde sibi quaerere, idq intelligentes miraculorum ejus spectatores recte se facere o dubitabant divulgando miracula, quae ipse quidem latere cupiebat ad amoliendam suspicionem vanae gloriae; divulgari vero patiebatur, et volebat ad patris gloriam et hoium utilitatem.

Mentem hanc confirmo ex SS. Patribus. „Dnus, inquit S. Hier., propter humilitatem fugiens jactantiae gloriam hoc praeceperat, et illi pp memoriam gratiae o poterant tacere beneficium„. Consonat Theophilactus: „Vides Cum fastum fugerit; illi vero o ut inobedientes, sed ut grati divulgaverunt„. „Praeceptum illud, inquit S. Thomas, designabat voltem ipsius, qua humanam gloriam refugiebat, sdm illud Jois 8. Ego gloriam meam o quaero; volebat tn absolute, praesertim sdm divinam voltem, ut publicaretur miraculum factum ~~[illegible]~~ pp aliorum utilitatem„.

Patet igitur nunc qua ratione Cus miraculum taceri voluerit, et quo nihilominus spectatores laudabiliter illud potuerint propalare.

Moralia

Venio nunc ad morum expla, quae nobis Evang. hoc in facto exhibet imitanda. Praecepit illis etc. Duo nobis hic proponuntur addiscenda, et imitanda. Imum ut cum cuipiam benefacimus o hoc divulgatum oibs velimus; 2dum ut cum beneficium accepimus, gratâ illud memoriâ foveamus. primum à Cto discimus, alterum à Cti laudatoribus.

Ac Imo quidem, uti audivimus, Cus Dns fugiens jactantiae gloriam praecepit spectatoribus miraculi ne cui dicerent, sicq nos suo exemplo docet cum alteri benefacimus o hoc divulgare, numqm hoc alteri improperare aut se, suamq gloriam in eo quaerere. Huc et respicit illud Cti: Als gij aelmoessen geeft, laet uwe slinker hand niet weeten wat uwe regterhand doet. q. d. ...

Matt. 6-3

„Hinc S. Ambr. L. de Offic. C. 30. Perfecta e liberalitas, „ubi silentio quis tegit opus suum, et necessitatibus singulorum occulte subvenit, quem laudat os pauperis, et o „labia sua„

Hanc

qualitatem perfectæ liberalitatis etiam ipsi ethnici cognoverunt. „Liberalitatis jura illæsa servantur, inquit Seneca, si è liberalis memoriâ excidat quod manus effudit„ Lib. 2. de Benef cap. 10.
Item: „Hæc optima lex liberalitatis tacere, et oblivisci qd dederis„ Econtra: „Beneficii repetitio e illius diminutio.„
Item: „Beneficio nobiliorem partem detrahit, qui inculcat, quid tribuerit„.

Quin immo qui benefaciendo applausum, et gloriam, suamque utilitatem quærit, specioso noē ambitionem suam inaurat, ambitiosus is ē, haud beneficus, et beneficium ō dat gratis, sed carò vendit.

Qui itaque verè beneficus vult esse dbt quasi oblivisci eorum, quæ præstitit, sinistra nesciat quid faciat dextera ejus, ō dbt præstitum beneficium alteri oggerere, nō dbt in eo se, suamve utilitatem quærere. ~~Hoc monet Eccus quum dederis, inquit, ne improperes.~~ Naervolgens de lesse van den wijzeman: cum dederis, ne... Eccli. 41. 28 Met een woord een regt weldaadige

Exemplum talis verè beneficii habemus in propheta Elia, qui in sua ad Deum oratione, quasi oblitus oium quæ viduæ Sareptanæ præstiterat, se ab illa etiam ali profitetur; oium quæ ipse illi viduæ præstiterat obliviscitur, et unum, quod ipsa ipsi, etiam de ipsius beneficentia, præstiterat, commemorat. 3 Reg. 17.

Sic item Petrus, et Joes, sanato claudo ad portam speciosam templi, quantum possunt miraculum occultant &c. Act. 3.

Sic item Paulus, et Barnabas Lystris &c. C. 14.

Verbo: hoc ē genium oium proborum ut, quantum possunt, oium suorum beneficiorum quasi obliviscantur. unde Xus eos in extremo judicio dicturos introducit: Quando te vidimus esurientem.... Matt. 25

Peccant itaque contra legem beneficentiæ, et contra Xi exemplum, 1º. oēs illi qui divulgant, aut divulgari desiderant quæ alteri præstiterunt. Hi similes st pharisæis qui in angulis platearum, et in synagogis, quò plerumque homines confluebant, suas eleemosynas faciebant, ut sic benefici ab hominibus haberentur.

2º. oēs illi qui præstitum beneficium alteri improperant, qui hoc sæpius commemorant &c. oēs hos

Eccli. 38-38. Eclus stultis assimilat: Een dwaeze, zegt hij, zal spijt- verwijtingen doen, en de gifte van een onbeschoft mensch
C. 20-34. doet d'oogen verquijnen. Item: Het geschenk van een onverstandig mensch zal u niet voordeelig zijn, want hij heeft seven oogen, hij zal wijnig geven, en het dik wils verwijten.

3º. Peccant oes illi qui benefaciendo sibi potius quam alteri consulunt, et sese totos in eo quaerunt. Hi similes sunt villico iniquo qui debitoribus domini sui benefaciendo, et debitum relaxando, zijn goed kenen koomen en behoudenisse beoogde. Oes hi o tam alii, quam sibi consulunt, adeoq potius baetzugtigen quam weldaedigen dicendi sunt.

Oes hi peccant ctra Legem beneficentiae, et Cbri Dni explum praecipientis ne cui dicerent. Et quam multi tales ✗ inveniuntur? 1. quam multi qui tt pharisaice benefaciunt? ....2. Quam saepe ✗ audimus: hoc et illa, tta et tta illi feci? ....3. quis benefacit, et se suum interesse in eo o quaerit? ...

At o sic nos, o sic, qui enim cum benefacimus, ne quidem enim est quod de nostris, sed Dei bonis benefacimus; Deus autem dat
Jac. 1-5. oibs affluenter et o improperat. Cbs Dns cum sanat surdum et mutum praecipit turbis ne cui dicerent; quanto ma nos? ... Igitur à Cbro hodie discamus...

2do. Sed hoc quamvis lex sit liberalitatis tacere et obliviscei quae quis dederit, etiam gratitudinis lex e meminisse, et narrare quod quis acceperit. Hoc
„ inquit Seneca, beneficii inter duos lex e, alter statim
„ obliviscei dbt dati, alter accepti numqm. Lacerat aum
„ dantis accipientis oblivio ..... Liberalitatis, et gratitudi-
„ nis jura servantur illaesa, si e liberalis memoria ex-
„ cidat, quod manus effundit, et haereat fixe grati aio
„ quod accepit„

Hanc Legem optime observatam hodie videmus tum à Cbro surdum et mutum sanante, tum ab iis quorum precibus hoc beneficium Dns indulserat. Cbs Dns, uti audivimus, dati beneficii quasi immemor silentium imperat (praecepit illis ne cui dicerent); hi vero accepti memores

memores beneficii gratitudinis exsolvunt jura, et debitum illud liberalitati prædicando pendunt vectigal (quo eis præcipiebat Xtus ma plus prædicabant) atque ita et Xtus se verè beneficum, et hi beneficio se dignos comprobarunt. adeoque sicuti à Xto discimus, cum benefacimus, non hoc divulgatum omnibus velle, sic et à Xti laudatoribus discimus beneficium, cum accepimus, grato animo fovere.

Simile exemplum nobis suppeditat propheta Ellias, qui grato animo recognoscebat beneficium sibi à pauperculâ viduâ Sareptanâ præstitum.

Sic dæmoniacus à Xto liberatus cæpit prædicare in decapoli quanta sibi fecisset Iesus. Marc. 5.

Sic Judæorum seniores missi à centurione ut pro servi sui curatione intercederent grato animo recolunt ~~quam~~ Xtoque exhibent quanta sibi præstiterit, Hij is waerdig (inquiunt) dat gij hem dit vergunt, want hij houd veel van ons volk, en heeft ons zelfs een kerke gebouwd. Luc. 7-4

Sic resuscitato filio viduæ Naim turba concomitantes verheerlijkten Godt zeggende: Daer is een groot prophect onder ons opgestaen, en Godt heeft zijn volk bezogt. ib. 16

Sic turba pasta in deserto dicebant: Dit is waerlijk de prophect, die in de wereld koomen moest. Ioes. 6-14

Sic item Aplus Paulus gratissimo animo recolebat imo et scripto ~~[illegible]~~ sæpius deprædicabat beneficia ab aliis accepta. Sic de pia matrona Phebe ait: Zij heeft 'er veelen behulpzaem geweest, en ook mij in 't bezonder. Sic de Prisca et Aquila scribit: Groet Prisca en Aquilas, mijne medehelpers in C. J., die voor mij hunnen hals gesteld hebben, dien welken niet alleen ik dankbaer ben, maer ook alle de kerken der heidenen. Rom. 16-2 ib. 3..

Sic item gratissime recolit quanta beneficia Onesiphorus sibi præstiterit. De Heer vergunne barmhertigheid aen het huis van Onesiphorus, want hij heeft mij dikmaels verquikt 2. Tim. 1-16...

en heeft zig mijner boeijen niet geschaemd; maer als hij te Romen gekomen was, heeft hij mij zorgvuldig gezogt, en ook gevonden ..... Hoe groote diensten hij mij ook t' Ephesen gedaen heeft, dat weet gij best.

Sic deniq turba Evangelica, sanato surdo et muto, recognoscit hoc beneficium, illudq deprædicat renitente licet Chto: quo eis præcipiebat, tto plus ma prædicabant.

Hanc turbam imitemur oportet A. A. grato aio accepta beneficia memoremur, o simus ex iis qui nolunt agnoscere, qui dissitentur, aut extenuant accepta beneficia, quin potius ea exaggeremus et coram aliis divulgemus.

Conclusio

Vidistis A. A. quid dantem beneficium deceat & quid accipientem, hic ut gratus sit, ille ut liberalis. Si ergo quis dat beneficium, Chs sit ipsi munificentiæ exemplar ne vana ostentatione datum munus adulteret. Si quis accepit, illos imitetur qui hodie sanitatis beneficium etiam jussi ac prohibiti* grata voce deprædicarunt, ne sordida oblivione accepti muneris gratiam corrumpat.

* ne illud divulgarent,

Quamquam vero nulla accipientem oblivisci deceat beneficia, divina tn oblivisci intolerabilis e impietas. Audi S. Bern. serm. 52 in Cant.
„Ingratitudo inimica e aæ, exinanitio meritorum,
„virtutum dispersio, beneficiorum perditio: Ingrati-
„tudo ventus urens, siccans sibi fontem pietatis,
„rorem misericordiæ, fluenta gratiæ &c

Finio ergo cum Aplo Eph. 5. Gratias agite spr pro oibs in noe Dni nri J. Chti Deo et Patri (qui e benedictus in sæcula. Amen.)

Dnica XIII
Post Pent.
1734. 67.

Zalig zijn de oogen, die zien het gene gij ziet Luk. 10. v. 23

Aenmerkens waerdig is 't ~~gene~~ de h. Schrift verhaelt Eccli. 48. v. 1. &c.
De h: Geest, aldaer, beschrijvende den Lof van den propheet Elias,
haelt verscheiden wonderdaeden van hem op, als hij v. 3. hoe hij den he-
mel geslooten hield, hoe hij tot driemael vier uit den hemel deede valle,
hoe hij door 't woord des heeren, de dooden uit 't graf, en uit den staet
der dooden heeft opgewekt; hoe hij aen verscheidene ~~[illegible]~~
Koningen hunne doodt voorzeid, of door zijne gebeden verkregen
heeft. Deze en meer diergelijke wonderdaeden, die Elias heeft uit-
gewerkt, haelt de Schrift ~~daer op~~ tot zijnen Lof daer op, als ook
nog hoe hij in een vuerigen draeiwind, op een vuerige wagen, met
vuerige paerden, opgenoomen is om, in 't gevolg van tijden, weder te keeren,
als de joden tot 't christendom bekeeren zullen, om alsdan,
zegik, de herten der vaderen met hunne kinderen te vereenigen,
en de Stammen van Jakob te herstellen. En uit dit verhael van
den Lof van Elias ~~[illegible]~~ de h: geest besluit 't groot geluk
der genen, die alle deze wonderdaeden van Elias voor zijne opnee-
ming ten hemel ~~[illegible]~~ hebben gezien, als ook 't groot geluk
der genen, die hem, als hij weder ~~[illegible]~~ komen ~~[illegible]~~ zal, zullen zien.
Immers zoo is 't dat hij zegd: Geluk zalig zijn zij, die u ge-
zien hebben, en met uwe vriendschap verëerd zijn geweest.
Worden ze dan zalig, ~~of~~ gelukkig van den h. geest genoemd de
genen die Elias alle deze wonderwerken hebben zien doen? En
worden ze ook zalig, dat is gelukkig genoemd ~~alle~~ die Elias,
wederkomende, om de herten der vaderen met hunne kinderen te
vereenigen, en om de Stammen van Jakob te herstellen, zullen
zien? ~~Met~~ hoe veel meer regt, en reden, moeten ~~dan~~ zalig genoemd
worden, de genen die gezien hebben den genen, wien Elias
slegs verbeeldde, en daer hij slegs een dienaer maer van was? Met hoe vele
meer regt zegd Xtus dan: Zalig zijn d'oogen, die zien het gene
gij ziet? O! veel grooter is dit geluk, veel zaliger zijn de oogen
der genen, die zien den genen, wiens komste Elias voor zijne
opneeminge in de Lugt verkundigd heeft, en om wiens twede
komste te verkundigen Elias komen zal. Wel mogt Xtus 'er dan ook
terstond bijvoegen; dat veele koningen en Propheten hebben ge-
wenscht te zien, het gene gij ziet, en zij hebben 't niet gezien,
en te hooren, het gene gij hoord, en zij hebben 't niet gehoord.
Om dan dit geluk van de genen, die Xtus zien of hebben gezien
des te beeter te bevatten, ~~zoo~~ zal 't voorneemen voor als nu ook
weren met dere woorden des zaligm: Zalig zijn de oogen, die zien
het gene gij ziet U.L. een wijnig t' onderhouden, 't gene wij zullen
doch met deze woorden Letterlijk te verklaren, en eenige
bemerkingen tot stigtinge onzer zeeden, uit de zelve te trekken
't gene zal weezen, &c.

Propositio

Veel anders zijn d'oordeelen gods ~~als~~ dan d'oordeelen der men-
schen. De menschen rekenen zaligen gelukkig te weezen
die groot en verheeven zijn, en voorspoed in deze wereld hebben. Zalig,

Ps. 143-33....

of gelukkig, zeggen zij, 't volk (zegd David) daer het zoo mede
gaet: welker zoonen zijn als jonge planten in hunne jeugd, wel-
kers kelders zijn vol op, overvloedende van 't een op 't ander, welker
schaepen vrugtbaer zijn, uitgaende met groote meenigte, en
welker ossen wel gelaeden zijn. Deze zegd David, worden zalig
en gelukkig genoemd daer 't zoo mede gaet. Dog integendeel zalig
of gelukkig noemd hij die zelfs arm en slegt na de wereld, maer
rijk voor god zijn # zalig, zegd Xus, zalig zijn de armen van
geest, want 't rijk der hemelen komt hen toe. Sedert in 't Ev:
hooren wij Xus weder anderen zalig of gelukkig noemen, als
hij zegd: Zalig zijn de oogen, die zien 't gene gij ziet; hij steld
't geluk van zijne discipelen hier niet in, dat zij zijne apostelen wa-
ren, nog ook hier niet in, dat de duivelen hen onderdaenig en onderworpen
waeren, daer in, zeg ik, steld hij 't geluk van zijne discipelen niet, gelijk
hij hen eeven voor 't heden(?) v: zeide, maer hier in steld hij
hun geluk, dat hij zegd: Zalig zijn de oogen die zien 't gene gij
ziet. Daer in is 't dat hij hun geluk en zaligheid steld gelegen
te zijn. Dog van welke oogen, van wat zien is 't dat dit verstaen
moet worden? Dit is 't gene ons hier te onderzoeken staet.
Om dit wel te begrijpen en te verstaen van welk zien dat Xus
hier spreekt, en daer hij van zegd: Zalig zijn de oogen die zien,
om dit, zeg ik, wel te begrijpen, zoo moet men weeten dat men
Xus op 3 verscheidene wijzen hier op der aerde heeft kunnen
zien. 1e men heeft hem kunnen zien met de oogen des geloofs
alleen. 2e men heeft hem kunnen zien met de oogen des Lighaems
ook alleen, en 3e men heeft hem ook met beide te saemen, zoo met
de oogen des geloofs, als met de oogen des Lighaems te saemen
kunnen zien.

1e Op d' eerste wijze, te weeten, met de oogen des geloofs alleen, heb-
ben hem gezien alle de regtvaerdigen in 't Oude Test. # In deezen zin was
't dat Xus van Abraham tot de Joden zeide: Abraham uwe va-
der heeft zeer gewenscht mijnen dag te zien, hij heeft hem gezien
en is zeer verblydt geweest. Abraham heeft den dag van Xus ge-
zien door 't geloof in verscheidene verbeeldingen: hij zag hem, te
weeten, onder de verbeeldinge van Isaak zijnen zoon, dien god
hem gebood te dooden en op te offeren, en die hem leevendig we-
der gegeeven wierd: hij zag hem onder de verbeeldinge van den ram die-
re, die hij in de plaetse van Isaak offerde: hij heeft hem ook kun-
nen zien, wanneer hij de 3 Engelen onthaelde, en eenen van hun
als zijnen heer aenbad. En zoo is 't waeragtig dat Xus van
Abraham zegt, dat hij hem door 't geloof heeft gezien en
verblyd geworden is. Δ Op deze wijze was 't ook dat Mojses op den
berg Horeb in een braembosch hem heeft gezien, 't w: brandde en
niet en verbrandde. Zoo heeft hij hem ook gezien op den berg Sinai
als de heer tot hem sprak aengezigt aen aengezigt, gelijk ge-
meinlijk een mensch spreekt tot zijnen vriend. ∇ Met een
woord, zoo hebben hem door 't geloof alleen gezien alle de regt-
vaerdigen des Oude Test: in alle de figueren en verbeeldingen, die ...

Zalig of gelukkig (zegd hij) is het volk, wiens God de Heer is. Deeze noemd ook de Heere Jesus zalig. Matt 5-

van Adam af tot Joes den Dooper toe. Adam zelfs in 't Paradijs uit de slaap ontwaakende, en de vrouwe ziende voorspelde volgens den Apostel al Eph. 5-32. 't geestelijk huwelijk van Kristus en de Kerke. Joes den weg voor Kristus bereidende zeide: die na mij koomen zal &c. Matt. 3-11.

Jo. 8-56.

Δ dus Jacob gen 49-18.

Exodi 3-2.

ibid 33-11.

∇. Isa. 45-8. c. 64-1.

En dit is d' eerste wijs op dew: men Xus hier op der aerde heeft kunnen zien.

2° Heeft men Xus ook kunnen zien met de oogen des lighaems alleen. En op deze wijze zagen hem de Schriftgeleerden, Pharizeen, Kaiphas, herodes, Pilatus, en alle de joden, van alle dew: Xus zelf zeide, dat zij, die hem met de oogen des lighaems zagen, nogtans niet zagen ## want in hen volbragt geworden is, volgens den H. Lukas, deze voorzegging van Isaias: Ziende zult gij zien, en niet bemerken; want het hert van dit volk grof geworden is, zij hebben hunne oogen toegeslooten, opdat zij met de oogen niet zouden zien &c. En dit is de twede wijze &c — # te weten met d'oogen van de ziele. Matt. 13-14...

3° Dog behalven beide deze wijzen &c heeft men Xus ook nog ten 3° kunnen zien met de oogen des geloofs, en met de oogen des lighaems te saemen. Zoo de h. Maagd, zij zag hem aen als haer kind, en aenbad hem als haeren God &c Zoo de wijzen zoo ook Simeon, hij zag hem aen als een kind, want als d' ouders van 't kind Jesus te elve in den tempel bragten, om voor hem naer de wet te doen, zoo nam hij 't (kind) in zijne ermen, hij zag hem dan aen als een kind, en te gelijk als zijnen god, en zaligmr. en zeide: Laet nu, ~~[illegible]~~ o Heer, uwen dienaer in vreede gaen, want mijne oogen hebben gezien uwen zaligmr: &c # zoo Nikodemus die s' nagts tot Jesus quam, en zeide: Meester wij weeten dat gij een Leeraer zijt van god gekomen. — Luc. 2-27. # de profeetes Anna die den Heere loofde, en &c v. 38. Joes de Dooper Jesus ziende, zeide Zie daar &c Jo. 1-36. Jo. 3-2

Zoo &c de hopman, welke Xus ziende hangen aen 't kruis uitriep, en god verheerlijkte, zeggende: Waerlijk deze man was regtvaerdig, deze was gods zoon. Zoo zag hem aen de goede Moordenaer hangende aen 't kruis; hij zag hem aen als eenen mensch, nevens hij hangende aen 't kruis, hij zag hem als god, als blijkt uit zijne woorden zeggende: Heere weest mijnes gedagtig, als gij zult komen in uwe Rijke. Zoo zag hem ook aen de vrouw die vol van verwondering en geloof van onder 't volk haere stemme verhefte, en zeide: Zalig is de buik die u gedragen heeft, en de borsten, die u gezoogen hebben. &c NB stel dit boren agter Nikodemus. — Luk 23-47. ibid. v. 40.... ibid 11-27

Op 3 wijzen dan heeft men Xus hier op aerde kunnen zien. 3° nu heeft hem kunnen zien met de oogen des Geloofs 2° &c

Dog op w: van deze 3 wijzen hebben de Apostelen Xus hebben gezien volgens dat hij zeide: Zalig zijn de oogen &c ?

1° Zeker Niet met de oogen des geloofs alleen hebben de Apostelen Jesus gezien; ~~want~~, gelijk Joas in den naeme van alle d' Apostelen: 't geene wij gehoord hebben, 't geen wij gezien hebben met onze oogen dit verkundigen wij &c. ~~[illegible]~~ de dagelijksen omm: gang met Jesus overtuigd' er ons van waerom Joes naam als ook te regt schrijf — 1. Jo. 1-1

2° Niet alleen dan met de oogen des geloofs, nog ook met de oogen des lighaems alleen, maer 3° met beide te saemen, zoo met de oogen des geloofs, als met de oogen des lighaems hebben zij Xus gezien. Zoo hooren wij Petrus in den naeme van alle gevraegd zijnde zelfs belijden: Gij zijt de Xus de zoon van den leevenden god. En uit deze hoofden overtrefte 't geluk der apostelen ver 't geluk van alle de profeeten en koningen en van alle de joden — Matt. 16-16.

op die wijze als Joes de Dooper niet alleen een profeet, maar ook meer dan een profeet geheeten wierd, omdat hij den Kristus niet alleen, gelijk de profeeten, voorzeide, maar ook tegenwoordig zijnde met den vinger aanwees: Ecce &c Jo. 1.5–2.4.

Hun geluk overtrefte verre dat der Propheten, Koningen, en andere regtvaerdigen des Oude Test: om dat ze niet alleen met de oogen des geloofs, maer, daer en boven, ook met hunne lighaemelijke oogen zagen den genen, daer alle h: koningen, en Propheten hadden naargewenscht # zij daaren boven d' Apostelen waeren ook gelukkiger dan alle de joden die den Zaligm met de oogen des lighaems alleen zagen; want zij hem, ook met de oogen des geestes, en Geloofs aanschouwden en kenden. En zeker, hadden zij hem alleen met de oogen des lighaems gezien, geen geluk, maer ongeluk zou 't voor hen zijn geweest, gelijk 't aen de verstokte joden tot ongeluk diende dat zij den Zaligm zagen, volgens 't gene Xus de Zaligm self van hen zeide: had ik onder hen geene werken gedaen, die niemand anders gedaen heeft, zij zouden geene zonde hebben; maer nu hebben zij die gezien, en egter mij, en mijnen vader gehaet. Daarom zien we dat hij aen de Steden Korazaim, en Bethsaida verweet, dat zij zwaerder oordeel, en strafen te verwagten hadden dan de Steden der heidenen, die zijne wonderwerken niet en zagen. Wee u Korazaim, wee u Bethsaida, want zoo de wonderdaden die in u geschied zijn, in Tyrus en Sidon geschied waeren, zij zouden al overlang in haire kleederen, en assche boetvaerdigheid gedaen hebben. Derhalven zeg ik u: het zal Tyrus en Sidon verdrageliijker zijn in den dag des oordeels, dan u lieden. Groot was dan 't geluk der Apostelen, dat zij niet alleen Jesus met de oogen des lighaems, maer voor al met de oogen des harten [illegible]

• Matt. 11–23

^ waarom Kristus hen ook zeide Luc. 8.10. U is 't gegeeven het geheim van 't rijke gods te kennen &c

Dit geluk, G, hebben wij hier wat nader aen te merken en ons toe [illegible]

Applicatio.

3e Reeken dat Xus dit een groot geluk voor zijne Apostelen, dat zij hem zagen met d' oogen des lighaems, en te saemen zagen of kenden door 't geloof; voor ons is 't ook een groot geluk hem dus te zien, en hem te kennen ^ want dit is eene bezondere gunst, eene bezondere gaaf, die ons van god gegeeven word. Zoo is 't dat Paulus hier van spreekt: 't is u vergund in Xus te gelooven. Zoo hooren wij Xus zeggen, dat 't de vader is die 't geeft dat we den eenigen waeren god kennen, en J. C. dien hij gezonden heeft. Zoo hooren w' hem ook tot Petrus zeggen, die hem beleed te zijn de Xus, den zoon van den Leevenden god, dat 't noq vleesch nog bloed en was die hem dit geopenbaerde, maer zijne vader die daer in den hemel is. Zoo hooren wij Lukas ook getuijgen dat 't de heer was die 't herte van Lydia opende om ter herte te nemen het gene van Paulus wierd gezeidt. Wat een geluk is 't dan niet voor ons dat wij zoo dien selfden Xus kennen door 't geloof 't geen god ons genaedelijk gegeeven heeft? O! dit geluk zullen wij als wij 't begrijpen, # hoe veelen hier van verstooken zijn. Immers hoe veelen zijn 'er niet die in hunne ongeloovigheid leeven en sterven, als zijn de heidenen, joden, en Mahumetaenen? hoe veelen zijn 'er niet die [illegible] zijnde buiten de eenige, en waere kerke van Xus, met een waere ge[illegible] hem niet kunnen kennen? hoe veelen zijn 'er ook zelf in de waere kerke, en hem nogtans evenwel niet kennen, want hem die middelen en onderwijzingen, en boeken, ontbreken, waer door wij Xus leeren kennen, en in deze: wij hem nog zelf tot ons hooren spreken. Zoo gelukkig moeten w' ons dan rekenen in zoo een land zulke [illegible]

^ wij zien hem ligchaamlijk in zijne kerk, en met de oogen des geloofs door 't geloof der kerk

Phil. 1–29

Jo. 17–2…

• Matt. 16–17.

Act. 16–14.

▼ in zijne kerk de werreld door verbreid, en dat wij hem zien, of

als wij maar naagaan

te zijn, daer wij meer gelegentheid hebben, om Xus te Leeren kennen
Gelukkig dat wij hier die herders hebben, die ons [illegible]
[illegible] de h. Schriftuer, en andere kostelijke boeken, [illegible]
[illegible] aen beevelen, en ter hand [illegible]
stellen. Dit ons geluk zullen wij des te meer Leeren agten, hoe
veel te meer w'er zien, die daer van verstooken blijven. En dit is
't eerste dat wij hier moeten Leeren. Zoo dan was't geluk der #
2º. Moeten wij hier ook bemerken de groote drift die de heiligen, en Propheten des Oude Test: hadden, om Xus [illegible]
te zien, en te kennen; want Xus van hen tot zijne apostlen seide: Veele propheeten en Koningen hebben gewenscht te zien 't gene gij ziet &c. in dit verlangen, is 't dat veroordeelt zoo meenige Christenen die gelegentheid genoeg hebben om Xus te Leeren kennen, die veronagtzaemen de middelen, noodig om Xus te Leeren kennen, die ook zelfs die boeken, en bij uitstek dat boek, godes h. woord 't Nieuwe Testament veroordelen, of niet durven Leezen;
[illegible], daer 't nogtans daer is, dat men Xus moet Leeren kennen. Deze zijn 't die met de goddeloozen zeggen, gelijk Job hen beschrijft, Weg van ons wij willen uwe wegen niet kennen, zig behelpende met die blinde spreuke: Die niet en weet, die zondigt niet, daer nogtans niets dwaezer dan zulken spreuke is, want niet te weeten 't gene god wil dat wij weeten, reeds zonden is, want de knegt die den wille zijns heere niet geweeten heeft zal slagen krijgen, alhoewel weinig slaegen ten opzigten van de-genen die den wille geweeten en egter niet gedaen en heeft. Gelijk dan blind is deze spreuke, zoo ook blind zijn alle die genen, die zig met de zelve willen behelpen om zig te verschoonen, dat zij Xus niet Leeren kennen, ## en dit is 't twede &c.

Job 23-34.

Luc 12-47.

3º. Zoo Zullen we hier ook Leeren, ons wel wagten, van die kennisse, en van dat geluk 't gene god ons boven zoo veele anderen bewezen heeft, te misbruijken. Dit voorzag Simeon. En hierom zeide hij, dat Xus in persoon, en in zijne waerheden gesteld zou zijn, tot val en opstandinge van veelen in Israël, en tot een teken dat tegen gesproken zou worden. Opdat dan de kennisse van Xus, en zijne waerheden ons niet tot een val mag strekken, zoo zullen w' ons wel wagten, van de zelve te misbruijken, want anders de straffen die we te verwagten hebben des te grooter, des te zwaerder wezen zullen; want de knegt die den wille zijns heere geweeten heeft, en egter, naer zijne wille niet gedaen en heeft des te meerder slagen krijgen zal.

Luc 2-34.

Luc 12-47

Conclusio.

Wel aan dan, G., wij, die roemen meerder, en beter kennisse van Xus, en zijne Leeringe te hebben, onze pligt is 't wel toe te zien, de selve wel te gebruijken, opdat wij ook geen zwaerder ordeel op ons haelen dan dat blinde [illegible] volk; 't is: zelfs roemt, en kunnen! er als in steld, om Xus niet te kennen, de middelen te versmaeijen die er noodig zijn, om Xus te Leeren kennen. En zoo zal 't ook met regt op ons passen 't gene Xus: zalig zijn de oogen &c. Zalig zullen zijn onze oogen, die hem hier te zien, en te kennen, door 't geloof, zalig zullen ook zijn onze oogen om hem van aenschijn tot aenschijn te zien, niet voor een tijd, maer &c.

Ons geluk is meer Jesus te zien met d'oogen des geloofs, en des lighaams? Ons geluk is met d'oogen des lighaams te zien 't geestelijk lighaam van Jesus, ik zeg, zijne kerke de wereld door verbreid, en die kerke hem te zien met de oogen des geloofs, aannemende al wat God geöpenbaard heeft, en door de kerke voorgesteld om te gelooven.

Ons aangaande A. T. wij zullen ons beijveren om Jesus meer en meer te zien, ik zeg, zijn h. woord te hooren, en te leezen &c.

2

3

0

3.

Vide M. S. 1733.
hujus Dnicæ.
NB post summum
sacrum dixi. Post
primum verò dixi
quod in hoc Ev:
q doceat Xus 1º
quod Deus diligen
dus 2º quis sit
proximus, et 3º quod
diligendus.

Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Dico n̄ vobis, quod multi &c. Luc. 10. v. 23.

Dominica 12 Pentecostes 1743.

Tribus partibus absolvitur præsens Ev. A. A. Prima pars fortunatam exhibet sortem discipulorum qui Chri utebantur consortio: altera quæstionem proponit Legisperiti, quid nempe faciendum ut vitam æternam possideat, ejusq̄ brevem solutionem, nempe diligendum sup. oīa Deum &c. Tertia demū pars Evangelii egregiam et celebrim illam de peregrino Jerichuntino parabolam pertractat, quâ altera pharisæi quæstio, quis nimirum ejus sit proximus opportunè discutitur et declaratur. Hodie, missis duabus posterioribus, primam pertractabo superiori themate comprehensam. Dicam 1mo Quam ferventer Chri adventum desideraverint justi veteris test:, neq̄ in desiderio suo politi fuerint. 2do Hanc felicitatem obtigisse Chri discipulis 3tio Quid n̄ nobis hac in parte censendum. Attendite

Propositio

Statim post humani gris lapsum promissus ē Messias semin mulieris contereret caput serpentis. Immo ante lapsum prædicta Incarnatio: Hoc nunc os ex ossibus meis. Confer. Eph. 5-30.... Gen. 3 c. 2-23.

Harum ergo promissionum conscii prophetæ et patriarchæ quid mirum, quod desideraverint promissionis executionem? Hoc justorum veteris testamenti desiderium crebra indicant sacris paginis expressa suspiria. Vetus Synagoga sponsæ imagine à Salomone depicta in Canticis, adeo hoc æstuabat desiderio ut moræ oīs impatiens, et quasi oblita decori, in hæc prorumpat verba ardentissimi signa n̄ dubia affectus: Fugere mij Cant. 1-1

een kus met zynen mond. Quæ verba de ardenti Christum incarnatum videndi desiderio illigunt S.S. Patres, Athan. Ambr. Bern. &c Audi vel solum Bern. serm. 2. in Cant. Patrum desiderium flagrans, et piæ expectationis affectum spirat mihi vox ista, osculetur me osculo oris sui q. d. Ô veniat tandem et descendat de cælo promissus dudum salvator! veniat desideratus ille sponsus, meque amantissimam sibi sponsam præsens osculetur, assumat carnem et habitu inveniatur ut homo, ut hoc sacro incarnationis osculo optatam diu salutem humano generi impertiatur!

Similia vota repetit cum passim in sacro epithalamio

Cant. 8-1. tum Cap. 8. Wie zal my geven dat gy myn broeder zyt zuigende de borsten van myne moeder: opdat ik u, als ik u buitens huis vinde, zou mogen kussen, zonder dat het my van iemand te schande gesproken wierd? His similibus ardentibus votis ad sponsum suum Christum incarnandum aspirabat sponsa, sive Eccla veteris testamenti

Non dispari fervore evocabat eumdem de cælorum sedibus igneus Isaias: Douwt hemelen van boven, en laet

Isa. 45-8 de wolken den regtvaardigen regenen; dat d'aarde zig opene, en den regtvaardigen voortbrengen. Item: Och of

C. 64-1 gy de hemelen scheurde, en afquaamt! David Ps. 118-81

Mitto vota reliquorum de quibus hodie Dominus in Ev. Multi prophetæ et reges voluerunt videre &c

Immo adeo justi veteris test. Messiam anhelabant, ut à Jacob desiderium collium æternorum appellatus

Gen. 49

Cant. 5-16 sit, et à sponsa totus desiderabilis

~~2da Pars~~ Quamvis vero adeo ferventer à patribus desideratus, nequaquam tamen visus fuit salvator ab ipsis viventibus; jam enim ante illius adventum diem suum obiere: videre voluerunt (ait Salvator in textu) quæ vos videtis, et non viderunt &c Ita ut quadret in illos illud Apli. deze

Heb. 11-13 allen zyn in 't geloove gestorven, zonder de beloften ontfangen te hebben, maar de zelve van verre aanziende en begroetende à longe viderunt Messiam per speciem et in ænigmate à longe salutarunt. dudum enim post il-

illorum tempora venit desideratus cunctis gentibus.
Sed inquirat forte hic quispiam, quid causa Christi adventum in tot saecula distulerit deus? si tam avide desiderabant illum Patres, cur tam sero desideratus advenit? Numquid merebatur desiderium tam fervens ut illi satisfieret? Numquid eximii erant dei amici, digni quibus Christum suum Deus ostenderet?
℟ Digni sanè fuère prophetae et justi Veteris Testamenti qui Christum viderent, sed propter oeconomiam universi orbis debuit differri adventus Christi. Rationes dant Theologi plures, praecipua sunt hae duae. 1a. ut homo liberandus, qui superbia peccarat, humiliatus recognosceret se liberatore indigere; 2a. ut Incarnationis mysterium magis commendaretur: quod enim amplius differtur, et diutius expectatur, pretiosius aestimatur. decebat ergo hoc praestantissimum dei beneficium prius longo tempore expectari, et desiderari, quam exhiberetur. Utraque haec ratio non obscurè insinuatur hodierni evangelii parabola de peregrino Jerechuntino. Quis enim hic vulneratus peregrinus nisi totum genus humanum peccato vulneratum? et ecce non curatur nisi post mortem Sacerdotis et Levitae transitum, i.e. na dat de ydele en zwakke dingen der oude wet en sacrificien verbij en verdweenen waren, wanneer de mensch nú door de wet zijn quaad, en ook zijne magteloosheid kennende des te meer na den waaragtigen Samaritaan C. J. wenschte en verlangde.
Ob has igitur rationes congruum erat differri incarnationem in illud tempus, quo nunc est absoluta, quod ubi adfuit, misit deus Filium suum factum ex muliere factum sub lege etc. tunc coepit ea felicitas: Beati oculi qui vident etc. tunc impleta sunt prophetarum vaticinia tunc exaudita sunt Patrum desideria, tunc venit lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, et grata luce fidelium oculos recreavit, tunc apparuit humanitas et benignitas Salvatoris nostri J. C. erudiens nos etc.

2.da Pars

Tunc impletum e illud Isaiæ 30 Erunt oculi videntes præceptorem tuum. Hunc videre discipulorum fuit felicitas: Beati oculi qui vident quæ vos videtis &

Ô quanta felicitas! viderat Regina Saba Salomonem, illum, inquam, Salomonem, qui nec in oi gloria sua ita coopertus fuit sicut lilium agri (Matt. 6.) viderat hunc Salomonem et admirabunda exclamabat: Beati viri tui et beati servi tui, qa stant coram te Spr, et audiunt sapiam tuam, & at si beati fuerunt illi qui Salomoni convivebant, quid nunc de Cto discipulis dicam? illis inquam, qui Cto dei Filio convivebant, illi, qui speciosus fõa præ filiis hoium, (ps. 44.) illi, qui pascitur inter lilia

Cant. 2-16 illi qui apud psaltem (ps. 49.) pulcritudo agri mecum e illi de quo Paulus (Col. 2.) in quo oes thesauri sapiæ et sciæ st absconditi, in quo plenitudo divinitatis: illi de quo Petrus. (1. C. 1.) in quem desiderant angeli prospicere

Merito Simeon post visum Servatorem exclamabat Nunc dimittis servum & quasi nihil ad istam felicitatem, in hac vita posset accedere. Quam ergo beati discipuli, de qbs Dns: Beati oculi qui & ?

At numquid em beati oculi pharisæorum, et scribarum certè et ipsi viderunt Cm.

R Cm hic o loqui de solo corporali aspectu et auditu, quo cum scribæ et pharisæi videbant et audiebant, sic n et illi beati fuissent. Neq em Cs Dns loquitur de solo spirituali aspectu, ~~sic~~ nam sic discipuli beatiores o fuissent prophetis et regibus veteris testamenti, qui solis fidei oculis eum viderant, ~~et~~

A qbs tn Dns discipulos beatiores dicit ~~ac spli~~ ^ Sed de utroq et corporis, et fidei aspectu et auditu Dns lqtr, et utroq hoc aspectu discipuli beatiores fuêre justis veteris test, et scribis et pharisæis tempore Cti. Primo beatiores justis qa illi præter quam quod fidei oculis Cm intuerentur em corporis oculis eum aspiciebant, sicut Joes Bap. plusqm propheta dr, qa o solum, ut alii prophetæ, Cm prænun

nunciaverit venturum, sed et præsentem indicavit.
Deum et beatiores erant discipuli, scribis et pharisæis
q̃a n̄ solum corporis sed et mentis oculis Chrm videbant
unde Chrs alias ipsis dixit: U is't gegeven het geheim
van het rijke gods te kennen, i.e. van den meniera q̃ē — Luc. 8. 10
myne discipelen hebt het geluk van my te kennen,
te zien en te hooren door 't geloof, dat is een besondere
gunst en genade, dat is u gegeven; maar den anderen,
de schriftg. phariseen in gelykenissen, opdat zij zien
de niet en zien, en hoorende niet en verstaan, zoodat
zij my ziende en hoorende na den lighaamen, en dus
versmadende d'aangeboden gelegentheid der zaligheid
daar door versteender en ongelukkiger geworden zyn.
Zoodat dan verre van daar dat de phariseen ook
zalig genaamd zouden worden, omdat zij Chs met
de lighamelyke oogen en ooren zagen en hoorden, in
tegendeel ziende niet en zagen, hoorende niet en hoor
den en dus des t'ongelukkiger waren.

Sed quid de nobis dicam? numquid feliciores nobis — 3.na Pars
hac in parte st Apli qui Chrm personaliter viderunt?
R. 3o. cum S. Bern. et S. Chrys. et nobis personaliter adest
Chrm in Samto. Neq̃ ē quod causemur (ait Bern. serm.
de S. Martino) nos hunc negatam tempori eam; quæ
Aplis exhibita ē, præsentiam carnis ejus: siquidem
fideliter consideranti n̄ deesse nobis liquet: ode nobis
pñm nunc carnis ejus vera substa, haud dubium sa
ne quin in sacramento". Similia docuerat longe
ante S. Chrys. hom. 83. in Matt. "Quot nunc dicunt (ait)
vellem ipsius formam aspicere, figuram, vestimenta,
calceamenta? Ecce eum vides, ipsum tanges, ipsum man
ducas. Si tu quidem vestimenta videre cupis, ipse vero
tibi concedit n̄ tam videre, verum et manducare, et
tangere et intra, te suscipere. At n̄ videmus illum
nisi sub aliena specie. Hoc quidem verum ē, verum hoc
ad majus meritum; hic nempe locum hic illud Chri — Jois. 20

Beati qui non viderunt et crediderunt. Beati erant disci-
puli videndo Chrm; sed hoc longe beatiores erant, qa, quod
non videbant, credebant; beabat illos manifesta humani-
tatis intuitus, sed longe ma occulta deitatis aspectus.
Petrum cogitate Chri divinitatem professum Matt. 16. au-
diebat à Chro, Beatus es Simon Bar-jona. Sed quam ob
rem? non qa carnis oculis Chrm viderat, sed qa fidei oculos
in Chrm Patre dirigente intenderat. Beatus es Simon
Bar-jona, qa caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater
meus qui in cœlis est. q. d. non carnis aut sanguinis revelat
non carnalis intuitus beatum te fecit; sed Patris revelao
mentis tuæ oculos aperiens et illustrans. Possumus
igr et nos hac frui beatitudine, si credamus in illum
quem non videmus.

R/ 2o Cum Augno pares nos esse cum Aplis: qa sicut illi
Chrm viderunt, ita nos Eclam, quam non viderant orbe toto
diffusam aple. In scriptura (ait Augs) est sic oportebat
Chrm pati et resurgere à mortuis tertio die, et prædicari in
Luc. 24. 46. noie ejus pœnam in remissionem peccatorum per oes gentes
incipientes ab Jerosolyma. Illud non vidimus (subjicit
Pater) sed hoc videmus. qdo ista promittebantur, odum vi-
debantur. Aple Chrm præsentem videbant, sed toto orbe ter-
rarum diffusam Eclam non videbant. Videbant Caput, et de
Corpore credebant. Habemus vices nras. habemus gram
dispensationes et distributiones nras. Ad credendum certis-
simis documentis tpora nobis in una fide sunt distributa.
Illi videbant caput, et credebant de Corpore: nos videmus
corpus, credamus de Capite". Ser. 147. de temp.

R/ 3o Enim quodam modo nos beatiores esse Aplis: want
't is nu veele beletzelen zijn weggeruymd, die zy over 't
hoofd moesten zien, om in Chs te geloven. Dit geloof
wierd tegengesproken van de schrift g. Pharizeen, meest-
woord van al wat groot was by de joden; het meestendeel
van 't volk verwierp het; veele waarheden waaren hun nie-
en stietten hun tegen den gevel. Maar nu is 't geloof in
Chs aangenomen van groot en klyn, verstandigen en
en-

en voudeginis ja de koningin en vorstin dragen hunnen roem 'er in stellende het kruis zelfs op hunne kroonen.
de gewoonte, en 't V. B. van zoo veele gelovige volkeren neemen ons allen tegenstand weg, die de zinnen of reden hier zouden kunnen maken. 't is nu niet moeylyk om te gelooven, ja 't zou veel moeylyker zyn niets te gelooven, en alle de bewyzen van onzen godsdienst, die door het gebruyk in de gemene goedkeuring versterkt zyn, over 't hoofd te zien. En vervolgens niet min zalig zyn onze oogen dan die der discipelen, en onze ooren genieten geen minder geluk verstaande uit de mond der h. kerke, de colom der waarheid, de waarheden die Cbs verkundigd heeft, als of wy ze uit den mond van Cbs zelf hoorden.

℞ 4º Niet min zalig zyn ook onze oogen en ooren door de hoope. Hier Petrus: Cbs denwelken g'y lief hebt, hoewel g'y hem niet gezien hebt, en in wien g'y nu ook, alhoewel g'y hem niet en ziet, maar gelooft, verheugd u met een onuitsprekelyke en heerlyke vreugde, bereikende het einde uws geloofs, de zaligheit uwer zielen. q. d. . . . 1. Per. 1-8.

Habetis A. A. 1º qm ardenter justi veteris test. Messiam desideravint, nec tamen voto potiti sint
2º qm beati discipuli, qui Cbm videre et audire meruere
3º Quam felices et nos etiamnum simus.

3º Sumusne nos omni beati qm Apli, quia et Cbm personaliter hbms in Smto? un pare hoc beneficium aestimemus. si olim Moses: Non e alia natio &c quanto potiori jure id nobis dicere licet? & Jois. 6-57. Deut. 4-7.
Sed si tantum hoc e beneficium, quid ergo dicemus de illis qui id vilipendunt immo negligunt? Ô quanto illi beatiores, tto hi infeliciores Jois 6-54.

2°. Paresne sumus nos cum Aplis qui corpus vi-
demus Capitis Chri? Gratias agamus Deo, qui nobis hanc
gratiam, prae tot aliis, inter quos et vivimus, contulit &.

3°. Sumusne nos omni beati, cum multa jam sub-
lata sint impedimenta, cum ex ore Ecclae, tamquam Chri,
veritatem audiamus, teneamus hanc columnam ve-
ritatis, quidquid humana ratiocinatio contrarium persua-
dere conetur. Ipsi Chs. Matt. 36-38. Joan. 14-16.

4°. Sumusne spe beati? Suspiremus, anhelemus
Luc 12-36. 2. Tim 4-8. 2 Pet. 3-12. sic Paulus.
2. Cor. 5-8. phil. 1-23. Chs nos docuit: adveniat reg-
num tuum.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Luc. 10. v. 23.

Dominica 12 Post Pent. 1739. 49. 58.

Verscheide zaeken zyn'er aen te merken in 't hed. h. Ev. welk wel overwogen zynde 't kort begryp uitmaeken van 't geen een Xtenmensch moet doen om hier en naemals eeuwig gelukkig te wezen. A. A.

Eerst en voor al bepaelt de Zaligm. in 't hed. h. Ev. 't geluk zyner apostelen te wezen, dat zy met hem omgaen, hem zien en dagelyks hooren. En indien we de zaek wel overwegen, zoo is hier in ook ons geluk gelegen; want wy met onze oogen zien, en met onze ~~oogen~~ ooren hooren de voltrekkinge van Jesus en zyn kerk daer d'apostelen de beginselen van hebben gezien.

Ten anderen zoo leert Xtus in 't hed. h. Ev. zyne apostelen hoe en op wat wyze zy dit hun geluk ... kunnen behouden, t Scil: Deum amando super omnia, et proximum sicut se ipsum. En zie 't zelfde leert ons Xtus ook, als hy den wetgeleerden antwoordende zeide: Hoc fac et vives, ons daer door leerende dat willen we hier gelukkig en naemals eeuwig leven deze 2 eerste en grootste geboden moeten onderhouden.

Uit vele zaeken nu die ons hed. h. Ev. in zig behelst zullen we als nu heden dit alleen U. A. voorstellen, Scil: Quod Aptos suos etiam in hac vita Beatos dicat Beati oculi qui vident quæ vos videtis; Quæ verba 1 ad Litteram explicabimus 2 Moralia deducemus

Propositio

Attendite

Ad clariorem textus explicationem o[mn]ino utile erit prius observare qua occasione Xtus D[omi]nus dixerit Beati oculi, et

Voor 't hed. h. Ev. in 't begin van dit zelfde 10 hoofdstuk verhaelt d' Ev. Lucas hoe dat Xtus 72 discipelen verkoor, die hy twe en twe voor zig afzondt in alle steden, en plaetsen, daer hij komen zoude; opdat zij aldaer 't Ev. zouden prèken, de duyvelen uitdrijven, en de zieken zouden geneezen.

Deze 72. discipelen dus van Xtus afgezonden zijnde quamen naderhandt met vreugde, en blijdschap aen den zal. boodschappen, wat kragt, en uitwerkinge die magt gedaen had, die hy hen gegeven had, ja hoe hen ook de duivelen zelfs onderdaenig waeren.

De zaligm. wel wetende hoe ligt dat die magt iemand tot opgeblaezentheit zoude ~~...~~ kunnen vervoeren, en willende in zijne discipelen ook zelfs de minste beweginge van hoogmoedt te niet doen, ^ die toond hen aen, dat dit juijst 't voorwerp van haere blijdschap niet moest wezen, dat de geesten hen onderdaenig zijn, maer dat zij blijde moeten zijn, dat hunne naemen opgeschreven waeren in den hemel, en de reden voegt hij'er bij zeggende: Beati oculi qui vident quae vos videtis. q.d. daer is gene gelukzaligheid in gelegen, dat gij de duivelen uitwerpt, en dat ze u onderdaenig zijn, neen ganschelijk niet! want'er zelfs zullen zijn die ten jongsten dagen

^ na zijnen vader bedankt te hebben, dat hij de kleijnen tot dat geluk had gelieven te verkiezen,

Matt. 7-22 zullen zeggen: Heere, Heere, hebben wij in uwen naem niet geprofeteerd, en in uwen naem de duivelen uitgeworpen, en in uwen naem veele wonderdaeden gedaen? en nogtans aen deze zal ik zeggen: ik heb u noit gekend, gaet weg van mij, gij die boosheid plegt. Maer zie wil je uw geluk regt kennen, zie daer in is uw geluk hier in de wereld ingelegen, Beati oculi qui vident quae vos videtis. #

Om deze plaats wel te verstaan, diend men 1o aan te merken van wat ogen Jesus hier spreekt; want volgens de taal der h. Schrifture kan men ...

Stijlo S. Scriptura 3 modis aliquid videre possumus. 1mo solis oculis corporis, quo v. g. nos mutuo hic videmus. Tali modo Xtum videbant Judaei, scribae et pharisaei, Herodes, Pilatus, Annas, et Caiphas, immo sic eum videbat omnis multitudo judaeorum dum Pilatus eum foras produxit dicens: Ecce homo. de hoc videndi genere illud Xti: dat zij ziende niet zien, en hoorende niet hoorén, nog verstaen.

Matt. 13-13

2do aliquid videre possumus solis oculis mentis. Hoc modo

modo Xum viderunt oes prophetas et justi veteris Legis, qui oculis fidei eum sibi representabant, et in victimis intuebantur; de hac visione per fidem Xus loquebatur dum de Abrahamo dixit: Abraham uwe vader heeft gewenscht mijnen dag te zien, hij heeft hem gezien, en is verblijdt geweest. ~~[struck out]~~ Jois. 8-56

3tio Aliquid videre possumus et oculis corporis, et oculis fidei simul. Hoc modo Xum viderunt Maria, Joseph, Zacharias, Elisabeth, Simeon, Anna, mulier de turba, Nicodemus, centurio, ~~[struck out]~~ qui viderunt eum oculis corporis ut hoim, et simul oculis fidei, ut Deum, et expectatum Salvatorem. ^ et hoc modo viderunt eum Apli. viderunt eum oculis corporis, dewijl zij dagelijks met hem omgingen, en oog getuijgen waeren van allen zijnen handel wandel, en hiervan is 't dat Jois naamels zeide: Het geene van den beginne was, 't geene wij gehoord hebben, 't geene wij met onze ogen gezien hebben, 't geene wij beschouwd, en onze handen getast hebben van het woordt des levens... verkundigen wij u. Maer gelijk d'Apostelen dus met d'ogen des lighaems Xus zagen, zo zagen zij hem ook met d'inwendige ogen van de ziele, zij erkenden dat hij was de Xus de zoon gods, uti petrus de eo palam testatus e: Tu es Xus filius Dei vivi

^ Hinc Simeon aiebat viderunt oculi mei salutare tuum van dit zien 1. Jois. 1-1

Matt. 16.

En van dit zien is 't dat Xus hier in den text eigentlijk spreekt, als hij zeid: Beati oculi qui vident &c Xus spreekt dan van 't zien met d'ogen des lighaems en van de ziele, en omdat zijne Apostelen hem dus zagen daerom noemd hij hen zalig, Beati oculi &c

2o Maer in wat zin noemd Xus hier zijne Apostelen zalig? waeren zij met Xus te zien, zoo zalig, dat zij reeds buiten allen gevaer waeren van d'euwige zaligheid te verliezen? Neen, gansch niet! Amen, van zulk eene zaligheid spreekt Xus hier niet; want dan noit Judas, die een van die gelukzaligen was, die Xus zagen, van dat geluk zou vervallen zijn ~~hebben~~, noit zou hij dan tot zulkene godloosheid gekomen zijn ~~hebben~~ van zijnen Meester te verraeden. Dierhalven om te verstaen

in wat zin, Xus zijne Apostelen zalig noemd, zoo dient men hier aen te merken, dat dit woordtje Zalig op 3 leyde wijzen, in de Schrift genoomen worde.

1o. zoo beteekend dit woordtje Zalig dikwils in de h. Schriftuere, een tijdelijk gelukxen voorspoed. Hoc sensu David de beatitudine lqtr ps. 143. want als David, al daer eerst had opgehaeld hoe het een gelukkig volk was wiens koorn zolders overvloeden van tarwe, wiens vee vet, en groez aem was, op wiens straeten vrede, en in wiens huizen voorspoed was, zoo voegde hij 'er ten laesten bij: Beatum dixerunt populum cui haec st; door 't woord van Zalig David, niets anders aldaer verstaet als dat geene 't w iemand na de wereld gelukkig maekt.

2o. zoo kan men ook de zaligheid aenzien, en zoo word 't ook in de h. Blaederen genoomen, voor dat geluk 't w die te verwagten hebben, die hier in de liefde Gods afgestorven zijn. Hoc sensu Joes ait: Beati mortui

Apoc. 14-13 qui in Dno moriuntur. En 't is aen deze gelukzaligheid van 't ander leven, aen dew eigentlijk 't woordtje Zalig toegevoegd mag worden: want dit 't grootste geluk is waertoe een mensch kan verheven worden, en van w gelukzaligheid w' in deze wereld niet dan een zeer gering denkbeeld kunnen hebben, mits 't van die gelukzaligheid is dat paulus zeit: Nog oog heeft gezien, nog oor heeft gehoord, nog eit is 't iemand in 't

1. Cor. 2-9 herte gesteigd, het gene Godt bereid heeft dengenen die hem lief hebben.

3o. Deniq. zoo gebruijkt ook de h. Schriftuer dit woordtje van Zalig in dezen zin, voor zoo veel 't genomen word niet voor de wezentlijke zaligheid, maer voor die staet in dew men bequaem is om tot de wezentlijke zaligheid te geracken. Hoc sensu David saepius de beatitudine lqtr

Ps. 111 sic ait: Beatus vir qui timet Dnum. Item: Beati

Ps. 118 immaculati in via qui ambulant in viis Dni. En hoc sensu Xus ipse Beatos vocat pauperes Sptu, de vreedzaemige de droevigen, de hongerigen en dorstigen na de regtvaerdigheid, de barmhertigen, de vreedemaekers en die vervolgd worden om de regtvaerdigheid. Hij noemd alle

alle deze Zalig, niet als of zij reeds al d'eeuwige Zaligheid bezitten, of van
~~[illegible]~~, maer omdat zij zalig zijn, door de hoope, en deZelve verZekerd
omdat zij in den staet zijn, en op den weg om tot d'eeuwige zijn,
Zaligheid te geraeken.

En op deze laeste wijze, noemd Xus in den text d'Apos-
telen Zalig. Zalig voor eerst qa oculis corporis videbant
Xum, quod multi reges et prophetae optarunt videre, et
non viderunt, in quo proin aptli, regibus et prophetis prae-
ferebantur; Dein Zalig noemd Jesus zijne apostelen
qa cum et oculis fidei videbant, Atq. sic Beati erant
qa zij door het uitwendig, en inwendig gezigt bequaemer
waeren, dan anderen, om tot 't eeuwig geluk, en Zaligheid
te geracken.

En waerlijk wat kon'er grooter geluk voor d'Apostelen
wezen dan dat geluk dat hen gegeeven wierd, van Jesus
en met de lighaemelijke, en met de geestelijke ogen van de
ziele te mogen zien? Noemde de Koninginne Saba geluk- 3 Reg. 10-8
Zalig die genen, die maer het aengezigt van Salomon zagen,
zeide zij: Gelukzalig zijn uwe mannen, en gelukzalig uwe
knegten, die altijd voor u staen, en uwe wijsheid aenhooren?
O! wat een geluk moet het dan niet geweest zijn, voor d'Apos-
telen, dien te zien, en dien te kennen, die oneindig meer
als Salomon was? ja waerlijk gelukzalige Apostelen,
die de wijsheid des vaders zagen, en dien zagen, van wien
een wijze Salomon, alle zijne wijsheid ontfangen had.

Van den propheet Elias zegt de wijzeman: Geluk Eccli. 48-11
Zalig zijn ze die u gezien hebben, en met uwe vriendschap
vereerd zijn geweest. Maer wat is dit met 't geluk der
Apostelen vergeleken, zij die niet met een propheet Elias
omgingen, maer die dien zelf zagen, en met dien omgingen
die 't opperhoofd aller propheeten is, en door wiens
kragt, en ingevingen de prophiten deeden en profeteer-
den, alles wat zij ook deeden of profeteerden? wierd
dan een Eliseus gelukzalig genoemd, om dat hij de vriend-
schap van Elias genoot, zijne vermaeningen, ijver, en
geest overerfde? hoe veel te meer mag men dan niet wel
zeggen dat zalig waeren ~~zijn~~ d'Apostelen, zij die de waere

vrienden van Jesus waeren, zij die met zijnen geest bezield waeren, zij aen wie Jesus zelf zeide: Ik zal je niet meer dienstknegten noemen, want een knegt weet niet wat

Jois. 15. zijn heer doet; maer ik noem je mijne vrienden, want al wat ik van mijnen vader gehoord heb, heb ik u bekend gemackt?

Ja hierom is 't dat Xus zelf ook ten hoogsten dit geluk in zijne apostelen beroemd in 't hed. h. Ev. als hij hunne ogen zalig noemd, en eene vergelijkinge steld tussen zijne discipelen van d'eene kant, en tussen al wat groot en verheven was in 't oude Test. van d'andere kant. Zalig zijn je ogen (inquit) want ik zeg u, dat ook veele propheten, en gelijk 't er bij den Ev. Matt. nog bijstaet, veele koningen, en regtvaerdigen gewenscht hebben te zien 't gene gij ziet, en zij hebben het niet gezien l. c. hoe zeer dat ook in d'oude dagen al wat groot en heilig was, als dat gezigt op 't heerelijkste verlangde, noit zijn z'egter tot dat geluk gekomen, 't geen aen uw mijne Apostelen word vergund.

O! met wat een drift en zugt wenschte David, onder de koningen, niet na dit geluk? hoe bad hij niet, ostende

Ps. 79. faciem tuam et salvi erimus?

Met wat een verlangen smeekte Isaias, en d'andere propheten niet, dat zij den Xus mogten zien? hoe riep

Isa. 45. Isaias niet, Rorate cæli desuper, et nubes pluant.

Hoe wenschte eene Abraham, en alle d'andere regtvaerdigen niet om den dag van Jesus te mogen zien?

En ondertussen, hoe zeer dat ook die koningen, die propheten en regtvaerdigen zulks wenschten, zoo zeid Xus nogtans van hen, et non viderunt. Alleen d'Apostelen, alleen de discipelen, die Jesus had hier in den vlaesche zijnde, hadden dat geluk, dat zij Jesus met d'ogen des lighaems en tegelijk met d'ogen der ziele zagen, zoodat zij allen met Jois konnen zeggen: vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratiæ et veritate.

Habetis A. A. litteralem textus explicationem. Nunc dicta nobis ad instructionem applicemus?

Applicaõ

Gelijk wij dus vore hebben gezien, dat het geluk den
Apostelen was dat zij Jesus zagen, zoo mogen wij ook
zeggen Xtinen, dat ons geluk bestaet dat wij met en be=
neffens de Apostelen Jesus mogen zien.
Wel is waer wij beleeven juijst die gelukkige dagen niet
op dew wij met de lighaemelijke ogen of ooren Jesus
kunnen zien, of hooren, of lighaemelijker wijze met hem
kunnen omgaen; maer egter, ons geluk is ^op zekere wijze^ niet minder
dan dat der Apostelen # want nu zijn uit de weg geruijmd
vele beletzelen, die d'Apostelen over het hoofd moesten
zien om in Xus te geloven. Ten tijde den Apostelen wierd
t geloof in Xus tegengesproken van d'eerste opperste,
en hoofden der Joden, 't meestedeel van 't volk verwierp
hem, 't weinige, geringe, en arme menschen waeren 't die
Xus volgden, en uit de zoo daenige had hij verkooren
zijne discipelen, vele waerheden waeren voor hen nieuw
en stieten hen tegen 't hoofd. Maer nu is 't geloof
in Xus aengenomen van groot en klijn, verstandegere
en eenvoudegen, de gewoonte, en 't voorbeeldt van zoo
vele gelovige volkeren, en zedert zoo vele eeuwen, neemen
ons allen tegenstand weg, die de zinnen, of de reden zouden
kunnen maeken. Vervolgens niet min is ons ge=
luk dan dat der Apostelen &c
3°. Niet min is ons geluk dan dat der Apostelen
alhoewel wij Xus juijst niet zien met d'ogen van 't
lighaem: want die tijden beleven wij op dew dat godlijk
geheim van de Menschwordinge ^en verlossinge^ voltrokken is, en wij
alzoo wel daer aen kunnen deelagtig worden, als die
genen, die geleeft hebben ten tijde van Xus; ja daer zij
Apostelen zelfs Xus zagen in eenen vernederden staet,
in eenen staet in w hij als de laeste der menschen scheen,
meer aen een aerdworm, dan aen een mensch gelijk; in
een staet in w hij zig ontbloodt had van alle zijne schatten
zoo dat hij ook zelfs niet had daer hij zijn hoofd op
kan nederleggen, daer zij hem dus vernederd zagen, daer
beschouwen wij hem heden in zijne glorie, en heerlijkheid

1°. Si enim bene attenderitis, in=
tellexistis procul dubio qd pro po=
tiori parte disci=
puli ideo dicantur
Beati, qa oculis
fidei, viderunt Xum.
Atqe et nobis sic
licet videre Xum,
et pro ca parte
Xum videntes nos
omi qm Apli
Beati sumus, et
nobis quadrat
illud Xti Jois 20
Beati oculi qui
non viderunt, et
crediderunt.

2°. Niet min
is ons geluk dan
dat der apostelen
qmvis non videamus
Xum oculis corpo=
ris: want &c

daer beschouwen wij hem heden zittende aen de regterhan[d]
des vaders, zijnde (juist paulus air) zoo veel te voortref-
H.b. 3-4. lijker boven de Engelen verheven, als hij een voortreffe-
lijker naem boven hen beerfd heeft.

En op deze en diergelijke wijzen is ons geluk niet
min dan dat der Apostelen, alhoewel wij jesus
niet ~~en~~ zien met de lighaemelijke ogen, dewijl wij hem
bij ons zien met de ogen van de ziele en des geloofs

En dus zien wij hem bij ons voornaementlijk op ons
autaer schuijlende onder de gedaente van broodt en wijn
hij is bij ons door zijne genaede, hij is bij ons door
zijn h. woordt. &c

Nu is dat ons geluk reeds hier in dit leven, ho[e]
groot zal dan ons geluk niet zijn, 't w[elk] bereidt is in 't an-
der leven? zoo groot zal 't geluk van ons menschen
1. Jois-3. aldaer wezen, dat jois zeit: videbimus eum sicuti [est]
En hoe zien? niet als in een spiegel of afbeeldsel
1. Cor. 3 maer facie ad faciem. o! al wat de geest daer zo[u]
wenschen te zien, dat zal ook dat gezigt hem daer ver-
leenen, want wij weten (air jois) dat als hij zal versche-
1. Jois. 3. nen, wij hem gelijk zullen wezen.

Zalig zijn dan geweest de ogen der Apostelen,
maer ook niet min zalig de ogen van ons kristenen die
Jesus heden zien met d'ogen des geloofs, en die leven
in de hoope van hem te zullen zien gelijk hij is.

Nu is dit ons geluk A.A. zoo moeten wij ook
wel toezien dat wij dit niet versmaeden of verzuimen;
want wat zou 't al baeten Jesus gezien te hebben
en dit geluk verwaerloost te hebben?

't zou ons niet meer baeten als 't aen de joden
baete, dat zij gods uitverkoorn volk waeren &c
't zou ons niet meer baeten als 't aen judas baete
Jesus en met lighaemelijke en met geestelijke ogen
gezien te hebben, zijne woorden gehoord te hebben &c

Conclusio

Wel dan A. A. is dit ons geluk Jesus te zien en te hooren, o! Laet ons wel denken dat dit is een zonderling geluk eene bezondere genaede Non fecit taliter omni nationi &c. Ps. 147.

Non abutamur hoc beneficio ne nobis auferatur.

Sic Jesus Judaeis minatus est: Auferetur à vobis regnum Dei, sic et factum est &c. Matt. 23.

Idem Christus minatur nobis. Caveamus.

Majus judicium qui abutuntur quam qui gratiam non habuerunt. Hinc Christus: Vae tibi Corozaim, vae tibi Bethsaida &c. Item: Viri Ninivitae surgent Matt. 33 Ib.d. 32.

Et ecce quidam Legis peritus surrexit tentans illum, & dicens: Magister quid faciendo vitam æternam possidebo? at ille dixit ad eum: in Lege quid scriptum est? quomodo legis?

Dominica 12. Pentecostes 1744. 54.

Luc. 10. v. 25...

God (zegd de Preediker 7-30) heeft den mensch regt geschaapen; regt in 't naar de ziele in den staat van onnooselheid en regtvaardigheid; regt naar 't lighaam zonder aan de minste gebreklykheid onderworpen te zijn (die den mensch in zyne scheppinge een begin had gegeven, had egter dit heerlyk pronkjuweel, zonder eenige vrees van te sterven, onsterfelyk gemaakt). A. A.

Maar, zie! nauwlyks was uit afgunst van den duivel de mensch bekoord, en ten laatsten in die schrikkelyke overtreedinge gevallen, of (de dood kwam aanstonds voor den dag; dat heerlyk schepsel dat onsterfelyk was geschapen, wierd tot eene schrikkelyke straffe voor zig en alle zyne nazaten sterfelyk, en de dood onderworpen, als) God dat onveranderlyk vonnis tegen hem, en in hem over alle zyne nazaten, uitgesproken heeft: Pulvis es, et in pulverem reverteris. Gen. 3-19.

De h. Geest in 't boek der Wysheid drukt deze schrikkelyke waarheid met korte, dog bondige woorden uit: God heeft den mensch onsterfelyk geschapen, en hem gemaakt naar het beeld zyner gelykenisse; maar de dood is in de wereld gekomen door de nydigheid des duivels. Sap. 2-23

Maar, ach of! deze tydelyke dood alleen de straf van die schrikkelyke zonde was geweest! die dood die zoo wel de tydelyke rampen, als de voorspoed doet eindigen! Maar neen! de vertoornde God voegde by deze tydelyke straffe nog d'allerschrikkelykste straffe d'eeuwige dood; Hy doemde in onze ouders ~~...~~ gants het menschelyk geslagt tot d'eeuwige dood, en gaf ze voor eene oneindige eeuwigheid over aan de helsche pynen.

Van deeze laatste bittere straffe heeft Jesus ons gelieven barmhertig te verlossen, als hy mensch wordende ons heeft gelieven te koomen bezoeken opkomende uit de hoogte, als hy ons door zyne kruisdood wederom regt heeft gegeven tot 't eeuwig leven (als hy ons dus erfgenamen van Gode, en mede-erfgenamen met zig heeft gemaakt, en dus wederom magt gegeven heeft om kinderen Gods te worden.) Van dit geluk zei Jesus tot Nikodemus: Sicut Moses exaltavit serpentem &c. Joan. 3-14..

zeker wel een onbevattelijk geluk naa zoo eene schrikkelyke
verdoemenisse! En ondertussen wie is'er die het zelve naar waarde
schat? Hoe wijnigen zijn'er die terdege op de middelen denken
om tot 't eeuwig leven, zoo mildadig van Jesus voor ons verdiend,
te geraken? (wat onze pligt is, wat ons doen moet zijn, om dit
dierbaar leeven voor eeuwig te bezitten, hierop denkt het flauwe
Christendom wijnig.)

Ons aangaande Christenen, treeden wij van daag tot onzen opper
Leeraar C. J., en laat ons uit zijnen gezegenden mond eens hooren
den pligt, die ons is opgeleid, om in 't eeuwig leven binnen te treden.
Een Joodsche Leeraar steld in 't voorg. Ev. aan Jesus deeze
vraage voor. de Ev. zegd: En, zie, daar stond een wetgeleerde op
en zeide om hem te beproeven: Meester, wat moet ik doen, om
't eeuwig leven te bezitten? Zie daar de vraag van dien man,
die wij eerst Letterlijk zullen uitleggen, dan zullen wij
't andwoord van Jesus op deeze vraage verklaren. Jesus (zegd
d' Ev.) zeide hem: wat staat er in de wet geschreeven? hoe leest
Propositio gij daar? deeze vraag van den Wetgeleerden, en 't andwoord
van Jesus op de zelve Letterlijk te verklaren, en daar uit
eenige zedelessen te trekken zal wezen 't voorwerp van onze Leerrede.

Opzet.

De gelegentheid by welke de Wetgeleerde van 't Ev. Jesus aan
sprak, en bij gevolg d' aanschakeling van dien met 't voor-
gaande schynt eenigen ook nauwkeurigen uitleggers als of 't
niet uit d' Ev. kon nagespeurd worden; dog egter meenen
anderen genoegzame waarschynlykheden te vinden, waar
uit zij besluiten, dat 't schijnt effen naa 't voorige van Lukas verhaal
voorgevallen zou wezen.

Volgens 't verhaal van Lukas effen voor 't huid. Ev. waren
de discipelen van C. J., van hem uitgezonden, tot hem wederom
gekomen, en hadden met vreugde verhaald hoe hen de dui-
velen onderworpen waren. Hierop toonde Jesus hen, dat zij
meer reden hadden om verblyd te zijn dat hunne namen
in den hemel geschreeven waren; en naa den Vader hier voor
bedankt te hebben, dat hij deeze geheimen aan den kleinen
geopenbaard had, keerde hij zig tot zijne discipelen, en ver
kundigde aan hen hun over groot geluk van hem te zien, en
die waarheden uit zijnen mond te hooren. Zalig zijn d' oogen
die zien het gene gij ziet, want ik zeg u dat &
1º dit Leidde den Wetgeleerden van ons Ev. aan om, in plaatse
van zijn geluk t' erkennen, daar Jesus hier van sprak, den
Heiland te beproeven, en hem eene vraage voor te stellen, op
hope dat hij iets zou andwoorden, dat niet van den smaak der toe-

toehoorders zou zijn, en waardoor hij hem hatelijk zoude maken.
dit schijnt d' Evt. niet duister te kennen te geven met te zeggen;
En, zie! daar stond een Wetg op, misdien hij dus 't voorstel van
den Wetg met 't voorgaande als wilde samen knopen, en gelijk
als wilde zeggen; En, zie! daar, terwijl Jesus zoo deftig het ge=
luk had getoond dat zijne discipelen hadden in hem te zien en te hooren, in
plaarse van dit te betragten en te bevatten, zoo leidede eenen
Wetg aan om Jesus te beproeven.

D' Eerw Beda meind dat deze Wetg zinspeelen wilde op de
voorgaande woorden van Chs, als hij wilde dat zijne discipelen
hierover voornamentlijk verblijd moesten zijn, dat hunne naa=
men in den hemel geschreeven waren, i.e. dat zij hierdoor regt
kregen om daar eeuwig te zullen leeven, dat dierhalven deze
Wetg kwanzuijs ook wilde toonen, dat hij na dat geluk van
't eeuwig leeven haakte, en zeide: Wat moet ik doen ?

Hij staat dan op. daar stond een Wetg op, zegd d' Evt. (en
zeide, om hem te beproeven, Meester, wat moet ik doen om....)
Het schijnt eenigzins uit de maniere van voorstellen te blijken,
dat deze aanspraak in den tempel, Sijnagoge of in eene andere verga=
derplaatse der Schriftgeleerden is geschied, terwijl 'er staat,
dat hij opstond om Jesus te vragen, hij die nu gezeten had met
zijne medeleden om te leeren, of over zaaken van gewigt
volgens de Wet te raadplegen.

1° inzigt van dezen Wetg was om Jesus te beproeven.
Waarschijnlijk wilde hij eens toetsen of de Zaligmaker wel zoo
een groot Leeraar was, als anderen zig inbeeldden, of wel op
hope dat hij Jesus zou aanleiden om een verkeerd andwoord
te geeven, en dus gelegenheid zou geven om hem bij het ge=
meen zijne agtbaarheid te doen verliezen.

Hij spreekt hem dan aan, en geeft hem den titel van Mees=
ter of Rabbi, een naam van het trotse Pharizeendom zoo
zeer geägt q. d. het gemeen houd u overäl voor een groot
Leeraar, gij sleept eene gansche schare van leerlingen
agter u, en laat u dikwils met dien waardennaame van
Meester of Rabbi groetten, kom hier en toon eens of uw
meesterschap wel zoo groot is als de menschen meinen, en
gij u misschien inbeeld. Ik stel u deze vraage voor: Wat moet
ik doen om 't eeuwig leeven te beziten?

Het schijnt dat dit eene gemeene vraag om dien tijde was,
en waarover ook misschien eenige twist was onder de ver=
scheide secten der Joden, te meer terwijl de Sadduceën

die zelfs d' opstandinge der dooden looghenden, en géne hope van
't eeuwige leeven hadden. Dat deze vraag gemeen was om dien
Matt. 19-16. tyde is uit 't Ev. af te leiden, mids de zelfde vraag Jesus ander
maal is voorgekomen, viz. van zekeren jongeling, die rijk was
Luc. 18-18. en bij Lukas een prins genoemd word, dewelke aan Jesus de zelfde
vraag voorstelde: Goede meester wat zal ik doen om 't eeu
wig leeven te hebben? zoo ook de Wetgeleerde &c.
De Wetg. onderstelde dan in zijne vrage, dat hij een eeu
wig leeven erkende, en geeft voor van Jesus te willen onderregt
zijn door wat weg, door wat gedrag, door wat daaden hij hier
toe zoude kunnen komen, en het zelve bezitten, en wil als met
langer woorden zig op deze of diergelijke maniere uitdrukken
„ Wij hooren dagelijks dat gij U als een groot leermeester bij uwe
„ naarvolgers uitgeeft, terwijl je misschien nog de Wet weet,
„ nog 'er in onderweezen zijt; gij verkundigd al dat uwe naar
„ volgers en leerlingen gelukzalig zijn; en dat hunne naamen
„ als het borgerregt verkregen hebbende in den hemel en 't eeuwig
„ leeven, daaral aangeteekend zijn; en ondertussen twijfelen wij
„ of je nog wel weet wat men doen moet om 't eeuwig leeven te be
„ zitten; zeg mij, wat moet men doen om tot dit eeuwig geluk
„ te koomen„ Dit is de kragt en zin van 't vragen des Wetg.
2°. Maar al zoekt deze kwaadaardige Wetg. Jesus in die vrage
te verstrikken, al meent hij daardoor gelegenheid te zullen
hebben om hem of als eenen onkundigen, of als eenen tegen
strijder van Moijzes Wet bij 't volk verdagt te maken, en
zoo zijne agtbaarheid te krenken, 't is hem onmoogelijk den
hertenkender te bedriegen; al is zijn inzigt bij d' omstaan
ders onbekend, Jesus, die de zelfde God is, waarvan David
Ps. 7. Scrutans corda et renes deus, andwoord hem op eene manier
waardoor hij van d' eene zijde zijne vuile loosheid te leur
steld, en van d' andere zijde hem te kennen schijnt te geeven
als of hij die zig voor een Leeraar in Israël uitgaf, deze
vraage uit de Wet nog niet genoeg wist, als of hij hem wilde
aanspreeken, gelijk hij eertijds eenen Nikodemus aansprak
Joh. 3-10 en zeide: Zijt gij een leeraar in Israël, en weet gij deze
dingen niet! In plaats dan van door lange woorden hem
zijnen pligt voor te stellen, om zig van alle bekribbelingen van
den nijdigen Wetg. t' ontlasten, zoo wijst hij hem naar de
Wet, en zegd: Wat staat 'er in de Wet geschreeven? hoe leest
gij daar?
In dien men dit andwoord van den Zaligm. nauwkeurig
aanmerkt, zoo schijnt in 't zelve de bestraffing besat te zijn
die naamals Paulus den Jooden gaf in zijnen brief Rom.
hoe

hoe leerd gij dan, die een ander leerd, u zelven niet? als dus ook Kristus:
of hij den Wetg met deze of diergelijke woorden wilde be-
straffen: Gij zijt een Wetg die nagt en dag Gods Wetboek,
aan Israël geschonken, doorblaad, die de zwaarste geschillen
in Israël, aangaande de Wet, gewend zijt te beslissen, die
dagelijks 't volk in de Wet onderwijst, waarom mij dit ge=
vraagd? Zijt gij aangesteld om uit de Wet de menschen te
leeren? Leer u zelf, zie de Wet in, en wat daar bevolen
word. Hoe leest je daar, wat pligt word u daarin voorge-
schreeven?

En inderdaad dit was 't gemeen gevoelen onder de Joden
dat z' uit de H. Schrift 't eeuwig leeven moesten vinden, want
dus zeide Jesus: Gij onderzoekt de Schriftuuren, omdat gij daar Joan. 5 - 39
in 't eeuwig leeven meind te hebben. Kristus verzend dan den Wetg naa de wet.

Jesus strijkt dan door dit andwoord den opgeblaazen Wetg niet zagtjes
door, en toond met een in dit kort andwoord waar de regel
waar de Wegwijzer te vinden is, die ons ten eeuwigen leeven wijst.

Ziethier eene korte uitbreiding over d' aanspraake van den Moralia
Wetg aan Jesus, en het beknopt andwoord van Jesus aan dien
opgeblaazen Leeraar, die Jesus zogt te verstrikken; een vraag
en andwoord waarin tweegroote zedenregels van 't Christen-
dom ons geleerd worden.

En wel 1mo is deze vraag van dien pharizé aan Chrus om
hem te beproeven, voorgesteld een van de noodzaakelijkste
vraagen en dagelijksche voorstellen die zig een Chrn moet doen
zal hij waarlijk zijne pligten betragten.

A. Maar eer wij hier toekomen, merkt eens aan hoe dat een
uiterlijk loffelijk werk, dat uit zijne natuure goed en deug=
delijk is, door een kwaad inzigt of intentie zondig en hoa-
telijk voor Gode kan worden. Wat is 'er deftiger voor eenen
mensche dan den weg om tot 't eeuwig leeven te geraaken op alle
manieren te zoeken, daarin zig te laaten onderregten, d'
middelen t' ondervraagen, die ons tot 't einde leiden waartoe
wij zoo gelukkig geschaapen zijn? En egter terwijl 't inzigt
van deezen verkeerden vraager dien Wetg kwaad en ondeugend
is, viz. tentans eum, 't werk is zonder loon en verdiensten,
en zijn boos inzigt ten hoogsten strafbaar voor Gode. Met
een woord wij leeren hier dat een werk van een redelijk schepsel, hoe zeer 't
ook voor de wereld uiterlijk verheven schijnt kan niet aan-
genaam aan Gode zijn, ten zij 't kan uit zijne natuure eerst goed
zijd en daarbij dat het door geen kwaad inzigt, of intentie,
als in deezen Wetg, bedorven word.

De Zaligm. gaf dit op eene verbeve manier, en als bij gelij-
kenisse te kennen als hij Matt. 6-22 deze leefe gaf: Het Ligt uw
Lighaams is uw oog. Indien uw oog eenvoudig is, zoo zal uw ge-
heel Lighaam helder zijn. Maar indien uw oog ondeugend is,
zoo zal uw geheel Lighaam duister zijn. i.e. bij gelijkenisse,
volgens d'uitleggingevan den h. Aug. (Lib. 2. C. 23. de Serm. Dni.

q.d. Chs Dnus: zoo lang 't oog van een mensche helder en onbeschadigd blijft,
is het tot een Ligt en hoedinge van heelt Lighaam; zoo
ook zoo lang 't innerlijk inzigt in onze werken goed is, zoo kom.
men daar uit, als uit een goed beginsel, goede werken voort; dog
indien d'intentie of 't inzigt kwaad en verkeerd is, alle de wer-
ken door zulk een kwaad inzigt gedaan, zijn bij Gode zonder
ligt van verdiensten, jaa zelfs ook hoe goed, blinkend, en
doorlugtig zulke werken mogen schijnen, zijn strafbaar bij
Gode, die niet alleen 't werk, maar ook 't inzigt kend, en dat
naar 't inzigt straft, of beloond.

'T is dan d'intentie of inzigt van den mensche dat de ziel,
de grondslag, en 't fondament van zijne werken is; zonder een
goeden grondslag kan geen gebouw bestaan, en zonder een goed
inzigt kan geen werk voor Gode bestaan, hoe zeer 't ook uiter-
lijk schijnt en blinkt.

De h. Greg., die groote Zedenleeraar, schrijvende over 't 38
hoofdst. van Job, alwaar Gode dien geduldigen heiligen aan-
Job. 38-6 sprekende zeide: Waarop zijn haare grondwerken gevestigd?
„ viz. de grondwerken van de wereld. „Bases unius cujusque
„ st intentiones sua, nam sicut fabrica columnis, columna
„ basibus innituntur, ita vita nra in virtutibus, virtutes vero
„ in intima intentione subsistunt„.

Men moet maar d'eerste innerlijke offer aanschouwen
die de Schrift vermeld ~~[illegible]~~, om overtuijgd te zijn, dat de
goedheit of kwaadheid van een werk van het goed of kwaad
inzigt of intentie afhangt waarmee het geschied. 't offer
Gen. 4-3... van Kaïn en Abel &—

\# et ostende ex jejuniis, orationibus et Elemosinis Scribarum &—

Indien men eens met dit gewigt van 't heiligdom onze
werken woog, en eens aan dezen toetsteen toetste, wat zoude
'er al veele werken gevonden worden, die blinkende en
heerlijk schijnen voor de menschen, en ondertussen die van
geene prijs zijn bij Gode, jaa die zelfs, alhoewel goed in zig,
om 'er kwaad inzigt strafbaar zijn bij Gode. numera #

NB Tempore effluxo conclusi per Aplum 1. Cor. 10-31. et Col. 3-17.

'T is dan het goed en kwaad inzigt dat prijs steld ook in
die werken, die zelf deugdig schijnen voor d'oogen der mensch.

B. Ondertussen al is de vraag van den Heer in onze text hoor-
lijk

lijk en bezonder strafbaar voor d'oogen van 't alziende Wezen
die 't innerlijk inzigt in 't herte zelf beschouwd, 't is evenwel in zig zelve
de beste vraag, die een verligt Ch[ris]t[e]n aan zijnen Gode, en aan
zig zelf kan doen, indien ze met een goed inzigt of intentie
geschied, viz. om te weten en van Gode onderregt te worden
wat hij van hem vereischt om zalig te worden. Chs Jois. 17. Haec vita aeterna....
Dit is d'eerste grondslag van een waar Chri[ste]lyk leeven Gode
te bidden en te smeeken om zijnen wille te kennen in het stuk
van zaligheid, en naar die kennisse te leven, en 't eewig leeven te bezitten.
Hoe meenig een loopt ~~dan~~ verdoold op den weg der zaligheid
bij gebrek van onkunde zijner pligten? en hoe meenig kender
van zijne pligten verzuimd ~~niet~~ dien weg in te slaan, die zijne
pligt hem aanwijst?
't was hierom dat David, een man naar Gods herte, onder
zijne kragtige zielverrukkingen meer dan ~~als~~ 6maal in zijnen
118 ps. uitriep: Doce me facere justificationes tuas.
leerd z'aan mijn verstand, leerd z'aan mijnen wille.
De heerlyke bekeeringe van eenen woedenden Ch[ris]ten-ver-
volger, ik zeg van Saulus kan ons leeren dat 't een van d'eerste plig-
ten is, van die zig met ernst tot Gode wil bekeeren, dat men
van Gode verzoeke zijnen wille te kennen om naar denzelven
zijn leeven en ommegang te schikken. Nauwlijks had hem
de Heer op den weg van Damaskus ter aarde geworpen,
om hem van eenen woedenden Saulus 2. eenen yverigen Pau-
lus te 3. maken, of d'eerste verzuging uit zijn bekeerd
herte tot Jesus was: Dne quid me vis facere?
't is ~~deeze~~ zelfde verzugtinge, dit zelfde gebéd dat wij al
dikwils, ja bijnaa dageliks aan Gode moeten doen. Dage-
lijks behoorden wij den dag te beginnen, ons werk en be-
roep t'aanvaarden met al biddende tot hem te zeggen: Heere,
wat wild gij dat ik doe: Leer mij uwen wille doen. Dog
vooral en bezonderlijk moeten wij den Heere dus biddende
aanspreken wanneer w' iets van gewigts en aangelegen-
heid beraamen te aanvaarden, &c — dan moeten w' al 't
hans met den Jong, maar met een beter inzigt dan ~~als~~ de Jong,
tot Jesus zeggen: Wat moet ik doen om 't eewig leven
te bezitten? &c

Zoodan, zietdaar wat w' uit de vraage van den Jong
aan Jesus moeten leeren, viz: 1o. 't goede dat wij doen, met een
goed inzigt doen; 2o. Gode vraagen, of bidden: Wat moet ik doen om &c. i.e.
dat hij 't ons leere kennen, en door zijne genade ook doe volbrengen.

3do Wat nu 't antwoord van Chs op de voorgestelde vra
van den Wetg aanbelangt; Wat staat 'er in de Wet geschreven
hoe leest gy daar? Wat, zeg ik, dit antwoord aanbelangt
hier uit leeren we waar wy de regels moeten leeren, volgens
dewelke w' ons moeten schikken, om tot 't eeuwig leven te gera
ken, viz. in de Wet de h. Schriftuur.

Daar toe verwees de Heiland den Wetg in 't hed. h. Ev.
Wat staat 'er in de Wet geschreven? hoe leest gy daar? Q.
Dit leerde Chs goed in de Joden &c. — vide 3um M
in serm. hujus Dnicae 1742.

Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? at ille dixit ad eum: in Lege qd scriptum e? quoo legis?....

Luc. 10. v. 25...

Dominica 12 Pentecostes

1742. 8.

57. 68.

Enkhusa 1756.

T is een zaak zeer gemeen bij de Propheten des O. T. dat zij den Heiland als een Leeraer voorspeld, en van Gods wegen beloofd hebben. A. A.

Al van Moijses tijde af beloofde Godt zelf den Messias als een Leeraar. ik zal, zeide Godt, hen een Propheet verwekken, uit het midden hunner broederen, gelijk u, en ik zal hem mijne woorden in den mond geven, en hij zal tot hen spreken, al wat ik hem bevelen zal. Deut. 18. 18

Niet min duidelijk herhaelde Godt deze zelfde belofte door den mond van Isaiäs. uwe oogen zullen uwen leermeester zien, zeide Isaiäs, uwe ooren zullen zijne stemme hooren, als hij agter uwen rugge dus vermaanen zal: dit is de weg, wandelt daer op, zonder ter regter, of ter slinker zijde af te wijken. Isa. 30. 20. Item: Zie ik heb hem tot een getuigen gegeven aen de volken, en tot een leidsman en leeraar aen de heidenen. c. 55. 4.

Nu gelijk Chs als een Leeraar was voorspeld, en beloofd, dus heeft hij ook in zijne dagen, het ampt van een Leeraar waargenomen. Leerende dan binnen, dan buiten den tempel, en sijnagogen; Leerende in alle vlekken, dorpen, en steden; Leerende en int openbaar de schaaren die hem volgden, en int bezonder zijne discipelen; Leerende dan aan d'oever der Zee, dan op de bergen, dan aan tafel, en ter maaltijde zijnde, en dit met zulk een kragt, en indruk, dat ook de dienaars der opperpriesters, uitgezonden om hem te vangen, onverrigter zaake wederkeerende, rond uit zeiden: Noit heeft er mensch zoo gesproken, gelijk deze mensch. Joes. 7

Ik koom dit niet verder om te haalen, slaa uwe oogen m..
op 't huid: h: Ev:, en gij zult daar zien een Wetgeleerde
die Jesus Meester noemd, en als een Meester ondervraa..
gij zult ook wederzijds Jesus als een Meester, en Lee..
raer den Wetgeleerden hooren onderwijzen. Textus h...

Propositio

't is ook dit onderling gesprek van den Wetgeleer..
den, en van den Heeren Jesus, 't w' U. A. nader voor
zullen dragen; Waar uit wij dan 2do eenige stig..
tige bemerkingen voor de zeden zullen ~~uit~~trekken. Att..

D: varüs in Ev: legimus quod inquisierint, quid
facto opus ut vita aeterna acquiratur?

Luc. 3.

Sic prædicante Joe Bap: venerunt ad eum turbæ
milites, & publicani interrogantes eum: Magister quid
faciemus?

C. 38-28

Sic Luc: 38. interrogavit Jesum quidam princeps
dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam
possidebo?

Sic et in hod: Ev: Legisperitus quidam surrexit, et
interrogavit Jesum, dicens: Magister, quid faciendo...

Interrogatio certe non vana, non curiosa, non inutilis, sed
maxime necessaria, cum vita æterna sit finis ad quem creat..
sumus, cum Christus docuerit vitam æternam, seu regnum D..
primum quærendum esse.

At sicuti hic Legisperitus in quæsito suo laudand..
sic et culpandus est quod malo animo Christum interrogaverit
Ev. ait: surrexit tentans illum, et dicens: Magister....
tentabat Christum, qui a Pharisæis Legis transgressor repu..
tabatur, num quid contrarium Legi responderet.

Ad hæc Christus, interrogat Legisperitum dicens: In le..
quid scriptum est, quo legis?

Inquirunt Interpretes: quare Christus interrogatus de vi..
ad vitam æternam non responderit pro sua auctoritate,
sed Legisperitum ad Legem remiserit? et respondent:
1o Quia Christus hic rem habebat cum Legisdoctore cujus o..
cii erat alios viam vitæ docere, ~~......~~ Q. d. Dns:
eccur tu a me quæris quid facere debeas ut vitam æter..
nam

nam possideas? Qui Legisperitus, et Legisdoctor? dic tu mihi, in lege quid scriptum e? quoo legis?

2° Remittit Dns Legisperitum ad Legem, ut ostendat se ñ ee transgressorem legis, ubi coiter pharisai et legisperiti putabant, adeoq ut omnem occasionem calumniandi legisperito tentanti auferat: idq concordat cum eo qd Dns alia occasione dixerat viz. Denkt niet dat ik gekomen ben, om de wet of de propheten te vernietigen, ik ben niet gekomen, om ze te vernietigen, maer om ze te volbringen. Matt. 5-17 [struck-through word] q. d. Dns: Erras, amice mi, si quid aliud, quam quod in lege scriptum e, à me audire putas, quare, vis scire quid te oporteat facere? recurre ad Legem, quid in ea scriptum e? quoo legis?

3° Remittit ad Legem, ut Legisperitum doceat ñ in humanis traditionibus, et observantia earumdum viam salutis sitam ee, ubi Legisperiti et pharisai coiter existimabant, unde et Cbs ad eos: Waerom overtreed gij Gods gebod om uwe overleveringes?... Gij schijnheiligen wel heeft Isaias van u geprofeteerd zeggende: dit volk eerd mij met de lippen, maar hun hert is verre van mij; dog te vergeefs dienen zij mij, leerende leeringen, en geboden der menschen. Matt. 15-3... [struck-through word] q. d. Dns: v—

Igitur ad Legem remittit Dns Legisperitum, in Lege, inquit Cbs, quid scriptum e? quoo legis?

Ad hac Legisperitus: Diliges Dnum Deum tuum.... et pximum tuum sicut te ipsum.

Multa, et varia in lege scripta erant facienda pro vita aeterna possidenda, at unum tt allegat Legisperitus; Diliges (inqt) Dnum &c, et recte, qa oia alia eo collimant, et in hoc uno includuntur, Unde Dns alia occasione interrogatus, quodnam esset magnum mandatum in lege? respondit: Diliges Dnum &c et tunc addit: In his 2 mandatis universa lex pendet et prophetae. Matt. 22-36.

Cbs Dns, audito hoc Legisperiti responso, illud approbat, et faciendum docet. Hoc fac (inqt), et vives. q. d. si lex docet deum diligendum, et pxum sicut teipsum, si hoc noveris, scias etiam illud opere exequendum, alias: Wee u Wetgeleerden, omdat gij den sleutel der wetenschap genomen hebt, en zelf er niet in en gaet daerom Luc. 11-52. wil je Gods bedreigingen ontwijken, doe naar dat gij weet, Fac hoc et vives.

Moralia

Imo. Observandum, quod Chs Legisperitum ad legem remittat, ut ex ea sciat, quid facto opus ut vitam æternam possideat.

Atq hinc discere possumus quid et nobis opus sit ut de via vitæ æternæ instruamur, viz: et nobis ad Legem recurrendum.

Dit keurde de heere Chs goed in de jöden, daar prees hij hen over, en daar wees hij hen naar toe om getuigenisse van hem te hebben. Gij onderzoekt de schriftuur Iois. 5-39. om dat gij daar in het eeuwig leven meend te hebben, en die zijn 't die getuigenisse van mij geven.

Daarnaar toe zond Chs ook de broeders van den rijken vrek, want als die Abraham verzogt, dat hij Lazarus na zijns Luc. 16-27... vaders huis zou zenden om zijne broeders te waarschouwen opdat zij ook in die plaatse der pijnen niet zouden komen, zoo voerd Chs daar Abraham al sprekende, en antwoordende in: Zij hebben Moijses, en de Propheeten, dat zij die hooren.

'T is van deze Wet, Gods h. Woord, de h. Schriftuure dat David zeide: Lucerna pedibus meis verbum tuum Ps. 118 et lumen semitis meis.

Hiervan is 't ook dat Petrus zegd: Wij hebben het woord der propheeten, 't wel nog meer bevestigd is, op 't wel 2. Pet. 1 gij wel doet dat gij 'er agt op neemt, als op een fakkel ligtende op duistere plaatse.

Zoo dan ook ons allen zend Chs naa de Wet, om daar te leeren, wat wij moeten doen, om 't eeuwig leven te beërven, etiamnum nobis dicit: In lege qd scriptum est? quomodo legis?

Ecli. 5-8. I Daar zal de zondaar Godt hooren roepen: Bekeert u tot mij van gansche herte, met vasten, en met traanen Ioel. 2-12... en met geween, en scheurd uwe herten en niet uwe kleden en bekeerd u tot den Heere uwen Gode, want hij is genadig en barmhertig, langmoedig, en groot in barmhertigheid.

In de Wet zal de regtvaerdige geschreven vinden: Qui se existimat stare videat ne cadat. Item: Maakt dat 1. Cor. 10-12 Rom. 11-20 gij met vreeze en agterdenken uwe zaligheid werkt. Item: Phil. 2-12 Qui

qui justus e, justificetur adhuc, en die heilig is worde. Apoc. 22 - 11.
2 In de Wet zullen de ~~gierigaarts~~ Rijken geschreven Eccli: 19 - 1.
vinden: Divitiæ si affluant, nolite cor apponere. Ps. 61 - 11
Daar zullen d' armen lezen: Beati pauperes spiri. Job. 4 - 23
quoniam ipsorum e regnum cœlorum. Matt. 5.
3 In de Wet zullen de getrouwden geschreven vinden: 1. Cor. 7 - 3
Het houwelijk zij eerlijk bij u allen, en het bedde onbe- Heb. 13 - 4
vlekt. Vrouwen Weest uwe mannen onderdaanig, gelijk Col. 3 - 18.
het betaamd, in den Heere. Mannen hebt uwe vrouwen
lief, en weest niet bitter tegen haar.
Daar zullen d' ongetrouwden en weduwen ~~[illegible]~~ vinden: 1. Cor. 7 - 8
Ik zeg den ongetrouwden en weduwen: het is hen goed
dat zij zoo blijven, gelijk ~~als~~ ik doe. Maar zoo zij 4. 28.
zig niet ~~en~~ onthouden, dat zij trouwen; want het is be-
ter te trouwen, dan te branden. Daar zullen des
Maagden leezen: Een Maagd bezorgd de dingen des 4. 34
Heere, opdat zij heilig zij naar het lighaem, en naar
den geest
4 In de Wet zullen d' Ouders geschreven vinden: Hebt Eccli. 7 - 25
gij zoonen, onderregt ze, en buig ze van hunne kindsheid
af. Item: die zijnen zoon lief heeft, kastijd hem dik- C.30 - 1.
wils met de roede, opdat hij naderhand over hem ver-
blijd zij. Ibid: Een paard, dat niet getemd word, 4 - 8.
zal stug worden, en een zoon, die slap gehandeld word,
zal op den hol raken. Eph. 6 - 4.
Daar zullen de kinderen lezen: kinderen weest
uwe Ouders gehoorzaam in den Heere, want dat is billijk. Eph. 6 - 1.
Eert uwen vader, en uwe moeder, 't welk 't eerste gebod is
met belofte. Exod. 21 - 17. deut. 27.
5 In de Wet zullen d' Ouden geschreven vinden: Leer Tit. 2 - 2 ....
d' oude mannen, dat zij maatig zijn, stemmig, voor-
zigtig ... d' oude vrouwen insgelijks heilig in haere
dragt, geen agterklapsters ... dat zij de jonge vrouwen
leeren, haere mannen te beminnen, haere kinderen
lief te hebben, &c
Daar zal de jonkheid leezen: Zoon hoor d' onder- Eccli. 6 - 18
wijzing aan van uwe jonkheid af, en gij zult de wijsheid

Eccli. 25-5.

Prov. 22-6.

In de Wet zullen de Heeren, baazen, en meesters leezen 4. G. Col. 4-1. Eph. 6-9. Gij heeren, doet uwe knegten het gene regt en billijk is, laat het dreigen agter, weetende dat zoo hunne, als uwe Heer in den Hemel is, en dat'er bij hem geen uitneeming van persoonen is.

Daar zullen de knegten, en alle die dienstbaar zijn. Eph: 6-5-8. leezen, daar zullen zij in de knegten van den honderstenman Matt. 8-9. leezen, en leeren met wat bereidwillig en vaardigheid zij 't gene hen gezegd en bevoolen word moeten doen. Hoord, gij allen die dienstbaar zijt, wat die man van zijne onderdaanen zeide: Ik zeg tot den eenen: gaa henen, en hij gaat; en tot den anderen: koom hier, en &c.

dat'er geen dag verbijgaa zonder dit h: boek in uwe handen te neemen, en daar iet uit voor te leezen. &c.

tot uwe grijze hairen toe bezitten. Item: Het gene gij in uwe jonkheid niet vergaderd hebt, hoe zult gij dat in uw ouderdom vinden? Item: Het is een gemein spreekwoord als een jongman eenen weg ingeslagen is, zal hij zelfs als hij oud geworden is, daar niet afwijken. #

Met een woord daar zullen wij alle, wie w' ook zijn geschreeven vinden, daar zullen wij lezen, dat w' om het eeuwig leeven te bezitten Godt moeten beminnen boven al, en den naesten als ons zelven.

Nu vinden wij dit alles in de wet geschreeven, zend Jesus ons daar naatoe, moeten wij daar lezen, en leeren wat'er noodig is om het eeuwig leeven te bezitten; hoe behoorden wij dan ook ~~niet~~ ons werk te maaken om dit wetboek de h. Schrift te lezen, en te herlezen?

~~Zijn niet noodig en Godt zij gedankt, dat ik der~~ leezen te ~~om te toonen de noodzaakelijkheid, maar van dit Boek te leezen~~

('t is niet noodig, en Godt zij gedankt, dat ik U. L. zou bewijzen dat 't geoorlofd zij dit h. Boek te lezen, ô neen! dat zou goed zijn voor de genen die onder de bestieringe zijn van die blinde leidsmannen die maar blind volk willen hebben, en die aan hun volk dit h: Boek verbieden; maar voor U.L. die door Gods goedheid beter weet, is dit niet noodig.)

Dat geeve maar de goede Godt! dat gij dit h. Boek in ijder huishouden, als 't eerste, en noodzaakelijkste huisraad, behoorde te hebben, ook leesden, en herleesden ~~om~~ #om daar en voor U.L., en voor de uwen te lezen, en te leeren wat'er noodig is om 't eeuwig leeven te bezitten.

In vervolgens dit zij d'eerste zedeles, die wij van daag moeten leeren, naem dat Jesus ons allemaal den Wetgeleerden na de wet zend, dat wij daar moeten lezen, en leeren wat'er noodig is om het eeuwig leeven te bezitten.

2do Observandum, dat de Heere Cbs zig niet vergenoegde met den Wetgeleerden na de Wet te zenden, maar dat hij hem ook leerde doen, het gene in de Wet geschreven staat: Immers als de Zaligm. hem na de Wet zond, zeggende: in lege qd scriptum e, quo legis? en als de Wetgeleerde daar opgeandwoord had: Diliges &c. zoo was de Heiland daar mêe nog niet te vrêden, 't was niet genoeg dat hij wist wat er te doen stond, maar 't was ook noodig dat hij in 't werk stelde 't gene hij wiste. Hiertoe dan vermaande hem de Zaligm. als hij zeide: Hoc fac, et vives. Een Lesje dienstig, en noodig ook voor ons allen. 't is deze les die Cbs ons ook in eene andere gelegentheid leerde, naem. als hij van zekeren jongeling gevraegd zijnde: goede Meester wat zal ik doen om het eeuwig leven te bezitten? tot antwoord gaf: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. q.d. ...... Matt. 19

Idem hoe Jesus nos docuit cum dixit: Beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud. Luc. 11-28

Concordat Aplus Paulus: Non auditores legis justi st apud Deum, sed factores Legis justificabuntur. q.d. Mensch bedrieg u niet, denk niet dat gij daarom heilig en regtvaardig zijt om dat gij Gods woord veel leest, en hoord uitleggen, dat gij daar veel uit van buiten weet; ô neen! dit zal u weinig baten tot de regtvaardigheid, want niet de hoorders, maar de doenders van de Wet zullen voor Gode geregtvaardigd worden. Doen, doen is 'er nodig, Hoc fac, & vives. Rom. 2-

Jaa zoo verre is 't 'er van daan, dat 't Leezen en weeten van Gods Wet genoeg zou wezen, om 't eeuwig leven te bezitten, dat ook zelfs deze kennis, indien 't maar een bloote kennis, zonder 'er naar te doen, is, tot grooter bezwaarnisse diend, en dat, hoe de kennis grooter is, de bezwaarnis ook des te meerder is. Scienti bonum (ait Jac.) et ô facienti peccatum ē illi. Ac si p similitudinem dicat: (inquit S. Bernus) Sumenti cibum et ô digerenti, pnitiosum ē ei. Cibus siquidem indigestus, et qui bonam ô hbt decoctionem, malos generat humores, et corrumpit corpus, et ô nutrit. Ita et multa scia ingesta stomacho aa, Jac. 4-17.

"quo ē memoria, si decocta igne caritatis ō fuerit, et si
"p quosdam astus aā, mores scilicet atq. actus, transfusa
"atq. digesta, quatenus ipsa de bonis quae noverit, vita at-
"testante et moribus bona efficiatur: nonne illa scientia re-
"putabitur in peccatum, tanquam cibus conversus in pravos
"noxiosq. humores? an ō malus humor peccatum? an ō
"mali humores pravi mores? an ō inflationes, et tortio-
"nes in conscientia sustinebit qui hujusmodi ē, sciens vide-
"licet bonum, et ō faciens? #(Serm. 36. N. 4. in Cant.)

An non responsum mortis et damnationis toties in se metipso habebit, quoties in mentem venerit sermo, quem dixit Deus: quia servus &c

Luc. 12-47. ~~Ita et Ecc~~ Servus qui cognovit voluntatem Dni sui, et
ō praeparavit, et ō fecit sdm voluntatem ejus, vapula-
bit multis: qui a ō cognovit, et fecit digna plagis
vapulabit paucis.

Conclusio Wel aan dan A. A. Laat en wij ~~ons~~ deze 2 Lesjes
die Jesus ons hier geeft, wel onthouden, en ook in 't
werk stellen. Repere &c ———

Ook nog tot ons allen zegt Godt door den mond
van zijnen Zoone, den waarachtigen Josue, i.e. Jesus,
het gene hij eertijds door Josue zijnen dienaer, en Leids-
man des volks Israëls, tot 't zelfde volk zeide:

Josue. 1-8 Laat het boek dezer wet van uwen mond niet gaan
maar gij zult daar op denken, bij dagen en bij nacht
opdat gij onderhouden, en doen moogt alle de dingen
die daar in geschreven staan.

Laat ons wij Jesus, den beloofden Leeraer des N. T.
bidden dat hij ons leere op de wijze als hem eigen is,
naam dat hij ons doe volbrengen 't gene in de Wet
geschreven staat.

In dien einde zullen wij al menigmaal met een David zeg-
gen: Heere, geef mij verstand dat ik uwe geboden leere

Ps. 118-73 dat ik uwe wet doorzoeke, en dat ik ze onder-
v. 34. houde van ganscher herte.

Zoo zal 't wezen dat wij des Heeren Wet of Wil
niet alleen zullen weten maar ook doen hier op aarde
en naamals in den hemel in alle eeuwigheid. Amen.

In Lege quid scriptum est &c.
Luc. 10. v. 26.

Dom. XII. Pentecostes 1741. 52. 63. 64

1763. Exordium anni 41.

Dit antwoord van den Heere Chs aan den Wetgeleerden hebben wij voorgaande jaar met U. A. overwogen en aan ons toegepast. dan gingen wij over tot 't beantwoorden der uitvlugtjes die men bijbrengt om zig van't leezen van Gods Wet te verschoonen, en hebben alleen d'eerste afgedaan: Ik kan niet leezen; en uit de hh. Vaders, en v. B. der hh. hebben wij aangetoond dat, kan men de Wet niet leezen, men niet verschoond is van ze te moeten hooren leezen.

De meining is als nu op den zelven voet voord te gaan en eenige andere uitvlugtjes te beantwoorden Attendite — Propositio

Wanneer men overgaat van die niet kunnen leezen tot die kunnen leezen, en hen aanmaand tot hunnen pligt van naa de Wet te gaan. en daar te leezen 't gene zij moeten weeten om 't euwig leven te bezitten, 2. veelen verschoonen 3. zig met te zeggen: Ik heb geenen Bijbel, hoe zal ik dien dan leezen?

℟

2°. Ik heb geen tijd

℟

3°. 't is niet noodzaakelijk

℟

1764. Om deze reeden hebben wij U. A. de twe voorige jaaren met dit verzenden van den Heere Jesus naa de Wet onderhouden, en opgelost verscheide verschooningjes, die men al voorwend, om zig van't leezen van de Wet t'ontschuldigen, als bij v. B. 1. Ik kan niet leezen, 2. ik heb geenen Bijbel, 3. ik heb geenen tijd, en ten laatsten: 't is niet noodzaaklijk

De meining is als nu nog eens op dien voet voord te gaan en d'overige uitvlugtjes te beantwoorden. Attendite — Propositio

Behalven de reeds aangehaalde, en beantwoorde uitvlugtjes om zig van't leezen van de Wet of h: Schrifture t'ontschuldigen is al niets gemeender dan dat men zegd: de Schrift is een diepe afgrond, en al te duister, wij verstaan ze niet, wat zullen wij ze dan leezen?

In Lege quid scriptum est? quomodo legis? Luc. 10. v. 26.

Dominica 12 Post Pent: 1740. 51. 62.

Meermaels vinden wi in d'historie van 't h. Ev. dat de Schriftgeleerden, en Phariseën den Zaligm eenige vraegen voorstelden, om hem, was 't mogelijk, in zijne woorden te vangen. A. A.

Zoo vinden we dat Matt. 19-3 zegd dat de Phariseën bij Jesus quamen, om hem te bepraeven, en vraegden: is 't ook een man geoorloft zijne vrouwe te verlaeten, om wat oorzaek het ook mogt wezen?

Zoo quamen zij bij hem en vraegden: is 't geoorloft den Keizer schattingen te geven, of niet? Matt. 22-15.

Wederom zoo bragten zij tot hem een vrouwe die in overspel betrapt was, en vraegden wat hem dagt dat men met haer doen zoude. Joh. 8-3.

Ja om niet eens wijder te loopen sie in hod. Ev. Iurisperitus tentans eum et dicens: Magister, &c. Asq in eo quod tentans valde reprehensibilis erat. Attamen etia laudandus quod ostenderet cupiditatem sciendi q facto opus est ut vitam æternam possideret.

Huic Legisperiti desiderio et quæstioni satisfa Dns respondens: In Lege quid scriptum ē quoo leg q.d. Falleris, amice mi, si quid aliud à me aud desideres, qm qd in Lege scriptum ē, quare si quid facto opus sit, scire velis, expende legem: in Lege quid scriptum ē? quoo legis?

Eadem hæc Xti Dni responsio et nobis oibs valet, qui scire volumus, aut certe desiderare deberemus, quid facto opus ut vitam æternam possideamus.

Unde ō abs re fuerit hanc eandem Xti Dni responsionem, ut nobis datam, mutuæ instructionis ergo latius expendere, vos interim **Attendite**

Propositio

vide den Brief van Hr Lennaw aen de Hr Barti Priester tot Wijk op Zee.

alia occasione alia excusationes tractanda vide ibid. Item Kortbegryp tegen Pierman.

NB 1762. Ben ik in d'eerste uitvlugt ik kan niet leezen blijven steeken. Ergo 1763 de 3 volgende uitvlugten, en 1764. de 2 laatste.

Onnoodig zou 't wezen, met veele woorden te willen om haelen wat 'er door de Wet verstaen moet worden ~~~~ waartoe de Heere Xus den Wetgeleerden van 't Ev. zond, als hij hem zeide: In Lege quid, Scriptum e. Iedereen weet buiten twijffel wel dat de Wet hier anders niet wil zeggen dan Gods h. geschreven woordt, de h. Scrifture.

Nu tot deze Wet zond Xus den Wetgeleerden, dat hij die na zien, en Leezen zoude, om te weten wat dat hij moest doen, om 't eeuwig leven te bezitten.

Ja opdat niemand zoude denken, als of 't alleen de Wetgeleerden waeren, die van Xus dus tot 't Leezen van godts Wet gezonden wierden, Wij vinden ook Jois 5-39 dat Xus tot het gros, en gemeene volk der Jooden zeide

Jois. 5-39. Gij ondersoeckt de Schrifture, omdat gij daerin het eeuwig leven meind te hebben, en die zijn 't, die getuijgenisse van mij geven.

En vervolgens indien wij de woorden van Xus ~~tot~~ den Wetgeleerden, aen ons ook toe willen passen, zoo mogen wij ook met reden zeggen, dat hij ons allen, zoo wetgeleerden, ik zeg, zoo geestelijken, als Leeken, zend tot het Leezen der h. Schrifture, om daer te Leeren, wat ~~dan~~ wij moeten doen om 't eeuwig leven te bezitten.

Dit komt over een met 't geen eertijds Moijses van godts Deut. 33-11. wegen, tot de Kinderen van Levi zeide. Gij zult (zeide Moijses) de woorden der Wet leezen voor gansch Israel terwijl zij het aenhooren: zijn de Al het Volk bij een vergadert, zoo de Mannen als de Vrouwen, de Kinderen en de Vreemdelingen.

Hier ~~over~~ word zeer hoog van den h. Geest geroemd de 2. Esd. 8-2. h. Schrift geleerde Esdras die dagelijks de geheele gemeente Mannen en Vrouwen, en alle die het verstaen konden, bij een verzaemelde, en aen hen allen van 's morgens af tot aen den middag toe het boek der Wet voorlas.

3° Zelf ~~de~~ Leeraerde ons ook overal, en zeer duidelijk d' apostel Paulus in zijne brieven, die voor het meerendeel niet geschreven en toegezonden zijn aen de Harders, Priesters of diakens der Kerke alleen, maer aen geheele gemeentens der Gelovigen. Zoo schrijft

Rom. 1-7 hij aen de Romijnen: Aen alle de Gelovigen van Rome

1. Cor. 1-2. Aen de Corinthianen: Aen geheel de gemeente van Korinten, en aen allen die in alle plaetzen, den naem van J. C. aenroepen

en, tot die van Ephésen schrijft hij: aen alle de gelóvigen Eph. 1-1.
in C. 9. die te Ephésen zijn. Met een woord hij stuurd
zijne brieven aen alle de gelóvigen, die in geheel Achaijen
zijn, van geheel Galatien, van de stadt Philippen, Kol=
lossen, Thessalonika, en aen alle de Hebreën. Ja, tot Col. 4-16
die van Collossen zegt hij uitdrukkelijk: als deze brief
bij u zal gelezen zijn, zoo maekt dat hij ook in de Gemeente
van Laodikia gelezen word, en dat gij ook den brief der
Laodiekers leest. En, tot die van Thess. zegt hij: Ik besweer
u bij den Heere, dat deze brief voor alle de heilige broe= 1. Thess. 5-27.
deren gelezen worden. Quid, oibs his, testimoniis clarius? &c

Met deze bewijzen der h. Schriftuere kómen ook overeen
d'eenpaerige getuijgenissen der hh. Vaders. Ja hiervan
mag men zeggen, dat er bijna gene stukken zijn, die op den zede=
regt zien, ~~die~~ zoo eenpaerig, zoo volmondig, en onbepaeld
door hh. Leeraers van alle eeuwen, zijn voorgesteld,
dan wel dit, naem. dat ijder een tot het Lezen der waervan we egter in
Wet of h. Schriftuere gezonden word. Om U. A. met 't gevolg eenige
alle die bezondere getuijgenissen niet op te houden, hoord zullen moeten
hiernaer alleen, wat de deftige en geleerde Historie- bijbrengen.
schrijver de Hr Fleurij van d'eerste Xtenen getuijgt. Zeden der Christ.
„de Xtenen onderzogten de wetten Gods ieder in 't bezon= 2. deel. Cap. 6.
„der, en zij overleiden ze dag en nagt. 't geen zij hadden
„hooren voorlezen in de Kerke, dat lazen zij na binnens
„huis... de huisvaders droegen zorg om dusdaenige na=
„lezingen in 't bezonder voor hunne huisgenoten te doen...
„Men vond in die gelukkige tijden zeer veele Xtenen,
„zelfs ook onder d'ongeleerden, die de h. Schriftuer met
„zulk een onvermoeiden ijver lazen, dat zij de zelve van
„buiten wisten &c" Zie daer een korte en bondige getuijgenis van de gan=
sche oudheid op dit stuk.

Voegen we hier nu nog bij of de voordelen die ten uit 't
Lezen van Gods wet ~~spruijten~~ volgen, of de onheilen die ten uit
deszelfs verzuim spruijten, nog meer zullen we overtuijgd
zijn van den pligt van Gods woord te Lezen.

Hoord wat de h. Basilius van de voordelen zegt: 't is Saeculo. 4.
„het beste middel (ait) om de waerheid te leeren, en zijne
„verbintenissen te kennen. Men vindt daerin de regels die
„men moet beleven; en 't gedrag der heiligen, dat daerin
„beschreven staet, dient ons tot fakkels om ons den weg te
„toonen, die ons tot God leid. Epist. 6. olias 3.

S. Chrys. „Het Lezen der h. Schriftuere is een kragtig Saeculo. 4.

„bolwerk tegen de zonde .... 't is niet mógelijk, neen! ik ver-
„zeker het u, 't is niet mógelijk, dat een mensch, die ge-
„düerig de schrifture leest, niet veel vrugt daer uit
„trekke. Hom. 3. de Lazaro. Tom. 5.

Saeculo. 4. S. Ambr.s Laet ons nooit het lêzen van gods woordt
„verzuimen, uit 't w. ons d'oorsprong van alle deugden
„voortkomt„. In Ps. 38.

En om meer andere dierglijke spreuken van 't lêzen
van gods wet maer verbij te gaen, 't geen paulus ons hier van
2. Tim. 3-16. heeft gezeid moest alleen genoegzaem wêzen: alle schrif-
tûere van godt ingegêven, is nut en dienstig om te leeren, om
te wederleggen, om te bestraffen, om te onderwijzen in de regt-
vaerdigheid, opdat de godtvrugtige mensch volmaekt zij, toe-
gerust tot alle goede werken. Zoodat men wel zou mogen
zeggen, dat uit 't lêzen van gods wet alle goed te verhopen is.

Saeculo. 4. Dog zoo voordeelig als dit is, zoo schaedelijk is 't in te-
„gendeel dit lêzen te verzuimen. „D'onkunde der schrif-
„tûere (ait S. Hier.s) is d'onkunde van Xus. Praef. Ep. ad Rom.

S. Chrijs.s D'onkunde der schriftûre is d'oorzaek van alle
„quaed: men begeeft zig ten strijde zonder wâpenen, en hoe zal
„men behouden blijven? de gewaepende, en niet de ongewapen-
„den zijn gewoon te winnen. Hom. 9. in Ep. ad Col.

Item: „uit d'onkunde der hh. schriftûeren, zijn oneindi-
„ge quâlen voortgekômen„. Hom. 1. in Ep. ad Rom.

Et alibi iterum ait, dat 'er zoo wijnig geloof is, om dat 'er
„zoo wijnig werk van de schriftûer gemaekt word„. Hom 8
„in Ep. ad Hebr.

Saeculo. 13. Ja om hier maer van af te stappen, hoord voor 't laetste
„wat Greg.s IX. een paus van Rômen, ook zelf zegt: dewijl
„volgens de getuijgenis der waerheid, d'onkunde der schrif-
„tûeren, d'aenleiding is der dwâlingen, zoo is 't aen allen
„nut die te lêzen„. Concil. Tom XI. pag. 325. P. Labbe.

En vervolgens ook tot ons allen 't zij geestelijken,
't zij wereldzen, wie wij mógen wêzen, tot ons allen is 't
dat Xus nu nog zegt 't geen hij van daag tot den wetgeleer-
den zeide In lege quid &c?

Wel is waer ik weet dat niet een, maer veelen zijn
d'uitvlugtjes die men op dit stuk gewoon is voor te wenden
^ te verschônen om zig ^ van de pligt van na gods wet te gaen, en daer
te lêzen 't geene wij moeten weeten om 't eeuwig lêven te
bezitten

gezitten. Maer dit is geen nieuw, al van ouds hebben de oudvaders die uitvlugtjes gewaer geworden, en hebben ons ook geleerd hoe de zelven moeten beantwoord worden.

1ste Uitvlugt
Ik kan niet lezen

1mo. Men beroept zig eerst hierop, dat men niet kan lezen, en dat diensvolgens d'onkunde in de h. Schrift verschoonlijk is.

Sæculo 2.
S. Clem. Alex
Pædag. chr. Lib.
3. Cap. X.

Maer hoord wat antwoordt de hh. Vaders hierop al gegêven hebben. "Gij zult mij zeggen (Clem. Alex.) ik heb geen lezen geleerd. Kunt gij niet lezen? gij kunt althans wel hooren lezen. q.d...

Sæculo 5.
S. Cæsarius
Arelat. serm.
303. in append.
S. Aug. tom. 5.
item serm. 96.

S. Cæsarius Arelatensis: Dat niemand onder u meer zegge, "ik kan niet lezen, en daerom zal 't de Heer mij tot geen zonde "rekenen, zoo ik eenige zijner gebóden niet nauwkeuriglijk "genoeg onderhoude. Deze verschooning, mijne lieve broeders, "is ijdel, en onnut, mits die niet lezen kan, althans, "zoo hij wil, hooren kan de lezinge der godlijke boeken... "Wij zien kooplúiden die niet kunnen lezen, daer toe per-"soonen húuren, die 't voor hen doen; en zoo is 't dat zij "niet tegenstaende deze hunne onwetenheid, egter groote "winsten doen, door hun vernuft, en den hulp van hunne "schrijvers. Bijaldien nu die niet lezen kunnen, zoo te "werk gaen, om tijdelijke goederen te bekomen, waerom "dan tragt gij, die niet lezen kunt, ook niet d'een of "d'ander (zelfs voor geld en belooning) te krijgen, die "u de hh. Schriftueren voorleest, opdat gij door dit "middel d'eeuwige goederen moogt bekomen?"

Sæculo 4.

Wilt gij eenige voorbeelden hebben uit de oudheid van zommigen, die niet konden lezen, en egter uit 't gehoor de h. Schriftuir zeer wel, ja zelfs van buiten wisten? Hoord wat de h. Aug.s van den h. Antonius getuijgt. "de h. Antonius "een Egiptische monnik (zegt Aug.s) die een h. en volmaekt "man was, heeft de gehele h. Schrift (zoo als men gelooft) "van buiten geleerd, met ze te hooren lezen, zonder dat "hij de letteren kende &c." In Prol. Lib. de Doct. Christ.

Sæculo 6.
Lib. 1. Homil. in
Ev. Hom. 15. tom. 1

't is ook zeer aenmerkenswaerdig 't geen de h. Greg.s de Groote in een preekreden des aengaende verhaelt. "Onder de galerij waer langs men na de kerk van den h. Cle-"mens gaet, was een arm man Servulus genaemd, dien veelen "van U. (zeide die h. Paus tot zijne toehoorders) met mij ge-"kend hebben. hij was rijk van verdiensten in zijne armoede, "en door eene langdúurige ziekte was hij beroerd geworden; "zoodat hij van zijn bed niet opstaen konde. Zijne moeder "en zijn broeder hielpen hem, door wiens handen hij ook

,, aen de behoeftigen, gaf het overschot van d' aelmissen, die
,, hij ontfing; mits hij 'er maer van hield 't geen juyst voor hun
,, drien noodig was. Hij konde niet lezen, maer de h. Schrif-
,, tuer gekogt hebbende, dede hij die ~~hem~~ zig gestaedig voorlezen
,, door goede menschen, waer aen hij de herbergsaemheid
,, bewees, zoo verre dat hij, zoo veel hem mogelijk was, de
,, Schriftuer van buiten leerde, al was 't, gelijk ik gezegd heb
,, dat hij niet lezen konde,,

7° is ook dit v. B. van dien bezoerden, tw. de h. Greg. gebruykte om zijne toehoorders tot 't lezen der hh. boeken aen te zetten; tw. ook naderhand, in deze laetste tijden den Paus Clemens XI. zoo waerdig en uitmuntend heeft geagt, dat hij ~~deze~~ historie, in een marmirsteen, gesneden, heeft doen stellen, aen den ingang van zeker gebouw waer langs men na de kerk van den h. Clemens gaet. Maer, elaes! wat verschilt dit van de Bulle Unigenitus, van dien zelfden Paus? Ô! indien Clemens neffens de historie van dezen bezoerden had doen graveren de 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. Stellingen

veroordeeld in ~~va~~ zijne Bulle wat zouden, die afsteken, zoo ze met die stigtige geschiedenisse vergeleken wierden? ja hoe zouden die ook zelfs doen, die geschiedenisse veroordeeld worden

Dog dit zij al genoeg tot antwoorde voor de genen, die om ~~haer~~ zig te verschonen, van den pligt van na gods wet te gaen en daer te leezen 't geen zij moeten weten om 't eeuwig leven te bezitten, bij brengen, dat zij niet kunnen lezen &

2de Uitvlugt. Ik heb geen Bijbel

2do Anderen brengen, bij en zeggen, ik heb geen Bijbel hoe zal ik, dien dan lezen?

,, 1o generatim.

Ach ô ja! 't is waer, en, godt beterd! maer al te waer, die bedroefde tijden beleven wij, dat 'er veelen die ontschuldiging en uitvlugt met waerheid kunnen bijbrengen. zoodat, gelijk

Saeculo. 4

eertijds de h. Chrys, wij nog met veel meer reden al klagende nu in onze dagen mogen zeggen: ,, Men vind in de meeste
,, huizen, dambordan, schaakborden, dobbelsteenen, kaerten
,, maer zeer zelden boeken van de h. Schriftuer. hom. 33. in c. 4

Maer, 2° hoort hoe die h. Leeraer nader wederlegd de genen, die, zig bij gebrek van de hh. boeken, zig van ~~hun~~ lezen, willen verschonen. ,, Daer zijn luyaerds (zegt) die zeggen, dat zij
,, bij gebrek van boeken, niet kunnen de Schriftuer lezen.
,, Men ziet genoeg (antwoord die Leeraer hierop) dat het
,, belagchelijk zou zijn, bijaldien de rijken deze reden bijbragten, (want wil die vader zeggen hebben de rijken geenen
,, Bijbel, zij hebben 't geld, dat z' hem dan ook koopen)
,, Het zou dan belagchelijk zijn bijaldien, de rijken deze reden

„rêden bijbragten; maer mits ik zie dat veele armen zig
„daer van bedienen, zoû ik hen geern vrâgen, of hunne
„armoede hun belet al 't gereedschap van hun ambagt
„te hebben? Hoe komt het dan, dat zij zoo bezorgt zijn,
„hoewel zij arm zijn, dat hun niets ontbreke van 't gene
„zij tot hun handwerk noodig hebben, en dat zij hunne
„armoede maer inbrengen, als 't aenkomt op 't koopen van
„boeken, die hen voor de zaligheid van hunne ziele voor=
„deelig zouden zijn? Hom. 10. in Joan. tom. 8. pag. 72

Nû 't gene de h. Chrijs te zijner tijden aldus zeide, zou=
den wij nog met meer rêden mogen zeggen aen de genen,
die zig, om dat zij geen een Bijbel hebben, van deszelfs lezen
verschoonen. Want zijn 1° rijken, die zig zoo zouden willen
verschoonen // hoe belagchelijk is dit ~~niet~~? Maar ook daer in boven, // wij zeggen niet alleen met den h. Chrijsostomus:
~~[illegible]~~ wat verschoning
zullen zij ten jongsten dâge bijbrengen, dat zij voor eene
zeer geringe prijs dat boek kunnende koopen, ondertussen,
hun geld zoo rijkelyk besteed hebben voor 't wereldse, de zwier, pragt, of wellusten,
of zoo gierig bewaerd hebben dat'er geen stuijvertje mogt
overschieten, om dat boek te koopen, waerna zij ten jongsten
dâge zullen geoordeeld worden? volgens deze spreuk van
Jus: Het woord dat ik gesproken heb zal hem oordelen Joes. 12-48
in den laesten dag. // Zijn 2° armen, of geringe luiden, // En vervolgens verdoemlijk is't dat rijken zig van 't lezen der Schriftûure zouden verschoonen onder voorwendzel dat zij 'er geen hebben.
die zig zoo willen verschoonen? ~~kunnen~~ zou men, die ook kunnen
vrâgen: wie is'er onder U, die niet bezorgd is om voor vrouw
en kinderen, (ik wil nû niet zeggen, om het noodig tuijg voor
uw handwerk te hebben,) maer zelfs om een hoop nodeloos
Sieraed, als strikjes, en krulletjes, zilvere beugeltas?
goude ringetjes aen de handen of ooren, kraelen of goude
kettingjes aen de hals, en ander onnoodig huisraed in
de huijzen te hebben? en ondertussen, wat brengt men ~~in~~
al in als het op 't koopen van eenen Bijbel of N. T. aenkomt? Ô!
Hoe beschaemde 't V. B. van den armen Servulus, 't welk wij zoo
even uit den h. Greg. bijbragten, alle de deze ~~niet~~ te beschaemen
en aen te zetten, dat, kogt hij van zyne aelmissen, eenen Bijbel,
deelde hij daer van nog mede aen, een ander, die hem uit deze
Bijbel voor zoû lezen, zij naer zijn V. B. hun best zouden moeten
doen, om ook een Bybel te bekômen?

En vervolgens op dat noit of oit iemand zulk eene schan-
delijke verschoning: ik heb geen Bijbel, hoe kan ik dan lêzen?
~~nie~~ meer bij ~~en~~ brenge, dat hij dan wel onthouden deze
les van den h. Chrijs.: „Alle wereldsche menschen (NB)

hom. 9. in Ep. ad Col. tom. 9. pag. 224.

"ik bid u, luistert na mij, zoo gij gene andere boeken wilt
"hebben, maakt althans dat gij den Bijbel hebt, of
"zoekt ten minsten te krijgen, het N. Testament." Ik
voeg'er bij: die geen N. T. hebben, dat zij maar spreeken, ik zal 't hun geeven.

3de Uitvlugt? Wij hebben geen tijdt.

3tio Maer, elaas! de droevige ondervinge leerdt ons
dat 'er niet allen nödig hebben aengezet te worden ~~noodig~~ veelen ~~aengemaend~~ ~~te worden~~, om eenen
Bijbel, 't beste huysraedt in hun ~~hun~~ huys, te koopen, maer
daer en boven, ook veelen die al den Bijbel hebben, hebben
nog noodig aengezet te worden om daer in te Lezen; "Die
"de Schriftuer hebben (zeide Chrys., en wij mogen 't met hem
"ook wel zeggen) hebben ze als of zij ze niet ~~ze~~ hadden, omdat
"ze altijdt in de kas gesloten ~~zijn~~ is... d. Schriftuer is ons gegeven,
"niet op dat men die boeken zoude hebben, maer op dat men
"die in 't hert zoude drukken."

Dog ik hoor'er, (zoo mij dunkt) eenigen van het Lezen der
h. Schrift zig ontschuldigen, met te zeggen: dat zij ieran
dérste doen hebben, dat hun ambagt, huiswerk, bezigheden
hun geen tijdt overlaten, om ~~dat~~ te Lezen.

R. Hoord A. A. wat ~~dat~~ de h. Chrys. aen de dusdanige
"een antwoordt geeft. "Dat niemand (zegt die Leeraer) mij bij
"brenge deze zoo koude en doemwaerdige verschoningen: Ik
"ben met tijdelyke dingen bezig, mijn beroep is in 't hof; Ik
"moet mijn ambagt waernemen; Ik heb een vrouw, breng
"kinderen op, en draeg zorg voor mijn huishouden; Ik ben
"een wereldsch persoon, het past mij niet de schriftuer te
"Lezen, maer hen die de wereld verlaeten hebben, die in de
"wildernissen woonen. (En dan gaet die Leeraer voort, en antwoordt
op deze verschoningen, en zegt:) Wat zegt gij, o mensch!
"is het doorLezen van de h. Schriftuere geen werk voor u
"omdat gij ontelbaere andere bezigheden hebt? ja gij moet
"het meer doen dan d'anderen; want zij hebben der Schriftuere
"zoo noodig niet dan ~~als~~ gij, die door de baeren der weereldsche
"bezigheden geslingerd word. Om dat gij gedurig staet
"in het gevegt, hebt gij veel meer de kragt om tegen te staen
"van nooden. Van alle kanten vliegen de pijlen op u; dat
"om, moet gij gestaedig wapenen uit de h. Schriftuere
"haelen, om u te verdeedigen." Hom. 3. de Laz. tom 5. pag.
pag. 55. Vide item Hom. 10. in cap. 5. Jois. tom 8. pag.

Voeg hier bij 't zeggen van Chrys. 't geen de h. Caesarius
Bisschop van Arles op de gemelde uitvlugt antwoordt.
"Laet ons (zegt hij) besnoeien d'onnutte spreukjes, de schampere
"spotredenen, de vrugtelooze en losse praet, en wij
"zullen gewaer worden, dat er ons tijds genoeg zal overschieten,
"om Godts woordt te Lezen." Append. S. Aug. tom
pag. 508. et 509. Vide item Ibid. Serm. 343. pag. 25.
Verre zij dan van ons die koude en doemwaerdige verschoninge.

Conclusio: Wel aen dan! A. A. verre zij van ons, dat wij ons temet deze of andere
diergelijke uitvlugtjes meer, (waer van op eene andere gelegentheid) zouden zoeken te ver-
schoonen van Godts Woordt te Lezen. O! kunnen wij niet Lezen, wij zouden ten minsten de
gelegentheden kunnen zoeken, en waernemen om te hooren Lezen. Hebben wij geen Bij-
bel, o! wie zou'er niet omtrent de 32 gl. allengsjes kunnen spaeren en verzaemelen om
'er een te koopen, en hebben. 't een Bijbel 't is niet genoeg, maer wij moeten'er ook in Lezen
En bijaldien wij de Les van den h. Caesarius maer volgden, en onze onnutte spreukjes
besnoeiden... tijds genoeg zouden we vinden om iet te Lezen. Et quis hujus fructus? Een

In Lege qd scriptum est, quomodo legis? Luc. 10. v. 26.

Dominica 12 à Pentecoste 1741

Hoe zeer de schriftgeleerden, & phariseën op den Heere Jesus gebeeten waeren, egter zagen z'hem aen voor een man, van groot verstand, en die door zijn preeken en leeren, deed blijken, dat hij in de Wet des Heeren ervaeren was. A. A.

Hier uit quam 't voort dat zij hem meermaelen den eertytel van Meester gaven, dat zij hem verscheide vraegen voorstelden, sommigen om waerlijk onderregt te weezen, anderen ook om hem te bedriegen, en te zien of zij uit zijn antwoord iets konden hooren om hem bij d'overigheid aen te klaegen, of bij 't volk verdagt te maeken.

Een v. b. der genen die Jesus Meester noemden, en hem ondervraegden om waerlijk onderregt te weezen, zien w'in den rijken jongeling van 't Ev., die tot hem quam   Matt. 19-16
en zeide: Goede Meester, wat goed zal ik doen, om het eeuwig leven te hebben? Diergelijk v. b. hebben w'ook   Joa. 3-2
in Nikodemus, die 's nagts tot Jesus quam, en hem zeide: Meester, wij weeten dat gij een Leeraer zijt van Godt gekomen &

Integendeel een v. b. der genen die Jesus al streelender wijze maer Meester noemden, die zulks deeden om hem maer te agterhaelen, vinden wij Matt. 12. Toen,   Matt. 12-38
zegt d'Ev., spraken hem eenige schriftgeleerden en phariseën aen, zeggende: Meester wij wilden wel een teeken van u zien. Wederom: Toen gingen de pha-   C. 22-15
riseën heenen, en hielden te zaemen raedt, hoe zij Jesus in zijne woorden zouden vatten. En zij zonden hunne leerlingen met de Herodianen, tot hem zeggende: Meester, wij weeten dat gij opregt zijt... zeg ons dan, wat dunkt u, is 't geoorlooft den keizer schattinge te geven of niet?

Ja om hier eens verder om te haelen, sic in hod: Ev: ait:

Surrexit Legisperitus tentans eum et dicens: Magister
Huic quæsito respondet Dns: In Lege quid scrip-
tum e, quo legis?
Hoc Xti Dni responsum anno præterito et nobis
applicavimus, et ostendimus necessitatem Legem Du
dico divinas Scripturas Legendi et servandi, deinde
aliquas objectiones diluimus, als B. v. dat sommi-
gen tot verschoninge zeggen: Ik kan niet lêzen; dat
andere zeggen: Ik heb geen Bijbel; dat andere ze-
ggen: Ik heb daer geen tijd toe.

Propositio

Onze meining is als nu op dieszelfde voet voort te gaen, en eenige andere uitvlugtjes, die men bijbrengt te beantwoorden, om zig van t lêzen van godo Wet te verschoonen.

Attendite.

Behalven de 3 reeds gem. verschoningjes, van voorgaende jaer, zoo zou men er nog al verschei-de kunnen bijbrengen, dog de voornaemste daer van zijn deze 3. 1mo Het lêzen der h. Schriftuur is niet noodzakelijk. 2do De Schrift is duister, wij verstaen ze niet. 3tio Ik ben maer een slegt gemeen am-bagtsman, een boer, en een weet niet. En vervolgens de Schrift te lêzen dat rackt mij niet. Eider van deze 3 verschooningjes zullen wij nu beantwoorden.

En wel 1mo niet is er gemeender dan dat men zegt: Wat rackt ons de Schrift? z'is niet noodzakelijk; wij kunnen zonder dat wel in den hemel komen; wij weten genoeg, als wij er maer naer doen; wij kunnen met een Thi. à Kempis, of een ander godvrugtig boeckje wel goed mâken. ♯

♯ Wat aangaet Th. à Kem. of an-dere dito boeckjes, prijsbaar zijn de zelve voor zoo veel ze steunen op de Schrifture, en daar uit getrokken zijn; dienstig zijn ze om d'eerste gronden te leggen, en den weg verder te banen; dog zij sluiten de Schrifture niet buiten; en hier mee staat za-men dat men ook tot de Wet moet gaen en lêzen wat er ingeschreven staat.

Wat deze verschooning aenbelangt ✗, hoord wat de hh. Vaders voor ons daerop al geantwoord hebben.

✗ de Schrift te lê-zen is niet noot-zakelijk,

Lib. d: documen. Salut. Cap. 33. pag. 200.

„ T'is een schande voor de Leeken te zeggen: (air Pau-
„ linus) Wat rackt t mij, in de Schrift t zij met ze te
„ lêzen, of te hooren lêzen, onderwêzen te worden.„

Nog nadrukkelijker antwoordt de h. Chrijsostomus

Hom. 2. in Matt. pag. 22.

„ t is erger (zegt die Vâder) niet te gelôven, dat men de
„ Schrift van noden heeft, en ze als overtollig aen te zien
„ dan ze in t geheel niet te lêzen. De duivel alleen is bequaem

"bequaem zulke gedagten in te geven... Integendeel
"'t Woord Gods niet hooren, is de ziele de honger, en de dood,
"van 't. Ik zal een honger op d' aerde zenden (zegt de Heer
"Amos. 8-11.) niet een en honger naa brood, nog dorst naa
"water, maer den honger en dorst naa 't Woord des Heeren.
"Zijt gij dan niet wel ellendig, van goedwilligh op den
"hals te halen de straff, daer godt mee dreigd den genen,
"daer hij tegen vergramd is, en aen uwe ziele een wreeden
"honger te doen lijden" met te denken, en u zoo te gedraa
gen, als of 't brood van gods woord u niet noodig was?

D' andere Vaders vergelijken de Schrift bij de lighaamlijke spijs, en durven zeggen, dat gelijk de spijs nootzaakelijk is tot onderhoud van 't ligchaem, zoo ook de schrift noodzakelijk is voor de ziele.

D: h. Hiero drukt dit zeer kragtig uit, en zegt: "Gelijk het ligchaem niet leven kan bijaldien het geen "voedzel neemt, zoo is ook de ziel in gevaer van sterven, "indien zij het geestelijk voedzel, 't gene haer eigen en "dienstig is, niet gebruijkt; daer is niets zekerder dan "die waerheid, en ik bevestig ze hier om te voorkomen "'t gene zommige durven zeggen: ik heb de schrift "geenzins noodig, 't is mij genoeg de vreeze Gods te "hebben. Derhalven ik verklaer het wederom, gelijk "ons ligchaem een voedzel heeft, 't gene het eigen is, "en zonder 't welk het ligchaem het niet stellen kan, zoo heeft onze "ziel ook een voedzel, dat haer past, en dit voedzel "zijn de hh. Schriften". In h3. 327. tom. 2. pag. 535.

D: h. Cesarius spreekt bijna op de zelve wijze "Houd het voorzeker, mijne lieve broeders, dat gelijk "ons vleesch is, als het maer eens op verscheide dagen "gespijst word, zoo is ook onze ziel, als ze zig niet "dikwils spijst met het woord Gods: want gelijk de hon"ger het ligchaem verdord, en verdroogt, alzoo word de "ziel, die verzuimt zig te versterken door het voedzel "van Gods woord, zwak en dor, en zij is niet bequaem "tot eenig goed". Verders maend die h. Leeraer zijn volk aen, dat zij daerom zig dagelijks naer de ziel met dat hemels voedzel zouden versterken, gelijk zij dagelijks hunne ligchaemen met tijdelijk voedzel voeden en onderhouden. Serm. 45. qui e 353 in append. tom. 5. S. Aug. pag. 250

"Overweegd dan (inquit) of het billijk is dat ons lighaem
"het géne maer van aerde gemackt is, zom tijds, tweemael
"op een dag gespijsd word, en dat onze ziel, die 't beeld gods
"is, nu en dan verscheide dagen van het woord des levens
"beroofd geweest zijnde, nog nauwlijks daer door gespijsd
"word".

Hoord ook wat een oud schrijver in de werken van Athanasius zegd. "Men moet beteugelen, (inqt) de stoutigheid "van eenigen, die voorgeven dat het overtollig en ondienstig "is, de hh. Schriftueren te bespreken.... D: h. Schrift is een "voedzel van de ziele; houd dan op, O mensch! van den "inwendigen mensch van honger te doen sterven, en op de "aerde te brengen eenen honger, niet van brood en water, "maer van 't woord gods".

Athan. Nov. Edit. tom. 3. p. 563.

En vervolgens eidel is 't dat men zegd: wat raeckt ons de Schrift, z'is niet noodzakelijk; want de Schrift ten uitersten noodzakelijk is; want zullen w' in den hemel komen en 't eeuwig leven bezitten, wij moeten weten wat 'er in de wet geschreven staet, tot ons allen zegd Jesus: In lege

1764.

1o de Schrift is een diepe afgrond, en duister om te verstaan. Ergo &

2do Wat nu de twede verschoning aenbelangt, naemelijk de duisternisse der h. Schriftuere, die zig daermede zoeken te behelpen, die zeggen: D: Schrift is duister, wij verstaen ze niet, z'is een diepe put, z'is een afgrond daer 'er veelen in verdrinken, diensvolgens is het zelf gevaerlijk die te lezen. Wat zouden wij de Schrift dan lezen?

't is waer de Schrift is een afgrond 1o voor d'onkundigen

Om hier op zonder verwarringe, net, en in den haest te antwoorden zoo stemmen wij toe dat de Schrift duister ~~is, en~~ een diepe afgrond is. Maer voor wie? O! voor de gênen, die 'er onkundig in zijn. "De Schriftuer (ait Chrys.) "is een sterke vesting tegen de zonden. En in tegendeel "d'onkunde der Schriftuere is een groote afgrond en "onpeilbaere diepte".

hom. 3. de Laz.

2o voor die ze niet willen kennen, of kennende versmaeden.

Lib. Mor. in Job 35. cap. 8.

2. Daerenboven wij stemmen ook toe dat de Schrift gevaerlijk is. Maer ook voor wie? O! voor de genen die "ze niet ~~en~~ lezen. De hh. Boeken (zegd de groote Paus "Greg.) dienen ter eeuwige verdoemenisse, voor de genen, die "ze niet ~~en~~ willen kennen, of die ze kennende versmaeden

Op de zelve wijze spreekt de h. Caesarius van Arles hom. 44. quae 340. append. tom. 5. Aug. pag. 249
,,Indien wij geene zorge hebben, om de hh. Schriftueren te
,,leezen, of die ze voorlezen t'aenhooren, deze hh. boeken
,,van gode geschikt om de wonden van onze zielen te geneezen, geven haar dan nieuwe wonden quetzueren. En 't geene ons
,,had kunnen dienen tot geneesmeddel van onze quaalen,
,,zal eens worden d'oorzaek onzer verdoeminge,,

3 Verders een diepe afgrond en zeer gevaerlijk is de schrift voor alle die ze met een verkeerd inzigt lezen, 3° voor die ze kwaalijk leezen
die ze hovaerdig, onleerzaem, of met andere quade gestelteniszen lezen. Alle deze, en dier gelijken, verdrinken in de schrift. Dit stemmen wij toe

4 Dog zoo iemand hier uit zou willen besluiten, dat de Schrift daerom gevaerlijk zou zijn voor allen, om dat er eenige haer misbruijken, de h. Basilius zal hem hier 4° Des besluit men verkeerd, dat zij 't voor allen is. Epist. ad Chilon tom. 2. p. 739
,,op antwoorden. ,, Zoo 't dit gebeurd (zegt die Leeraer) dat
,,er eenigen door het lezen van den Bijbel gevallen zijn,
,,dit is geenzins voortgekomen uit den aerdt van dat
,,godlijk boek, maer uit de quade gestelteniße van die
,,zig tot dien lezinge begeven hebben. Niets is'er be=
,,quamer om ons ligchaem te voeden, en te versterken
,,dan het brood; en egter die 't brood aen een zieken
,,zou geven, zou hem kunnen de dood aendoen. Zoo
,,is 't ook gelegen met de godlijke schrift, zij is van een
,,wonderbaere nut, en voordeel voor een aendagtigen en
,,leerzaemen lezer, naerdien zij van haer zelven niets
,,onzuivers, niets besmettelijks heeft,, 't is waar de Schrift is duister 1° ook voor de Geleerdsten

5 Wat nu de duisterheid der schrift aengaet, wij bekennen zeer geern van de geheele h. Schrift, 't geene de h. 2. Pet. 3-16.
Petrus van de brieven van Paulus zeide, dat er eenige dingen instaen, die zwaer om te verstaen zijn, z'is
diepzinnig en verheven, niet alleen voor de klijne, maar ook de groote verstanden; ook zelfs zijn de grootste te zwak om
alles te verstaen. Wie weet niet hoe de groote Aug.s Ep. 55. C. 23. N. 38
wegens zijn uitmuntend verstand beroemd word? En
egter heeft hij zelfs bekend, dat hij in de h. Schriftuere
meer dingen niet wist, dan hij wist. Zoo dan duisterheid

de Schrift, die Stemmen wij toe.

2° Om reedenen dus van God geschikt

6 Ja dat meer is, wij zeggen, dat 't niet zonder bijzondere rêden is, dat de Schrift duister is. D' duisterheid heeft ook haere nuttigheid; en God heeft volgens Aug. zoo willen sprêken in zijn Woord, „Opdat de rêdelijke verstanden daer door zouden geoeffend worden. Item

In L. 3. 10. N. 8

In L. S. 303. Serm. 3. Num. 38.

opdat (zeit Aug.) de h. Schrift zou geöpend worden aen de génen die kloppen. || Opdat men, (zegt die Våder) geen walg zoude hebben, van 't géne zoo ligt om te verstaen voorkômt; opdat men niet gering zoude agten 't géne gemakkelijk te vatten is; opdat men met meer genoegen zoude vinden, 't géne men met meerder moeite gezogt heeft. En opdat de liefde tot de waerheid, vermeerderen zoude.

ibid. || God heeft zoo willen spreecken

d: Cat. Rud. C. 9.

in Ezech. L. 3. hom. 6. N. 3. & hom. 10. N. 3.

Verders merkt de h. Greg.s aen, dat de h. Schrift weinig geagt zoude worden, indien ijder een die verstond. En dat zij zoo duister is, opdat volgens Gods wonderlijke schikkinge, de Schrift op verscheide wijzen zoude kunnen uitgeleid worden. Zoo dan duister is de Schrift; en dat niet zonder rêdenen, maar om verscheiden.

Epist. 137. N. 3

3°. Egter is z' ook verstaanbaar voor d' eenvoudigsten, door de hh: vaders als Aug.s

7 Edog men moet ook wêten, dat niet alles in de h. Schrift duister is, maer dat God de duistere dingen met klaere en vatbaere woorden vermengt heeft.

Ja de h. Aug.s is van gevoelen, dat niet tegenstaende de verborgentheden van de h. Schrift, egter niet duister voorkômt, al het géne dat men nootzakelijk wêten moet om zalig te worden. d: Pec. Merit. Lib. 2. Cap. 36.

Origines,

D' oude Origines zeit dat de Schrift zelfs aen d' allereenvoudigsten verstaenbaer is. d: Godlijke Wijsheid (inqt) willende voordeelig zijn niet alleen aen de „geleerden... maer aen alle menschen, heeft zig dus „verre vernêderd, dat zij in de h. Schrift verstaenbaer geworden is, ook aen d' allereenvoudigsten. L. 7. cont. Cels.

en den h. Greg.s den Grooten bewêzen.

In Job. L. 20. C. 3.

„D' Schrift (zeit Greg.s) is zoo duister niet, dat men „'er van verVaerd moet zijn: nog ook zoo klaer niet, dat „men ze mag veronagtzamen. Gelijk zij de verstandigen „oeffend met haere verhôlentheden, (zegt die zelve) zoo „zoo verquikt zij doorgaens d' eenvoudigen met haere open„baere lessen. Zij steld voor in 't openbaer, waerdoor kleine „kinderen zelfs gespijsd worden: en zij bewaert ook zaken waer

Epist. ad Leand.

"waer voor d' allergrootste verstanden moeten stilstaen:
"Zij is gelijk een rivier, die op zommige plaetzen zoo
"ondiep is, dat'er een schaep kan doorgaen: en op an-
"dere plaetzen zoo diep, dat'er een olifant in kan
"zwemmen". Zoodan duister is de schrift, maer ook
tegelijk duidelijk, en verstaenbaer op andere plaetzen
voor ijder een.

8 En vervolgens de duisterheid van Gods Woord is voor de Leiken geene rêden om zig t'onthouden van 't zelve te lêzen. — 4°. Ergo geene reeden om zig van haar leezen te verschoonen

Getuijgen op dit stuk is d' Apostel Petrus. Hij keurt zelfs goed den ijver met w de gelôvigen lâzen: ook de duisterste boeken, als zijn de boeken der Prophêten. Wij hebben (zegd hij) het Woord der Prophêten, tw nog meer bevestigd is: op tw gij wel doet, dat gij'er agt op neemt, als op een Fakkel ligtende in een duistere plaetse, tot dat de dag aenkôme, en de morgen star opga in uwe herten. — D' Ap: Petrus prijst zelfs 't leezen der duistere Profeeten. 2. Pet. 1. 19

D: h. Chrijsost. bewijst ook zonneklaer, dat de h. duisterheid van Gods Woord, voor de Leeken geen rêden is om zig t'onthouden van 't zelfde te lêzen. Hoe zal "men (zullen mij zommigen ~~zeggen~~ vraagen, zegd Chrijs.) hoe zal "men uit de h. Schrift mere kunnen trekken hetnut, ent "voordeel, 't gêne m'er ons van belooft, zoo wij 't niet "verstaen? Dog ik antwoord hier op (zegd die Lêraer) "dat het lezen alleen, u veel zal toebrengen tot uwe hei-"ligmâkinge, zelfs wanneer gij'er den zin niet van ver-"staet. — de h: Chrijs: hom. 3. d: Laz. tom. 5. p. 58. zegd, dat 't leezen van 't gêne men niet verstaat tot heiligmâking diend,

"'t is niet môgelijk (zegd die Vâder) dat men zou ge-"lijkelijk onkundig zijn in alles 't gêne men leest. Want "de h. Geest, die de hh. boeken heeft doen schrijven, "heeft zorge gehad, dat ze geschrêven zouden worden "op zoo een wijze, dat de tollenaers, de vissers, de tenten-"mâkers, de harders, en ander plomp en ongeletterd "volk, ja ook zelfs d' eenvoudigste onder hen, dit voor-"wendzel van de duisterheid niet zouden kunnen bij-"brengen; en dat de dingen die m'er leest, zijn de "verstaenbaer voor al de wereld, een ambagtsman, een "knegt, en slegte vrouw, en de grootste weetnieten die — En dat 't niet mooglijk is, dat men'er niets van zoude verstaan.

8

„er gevonden worden, daer zonden, kunnen voordeel
„uittrekken.... Want wie is'er b.v. die in 't W. leerende
„Zálig zijn de zagtmoedigen, zálig zijn de barmher-
„tigen, zálig zijn de zuivere van herten, en andere
„dergelijke dingen, meent noodig te hebben een mees-
ter om ze te verstaen?... // 't is dan een ijdel voorwendzel
„en eene versierde verschooninge, om zijne onagtzaem-
„heid, en luiheid te regtvaerdigen, de duisterheid der
„Schrifture bij te brengen, om zig t'ontslaen van ze
te lezen.

// op de zelve wijse spreken ook alle d'andere Vaders. Om dan ook deze verschooninge, van de duisterheid der Schrifture, met 't gezeiden maer beantwoordt te laeten, zoo sluijten wij 't gezeiden, en zeggen met gem. Vader Chrijsost. 't is dan [struck through]

3tio Brengen anderen nu nog bij, en zeggen zij: ik ben maer een slegt gemeen ambagtsman, een boer, een weetniet, een os in den Bijbel; en vervolgens de Schrift te lezen dat raekt mij niet; 't is bijna onnoodig hier nog op te antwoorden. Deze uitvlugt heeft veel gemeenschap met de voorgaende. en vervolgens ook 't zelfde antwoord zou hier voor kunnen dienen. Dog nadien in de voorgaende verschooninge de duisterheid van gods woord wierd bijgebragt, en in deze de geringheid des Lezers, en de klinheid van 't verstand word voorgegeven als een reden om hen de Schrifture niet te geven, en haerer lezinge niet aen te raeden, zoo is 't dat wij hier ook op, dog kortjes, met eenige Spreuken der hh. Vaders, en voorbeelden zullen antwoorden.

2°. Ik ben maar een slegt man; de Schrift te leezen raakt mij niet. dit gaat niet door, als blijkt

1°. uit den h: Clemens Alexan:

De h. Clemens van Alexandriën zegt dat er eenigen in zijn
„tijd ook deze verontschuldinge bijbragten: Wij zijn niet be-
„quaem tot deze godlijke wetenschap der Schrifture. Dog hij
„antwoorde hierop: Wij zijn dan alle ook niet bequaem, om in
„'t eeuwig leven te komen." Pedag. Christ. L. 3. C. 2.

2°. uit den h: Cesarius,

„Daer zal mij iemand zeggen (zegt de h. Cesarius) ik
„ben een arme boer, die geduurig bezig is met 't land te bou-
„wen, ik kan de Schrifture niet lezen, nog ik verstae ze
„ook niet, als ik ze hoor lezen. eilaes! hoe veel boeren en
„boerinnen zijn'er ~~niet~~ die duivelsche liedjes, en oneerlijke
„minnedeuntjes kunnen zingen? zij kunnen wel vatten en
„leeren 't geene de duivel hen leeraerd, en zij kunnen niet leeren
„nog onthouden 't geene Xtus hen voorhoud." - Zie zoo antwoorden
die Vaders & zoo onnoodig is 't hier een woord bij te doen.

Zoo wij egter op dit stuk ënige voorbeelden, uit d'oudheid wilden aanhälen, een heelen lijst van kinderen, vrouwen, en geringe ambagtsluiden, zoú men kunnen opmäken, die ons alle door hunne V. B. zouden overtuigen, dat de geringheid des persoons, of verstunds geene réden wézen kan, om de Schriftuur niet te lézen. 3.° de voorbeelden der oudheid Uit

214

1. Wie weet niet wat d' Ap. Paulus van Tim., nog maar een kind zijnde, getuigd, naam. dat pij van een kind af de h. Schriftuur geweten heeft? van kindren 2. Tim. 3-15.

De h. Basilius getuigd van zig zelven:, ik ben van mijne geboorte af door Christelijke Ouders opgevoed en ben door hen van mijne kindsheid af in de h. Schrifture onderwézen. Proöm. de jud. Dei init.

De h. Greg. Nyssenus broeder van den gröten Basilius verhaald van zijne Zuster de h. Macrina, dat zij van häre moeder Emmelia, in de kennisse der Schrifture wierd opgebragt, en dat zij 't zelve dëde aan hären jongsten broeder den h. Petrus Bisschop van Sebasten. in vita Macrinæ

De h. Willibrordus Apostel van Ons Land is, volgens dat de historie schrijver Alcuinus verhaald, van kinds been door zijne Ouders besteed in een klooster om aldaar in de h. Schrifture onderwézen te worden.

Ja deze manier van de kinderen, aldus op te quëken moest in d'eerste euwen der kerke wel zeer gemeen zijn dewijl Julianus, aldus ook opgequeckt, apostaat geworden zijnde, aan de Chrenen deze hunne zorgvuldigheid verweet, en zeide dat zij hen maar in ongeleerde boeken onderwézen. Op w verweit de h. Cyrillus Alex: hem antwoordde:, dat men wel met regt de kinderen van jongs af in die h. boeken opbragt, om dat men ondervond, dat zij daar door van hunne eerste jären af zeer godsdienstig wierden. Zozomenus lib. 5. c. 2.

2. Voegen wij nu bij deze V. B. der kinderen, die der vrouwen, geen minderen lijst zal dit uitmäken. Zie hier ënige uit veelen. de h. Hier. getuigd van Fabiola dat zij zeer hongerig zijnde nä 't lézen der godlijke boeken, doorliep de Prophetn, de Ps., en Ev: zij vermoeide haar noit iet te lézen, (zeit Hier.) en zij verdubbelde häre naarstigheid naar mäte dat zij voortgang dëde in de wëtenschap der godlijke boeken. van vrouwen

Van de h. Matrone Paula getuigd de zelve Hier.
Scripturas sanctas tenebat memoriter.
Van de h. Asella, die van wegens hare kennis in de h.
Schrifture van den zelven Vader zeer geroemd word,
leest men bij den vermaarden Baillet, dat zij onder haar
handwerk zig gedurig bezig hield met Psalmen zeer
aandagtig op te zeggen. Ja die schrijver voegd'er bij:
't was alsdan zeer gemeen onder de vrouwen en Chrlijke
maagden het Psalmboek van buiten te weten.

3. Wat zullen wij van geringe ambagtsluiden zeggen
De gem. Baillet verhaald van den godzaligen G[illegible]
mier een slotenmaker, dat hij zeer arm en eenvoudig
leefde, en zeer beijverde het lezen van goede boeken
en boven al van de h. schrifture. 27. febr. pag. 363.
Van den h. Eligius goutsmit verhaald de zelve [illegible]
dat, als hij wrogt, hij altijd den enen of anderen Psal[illegible]
zong, dat hij een lessenaar voor zig had, daar de h.
Schriftuur oplag, en nu en dan daarin zag. 1. dec.
De h. Aug. getuigd van den h. Antonius, dat hij
de hele schrift van buiten had geleerd, met ze te
horen lezen, zonder eens de letteren te kennen.
De h. Greg. de Grote verhaald van zekeren Servulus dat
hij van zijne aalmissen, leefde, en egter zo veel overgaard[illegible]
dat hij een Bijbel kogt, en dan nog aan anderen van zijne aal-
missen mededelden opdat zij hem uit zijnen Bijbel zouden voo-
lezen, door welk middel hij den helen Bijbel van buiten leerde.
Wat zullen wij dan na alle deze 4. B. en getuigenissen,
zeggen, dan wel, dat er niets ijdelder is dan zig van het
lezen der h. Schrifture te willen verschonen met zijne
geringheid, en kleijn begrip bij te brengen &c want
er niemand is, ook zelfs kinderen, bedelaars. vrouwen
of Chs verzend hen na de Wet: In lege quid &c?
Dog denk niet dat 't al genoeg is de Schrifture te le-
zen; maar lees ze met onderwerpinge aan 't oordeel der
kerke van ~~dan~~ wien wij weten wat Schriftuur is, en van wien wij d'uitleg-
ging der zelve moeten leeren. Uitdrukkelijk zegd Chs: Zo
wie de kerk niet hoord, houd hem als een heiden en tollenaar.
Lees de schrift, maar niet uit enkele weetzugt, want de
wetenschap blaast op, maar de Liefde stigt. des lees de Sch[illegible]
om meer en meer toe te nemen in wetenschap en in alle kennis
vervuld zijnde met vrugten der regtvaardigheid door J. C. tot [illegible]

---

8 en lof van gods zaken. In einder, lees de Schrift, maar Begin dit met uw hert te zuiveren van quade driften want de Wijsheid zal niet komen in een quaadaardige ziel &c. Sap. 1-4.

Lees de schrift op die order als uwe harder voor u het geraadzaamste zal oordelen. Begin bij 4. B. met de Ps., der Boeken der Wijsh. de Ev., de Werken en brieven der Ap. gelijk wel eer ried de h. Hier. &c.

En van geringe ambagtsluiden.

Lees daaglijks iet, al was 't nog in Prol. lib. de doct. Chris. zoo weinig uit dat godlijk boek Lib. 1. hom. in Ev. hom. 35. tom. 1. om uwe ziel te spijzen & verzel uw leezen met eenig gebed. zeg bij 4. B. met david Ps. 118-18-34. en 142-10. zoo zullen wij niet alleen leeren wat er in de Wet geschreven staat maar ook door gods genade doen 't gene er noodig is om 't euwig te bezitten &c.

Aanmaaning om de Schrift wel te leezen.

Matt. 18-17.

1. Cor. 8-1.

Col. 1-10

Phil. 1-11.

Diliges proximum tuum sicut teipsum

Luc. 10. v. 27.

Dom. XII. Pentecostes 1761. 70.

Gansch beknopt had wel eer 't oud Romen zijne wetten bevat. Men had nog geene groote boeken van doen om deszelfs oude regels van staat, en godsdienst, nifsens de bezondere willekeuren te bevatten. Twaalf kopere tafelen waren genoeg om alles, dat de gemeenen en bezondere pligten aanging, te behelsen, waarom d'oude Roomsche wetten onder den naam van: Lex duodecim tabularum, nog in de latere eeuwen bekend staan. 't Is waar het schijnt wonder dat zoo een groote hoop, meest ongetugtigde volkeren, met zoo weinige wetten kon bestierd worden. Maar oneindig wonderder is 't, dat de Heere Jesus zijn Wetboek in zoo weinige woorden heeft bevat. De heiland, die niet alleen door zyne wetten d'uiterlyke pligten regelde, maar ook d'innerlyke zielsbewegingen, hij die niet gekomen was om d'oude Wet te verbreken, maar te vervullen, hy die meerder volmaaktheid van zyne onderdanen, dan het nauwgezet Phariseëdom, eischtte, hij die wilde dat de regtvaardigheid der zijnen grooter zoude zijn dan die der Schriftgeleerden, en Phariseën, zie! die bevat het wezen van zyne ~~geheele~~ heele Wet in weinige woorden. Twee regels zijn 't maar waarin hy, als in een pit, en marg, ~~het~~ gansch 't Wetboek van 't Christendom behelsd, ja hij verklaard zelf, dat hierin in 't kort bevat was de Wet en het gene de profeten hebben gesproken. <u>In deze twee geboden (zei de Jesus tot den Wetgeleerden) hangt de gehele Wet, en de Profeten</u>... 't Zyn ook deze twee geboden die een Wetgeleerde in ons hed: h. Ev: met zoo veele nauwkeurigheid voor den dag bragt, dat Jesus het goedkeurde, zeggende: „<u>Fac hoc, et vives</u>. Men moet niet lang zoeken om dezelve te vatten, zij bestaan maar in weinige woorden. <u>Gij zult den Heer uwen God liefhebben &c, en uwen naasten als u zelven</u>.

Matt. 22-40.

„<u>Gij hebt wel geändwoord</u>:

Terwijl dan van daag onze h. les dezelve voorhoud zoo kan ik ook niet wel verbij om een deel van deze korte, dog kragtige Wet U. A. voor te houden. Op andere tijden spraken wij (en zullen 'er ligt op den 17 Zondag wederom spreken) van 't eerste dezer twee hoofdgeboden. <u>Diliges Dnum deum tuum</u>.

Nu zullen wij het 2de, waardoor ons e pligt ten opzigt van onzen naaste geregeld word, aanmerken.
Het word bevat in deze wijnige woorden, maar woorden vol pit, en merg: Gij zult uwen naaste lief hebben als u zelven. Wij zullen de zelve 1o. naar de letter uitleggen. 2o. Hierop zullen wij verder treeden om onze zeden naar dit gebod te regelen. Attendite

Propositio

Gelijk men in een klijn schetse taffreel, waarin een aardig schilder zijne kunst heeft getoond, niet alleen de kunst in 't gemeen beschouwd, maar ijder deeltje in 't bezonder aanmerkens waardig is, zoo gaat 't ook met de korte woorden van dit kragtig gebod. ijder woord van 't zelfs dies aanmerkens waardig, en heeft zijne bezondere kragt 1o. Gij zult liefhebben 2o. uwen naast 3o. als u zelven.

Diliges

1o. Het eerste dan, dat ons in rang voorkomt is de pligt die en gods ons opleid, en hierin bestaat. Diliges.
Indien men 't woord Liefhebben of beminnen in zijne regte beteekening neemt, is 't volgens het gemeen begrip van alle godsgeleerden, zedenleeraars, en filosofen niets anders dan alicui bene velle i.e. iemand gunnen het goed dat hij heeft, of toewenschen het gene hij niet heeft. In deze goede genegenheid in eene zodanige goede toeneiginge des gemoeds bestaat de Liefde. Unde S. Basilius: „ Quod Caritas in animi affectione consistat, hoc nomini dubium est
Het is aanmerkens waardig in dit zoet gebod, dat Jesus juist niet zegd: doet uwen naaste goed, maar bemind, heb uwen naaste lief. 't is waar goed doen en eene toegenegenheid word hier te zamen vereischt Maar die godlijke Wetgever heeft lieverr tot den wortel willen gaan, en d' innerlijke hertsbeweging willen gebieden, dan d' uiterlijke weldadigheid; want daar deze innerlijke geneigdheid der ziele is, zal ligt d' uiterlijke weldadigheid volgen. Daarenboven omdat deze uiterlijke weldadigheid 'er wel kan zijn zonder de Liefde, die 't herte toebuigd. exemplo est Apluis

1. Cor. 13-3.

Jesus zegd ook niet: gij zult uwen naaste niet haten, dat was alleen iet verbieden, maar deze godlijke Wetgever wilde een wezentlijken pligt gebieden, die in eene plegtelijke dadelijkheid zoude bestaan; en hierom band hij niet alleen uit allen haat, en afkeerigheid des gemoeds, maar zelfs hij eischt de Liefde i.e.

i.e. een wâre toegekeerdheid des gemoeds, die alle in haar verbond.

2°. Edog opdat men niet zoude twijfelen aan wien Proximúm.
men dezen pligt schúldig is, voegd hij aanstonds in dit zoet gebod den persoon 'er bij, tot wien hij wilde dat men deze geneigdheid des herte zoude tônen, zeggende: *diliges Proximúm túúm.*

't is waar men zoû met den Wetgeleerden van 't Ev: kúnnen vrâgen, wie onder ons onder den naam van Naaste zoude kúnnen gerêkend worden: *Qúis e meús proximús?*

Indien men 't Ev: doorziet zoû het schijnen als of 'er ten tijde van Chs eenige twist onder de jôden was, wie onder den naam van Naaste moest geteld worden. Jaa zelfs schijnen 'er geweest te zijn die zig inbeelden, dat onze vijanden onder dien titel niet begrêpen waren. Hierom wast dat zij onder húnne oúden deze schrikkelijke stelling goedkeúrden, datmen zijnen vijand wel mogt hâten, waarvan Jesús zeide: *Gij hebt gehoord dat 'er gezeid is: Gij zúlt úwen naaste lief hebben, en úwen vijand hâten.* Maar de Zaligm: die bêter wist, dat onder den naam van onzen Naaste ook onze vijanden begrêpen waren, voegde 'er aanstonds bij: *Maar ik zeg u: Bemind uwe vijanden, doet wel dengênen die ú hâten, en bid voor dien ú vervolgen en belasteren.* Matt. 5-43.

De Schrift geleerde in ons Ev: schijnt zelf te twijfelen wien hij door den naam van Naaste zal verstaan als hij Jesús vraagd: *En wie is dog mijn naaste?*

Maar indien wij de h. Schrifture tot onzen Leidsman nêmen, zúllen wij ligt merken, dat alle menschen, vijanden en vrienden, goeden en kwaden, onze Naasten zijn, met een woord dat wij volgens dezen regel van Jesús: *diliges proximúm túúm*, Liefde schúldig zijn aan allen, niemand uitgezonderd.

„Proximús (inquit S. Aúg. Ep. 52.) non sanguinis pro-
„pinquitate, sed rationis societate pensandús est,
„nam si pecúnia ratio socios facit, quanto magis
„ratione natúrae, non negociandi, sed nascendi
„lege commúnis."

En inderdaad deftig heeft de grôte Aúgústijn ~~die dit deftig~~ bewezen, dat alle menschen onze Naasten zijn door twee plaatsen uit 't Nieuwe Testament. S. Aúg. de doct. Christ. Cap. 30.
„Nam quod núllúm hoem exceperit, qui praecepit ut proximúm diligamús, et ipse Dnús in Evangelio ostendit, et Paúlús Aplús. En hierop haald hij aan het Ev: v. A. voorgelêzen

en toond dat alle menschen onze Naasten zijn, jaa zelfs die ons zoozeer haten als de Joden de Samaritanen indien zij maar onzen bijstand, als de gekwetste van 't Ev. van doen hebben. 't ander bewijs van dezen grooten Vader is uit Rom. 13. alwaar d' Apostel deze woorden schreef.

Rom. 13-9. Gij zult geen overspel doen, gij zult niet doodslaan, Gij zult niet stelen, gij zult geen valsche getuigenisse geven, Gij zult niet begeeren, en zoo wat ander gebod daar meer is, 't word al begrepen in dit woord: Gij zult uwen naaste Lief hebben gelijk u zelven. Indien nu uw vijanden onder het gebod van uwen naaste te beminnen niet begrepen waren, dan zou men, regelregt tegen de heel Schrifture aan, moeten besluiten, dat met hen overspel te doen, hen dood te slaan, hen t' ontstelen, & geene zonde is, misdien het gebod van overspelen, doodslaan stelen & alleen in 't gebod van zijnen Naaste Lief te hebben, bevat zouden zijn. Alle menschen dan, niemand uitgenomen, word onder den naam van onzen Naaste begrepen. Wil men hier van nog meer bewijs hebben?

Men moet maar ons wezen, en einde, waarom wij zijn, aanzien, en men zal ras de reden van dit naasteschap tussen alle menschen bevatten. 1. Wij hebben immers allen de zelfde reden, waarom wij te zamen redelijke Schepzelen genoemd worden, de Schepper heeft deze gaaf het gansche menschelijk geslagt medegedeeld, als hij hen met eene redelijke ziel heeft begaafd. 2. Wij zijn al te zamen als broeders uit den zelfden oorsprong, terwijl wij den eersten mensch Adam voor onzen gemeenen Stamheer, en Vader erkennen. 3. Het einde zelfs, waarom wij zijn geschapen, is bij alle menschen het zelfde, nam d' eewige zaligheid. Fecisti nos Dne ad te. 4. Wij hebben al te zamen eenen Verlosser, die volgens Paulus, zig zelven tot verlossinge gegeven heeft voor alle menschen. Wij zijn dan ijder, en allen Naastens onder malkander. En diensvolgens zijn wij volgens Gods gebod verpligt alle menschen als onze Naastens Lief te hebben. Diliges proximum tuum.

1. Aug. Conf. L. 1. C. 1.

1. Tim. 2-6.

Sicut te ipsum 3o. Maar hoe moeten wij onzen Naaste Lief hebben. Wil de Wetgever, die van ons vereischt God Lief te hebben, zonder mate, t. i. uit geheel ons harte, uit &, dat wij dus ook onzen Naaste zullen Lief hebben? Neen! A. T. Jesus, die ons dit kragtig gebod heeft ge-

gegeven, heeft ons ook een regel, en maat aangewezen in die zoete Liefde. De maat is: *Diliges... sicut teipsum.* dit is de regel van de Liefde, die deze godlijke Wetgever vereischt, als hij ons beveelt onzen Naaste lief te hebben als ons zelve.

De Godsgeleerden, als zij deze manier van Lief te hebben, besloten in de woorden: Als ù zelven, uitleggen, zeggen, dat 't woordje Als hier juist gene evengelijkmatigheid, maar eene gelijkenisse betekend, of, om verstaanbaarder te spreken, dat de Liefde tot onzen Naaste juist in alle delen niet evengelijk moet wezen aan de Liefde, die een mensch zig zelve toedraagt, maar dat hij de liefde van zig zelve tot een V. B. moet nemen om in 't beminnen van den naaste na te volgen. De Liefde van ons zelve moet de regel, en 't model zijn dat wij voor ogen moeten hebben in 't beminnen van onzen naaste, om deze liefde naar de Liefde van zig zelve te doen gelijken. Hier van: Caritas incipit ab ego.

't is niet ongemeen in de h. Schriftuur het woord Gelijk of Als te gebruiken, daar alleen maar van eene gelijkenisse word gesproken, zonder dat ze geheel met 't voorbeeld overeenkomt. Zoo bad Jesus voor zijne Apostelen zijnen Vader: Heilige Vader, bewaar hen... op dat zij één zijn gelijk wij. Joes. 17. 11.

Hier wilde Jesus juist niet, dat, gelijk hij met den Vader één van Wezen was, ook zijne discipelen hen zouden even gelijk, en één van wezen zijn; maar hierop alleen doelde hij in dit kragtig gebed, dat d'eenheid van den Vader met hem, die in 't wezen bestond, een voorbeeld zoude zijn, dat zijne discipelen in gelijkenisse zouden navolgen door d'eenheid van Liefde, en genegenheid des herte onder elkander.

De Liefde dan, die wij ons zelven toedragen is een V. B. waarnaar moet gelijken de liefde, die wij elkander verschuldigd zijn.

De h. Aug. begrijpt de kragt van 't woord Gelijk in 't zoet liefdesgebód met wijnige woorden: „Est regula dilectionis ut homo quae vult sibi bona provenire, et proximo velit, et quae accidere sibi mala non vult, et illi nolit." S. Aug. de vera relig. cap. 46.

S. Greg. 38. in Ev. Hoc praeceptum dilectionis proximo exhibendae in duos quasi ramos dividitur, videlicet *Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis* Matt. 7. ac vicissim *Quod oderis nemini feceris* Tob. 4. 16.

't is hierom dat de h. Thomas van Aquinen 2. 2. quaest. 26
wil hebben dat deze gelijkenis, waar door de liefde tot
onzen naaste gelijk moet zijn aan die wij ons zelve betoo-
nen, zegd, dat ze moet bestaan 3° in gelijkenis van einde
i. e. dat ze geen ander einde dan God heeft, 2° dat 't een
regtvaardige liefde zij, waar door men zig regtvaardig
bemind, en dus ook niets onregtvaardigs doet uit liefde
tot den naaste, 3° dat men den naaste goed doe, gelijk
men zig zelve goed wil doen, i. e. niet om zijn eige pro-
fijt, maar om 't profijt van den naaste. 2° dat de liefde
tot den naaste heilig, regtvaardig, en waaragtig wezen
moet; 1. Heilig om dat men den naasten moet liefhebben
om Gode; 2. Regtvaardig om dat men niets onregtvaar-
digs om den naaste mag doen; 3. Waaragtig, om dat men
den naaste niet mag beminnen om zijn eigen, maar om
des naastens voordeel.

Applicatio

En praeceptum dilectionis proximi explicatum.
Si ad hanc normam rem inspiciamus, quam paucos veros ama-
tores proximi inveniemus? Chs Dnus de die adventus
Luc. 18-8. sui loquens dicebat: Als de Zoon des menschen komen
zal, meind gij wel dat hij geloof op d'aarde vinden zal?
Idem et nobis de Caritate interrogandum, nam in illa
Matt. 24-12. tempora, cheu! incidimus, de qbs Chs Dnus: Vermids
de boosheid overgroot zal zijn, 2° zal de liefde van
veelen verflauwen.

Fateor si Chonos interroges, oes respondebunt,
se diligere proximum. Et tamen si rem prope inspexe-
ris, oes fere in hoc praecepto peccare invenies.

Procedamus articulatim

1° Praecipimur diligere, diliges, i. e. Gij zult uwen
naaste innerlijk toegenegen zijn, hem gunnen het goed dat
hij heeft, en toewenschen het gene hij niet heeft. Maar hoe
zeldzaam is die liefde, of toegeneigdheid des herte? de
meesten meenen dat zij dit gebod der liefde volbrengen, als
zij eenige uiterlijke liefde toonen, zoete woorden geven,
of eenige complementen maken, terwijl hun hert niet toe-
geneigd, of genegen is. Similes sunt Pharisaeis, qui
deforis purgabant, non intus calices, et paropsides //
En dit moet niemand vreemd voorkomen. ook onze lands-
genooten kennen reeds de spreuken der wraakgierige
natiën, als der Spanjaards. Manum osculantur, quam
amputatam vellent.

Sed dicet quis: Numquid haec externa Supra dicta officia sufficiunt?
R/ dicta non magis sufficiunt, ~~[illegible]~~ quam Judae tradi-
to

// Unde Chs eis
exprobrabat: Wee
u geveinsde Schrift-
geleerden en Fari-
zeën, want gij zuiverd het buitenste
van den beker, en
de schotel, maar
van binnen zijt gij
vol van roof en
onreinigheid i. e. &c Matt. 23-25.

tori sufficiebat externa salutatio &

Hinc merito nos monet Aplus Joes: Mijne kinderstjes 1. Jois. 3-18.
laat ons wij beminnen, niet met woorden, of met de tonge
maar met de daad, en waarheid. q. d. & —— Samaritanum &c. imitari debemus.

2°. Word ons geboden te beminnen onzen Naaste
i. e. alle menschen, ook die ons beledigd hebben, en onze
vijanden zijn? ei! dat wij dan wel gedenken, en vooral
de liefde leeren oeffenen niet alleen ten aanzien van
onze vrienden, maar allermeest ten aanzien van die
ons op eenigerleide wijze beledigd hebben; want daarin
de regte liefde gelegen is, en wij daarin aan Gode, die
ons zooveel vergeven heeft, en dagelijks nog ~~maar~~ vergeeft, gelijken. Bemind (zei, om deze reden, de heiland Matt. 5-44.
J. C.) uwe vijanden, doet wel dengenen die u haten, en
bid voor die u vervolgen: opdat gij kinderen zijt van
uwen vader die in den hemel is, die zijne zon doet opgaan
over goeden, en kwaden; en regend over regtvaardigen
en onregtvaardigen. Want indien gij slegs bemind die
u beminnen, wat loon zult gij hebben? doen dit ook de
tollenaars niet? en indien gij alleenlijk uwe broeders
begroet, wat doet gij dog bezonders? doen de heidenen dit
ook niet? Weest gij: dan volmaakt, gelijk uw hemelsche
vader volmaakt is. q. d. & —— 2°. dan laaten
w' ons niet bedriegen & —— Samaritanum imitemur &

3°. Word ons geboden den naasten lief te hebben
Als ons zelve? dat onze eige liefde ons tot een rigtsnoer, en v. B. diene, dat w' onzen naasten toewenschen,
en, zooveel in ons is, bezorgen het goed dat w' ons zelve
wenschen dat wij, zooveel in ons is, ~~voor hem~~ wenschen dat
hem niet overkomen, dat w' ons zelve niet zouden willen,
en dit ook van hem tragten af te weeren.

Dat wij zorgen dat onze liefde heilig, regtvaardig,
en waaragtig zij &

Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho

Dominica 12. post Pent: 1736.

Luc. 10. v. 30.

Elegantissima e quam Evangelium exhibet parabola; A. A. Ut hæc elegantia appareat reflectendum e dat 't met eene gelijkenis byna als met een schilderije gelegenis. Een schilderye die getrokken is na het Leven, wordt ten hoogsten gepreezen; maer wanneer wij 'er een zien die gemaekt is door de hand van een vernuftig werkman, daer het hoofdt gelijk als roeriikt, de lippen gelyk als zig beroeren, en d' oogen als verdraeijen &c dan verheffen wy de zelve zoo veel te meer. Nu alle de gelijkenissen in de Schrift worden, gelyk men zegt, naer het Leven voorgestelt, maer deze van 't Ed. Ev. benessens eenige anderen, in zulker voegen dat ze schynt, en alzoo van sommige gehouden wordt, veel eer eene waere Historie dan eene gelijkenis te zyn, alhoewel z' in 't gemeen maer voor eene gelykenis gehouden wort.

Scopus hujus parabolæ patet ex quæstione Legisperiti Jesum interrogantis: Et quis e meus proximus et ex ejusdem responso, respondentis Xto Dno et illum Samaritanum esse proximum qui misero occurrebat; scil: Scopus e docere aes hois cujuscumq nationis aut religionis sibi mutuo e proximos, et in necessitate ee auxiliandos.

Nos hodie illo prætermisso ipsam parabolam breviter excutiemus, et videbimus 1o summam corrupti hois miseriam 2o summam Xti Dni misericordiam. Propositio

Attendite

Deus, inquit Sapiens, creavit hoem inexterminabilem ad imaginem similitudinis suæ fecit illum Sap. 2-23.

Non defuerunt qui, expendentes hois miseriam, nob
causarunt autorem, tqm iniquum, ut qui brutis mã pro
pitius fuerit. At nos tam vera fide imbuti talem ac
cusationem horremus. Etsi enim nihil videamus hoie
miserius, scimus tamen hoc ō Conditoris sed propria
hois culpa, accidisse. Deus, inqt sapiens, creavit ho
unde ergo ista, ærumnarum moles? Invidia diab
subjuit sapiens H. 24. mors introivit in orbem terra
rum. Atqz hoc ē quod accuratissime in Ev. exponit
Salvator: dum hoem proponit ex Jerusalem des
cendentem in Jericho &c

Hoc hic Adamum totumqz genus humanum in eo con
tentum, scat.

In Jerusalem fuisse hunc hoem, asserit. Jerusalem
pacem scat, et ideo in Jerusalem fuisse dr quia hoc
in summa pace et felicita, à Deo creatus fuit, Dum
Eccle. 7- quod sapiens ait, fecit Deus hoem rectum.

Hoc hic descendit, ab Jerusalem in Jericho. Jericho
Josue 6. peccati figura ē. Hinc ob sua scelera Dnus muros
Jerichontis everti voluit, et nihil ex ea tolli prosp
Descendit itaqz in Jericho, id ē prapostera electione
sua Jerusalem felicissimum suum statum deseruit et
et in Jericho descendit, id ē, in peccatum prolapsus

N. 3. Descendit, ait tex., quia, dum altius quam
par erat ascendere voluit, Deoqz similis ēē, sciens bo
num et malum, ut serpens promiserat, tunc tum
infeliciter descendit. Idem contigerat in angelis
antea, quod hic in Adamo et qr[illegible] humo.

N. 2. Descendit, ō dr coactus ē exire, sed libere
exivit. Adam libere et scarte peccavit, poterat ō ser
poterat quidem serpens suadere, sed ō nisi eo vol
lente persuadere. Itaqz descendit in Jericho.

Et in hoc descensu multa commemorat paucis serv

3º. In latrones incidisse dicit. Latrones isti sunt
Joan. 8- diaboli. Diabolus enim homicida fuit ab initio, et
tqm leo rugiens circuit quarens quem devoret. In
horum latronum manus incidit Adam, totumqz ge
nus humanum.

Hos casu Adami, nunc saltem, discere oportet diabo-
lum, eiusq; ejus insidias cavere. viam, Latronibus infestam
metuunt itinerantes, quo ma. nos diabolum metuere par e?
2°. Despoliaverunt eum. Adam, ut incidit in inferna-
les Latrones, ut peccavit, spoliatus e o vestibus corporis
iis enim o induerat, iis carebat, et nudus erat, sed spo-
liatus e internis ad vestibus.
Deus Adamum vestierat innocentia et sanctitate
infuderat ei sciam, oium rerum, ita ut oibs aalibs conve-
nientia noia tribuerit, immortalem, constituerat,
dominium et potestatem in oia ei tribuerat
At his oibs per peccatum, spoliatus e, innocentiam
amisit, sciam istam perdidit, immortalitatem cum
mortalitate commutavit. Per peccatum mors, et ita in Rom. 5
oes hoes mors pertransiit. Dum Dnus oium esset po-
testatem exercens in jumenta, similes imo pejor illis
factus e: comparatus e jumentis insipientibus et si- Ps. 48-23
milis factus e illis. His his vestibus Adam spoliatus e.
Hujus spoliationis Adami saepius nos meminisse oporteret,
hujus praecipue meminisse deberemus cum vestes corporales
induimus, dan zouden, we moeten gedenken, dat by aldeen
wy in Adam niet verlooren hadden dat schoone kleedt
van d' eerste regtvaerdigheit, dat wy zeg ik niet zouden
noodig hebben, ons nu door kleederen, tegen zoo veele
ongemakken te verweeren, en door deze d'ongeregeltheit
onzer Lidmaeten, te bedekken. Dan behoorden wy godt
te bidden, dat hy ons gelieve te vergunnen, dat de Lig-
haemelyke kleederen, ons altydt mogen zyn, een gele-
gentheit om ons te vernederen, en nimmermeer van
hoovaerdye?..... sic sic spoliationis Adami meminisse
oporteret.
Itaq; spoliaverunt eum, et addit tex. plagis im-
positis abierunt. Itaq; o solum spoliaverunt, sed
et vulneraverunt, atq; sic cum Adamo actum e.
3°. Adam, totumq; genus humum licet jam enume-
ratis spoliatus esset, et in aliis adhuc vulneratus e.
Vulneratus scil: in oibs aae partibus, in intellectu
in memoria, in voluntate, in Libertate.
Deus Adamo tribuerat intellectum, quo oia capere

et intelligere poterat; quo, sine magistro oia discere, et falsum, à vero discernere poterat. Memoriam habebat fe-licissimam. Voluntatem habebat ad malum ō inclinatā sed ad bonum prona. Libertatem habebat quia ō impedie-batur à passionibus internis.

At in his oibs vulneratus Adam, et genus humanum. In intellectu enim, cum tenebrae ignorantiae obnubila-runt; et in quot quisq tenebris ō jacet genus humanum. Ignorantes nascimur et finem nostrum, ad quem nati ignoramus. Maturam aetatem plurima retardant à ve-ritatis cognitione, morbus, cibus, somnus, potus. Quid, de vulnerata voluntate dicam? audi Deum ipsum

Gen. 8.21. Loquentem: De zinnen en de gedagten van het menschelyk hert zyn tot het quaede genegen, van jongs af aen. Peregrinus amor Dei, innatus amor sui. Hinc scaturigo malorum; et Hinc superbia, avaritia, Luxuria, gula invidia, ira, et difficile virtutes exercitium. Et quis hoc ō experitur? testes sunt vel ipsi infantes, in qbs hoc pullulare in-cipiunt. Imo et sanctissimi hoc experiuntur. Hinc Pau-lus queritur: Video aliam Legem in membris meis, re-pugnantem Legi mentis meae..... Et sic Voluntas vul-nerata ē.

Atq et sic in Libertate hoc vulneratus ē. Hinc ē quod ō ita possimus prout volumus. Hinc Paulus iterum queritur: Velle quidem adjacet mihi, perficere autem ō invenio. Item Non enim quod volo bonum, hoc ~~ago~~ facio, sed quod nolo malum hoc ago.

Itaq quis ō videt, qm recte Adamo totiq gri humano quadret, quod de misero Ev. dr, scil: quod ō solum spoliatus sed et plagis plurimis vulne-ratus sit?

4o. Et ut tex. iterum addit semivivus relictus. NB quid de misero Ev. tex. dicat, ō dicit quod mortuus, sed semivivus relictus sit. Et ad hoc acatholici reflectere deberent, qui ab hoie Lapso Libertatem tollunt: Non enim in Adamo oio perdita Libertas sed solum dimi-nuta ē. Sicut in Ev. de hoie misero dr quod ō totali-ter mortuus sed semivivus relictus sit.

En ergo miseriam hois Ev. et in ea Adami totiusque
gris humi miseriam graphicè depictam.

Atq ex hac humi gris miseria discimus nos humelia
ri. Et sanè si ex vili origine nostra, nos humeliare de
bemus, qto ma ex spiritalibus ac nostræ ærumnis?
Pulvis es, inquiebat Deus Adamo, et in pulverem rever gen. 3-19.
teris. atq per hoc Deus volebat adamum monitum, ne unqm, ite
rum superbiret, et hoc nos Deus in adamo monere
voluit. Hinc et sapiens rectè dixit Quid superbit eccli. 10.
pulvis et cinis? si ergo Deus voluit ex vili nostra
origine nos humiliari, qto ma ex spiritalibus nostris
miseriis nos humiliari oportet? si Abraham in tt
sese humeliaverit ex recordatione sui originis ut vix
Deum accedere ausus sit dicens: Dewyl ik eens begonnen gen. 18-27.
heb, zoo zal ik spreeken tot mynen Heere, hoe wel ik
stof en assche ben, qto ma nos ....? Videmus in hod.
Ev. miseriam nostram .... et ex hac ppüe humeliare nos
oportet. parva, et minima ē, ut ita dicam, rao nos
humiliandi, vilis nostra conditio, si cum ac miseriis
comparetur. Procul igitur à nobis ōis spiritus
superbiæ sit oportet .... econtra memores spr
miseriæ nostræ continuo nos humiliabimus.

Atq hoc ex miseria nostra spiritalis discere oportet.
Vidimus huc usq hois miseriam, nunc Jesu veri
samaritani misericordia superesset expendenda; at
ne sim longior, quæ de miseria hois diximus, nunc
sufficiunt, cum tempus modo effluxerit

Conclusio.

Agite A.A. Repete, et ad humilitatem
adhortare.

vide hunc serm. melius dispositum 1746.

Suscipiens à Jesús dixit: Hoo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in Latrones, qui em despoliaverunt eúm, et plagis impositis abierunt semi vivo relicto. Lúc. 10. v. 30.

Dominica 12 Pentecostes 1746. 59. 69.

Elegantissima e, quam hod. Evm exhibet, parabola A. A. Ut hac elegantia appareat reflectendum, dat 't met eene parabel of gelijkenisse, bijnaals met eene schilderije, gelegen is. Een schilderij, die naar 't leeven getrokken en getroffen is, word ten hoogste gespreezen; maar wanneer men'er eene ziet, die gemaakt is door de hand van eenen vernuftigen meester, waarin 't hoofd gelijk als schijnt toe te knikken, de lippen als zig schijnen te beroeren, de mond te lagchen, d'oogen als te draijen, en &c dan verheft men zulk eene schilderije deste meerder. Nu alle de parabelen of gelijkenissen der h. schrift zijn als zoo veele schilderijen naar 't leven afgeschest; maar # ~~die van 't heed. h. Ev. ...~~ is zoo natuurlijk en levendig, dat ze schijnt, en in der daad van sommigen ook gehouden word, veel eer voor eene ware historie, dan eene parabel of gelijkenis ~~te zijn~~.

De parabel of gelijkenis van den gekwesten en Samaritaan in 't heed. h. Ev. is al een van de zoetste van 't heele h. Ev. ja ze ij

De zin of 't inzigt van deze parabel is te tonen wie onze evenaaste is, en hoe men hem moet beminnen, en helpen. ^(En omdat de schriftgeleerden, en phariseeën door den naam van evenaasten gemeenelijk verstonden of alleen de vromen en regtvaardigen, of hunne bloedverwanten en weldoenders; of ten hoogsten hunne lands- en geloofsgenooten, zooneemt Chs de gelijkenisse van eenen, die van Jerusalem kwam, i.e. eenen Jood, die gekwest zijnde, geholpen wierd van eenen Samaritaan, eenen mensch gansch vervreemd van geslagte en Godsdienst, en ten uiterste hatelijk bij de Jooden, om alzoo te tonen, dat alle mensch, die onze hulp noodig heeft, of kan hebben, onze evenaaste is, zonder te zien of hij ons bestaat, of onze vriend en gebuur, lands- of geloofsgenoot is, ja al was 't onze geslagen vijand, hoedanig de Jooder en Samaritanen waren; vermids 't genoeg is om hem te moeten helpen, dat wij allen van eene nature zijn, dat wij eenen Schepper en God hebben, dat wij met 't zelfde Bloed gekogt, en tot eene en 't zelfde erfdeel des hemels geroepen zijn.)

^ de meaning is, ons nu alleen aan 't eerste deel van de parabel te houden 1° 2° 3°

De meening is juyst niet dit als nu [doorgehaald] te vervolgen; maar dit daarlatende, zullen wij de parabel, of geestelyken zin derzelfs uitleggen. De zelve maald ons af 1° d'elenden van den gevallen mensch 2° d'overgroote, en grondelooze barmhertigheid van C. J. tot ons menschen.

Om ons naar den tijd te voegen zullen wij nu alleen maar blijven bij 't eerste deel der gelijkenisse, viz. d'elenden van den gevallen mensche. De Evang. zegd hiervan: Jesus dit opnemende, zeide: Daar kwam een zeker mensch van Jerusalem af na Jericho, en hij viel onder de moordenaars, die hem ook beroofden, en hem met wonden overladen hebbende, henen gingen, latende hem half dood leggen.

Propositio: Wij zullen deze woorden 1mo ophelderen naar de letter, 2do geestelijk uitleggen, 3tio eenige zedenlessen. Amen.

I. Sensus Litter.

Als de wetgeleerde den Heiland vraagde: Meester wat moet ik doen, om het eewig leeven te bezitten? andwoordde Jesus hem niet zelf, maar verzond hem tot de wet, en zeide: Wat staat er in de wet geschreeven? hoe leest gij daar? En hierop geandwoord hebbende: Gij zult den Heere uwen Godt lief hebben uit geheel uwe herte .... en uwen naasten als u zelve, vraagde hij wederom: Wie is dog mijn naaste? en hierop zegd d'Ev. Jesus dit opnemende, zeide: daar kwam &c.

Jesus verzend hier den wetgeleerden niet naar de wet, gelijk hij in de voorgaande vrage gedaan had; maar hij andwoord hem zelf [doorgehaald] om dat hij de dwalinge der Phariseeen des aangaande wilde wederleggen. Jesus dan dit opnemende, of andwoordende op zijne vrage: Wie is mijn naaste? zeide: zeker daar kwam &c.

des Wetgeleerdens vrage.

Jesus den wetgeleerden andwoordende, antwoord hem niet regt uit, maar met den omtrek van eene gelijkenisse 1° om dat hij gewoon was onder parabelen of gelijkenissen zijne verhevenste waarheden voor te stellen, volgens dat Matt. zegd:

Matt. 13-34. Alle deze dingen zeide Jesus door gelijkenissen tot de schaaren, en zonder gelijkenissen sprak hij hen niet. 2° om dat hij dien schalken wetgeleerden nog eens in zijne eigen andwoord wilde vangen.

Jesus zeide dan: daar kwam een zeeker mensch van Jerusalem af naa Jericho. Een zeker mensch, naam een Jood of inwoonder van Jerusalem, kwam af of reisde van Jerusalem, naa Jericho om zijne zaaken te verrigten. Hij kwam af om dat Jerusalem op 't gebergten van Judeen gelegen was, en Je-

Jericho in de Laagte van Galileën, weshalven men van degenen, die uit Galileën naa Jerusalem gingen gewoonlijk zeide, dat zij opgingen of optrokken na Jerusalem. Zoo zegd Lucas van d' ouders van 't kind Jesus, dat, als hij 12 jaren oud was, zij volgens de gewoonte van 't hoogtijd, op trokken naa Jerusalem. Zoo Jesus tot de twaalven: Zie wij trekken op naa Jerusalem. En in tegendeel van degenen, die van Jerusalem naa Galileën gingen was men gewoon te zeggen dat zij afkwamen. Zoo Lukas van 't kind Jesus te Jerusalem weder gevonden, en met zijne ouders naa Nazareth keerende: Hij trok met hen af, en kwam te Nazareth. Zoo wederom als Jesus van Jerusalem naa Kapharnaum ging, zegd Lukas: Hij trok af naa Kapharnaum, een stad in Galileën. En zoo hier ook de Heere Chris: daar kwam een zeker mensch van Jerusalem af naa Jericho, voor: daar reisde een zeker mensch van &c.
Luc. 02-42.
c. 18-31.
c. 4-31.

En hij viel (zeide Jesus ~~[illegible]~~) onder de moordenaars. Een zaak die den Wetgeleerden zeker niet vreemd voor moest komen; want de weg van Jerusalem naa Jericho zeer onderhevig was aan 't moorden. Jaa de h. Hier: getuijgd, dat 'er een plaats was, die men de Bloed plaats noemde, om het menigvuldig bloed dat 'er door 't gedurig moorden verstort wierd. Waarom ook zelfs sommige uitleggers meenen, dat 't gene Chs hier den wetgeleerden voorstelde, wel ligt eene ware geschiedenis geweest mogt zijn.
S. Hier: Ep. ad Eust.

Hij viel dan onder de moordenaars, die hem ook beroofden, die hem niet alleen ontnamen al wat hij bij zig had, maar hem ook uitschudden zijne kleederen.

En hier niet meete vreden, hem met wonden overlaadden en heen gingen, latende hem half dood leggen. Gelijk der moordenaren gewoonte is, op dat degene, dien zij uitgeschud hebben, niet schielijk naa de digst bij gelegene plaatsen loope om daar om hulp, en bijstand tegen de moordenaars te roepen.

Quatuor ergo mala intulerunt, 1 bonorum depredationem, 2 vestimentorum spolium, 3 vulnera, 4 derelictionem absq ulla spe.

Wat nu de geestelijke beteekenisse deezer woorden ~~[illegible]~~ aanbelangd, de HH. Vaders hebben onder de schors dezer gelijkenisse ontdekt den val van den eersten mensche, en d' elenden van 't heele ~~[illegible]~~ menschelijke geslagt. En deze uitlegging hebben zij niet uit hunnen duim gezogen, maar van d' Apostoliesche overlieveringe ontfangen, als blijkt uit den ouden Origines (hom. 34 in Luc.) die ze getuigd gehoord te hebben, van eenen ouden Priester, die ze geleerd had van de Leerlingen der Apostelen.
2o Sensus Spiritualis

Om dan tot deze geestelijke Beteekenisse te komen, deze mensch
beteekend Adam, en 't ~~geheele~~ heele menschelijke geslagt.

Jerusalem, van waar die zekere mensch is uitgegaan, was
gelegen op eenen Berg, en beteekend of wil zooveel zeggen als
't gezigt van vreede, en verbeeld dierhalven zeer wel den
vreedigen, en gelukkigen staat in den Adam van Gode ge-
schapen is geweest, ~~eenen staat~~ en wiens schoonheid, en voortref-
lijkheid ons verstand te boven gaat, een staat, dien de H.
Schrift ~~ons~~ ons uitdrukt met weinige woorden, dog die veel
Eccle. 7-30 beduiden, Godt (zegt hij) heeft den mensch regt geschapen
Sap. 2-23. En wederom: Godt heeft den mensch onsterfelijk geschapen
en hem gemaakt naar het beeld zijner gelijkenisse; zoo dat
'er in den mensch niets ongeregeld te vinden was, geene ~~onge-~~
onwetentheid ~~regeldheid~~ in 't verstand, geene boosheid of bedorventheid in
den wille, geene begeerlijkheid of kwaade zinnelijkheid in 't
lighaam, hij was vereenigd met zijnen Schepper, en alle zijne
begeerte en vermaak was in zijne Liefde te verblijven.

Maar, zie! hij is afgegaan van Jerusalem naa Jericho.
Josue 6-26. Jericho was wel eer een stad van Josue vervloekt, beteekent
in 't Hebr. zoo veel als de veranderlijkheid of de Maane,
en is dierhalven een regt afbeeldsel van de zonde, en de
gevolgen van dien.

Naa dit Jericho, ik zeg, de zonde is de mensch uit Jerusalem
afgegaan, als hij zijnen gelukkigen staat heeft verlaten
en is overgegaan tot de zonde.

NB. 1. Hij is afgegaan, omdat, als hij hooger wilde klimmen
dan 't betaamde, en Gode gelijk wilde weezen, weetende goed
en kwaad, gelijk de duivel beloofd had, dan ongelukkig
is afgegaan, even gelijk Lucifer, en zijne aanhang &

2. Hij is afgegaan, hij is niet gedwongen af te gaan,
maar vrijwillig is hij gegaan, waar door beteekend word, dat
had Adam gewild, hij het niet kon gedaan hebben, de
duivel kon 't hem wel aanraaden, maar niet, of hij moest
willen, verleiden.

Hij is dan, uit den gelukkigen staat, daar Godt hem inge-
steld had, afgegaan, tot de zonde.

En, zie! hij is gevallen in de handen der moordenaars, na
van den duivel en zijne engelen, die den eersten mensch
bekoord hebben, en door zijne ongehoorzaamheid 't heele ~~'t geheele~~
heel 't.. menschelijk geslagt tot d'uiterste elenden gebragt hebben.
Waarom de Heiland ook van ~~hem~~ den duivel zeide: Hij was een men-
Joan. 8-44. schemoordenaar van 't begin af. In dezer moordenaars
han-

handen is de mensch gevallen.

en, zie wat hierop gevolgd is. 1. Zij hebben hem van zijne goederen berooft, 2. zijne klederen uitgeschud, 3. met wonden overladen, en 4. half dood laten leggen.

1. Zij hebben hem van zijne goederen berooft. Godt had Adam gesteld als heer en meester van 't paradijs om over de schepselen, die hij gemaakt had, de heerschappij te voeren. Sap. 9-2. Gen. 3-28.
Maar kwalijk had Adam gezondigd, of hij wierd van dit alles berooft. Godt zetde hem uit het lustparadijs, en stelde den cherubijn daar voor met een vlammend, en zwierend zwaard, om den weg te bewaren van den boom des levens. C. 3-23. Zoodat hij die eerst over de schepselen de heerschappij voerde, na de zonde is geleken ~~[illegible] David~~ bij de redenlose dieren, en is hen gelijk geworden. (die eerst in eere was (david) Ps. 48-23.

2. Zij hebben hem, ook zijne klederen uitgeschud ~~naam het kleed van onsterfelijkheid, en 't kleed van d'oorspronkelijke regtvaardigheid~~. en van beide deze klederen, is de mensch, gevallen in de handen der helsche moordenaars, berooft geworden. Waarop de Wijzeman ziet Sap. 2-23. Godt heeft den mensch wel onsterfelijk geschapen, en hem gemaakt naar het beeld zijner gelijkenisse. Maar de dood is in de wereld gekomen door de nijdigheid des duivels. q. d. volgens de parabel van 't huid. h. 24......

niet de klederen des lighaams, want al hoewel naakt maar onnozel, had Adam die niet nodig maar de klederen van de ziele, naam d'oorspronkelijke heiligheid of regtvaardigheid, daar Godt hem ingeschapen had, ook het kleed des lighaams, naam d'onsterfelijkheid, want had de mensch niet gezondigd noit zou hij aan de noodzakelijkheid van sterven onderworpen geworden zijn.

3. Zij hebben hem met wonden overladen naam in alle de kragten zijner ziele, in zijne memorie, geheugen, verstand, en wille. Godt Adam scheppende begaafde hem met eene overgelukkige memorie, met eene diepzinnig verstand 2o. dat hij geenen meester nodig had, en met eenen wil niet dan tot het goede genegen. Maar kwalijk was hij door de zonde in de handen der helsche moordenaars gevallen, of hij vergat Godts overal tegenwoordigheid zig met zijne vrouwe verbergende voor het aanschijn des heeren, onder 't geboomte van het paradijs. Gen. 3-8. Hij wierd zoo plomp en bot, dat hij zig meende te kunnen verschoonen met de schuld te schuiven op de vrouwe, en de vrouw met die te schuiven op den slang ibid. ℣. 32. Zijne wil wierd 2o. bedorven dat de schrift zegd van den gevallen mensch: Gen. 3-8. ℣. 32. C. 8-23.
de zinnen en de gedagten van 't menschelijke herte zijn tot kwaad genegen van jongs af aan.

Zoo is Adam en 't heele menschelijk geslagt berooft, uitgeschud, gewond geworden. || Immers hoe kort is onze gehengen? hoe klijn is ons verstand? hoe bedorven, onze wil? Dat wij hier bezig

|| In Adam zijn wij uit 't paradijs verdreven, in hem hebben wij d'onnozelheid der zieler en onsterfelijkheid des lighaams verloren, en zijn in onze ziele kragten gewond geworden.

zijn, en van tijde tot tijde moeten prêken en lêeren, is een
overtuigend bewijs van de wonden in ons geheûgen, en ook
^on. wille stand ^ dat men ziet dat de bêdorste jeugd eer kwaat
dan goed kan lêeren, en onthoûden 4. G. eer straat, dan
geestelijke liedjes, ^dan vrâgen en Er. is een zonneklaar
bewijs van alle de wonden in alle onze zielekragten.
Iaa de gelukkigste geheugen memorien, de spitsvinnigste verstan-
dens en de heiligste zelfs zijn hier van overtuigd, en wil-
len dit geern belijden. Dagelijks ondervinden zij dat zij
verscheiden dingen vergêeten, vêele niet wêeten en tot 't kwaad
getrokken, of in 't goede wederhoûden worden. Hoord eens
Rom. 7-19. eenen Paûlus, en dat ^eenen voor allen, sprâken: Het goed dat ik wil,
doe ik niet, en het kwaad dat ik niet wil, doe ik. Ik zie een
v. 23. andere wet in mijne lêden, die strijd tegen de wet mijns gemoed
en mij gevangen voerd onder de wet der zonde, die in mijne
lêden is.

Diensvolgens wie ziet dan niet hoe wonder wel op den
gevallen Adam, en ^'t geheel menschdom past 't gêene
van den reiziger op den weg van Jerusalem naa Jericho
word zegd, naam dat de moordenaars hem van zijne goederen
beroofden, zijne klêederen uitschudden, met wonden over-
lâden, en gelijk er voor 't laatste nog ^word bij voegd:
hem half dood lieten leggen. NB half dood.

1º. half, en niet heel, dood is Adam blijven leggen, om
dat God hem nog niet geheel, gelijk hij wel verdiende,
strafte, hem zijne lighâmelijk lêeven nog eenige jâren
spâarende, alhoewel hij zig 't lêeven der ziele of der ge-
nade door de helsche moordenaars had lâten benêemen

2º. half, en niet heel, dood is Adam blijven leggen
omdat God den gevallen Adam ^ten eerste de belofte des Messias
genadelijk dêed; zodat hem niets overwas dan de hoop
op dien verlosser, tot alleen tegenhield dat hij niet heel
stierf, en verlôren ging, gelijk de afgevallene Engelen.

3º. half, en niet heel dood omdat alhoewel hij ge-
wond wierd in zijne ziele kragten, dêeze egter in hem niet
stie^ten, maar alleen verduisderd, en tot 't kwaad genêigd
wierden. Zodat 't Conc van Trent. zeer wel zegd: dat de
vrije wil niet vernietigd ^is, alhoewel hij in kragten vermin-
derd

deerd en verzwakt is. Zoodat Die algemeene kerkvergadering hem met den kerkelijken vloek dreegd dien genen die zal zeggen, dat de vrije wil naa Adams zonde verlooren, en vernietigd is (gelijk de Lutheranen leeren) of dat die eene zaak is van enkele benaaminge, jaa een naam zonder zaake is, gelijk Calvinus, en de zijnen willen. Conc. trid. Sess. 6. c. 1. & Can. 5.

225

Zie daar dan A. A. de geestelijke uitleggingebl —
wij gaan tot de zedenlessen over. NB tempore effluxo duo priora breviſſime. 3o. Moralia

En wel 1o. in 't algemeen aanmerkende de droevige elenden van den gevallen mensch in de handen van de helsche moordenaars, zoo moeten wij daar uit leeren ons zelven vernederen.

Gij zijt stof, en tot stoffe zult gij wederkeeren, zeide God tot den zondigen Adam, en ook nog tot ons allen, en dit vermaand ons niet alleen te denken op ons einde, maar ook op 't begin daar wij eerst uit genoomen zijn, dit vermaand ons onze hoorens toch niet op te steeken, volgens de spreuke des Wijzemans: Quid superbit pulvis et cinis? maar met eenen Abraham voor den Heere te verneederen, die als hij voor Sodoma zou bidden, zeide: ik zal tot mijnen Heere spreeken, hoewel ik maar stof en asschen ben. Gen. 3-19. Eccli. 10 Gen. 18-27.

En zeker is onze geringe oorsprong, de stof en asch daar wij uit genoomen zijn, een voorwerp van verneederinge, hoeveel te meer dan niet alle d'elenden van zieken lighaam daar wij door de zonde in gevallen zijn? Wij hebben in den ongelukkigen reiziger van Jerusalem naa Jericho gezien een levendig afbeeldsel van alle onze elenden &— en uit dien hoofde moeten wij bezonderlijk een klijn gevoelen hebben van ons zelven. Zegd de schrift: Quid superbit pulvis et cinis? wij moeten al dikwils tot ons zelven zeggen: Wat verhovaardigd zig een beroofd, naakt, en uitgeschud mensch? beroofd .... uitgeschud ....? Wat verhovaardigd zig een gekwesd en gewond mensch? gekwesd ....? Wat verhovaardigd zig een half dood mensch? &—

2o. Is de mensch vallende in de handen van de helsche moordenaars, ik zeg, de duivelen, zoo ongelukkig geworden? Dit moet ons leeren vooral op onze hoede te wezen. Die zelfde menschmoorder van 't begin af, leid dagelijks nog op zijne luimen, Petrus zegd, uw vijand de duivel gaat rondom als een brieschende leeuw, zoekende wien hij mag verslinden. Heeft hij eenen Adam zoo volmaakt van gode geschaapen aangerand, en zo elendig gemaakt? wat hebben wij dan niet te vreezen, wij zeg ik die nu beroofd zijn van alle die goederen, daar 1. Pet. 5-8

God Adam mee verrijkt had in 't aardsche paradijs? Wij die in Adam niet alleen zijn uitgeschud van 't kleed der onsterfelijkheid, maar ook van d' oorspronkelijke regtvaardigheid? Wij die zoo gewond geworden zijn in alle de kragten onzer zielen, ja als half doden, flauw, en traag in 't goede op den weg van 't Jericho dezer wereld leggen? Wat, wat zeg ik, hebben wij dan al te vrezen? O! Die langs gevaarlijke wegen reizen, zijn niet zonder vreze, en verzorgen zig zoo veel 't doenlijk is, Wat moeten wij dan doen? Hierom Petrus: Weest op uwe hoeden, en waakt, want uw vijand de duivel gaat rond & wederstaat hem kloekelijk door 't geloof. Dit heeft de Zaligmaker ons ook willen leren als hij ons dagelijks heeft leren bidden: Leid ons niet in bekoringe; maar verlost ons van het kwade. Zodan zullen wij niet vallen in de handen van den helschen menschmoorder, voorzigtig moeten wij
1. Pet. 4-7. wezen (gelijk Petrus wederom vermaand) en waken in de gebeden, al dikwils roepen: Dne adjuva nos perimus. ~~[illegible]~~ Deus in adjutorium & adjutorium nrum in noie Dni.

3º. Is de mensch vallende in de handen der helsche moordenaars berooft van zijne goederen en kleden? Noit zouden wij ons moeten kleden, of wij zouden dit behoren te gedenken. Dan zouden wij ons levendig behoren voor oogen te stellen, dat bijaldien wij in Adam niet verloren hadden dat schone kleed van d' eerste regtvaardigheid, wij nimmer zouden nodig hebben, ons door de klederen tegen zo vele ongemakken te verweren, en door de zelve d' ongeregeldheid onzer ledematen te bedekken. Dan behoorden wij God te bidden, dat hij ons geliefe te vergunnen, dat de lighamelijke klederen altijd zijn eene gelegenheid van ons te vernederen, en wij ons noit daarin verhovaardigen.

4º. Eindelijk is de eerste mensch, en wij in hem, vallende in de handen der moordenaars, gewond in alle zijne ziele kragten, zo dat 't verstand verduisterd, en de wil bedorven is? Dit moet ons zooveel te meer vermanen, van tot Gode gestadig onze toevlugt te nemen, hem smekende, en biddende, dat hij ons verstand verligte, en ons hert bewege &

Ps. 12-5. Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte.
Ps. 118-36. Inclina cor meum in testimonia tua. ad faciendas justificationes tuas.

Accidit ut sacerdos quidam descenderet eâdem viâ, & viso illo præteriit, similiter & Levita cùm eet secus Locum, & videret ptransiit. Luc. 10. v. 31.

Dominica 12 Pentecostes 1745-53. 65.

T eerste en voornaamste oogwit des Heilands in de parabel van den gequesten op den weg van Jericho is, den Wetgeleerden te Leeren wie zijne evenaaste is. A. A.

D. Wetgeleerde den Heiland vrâgende: En wie is dog mijne naaste? antwoorde Chs hem door de gelijkenisse van den gequesten, die eenen Jood zijnde, verlâten van priester en Leviet, door eenen Samaritaan geholpen wierd, en toondehem dus dat niet alleen de Jôden, gelijk de Jôden verkeerdelijk meinden, maar ook de heidenen en Samaritanen onder den naam van Naasten verstaan moeten worden.

Daar en boven leerde Chs den Wetgeleerden nog, dat de wâre Godsdienst meer bestaat in werken van barmhertigheid, dan in d'uiterlijke plegtelijkhêden, en offeranden, daar de priesters, en Leviten, en doorgaans alle de Jôden, 'er meeste werk van maakten, regelregt tegen't gêne God zegd: Ose. 6-6. Prov. 21-2.

Ten derden Leerde Chs den Wetgel: hij hem ook vooral naar de Wet te doen. 't Was eene fout van de priesters, schrift- of Wetgeleerden, dat zij meer werks maakten, van de Wet te kennen, dan naar de Wet te doen. Gij toondet hem in't v. B. van den priester, en Leviet, die den gequesten verbijgingen, en wees hem in den Samaritaan naar de Wet te doen, waarom hij de parabel ook besloot, zeggende: Gaa henen, en doe gij van gelijken.

U. A. vat buiten twijfel wel, dat de tijd niet veeld alle deze hoofdzâken verder uit te breiden. t' is ook onze meining niet: wij zullen ons enkel en alleen maar aan een deeltje van de parabel houden, viz. 't verbijgaan van den priester, en Leviet als z' omtrent den gequesten quamen. D' H. Lucas zegt 'er van: Accidit &c. wij zullen deze woorden

1mo Letterlijk,
(2do Geestelijk,) 1765. omisi. Alia vice omisso sensu litterali et spirituali Moralia deducenda erunt.
3tio Zêdelijk uitleggen, of verklâren Audite

Propositio

1.mo Sinsus Litteralis

De gelegenheid bij ~~dew~~ de Heiland onze textwoorden, ra-
kende den Priester, en Leviet uitgesproken heeft, was, dat hij
om der Joden vreedheid, en onbarmhertigheid naakt, en klaar
aan te wijzen, in de parabel eenmensch afschetste, van een
maal elendig, beroofd van alles, gewond, halfdood, van ijder
een verlaten, leggende op den weg van Jerusalem naa Jericho
in, zie! terwijl deeze ellendige daar lag, zoo gebeurde 't dat
zeker priester den zelfden weg quam gaan, en hem ziende, ging
hij voorbij. Insgelijks ook een Leviet, als hij omtrent de plaats
was, en hem zag, ging voorbij.

1.mo quod in his verbis occurrit zijn de personen, die ge-
van wegens 'er ampt, of bedieninge beschreven worden, als zijnde
geestelijke personen, en bediendens van den Joodschen godsdienst
d'een een Priester, en d'andere een Leviet.

vide 't Woordenboek van Calmet.

't woord Priester komt van 't grieks woord Presbyteros
en wil zoo veel zeggen als een Ouderling, of oudman. // Voor
de Wet van Moijses was het priesterschap aan gene zekere huis-
gezin in 't bezonder verknogt gehegt; maar alle d' eerstgeboorenen
der huisgezinnen, als ook de vaders, vorsten en koningen wa-
ren geborene priesters van hunne stad, en huizen. Cain, Abel
Noë, Abraham, Job, Abimelech, Laban, Isaac, Jacob
en anderen offerden hunne eige offerhanden. In de plegtige
verbond makinge aan den voet van Sinaï, deed Moijses 't
werk van eenen Middelaar, en zij verkoren jongelingen uit
het midden des volks, om den Priesterdienst waar te nemen
Maar nadat de Heer den stam van Levi verkoren had, om
hem in het tabernakel te dienen, en dat het Priesterschap
aan 't huis van Aaron was vastgehegt, toen wierd het regt
van Gode offeranden op te offeren, aan de priesters van dien
stam alleen vergunt. Hierop ziet 't gene godt gebood Num.
Dat niemand vreemds, en die van Aarons afkomste niet en
is, kome naderen, om den Here reukwerk op te dragen, op
dat hij niet lijde 't gene Kore geleden heeft, die om dat hij
zelfs wierook wilde offeren met de dood gestraft is.

// dus wierden in 't Oude, en Nieuwe Test. nu nog de Priesters genoemd omdat, gelijk 't Conc: van trent., eorum probata vita senectus sit.

Exod. 24-5.

Num. 16-40

Anno de Wet van Moijses

Wel is waar dat men van verscheiden Regters, en koningen, na-
Leest, als van Samuël, Saül, David, Salomon, Elias,
enz., dat zij den Here offeranden offerden, maar dit word
zoo verstaan, dat zij dit door den dienst der Priesteren deden
De Priesteren dan waren ten tijde van Moijses van Aa-
rons stamme, en waren geschikt om d'offeranden des volks op

op te drâgen. 't was ook hunne pligt om över de melaatsheid te vonnissen; [2. was 't hunne post] ook 't volk te leeren en t'onderwijzen, [3.] als blijkt uit 't verzenden der melaatzen van Chs tot de Priesters, [3. blijkt] uit dit zeggen van Malachiäs: de Lippen der Priesteren zullen de wetenschap bewâren, en men zal de Wet uit hunnen mond zoeken. Luc. 17. Mala. 2-7.

En zulk een Priester, wiens ampt dit was, is d'eerste persoon, daar de text van zegd: 't Gebeurde dan dat zekere priester den zelfden weg quam gaan.

Bij den priester voegd de text eentwéden vir eenen Leviet Insgelijks ook een Leviet, als hij omtrent de plaats quam.

Onder de Levieten kan men in't algemeen begrijpen alle de naakömelingen van Levi den derden zoone van Jacob en Lia; maar in't bezonder worden door de Levieten verstaan, die in de mindere tempeldiensten bezig, en onderscheiden wâren van de Priesteren, die van Aaron afstamden, en ook wel van Levi afkomstig door Kehath, maar tot högere bedieningen in den tempel aangesteld wâren, zoo als w'aanstonds bréder zeiden.

Godt verkoor dan de Levieten in plaats der eersgeboornen van gansch Israël tot dienst van zijn tabernâkel, en tempel. Zij moesten de deuren des tabernâkels, en tempels bewâren, dag en nagt bewâken, en in de woestijnsche omzwervingen de vâten, gereedschappen, berderen, voorhangselen, koorden, dekklëderen, en planken van het tabernâkel drâgen. In den tempeldienst gehoorzaamden zij den Priesteren, en bragten, hout, wâter, en andere noodzakelijkheden tot den offerdienst aan. Zij zongen, en speelden op blaas- en snaartuijgen in den tempel, en op andere plegtigheden. Zij beblijtigden zig ook in't ondrzoek van de wet, en wâren doorgaans Regters van het land, maar nogtans altijd den priesteren onderworpen.

En zulk een Leviet, die déze dingen ampshalven verrigten moest, is de twéde persoon, daar de text van spreekt.

Dus 't was dan een Priester, en een Leviet, daar de text van meld, en zegd hoe zij beiden, personen, ampshalven Dienaars des Hêren, en onderwijzers des volks, zig in aanzien van den gequetsten, en halfdooden, op den weg van Jericho gedrâgen hebben.

Ongetwijfeld iemand, dézen Priester dien weg ziende afkömen, zou zig [hij] zelven gedagt hebben, dat hij zéker d'eerste zou geweest zijn, die den gewonden ziende, met barmhertigheid

bewögen, te hulp zou gekomen zijn; maar, neen! de text zegd integendeel. En hem ziende, ging hij voorbij.
En dus toonde deze Priester, dat, daar hij als Priester d'eerste moest zijn, om de wet van liefde te vervullen, integendeel d'eerste daarvan afweek, en dat hij, die anderen in de wet onderwees, de wet eerst overtrad, en van dat volk was,
Matt. 23. daar de Heiland elders van: dicunt, et non faciunt.
Ja dat 't misdaad van dezen Priester nog verzwaarde was dat hij den gewonden zag, en evenwel voorbij ging. Aanzien (zegd 't spreekwoord) doet gedenken. Maar, neen! de Priester den gequesten ziende, gaat voorbij, en trekt zig hem niet eens aan, en toond aldus dat hij van dat zoort is, daar
Job. 6. 14. Job van zeide: Zoo wie zijnen vriend gene barmhertigheid bewijst, die verlaat de vreeze des Heeren. De Priester dan den gequesten ziende, ging voorbij.
Maar wat nu van den Leviet gedagt! maakt hij het beter? ô neen! maar, gelijk de mindere doorgaans volgen 't voorbeeld van 'er meerderen, zoo hier ook de Leviet, hij slaat denzelfden weg in van den Priester. Insgelijks (zit textus) ook een Leviet als hij omtrent de plaatze was, en hem zag, ging voorbij.
2do Sensus Mysticus
Wij treden van 't voorbijgaan des Priesters en Leviets tot de geheime of geestelijke betekenis van 't zelve over.
Om de betekenis hiervan te weten, diend men voora∫ aan te merken, dat, volgens de gemene uitlegging der hh. Vaders, door den gequesten van de Parabel 't gehele menschelijke geslagt betekend word, t.w. door de zonde van Adam van 't kleed van onnozelheid, en d'oorspronkelijke regtvaardigheid beroofd geworden is, en in zijne verstand, wil, en memorie deerlijk gewond geworden is.
En, zie! terwijl de mensch, dus op den weg van Jerusalem naa Jericho, ik zeg, uit gaande uit 't Jerusalem aardsche paradijs tot d'ongestadigheid, en veranderlijkheid van 't Jericho dezer wereld, ~~ik zeg terwijl de mensch~~ dus gequest daar op den weg bleef leggen, quam de Priester, en Leviet den zelfden weg langs gaan, maar gingen hem voorbij.
Door dezen Priester, en Leviet worden in dezen zin verstaan de Wet van Moijses, en des zelfs offeranden. De Wet afgebeeld door den Priester, ontdekte wel de wonden, en bedorvenheid van den gevallen en mensch; maar de boosheid, en bedorvenheid van den mensch bleef even groot, en wierd door

door de Wet niet genêzen. de Sacrificiën, en zuiveringen der Wet, afgebeeld door den Leviet, wâren wel afbeeldingen van de wâre genêzingen, maar wâren magteloos, en konden, de wâre zuivering, en uitwassing der zonden niet te weeg brengen. ^ deze kragteloosheid der Wet

Hier Op ziet Paulus, als hij zegd, dat de Wet is afgekeurd om hâre zwakheid, en nutteloosheid, dat de Wet niets tot de volmaaktheid heeft gebragt, maar alleen eene inleiding was tot ene bêtere hôpe. Heb. 7-18 Op deze ongenoegzaamheid en ijdelheid der Joodsche offerhanden, zag David, of bêter, volgens Paulus uitlegging, C. J. zelfs als hij mensch wordende tot zijnen hêmelschen Vâder zeide: Slagoffer en offerande hebt gij niet gewild; maar gij hebt mij d'ôren geöpend. Brandoffer, en offerande voor de zonde hebt gij niet begeerd. toen zeide ik: zie ik kôme. In den inhoud des boeks is van mij geschrêven, &c. Ps. 39-7. Heb. 10-6

De Priester, en de Leviet, de Wet met al'er offeranden toonden dan den gevallenmensch wel zijne wonden, maar gingen voorbij, zij wâren maar eene schaduwe der toekomende goederen, gelijk Paulus wêderom spreekt Heb. 10-1. en konden daarom niet heiligen, de gênen die zig daartoe begâven, die zig aan die oude Wet, en offeranden, zonder te zien op de toekômende goederen, hielden.

De Priester, en de Leviet gingen dan voorbij, ja konden de ^ gequesten niet helpen eens genêzen, om dat zij den zelfden weg langs quamen; i.e. om dat de Priester, en Leviet, ja alle de bedienaars der Wet, en offerande zelfs zondaars wâren, en zelfs noodig hadden geholpen te worden; waarom David zeide: zij zijn alle afgewêken, zij zijn te sâmen onnut geworden; en Paulus: zij hebben alle gezondigd, en hebben geen roem bij Godt. ^ zonder den gequesten te genêzen Ps. 53. Rom. 3.

C. J. was alleen de waaragtige Samaritaan i.e. Bewaarder C. J., die van Jerusalem, ik zeg, den Hêmel, naar Jericho dêzer wereld gekômen is om den gequesten mensch onder zijne bewâringe te nêmen. Waarop Paulus ziet, als hij zegd: Het gêne de Wet (met al'er offeranden, den Priester en den Leviet) het gêne de Wet onmogelijk was, vermits zij kragteloos was door het vleesche, dat heeft Godt gedaan zendende zijnen zoon in de gedaante des zondige vleeschs Rom. 8-3. N.B. hic applicari posset figura resuscitan pueri Elizaum, sed per giezi ejus famulum 4. Reg. 4.

Dus verre de geestelijke uitlegging van 't voorbij gaan des Priesters, en des Leviets, waarvan in onzen text.

3tio
Moralia

'T is tijd om nog een woodje tot stigtinge der zeden hierbij te voegen.

En wel 1o. kunnen w' hier agt gêven op de persônen daar de text van spreekt, viz. dat zij beiden geestelijke persônen, Lands-en geloofsgenôten van den gequesten zijnde, hem egter voorbijgingen, het gêne ons dan leerd hoe wijnig staat 'er op menschen te mâken is, en dat men daar men dikwils de meeste dienst, en hulp van verwagt, men dit 't alderminste vind.

Immers wie zou niet gedagt hebben of de Pr en Leviet persônen, gelijk whem beschrêven hebben, zouden dreven geweest zijn, om den jammerlijk gequesten bij te spring Maar, neen! zij zijn d' eerste die hem voorbijgaan, zonder zig hem in 't minste aan te trekken.

daar men met reeden de meeste heul, en troost bij en van zou verwagten, daar vind men die al meermaal zelden bij.

En zoo gaat 't gemênelijk nog al in de wereld #. ontelbaar zijn de v. B. die de schrift ons daar van geeft. Wil u. A. 'er eenige staaltjes van hôren? 1. Bij, en van wien had David meerder liefde, trouw, en onderwerping te verwagten, dan van zijnen eigen zoone Absolon? En zie! dat vond hij dit 't allerminste. Integendeel Absolon stond zelfs tégen David op, onttrok hem 't volk, ja wilde dat

2. Reg. 15.

vid 't lêven behouden, voor zijne eige kind moest hij Jerusalem ruijmen, en vlugten voor zijne eige vleesch en bloed. 2 Van wie kon een Job in zijne élenden zig meer hulp, en troost belôven, dan van zijne eige vrouw en ondertussen, bij wien hij dit 't meest verwagtte, vond

Job. 2-9.

hij dit 't alderminste, ja wierd ook zelfs van haar nog bespot, en aangezogt om God te lasteren. 3 Van wie had Paulus meerder liefde en standvastigheid in de waarheid te verwagten, dan van de Galâters, die hem wel ook zoo teerhertig beminden, dat zij zelfs voor hem hunne ôogen uitgerukt zouden hebben? en ondertussen ook deze

Gal. 3.

zelfs vielen Paulus af, rêkenden hem voor hunnen vijand als hij hen in vervolg de waarheid zeide. 4. Ja is 't zelfs zoo ook niet met ons Opperhoofd C. J. al gegaan? verstieten hem niet zijne eigenen als hij quam in de wereld? Ja vlugtten zelfs niet alle zijne disicipelen in zijne lijden!

Nu is dit zoo? Vind men dikwils de minste hulp, en troost daar men ze 't meest zou verwagten? ô dit moet ons dan ook leeren, ons niet te zeer verwonderen, als of ons iets vreemds

vreemds overquam, als wij iet diergelijks ontmoeten.
Hebe gij dan eenen vriend, heb j'een kind, daar je veel voor hebt gedaan &c die ondertussen, niet tegenstaande alle de diensten en weldaden, die gij hem bewezen hebt, quaad en trouweloos met ú handeld? ô! laat dog dit ú niet te veel ontroeren; maar denk dat zulks wereldsloon is, en dat uwe loon, hope, en verwagting zoo veel te meer bij God is. Vide Mendosa tom. 3. pag. 373.

'T is waar, 't valt hard aan de natuur, en geeft stof van klagen, als men van die, daar men 't het minste van dagt, qualijk behandeld worden. Wij zien dit levendig in David, die over Achitophels trouweloosheid al klagende uitborst: Indien mijne vijand mij gescholden had, ik zoû het dog verdragen hebben, en zoo de gene, die mij haatte, mij trotzelijk bejegend had, ik had mij voor hem mogen wagten. Maar gij mijn eensgezinde, mijne raadsman en bekende vriend, die met mij te zamen de zoete spijze naamt, in 't huis gods wandelden wij met eendragt. Ps. 54-33. Zoo ons ook 't valt ons hard, wij hebben 'er ons aandoen van, dit is natuurlijk; maar, maar 't geloof moet de natuur te gemoet komen, en tegenhouden opdat 't natuurlijke, het redelijke, en het Christelijke niet te boven gaat. Dan moeten wij met de gedagtens en ziele tot Gods albestieringe opklimmen, en wel gedenken, dat God dit of dat zoo beschikt, opdat wij misschien al wat te veel op de menschen betrouwden, omdat wij misschien dien zoon, die dogter, of vriend wat meer als regt toe, of met eene malle liefde beminden, en dat hij om ons daar van af te trekken &c dit of dat ook van die, daar we 't minste van dagten, laat overkomen.

Zie daar 't eerste dat wij uit onzen text kunnen leeren, als wij aanmerken, dat de Pr. en Leviet, personen daar men 't het minst van verwagt zou hebben, den gequesten voorbij gingen.

2º. Kunnen wij ook aanmerken dat de Leviet den Pr. volgd, en gelijk de Pr voorging hij hem volgde, 't gene ons levendig leerd van wat nasleep de quade voorbeelden zijn, en hoe ligt dat minderen hunne meerderen ten quade volgen, en bijgevolg hoe nauw een Chten in al zijn doen en laten toe moet zien om anderen niet te verleiden. NB. Vide hoe Mor. Fusius in serm. 56. in pass.

Wil j'er een staaltje van hebben hoe ons levendig doet zi[en]
2. Paral. 36. hoe gevaarlijk een quaad V. B. is? en vooral van eenen overste? De Schrift zegd van den Ko-
Zie! eerst zegd de Schrift van den koning, dat hij …, en dan van # 14. alle de Priesteren en dondert volk godlooze overtredingen deeden. Wilt gij in andere 3. 105. V. B. zien hoe gevaarlijk de kwaade V. B. zijn? Hoor
ning Sedecias, dat hij deede dat quaad was voor d'oogen des
Heeren. En zie dan wat gevolg dat dit was, alle d'oversten
der Priesteren (zegd de Schrift) en het volk deeden godde[looze]
overtredingen. # hoe verhaald de Schrift dat 't zaak met
d' Israëlieren ging, als zij onder de heidenen woonden, en zij door hun vriendschap
vermengden zig onder de heidenen (zegt David), en zij leerden
hunne werken, en zij dienden hunne afgodsbeelden.
Eccli. 33-3 Ecclus sprekende in 't algemeen van 't gevaar dat er is in d'om-
megang met de quaden, zegd'er van: die met een hovaardi-
^ die het pik aanraakt zal … en gen omgaat zal d' hovaardigheid gewennen. Hierom wa[s]
1. Cor. 5. Paulus ook zoo bedugt voor dien bloedschendigen Korinth[ier]
aan in de gemeente van Korinthen, dat hij daarom zeide:
Weet gij niet dat een wijnig zuurdeeg het gansche beslag
zuurmaakt? neemt dan dien boozen uit U L. weg.
Nu is dit zoo dat de quade voorbeelden zoo gevaarlijk zij[n]
en dat men zoo ligt den zelfden weg inslaat, dien men een an-
der voor ziet gaan? (voor al die meerder is) ô! met wat zorg, en omzigtigheid behoe-
den dan alle ouders, en overstens zig te gedragen ten
aanzien van 'er kinderen, dienstboden, en onderdanen? wan[t]
zien B. V. de kinderen, en de dienstboden dat 'er volk wijnig
werk maakt van godsdienst en 't gebed, zij nemen dat ook
zoo nauw niet, zij volgen die slofheid al heel ligt naa, en
gelijk 't volk in dit, of dat gezind is, zoo worden ook met 'er
tijd hunne huisgenooten. Vooral is dit waar als de priesters de gelo[o]-
vigen niet stigtig voorgaan en Schrikkelijk, schrikkelijk is de bedreiging die de Heiland
Matt. 18-6 uitdonderd tegen de zulken: Wee, zegd hij, dien mensche
door wien de verargernis komt! 't was hem beter (zegd hij) [dat]
eenen meulensteen aan zijnen hals gehangen, en in de diep[te]
der zee verdronken te worden.
't is hierom dat Paulus ons allen zoo ernstig vermaand al[s]
Rom. 14. hij zegd: stelt uwen broeder geen aanstoot of verargernissen,
brengt hem niet door uw voorbeeld ten verderve, voor wien
Conclusio Chrs gestorven is.
Neen, neen! A. A. laat ons veel liever volgens den zelfden
Rom. 15. Paulus, den naasten tragten te believen in het goede tot stig-
Matt. 5. tinge. Laat en wij volgens des Heilands lesse ons ligt zoo [laten]
schijnen voor de menschen dat zij &c

Dominica 12
Post Pent:
1737.47.

Samaritanus Misericordia motus est, & appropians alligavit vulnera ejus.

Luc. 10. ṽ. 33.

Vide de hoc eod. objecto serm. Dom. 35 1742. sup: qm cum vidisset Dns misericordia motus super eam dixit noli flere &c. ubi quaruor tractantur, etm hac Dom. applicabilia

Dum S. Scripturæ filum bene insequimur / opvolgen / experiemur, nihil ibid. adeo recommendari, qm misericordiam in egenos et quoscumq miseros. A. A. Beati / ait Dnus / misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Item: Estote misericordes sicut et Pater vester misericors est.

Immò adeo misericordiam urget Deus, ut et sacrificiis proponi illam voluerit, et sibi ma qm illa placere ostenderit Misericordiam / inquit / volo et o sacrificium nde, ma qm sacrificium,

Et ut plenius colligeremus et concluderemus, qtopere misericordiam nostram Deus exquirat, et curam nostram erga egenos et miseros exigat, solum sufficeret attendere ad ea, quæ Script. refert Deum ordinasse in favorem egenorum et miserorum, et qtam ipse curam egenorum et miserorum ipse gesserit.

Sane ipse Deus primis nostris parentibus, dum nudi erant, vestem confecit, qua eos induit. Gen. 3

In favorem pauperum præcepit Judæis solvere decimas ut ex iis partem suam haberent pauperes. Lev. 27

In favorem pauperum Legem illam tulit Deus ut septimo quoque anno debita relaxarentur, et ut possessiones venditæ, anno Jubilæi ad pristinos reverterentur dominos. Deut. 15.

Eodem Lib. Deut. 24. Legem dedit Deus: Als gy het koorn op uwen akker zult gemaeyd hebben, en dat gy

Wil j'er eens staaltje van hebben, tw ons levendig doet zi[en]
2. Paral. 36. hoe gevaarlijk een quaad V. B. is? en vooral van eenen overdrager? De Schrift zegd van den ko-
Zie! eerst zegd de Schrift van den koning, dat hij &c en dan van ℣. 14. alle de Priesteren en dan dat 't volk godlooze overtredingen deeden. Wist gij in andere
ning Sedeciäs, dat hij deede dat quaad was voor d' oogen des
Heeren. En zie Nan wat gevolg dat dit was, alle d' oversten
der Priesteren (zegd de Schrift) en het volk deeden godlo[ze]
overtredingen. # Hoe verhaald de Schrift dat 't zoo ook met
d' Israëlieren ging, als zij onder de heidenen woonden, door hen verleid wierden zij
Ps. 105. vermengden zig onder de heidenen (zegt David) en zij leerden
V. B.? zijn hoe gevaarlijk de kwaade V. B. zijn? Hoor hunne werken, en zij dienden hunne afgodsbeelden.
Eccli. 13-1 Ecclus sprekende in 't algemeen van 't gevaar dat er is in d' om-
megang met de quaden, zegd' er van: die met een hovaardi-
die het pik aanraakt zal ...: en gen omgaat zal d' hovaardigheid gewennen. Hierom was
1. Cor. 5. Paulus ook zoo bedugt voor dien bloedschendigen Korinth[er]
aan in de gemeente van Korinthen, dat hij daarom zeide:
Weet gij niet dat een weinig zuurdeeg het gansche beslag
zuurmaakt? neemt dan dien bozen uit U. weg.
Nu is dit zoo dat de quade voorbeelden zoo gevaarlijk zij[n]
en dat men zoo ligt den zelfden weg inslaat, dien men een an-
der vooral die meerder is voor ziet gaan? ô! met wat zorg, en omzigtigheid behoo[ren]
den dan niet alle ouders, en oversten zig te gedrâgen ten
aanzien van 'er kinderen, dienstbôden, en onderdanen? want
zien B. V. de kinderen, en de dienstbôden dat 'er volk weinig
werk maakt van godsdienst en 't gébed, zij nêmen dat ook
zoo nauw niet, zij volgen die slofheid al heel ligt naa, en
gelijk 't volk in dit, of dat gezind is, zoo worden ook met 'er
tijd hunne huisgenôten. Vooral is dit waar als de priesters de geb[oden]
vigen niet strigtig voorgaan &c Schrikkelijk, schrikkelijk is de bedreiging die de Zaligmaker
uitdonderd tégen de zulken: Wee, zegd hij, dien mensche
Matt. 18-6 door wien de verargernis kômt! 't was hem béter (zegd hij)
eenen meulensteen aan zijnen hals gehangen, en in de diepte
der zee verdronken te worden.
't is hierom dat Paulus ons allen zoo ernstig vermaand, als
Rom. 14. hij zegd: stelt uwen broeder geen aanstoot of verargernisse,
brengt hem niet door uw voorbeld ten verderve, voor wien
Conclusio Chs gestorven is.
Neen, neen! A. A. Laat ons wij veel liever volgens den zelfden
Rom. 15. Paulus, den naasten tragten te believen in het goede tot stig-
Matt. 5. tinge. Laat en wij ons volgens des Zalighmakers lesse ons ligt zoo laten
schijnen voor de menschen dat zij &c

Dominica 12
Post Pent:
1737. 47.

Samaritanus Misericordia motus est, & appropians alligavit vulnera ejus.

Luc. 10. ℣. 33.

Dum S. Scripturæ filum bene insequimur / op-
volgen / experiemur, nihil ibid. adeo recommendari, quam
misericordiam in egenos et quoscumque miseros. A. A.
Beati / ait Dnus / misericordes, quoniam ipsi mise- Matt. 5
ricordiam consequentur. Item: Estote misericordes Luc. 6.
sicut et Pater vester misericors est.

Immo adeo misericordiam urget Deus, ut et sacrifi-
ciis proponi illam voluerit, et sibi magis quam illa placere
ostenderit. Misericordiam, / inquit / volo et non sacrificium
id est, magis quam sacrificium.

Et ut plenius colligeremus et concluderemus, quantopere
misericordiam nostram Deus exquirat, et curam nostram
erga egenos et miseros exigat, solum sufficeret attendere
ad ea, quæ Script. refert Deum ordinasse in favorem
egenorum et miserorum, et quam ipse curam egenorum
et miserorum ipse gesserit.

Sane ipse Deus primis nostris parentibus, dum nudi
erant, vestem confecit, qua eos induit. Gen. 3
In favorem pauperum præcepit Judæis solvere decimas
ut ex iis partem suam haberent pauperes. Lev. 27
In favorem pauperum Legem illam tulit Deus ut sep-
timo quoque anno debita relaxarentur, et ut possessiones
venditæ, anno Jubilæi ad pristinos reverterentur domi-
nos. Deut. 15.

Eodem Lib. Deut. 24. Legem dedit Deus: Als gy
het koorn op uwen akker zult gemaeyd hebben, en dat gy

Dominica 14
Pentecostes
1742.

vergeetens een schoof agtergelaeten hebt, zoo zult gy niet wederom gaen, om dien te halen, maer gy zult hem den vreemdeling, en den weduwen, en weezen laeten weghaelen. Item als gy de vrugten der olyfbomen zult vergaedert hebben..... Item als gy uwen wyngaerd zult afgelezen hebben.... Deut: 24-19....

Hisce Legibus in favorem pauperum latis, quid aliud Deus innuere voluit, quam nos curam pauperum gerere debere, et spiritu misericordiae nos aatos esse debere erga quoscumque pauperes et miseros.

Illud ipsum est quod ad vivum nobis repraesentat Xus Dnus in hod. Ev. Ibi proponit Dnus Samaritanum vivum exemplar misericordiae erga miseros et egenos des ipso Dnus ad Legisperitum et ad nos ipsos Dnus ait: Vade et tu fac similiter.

Igitur o abs re fuerit videre quid hic Samaritanus erga miserum hominem fecerit, et quid nos ipsius exemplo similiter facere debeamus.

Textus habet: De Samaritaen wierd met barmhertigheid bewoogen, en bykomende verbond hy zyne wonden.

Propositio 't geen deze woorden van den Samaritaen vermelden dat hy deede, zal ons tot les en voorbeeldt dienen, hoe dat wy van gelyken onzen naesten moeten beminnen. Attendite

Indien we hier alles wilden ophaelen het geen ons voorkomt in den Samaritaen van 't hed. h. Ev., en 't geen ons al tot les en voorbeeldt dienen kan, hoe wy ~~moeten~~ van gelyken onzen naesten moeten beminnen, de tydt zou ons veel eer, dan wel de stof ontbreken om dit hier ten borden te brengen. Hierom, om maer een lesje of twee van de liefde ten opzigt van onzen naesten uit 't voorbeeldt van den Samaritaen te leeren zoo kan men niets beter doen, dan dat wy ons alleen omtrent d'opgenoome woorden maer bepaelen. Textus ait: Samaritanus misericordia motus est, et appropians.... twe dingen vermeld de text van den Samaritaen 1o quod misericordia motus fuerit 2o. qd. videns vulnera

vulneratum, appropiaverit, et alligaverit vulnera ejus.

Ad 3^m. dicitur de illo quod, Misericordia motus fuerit

Recte: nam oia opera externa misericordiae miseris exhibita, non hbnt debitam suam exigentiam, si non sint aata spiritu commiseraois et compassionis. Ad complendam caritatis proximi Legem, oio non sufficit distribuere externe aliquid egentibus, aut opitulari re aliqua miseris, sed oportet insuper hbre cor plenum compassione respectu miseriarum proximi, dbnt qui opera misericordiae exhibent, vere tacti, et over de quaelen, en ellenden der genen die te helpen, et rum illorum hbre cor tenerum.

Et sane oes eleemosynae et opitulationes non tam mutuantur excellentiam suam, et merita ex magnitudine doni quam ex affectu et teneritudine cordis, quam quis respectu proximi miseri hbt, quoque ei succurrit.

Sic et videmus in S. Script. hanc internam cordis commiserationem in oibs operibus externis misericordiae requiri. Deus apud Isaiam promittit magnam mercedem non illis oibs qui dederint esurientibus cibum, sed qui id fecerint effusione cordis, et qui afflictos consolati st. Indien gy /inquit Deus/ uw hert voor den hongerigen uitstort /non ait Panem tuum, sed aam tuam/ En den bedrukte ziel verzaedigt / non ait: si ventrem repleveris, id fit cibo, sed aa miseri repletur consolatione per monstrationem compassionis/ Indien gy /dan ait Deus/ uw hert voor den hongerigen uitstort, en den bedrukte ziel verzaedigt, zoo zal uw ligt opgaen in de duisternisse ja uwe duisternisse zal worden als middag. Isa. 58-10

Huc et respicit quod Paulus ait: Si distribuero in cibos pauperum oes facultates meas.... caritatem autem non habuero nihil mihi prodest. 1. Cor. 13

Aplus Joes ait: Zoo wie het goedt dezer wereldt heeft en zynen broeder ziet gebrek lyden, en zyn hert voor hem sluyt, hoe blyft de Liefde Gods in hem? NB qd. Joes non dicat en zyn hand voor hem sluyt, maer en zyn hert voor hem sluyt, want al sluyt men zyn hand niet al is de hand open om den gebrekkelyken broeder mede te deilen, 't is niet genoeg, 't hert moet ook open weren, geen men geeft maer men met Liefde en uit 't hert geeven 1 Jois 3-17.

en die zoo niet en geeft, hoe (zeit joes) blyft de liefde gods in hem?

Refert Script. de Jobo, dat hy niet te vrede was met uiterlijk den behoeftigen by te staen, sed quod fleret super afflictos et compateretur egentibus. Ik weende voorders

Job. 30-25. (ait ipse Jobus) over die in druk en lyden zat, en myne ziel had medelyden met den armen.

2. cor. 11. Talis erat et Aplus Paulus: Quis (ait) infirmatur et ego ō infirmor?

Tales erant et fideles Hebraei, hos Paulus laudat quod compaterentur illis qui in vinculis et carcere detine

Heb. 10-34. bantur, gy hebt ook (ait Paulus illos alloquens) met de gevangenen medelyden gehad.

Tales et nos oēs ēe vult Paulus, hinc et in persona

ibid. 13-3 Hebraeorum nos monet: gedenkt der gevangenen, als of gy medegevangen waert, en der bedrukte, als die zelf ook in een lighaem woont.

Ex qbs orbs explis et locis sacrae script. patet nihil certius ēe, dan dat zullen onze uiterlijke werken van liefde en barmhertigheit, goed en verdienstig wezen, de zelfde uit een ingewand van liefde en barmhertig moeten voordskomen.

Oēs SS. Patres unanimiter, dum hanc mām tractant, docent, opera externa misericordiae, Spitus commiserationis vata, ēe bōne, et oēs eptulationes miserè externè exhibitas Deo ō placere, si ex teneritudine ai, et compassione cordis ō proveniant.

Audite Augūm in PS. 125. Unde (rogat Augs) pro„cedit elemosyna? ex corde. si extenderis manum ad pau„perem, ut ei pecuniam largiaris, et si cor tuum ō sit ple„num compassione ru illius, ad nihilum illud tibi servit „ast si cor tuum sit tacrum compassione ru ejus miseriae, „sane si manus tua nihil hbret ad dandum ei, Deus tu„ō intermitteret acceptare eleemosynam tuam, et tibi de „super retribuere„. Auditis A.A. juxta S. Augm etiam sine eleemosynae distributione, valet apud Deum cor compatiens, sed sine corde compatiente ō valet apud eum eleemosyna qtris magna largitio.

Recte igitur in Laudem Samaritani Evangelici, misero hoi opitulantis, additur quod fuerit misericordia motus.
Cum itaq. sic sese res habeat: Faciamus similiter. Dum opera misericordiae exhibere volumus, vel dando pauperi eleemosynam, vel afflicto cuiqm quadam in re opitulando, attendamus ante oia, an corde commisereamur afflictis, et an ex isto commiserationis motivo afflictis auxiliemur.
O qti. St qui hac in re aberrant ab explo Samaritani! Sane multi, St tam, qui saepe largiuntur quid pauperibus, sed o ut Samaritanus, scil: Misericordia moti. Varia sunt ecc rades et motiva huma quae hoem ad dandam eleemosynam, aut succurrendum proximo alliciunt. V. g. propter importunitatem petentis, vel omdat de gelegentheit zoo is dat me het niet verby kunnen, vel ad conservandam bonam famam, et ne notemur ut avari. Tales similes St pharizais die haere aelmossen deeden om van de menschen gezien te worden. Tales similes St judici isti iniquo, de quo Lucas Lúc 18
Ille Deum o timebat, nec hoem reverebatur, dog daer was in de zelve stad een weduwe, die by hem quam en zeide: doe my regt tegen myne wederpartye. En hy wilde het niet doen, maer daer na zeide hy in zig zelven .... nogtans omdat deze weduwe my zoo moeylyk valt, zal ik haer regt doen. Audivis? o ex compassionis spiritu, sed ob importunitatem viduae opitulabatur ei. Sic et multi hodiedum.
Non sic, o sic A. A. commisereamur afflicto, sed cum Samaritano Ev. misericordia moti ei opitulemur. Nam commiserationem ante oia desiderant afflicti. Sic Job, o rogabat juvate me, sed Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei. Sine hac commiseratione inutiliter damus, quidquid damus, proficit inde solus accipiens, sed o et largiens.
Redeamus ad Evangelium Samaritanum, de quo iam audivimus, dic quod misericordia motus fuerit, sed et 2do de illo dicitur, quod miserum illum vulneratum viderit, quod appropinquaverit ei, et ipse vulnera ejus alligaverit. O hoe vriendelyk en gemeenzaem toont

zig deze Samaritaen aen deren ellendigen! Hy krygt hem niet in 't gezigt, of hy stygt van zyn paert, hy komt na hem toe, hy bezigtigt zynen ellendige toestand, en hy stelt zyne handen te werk om hem te helpen. O hoe vriendelyk toont hy zig! Sic et nos similiter facere debemus.

At cheu quam multi aliter agunt etiam in elargiendis eleemosynis, et miseris opitulandis? Multi Xtiani deminuunt gloriam eleemosynarum suarum, et privant opera sua in miseros exhibita magna meriti parte, door die geest van fierheit, en laetdunkentheit, die ze dan zelfs, wanneer zy den armen helpen, laeten uitschynen. Sunt qui illos, quos juvant pauperes, vix aut nunquam suo dignantur aspectu; sunt alii, qui eos miseros, quibus succurrunt, dure tractant, onfatsoenelyk bejegenen, en scharpe woorden toeduwen, en door bitze bejegeningen diep in hunne herten steeken.

O quid juvat A.A. quod miseris opitulemur, egentibus demus, si tam dure en onvriendelyk met hun te werk gaen?

Script. sacra monet ubique dat w'ons wel moeten wagten omtrent d'armen en ellendigen, die wy helpen, van ons trots en laetdunkenden te toonen, et met hardigheit te bejegenen maar in tegendeel dat we hun minzaemheit en beleefdheit moeten betoonen.

Eccli 4-1... Audi Eccleum: zoon, inquit, onthoud den armen zyne aelmoes niet, nog keer uwe oogen niet af van een behoeftig mensch. Versmaed oog niet een hongerige ziel, nog verbitter den armen niet in zyne behoeftigheit. Bedroef het gemoed niet van een nooddruftig mensch, nog vertoef niet aen iemand te geven die in benaudheit is. Slae het verzoek van den bedrukten niet af, nog keer uw aensigt niet af van den behoeftigen. Wend uwe oogen uit gestoortheit niet af van den armen, nog geef aen die u bidden geen reden om u agter uwen rugge te verwenschen. Toont u vriendelyk aen de bende van armen. Neig uw oor tot den armen zonder droefheid, quyt uwen pligt, en geef hem met goedertierentheit een

ibid. 18-15 zagt antwoord. Et iterum: zoon, voeg geen verwyt

uwe weldaedigheden, en als gy iemand iets geeft, doet hem geen droefheit aen door quaede woorden. Zal de dauw de hitte niet verkoelen? alzoo is een goed woord beter dan de gifte.

Et merito Script. adeo dehortatur ab ista, duritie en onminnelykheit, nihil enim intolerabilius miseris et egentibus quam tam durè et immansuetè tractari.

En dit is ½ dat Job in alle zyne ellenden het hardsten schynt gevallen te hebben, en hier over klaegt hy dicens de illis qui in prosperitate tunc erant. Zy zingen nu Liedjes van my, en ik ben hun tot een Spreuke geworden. Zy hebben een grouwel van my, en loopen van my weg, ja zy ontzien zig niet mijn aengezigt te bespouwen. Job. 30 – 9.

Itaq. A. A. Samaritanum hodiernum consideremus et similiter faciamus. Hy toonde zig zeer vriendelyk en gemeenzaem ten opzigt van dien ellendige. Et nos hanc humanitatem et gemeenzaemheit demonstremus. ½ zy met hun te spreken, 2 zy met hun te vergunnen dat zy ons aenspreken, of met hun toegang tot ons te verleenen, of zelfs met hun te gaen bezoeken, sicut hic Samaritanus Ev. faciebat, de quo textus Et appropians alligavit vulnera ejus.

En zeker Xtenen, als we het eens wel inzien, en regt bezeffen, wat reden hebben we dog om ons tot den armen zoo stuurs en onminzaem te draegen? de rykdom en voorspoet immers die maekt den mensch niet als goden, nog d'armoede en ellende den armen en ellendigen als beesten, maer immers blyven ze alle de zelfde menschen, die zy te voorn waeren. Schaepen worden met schaepen geweydt, het eene schaep zegt niet tot het andere, ik wil niet met ü gaen, om dat gy zoo veel wol niet hebt als ik: zoo en mogen wy ook niet zeggen, ik wil met d'armen niet te doen hebben geen gemeenschap nog ommegang hebben, om dat zy zoo fraay niet gekleet zyn, zoo veel geld en goeds niet bezetten als ik.

Ten anderen Xtenen laet ons eens bedenken, dat wy gansch niet verzekerd zyn, dat wy, die nu misschien in voorspoed zyn, en van anderen aenbeden worden, of

of wij niet wel haest in een veel ellendiger staet zullen geraeken. als die ellendige erga quos nunc adeo duri et inhumani sumus. Et hæc e divini numinis vindicta, ut tunc nobis id supervenire patiatur, prout aliis fecerimus. qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

Conclusio Agite A. A. ad exemplar Samaritani erga egenos et miseros minzaem et beleefd nos geramus, en de zelve vriendelyk bejegenen. Et etiam juxta ejus exemplum dignemur eos subinde eos visitare

O multum boni ex eo proflueret. Sane si dignaremur eos subinde visitare, et eorum ædes appropiare, we zouden daer dikwels zien d'armoede en ellende zoodanig als we ze niet geloven, en ons niet kunnen verbeelden. O hoe meenige huisgezins zouden we bevinden daer de kinderen heukeren en verlangen na een stukje droog brood, daer d'ouden en jongen niet anders hebben om te drinken als een teug koud waters, daer de kinderen des winters zitten en krimpen over een kooltje vuers, daer te leggen en slaepen op een kaf beddetje of op een bosje stroo, nauwelyks dekzel hebbende om zig tegens de felheid der koude te beschermen.

Zulken en nog ellendiger toestand zouden we al ontmoeten, indien w'ons gewaerdigden d'arme huisen te naderen.

O wat zou ons dit, gelyk aen den Evangelieschen Samaritaen, een kragtig opwekzel geven tot meerder medogentheit? wat zou dit onze liefde opwekken? O hoe zouden onze ingewanden tot barmhertigheit bewogen worden?

Laet ons dan A A na 't voorbeeld des Samaritaens onze evenaesten beminnen, en doen van gelyken, zoo zullen we ook verdienen met een Samaritaen van Xus zelf gepresen te worden, en uit de mond van de Heere Xus te hooren Komt gezegende mijns vaders Bezit het koningryk tw. van de grondlegging des werelts af voor u bereidt is. Amen

Matt. 25.

Vade & tu fac similiter

Dnica XIII post Pent 1735.

Luc. 10. v. 37.

Zeer schoon, en uitmuntende is de gelijkenis van 't huidig Ev: et A.

In deeze gelijkenisse antwoord Xs onze Zaligm: niet alleen, zeer bondig op de vraege door den wetgeleerden voorgestelt; sed et profundissimum redemptionis nostræ mijsterium genuinis coloribus adumbrat. Quis enim, ille peregrinus, nisi genus humanum? Wat is't dat hij afkomt van Jerusalem? wat is dat anders dan dat hij uit het paradijs door de zonden vervallen is? Hij word uitgeschut, en gequest van de moordenaers, te weten, van de duivelen, die hem van d'oorspronkelijke regtvaerdigheid beroofd, en met veele wonden zijne ziel beladen hebben. De Priester, en Leviet die gaen verbij, zijgeneezen hem niet; de wet, en de ~~prophetien~~ ... offerhanden waeren ongenoegzaem om den gevallenen mensch te helpen; de wet gaf wel eenig ligt aen 't verstand, maer de boosheid, en bedorvenheid van den mensch bleef al even groot, en wierd, door den priester, of de wet niet genezen; de offerhanden, en zuiveringen der wet waeren wel afbeeldingen van waere geneezingen, maer zij waeren magteloos, en konden de waere zuiveringe, en afwasinge der zonden niet geeven: 't was de Samaritaen, C. J. die alleen den gequesten kon geneezen, zuiverende zijne wonden door de olie, of de zalvinge der h. Sacramenten, en hem versterkende door den wijn zijner goddelijke genaede. Quibus attentius consideratis, ô ficticii cujusdam Samaritani, sed ipsius J. C. exemplum nobis imitandum proponi intelligo. adeoq cum dicit Legisperito: Gaet henen, en doe gij van gelijken, hoc nobis dictum puto, scil: amare nos debere proximos, sicut nos Salvator amavit.

Videamus ergo quemadmodum verus Samaritanus C. J. nos dilexit, ut et nos faciamus similiter, secundum quod nobis in Textu dicit: Vade, et tu fac similiter. Propositio

Attendite

Antequam ad Samaritani exemplum veniamus paucis attendendus parabolæ scopus. Is ē respondere ad quæstionem Legisperiti quærentis: Quis ē meus proximus? Latabat in proximos amicos solum connumerandos. Errorem hunc corrigit Xus

dum, enim, Samaritanam, qui patriâ, gre, Sanguine, religione, et amicitiâ a Judæo Sejunctus est, illi proximum fuisse indicat, Satis ostendit quemlibet hoem etiam, inimicum censendum esse proximum, adeoq diligi debere. Et huic tandem Subjicit Samaritani exemplum, illi imitandum, Vade inquit, et tu, fac Similiter. Idem nobis dictum putabimus. Eoque magis quod Samaritanus iste Jesum nobis exhibeat qui alias etiam aperte dixit: Hoc e praeceptum meum, ut diligatis invicem, Sicut dilexi vos. Quomodo verò dilexit nos, ex Evangelio discamus.

Joan. 15-12

zoo schetst Chs zig zelven af in den Samaritaan, van wien hij zegd: Misericordia motus.

1° Dilexit nos Sponte, ō coactus, ō præventus, ō mercede illectus. # Sic Paulus de hoc amore ait: Hierin doet God Zijne Liefde tot ons uitschijnen, dat in den tijd, als wij nog zondaers waeren, Xus voor ons gestorven is..... Sic: God die rijk is in barmhertigheid heeft ons door Zijne overgroote Liefde, bemind (zelfs) als wij nog doodt waeren, door de Zonden, heeft hij ons Levend gemaekt in Xus.... Sic Xus ipse: Zoo Lief heeft God de wereld, (de zondige wereldt) gehad, dat hij Zijnen eenigen Zoon gegeeven heeft..... itaq ō coactus sed Sponte et gratuite nos dilexit; et Sic in Ev: Chs se exhibet, al 't geene daer vermeld word, dat den Samaritaen tot Liefde heeft aengezet, Zie de text zegd: Misericordia motus, et Sic verus Samaritanus C. J. nos dilexit.

Rom. 5-8
Eph. 2-4
Joan 3-16.

Sic et a nobis proximus diligendus, ō spe Lucri, ō ob utilitatem nostram, sed propter Deum. Indien gij bemind, die u beminnen, (ide) wie zal u dat dank weeten, naerdien ook de Zondaers beminnen, die hen beminnen? Indien gij wel doet die u weldoen, wie zal u dat dank weeten, de wijl ook de zondaers het zelve doen. Idem docet: Als gij een middagmael of avondmael houdt, nood' er uwe vrienden, of broeders, of bloedverwanten, of rijke gebueren niet op: opdat zij u misschien niet wedernooden, en u vergelding geschiede; maer.... nood' er armen, gebrekkelijken, kreupelen, en blinden op; en gij zult gelukkig zijn, omdat zij niet en hebben om u te vergelden. Door die Spreuken, en meer diergelijke, de heere Xus Leeren wil, dat men den naesten beminnen, en weldoen moet, niet om onze eige baet, voordeel, of gewin, maer alleenlijk maer om God 't is waer, ik weet wel wat de dankbaerheid vereischt van den genen, dien word wel gedaen. God zelfs Laet 't goed doen, niet ongeloond, mits dien de wijseman zegd: God geeft agt op een mensch, die weldaedig is: hij houd hem tegen het toekomende in zijne gedagte: zoodat hij ten tijde van zijnen val een Steunzel vinden zal. Idog alhoewel de dankbaerheid medebrengt, dat men zijne erkentenisse toone # den genen, die ons heeft weldaan, egter

Luc 6-32
Luc 14-12
Eccli 3-34.

egter
mag dit 't einde, en doelwit van onze Liefdenoit, of
immer wezen. Beminnen, moeten wij den naesten,
gelijk Xus de waeragtige Samaritaen ons heeft bemind;
hij heeft ons vrijwillig, niet gedwongen, niet door Liefde
verkomen, of om vergeldinge bemind. En, zoo moeten wij
ook den naesten, niet om onzeeige baet, voordeel, of gewin,
maer om god beminnen.

2°/ Dilexit opere, et veritate? Ostendunt id, ea quae omnia Samaritanus exhibetur fecisse ~~[illegible]~~ vinum et oleum vulneribus
afudit, vulnera alligavit, jumento imposuit, ad stabulum
perduxit, stabularii curam commisit.... zoodat hij met regt
kon zeggen gelijk god tot 't joodsche volk zeide: Wat hebik
mijnen wijngaerd moeten doen, datik hem niet gedaen en
hebbe? niets, niets kon die waeragtige Samaritaen aen
den gequesten mensch meer doen. Et certè missis parabolis,
si rem ipsam videamus, quid feit Jesus ut nos redimeret, quid et qua passus? Se nascens dedit socium, convescens in edulium, et moriens in pretium. Et sic, sic
verè nos dilexit opere, et veritate. — Jsa 5-4

Sic diligendus proximus, sic mandavit Xus nobis dum
in. textu? ait: Vade et tu fac similiter. Id Scriptura ubiq
precipit. Id discipulus dilectionis precipue cordi habuit:
Filioli, inquit, diligamus verbo, neq lingua, sed opere
et veritate. q. d. Item; preceptum dilectionis proximi
simile e precepto dilectionis Dei, atq preceptum dilectionis Dei exigit ut Deum, ut externus amemus, sed et ut
quid pro eo faciamus et patiamur, et sic dilectionem nostram
ostendamus........ — 1. Jo. 3-18

Itaq inanis dilectio quae consistit in ore. Multi taliter
amant proximos, heel gedienstig zijn zijn woorden en complementen; zij schijnen alles toe te zeggen en te beloven; doe indien
[illegible] 't er maer eens op aen quam, Lang zou men zoeken zulken
man.....

Non sic.. de liefde bestaet niet in woorden en complementen;
maer met 'er daet, en waerheit moet men ze toonen, en den naesten dus beminnen. Zoo wie de goederen dezer wereldt heeft, en
zijnen broeder ziet gebrek lijden, en zijn herte voor hem sluit,
hoe blijft de liefde gods in hem. Item; Hieraen hebben wij
de liefde gods gekend, dat hij zijn leven voor ons gesteld heeft,
dus moeten wij ook ons leven voor onze broeders stellen...... — 1. Jo. 3-16.. / N. 17

Hic etiam servit quod Jacobus: Indien 'er een broeder
of zuster naekt, en bloot is, en gebrek aen dagelijkschen
nooddruft lijdt: en dat iemand van u tot hen zegt: gaet in vreede
weest warm, en wel verzadigt: zonder hen te geeven aen 't lighaem
van noode is: wat zal dat helpen? ['t gene] — Jac. 2-15..

Itaq. ō tt verbo et Lingua, sed opere, et veritate proximus diligendus ē. Sic Xus verus Samaritanus nos dilexit, sic et nos proximum, diligere debemus.

3° Dilexit vulneratum, ō vulnera. Et sic! De

Sap. 14-8. godlooze en zijne godloosheid, worden gelijkelijk van god gehaet. Diligit ergo Deus peccatores ut desinant ee peccatores. Non dilexit nos ~~[illegible]~~ ut conniveret, aut faveret peccatis, sed ut nos Lavaret. Hij heeft ons bemind inquit Joan

Apoc. 1-5. en ons van onze zonden in zijn bloedt gewasschen. Sic dilexit publicanum, ut faceret Evangelistam; persecutorem, ut faceret

X hoes diligimus et errores detestamur. Aug. aptum; Magdalenam, ut faceret pœn. exemplar. Et sic nobis dicit: Vade et tu fac similiter.

Itaq. sic et nos similiter, proximum diligere oportet, sic den mensch moeten wij beminnen, maer niet zijne fouten X. Sic

P.S. 118-113. David: Ik haet d'ontleugenden, en uwe wet heb ik Lief. Item Beeken van water vloeden uit mijne oogen, omdat men uwe wet

4. 136 niet waer en neemt. Odit, et diligit, amoris testes St Aug. Odit iniquitatem, et diligit iniquos, ut justi fiant.

Errant proinde graviter, qui in hoc credunt amorem et amicitiam consistere, ut aliorum faveant iniquis consiliis et factis. tali inordinato amore beminde Adam Eva zijne vrouw hij beminde haer op zulk eenwijse dat hij toestemde, en mede

^ sic inordinate Pilatus Caesaris amicitiam quaesivit ~~&~~. Sic Herodes filiam Herodiadis &. het quaed bewilligde ^ Et sic hodie sunt multi.... Dog hoe zeer deere, en diergelijke er neven slaen, en zig selven bedriegen kunnen, zij zelfs van de heidenen Leeren. de heidenen zelfs maeken hen beschaemd, misdien dit d'eerste regel van de Liefde bij hen was, dat men noit zijnen vriend iet vraegen moet dat quaed is, nog oit iet quaets gevraegd zijnde voor zijnen vriend, ook doenen moet. Hac prima amicitiae Lex ē, inquit

Cicero ut neq. rogemus res turpes, neq. faciamus rogati. quare idem: Nulla ē excusatio peccati, si amici causa peccaveris. Lib. de Amicitia. Sic et Plutarchus refert: Periclem

Plutarchus roganti, ut pro se juraret quidpiam falsum, respondit: Amicus tibi sum, sed usq. ad aras.

Itaq. si sic Ethnici, quto ma. Xani? Xani dico, quos Xus docuit hoes diligere, et peccata odisse. Sic Xus verus Samaritanus vulneratum, ō vulnera dilexit. Sic et....

Verre van daer dan, dat 't eene goede Liefde wezen zoude zijne naesten te beminnen in 't quaed, zoo gebied en vereischt integendeel de waere Liefde, dat men de fouten en gebreken van eenander moet haeben en begengaen; Wijn en olie moet men in de wonden gieten; d'olie die wel verzagt, moet van den bijtenden en prikkelenden wijn niet gescheiden worden

Nathan, verus Davidis amicus, eum pungebat....
Ambrosius Theodosii Imperatoris amicus, eum corripiebat....
Tales amatores quaerendi, contrarii detestandi, et depre-
candi. Sic David: De regtvaerdige berispe mij, en bestraf- Ps. 140-5.
mij met goedertierentheid; maer dat de zalvinge des Zon-
daers mijn hoofd niet ~~en~~ zalve. Item: Dat zij schielijk Ps. 69 + 4.
met schaemte te ruggekeeren, die tigen mij zeggen, jug, jug.
Deus ipse heeft menigmael zijn volk gewaerschouwd
dat diusdaenige, die hen streelen, hen ook bedriegen: O mijn Isa 3-12.
volk! die u gelukkig noemen, bedriegen u. Et hos perver- Ezech 13-18.
sos amatores comminatur Deus: Wee haer, die onder alle
elleboogen küssentjes naeijen....

Verre zij dan van daer, dat die geen waere vrienden
en beminnaers van anderen wezen zouden, die hen bemin-
nen en streelen in de zonden, zoo zijn ze die geene die
god vervloekt, en die men op allerlij wijse ~~mijden~~ moet meiden.
Maer die, die beminnen waerlijk hunnen naesten, die
den menschen, en niet hunne wonden beminnen, die de men-
schen beminnen, en olie te zaemen met den prikkelenden
wijn in hunne wonden gieten. Sic Xus verus Sa-
maritanus nos dilexit.... Sic et nos....

En, quo Xti veri Samaritani exemplo proximus a nobis
amandus sit. Repete...

Agite A. A. videte quantum ab isto dilectionis Conclusio
exemplo distemus. 1° Xus sponte, et gratuitè nos dilexit
et noster amor quam saepe è mercenarius...
2° Xus nos dilexit opere, et veritate.
Sed, eheu! quam saepe noster amor solum in verbo et
lingua haeret... 3° Xus dilexit nos, non nostra peccata.
Sed noster amor quam saepe usque ad adulandum proximo
in malo se extendit.
Hoc, hoc corrigamus. &c

Vade & tu fac similiter — Dominica 12. Post Pent. 1738.

Luc. 10. v. 37.

Zeer plegtelyk is deze dag, en met bezondere godvrugtigheit verdient de zelve van ons geviert te worden, en dat ook zelf uit verscheide hoofden. R. A.

Eerst en vooral qa haec e dies Dnica, een van de gewoonelyke zondagen des jaers, die god uitdrukkelyk geboden heeft te vieren.

2º. Celebris e haec dies, qa et in hanc incidit Octava S. Laurentii, cujus festum ante 8 dies celebravimus

Deniq. qa et e Dnica infra Octavam Assumtionis B. M. V., cujus festum nudiustertius coluimus.

Mens nunc o e de Octava Laurentii, aut de B. M. V. aliquid dicere, cum de Laurentio in ejus festo, et de B. M. V. in ejus egerimus; sed more nostro de Ev. Dnicae agemus.

Quantum autem ad Ev. Dnicae verissime dicere possumus qd unam ex pch praeclarissimis totius historiae Evang. parabolis ctineat.

Interpretes uti hanc parabolam, ut praeclaram aestimarunt, ita et diversimode et praeclare explicarunt.

1º. Eam repraesentare dicunt emblema gris humani integri, lapsi, et reparati. Hoc sensu Vulneratus totum genus humanum repraesentat. Jerusalem, unde descendit, 1º paradisus unde excidit p peccatum. Latrones qui eum despoliarunt, st daemones, qui eum justitia originali privarunt. Plagae impositae st vulnera ad:

Sacerdos et Levita, qui cum non curarunt, sit Lex et Prophetæ, quæ nihil potuerunt. Samaritanus Xus: oleum et vinum, gratia et Sanguis Xti. Et hæc prima parabolæ explicatio.

2º hac parabola repræsentari dicunt, modum quo vulnerati, dico peccatores tractandi, sit: oleo et vino: Dilata.

3º Denique hanc parabolam repræsentare dicunt imaginem et prototypon dilectionis mutuæ. Et certe hunc Xti scopum primarium fuisse ex contextu totius parabolæ constat. Etenim amore isto Samaritani in vulneratum proposito concludit Xus Dnus: Vade et tu fac similiter.

Exemplo itaque Samaritani Ev. excitat nos Xus ad proximi amorem. Et quæso quis iste Samaritanus nisi Xus ipse? Suo itaque proprio exemplo docet nos proximi amorem.

Propositio. Adeoque et veniamus hæc Xti Samaritani actus prius considerare, ut quo proximus diligendus sit, ejus exemplo discamus. Attendite.

Dum proximum diligendum asserimus, prius quis proximus inquirendum.

Hanc quæstionem solvit Xus Dnus proposita Ev. parabola; cum enim Legisperitus quæreret: Et quis est meus proximus? ostendit Xus etiam Samaritanum, hominem non solum patria, gente, sanguine sed et religione alienum à Judæo, tamen vulnerato Judæo esse proximum. Sic ostendit quinam à nobis proximi habendi sint.

Itaque non tantum proximi habendi sunt consanguinei, amici, ejusdem religionis &c. sed omnis homo proximus habendus est ut proximus diligendus est, ubi Xus ex proposita parabola concludit dicens: Vade et tu fac similiter.

Certe haec dilectio adeo e nearia, ut eâ Xti agnoscamur
Discipuli, dicente Xto: In hoc cognoscent oes, qa disci-
puli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Jois. 13.
Hae adeo e nearia, ut qui proximum o diligit, et Deum
o diligere eo ipso convincatur, dicente Joe: Qui enim
o diliget proximum suum quem videt, Deum quem 1. Jois. 4.
o videt quoo pt diligere?
Ast quoo proximus diligendus? Optime huic
nobis serviet Explum Xti veri Samaritani.
1o Dilexit nos sponte, gratuitè, o coacte.
Illud ad vivum in Samaritano Ev. adumbratur.
Unum qd Samaritanum ad amorem vulnerato ex-
hibendum excitavit illud e, qd textus dicat: Mise-
ricordia motus. Et talis fuit amor veri Samaritani
erga hoem vulneratum, dico, genus humum. Sic
Paulus de hoc amore lqtr &
(Perge in Serm. 1735. hinc inde aliqua mutando.)

Dominica 13 Pentecostes 1735. 1755. 1768.

Occurrerunt ei 10 viri Leprosi, qui steterunt à longe, & levaverunt vocem dicentes: Jesu præceptor miserere nostri.
Luc. 17. v. 12.

Quamvis oes morbi corporales in historia Evca adumbrent spiritales morbos peccati, fateri tn dbms dat de melaarsheid eigentlijker, dan alle andere ziektens, de zonde afbeeld. A. M.

In zeker de natuur, en aart der melaarsheid komt in vele net overeen met de zonde. 1º Hoc hbt Lepra quod deformet hoem, et membrorum officio, venustateq privet; sic et peccatum hoem interiorem deformat, (Dit wierd ons in 't voorgaande zondag zeer net afgeschetst in den gequesten op den weg van Jerusalem na Jericho &c) 2º hoc hbt Lepra quod sit contagiosa, aliosq inficiat: sic et peccatum inficit et corrumpit alios. Incredibile quam facile nobis inhæreant ea quæ audimus, vel videmus mala. Unde 1. Cor. 15. 33. Paulus: Corrumpunt bonos mores colloquia prava. 3º Lepra nullo artis medicinalis beneficio curari pt, Deus solus eam sanat; sic et lepra peccati à solo Deo mundatur. Idq spiritalem Leprosum docet recurrendum ad Deum, utpote unicum, qui tollit peccata, et delet iniquitates.

Monstrant idipsum Evci Leprosi, qui, dum à nemine se sanandos norunt, Jesum adeunt. Ev. ait: Als Jesus in zeker dorp kwam, ontmoetten hem 10 melaatze mannen, die van verre stonden, en heften hunne stemmen op zeggende: Jesus meester, ontferm u onzer.

Propositio

't is dezen tekst dien wij nader zullen overwegen, en uit denzelven leeraren, hoe dat de geestelijke Melaatzen, ik zeg, de zondaars, zig naar 't v. B. der Ev. melaatzen moeten gedragen, om van hunne melaarsheid genezen te worden. Attendite.

Occurrerunt

Men moet niet meenen, als of de melaatzen van 't heid. Ev. den Heiland zoo maar bijgeval ontmoetten. Neen! niets

is'er, of geschied'er bij Gode bij geval. De Wijsheid (zeg
Sap. 8-1 de Wijzeman) strekt zig met kragte uit van teene einde
tot 't anderen, en beschikt alles zoetelijk. De Zeiland
zelf had 't dus beschikt, en geregeld, dat hem deze 10
melaatzen hier ontmoetten.

Daarenboven de maar van S. Heilands weldadigheid
in de kranken, en gebrekkelijken, zoo ook melaatzen te genezen, die hen te
ooren was gekomen, had hen ook opgewekt om derwaarts
heen te gaan, daar zij hoorden, dat hij voorby zou komen
en opdat hij hen niet ontsnappen zou, stellen zij zig op
den weg, en roepen van verre in den ingang van het dorp

Zie daar hoe de melaatzen de gelegentheid waarnemen
niet lang vertoeven, of eene andere afwagten, maar deze
die zij hebben, gebruijken.

En dus leeren zij de geestelijke melaatzen geen tijd
of gelegentheid van tot Gode weder te keeren, voorbij te laten
loopen, maar die vlijtig waar te nemen, en te gebruijken.
(Qui Regem quempiam adire desiderat, tempus et occasion
observat, quibus commodius eum adiedere queat. sic et ois
occasio in hac re observanda e. Sui flecte exemplum
Jacobi fugientis è domo Laban, dum erat ad tondendas
oves; tunc n. Jacobo oportunissima erat fuga. Silviera
in hoc. Ev.

Numqm occasio aut tempus negligendum), et recte
ea n neglecta forte alia ò redibit. Dit was 't dat de Zeiland de Joodem be
Jo. 8-21. dreigden als hij hen zeide: Ik ga heenen, en gij zult mij zoe
ken, en gij zult in uwe zonden sterven. En hierom vermaan
C. 12-35. de hij hen elders: Nog een wijnig tijds is 't ligt meer. Wan
deld terwijl gij 't ligt hebt, opdat u de duisternis niet en
bevange. Inaomdat zij dit verwaarloosd hadden, riep hij
Luc. 19-42. al weenende tot hen uit: Ach! of gij erkende ook nog op dezen
uwen dag, het geen u tot vrede strekt! Edog nu is 't voor
uwe oogen verborgen. (Zoo ging 't ook met de Bruid in 't Hoog
Cant. 5-2... Lied van Salomon: Doe open. (riep de Bruigom) mijne zuster
mijne vriendinne. Maar zie de bruid vertoefde en verschoon
de zig, zeggende: ik heb mijnen rok uitgetrokken, hoe zal
ik hem wederom aantrekken? ik heb mijne voeten gewasschen
hoe zal ik ze wederom vuil maken? tandem amore dilecti

ti succensa-ait: Ik stond op om mijnen beminden in te laten. Maar (zie) hij was weggeweken, en weggegaan. Ik zogt hem dan (zegd de bruid) maar ik vond hem niet; ik riep hem, maar hij gaf mij geen andwoord.) Op de zelfde wijze ging 't met de 5 dwaze maagden. Bij dag hadden zij verzuimd zig olij te bezorgen, 'er lampen te bereiden, en als zij 's nagts op 't aankomen van den bruidegom dit wilden doen, was 't al te laat, al riepen zij dan, Dne, Dne aperi nobis: 't was te vergeefs, de Bruigom andwoordde haar: Nescio vos. 'T zelfde hebben te vreezen allen, die ~~indien is 't dat wij ook te vreezen hebben bij aldien wij~~ den tijdt, en gelegentheid niet waarnemen. — Matt. 25.

Ac proinde, O peccator; utere tpore, et data occasione. Hinc cum Paulo tibi dicimus: Hora e jam nos de somno surgere, ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nu staat Jesus nog aan de deure, en klopt, nu roept hij u nog, nu zegd hij ook nog door zijne dienaars, terwijl wij hier zelfs bezig zijn, Keer weder, keer wederom, Komt tot mij alle die belast en beladen zijt, en ik zal u verkwikken. — Rom. 13-11. 2. Cor. 6-2. Jerem. 3-12. Matt: 11-28.

Wat draal je dan, o zondaar? klopt hij? doe hem dan open; roept hij? geef hem andwoord; bied hij 't wederkomen aan? keer tot hem weder; belooft hij u zijne verkwikkinge? werp de last der zonden van u af. Wat draal je? wat vertoef je dan? Denk, denk hoe dat 't met Jerusalem is afgelopen, hoe de bruid, die zig verschoonde, gevaren is, hoe de 5 dwaze maagden te pal gekomen zijn, en vrees met reden, of 't zelfde u ook mogt overkomen. En hoe, hoe ongelukkig zou je dan ~~nu~~ wezen! en hoe zou je dan uw eeuwig onheil ~~nu~~ beklagen? O ja! dat is 't, 't welk Godt aan alle die bedreigd, die den tijd, en gelegenheid van tot hem te komen verwaarloosd zullen hebben. Omdat ik geroepen heb (zal godt tot de zulke zeggen) en dat gij niet hebt willen horen; om dat ik mijne hand uitgestoken heb, en 'er niemand agt op gaf; om dat gij alle mijne raadgevingen verägt hebt, en u niet gekreund hebt aan mijne berispingen. Zoo zal ik ook lagchen in uw verderf, en 'er mee spotten als 't gene gij vreesde u zal overkomen. Dan, dan zegd godt, zullen — Prov. 1-24.

zij mij aanroepen, maar ik zal ze niet verhooren: zij zullen
in den morgenstond opstaan (i.e., volgens eene hebreeuwsche
spreekwijze, zij zullen alle moogelijke vlijt aanwenden) dog
zij zullen mij niet vinden. En dan, dan zegd de wijzeman,
Sap. 5. 3. zullen zij berouw hebben, en in de benauwdheid huns gemoeds
al zugtende bij zig zelven zeggen... wij uitzinnigen... wij zijn
afgedwaald van den weg der waarheid, het ligt der regtvaar
digheid heeft ons niet geschenen &c. Zie zoo zoo zullen zij
zig, maar al te laat, beklaagen, die nu den tijd en gelegent
heid verzuimen van tot Gode weer te keeren. Jaa hoe velen
zijn 'er niet die 't zig van nu af aan beklaagen? de hel, mag
ik zeggen, is vol van die daar nu al weenende roepen: Ag
of ik nog de geleegentheid eens mogt hebben! wierd mij nog
eens een dag, jaa wat zeg ik een dag, wierd mij maar een
een uurtje gegund, hoe zou ik dat niet waarneemen?
Maar, elaas! 't is nu al te laat.

Opdat zulks dan aan u, ô Zondaar! niet overkoome,
gebruik den tijd, neem de geleegentheid waar, die u nu nog
Eccli. 5. 8. word gegeeven. Vertoef niet u zelven tot den Heere te keeren
nog stel het niet uit van dag tot dag; want zijne gramm
schap zal schielijk koomen, en u in den tijd der wraake ver
Isa. 55. 6. nielen. Zoekt dan den Heer terwijl hij te vinden is, roept
hem aan terwijl hij na bij is.

allecti famâ miraculorum

Zoo zoo doen heden de 10 melaatzen.
Et quaeso quid excitat eos ad Christum adeundum? Rumor
quem audierant de ejus in aegros beneficentia, hic eos
animat, et spem praebet sibi idem obtingendum.

Ita peccator! si auditus rumor de Christi beneficienti
leprosos excitaverit ad Christo occurrendum, et te excitat
ad conversionem, et reditum ad Christum rumor de ejus boni
tate et beneficentia in peccatores.

Quid enim audis? quidve annuntiamus tibi nisi immensam
Dei bonitatem et misericordiam? wat roept de schrift
'er anders van, dan dat godt de goedheid zelfs is, dat hij
de dood des zondaars niet wil, maar dat hij leeve, dat hij
zig over des zondaars bekeeringe verheugd en verblijd, dat
hij hem met opene armen afwagt, en bereid is hem t' ont
fangen, als hij voor goed maar wederkeerd? ~~quid dico~~
~~in genere~~ Quid exempla eorum, qui hanc misericordiam

con-

consecuti sunt, v. g. Davidis, Petri, Pauli, Magdalenæ, Scriptura Tibi offert. Si itaq. rumor iste Leprosos, et hic peccatores oẽs excitare dbt ad Chm recurrendum.
Denkt misschien een kleinmoedig, of hopeloze zondaar: 't is waar godt heeft zijne barmhertigheid aan een 'n David &c bewezen, maar zal ik daarom dat geluk, en die genade verkrijgen? zulke weldaden heeft godt wel eer gedaan; maar waar vind men nu zulke v. B.? ij zondaar! laat u door zulke boze ingevingen niet in den poel van wanhope werpen. De hand des Heeren is niet verkort, zijne barmhertigheid is de zelfde, ja al hij heeft 't aan David &c bewezen, om ten allen tijde d'n zondaar de zelve te doen hopen. Hoor, bid ik je, Paulus hier maar van spreken. 't is (zegd hij) een waaragtig woord, en allenzins aannemens waardig, dat J. C. in deze wereld gekomen is om de zondaars zalig te maken, van dewelk ik d' eerste ben. Maar daarom heb ik barmhertigheid verkregen, opdat J. C. in mij, die d' eerste ben, alle langmoedigheid zoude tonen, tot een v. B. der genen die in hem geloven zullen ten eeuwige leven. 1. tim. 1. 15.
Eja itaq. peccatores hac spe animati, hoc rumore excitati cum leprosis Iesum adite.
Atten! dum Chro obviam eunt, ô appropinquant ei propè; sed steterunt à longè. Non audebant appropinquare, agnoscebant morbum suum, et immunditiam, atq. de ea erubescebant. Qui et Steterunt a longe 1o. Præ pudore
Sic et se gerere dbt spiritualis leprosus, dbt et ille agnoscere morbum suum, dico peccata, eorumq. fœditatem, atq. desuper erubescere.
En tog wat kan hij minder? Hoe is 't mogelijk dat een zondaar zig niet zou schamen voor zijnen godt, als hij ziet zijne zonden? Pudere nos solet dum quidpiam ctra statum, et decentiam fecimus. Hoc concurrit in peccato; quid n. ma ctra decentiam nram ẽ, en tegen d' agtbaarheid van eenen Chen, quam quod creatura se opponat creatori? &c Pudere itaq. nos dbt. Pudebat publicanum peccatorum suorum, et ex eo ô audebat oculos levare, sed ad terram deprimebat eos. Pudor facit ut Leprosi &c stent à longe.
Nec tt pudor hoc facit; maar ook d' ootmoedige arkentenis van hunne onwaardigheid om tot Jesus te naderen. 2o. Humilitate

Sic et peccatores Deum adire dbnt in eene nedrige gestalte met een klijn gevoelen van 'er eigen zelve, met eene erkentenisse van 'er onwaardigheid, overtuijgd zijnde in 'er gemoed dat zij niet waard zijn tot God te naderen.

Luc. 18. Zoo een gevoelen was 'er in den tollenaar, daarom stond hij van verre. Zulk een gevoelen had de Zondares van 't

c. 7. Ev., daarom stond zij van agteren aan de voeten van Jesus. Zulk een gevoelen had Petrus als hij uitriep: Exi à me qa hoo peccator sum Dne. Centurio: Dne ō sum dignus. Sic filius prodigus agnoscens indignitatem suam ō petebat statim restitui mensæ paternæ, aut ut filius reciperetur, ō sum (aiebat) dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis.

Sic et nos dbms. Et certè nil mā flectit iratum Deum quam humilitas peccatoris. Patet in allatis exemplis.

3. Reg. 21. Idem videre ē in Achabo, cujus humilitate Deus commotus ē, ne malum ei, prout comminatus fuerat, immitteret. Sic de boetvaardige David zig verlatende, zeide tot God: Een gebriezeld en verootmoedigd hert, zult gij, o God, niet versmaden.

Ps. 50–20 Humiles inveniunt gratiam et misericordiam apud Deum. Fontes divinæ gratiæ defluunt ad corda humilia et profunda. Recognitio indignitatis nræ primum ē quo digni simus, quo mā nos indignos ad accedendum ad Deum cognoscimus, eo mā accedimus, et digniores simus. # Dum filius prodigas indignum se reputabat ad patrem accedere, tunc mxè videbat paterna bracchia extensa ad eum suscipiendum; dum paternâ mensâ deliciarum se indignum æstimabat, qui paulo ante ventrem suum siliquis porcorum nutrire cupierat, tunc mxè ad eam invitabatur; dum ut filium se hbri putabat immeritum, tunc mxè ut filius recognoscebatur.

Dum Publicanus & dum in civitate Peccatrix &

Eja ergo in humilitate et agnitione indignitatis vestræ ad Deum accedite. Sic Leprosi occurrerunt Jesu stantes à Longe.

NB Sequentia non dixi.

Omnes simul Levaverunt vocem suam

Ast quid ibi? Levaverunt vocem suam; ō unus, aut alter sed oes simul levaverunt. In dat vermoand den Zondaar, dat 'er gene kragtiger gebeden voor hem zijn dan d'algemeene gebeden. Van deze zeide de Heiland: ik zeg u, dat indien 'er 2 van u overeenstemmen op d'aarde, al wat zij begeeren, het zal hen van mijnen

Matt. 18–19 vader, die in den hemel is geworden. Want al waar 'er 2 of 3 in mijnen

mijnen name vergaderd zijn; daar ben ik in 't midden van hen.
't is in de gemeene gebeden der kerke daar de vroomen en regt=
vaardigen, welkers gebeden, volgens Jac. veel bij den Heere
vermogen, voor de zondaars bidden, daar is 't dat Jesus zijne
kruisdood opofferd aan zijnen Vader &c. En vervolgens wat
een vertrouwen moet dit den zondaar aldaar biddende dan
ook geven? Wel is waar eertijds mogt een zondaar in d'
offerande der Misse niet tegenwoordig blijven, maar als on-
waardig wierd hij naa 't Ev., als d' offerande der gelovigen
zou beginnen, de kerke uitgejaagd; maar nu word zulks den
zondaar ook toegelaten. Wat een geluk dan voor hem
die gemeene en allerheiligste gebeden bij te woonen? hoe be=
hoorde hij dan gedreven te worden om aldaar, niet alleen met
d' andere melaatzen zondaars, maar ook met de vroomen, ja met Jesus
zelfs zijne stemme te mogen verheffen vertrouwende, dat, #
De Melaatzen vervoegden zig dan tezamen, en verheffen
stemmen, i.e. riepen luidkeels. En zoo moet ook de zon-
daar, die verre van Gode geweken is, zijne stem verheffen,
en tot Gode roepen.
2 roepen der melaatzen gaf te kennen brandende
begeerte om genezen te worden. En zoo moet 'er ook in eenen boet=
vaardigen zondaar een groot verlangen wezen om uit zijne
zonden verlost, en in Gods gunst hersteld te worden.
En dit verlangen zal ligt in hem aangroeijen, indien hij
maar ernstelijk overweegd zijne elenden, en ongeluk, daar
zijne zonden hem in gebragt hebben, en van d' andere kant
de gelukkige hoedanigheden die den staat van deugd en genade
verzellen. Sic David jam perspectam habens miseriam
statuo sui peccaminosi vehementer desiderabat liberationem,
Heere hoe lange? keer u om, Heere, en verlos mijne ziele, genees
mij om uwe barmhertigheid.
De melaatzen riepen dan tot Jesus. At quid? Jesus Mees-
ter, ontferm u onzer. Hunne gebed is kort van woorden, maar
kragtig en vurig.
En dus moeten ook de waare boetvaardigen weten, dat 't gebed
niet bestaat in veele woorden. Neen! een zondaar, die een regt
indruk heeft van zijne zonden, die een levendig gevoelen
daar van heeft, die 'er te deeg over geraakt is, die zal gemenelijk
niet veel spreken, zijne gemoed word hem te vol, zijne hert
beklemd, 't lust hem dan liever te weenen, dan veel als te spreken.

Jac. 5-16.

alhoewel hij om zijne onwaardigheid zoude verdienen verstooten te worden, egter door de gebeden der vroomen geholpen, door de verdiensten van J. C. genade zal verwerven.

Levaverunt

Ps. 6-4.

Jesu Praeceptor miserere

Een Levendig V. B. hebben wij hier van in den h. Aug., die als
hij voor goed van Gode geraakt was, meer weende, dan wel
~~Spraakzaam~~, uti plene habenas lacrymis daret à Socio suo
conf. L. 8. C. 32 Alipio surrexit, nam, ut ipse fatetur, solitudo ei ad nego-
tium flendi aptior videbatur. Tunc Aug. experientia didicit,
„ quod postea docuit, viz. „quod dulciores sint lacrymae poe-
„ tentium, quam omnia gaudia theatrorum.

Edog als wij hier zeggen, dat een boetvaardige zondaar
weinige woorden gebruikt, zoo moet men niet denken, als of
wij de gewoonelijke gebeden ~~van~~ tot opwekkinge van leetwe-
zen en berouw, genomen uit de psalmen, spreuken, en ge-
beden der h. Schrift, der hh. Vaders, en de gebeden der kerke
afwilden keuren; neen, dat niet! integendeel prijzen
wij zulke gebeden hoogelijk aan; want zij grotelijks
dienen om de ziel van eenen zondaar op te wekken; maar
dit is 't dat wij willen zeggen, dat men meer werks moet
^dat willen wij zeggen, .. maken om met 't hert, dan met den mond te bidden;
dat zij zig grotelijks bedriegen, die, als zij eenige gebeden
van berouw uit 't eene of andere gebedenboekje afgelezen
hebben, ~~dan~~ meenen, gelijk de Melaarzen van 't Ev. met
luider stemmen geroepen te hebben. En tot de zulken zeg-
Matt. 6-7. gen wij met den Heiland: Als gij bid, zoo gebruikt niet
vele woorden, gelijk de Heidenen, welke meenen, dat zij door
de menigte hunner ~~gebeden~~ woorden zullen verhoord worden
tot zulke zeggen wij: ... Dat uwe hert meer, dan uwe tong bidde. Zoo de Melaarzen

Maar wat bidden de Melaarzen? Jesus Meester...
Jesus noemen zij hem, dat is, Zaligm.; Meester noemen
z' hem, en erkennen hem voor den waaragtigen Meester
van Israël, die gezag en gebied over hen had, gelijk de
gr. tekst, volgens de bemerking van Theophylactus, te
kennen geeft. Zij zeggen, Ontferm u onzer, zonder
uit te drukken waarin, wel vertrouwende dat hij hen allen
konde helpen, schoon zij velen waren, en hunne ziekte
ongeneeslijk scheen.

Zoo ook de geestelijke melaarzen, ik zeg, de zondaars

Ite, ostendite vos sacerdotibus. Luc. 17. v. 14.

Dominica 13
Post Pent:
1740. 9.
58. 74.

Van wat een vermogen bij den Heere is, een eenpaarig, 24 uurig, nedrig, en uit den geloove voortkomende gebed, bezonder als daar eene bereidwillige onderdanigheid bij verzeld is, toond ons duidelijk 't h. Ev. A.A.

1. Daar ontmoeten den Heiland 10 melaatzen, die zig gelijkelijk te saamen voegen, en hem eenpaarlijk om genezinge smeeken, zij sluiten zelfs uit haer gezelschap, of gebéd niet uit, eenen Samaritaan, met dewe de joden anderzins geen gemeinschap hielden. Joa. 4-9.

2. Zij bidden dan gesaamentlijk, en ook met ijver, en kragte. Zij verheffen haere stemmen, (ait Ev.) i.e. zij begonnen luide keels te roepen, als te schreuwen.

3. en te gelijk blijven zij staan van verre, alleen maar roepende: Jesus meester ontferm u onzer, dus erkennende haere onwaardigheit, en alleen maar smekende om erbarminge of genaade.

4. En dus toonen zij ook haer geloof, erkennende en geloovende, dat de Heere Jesus magtig was haer te genezen, waerom Jesus ook tot den wederkerenden Samaritaan zeide: uw geloof heeft u gezond gemaekt.

5. Nu gelijk zij eenpaarlijk, zeer vierig, nedrig, en met een groot geloof om haere genezinge baden, zoo toonden zij zig ook bereidwilligen gehoorzaem, aan 't gene Jesus tot haer zeide. Kwalijk zeide hij: Ite ostendite vos sacerdotibus, of terstond gingen zij henen. en terwijl zij gingen wierden zij al gezuivert.

O! hoe gelukkig zouden zijn de geestelijke melaatzen, ik zeg de zondaers, bijaldien zij ook aldus in de gebéden tot Jesus naaderden, en volgens zijn bevél zig vertoonden aan zijne priesteren, aan dewe hij niet alleen de magt om de kwaal te zien, en te onderscheiden, gelijk God aan de joodsche priesters, gegeven heeft, maar aan dewe hij ook de magt om ze te heelen en te genezen, verleend heeft? hoe hoe haest dan zouden zulke geestelijke melaatzen, ook dan genezen worden?

Om dan den Zondaer of geestelijken melaetzen hier toe te brengen, zoo zullen wij alsnu deze woorden van den H.

Propositio: Gaet henen, vertoont u aen de priesters, een wijnig nader overwegen, en 3 dingen zullen wij daeromtrent aenmerken.

De meining is ten dien einde onze opgen. woorden u. A. heden nader voor te houden, en te zien:

1mo volgens de Letter waarom ~~dat~~ Xus deze 10 melaatzen tot de priesters der oude Wet gezonden heeft.

2do Hoe hij dit ook nog doet met de geestelijke melaatzen ~~hen~~ zendende tot de priesters der Nieuwe Wet

(3tio En eindelijk wat wij ~~daer~~ uit 't ene, als 't andere tot onze stigtinge moeten trekken) Attendite

Sapientis est in omnibus suis actionibus certum sibi praefigere scopum. E contra autem omni ratio insipiens agit absque eo quod sciat, aut habeat rationem et finem agendi.

Xus aeterna patris sapientia, nil nisi ob certas rationes fecit, proinde merito inquirere possumus quis finis fuerit Xto quod 10 leprosos ad sacerdotes miserit? Quod id fecerit, nemo putet, quasi sibi defuerit potestas eos ipso facto per se sanandi. Minime! (Nam de ipso

Ps. 32-9. canit David: Ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt. de ipso Joes Ev: Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso

Jo. 1-3 factum est nihil, quod factum est.) Ipse ostendit solo verbo

Matt. 8 - se posse sanare leprosum Volo, mundare ...

^ 10 leprosos in via mundavit. Adeoque non quod sibi potestas deesset misit Xus hos leprosos ad sacerdotes.

Sed 1o. Ut ostenderet se velle observare legem, et ipsum esse quod pharisaei de eo calumniabantur, quod esset inimicus, et violator legis, quia sabbatho sanabat aegrotos

Jois 9 - 16 unde dicebant: hic homo a deo non est, qui sabbathum non custodit. Itaque ut Xus ostenderet se velle observare legem, ideo hos leprosos ad sacerdotes misit. Hinc et alias dixerat

Matt. 5 - 17. dixit: Non veni solvere legem, aut prophetas, non veni solvere sed adimplere. Idem et factis ab ingressu suo in mundum ostendit, cum octavo a nativitate die obedivit Legi Circumcisionis, et die 40 Legi oblationis primogenitorum, et hic rursus leprosos secundum Legem ad sacerdotes mittat.

2o. Mittit Xus leprosos ad sacerdotes, ut eos et officium honoraret quamvis infensissimi inimici ejus; et sacerdotum erat judicare inter lepram et lepram

dens jubet. Lev. 13-3. ô quasi ipsi Lepram Sanarent
aut Leprosum pro libitu suo mundum aut immundum
declararent, sed ut dubios juxta legis praeceptum exami-
narent. Hier toe moesten zij de dusdanigen, daar zij aan twij-
felden, van 7 dagen tot 7 dagen, 't zij in hun huis, 't zij in 't
huis des melaatzen opsluiten, en bewaaren, en naar dien tijd
voor rein, of onrein verklaaren, waarna zij d' offerhande op-
droegen tot dankzegginge der zuiveringe, en verscheide
maalen waschten den mensch die melaats geweest was.
En vervolgens om deze wet te volbrengen, zend de Heere
Jesus de melaatzen tot de priesters, om aldus de priesters,
hoe ondeugend z' ook waaren, in hunne bedieninge te eeren.
En dus koomt dit doen van Jesus overeen met zijn zeggen
aan dat geëerd moeten worden, die op den stoel van Moyses
gezeten zijn, dat men doen moet naar hunne woorden, al-
hoewel men niet moet doen naar hunne werken, gelijk Jesus
uitdrukkelijk leerd Matt. 23-2.

3°. Denique mittit Jesus Leprosos ad sacerdotes ut hunc
unum Samaritanum et alienigenam inter eos, ad veram religionem
adduceret, atque sic in ejus persona adumbraret quod typus
reliquando venturum, quo et gentilitas cum judaico populo in
unum congregaretur. Unde alias dixit: Ik heb nog andere Jois. 10-16
schaapen die van deze schaapstal niet zijn, die moet ik ook
hier bijbrengen, en zij zullen naar mijne stemme hooren, en
er zal eene kudde, en een harder worden. Hij zend dan
dezen Samaritaan, die gelijk hij een vreemdeling van landaard,
zo ook van religie en godsdienst was, niet naar den berg Garisim,
of naar zijne eige priesters, maar hij zend hem, neffens d' andere
melaatzen, tot de joodsche priesters, toonende aldus dat bij
de joden te Jerusalem, alleen de waare godsdienst was, en
dat de tijd eens zou komen, dat joden, en heidenen beiden ver-
enigd in ééne kerke zouden worden.
Gaat dan zeide Jesus tot deze 10 melaatzen, en vertoond
u aan den priester. 1°. Om de oude wet, die zulks geboodt
te onderhouden, 2°. Om de priesters in hunne bedieninge te
eeren, 3°. en om den Samaritaan naar den waaren godsdienst te
wijzen, en dus in zijnen persoon te verbeelden &c.

Deed de Heere Jesus dit nu in aanzien van eene tijdelijke 2da Pars.
en lighaamelijke melaatsheid, die door de priesters der wet
wel bezien, maer niet genezen kon worden, hij heeft daar
door willen verbeelden, en te kennen geven hoe zig vertoonen
de geestelijke melaatzen

moeten aan de priesters van de N. Wet, aan wie Xus de
magt gegeven heeft, niet alleen om de melaatsheid der zielen
te zien en te onderscheiden, maar ook om de zelve wezenlijk te
„genezen. Unde S. Chrys: 't is onze priesters niet alleen ver-
„gunt die melaatsheid des lighaams, maar de vuiligheid der
„zielen, ik zeg niet alleen te beproeven, maar die te zuiveren
„en te genezen„.

En waarlijk dat de melaatsheid een afbeeldsel is van
de zonde vat ijder een wel, die maar agt wil geven op de schan-
delijkheid, besmettelijkheid, en moeilijke zinge genezing dier kwaale
en ook der zonde. En bijgevolg zoo is de zuiveringe, of ge-
nezinge der melaatsheid ook te regt een afbeeldsel van de
geestelijke geneezinge des zondaars. En vervolgens ook de magt
of liever 't ampt der priesteren van d' Oude Wet is een af-
beeldinge van de bedieninge der priesteren van de Nieuwe
in 't h. Sakrament van penitentie, of Boete en Verzoeninge.

Dat de Melaatsheid een afbeeldsel is van de zonde daar
aan twijfelt niemand, die maar den naame van Xten voerd.
Dat ook de priesteren de magt hebben om de geestelijke melaatsheid
te genezen, ik zeg, de magt hebben om de zonden te vergeven,
daar aan twijfelt niemand, die maar een goed Katolijk is.
Immers de taal van Xus is al te duidelijk dan dat hij daar

Matt. 18-18

aan eenig twijfel zoude hebben. Ik zeg u voorwaar (aan
al wat gij op d'aarde zult binden, zal ook gebonden zijn in
den hemel; en al wat gij op d'aerde zult ontbinden, zal ook
ontbonden zijn in de hemel. En wederom op den dag zijner

Joan. 20-23

Verrijzenisse bij zijne apostelen binnen komende daar zij
bij een vergaaderd waren # zeide hij: Gelijk de Vader mij ge-
zonden heeft, alzoo zend ik u ook. Dit gezeid hebbende blies

\# en 't h. Sakr van Boete, en belijdenisse der zonden instel-lende,

hij op hen, en zeide: Ontfangt den h. Geest, welker zonden
gij vergeven zult, dien worden zij vergeven, en welker gij
houdt, die zijn gehouden.

\# Zouden zij ook met die lasterende Jooden Kristus voor een enkel mensch maar houden? Zeker neen! vervolgens moeten zij dan ook met ons belijden, dat schoon Kristus als godo

Wel is waar ~~dat~~ d' Onkatolijken deze magt van de pries-
teren looghenen tegen d' uitdrukkelijke woorden van Xus
~~[illegible]~~ bijbrengen en zeggen, even al eens gelijk de jooden tot
den Heere Jesus zeiden: wie kan de zonden vergeven dan
gode alleen? Maar ~~[illegible]~~

Luc. 5-21.

~~[illegible]~~ gode alleen, de zonden vergeeft, ‖
'hem egter vrij staat zulke middelen en dienaaren te gebrui-
ken als hij wilde, en dat hij 't eigentlijk is die door de pries-
teren als zijne bedienaaren en werktuijgen de zonden ver-
geeft ‖. Unde Paulus de Jes, cibs: cominist[illegible]: Wij hebben

‖ en dat hij daartoe de priesterschap verkozen, gegeven, zijne eigen woorden duidelijk te kennen

2. Cor. 5-20

het gezandschap van Jús. Item: Een yder merke ons aan als dienaars van Jús, en uitreikers van gods geheimenissen. 1. Cor. 4-1. Wij zeggen verders met t Conc: Tr: Ses. 14. cap. 1. Onze H[r]. &c usque ad finem.
(Dog onze meining is 't niet dit hier verder om te haalen (wij laeten dit tot eene andere geligenheid ov:r.) Dit weinige is overgenoeg voor alle opregte Katolijken.

Maar, zie, alhoewel alle Katolijken aannemen, en erkennen de magt der Priesteren, om de geestelijke melaatsheid der zonde te genezen, hoe veelen zijn 'er nog die egter geen regt denkbeeld, of goed gevoelen daar van hebben? hoe veelen die de tweevoudige magt, die Jús aan de Priesters gegeven heeft, alleen maar tot de magt van 't ontbinden bepaalen willen? Immers hoe veelen zijn 'er dikwils niet gestoort, wanneer zij na haar biegten komende, niet geholpen worden? En dus de dubbelde magt van te binden en t'ontbinden, van Kristus aan zijne Ap[ost]len gegeeven, alleen tot 't ontbinden door kunne werken willen bepaalen. O! Indien &c.

(O! jaa, zulke droevige tijden beleven wij A. A. ja dat meer is zelfs zulk een verkeerd gevoelen zien wij voor onze oogen dat een Paus Clemens XI zelfs gestraft heeft, want veroordelende deze 87 Stellinge in zijne Bulle Unigenitus: 't is een beleid vol van wijsheid, ligt, en liefde, aen de zielen tijd te geven, om met oormoedigheid te dragen, en te gevoelen den staet der zonde, om den geest van boetvaerdigheid, en berouw te verzoeken, en om ten minsten te beginnen aen Gods regtvaerdigheid te voldoen, voor aleer zij verzoend worden, veroordelende, zeg ik, deze Stellinge zoo is 't als of Clemens zou willen zeggen dat 't een gedrag vol van wijsheid, ligt, en liefde is den zondaer geen tijd te geven, om hem te beproeven, den zondaer terstond maer t'ontbinden, met wat zonden hij ook beladen komt of niet.

O! Kristenen, wat droevige tijden beleven wij dan niet? wat een schroomelijke taal is 't niet, zulks uit de mond van een Paus te hooren? Immers) Indien zulks doorging, indien een zondaer, zig vertoonende aan den Priesteren terstond moest ontbonden worden, te vergeefs zou Jesus hem eene dubbelde magt gegeeven hebben, men zou uit 't Ev. maar moeten uitkrabben 't geneetsus van de magt van opte houden, en te binden aan zijne Apostelen gezeit heeft; men zou eens Paulus zelfs moeten verdoemen, en veroordelen, die den bloedschendigen Korinthiaan voor eenen tijde aan den Satan overgaf tot verdrukkinge des Vleesches, opdat de geest zou behouden blijven; men zou de Kerke moeten veroordeelen die zeer wijslijk groote zondaars beproefde niet eenige weeken, maanden, maar zelfs jaaren en jaaren voor aleer zij hen verzoende. 1. Cor. 5.

Wel is waar d'oude tijden der Kerke zijn verbij, de Kerk
gebrüijkt nü die groote Strengheit niet meer; maar
egter gelijk de zonde de zelfde, en even groot is, gelijk de
zelfde godt daardoor vergramd word, zoo is ook de geest
der Kerke de zelfde; en vereischt de Kerk zülke streng(e)
en langdüürige boetoeffeninge niet, zij vereischt egter meer
dan enkel de belijdenisse der zonden, zij wil ook dat, gelijk
godt roept in zijne h. Woorden, de zondaar zig bekeere en af-
stand doe van zijne zonden, dat hij waardige vrugten van
boete doet enz: alle tw. wij weeten, dat zoo op een stel
en sprong niet geschied, en vervolgens zoo is 't niet ge-
noeg maar te biegt te komen, en zig eens aan den priester
te vertoonen, om van de geestelijke melaatsheid genezen
te worden, maar tijd heeft de zondaar noodig om &

Maar als nü de zondaar zig eenigen tijd inwendig door b(e)-
rouw en leetweezen, haat en verfoeijinge der zonden, en
üitwendig door zig t'onthouden, van 't heilig der heiligen,
door t' vermijden der bedreevene zonden, en t' schüwen van
der zelvers gelegentheden, en door t' oeffenen van deugd(en)
en goede werken, als, zeg ik, nü de zondaar zig dus een(igen)
tijd heeft bereid gemaakt, dan zend Jesus hem wederom
tot den priester opdat die dan wederom zijne tweede magt
gebrüijke, naam dat hij ontbinde den geenen, dien hij tot nu
gebonden had, en dat hij den zondaar dan züiver en rijn
verklaare door d'absolutie, en hem dan wederom herst(elle)
aan de gemeenschap der hh. zaaken, even gelijk als eertijds
bij de joden de melaatzen voor züiver verklaard zijnde we-
derom hersteld wierden in de gemeenschap van al t' vo(lk)

En dus zien wij hoe dat Jesus ook nü nog de geestelijk(e)
melaatzen zend tot de priesters van de Nieuwe Wet ##
(Dog laet ons hier afstappen en overgaen om üit 't
gezeide nog eenige stigtige bemerkingen te trekken

3tia Pars

Imo zien wij dat Jesus onder anderen de 10 melaat-
zen daerom tot de priesters gezonden heeft, om daer door
toonen dat hij hunne bedieninge eerde, zoo maer ons dit
leeren des te grooter agtinge en eerbied betoonen voor de
bedieninge van de priesters der Nieuwe Wet: want zijn
gezeten op den stoel der Apostelen, of eigentlijk op de stoel
van C. J. zelfs, zoo moeten wij ook altoos in haar C. J., en zijn
gezag aenschouwen. Unde Paulus monet: Sic nos existim(et)
homo ut ministros Xti... et Xtus ipse: Qui vos audit me au(dit)

1. Cor. 4-1

Inserenda Sermoni Dom XII. Pent: 1740-74. pag. 6. #

'T gene wij dus verre van't verzenden der geestelijke melaatzen tot de priesters der Niewe Wet gezeid hebben, ziet op de genen, die doodelijk gezondigd hebben, en voor deezen is, 't Sakrament van Boete volg't Conc: van Trente Sess. 14. cap. 2. in fine, alzoo noodzaaklijk ter Zaligheid, als de Doop is aan die nog niet herbooren zijn„.

Maar denkt daarom niet dat deezen alleen tot de p.s der Niewe Wet verzonden worden, o neen! ook die worden'er toe verzonden, die maar dagelijkse zonden bedreeven hebben, mids, gelijk 't Conc: Trid: ibid. c. 5. zegd, 't goed en nutbaar is de zelve in de Biegte t'openbaaren, zoo als 't gebruik van godvrugtige menschen te kennen geeft„; egter is zulks niet noodzaaklijk; mids men, volg't Conc. Trid: ibid., van de dagelijkse zonden door verscheidene andere middelen, ~~er van~~ kan gezuiverd worden„, als vasten &c. ook (S. Aug.s) dimitte nobis debita nra.

Dog, al is't niet ten eenemaal noodzaaklijk, 't is zeer raadzaam tot de p.s der Kerke te gaan en zijne schuld daar van te spreeken; 1o omdat 't C. T. zegd, dat 't goed en nutbaar is &c. 2o. omdat de mensch, altoos verblind is in zijne eige zaake, en daar door meenigmaal niet kan onderscheiden of 't doodelijke, of dagelijkse zonde is, en diensvolgens zig in groot gevaar zou stellen van &c. 3o. omdat de dagelijkse zonden den mensche meenigmaal aanleiden, en in gevaarstellen van doodlijk te zondigen; 'tw als men 't den biegtvader niet openbaad, hij nog raad, nog middelen kan aanwijzen om dat gevaar t'ontwijken

Conc: Allen dan, wie w'ook zijn &c. zend Jesus tot de p.s &c.

in deze eerbied, zijn wij niet alleen schuldig aan die zig als
vroome, en trouwe dienaers van C. J. draegen, wel is waer, de
deze verdienen dit bovendien ja zijn volgens paulus dubbelde 1. Tim. 5-17
eere waerdig; maer deze eerbied, zijn wij aen allen, schuldig
van wat gevoelen of leere zij ook zijn, 't zy dat zij de leere van
't Ev. zuiver voordragen, 't zij dat zij die draeijen en verkeeren
na hun wil, en welgevallen; even al eens gelyk Xus de pries-
ters der oude Wet eerde, alhoewel zij niet veel dogten, gelijk
hij hun in andere gelegentheden, beschreef. Dan moeten
wij denken, 't geene paulus indagtig wierd, als men hem
zeide dat hij qualijk tegen den hoogenpriester sprak, Act. 23.
naem dat er geschreven staet: den oversten uws volks zult Exod. 22.
gij niet qualijk toespreken; dan moeten wij ons herinneren
't geene Godt, door den mond van David zeit: Wagt u van Ps. 104-15
mijne gezalfden, aen te tasten, en van mijne propheten
quaed te doen!; dan is 't dat wij moeten doen volgens d' Item Eccli 7-33
uirdrukkelijke les van Xus Matt. 23-2. vrees den Heer uit
geheel uw hert, en
Niet dat hier uit volgt, gelijk de blinde gehoorzaemers houd zijne pries
van de stoel van Romen besluiten, dat men alles moet ters in waerde.
aennemen, 't geen ons gezeit, en geboden word van de stoel van
Romen, ô neen! niet minder als dat, want dit ook zelfs
tegen deze woorden van Xus strijdig is, dewijl Xus maer
gebied, dan te gehoorzaemen die op de stoel van Moijses
in 't O. Test., of op de stoel van Xus in 't N. T. gezeten zijn,
als zij gebieden en leeren, 't geen overeenkomt met de stoel
plaets, en waerdigheid die zij bekleden, en dan gebied hij de
zelve te eeren, en te gehoorzaemen, hoe slegt of ondeugend
zij voor hun zelven, zouden mogen wezen; even al eens
gelijk hij dit ook door zijn v. B. toonde, naem dat hij,
die hunne quaede leering afkeurde, ja zijne discipelen
daer voor waerschoude Cavete à fermento pharisaeorum,
nogtans hun bediening eerde, en daerom, de melaetzen
van 't Ev. tot hen zond.

2do Zeiden wij dat gelijk Jesus deze 10 melaetzen
zond tot de priesters van d' O. W., hij zoo ook nu nog de
geestelijke melaetzen, zend tot de priesters van de N. W.
!! zoo moeten wij wel gedurig en dikwils denken dat Jesus
ook tot ons zeit Ite, ostendite vos sacerdotibus, te weten op die wijze
niet alleen dan, wanneer wij door eenige grove merkelijke fouten als wij hebben
ten eenemael melaets geworden zijn, maer dan ook zelfs uitgelegt. wij
als wij gewaer worden bij ons zelven, dat wij in d' ongunst moeten weeten
dat hij die tot
ons zeit niet...

van Godt eenigzins geraeckt zijn, of dat onze ijver, en g
vrugtigheid begint te verflauwen, en te verslappen.

Oordeelt dat zelfs, Xtenen, úit 't geen dagelijks onder on
menschen omgaet; Immers men wagt gene maenden, of
half jaer, veel min, een jaer om tegenmiddelen te gebrui
ken, wanneer ons eenig ongemak in 't lighaem, of tijdelijk
zaken, overkomen is. Hoe is 't dan mogelyk dat w' onze
dan verwaerloozen, en als in eene gerústheid laeten, of dat
voorgeven, dat wij júijst gene merkelijke zonden gedaen
hebben, daer wij nogtans dikwils genoeg zien, en ond
vinden, dat w' al zeer flaúw, traeg & beginnen te word
tot de zoodaenigen zeit Xús: Ite ostendite... Of dat z
ú opwekken, geneesmiddelen voorschrijven, want daer
zijn zij van godt gesteld, naem tot regters en geneesmeest
der zielen.

Daer en boven, zoo moeten w' ook denken, dat Jesús tot
ons zeit: Ite ostendite.. als 'er in ons eenige twijfelingh
ontstaet, 't zij in zaecken van 't geloof, 't zij in zaken die de
zeden raken. 't is van de priesters des Heeren, dat God
zeit: de lippen des priesters zúllen de wetenschap bewaeren
men zal de wet úit zijnen mond zoecken, want hij is d'engel va
den Heer der heerkragten. Malach. 2.

Zoo zien wij dat een Paúlús zelfs, schoon een Apostel van
hij ging Pet. Jac. en Jo: te raede, aen dew hij bekend maekte
de genaede die hem gegeven was van onder de heidenen 't E
te preken. Gal. 2-9. Deed zoo een Paúlús, en deeden zoo al
d'Apostelen, dat zij te zaemen quamen, als 'er eenige twijfelin
in 't geloof oprees, doen ook zoo nog alle de frige priesters
leeraers der kerke dat z' elkanderen te raede gaen in twijf
hoe veel te meer moeten de gelovigen gaen tot de herders de
kerke als zij eenige twijfelingh ontmoeten. Zoo deeden de
discipelen van Xús: Edissere nobis parabolam, Matt. 13. 3

Ten anderen, dan moeten w' ook nog al denken, dat J
tot ons zeit: Ite, ostendite... Als men eenige voorneme
bij zig zelven maekt, eenige zaecken van belang denkt
dernemen, &c. Immers úitdrúkkelijk zeit Eclús. 32.
Zoon doe niets zonder raedt, dan zúlt gij als gij 't gedaen h
daer geen beroúw over hebben. Idem Tobias filium suum
monebat 4-19. Et recte, nam dicitur Salomone Prov. 11-14.
Daer geen bestierder is zal 't volk vervallen; maer daer
veele raedslagen zijn, daer is welvaeren; Maer hoe wij
gen, die deze L..s des wijzemans, of van Xús zelfs die ons
tot de priesters zend, en zeit: Ite ostendite. hoe wij m
zeg ik, die dit nakomen? ja ook in die dingen zelf daer

daer men 't vooral behoorden in te doen, B. V. in een staet van leven te verkiezen? wat is 'er B. V.
gemeender dan dat men dan zijnen biegtvaden raedt zal vragen, als de zinnen geret zijn, &c.
0! de deze moeten vreezen dat zij als 't tijd was verzuimd hebbende te gaen, en zig te vertoonen aen
de priesters, zig nú ook in duizende moeijlijkheden en verlegentheden zúllen bevinden. Want
dan te vreezen is 't geen Salomon bedreigd vide sup. Prov. 11.

Conclusio: Agere A. A. Repete & adhortare &c.

Dominica 13
Pentecostes
1736. 47.

Non decem mundati St? et novem ubi sunt? Luc. 17. v. 17

Ik heb kinderen opgevoed, en groot gemaakt; maar zij hebben mij versmaad, zei Godt wel eer van 't oude Israël door den propheet Isaias. 1-2.
Tweedingen geeft Godt in die woorden te kennen. 1° zijne weldadigheid aan Israël bewezen, naam dat hij hen voor zijne kinderen had aangenomen, opgevoed, en groot gemaakt. 2° klaagd Godt over hunne zonden, en ondankbaarheid, naam dat zij hem, niet tegenstaande zijne vaderlijke zorge, en liefde, versmaadden.
Mirabitur forsan quis quare Deus duo ista conjungat, viz. enumerationem beneficiorum, et querelam de peccatis. Certè ~~adeo~~ fine ~~quam~~ ut per hoc innueret eo graviora ea Judaeorum peccata quod à filiis, ō ab alienis, et à filiis, quos beneficiis cumulaverat, essent perpetrata. In zeker veel grooter, veel zwaarder waren uit dien hoofde de zonden der Joden, dan der andere volken, die Godt hunne wegen heeft laten wandelen, gelijk Paulus spreekt Act. 14. en van wie David zegd; dat Godt hen zijne regten niet heeft verkundigd. Act. 14-15. Ps. 147-10.
Hinc et provenit quod ubiq in Sacris Litteris, ubi fit mentio de peccatis populi Dei, gravius Deus semper per prophetas suos conqueratur de peccatis populi sui, quam aliarum gentium.
Illud ipsum videre licet in hod. Ev. ubi Chum Dnum graviter conquerentem audimus de ingratitudine novem istorum Judaeorum post sanitatis beneficium: Novem ubi St? Si unus ille alienigena Samaritanus vitium istud commisisset, tam graviter Dnus conquestus ō fuisset, at in novem istis Judaeis multo gravius, minusq ferendum erat.
Quomodo cum Judaeis, ita et se cum Chanis habet. Horum peccata graviora quam infidelium St peccata, graviori supplicio punienda.

Propositio Hac de re latius disseremus, ostendendo [2] esse, quibus [1] causis graviora [3] fidelium, quam infidelium peccata

Attendite.

Passim in S. Scriptura describuntur peccata tanquam Onus grave. 't is eene gemeene spreekwijs bij de prophetten de Last van Babel, de Last van Ninive &c. Z. ook David sprekende van zijne zonden: Gelijk een zware Last zijn zij
Ps. 37-5. mij te zwaar geworden.

Quamquam de omnibus peccatis verum sit, quod grave onus sint, graviora tamen sunt illa onera in homine Christiano, et detestabiliora sunt illius peccata. Atque hoc ex triplici potissimum capite provenire tradunt theologi. 1mo Ex eminentia status Christianismi, ad quem Dei misericordia vocati sumus. Certum est quod dignitas alicujus personae aestimationem quamdam conferat ipsius factis, quae si ab homine communis conditionis patrata fuissent vix ullam aestimationem aut reflexionem habuissent. Actiones regum quantumvis viles magnae tamen sunt, quia actiones regum sunt. Saepe ad longum recensent historici minima eorum opera, et ludos, et jocos quae in homine vulgaris conditionis vix reflexionem merita fuissent. Dignitas regalis extollit eorum actiones, facit eas admirari, quamvis in se viles sint.

Sicuti magnatum actiones bonae, quantumvis exiguae admirationem et laudem merentur, et ad gloriam referuntur, sic et eorum actiones malae habent quid indecori et vituperabilis, magis quam actiones vulgi. Sic refertur de Nerone quod luderet flutâ, et de Domitiano quod muscas abigeret, quodque illis malè versum fuerit. Quae similesque actiones in homine vulgari tolerari potuissent, sed in Imperatoribus, quorum actiones majestatem redolere debent, vituperandae erant.

Quemadmodum se habet cum actionibus magnatum in aestimatione hominum, sic et se habet cum operibus Christianorum in oculis Dei. Horum dignitas et excellentia actionibus eorum malis pondus et gravitatem addit, eoque sunt graviores, quo dignitas et excellentia eorum majore.

Sane magna est Christianorum excellentia. Hac de re audiatur Petrum. Ille eos nominat Gens sancta, Popu-
1. Pet. 2-9. lus ac-

acquisitionis, regale Sacerdotium. Paulus item mirificè multis locis extollit eos. Membra Cbri, templa Spiritus Sancti, Divinæ consortes naæ, Domesticos Dei, hæredes Dei, et Cohæredes Cbri eos dicit.

Ecce quanta sit Cbanorum dignitas! Si itaq grave judicetur dum Rex quidpiam ctra regalem dignitatem committit, **quam** grave erit in oculis Dei si Cbanus ctra dignitatem suam quid agat? Potestne aliter quam grave et summopere execrabile ēē in oculis Dei, quod Cbanus, qui templum Spiritus sancti ē, illud per immunditias polluat, Sptum S. ejiciat, dæmonemq inhabitare faciat? Numquid execrabile ē coram Deo quod membrum Cbri degeneret in membrum diaboli? quod hæres Dei, cœlestiumq Bonorum, se immergat cadúcis et perituris hújus mundi rebús? Quod regale sacerdotium, dico, Rex et Sacerdos sese offerat diabolo, suisq passionibus subjiciat? quod hōo spiritualis et renatus perpetret opera carnis? quod gens sancta se polluat, et Lux seu Luminaria mundi sese ingerant operibus tenebrarum?

Satis puto intelligitis gravia admodum hæc ēē coram Deo, adeoq et quod dignitas Cbanorum peccata eorum reddat multo graviora.

Præter hoc primum peccatis Cbanorum 2do pondus addit eorumdem major scientia et cognitio. Huc Cbs Dns: Luc. 12-47.
De knegt die den wil zijns heere geweeten heeft, en egter zig niet bereid gehouden, nog naar zijnen wil gedaan heeft, die zal veel slagen krijgen. Maar die hem niet geweeten, en strafwaardige dingen gedaan heeft, zal weinig slagen krijgen. Uit dit grondregel de godsgeleerden besluiten, dat, gelijk d' onweetentheid in sommige voorvallen eenigzins verschoond; zoo ook de meerdere, en grootere kennis de zonde bezwaard, en vergroot.

Volgens dezen grondregel is het vast en zeker dat de zonden der Cbnen, zwaarder en grooter zijn, dan van anderen, omdat zij grooter genade ligt hebben gekregen, om hunnen pligt, en verbintenisse te kennen. Baptismus, qui eos fecit filios Dei, ē Sacramentum luminis à patribus dicitur est. Huc candela ardens in Baptismo ipsis data. Hinc Paulus

Heb. 6.
Eph. 5.

~~e~~ Christianos illuminatos et filios lucis appellat.

Verum quidem et gentilibus Lumen quoddam infusum est, et naturae dictante multa illicita, et mala esse sciunt v.g. furta, adulteria, homicidia &c. Sed haec naturalis cognitio valde obscura est.

Christiani praeter hoc Lumen naturale Legem scriptam habent quae eos tamquam magistra clare instruit de licitis et illicitis. Haecque Lex et Cognitio eorum peccata reddit graviora. In

Rom. 4-15. hunc sensum Paulus ait: De Wet werkt gramschap.

Ex majori itaque cognitione Christianorum resultat gravior eorum, quam ignorantium gentilium iniquitas. Inspiciamus sacra Evangelia, et videbimus quod Christus Dominus gravitatem peccatorum Judaeorum dijudicet op hunne kennisse, wetenschap, en onderregtinge, die zij hadden boven anderen. In quo quaeso sita erat major civitatum Corozaim et Bethsaidae iniquitas, quam Tyri et Sidonis, nisi quia Christus in his civitatibus virtutes et signa fecerat, quae in Tyro et Sidon non fecerat. Hinc et gravior Domini de eis querela: Wee u Ko-

Luc. 10-13. rozaim, wee u Bethsaida, want zo de wonderdaaden, die in u geschied zijn, in Tyrus en Sidon geschied waren, zij hadden al overlang in haire kleederen, en in asche boetvaardigheid zitten doen. Hac in re gravior Jerosolymae quam aliarum civitatum sita erat iniquitas, quia ad eam particulariter Prophetae et sapientes missi fuerant. Hinc

Joes. 15-22. et Christus: Indien ik niet gekomen was, en tot hen niet gesproken had, zoo zouden zij geene zonde hebben; maar nu hebben zij geene verschooninge voor hunne zonde. Atque hoc idem Locum habet quoad Christianos. Immo quanto adhuc major est Christianorum Cognitio, tanto magis ea aggravat eorum peccata.

3tio Aggravantur

Christianorum peccata ex majore obligatione qua Deo devincti sunt, qui eos amicos et filios suos fecit.

Injuriae, quas ab inimicis recipimus, non adeo nos reddunt attonitos, ab iis enim, non nisi vindictam vel injuriam expectamus. At vero quando quis nobis amicitia et beneficiis obstrictus est, et amicus reputandus, et hic nobis injurias irrogat, nimium sensibilis et detestabilis est haec injuria. Job non querebatur de Chaldaeis, et Sabaeis, qui eum spoliaverant quia extranei erant, nec amicitia ipsi conjuncti; at quando illi

illi, quos suos amicos putabat, sub praetextu consolationis
eum Laedebant, et crimina ei affingere volebant, et hypocri-
tam dicebant, tunc conquerebatur, et dicebat: hoe Lang Iob. 19-3.
zult gijl. mijne ziele pijnigen, en mij door uwe gesnap
afmatten? Dit viel david ook zeer smertelijkste: Mijne Ps. 37-12.
vrienden (zeide hij) en mijne naasten zijn tegen mij aan-
gekomen en opgestaan, en die mij naast wáren, zijn van
mij geweken. Item: Indien mijne vijand mij gescholden Ps. 54-13.
had, ik zoude het dog verdragen hebben... Maar gij mijn
eensgezinde, mijn raadsman, en bekende vriend q.d....

Ecce quam graves sint injuriae quas amici alicui in-
ferunt.

Xtianus gloriatur titulo amici Dei, immo et filii Dei,
quem Deus innumeris beneficiis cumulavit. God heeft
hem tot zijnen Zoon aangenomen in den Doop, zijnen
geest gegeven in 't h. Vormsel, zijn eigen zelven in
't allerh: Sakr., hij belooft hem den hémel, en de
middelen die 'er noodig zijn om daar toe te geraken &c.
Et ecce post tot beneficia, et filii privilegia, benefac-
torem suum offendere, nonne grave scelus?

Detestamur oes facinus Absalonis, qui patrem
post tot beneficia, et novissimè post acceptam de fratri-
cidio veniam, regno expellere, quin et morti tradere
attentaverit. Grave certè facinus, si ab alio quopiam
perpetratum fuisset; sed quam grave quod Absalon
illud commiserit?

Xtianus peccans Filium Dei rursum crucifigit, et os-   Heb. 6-6.
tentui habet, ut Paulus lqtr, et hoc post tot, tantaq
signa amoris, et beneficia accepta.

Sane quanto plura; eaq majora st Dei erga Xtianos
beneficia, tanto graviora sunt eorum peccata, adeo ut
Deus merito conqueri posset et nunc: Ik heb kinderen
opgevoed, en groot gemaakt, maar zij hebben mij ver-
smaad.

Cum itaq, ut hactenus ostendimus, Xtianorum
peccata sint graviora, supplicio quoq graviori punien-
da sunt. Mensura peccati e et mensura supplicii.
Hinc Deus p Jeremiam minatur: Ik zal eerst hunne   Jer. 16-18.

boosheden, en zonden dubbeld vergelden &c.

Hinc Jerosolijmæ tto major strages et pœnas quam aliis civitatibus, quia major ejus præ cæteris fuit iniquitas. Ad hanc majorem iniquitatem refert Cs majus

Matt. 23-37. ejus supplicium: Jerusalem, Jerusalem, die de propheten dood, en steenigd de genen die tot ú gezonden worden ... Zie uw huis zal ú woest gelaaten worden

Hanc ob caam Corozaim et Bethsaida vœ inclamat

Luc. 10-14. et ait: Daarom zullen 't Tijrus en Sidon in 't oordeel genadelijker hebben, dan gijluiden.

c. 12-47. Diserte Luc. 12. ait: De knegt die den wil zijns heeren geweeten heeft, en egter zig niet bereid gehouden, nog naar zijnen wil gedaan heeft, die zal veel slaagen krijgen ... [wie]n veel gegeeven is, dien zal veel afgeeischt worden

Unus ex illis, ut vidit qa mundatus ē, regressus ē, cum magna voce magnificans Deum. | Dominica 13. Post Pent: 1739. 48. 57. 69.

Luc. 17. V. 15.

Tria praecipuè capita complectitur hod. Ev. A.A.

Deeze 3 voornaeme zaaken, w^t 't Ev. in zig behelsd, dat zijn, 1. dat den Heere Xus ontmoete den 10 melaetsen mannen, die hem baden om hunne genezinge, 2°. dat de Heere Xus om hen te genezen hen tot de priesters gezonden heeft, 3°. dat alleen maer een van hen, zoo hy zag, dat hij gezuiverd was, tot Xus wederkeerde met luider stemme Godt grotelijks dankende.

1. Wat 't eerste aengaet, die 10 melaetse mannen, die Jesus om genezinge baden, zijn een leevendig afbeeldsel van de geestelijke melaetsen, naer de ziele, ik zeg, van der zondaers, en zij leeren hen, hoe zij de genezinge van hunne melaatsheid van Jesus moeten bidden.

2. Dat Xus nu deze 10 melaetsen tot de priesters zond, was om te toonen, dat hij niet gekomen was om de wet te niet te doen, maar om die te voltrekken; dit was om de bedieninge van de oude wet te eeren, en te onderzien; dit was ook bezonderlijk om de geestelijke melaatsen te leeren, hoe zij volgens dit, en andere geboden, verpligt zouden wezen, zig aan de priesters van de Nieuwe wet te vertoonen, aan dewelke Jesus de magt van de zonden te vergeeven gegeeven heeft.

3. Eindelijk, en ten derden, één alleen van die 10 melaatsen komt weder, om Jesus te bedanken voor zijne genezinge; en hier in word ons leevendig afgemaald wat dankbaarheid hij van Jesus verschuldigd is, die door Jesus van zijne geestelijke melaatsheid genezen is.

Propositio

't is ook dit gedrag van dezen éénen dankbaeren Samaritaan dat w^i als nu wat nader overwegen en ons ten voorbeelde zullen stellen. D'Evang^t. zegt: Unus ex illis &c quae verba, ad litteram explicabimus, et moralia deducemus. Attendite

Naadat de Heere Xus deze 10 melaatse mannen van
't Evt. gelijkelijk ~~gewezen~~ geboden had, dat zij zig aan de priesters
zouden vertoonen, zoo werden zij, nu op weg zijnde, van hun
kwaale gezuiverd. Alle 10 waren zij melaatsen, en alle 10 ont-
fingen zij een en den zelfden weldaad van dien genen, tot wien zij
eenpaarlijk geroepen hadden: Jesus Meester ontferm u
onzer. Dog zoo vereenigd als zij van te voorn waren om
gezaamenderhand hunne genezinge te verzoeken, zoo ver-
vreemd zijn zij naderhand, om te bedanken dien genen, van
wien zij dien weldaad ontfangen hadden, uitgenomen één
alleen, daar d' Evt. van zegt: Één van hen, zoo hij zag, dat
hij gezuiverd was, keerde weder, met luider stemme Gode
grootelijks loovende.

NB quid Evt. dicat: Één van hen ~~[illegible]~~, en dus
drukt d' Evt. uit de kloekmoedigheid, en dankbaarheid van d'
Samaritaan, die zig niet liet verleiden door 't voorbeeld van
9 anderen, maar die zig kloekmoedig, ook maar alleen, van hen
afscheidde, wanneer zij in hunne pligt ontbraken, hij oordeel
dat zij allen dankbaar moesten wezen, dog daar zij alle 9 om
ontbraaken, dat volbragt hij alleen.

Één dan van hen, zoo hij zag dat hij gezuiverd was, zegd.
Niet als of d' Evt. wil zeggen, dat hij alleen maar gezuiverd was
neen, gansch niet! want d' Evt. wel duidelijk van alle 10 zegd dat
~~[illegible]~~ irent mundati &c., hier door te kennen gevende dat gelijk
zij alle 10 gevraagd hadden gezuiverd te worden, zoo ook alle
10, niemand uitgenomen, op weg gezuiverd zijn geworden.

Sed oes liet mundati, ô tu, oes hoc viderunt; dicente
Evta: Unus ex illis ut vidit qa mundatus e. Één van hen,
zoo hij zag, niet als of d' andere 9 dit ook niet ~~[illegible]~~ zagen,
neen, gansch niet! want zij zoo wel als die een, konden zien
dat de kleur van hun vel veranderd, en verwolgens hun
melaatsheid genezen was; maar die eene zag, i.e. erkende
den weldaad, die aan hem bewezen was, weshalven hij ook niet
~~[illegible]~~ vertoefde dien te komen bedanken, die hem zoo wonder-
derlijk genezen had. Hij ~~[illegible]~~ is dan niet gelijk de 9 anderen,
die blind waren in te zien, en te erkennen den weldaad die
de Heere Xus aan hen beweezen had, en dit drukt d' Evt. uit
met te zeggen: Één van hen, zoo hij zag dat hij gezuiverd

Nu zoo hij zag dat hij gezuiverd was, zegd d' Evt, keerde hij weder. Omtrent dit wederkeeren, van dezen eenen dankbaaren Samaritaan, onderzoeken d' Uitleggers der h. Schrift, of hij terstond en daadelijk tot Xus wederkeerde als hij op weg gewaer wierd dat hij genezen was, dan wel of hij zig eerst aan de priesters ging vertoonen, gelijk hem geboden was: Ite, ostendite &

Wat deze vraag, of moeijlijkheid aenbelangt, 't is beide heel onzeker, ook zijn d' Uitleggers der h. Schrift hierover onder elkanderen verdeeld.

1 Als men enkelijk d' opgenoomene woorden inziet, zou men zeggen, dat hij daadelijk op de zelfde ogenblik, zoodra als hij maer gewaer wierd, dat hij genezen was, tot Xus wederkeerde, zonder te gaan naa de priesters; want zoo hij zag, zegd de Evt, dat hij gezuiverd was, keerde hij weder, met luider stemme Godt grootelijks lovende. En dus schijnt het dat deze man, de blijdschap, die hij over dit wonderwerk zijner genezinge gevoelde, niet langer kon verbergen of binnen houden, maar zig spoede om den Heere hierover zijne dankbaarheid te betuijgen. Hij dagt, volgens den ouden Tertulliaan (Lib. 4. cont. Marc.) nu Xtin geworden zijnde, dat hij niets beter kon doen, dan te gaan tot Xus den waaren en waaragtigen Opperpriester, om aan hem, als Gode, eene waare offerhande van lof en dankzegging op te offeren, volgens 't gene in de psalmen staat: Een offerhande van lof zal mij glorie geeven. Ps. 49-23

2 Andere Uitleggers meenen, dat deze Samaritaan, niet terstond is weder gekeerd, zoodra hij op weg gevoelde, en zag dat hij genezen was; maar zij meenen, dat hij eerst met d' andere 9 melaatschen tot de priesters is gegaan, om zig aan hen, volgens 't bevel van Xus te vertoonen, en dat hij aenstonds daar naa wederkeerde tot Xus, om hem zijne diepe erkentenisse, en dankbaarheid te betuijgen.

Dog wat hier van zij, of, niet, of deze Samaritaan, terstond, wederkeerde zonder zig aan de priesters te vertoonen, dan of hij dan eerst wederkeerde naa dat hij zig vertoond had aan de priesters, wat hier van zij, of niet, zeg ik, dit is alt'hans zeker, dat hij met zulk een inzigt wederkeerde om Jesus te bedanken, ~~te tot [illegible]~~ Hij keerde weder, zegd d' Evt, met luider stemme Godt grootelijks loovende.

Gelijk deze Samaritaan in zijne ellende zijne stemme tot

tot Xus verheven had om genezen te worden, roepende van
verre: Jesus meester ontferm u onzer, zoo is 1 nu ook dat
hij genezen zijnde 4 zelf weder om Jesus voor zijne genee
zinge te bedanken.

(Sic olim David, liberatus e manibus Achimelech regis
Ps. 33-4. Philistinorum, roemgen, loofde gods naam, en heerlijkheid,
jaa hij agtte zig zelven als onbekwaam, en ongenoegzaem om
dit alleen te doen, weshalven hij ook ijdereen aenmaende om
te zaemen den Heere te looven: Roemd met mij de grootheid des
Heeren, en laet ons met elkanderen zijnen naam verheffen;

Sic heri audivimus Virginem Mariam Deum mag
nificantem, et laudantem de mirabilibus quae in ea effe
cerat: Magnificat aa mea Dnum et &

Et sic hic facit Samaritanus iste. Regressus e cum mag
na voce magnificans Deum.)

Habetis A.A. litteralem textus explicationem.
Nunc videamus quaenam in hoc Samaritano ad instruc
tionem nostram observanda sint.

Ac 1mo quidem observandum ~~quod~~ eram de Samari
tano dicere: Unus ex illis regressus est. ^ Atq hinc discere debe
nos separare ab aliis, etiam de grootsten, de meesten, in
dien zij aan hun pligt ontbreeken. Sic Samaritanus
inter 9 eeno qui non redirent, ipse solus regressus e, en dus
leerd ons deze Samaritaan door zijn voorbeeld 't gene god
ook uitdrukkelijk zelf meenigmael in de h. Schrifture ge
boden heeft.

^ p hoc scans hoc dat die eene eenige Samaritaan zig afzonderde van d' andere 9, en alleen tot Jesus wederkeerde

Deus bene previdens ~~quod~~ inter Israelitas plurimi
legem suam violaturos, et ad peccata prolabituros, jubet
Exod. 23-2 p Mosen: Non sequeris turbam ad faciendum malum

Jesus Xus in Novo Test: obligabat nos ad hanc singu
Matt. 7-13. laritatem, et monebat vitare exemplum plurimorum, als
hij ons verwittigde dat de weg die breed is, en ten verderve
leidt, van velen bewandeld word, aldus niet duister te
verstaan geevende, dat wij den smallen weg, die van de
weinigste betreeden word, moeten bewandelen. //

SS. patres, qui pleni erant Sptus Sacra Scriptura
et optime in regulis ejus instructi, nihil itt opere fideles
monuerunt, quam quod debeant esse voorzigtig, in zig niet
laeten

// willen wij ingaan tot 't leven, willen wij zalig worden.

laaten, vervoeren, door de voorbeelden ~~exempelen~~ van de meesten,

S. Augs. Exposit. in Ps. 93. monet fideles dat zij beschaamt moeten worden, ziende de gewoontens, en manieren, van leven der meeste menschen, en dat zij, voor zoo veel ~~het~~ de zeden, en gedwongtigheid aengaat, van hen, zig moeten afzonderen, zonder te vreezen, of zij daar door hen zullen mishaagen, en vertoornen, nam (ait) oportet, praeferre salutem, amicitiæ, aut approbati aliorum ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Augs. verklaard, qd diabolus, ut perdat, et seducat fideles, ipsis sæpius ob oculos ponat modum agendi aliorum fidelium, et p suos ministros ipsis dici curet: quare tu, ita o vivis? tune solus fidelis? quare recusas facere quod tot alii sine ulla difficultate faciunt? Et sic diabolus (ait Augs.) exemplo xanorum xanos perdit.

Sicuti S. Scriptura, et SS. patres docuerunt et monuerunt, sic etiam, spe, illi, qui verum Dei timorem habuerunt, aasque suas salvare conati st, id observarunt, zij hebben zig van anderen afgezondert; 't voorbeeld van de meenigte was hunne regel niet. Exemplo sit Tobias. Tob. 1. et 2. Tres pueri in Babylone Dan. 3. 7. Daniel. Dan. 5. Senex Eleazer 2 Ma. 6 Mathathias, et filii ejus 1. Mach. 2. Noe.... Loth.... &c. Septem Fratres Machabæi cum matre sua. 2. Mach. 7.

Itaq. Si velimus aas nostras salvas facere ~~prudentiam~~ de wijsheid, voorzigtigheid. Et. Samaritani, imitari dbmus, wij moeten Maria, Joseph, Simeon, Anna &c ons van anderen, al waren zij ook de meesten, jaal waren zij om zoo te zeggen het allen, afzonderen, in ons gedrag, als het géne zij doen kwaad is; Hun voorbeeld, moet ons geen regel, nog wet wezen; want het kwaad, altijd kwaad is, alhoewel 't van veelen, ja van de meesten, bedreven word. ait S. Augs.

Al praatden, en laghten, alle de menschen in de kerk, zou ~~[illegible]~~ daarom, ons niet geoorlofd, nec licere imitari.

Al gingen alle vrouwen, van de stad onbetaamelijk gekleed, nobis o tn licere. Al waar het dat alle koopmans, en winkeliers zig met list, en bedrog behielpen, in hunnen koophandel, o tn licere nobis. Al dagdief den de maerten van hunnen eed t' overtreeden. Al hadden, alle menschen de gewoonte van vloeken, en zweeren, Al hadden zij allen, eene gewoonte van, los, ongebonden, en of persoonen tegen hunnen eed ontugtig te spreken, o tn, ideo nobis licere. Al leefden bijna allen, te gebruiken, 't menschen zonder liefde, zonder versterwinge zonder geest zoude ons niet van boedvaerdigheid, nobis tn o licere sic vivere &c. geoorlofd zijn.

vervolgens een dwaas, en onbedagt zeggen is 't: plurimi sic, et sic faciunt, quare sic o facerem?

S. Augs. scribens ctra similes qui vitia sua excusabant sub praetextu, qd alii etiam sic viverent, aiebat: oporter in die judicii, illos fore socios ipsorum in poena, et o defensores causae suae, quorum socii jam esse vellent in peccando et ipsis dicit: Non enim ppea, mi ardebunt, qa cum multis ardebunt.

Simus igitur prudentiores, o tam consideremus quid plurimi faciant, qm quid facere debeamus, et lex dei facere jubeat. Hoc imitemur, licet fare soli, et alii nulli nobiscum. Sic Samaritanus Ev.... sic et nos....

2do Observandum Evangelistam ~~...~~ de Samaritano dicere ~~...~~: Unus ex illis regressus e, p hoc sciens, qd licet oes decem bene coeperint, solum Samaritanum in bono perseverasse. Atq hinc discere dbmo exemplo Samaritani in bono pseverare. Non sufficit bene incipere, sed et sic finire oportet. Recte quidem dr: Dimidium facti qui bene coepit, habet, at o totum, hbt. discere Chri Dni: Qui pseveraverit usq in finem hic salvus erit.

Matt. 24-13

Wat baat het de 9 melaatsen, van 't ev. dat zij voor so gekomen waren, dewijl zij zoo ondankbaar eindigden? Zoo ook wat baat het veele Xtenen dat zij door Gods genaede in de ziel geraakt, eerst opstaan uit hunne zijn zonden, zoo zij gezuivert zijnde naderhand, die genaede niet bewaaren? van deze zegd Xus ~~...~~: Niemand die zijne hand aan de ploeg slaat, en agterwaards om ziet, is bekwaam tot het rijke gods. Alle deze en dier gelijke zijn gelijk aan het standbeeldt 't w aan Nabuchodonosor in den droom vertoond wierd, waar van 't hoofd goud, maar de voeten pot aarde waren. Zo den beginnen schijnt 't met zulke menschen alles goud te weezen, door dien zij alles met liefde schijnen te beginnen maar op 't laatsten komt 't op aarde uit, 't w op stof en asche eindigd.

Luc. 9-62

Dan. 2.

en zoo is 't ook met zulke menschen gelegen

Dog zoo niet, zoo niet, Xtenen, in tegendeel gelijk moeten wij weezen, aan het beeldt van onzen hemelschen Bruidegom, wiens hoofd niet alleen van fijn zuiver goud is, maar ook zelf zijne voeten, dat is zoo het laatste als

Cant. 5.

als het eerste moet goud, met ons wezen, wij moeten
niet alleen, wel beginnen, maar ook volëinden;

Hier toe vermaand ons dikmaals d'Apostel Paulus
zoo met zijne woorden, als met zijne werken. Hoord hoe
dat hij ons hier toe opwekt door zijne woorden, als hij zegd: 1. Cor. 9-24
Weet gij niet, dat de genen, die in den strydbaen loopen,
wel allen loopen, maar een alleen, den prys behaelt? Loopt
dan zoo, dat gij hem moogt behaalen. q. d. Paulus: ge-
lijk de genen, die in den strijdbaen loopende, wil hij den prijs
behaalen, niet stil moet staan, zoo ook wild gij de prijs
des eeuwigen leevens behaalen, gij moet in den loopbaan
van dit leeven, niet vermoeijen, of verbraagen in 't goede, Gal. 6-9
Hier toe maand Paulus ons wederom aan, als hij zegd:
Laet ons in het goeddoen niet verslappen, want wij zullen,
zoo wij niet bezwijken, ten zijnen tijde maaijen. Nu,
gelijk Paulus ons aanmaand met woorden, zoo wekt hij
ons ook op door zijn voorbeeld om dog in 't goede
voord te gaan, en niet te beswijken, ^ Ik loop niet als los 1. Cor. 9-26
en in 't onzeken, ik worstel zoo dat ik niet in de lugt slaa ^ des gezeid hebbende: Weet gij niet, dat de genen die in den strijdb. &c. voegd hij 'er zijn 4. B. bij:
Maar ik tugtig mijn lighaam, en breng het onder bedwang
op dat ik, daar ik andere gepredikt hebbe, niet zelf ver- Phil. 3-13
worpen worde. Item: Broeders ik laat mij niet voor-
staan, dat ik het al bekomen heb. dog dit doe ik, het
geen agter mij is vergetende, en mij zelven uitstrekkende
tot het gene voor mij is, loop ik voord naa het doelwit
naa den prijs tot den god ons van boven roept door C. 3.

En. zoo, zoo moeten wij ook, Xtenen, naar de vermaaningen
en 't voorbeeldt van den apostel niet alleen wel beginnen,
maar ook voord gaan, en volharden. En zeker wat zou 't
baeten, wel te beginnen, en in 't midden van den loop te
beswijken? Niet meer zou 't ons baaten, dan 't aan de huisvrouwe
van Loth baate, wanneer zij, uit Sodoma verlost zijnde
om haar omzien van gode gestraft, en in een zoutsteen
veranderd is. Jaa op dat wij dit gedenken, en ons aan haar
spiegelen zouden, zoo is 't dat Xtus dit zelfde voorbeeld ons
voorstelt, en zegd; Memento uxoris Loth. q. d. gedenk Luc. 17-32
hoe zij van gode gestraft is om dat zij in 't goede niet
bleef volharden, &c.

Niet meer zou 't ons baeten wel te beginnen en niet te volharden, dan 't aan de 5 dwaaze maagden baatte dat zij lampen hadden, en olij in de zelve, dewijl zij die op 't laetste lieten uitgaen, en van den bruidegom die draevige stem hebben moeten hooren: Nescio vos &c.

maagden met haare medemaagden den Bruidegom te gemoet gingen, dat zij in haare handen lampen &c.

Niet meer zou 't ons baeten, dan 't de 9 melaatsen van 't Ev. &c.

Daarom, dan, zoo moeten wij uit 't voorbeeld van den Samaritaan, van 't Ev. leeren, niet alleen wel beginnen, maer ook voortgaen en volharden, wij moeten denken dat Godt tot ons allen zegt: Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi &c.

Apoc. 2-10.

3tio Observandum ~~[illegible]~~ evangelistam de Samaritano dicere: Regressus est cum magna voce magnificans Deum, et hoc gratum hujus Samaritani animum sciens.

Atque hinc discere debemus gratias Deo pro beneficiis acceptis, dat wij naer zijn voorbeeld tot Gode moeten wederkeeren, hem gradelijks lovende, en bedankende voor de weldaaden van zijne hand ontfangen.

Wat was 'er redelijker geweest dan wel dat alle deze 10 melaatsen tot Xus weder gekeerd waeren, om met den éénen Samaritaan, Gode voor hunne genezinge te bedanken? immers de Wet van Moijses zelf vermaande hen daer toe, dewijl de wet gebood, dat zij voor hunne bekome genezinge eene offerhande van dankzeggingen den Heere moesten opdragen; en zie! nogtans daer z' alle 10 genezen waeren, is 'er niemand gevonden, die weder gekomen is om Gode te verheerlijken dan deze vreemdeling. En wat was dog de reden dat deze éénen vreemdeling wederkwam? ô! dit alleen, dat hij een vreemdeling ~~[illegible]~~ zijnde, zig zulk een ontvangen weldaad des t'onwaardiger erkende. In der oogen deel de Joden die in den waeren Godsdienst waeren opgekweekt, en aan wie de beloften van Abraham toebehoorden, die beelden zig in, dat Godt ~~dat~~ hun zijne weldaaden schuldig was, waerom w' ook bij Joannes 8-33. ~~Joannes~~ vinden dat zij zeiden, en roemden, dat zij 't zaad van Abraham waeren; waerom z' ook klaagden en misnoegd waeren, dat Xus onder hen geene mirakelen deede, waerom z' ook zeiden: doe hier

Luc. 4-23.

hier in uw vaderland, zoo groote dingen, als wij gehoord hebben, dat in Kapharnaum geschiet zijn, meenende dat zij een regt op den Messias, en op zijne mirakelen hadden; en daar uit kwam hunne ondankbaerheid voort, &c.

En dus is 't ook nog dat de hovaardige mensch, kldegt, dat hij geene weldaaden van godt krijgt, en als hij ze krijgt, meend hij, dat Godt ze hem schuldig is. Maar geheel anders gevoelde deze nedrige Samaritaan, genezen, en zig voor de voeten van Jesus nederwerpende, betuijgde hij openlijk dat hij geen regt had om eenig weldaad te ontfangen, hij betuijgde dat Godt hem niets schuldig is, en daarom keerde hij weder Godt grootelijks lovende, dat hij zijne goedertierentheid niet alleen over eenen jood, maar ook over hem eenen vreemdeling had uitgestort.

Ach! Xtenen, indien dit voorbeeldt van dien nedrigen en dankbaeren Samaritaan wat meer van ons wierd naargevolgt, wat zou Godt ~~niet~~ overvloedig zijn in ons met zijne weldaaden te verrijken? want daar Godt bedankt word, daar geeft hij nog meer ~~als~~ dan wij vraagen, of zouden durven verwagten. Zie dit maar in deezen Samaritaan van 't heid. h. w. den Samaritaan, die wederkeerde om Jesus te bedanken, voor de genezinge van zijn lighaam, geeft hij ook de genezinge van zijne ziele, uw geloof, zeide Jesus, heeft uw gezond gemaakt.

Maar, eilaas! hoe volgen vele Xtenen d'ondankbaerheid van de 9 melaatsen ~~niet~~ naar? worden zij van Godt bezogt met rampen, tegenspoed, ziektens &c dan dan roepen zij mede tot den Heer, gelijk deze 9 ondankbaere melaatsen deeden, maar verhoord Godt hun, hoe weinigen die dan denken om, den Heere te bedanken? van de 10 kwaalijk een keerde weder, &c.

Zoo niet, zoo niet, Xtenen. Integendeel adhortare ad gratitudinem.

Conclusio

Dum irent mundati sunt.
Luc. 17. v. 14.

Dominica 13 à Pentecoste
1741. 50.

't Is gansch niet oneigen dat Malachias den Heere Jesus noemde de Zon der geregtigheid A.A. Mal. 4-2

Immers gelijk de Zon aan den hemel niet stil staat, maer door eene geduurige beweginge van 't Oosten schijnt tot 't Westen, en volgens de tijden des jaars dan tot 't Zuiden, dan tot 't Noorden als keerd, om alzoo land en zee te bestraalen, en aan de gansche wereld haar ligt meede deelen, dus is 't ook dat de Heere Jesus, de Zon der geregtigheid, van zoo als hij is opgegaan, en zig vertoond heeft aan de wereld, niet heeft stil gestaan, maar overal zijn heilig ligt heeft laaten schijnen, om den mensch gezeten in de schaduwe des doods te verligten, en zijne voeten te bestieren op den weg des vredes. Hierom ging hij van stad tot stad, van dorp tot dorp, met een woorde hij trok door al 't Land, gelijk Petrus van hem getuigt, en genas allen die onder 's duivels geweld waren. Act. 10-38

Een doorlugtig v. B. hebben w' hier van in ons huid. h. Ev. d' Ev. zegt Jesus ging naa Jerusalem, en onderweeg komende in een dorp ontmoeten hem 10 melaatsen, die gelukkig hunne verloore gezontheid van hem wederkregen. Zij smeekten Jesus. Jesus zond hen naa de priesters. En zie terwijl zij gingen, zegt de Evang. mundati sunt.

't Is deze zuiveringe der melaetzen, die w' als nu wat nader zullen overwegen. Wij zullen diensaengaande de 3 omstandigheden naar der Letter aanmerken, naam. Propositio

1mo dat zij Jesus te gemoet kwamen,

2do dat zij Jesus baden,

3tio dat zij aan hem gehoorzaemden, en zig aan de priester vertoonden. Hiernaa zullen wij 't gezeide op ons tragten toe te passen. Attendite.

3mo Occurrunt Onder de verscheide rêdenen die den Heiland bewoogen
I. su. om de 10 melaatsen van ons Evt. te genêzen, is eerst, en voor
al dêze, dat zij hem van verre all te gemoet kwamen. Oc-
currerunt ei decem viri leprosi, zeijd d' Evt.

Het is heel waarschijnlijk dat dêze ontmoeting niet bij
geval, maar met voorbedagtheid geschied is; de rêden is
om dat zij 10 in getal hier bij elkanderen waren.

#om dat'er bij Gode niets geval-lig is,

Zij hadden waarschijnlijk gehoord, dat Jesus van te voren
nog eenen melaatsen genêzen had. Matt. 8. en dit gaf hen
bijgevolg moed, om ook tot Jesus te gaen met hoope van
ook genêzen te worden.

Dêze ontmoetinge der 10 melaatzen mannen, doet
ons zien hoe zorgvuldig zij waernâmen den tijd, en gele-
genheid om genêzen te worden. Zij wagten niet, maar
occurrerunt ei, zeijd d' Evt.

Zoo deed ook de koninglijke hoveling wiens zoon te
Iois. 4-47 Capharnaum ziek lag, zoodra die man vernam, dat Jesus
van Iudeën in Galileën kwam, hij vertoefde niet maar hij
daadlijk op dat gehoor af, en bad hem dat hij zijnen zoon
wilde kômen genêzen.

En op dien voet gaen ook voort de melaatsen van ons Evt.
Zij loopen Jesus te gemoet, zij wagten zelfs niet tot dat Jes.
t dorp, daar zij melaatsen niet mogten binnen kômen,
weer uit zou kômen, maar zij neemen d' eerste gelêgentheid
de beste waar, zij kômen hem uit 't dorp uitkomende, van
verre te gemoet geloopen.

Zoo dan 't ontmoeten dêzer melaatsen is d' eerste
oorzaak hunner genezinge.

2do Oravere Dog niet alleen ontmoeten zij Jesus, maar ontmoe-
tende zoo baden z' ook om de zuiveringe hunner kwaal.
D' Evt. zeijd Steterunt à longe, et levaverunt vocem suam
dicentes: Jesu praeceptor, miserere nostri.

1o 't gêne in dit hun gebed t'aanmerken staat is dat z'
al biddende van verre staan, steterunt à longe.
De rêden hier van was eensdeels om te gehoorzaamen
aan de wet van Moijses, die belaste dat al wie melaats
was

was buiten di Stad, in 't gezelschap der menschen woonen moeste uit vreeze dat die ziekte, die besmettelijk was, door de saamewooninge van d'een tot den ander zoude overgaan. Zoolangen tijd (zegt de Wet) als hij melaats en onzuiver is, zal hij alleen woonen buiten 't léger. Hierom wierd Maria de zuster van Moijses, met melaatsheid geslagen, uit 't léger gesloten. En vervolgens, om aan deze Wet te gehoorzaamen, zoo blijven de melaetsen, Jesus biddende, van verre staan. Lev. 33-46 Num. 32-34

2 Ten anderen zij stonden ook van verre pra humilitate, zij niet waardig agtende digt bij dien persoon te kómen, dien zij ten minsten als een groot propheet, en mogelijk voor den Messias erkenden.

Zoo bad een hopman om de genezinge zijns knegts... Matt. 8-8
Zoo een tollenaar in den tempel &c. En zoo hier de melaatsen. Luc. 39

2°. Dog gelijk zij met ootmoedigheid baden, zoo smeeken z' ook met groote kragt, en ijver. Levaverunt vocem suam, zegt d'Ev. Zij wisten dat 't hun door de Wet verbóden was bij Jesus te náderen, maar niet verbóden van verre te roepen. Zij verheften dan hunne stemme, zij riepen luid keels, en met veel gebaers, deels op dat zij van Jesus zouden gehoord, en verstaen worden, deels om door dit geroep te kennen te geven hunne innerlijke genegenheid des herte; zoo dat zij dan uit hoofde van de plaets wel van verre stonden, zegt de geleerde Theophijlactus, maer door de kragt hunnes gebéds waren zij nabij, volgens dat David zegt: Prope e Dns oibs invocantibus eum, invocantibus eum in veritate. Ps. 344.

3°. En dus biddende met ootmoedigheid, en met kragt, zoo bidden z' ook met eendragt. Zij riepen niet ijder voor zig zelve in 't bezonder, ontferm u mijner, maar ontferm u onzer. Gelijk zij door een en de zelfde kwaale bezogt waren, zoo voegen zij zig ook gelijkelijk tesamen om hunne genezinge eenpaarig van den Heere te verbidden, zij sluiten zelfs uit hun gezelschap, en gebéd niet uit

eenen Samaritaan, met dewelke de Joden anderzins geene gemeenschap hielden, maar zij vereenigen hun gebed, en roepen gelijkelijk: *miserere nri.*

Het gebed dan dezer 10 melaatschen, is de twede oorzaak hunner genezinge.

3^tio^ Obediunt — Eindelijk, en ten laatsten, de derde oorzaak hunner genezinge is hunne gehoorzaamheid aan 't woord van Jesus. Immers zoodra Jesus hen zeide: *Ite ostendite vos..* zoo voegd d' Ev.^ter^ bij: *Et factum e dum irent mundati sunt.* D: meining is hier niet t' onderzoeken, waarom dat Jesus deze melaatschen tot de priesters zond, daar 't niet de joodsche priesters, maar hij alleen was die hunne kwaal genezen konde; ook is de meining niet te onderzoeken, waarom hij hen zond, daar hij van voornemen was hen onderwegen te genezen; maar 't geen hier bezonder in opmerking komt, is de bereidvaardige, en spoedige gehoorzaamheid, met dewelke zij zig aan 't woord van Jesus onderwerpen, en naa de priesters gingen.

4 Reg. 5-33. — de Schrift verhaalt van Naämen den Sirier, dat hij van Elizeus gezonden naa de jordane om zig te wasschen, en dus van zijne melaatsheid genezen te worden, zeer misnoegd was, en dit zeggen des Prophets niet gehoorzaamen wilde.

Dog zoo niet de 10 melaatschen van ons Ev. als de ... tot hunner zuiveringe aan hen gebood, Ite ... zij onderzoeken niet met elkanderen wat zij bij die priesters doen zullen, die hunne kwaale wel zien, maar niet genezen konden. Zij zeggen niet: te vergeefs zend gij ons dan derwaarts Heere, want zij kunnen ons niet genezen; of wel: gij moet ons vleesch aan raaken, en de genezinge geven; neen! zij gehoorzaamen, en gaan maar naa de priesters, zig eenvoudig onderwerpende aan 't geen de Heer hen oplei... zij deeden in persoon, 't geen wel eer d' alderh. Maagt op de bruiloft van Cana, aan de dienaers zeide, *Quodcumq. dixerit vobis facite.* En, zie! terwijl zij gingen, wie... d... m

den zij gezuiverd, i.e. zoo dra zij gehoorzaamden, zoo dra zij hun op weg begaven, zoo verdween hun melaatsheid, en zij wierden gezuiverd.

Zie daar dan 3 zaken, die Jesus van daag bewoogten om deze 10 melaatsen te genezen.... Jam dicta nobis applicemus.

Applicatio

1° 't is de gemeene leeringe der hh. Vaders, dat de joodsche melaatsheid een afbeeldsel was van de zonde, en dat eensdeels om dat w' in de schrif lezien, dat de melaatsheid meermaels de straf der zonde geweest is, als in Gjëzi om des zelfs gierigheid, in Maria Moijses zuster om haar morren, in Ozias om zijne heiligschenderije, in Joäb om zijn doodslag. Daarenboven zoo stellen de Vaders ook de melaatsheid als een afbeeldsel van de zonde om den aart van beiden, naam de leelikheid, besmettelijkheid, en ongeneeslijkheid der zelve.

Dit dan zoo zijnde, dat een melaatse een afbeeldsel des zondaars is, zoo is 't dan ook uit 't gezeiden ligt na te gaan wat de geestelijke melaatse moet doen om van zijne zonde genezen te worden.

2° Ac 1mo quidem zeiden wij dat de 10 melaatsen van 't Ch. Jesus te gemoet liepen, 't zelfde moet een zondaar doen, wil hij ook genezen worden.

Verkeerd deed Adam, dat hij gezondigd hebbende, wegvlugte van den genen, die hem weer op kon regten. gen. 3.

Zeer kwalijk deed een verlooren zoon dat hij alles bij een verzaameld hebbende zijns Vaders huis uitliep, en naar een vergelegen land heen reisde. Luc. 15

Zoo moet een zondaer niet doen! hij moet niet vlugten als een Adam, en verwegrijzen met de verlooren zoon want gelijk Aug. heel wel zegt: Wee die verwaande ziel! Conf. L. 6. c. 16. die, als zij van u zou afgeweken zijn, iets beeters hoopt te vinden! dat zij haar keere van d'eene op d'andere zijde, zij zal evenwel niet anders vinden dan pijn en ongemak". Expto sit david, qui in egro anno aversus

Ps. 33. à deo, post ait: dag en nagt is uwe hand op mij verzwaard
Item prodigus, qui exiens domo paterna ad extremas
miserias redactus e. En zoo gaat 't met allen zondaars
die godt verlaat.

Dog wie zijn die gênen die inplaats van met de 10 melaatsen Jesus te gemoet te loopen, adams trêden volgen
en van hem vlugten?

N. 1 die in eene vergêtenheid van gode en zijn gebod leven: dixit impius in corde suo õ ẽ Deus. En dan leeft
Ps. 53. een mensch in eene vergêtenheid van gode en zijn gebod,
als hij gods gebôd met de voeten tread, niet en verzaakt
en verlaat, 't w godt wil dat hij zal verzaaken en verlaaten.

2 Nog erger doen die, in hunne gewoontens van zondigen veroudered, gods genade, vermaaningen, waarschouwingen, en aanspråken wederstaan en verwerpen.
Act. 7-51 tales illi judai qbs Stephanus, vos spr resistitis spiritui

3 Nog erger doen die gênen, die, alle schaamte en
schande der ondeugd afgeworpen hebbende, in hunne boosheid voordgaan, en daar hunnen roem in stellen. tales st de
Prov. 2-14 qbs Salomon: zij verblijden zig als ze kwaad gedaan
hebben, en zij verheugen zig over de snoodste dingen.

Nu hoe veelen van alle de dêzen zijn'er niet? &
Niets is'er gemeender dan te vallen, en weinig denken
men van weerop te staan? &

Dog zoo niet! maer hebben w' 't ongeluk gehad dat
wij na de ziele met eenige melaatsheid behebt zijn, na
't v. B. der melaatsen tot Jesus moeten wij loopen. dat
Jac. 4-8 toe maant ons Jakobus aan. Nadert (inquit) tot gode
en hij zal tot u naderen. En hoe zouden wij niet tot hem
naderen, daar hij 't Lam is dat wegneemt de zonde der
wêreldt, daar hij ons zelf uitnoodigt: Venite ad me om.

Zoo dan 't eerste dat wij naar 't v. B. der melaatsen
moeten doen, is met hen Jesus te gemoet gaan.

2do zeiden wij dat de 10 melaatsen Jesus
te gemoet liepen, hem smêkende en biddende Jesu ô!

Ô! dat moet ook een geestelijke melaatse doen, zal hij genezen worden.

1 Zeiden wij dat zij Jesus baden van verre staende, zoo moet ook de zondaar van verre staan, erkennen zijne melaatsheid, en onzuiverheid, en zig daarover schaamen. En nog wat kan hij minder? hoe is 't mogelijk dat een zondaar zig niet zou schaamen voor zijnen Godt, als hij ziet zijne zonde? En dit moet den zondaar met een ootmoedige erkentenisse, in eene nedrige gestalte, met een klijn gevoelen van zijn zelve, overtuijgt zijnde van zijne onwaerdigheijt tot Gode doen naderen. Zoo een ootmoedig gevoelen was'er in den tollenaar, ideo stabat à longe. Item in peccatrice Evangelica, ideo stabat retro secus pedes J.su. Item in filio prodigo, ô perebat statim restitui mensæ paternæ, nec ut filius excipi, Non sum dignus (aiebat) vocari filius tuus fac me sicut unum de mercenariis. Sic Leprosi et... sic et spiritaliter Leprosi.

2 Zeiden wij dat de 10 Melaatsen van verre staende baden met groote kragt, en begeerte, dat zij daarom hunne stemmen verheffen? Ô! zoo moet ook de geestelijke melaatse roepen, wenschende, en verlangende genezen te worden, hij moet met een David zeggen: De profundis clamavi ad te Dne &c hij moet met een Kananeesche vrouwe, met een blinde van 't Ev. roepen, en blijven roepen, J.su fili David miserere mei, hij moet met de 10 melaatsen zijne stemme verheffen, en zoo veel te meer te verheffen, hoe hij verder van Gode door de zonde afgeweken is. Ps. 129-1 Matt. 15-22 Luc. 18-38

3 Zeiden wij dat de 10 Melaatsen gezamentlijk baden, en hunne stemmen verheffen? Ô! dat vermaand den zondaar dat'er geene kragtiger gebeden voor hem zijn dan de algemeene gebeden der kerke. Van de deze heeft Xus zelf gezeid: Si duo ex vobis consenserint sup terram de oi re, quamcumq petierint, fiet illis à patre meo, qui in cælis e; ubi n. st duo vel tr.s congregati in noie meo, ibi sum in medio eorum. Zoo dan al is 't goed, ja ook nodig op zommige tijden ~~alleen te bidden~~ 't huis alleen te bidden en nog veel beter de gemene gebeden. Daar bidden de vroomensen regtvaardigen, welkers Matt. 18

Iac. 5-16 gebeden, volgens Iac. veel bij den Heere vermogen; voor de zondaars, daar offerd Jesus zijne kruisdoode op aan zijnen Vader &c. en vervolgens wat een berrouwen moet den zondaar aldaar biddende ~~niet~~ geven? Wel is waar eertijds mogt een zondaar daar niet tegenwoordig wezen als onwaardig wierd hij de kerke uitgejaagt als d'offerande zou beginnen; maar nu word zulks ook aan hem toegelaten. wat een geluk dan voor hem ~~niet~~ de gemeene en allerheiligste gebeden bij te woonen? hoe behoord hij ~~niet~~ gedreven te worden om aldaar niet alleen met d'andere melaetsen, maar ook met de vroomen; jaa met Xus Jesus zelfs ~~haar~~ zijne stemme te mogen verheffen? &c.

Zoodan 't tweede dat de zondaar na 't art. 4. B. der 10 melaatsen moet doen is dat hij gelijk zij, om genade smeeke.

3tio. Eindelijk in den laetsten zeiden wij dat de 10 melaatsen, aan 't woord van Jesus gehoorzaamende, zig aan de priesters gingen vertoonen, 't is dit ook dat'er noodig is aen de geestelijke melaatsen, zullen z'ook genezen worden.

Wel is waar Jesus is 't die den zondaar alleen kan zuiveren van zijne zonde; maar egter wijst hij hem naar de priesters, niet van d'oude Wet, die maar alleen de kwaaledder melaetsheid konden onderscheiden, dog niet zuiveren en genezen; maer hij zend den zondaar naar de priesters van de Nieuwe Wet, aan dewelke hij de magt gegeven heeft om de zonde, de geestelijke melaatsheid, niet alleen te bezien en t'onderscheiden, maer ook om de zelve met der daad te zuiveren, en te genezen. Ipse dixit: <u>Quorum remiseritis peccata, remittantur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.</u>

Aan de priesters dan van de Nieuwe Wet moet de zondaer zig vertoonen, en wat is dat anders dan wel dat hij aldaar den staat zijnes gemoeds moet open leggen zijne zonden belijden, en de wonden zijner ziele open baeren.

Dit moet de zondaer doen, niet op dat de priester

hem zijn verklaare, als hij nog onrijn is; regtvaardig, als hij nog onregtvaardig is; heilig en een kind van Gode, als hij nog een zondaar, en een kind van duivel is, neen! dat niet, maar daaröm moet de zondaar zig vertoonen opdat, is hij nog onrijn, en gehegt aan zijne oude fouten, hij door den goeden raad, en heilzaame geneesmiddelen, die de priester hem voor zal schrijven, allengsjes gezuiverd, en genezen worde.

Zonder dit wat zou 't al baaten, aan den zondaer, nog niet regt bekeerd, en van zijne oude gewoontens nog niet ontheegt zijnde, wat zou 't zoo een baaten, zeg ik, hier uitwendig door d' Absolutie, in de gemeenschap van gods kinderen herstelt te zijn, en egter bij gode nog niet ontbonden te zijn? wat zou 't al baaten dat hem de vrede gewenscht wird, indien 't een valsche vrede maar was, een vrede daar de hh. Vaders van zeggen gevaarlijk aan die ze geven, en vrugteloos aan die ze krijgen? wat zou 't baten dat de priester al zei, vrede, vrede daar geen vrede was? &c. 't zou maar wezen, absolvat, vuil vat, vuil vind ik je, vuil laet ik je

Zoo dan zal een zondaer van zijne melaatsheid genezen worden, Jesus zend hem naa de priesters van de Nieuwe Wet, hij wil dat de zondaar zig eerst aan hun vertoonen, den staat zijner ziele naakt openlegge om goedenraad te hooren, en indien 't noodig is, eerst beproeft, en uitgestelt te worden, en dan naderhand, als hij 't waardig is, ontslagen en ontbonden te worden.

Gelijk dan de 10 melaatsen van 't Ev. zig bereidvaardig aan 't woord van Jesus onderwierpen, en tot de priesters gingen, zoo moeten ook de geestelijke melaatsen &c.

Ongelukkig, ongelukkig! die daar slof, en traag in zijn, die in 't lange pak maar heen en loopen, die zoo veel niet van zig zelven kunnen krijgen dat zij 't woord van Jesus gehoorzaamen, ô! hun ongeluk is dat zij, zoo lang zij zoo blijven, noit kunnen genezen worden, hun ongeluk is dat zij naderhand als zij zullen willen, niet zullen kunnen Prov. 1-24....

dan zullen zij kloppen, maar die dravige donderstem

hoorm, Nescio vos.

Conclusio Repete & adhortare.

Exordium Geden over 14 dagen ter gelegentheid van den
56. dooven en stommen toonden wi U. A. dat het door zulke
wonderwerken was dat Jesus toonde dat hy de waere
Messias was A. A.

Dit bewesen wij uit verscheide getuygenissen van
den propheet Isaias (vide in illo Serm.)

Dit toonden wi aen uit het denkbeeld dat het gemeene
volk zelf van den Messias had Joïs 7-33.

Dit bevestigden wij verders uit d'eige getuyge-
nisse van Jesus aen de discipelen van Joes Matt. 11.

Nu het geene wij aldus van die mirakelen betuygden
zouden wij nu ook in het bezonder van de zuiveringe
der melaetzen kunnen zeggen. Immers Jesus op de
voorzeggen der propheten ziende, en de discipelen
van Joes daer als na toe wijzende, zeide onder an-
deren ook wel uitdrukkelyk: Leprosi mundantur

En doorlugtig V. B. hebben wy hier van iets uit
in exordio supposito, cujus loco hoc dixi.

Nonne decem mundati sunt? & novem ubi sunt? Luc. 17. v. 17.

Dominica 13 Pentecostes 1742. 51. 61. 73.

In proposito hodie decem leprosorum consortio, Quid comis calamitas ad amicitiam valeat, o obscure illigimus A.A. Non coütebantur Judaei Samaritanis (teste Joa. c. 4) fecit tamen lepra concordes, quos publicum patriae odium fecerat discordes.

Atten! ubi pristinam recuperarunt sanitatem, redeunt Judaei ad ingenium suum, et separatum à judaeis videmus Samaritanum. Nonne 10 mundati st? (interrogat Dns) et qui ubi st? dum leprosi essent, decem erant; nunc vero cum mundati st, novem judaei scorsim abeunt, solus Samaritanus revertitur acturus gratias pro beneficio sanitatis. Libet porro in hoc decem hominum contubernio hodie tria contemplari 1mo malos cum bonis,

2do malos plures bonis,

(3tio malos et bonis.) Attendite

Propositio

Nonne 10 mundati st? et 9. ubi st?

1um quod in his verbis adnotandum occurrit est quod mali bonis permixti sint. Sicuti Samaritanum gratitudo bonum, ita judaeos ingratitudo malos demonstrat: unum tamen hi constituebant contubernium. Et talis est, et semper fuit, et erit societas hominum, etiam fidelium hic in terris. Nimirum non est frumentum absque paleis, o triticum absque ziraniis, oves hoedis permixta st, bonos et malos pisces una comprehendit sagena, fideles ac infideles servos eadem familia, virgines prudentes et fatuas idem contubernium: & Itaque illud certum manet malos bonis permixtos. Verum quidem est, discrimen illud o semper prima fronte licet advertere: quis n. malum aliquem suspicatus

fuisset è leprosis, quos oẽs occurrere videmus Chro, stare à longè, ac unanimi voce deprecari Jesum, oẽs pariter ablegatos ad sacerdotes, Chto obedire, oẽs deniq in via mundari; latet ad tempus malitia, nec nisi sub finem agnoscitur, qdo post collatum beneficium ingratitudo ostendit, quales fuerint, quos bonos prædicabamus. Idem hoc pluribus aliis explis ostendi pt. Sic in convivio nuptiali latebat ȏ vestitus veste nuptiali. Sic in collegio Aplorum latebat Judas Iscariotes. attamen licet prima fronte ȏ appareat discrimen bonorum, et malorum, tamen hæc eadem expla ostendunt utrosq permixtos esse.

Cum igitur, sicuti in isto leprosorum contubernio, ita et in aliis passim conventibus, et in ipsa Chri tala mali vivant cum bonis, hoc, nobis curandum esse

^ docet nos

1º ut inter malos boni simus. Inter bonos bonus æ suam meretur laudem; at inter malos bonus ēē duplicem laudem habet. Immers met pik omtegaan, en zig niet te besmetten, in de duisternisse te zijn, en niet te struijkelen, in 't vuer te staan zonder te branden, dat is iets zeldzaams zoo ook &c.

Dit was de roem, en lof van eenen Noë ~~dat~~, als de

Gen. 6. boosheid zoo groot was op der aarde dat ~~de menschen~~ al de dagen aller herten tot het kwaad genegen waren, dat hij Noë genade vond bij gode, dat hij volmaakt, en regtvaardig was in zijne geslagte, en dat hij met gode wandelde.

Dat was de lof van Loth, dat hij zuiver, en vroom

c. 39-16.. 2. Pet. 2-7.. bleef in 't ondeugend Sodoma &c.

dat was de roem van Abraham dat hij opregt godsdienstig ~~bleef~~ onder de Kananeërs, die d'afgoden dienden, leefde.

Daar in muntte uit een Joseph dat hij vroom bleef

c. 37-2 in 't huis zijns vaders onder zijne broeders, die de schrift brandmerkt van een zeer ondeugend misdrijf; dat hij kuisch, en ongeschonden zig bewaarde, en niet verleid wierd door de strelingen, en vleijerijen van dat gijle wijf in 't huis van Putiphar; dat hij vroom en

en godsdienstig bleef onder ongelòvigen, en afgòdi-
sche hòvelingen in 't hof van Pharao.

Daar in scheen de deugd uit van den jongen Samuël, 1. Reg. 2...
dat hij in 't huis van den hoogen priester Heli onder des
zelfs ondeugende zoonen deugdsaam bleef.

Daar prijst de Schrift in Abdiäs, dat hij vroom was
in 't godlooze hof van Achab, en Jesabel; in Abiäs, dat hij de deugd be-
waarde in 't ondeugend huis van zijnen vader Jeroboäm.

Daar zelfde roemd de Schrift in Daniël, Ananiäs,
Misaël, en Azariäs in 't afgodisch hof van den Koning
Nabuchodonosor;

Dienlof geeft de Schrift aan Nehemiäs in 't hof van
Artaxerxës.

Zoo spreekt Paulus van de heiligen, die'er in 't hof
van den keizer Nero, een monster der natuere, ten zijnen Phil. 4-22.
tijde waren, en de gelòvigen van Philip: deeden groeten.

Om kort te gaan, dit is de lof van den engel, of bis- Apoc. 2-13
schòp van Pergamus, dat hij woonende daar de zetel des
boozen vijands was, egter den naam van Jesus behouden, en
geloof niet verloogend had.

Sic, ecce! hi, et innumeri alii inter medios malos boni
mansere. Ad horum öium exemplar et nos inter malos
boni ee possumus, et dbms.

O jaa chnen! probos, et illibatos nos conservare dbms,
non imitari improbos mores eorum ut quos vivimus, niet
met den stroom van boosheid wegdrijven. Cum Davide pro-
positum facere dbms: Cum hoibs operantibus iniquitatem Ps. 140-4.
non (sentiam) et non communicabo cum electis eorum. q. d.
kan ik mij niet ten eenemaal onthouden van hunne per-
sòonen, ik zal mij wel wagten van met hen te stemmen,
ik zal geen deel neemen in hunne lekkernijen, opdat
ik niet verleid worde om hunne kwaade zeeden naar te volgen.

Sic et nos oportet.... dat zal de proef zijn van onze
waaragtige deugd, dat zal de toets zijn van onze kloek-
heid, daar door zullen wij doen blijken, dat wij wel ge-
worteld zijn in het goede, verhard tegen de verleidinge,
standvastig, en onwrikbaar voor den Heere, en onverzettelijk

in het gène wij Gode verschuldigd zijn.

In acie miles agnoscitur ... In tempestatibus et contrariis ventis nauta ... Natator qui contra fluxum weet op te zwemmen. — Sic et nostra probatur virtus si inter malos boni persistamus. Hac ~~[struck]~~ Laus erat Samaritani quod inter 9 ingratos judaeos gratus ad Cbm redierit.

Igitur si mali bonis permixti sint hoc nobis primo curandum, ut boni simus.

2º. curandum, ut si quid idcirco patiendum sit nobis à malis, patienter illud, et constanter feramus. Explo sit noster Samaritanus; etenim absonum erit credere, multa à judaeis perpessum Samaritanum, praesertim qdo accepta sanitate redibat ad Jesum gratias acturus, quae tn ille generosè superavit.

Idem illud nos docet, hoc nobis esse

Imitabimur istam patientiam, quoties mali, more suo, malè nos acceperint, memores illius Domini ad

Ezech. 2-6. Ezechielem moniti: gij menschen kind, vreest hen niet, noch vreest voor hunne woorden niet, want gij hebt met ongeloovigen, en weerbarstige menschen te doen, en gij woont bij Scorpioenen. q. d. à talibus expectes quid boni? repugnabunt, savient, ferient; tu vero ne metuas, patientiae lorica obarma pectus, ut inflictos tibi ictus intrepidè excipias.

Cogita quid ab ipso mundi exordio boni pertulerint à malis. Abel à Caino. Loth à Sodomitis. Isaac ab Ismaële. Jacob ab Esaü, et Labano. Joseph à fratribus &c et disce alias aliis convenire virtutes; patientiam oibs o modo utilem, sed oio necessariam, docente Aplo:

H: 6. 10-36 verduldigheid is u noodig, et iterum eodem doctore,

2. Tim. 3-12 Oes qui piè volunt vivere in C. J. persecutionem patientur. Et ratio e quia, spr mali erunt cum bonis,

2do Addo plures bonis. Decem leprosos et hiburi. Et: quot ex his putamus fuisse bonos? unus ex illis urbis. Nonne 10 mundati st? et ubi st? o! infelix mortalium conditio! pro 9 malis unicus e bonus. Nimirum multi

Matt. 22. st vocati pauci vero electi, ait Salvator. Stultorum

Eccle. 1-15 infinitus e numerus, ait Eccles.

Hic

Hic monendi sumus, quantum nobis ab ista multitudine immineat periculi, atq illud assidue inculcandum nobis esse: Non sequeris turbam ad faciendum malum. Exod. 23

Scio judicibus hoc praecipi, ne caecum, vulgi more, ferant judicium: sed quid ni oibs, et singulis idem dictum putemus fidelibus, praesertim cum frequens de variis rebus quotidie ferendum sit judicium? Igitur et nobis oibs dr: Non sequeris turbam ad faciendum malum

Vis scire moniti ejus necessitatem? adverte quale de rebus ferre soleant hoes judicium. Quid v. g. sentiunt de compotationibus? quid de luxu in vestibus? quid de juramentis? quid de sermonibus impudicis, detractoriis &c. Numquid usus psuadet hac magnam partem licita? At an ideo licita? minime. Ostende de singulis allatis exemplis. Luc. 21-34. Rom. 13-13. Eph. 5-3. Exod. 20-7. Eccli. 23-11.

Quid ergo facto opus si hac o licita, et tamen coiter licita reputentur? Nobis dictum putemus: Non sequeris turbam ad faciendum malum; immo mandatum a Chto Dno in N. T. confirmatum

Huc ~~item~~ respexit Chs Dnus dum in Ev. dixit: Gaet in door d'enge poorte: want de poort is wijd, en de weg is ruim, die tot het verderf leid, en veelen zijn'er die door de zelve ingaan. Hoe eng is de poort, en hoe nauw is de weg, die tot het leven leid, en hoe weinigen zijn er die hem vinden? Matt. 7-13 Q. d. Dns: zoo wie niet wil verlooren gaan, maar 't eeuwig leven genieten, dat hij zig wagten van de menigte te volgen; nam ad perditionem pergit, qui multos seqtr, multi n st qui intrant pditionis viam.

Igitur verre zij van ons dat wij de menigte zouden volgen, dat wij zouden leven, en doen gelijk de meeste menschen doen, en leven; verre van ons dat wij ons verschoonen zouden met te zeggen: de meeste menschen doen, en leven zoo, niemand zegt dat zulks kwaad is, integendeel &c. Verre, zeg ik, zij dit van ons, want gelijk de h. Augs heel wel zegt, illi qui nunc st socii culpae, et in inferno erunt socii poenae, item: Non mi ardebunt qa cum multis ardebunt. Certe multi intrant pditionis viam, ergo, qui multos sequntr cum multis pibunt.

At quid hic consilii, ne impetu rapiamur multitudinis? Quis demum modus inveniendi viam quæ ducit ad vitam! Humanæ vires huic operi sunt impares: singulari divina gratiæ ad hanc rem opus est auxilio. Isaias hoc suo exemplo nos docet, dum alienum se refert fuisse à consiliis populi Israelitici, qui fœdus inire volebat cum Rege Assiriorum, contra Rasin Damasci, et Phace Samariæ reges. Verum quanta difficultate à vulgi sententia sit abstractus his verbis declarat: Quasi in manu forti erudivit me, ne irem in via populi hujus. Vultisne aliud simile exemplum, in quo patet?

Isa. 8-11 de Heer hield mij vast als met eene sterke hand, en vermaande mij om den weg van dit volk niet in te slaan.

Gen. 19-15.

Legite gen. 19. ubi de Lotho in Sodomis textus habet: de Engelen drongen Lot kragtig aan, en zeiden: sta op neem uwe huisvrouwe .... en alzoo hij nog vertoefde zoo namen zij hem bij de hand .... om dat godt hem sparen wilde. En quasi manu prehensa necesse fuit abstrahi Prophetam Isaiam à populo ne multitudinis impetu raptus perversis consiliis assentiretur. Sic et Loth Sodomis educi debebat, ne forte relictus deficeret à virtute, et una periret.

O! felix quem ista fortis erudierit manus! Erudiatur hodie Samaritanum, ne ingratitudinem sequeretur sociorum. Utinam et nos erudiat, ne in tanta impiorum multitudine, posthabita salutis via, viam ingrediamur perditionis.

Conclusio infra.

(3tio Huc usque vidimus malos cum bonis, ac deinde plures bonis, restat nunc ut videamus eosdem malos factos ex bonis.

Nolo anxie discurrere an isti leprosi Judæi revera boni fuerint, nec ne, illud constat, bona fuisse omnia, quæ in illis ab initio advertimus. Occurrerunt Christo, docentes captare oblatam occasionem; Steterunt à longe Mosaicæ Legi morigeri; alta voce clamarunt, Jesu .... ea spe freti, fore ut sanarentur; deniq. Christo jubenti parent, tenduntq. ad sacerdotes. Quis hæc non probet? Quid porro? Mundantur. Hic desinit bonitas, at bona initia turpis ingratitudo corrumpit. Nonne decem mundati sunt? et ubi sunt? Solus samaritanus sicut bene cœperat, ita pergit, collatoq. munere dignum

se demonstrat.

Quid nos? Pauci cum Samaritano persistunt in bono, pleriq; judaeorum in bono levitatem turpiter emulamur. Urget morbus, aut quaevis calamitas, recurrimus ad Deo, rogamus, proponimus, at mox ut convalescimus, omnium immemores, novas injurias referimus pro gratia. Idem quotidie factitamus post initam cum Deo pacem, nova iterum bella molimur, et quam bene coepimus, tam turpiter desinimus.

Similes sumus illi statuae, quam in somnis vidit Nabuchodonosor, ab aureo capite desinimus in fictiles pedes, ac tandem in vilissimum pulverem. At verò imitari nos oportebat imaginem coelestis Sponsi, cujus caput aurum optimum; sed et pedes aurei; crura ejus columnae marmoreae fundatae super bases i.e. pedes, aureas. Nec quod putemus deteriores columnas, quod marmoreae, oia in coelesti Sponso adaeq pretiosa, ima, media, summa. Sed dum marmoreis columnis tibias comparari audimus, solidissimum robur, et firmitatem immobilem illigimus, ne vacillemus in bono. Dan. 2. Cant. 5

Hanc firmitatem David poscebat. Spiritu principali confirma me. Hanc Aplus commendat Sic state in Dno charissimi. Item: Omnes quidem in stadio currunt, sed unus accipit bravium. Sic currite ut comprehendatis. Ps. 50. Phil. 4-3 1. Cor. 9

Et vero quid juvat in medio cursu deficere? Quid profuit fatuis virginibus oleum aliqdo infudisse lampadibus, qdo tandem cogebantur queri: Lampades nrae extinguuntur! Quid juvit uxorem Loth exiisse Sodomis, qdo lapidescens respiciendi luit poenas? Memores estote uxoris Loth. Sic stulti estis (paulus Galatis) ut cum Spiritu coeperitis, carne consummemini. Verè intoleranda fatuitas, digna aeternum explodi. Incipient ei illudere dicentes: Hic homo coepit aedificare, et non potuit consummare Matt. 25 Gen. 39 Luc. 37. Gal. 3 Luc. 14.

Matt. 10. Amoliamur ergo a nobis istam insaniam, et in bo
coeptis in finem usque persistamus. Qui perseveraverit usque
Apoc. 2. in finem, hic salvus erit. Esto fidelis usque ad mortem
et dabo tibi coronam vitæ.

Phil. 3. Quia autem teste Paulo, Deus est qui operatur
in nobis velle, et perficere, illius imploremus auxi-
c. 1. lium, confidentes hoc ipsum, quia qui coepit in nobis
opus bonum, perficiet usque in diem Jesu Christi.

Conclusio Vidistis A. A. 1mo malos cum bonis, adeo
curandum nobis 1o ut inter malos boni simus, 2o
tolerandos malos, si quid ab ipsis patiendum nobis.

2do Malos plures bonis; ideo non imitandos.

3tio Denique malos et bonis aeternum et sibilan-
dos, quod coeperint aedificare, nec potuerint consu-
mare.

Observemus singula, et detestantes novem Ju-
daeorum ingratitudinem, et inconstantiam, imitemur
Samaritanum &c.

Conclusio Wel aan dan! A. F. is'er zulk een sterke hand des
Heeren noodig, die ons vast houde, op dat wij den weg van
de meenigte ten verderve niet inslaan? Ei! dat wij den
Heere den onophoudelijk bidden, dat hij ons vasthoude, dat hij
ons geleide op de regte wegen, dat hij ons met zijnen opper
geest versterke; bidden wij: Et ne nos inducas &c. 1. Cor. 10. 13.
Phil. 1. 6 en ons verlosse van den kwaade, hebbende dit betrouwen, dat hij
tot dat hij zal koomen oordeelen, en ons dan aan zijne regter
hand, onder 't klein getal der uitverkoornen stellende, za
zeggen: Venite &c.

Dominica 13 Pentecostes 1743. 52. 62.

Nonne 10 mundati sunt? & 9 ubi sunt? Non est inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

Luc. 17. v. 17.

Illustrem historiam refert Moses Gen 8. AA. Arcam compegerat Noachus quo diluvium evaderet, et arcano quodam impetu suaque sponte concurrebant animantia, ut impendentis exitii periculo se subducerent. Verum cum jam undarum vis una cum Numinis ira deferbuisset corvum dimisit exploratorem, ille vero liberum nactus aerem, redire neglexit. Noachus expectato diu reditu frustratus emisit subinde columbam, quae exhibiti memor obsequii sub vesperum adfuit ore gestans virentis olivae ramum, auspicatum Divinae misericordiae symbolum.

Non multum ab hoc facto abludit illud quod hodie narrat Evangelista: Sicut enim in 9 illis Judaeis corvina se prodit ingratitudo; ita in Samaritano reduce columbina elucet officiositas. Advolaverat ad Noachum cum caeteris animantibus non vocatus corvus, securumque quaesierat arcae habitaculum, quia imminens extimescebat diluvium; at ubi, transacto periculo, arcae non indiget subsidio, nescit reverti revocante licet beneficio. Non aliter 9 leprosi, non vocati occurrerunt Christo, quia morbi vis urgebat: at sanati, licet eos reverti juberet acceptum munus, reditum tamen obliviscuntur ingrati, solus e 10 Samaritaeus, columbam pie aemulatus, adeo memor et praeco accepti beneficii dat gloriam Deo, dignus qui a Christo Dno laudetur: Non est inventus qui &c. Hoc grati Samaritani exemplum proponemus Attendite

Hoc Samaritani exemplum imitandum proponemus, et tria imitanda docebimus 1° quod Gratus 2° gratus inter ingratos fuerit 3° Quod contra saeculi morem, ab exaggerando abstinuit sociorum vitio Propositio Attendite

Tres gratitudinis gradus enumerat S. Th. 2. 2. q. 107. 1.
„In gratitudine (ait) primum ē, quod hoc acceptum bene-
„ficium recognoscat. 2dm ē, quod laudet et grās agat:
„tertium ē quod retribuat pro loco et tpore 3dm suam fa-
„cultatem. Grati nomen implet, qui hoc observat, et
„cum pt exequitur„.

Videte nunc igr qm exacte gratum se ostenderit nos-
ter Samarites. 1º Quod beneficium agnoverit, regressus
demonstrat: nec n, emanentibus reliquis, solus rediisset
nisi Dno acceptam tulisset sanitatem. Hinc Dns eum
laudans ait: Daar is niemand gevonden, die wedergeko-
kōmen is (om Godt te verheerlijken) dan deze Samaritaan.
Æstimabat proinde collatum sibi beneficium.

2º Sed nec hic subsistens alterum in-
scendit gratitudinis gradum, quando magna voce
magnificans Deum, laudibus extulit benefactorem
et beneficium palam deprædicavit. unde Ev. ait: Een
van hen, zoo hij (zag) dat hij gezuiverd was, keerde
weder, met luider stemme Godt grootelijks loovende,
en hij viel op zijn ~~[illegible]~~ aangezigt voor zijne voeten
hem bedankende, en dit was een Samaritaan.

3º Sed neq hic stetit, tertium et sum-
mum gratitudinis gradum attigit, qdo grās ō so-
lum habuit et egit, sed em retulit. At quas pauper-
culus ille Dno referre potuit grās? quid reddere p-
tuit in vicem accepti beneficii? Per multum A. A. Au-
dite Dnm hoc affirmantem, ō fuit inventus qui rediret
et daret gloriam Deo nisi hic alienigena. Ecce Deo de-
dit gloriam, qa Chm beneficii auctorem agnovit, et ut
Dei Filium suppler adoravit. Dedit ergo quantum
potuit, qa cum affectu fidei et adoraōis se ipsum totum
Dno consecravit.

Atq hæc fuit in illo gratitudinis præcellentia, quæ
longe illustriorem reddidit sociorum ingratitudo;
compulerat illos fœda lues ad Jesum medicum, verum
impetrata jam sanitate, diffugiunt, forsitam impellen-
tibus

ribus sacerdotibus, ad quos ire illos jusserat Dns, qbs id unicum erat cura ut Cti famam lividis dentibus admorderent. Diffugiunt itaq ingrati 9., reverso dumtaxat unico Samarite ut gratitudinis legem observaret. Unde Chs: Nonne decem ... Non est inventus &

Atq in eo gratus hic Samarites à nobis sedulo imitari dbt, docemos gratos ee Deo pro collatis beneficiis. || || Een pligt die de Schrift ons menigmalen voorschryft, en door veele H. Boanprijst.

Hiertoe maand Paulus ons dikwils aan. Al wat gij doet (ait Pau) 't zij in woorden of in werken, doet het alles in den name van den Heere I. C. dankende Godt den Col. 3 - 17
vader door hem. Item: Altijd voor alles Godt den Va- Eph. 5 - 20.
der bedankende in den naam onzes Heere I. C.

En zeker niets is 'er billijker dan, heeft Godt ons eenig weldaad bewezen, dat wij met den Samaritaan van ons Ev. het weldaad erkennen, Gode dankbaar zijn, en hem den lof en glorie geven.

Gentiles ipsi hoc agnoverunt, hinc post accepta beneficia diis suis sacrificabant. Seneca ait: Justia est enim suum cuiq reddere, beneficio gratiam. Si gentiles, quanto ma fideles? &

Van deze schuldige pligt zijn Gods heiligen altijd overtuijgd geweest, en hebben zig van dien vlijtig gequeten. Noit vinden we dat Godt hen eenig weldaad bewezen heeft, of zij betuigden bezondere dankbaarheid, ja stelden geheele lofzangen op, die zij tot dankbaarheid zongen.
Zoo Moijzes 't volke Israëls uit Pharaos hand verlost Exod. 35
en door de roode zee geleid hebbende: Laat ons den Heere zingen, want hij is grootelijks verheerlijkt & zie Jud. 5.
Debora en Barak Sisara verslagen hebbende. Zoo 1. Reg. 2.
Anna de moeder van Samuel als zij eenen zoon van den Heere gekregen had. Zoo de heldinne Judith als zij Judith. 16
Holofernes onthalst had. Zoo de 3 jongelingen ongeschonden van Godt bewaard wordende in den branden oven. Dan. 3
Ja wat zijn bijna alle veele van Davids Psalmen, dan zoo veele lofzangen die hij in verscheide gelegentheden

gemaakt en gezongen heeft? Gaan we van't Oude
test: tot het Nieuwe over, Zoo loofde en dankte va=
|| over de geboorte van zijnen Zoone Joes, en — der Zacharias den Heer || voor d'aanstaande geboor=
de des Zaligm? Benedictus (riep hij uit) Dns Deus &c.
d'aldh. Maagd Maria haare toestemming aan
den Engel gegeven, en den Zoone Gods daarop in haar
lighaam ontfangen hebbende, verhefte haare stem
zeggende: Magnificat &c. Senex Simeon: Nunc di=
mittis &c. sic et nr Samaritanus &c.

Damnat hic suo explo eos oes qui beneficia accepta
agnoscunt, Deo   tribuunt, nec graas agunt. tales
Deut. 32-27 — ingrati Israelitae qui dicebant: t is onze hooge hand, en
niet de Heer die dit alles gedaan heeft. tales, de qbs Deus
p Isaiam querebatur: Hoord hemelen, en luister toe d'aar=
Isa. 3-2. — de: want de Heer heeft gezeid: ik heb kinderen opgevoed
en groot gemaakt, maar zij hebben mij versmaad. +
tales, oesq similes merito comparandi st bij de varken
en wilde zwijnen, die, met d'eekelen onder den boom
hunnen buijk opgevuld hebbende, weg gaan zonder eens
op te zien, om hoog na de takken daar d'eekelen aangewassen zijn
ja, die dikwils nog 2. knabbelen en 3. knagen met hunne tanden
den bast, en schillen, en ~~verdoerven~~, den boom, die hen gevoed
heeft, ~~applicar~~ verderven. Applica.

|| en aangemoedigd te worden, — Dog zoo niet, zoo niet! A. A. gratum samaritanum
A initio diximus, imiremur. — nostrum imitemur &c. gratam columbam, de qua p
Ja om nog meer hier van overtuijgd te zijn || vaders,
zoo menig graantje als een duifje van d'aarde oppikt, zoo menig maal ziet het opwars, en heft zijne oogjens na den hemel. zoo wij ook hebben wl eenig weldaad van God ontfangen; laat ons t'elkens op zien na den hemel &c. —
Moeders en andere overstens let maar eens op u zelven
of zie maar eens hoe andere Mouders met hunne kinderen leven
Wanneer gij iets geeft aan uwe kinderen, leerd gij t hen
niet beleefdelijk ontfangen, nijgen, den hoed afneemen
de benen strijken, en met alle beleefdheid zeggen, ik
dank u vader, ik dan u Moeder? Nu, wel aan! eischt gij
dat van uwe kinderen? denk dat God veel grooter reg
heeft, om dankbaarheid van u te eischen. —

Men zegd gemeenlijk: d'eene min brengd d'andere
in, en: d'eene vriendschap is d'andere waard. Maar
ik

ik zeg nú: een minnelijke en vriendelijke gúnst en wel-
daad d's Heeren is onze lof en dankzegging waardig.
Ja gelijk alle wáteren úit de zee kômen, en wederom
in de zee loopen, alzoo moeten ook alle de gáven, die
Godt tot ons genádelijk laat kômen, tot Godt door lof
en dankzegging wéderkêren.

Niet dat Godt onze lof en dankzegging van doen
heeft, // ~~maar~~ [?] is ons zelfs profijtig en voordeelig: waut
Godt dankende voor zijne gáven, zoo baanen wij den
weg om nieuwe weldáden van hem t' ontfangen. Waarom
d' Oúden: Grata gratiam parit. Hinc A plúsmonet: //
Het gaat daar met ^den mensche de dankbaarheid, ~~als met de aarde~~ als met d' aarde, ~~die als~~ die als zij na den
warmen zonneschijn vogtige dampen en wasemen om
hoog geeft, zoo heeft ze wederom tijdigen regen te ver-
wagten; en bijaldien zij zúlks niet deede, zij zoú van
gestádige droogten moeten barsten, en scheúren, splijten
en geheel onvrugtbaar worden. Alzoo is 't ook met den
mensch. si post accepta è cœlo beneficia, hij zijne
dankzeggingen als eenen aangenamen wásem ten he-
mel laat opklimmen, zoo zúllen allerhande zegeningen
wederom gelijk een rijke daúw van bóven tot hem afvloe-
jen; sed si in eo deficiat, tunc nihil ipsi è expectan-
dum.

// Neen! Integendeel wij zúllen met David Ps. 35. zeggen: Gij zijt mijn Godt, gij hebt dog mijne goederen niet van nooden; maar Godt te looven en te danken voor zijne weldaaden
// Phil. 4-6. Laat úwe begeerte in alles door bidden en smeeken, met dankzegging voor Godt bekend worden. q. d. &c.

Aúg^s. dicebat dat de dankbaarheid is de sleútel
van Gods rijke gestoffeerde schatkámer, waar mede
de zelve kan geopend worden, om alles daar úit te
hálen, wat iemand zoú mógen begeeren. D' ondank-
baarheid integendeel is gelijk een barssen noorden
wind, die de fontijn van Gods weldáden úitdroogt,
en den vloed der genáde opstopt. unde sapiens: de Sap. 16-29
hoop van een ondankbaar mensch zal smelten als
een winterijs, en wegvlieten als onnut water.

Willen wij dan A. A. in onze hópe niet bedrógen
zijn, ^maar willen we meer en meer van Gods weldáden
deelagtig worden? wij moeten met den dankbáren Samaritaan,

den sleutel van dankbaarheid gebruiken om gods rij-
ke en welgestoffeerde schatkamer van den hemel te
openen.

Hoc quamvis locum habeat respectu quorumcumque
acceptorum beneficiorum, particulariter tamen ex-
emplum Samaritani urget cum beneficium sanitatis
accepimus. Samaritanus à lepra mundatus regress-
e cum magna voce magnificans Deum. Sic parali-
Luc. 5-25 ticus abiit in domum suam magnificans Deum. Sic
mulier illa die nu 18 jaren lang met een geest der kran-
C. 13-13 heid bezeten was, genezen zijnde verheerlijkte Gode
Jois. 9. Cœcus natus accepto oculorum visu viel voor Jesus voeten
neder en aanbad hem. Mulier qua sanguinis fluxum
Matt. 9-20 patiebatur annis 12. tactu fimbria vestimentorum
Chri curata, unam sui, alteram Chri statuam aeneam
erigi curavit in reddita sanitatis gratiam. (refer si-
liber uit den Ch: vader over Dom. 23. pag. 595.)

Hæc gratitudinis exempla tum vel maxime imitemur cum
à morbo liberati sumus. dan behoord ons eerste werk
te zijn Gode te danken, ut vidit qa mundatus est, de
Samaritano &c. dr., zoo ook onze eerste uitgang moet
na gods huis zijn, met David moeten we zeggen: Ik
Ps. 65-13 zal gaan in uw huis, ik zal mijne beloften betalen,
die mijne lippen hebben toegezeid, die mijn mond ge-
sproken heeft in mijne bedruktheid.

Sed, eheu! quam contrarium multi faciunt! tempore
ægritudinis multa spondent, ja zelfs, gelijk men zegt
zij beloven goude bergen, zij zullen zig zoo beteren
zoo kennelijk, en dankbaar zijn, maar, elaas! qua-
zijn ze met de 9 joodsche melaatzen genezen of zij
zijn alles vergeten, zij denken niet minder dan aan
de schuldige dankbaarheid.

Non sic, o sic A. A. exemplo Samaritani post accep-
tam aliquod à Deo beneficium; et vel maxime recuperatæ
sanitatis grati simus deo. Sine hic à Dno meritis lau-

laudari: Non est inventus qui rediret &c.

Sed non solum Samarites nostr laudari meruit quod tantum gratus post acceptum sanitatis beneficium fuerit, sed vel maxime quod gratus inter ingratos fuerit.

NB cum hodie 3a Dnica Septembris anniversarius dies Consecrationis Illusmi Eppi Harlemensis, Hieronimi de Bock esset plebem ad gratiarum actionem exhortatus sum.

NB cum 3a pars propter expectationem prolixior facta sit, in ea etiam substiti. alia occasione 2a & 3a sermoni servire poterunt.

Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est: cum magna voce magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens, & hic erat Samaritanus.

Luc. 17. v. 15..

Dominica 13 Pentecostes 1744. 53. 63.

Zoo dra het Gode behaagd heeft den mensch door zijne goedheid uit niet te scheppen, en door zijnen goddelijken wille hem een bezonder heerlijk wezen te geven, is onder andere deugden aanstonds in dat heerlijk schepzel de pligt van dankbaarheid geboren A. A.

God die in den mensch de reden en het gebruijk der zelve geschapen had, had hem hier door de kennis gegeven van zijnen verheven schepper, en van alle de weldaden, waarmede hij door dit aanbiddelijk wezen zoo aanstonds begiftigd was.

Adam en Eva, welkers verligt verstand nog door gene zondendampen bedwelmd of bezwalkd was, erkenden terstond de heerlijkheid van er wezen, en der groote gaven, die godt 'er schepper zonder eenige voorgaande verdiensten hen geschonken had. 1 Zij erkenden het dierbaar juweel van d'oorspronkelijke regtvaardigheid, waar in alle hunne zielbewegingen op 't volmaakste onderdanig aan 'er verligte reden waren. 2 Zij zagen de plaats van weelden 't aardsche paradijs, waar in godt hen gesteld had, en waarin de zelve godt bij een geschapen had al wat de nootzakelijkheid, en geoorloofde vermaken vereischtten. 3 Zij zagen dat de zelve Schepper hen ingehuld had in een volkomene meesterschap over alle d'andere Lighamelijke schepzelen die op d'aarde geschapen waren.

Hier op waren zij overtuijgd dat hen alle deze dierbare gunsten zonder eenige voorgaande verdiensten van dien grooten godt en Schepper mildadig gegeven waren.

Dierhalven van 't eersten oogenblik van hunne scheppinge erkenden ze volgens de natuurwet, hun ingeschapen, hunnen grooten pligt van dankbaarheid voor alle deze gaven, en offerden zoo aanstonds op d'outaren van hunne, nog niet door de zonden verdorve, herten een offer van dankbaarheid aan hunnen niet minder magtigen, als mildadigen Schepper, eene dankbaarheid die noit moest ophouden, zou de mensch zijnen

ingeschápen in pligt voldoen.

Z'is deze zelve pligt, die de nazâten van onze eerste oûders niet minder is opgeleid, zoodat w' al te zâmen volgens den Apostel Jacobûs verpligt zijn te belijden, dat alle goede giften, en

Jac. 1-17. alle volmaakte gâven van bôven zijn, afkômende van den Vader Ligten.

Maar, elaas! al hebben wij alle dezen pligt, wie is'er onder ons die den zelven volkômen nâkômt? Ja zelfs terwijl men'er nogal vind die hûnnen schepper plegtelijk zoeken te eeren en nogal verscheide deugden oeffenen, wênigen zijn'er die van de deugd van dankbaarheid zig na behôren qûijten.

Is het dan mijne pligt niet, Geliefden, om U. A. hierover te spreken, en tot dezen grooten hoofdpligt op te wekken?

Indien ik daar eit gelegenheid toe heb, 't is in 't h:Ev::

waarin ~~wij~~ de schrikkelijke ondankbaarheid der 9. Jôden, die door Jesus van hûnne melaatsheid genêzen wâren, gesteld zien tegen de dankbaarheid van eenen Samâritaan, die met hen genêzen was.

Propositio De meining is het gedrag van dezen Laatsten U. A. als in ten V. B. voor te stellen. D'Ev. beschrijft zijne dankbaarheid aldûs: Unûs a ex illis &c. Deze woorden zûllen w' eerst Letterlijk verklâren, waarûit wij dan de pligt van dankbaarheid zûllen Leeren. Attendite.

Drie onderscheide zâken aangaande de dankbaarheid van den Samâritaan zijn'er in den text t'aanmerken:

1mo Dat hij zijne dankbaarheid niet ûitsteld, maar zoo hij zag dat hij gezûiverd was, wederkeerde

2do de manier op dew hij zijne dankbaarheid ûiterlijk toont

3tio De persoon die hij was, viz. een Samâritaan.

1mo Jesûs had de 10 melaatzen, die hem om hûnne genêzing verzogten, naa de Priesters i.e. naa een van de priesters gestûurd en hen bevôlen op te drâgen 't offer dat God voor gezûiverde melaatzen wilde geofferd hebben, en had hen daardoor genoeg te kennen gegêven dat zij aanstonds zoûden gereinigd zijn. En zie nauwlijks zijn z' op den gang, of Jesus, alhoewel niet tegenwoordig met zijn Ligchaam, geneesd hen door de kragt van zijne overal tegenwoordige Godheid.

Dit wierd nauwlijks een Samâritaan onder hen, d'eenigste onder de 10 gewaar, of hij erkend aanstonds dat deze genêzing door de magt van Jesûs ~~kwam~~, en in plaats van tempelwaard te spoeden, en daar zijne dankbaarheid te toonen volgens Moijses

Moÿses Wet, ~~die~~ keirde hij eerst tot Jesus om daar zijne dankbaarheid
voor die onbevattelijke genezinge ~~te betoonen~~ af te leggen.
Het blijkt niet uit de beschrijvinge van Lucas, dat deze Samá-
ritaan zijnen pligt volgens het gebod van Moÿses bij de Pries-
ters niet heeft verrigt. Ja zelfs eenige uitleggers meinen wel
dat hij dat met d'anderen zou gedaan hebben voor zijne weder=
komst tot Jesus zijnen geneesheer:
Dog egter het schijnt meer met den text over een te komen
dat hij aanstonds, zonder uitstel, zoodra hij zijne zuiveringe zag, wederkeerde,
~~gerkiedde~~, terwijl hij Jesus nog schijnt op de zelve plaats aan te
treffen, daar hij het gebod ontfangen had van zig den priesteren
te vertoonen. Dog om beide die gevoelens overeen te bregen, zeggen wij ~~zoo~~ dat 't waarschijnlyk is dat hij eerst tot Jesus wederkeerde, en daar naa volg: Jesus bevel zig ging vertoonen aan den priester.
2do. De manier op ~~dat~~ hij wederquam om zijne dankbaar=
heit te betuigen, beschrijft d' Ev. met te zeggen, hij keerde we-
der met luider stemme Godt grootelijks loovende. Zij maakte
een groot geroep, en wel zoo een geroep, waardoor hij Godt ver=
heerlijkte.
Niets is 'er eigender aan eene opregte dankbaarheid, dan wel
't ontfangene weldaad aan de wereld bekend te maken. 't hert van
een dankbaar mensch word zoo vervuld door d'innerlijke erken=
tenisse van ~~het~~ genootene weldaad dat het moet uitbarsten, en
uiterlijk kennis geven, van zijne innerlijke gesteltenisse. 't was
hierom zoodra de kreupele van d'apostelen Petrus en Joes zij- Act. 3.
nen gang wedergekregen had voor de schoone poorte van den tem=
pel, dat hij zijn ontfangene weldaad aan ijder een bekend wilde maken, en
hierom door den tempel ging wandelen, opdat een ijder ooggetuigen zoude zijn van zijne wondere genezinge. 't was op
de zelve manier dat de beroerde zijne dankbaarheid toonde Luca 5-25
als Jesus hem gebood zijn bed op te nemen, en te gaan wandelen,
waarom ~~dat~~ hij tot teken van dankbaarheid voor deze wondere genezinge
zijn bed op nam en ging wandelen, maar ook Godt grootelijks loofde. En zoo hier ook de ge-
nezene Samaritaan, hij schreeuwd overluid met een groot geroep
en verheerlijkt Godt, en getuÿgd met eene kragtige stemme
dat die gene, die hem genezen had, waarlijk Godt was.
Dit blijkt nog klaarder uit zijn uiterlijk gebaar, ~~dat~~ hij
zijn geroep vervoegdde, en hij viel (zegt Ev.) op zijn aangezigte
voor zijne voeten hem, bedankende
Onder alle uiterlijke gebaren die aan den Zaligm toonden
de menschen, als zij van den zelven of iets verzogten, of zijne
verhevene majesteijt erkenden, was 't dat zij voor zijne voeten
plat op hunne aangezigten nedervielen. // Dus een melaatze, Luc. 5.
die den Zaligm zijne genezinge afbidden wilde, viel onder

zoo de mannen die eenen doven en stommen tot Jesus bragten als Jesus dien genezen had, hoe meer Jesus hen gebood dat zij 't niemand zouden zeggen, hoe zij 't meer verkundigden, en hoe zij zig meer verwonderden zeggende: hij heeft alles wel gedaan Mar. 7. niet alleen

// zoo Jairus by Luc. 8-41.

zijn smeken op zijne aangezigte néder, om zoo te toonen zijn
eerbied die hij had voor den génen van wien hij zijne genézinge
verzogt. En zoo hier ook de eene van de 10 gezuiverden me-
laatzen &c.

In inderdaad het zuiveren van de melaatsheid wierd van
ouds aan de godlijke magt toegeschréven. in hierom als Náä-
man de Sijrier van den koning van Sijrien afgezonden was
tot den koning van Israël met verzoek om hem van zijne me-
4. Reg. 5-7 laatsheid te genézen, zoo zei de koning van Israël: Ben ik dan
een godt, die kan dooden en levend maken, dat hij tot mij zend
om een man van zijne melaatsheid te genêzen? Náäman zelfs
erkende dat'er eene gods magt toe vandoen was om hem te
v. 11. ^daarom gezonden na de Jordaan om zig 7maal te wassen, ~~zo~~ zeide hij ~~zegeten~~ zuiveren, ~~zo zeide~~ ^ ik meinde dat hij tot mij zoude uitkómen
en staande den naam van den Heere zijnen godt aanroepen.
Hierom ook genêzen zijnde erkende Náäman dat het door go[ds]
magt geschied was, zeggende: Nu weet ik waarlijk dat'er geen
v. 15. ander godt is op het gansche aardrijk, dan alleen die in Israël.
(Om deze réden vielen d' apostelen op hunne aangezigten néder
tot bewijs dat zij godt wilden eeren, als de stem des Váders op
Thábor wierd gehoord, terwijl Jesús van gedaante veranderde
en de Váder uit de wolken uitriep: Dit is mijn welb: zoon...)
'T is dierhalven gansch waarschijnlijk dat de gezuiverde me-
laatze nu genêzen zijnde Jesús voor godt erkendde, of ten
minste dat'er eene godlijke magt bij hem was, en hierom hij vi[el]
plat op zijn aangezigte voor Jesús néder, en vertoonde zoo zijn
dankbaarheid met eene plegtige ootmoedigheid, terwijl hij
in zoo een postuur voor zijne genézinge bedankte.

3tio 'T is al heel aanmerkelijk het ^geen er d' Ev. bijvoegd aan-
gaande zijn persoon. En dit, zegd hij, was een Samáritaan
q. d. terwijl de 9 Jóden ondankbaar wáren, menschen die hun-
Ps. 75 nen godt bóven anderen kenden, volgens Davids zeggen: No-
tus in Júdaea deús, et in Israël magnum nomen ejus, ter-
wijl dit wel onderregt volk ondankbaar was, ~~[illegible]~~ ^zie een Sa-
máritaan ^koomt, en toond zijne dankbaarheid.

'T is misschien U. A. niet al te wel bekend wat volk de Sama-
ritánen was. 'T was een volk meest uit 't heidendom gesproten
dat de koning van Assijriën, na 't overvoeren van Israël, na Sa-
mariën gezonden had om te woonen. 'T was een volk dat de
godsdienst van Israël met 't heidendom paarde, en daar
naa den Heer van Israël in den timpel Garizim diende.

De Jóden hadden eenen zeer grooten haat tégen deze Samá-
ritánen

ritonen, en wilden gène ommegang met de zelve hoúden, en stelden hen in den zelven rang met de grootste zondaars, zoo verre dat z'om Iesús wel en op 't vinnigste úit te schelden, hem eenen Samáritaan noemden. Iois. 4-9. C. 8-48.

273

Zúlk een man dan, zoo hâtelijk bij de Iôden, zoo schrikkelijk van hen in d'úiterlijke godsdienst afgescheúrd, toond zijne ootmoedige dankbaarheid aan zijnen geneesheer Iesús, nadat hij van de melaatsheid door zijne almagt ook afwêzend genêzen was, en geeft ons zoo een heerlijk V. B. van dankbaarheid, die wij alle düizendmaal meer, als deze ellendige, aan die verhêvene majestijt schúldig zijn.

Morale

Zie daar dan, Geliefden, een V. B. van dankbaarheid tot Godt eene dankbaarheid die wij alle verpligt zijn te oefenen.

Dog eer ik U. A. van dezen grooten pligt sprêke, en het V. B. van dezen dankbâren Samáritaan U. voorstelle, zoo dinkt mij dat het bêter is eerst eene nette beschrijvinge te gêven, waar in de dankbaarheid bestaat, die wij gode zoo zeer schúldig zijn.

Ik wil die beschrijvinge van de dankbaarheid niet hâlen bij de spitsvinnige ~~Wijsgeeren~~ Filosoofen, of naúwgezette school-Leeraaren, 't oúd Hijpoons ligt de h. Aúg., die niet minder in de zêdenleer, als in de verhêvenste stoffen van de godsgeleerdheid heeft úitgeblonken, beschrijft z'ons als hij zijne deftige aanmerkingen maakte op den brief van Paúlús tot de Romijnen: „Deo (inquit) grãs agere, est sentire oïa bona a Deo data eē, et pro ipsis ipsúm laúdare, in ipsúm credere ore et opere.„ Hierin bestaat dan de pligt van dankbaarheid: 1º dat wij ons overtúijgen dat waarlijk al wat wij zijn of wat goeds wij ook hebben, het ons van Gods hand kómt, volgens dat Iacobús zegt: Oē datúm..... Iac. 1-17. 2º dat únde et Paúlús: Qúid habes, qúod ō accepisti? 1. Cor. 4-7. wij ~~God~~ daar voor moeten lôven en danken. 't is waar 't is ons onmógelijk aan gode voor zijne gâven zoo dankbaar te zijn, dat wij ze wêderom met gelijke gâven beloonen, 't is eene waarheid ons van den zelven vader Aúg. nagelâten: grãs agere Deo possúmús, referre ō possúmús„. in Ps. 47. Zoo dan Godt danken bestaat volgens Aúg.: 1º... 2º....

Tot deze noodzakelijke deúgd zijn wij zoo dikwils verpligt ~~zoo dikwils~~ als wij met den dankbâren Samaritaan van Godt eenige gâven ontfangen. En om de waarheid te zeggen van 't eerste oogenblik van ons lêven tot nú toe wat ontfangen wij ~~meer~~ gedúrig al gaven? Creatio, redemptio; sanitas, victus Act: 17-28. amictús, vita oï momento iterúm data; Baptismús, participatio aliorúm Sacramentorúm, tot innúmera grãs sanctificantes; verbo: quot quantasq grãs et Dm Corpús, et Dm aam à Deo ~~ā~~ accepimús? adeoq quantam gratitudinem # dbms ei?

// Eph. 5-19 onderhoud elkanderen met Psalmen... altijd voor alles godt den vader bedankende &c
Phil. 4-6.

Is het dan niet met de grootste reden dat d' Apostel Paulus ons meer als eens tot dien grooten pligt, zoo wijnig, elaas! onder de Chr. betragt, aanmaand? Hoor hoe hij spreekt: // Laat uwe begeerten in alles door bidden en smeeken, met dankzegginge voor godt bekend worden. In hoe zullen wij ons bidden en smeeken met dankzegginge voor godt bekend maken? Meer en meer (zegd Pau:) daarin aanwassende met dankzeggingen. Waarom hij wederom: Weest gedurig in 't gebed, wakende daarin met dankzegginge. Ook als Paulus aan Tim: schijnt voorte schrijven d' uiterlijken pligt in de vergaderingen der gelovigen, laat hij zig dus onder anderen hooren: Vooral vermaan ik u, dat'er smeekingen, gebeden, verzoekingen, en dankzeggingen gedaan worden voor alle menschen. Verbo, dankt (ait) Godt in alles //

Col. 2-7
C. 4-2.
1. Tim. 2-1

Zoodant is 't wel een nootzakelijke pligt voor ons Christenen...

// want dit is de wille gods in C. J. over u allen. 1. Thess. 5-18.

Maar laat ons 't V. B. van den dankbaren Samaritaan wat nader aanschouwen, en uit d' omstandigheden van zijne dankbaarheid ~~ons pligt~~ leeren wanneer, en hoe wij God moeten bedanken.

1° de Samaritaan is aanstonds dankbaar, ut vidit...

Hier geld, of mag men toepassen, de spreuke der heidenen aangaande de vlijtigheid in het stuk van mededeilzaamheid: Qui cito dat, bis dat. Zoo ook die &c

Hinc Patriarchae veteris test: cito post acceptum a deo aliquod beneficium, altaria exstruebant, ut in eis sacrificia gratitudinis deo offerrent. Sic Noë post diluvium; Abraham servato filio; Josue statim post transitum Jordanis sacrificium obtulerunt.

Idem hoc deus ô obscure indicabat per oblationem primitiarum, quam in veteri test: ab Israëlitis exigebat.

En dit is onze pligt ut accepimus aliquod beneficium statim grati ai signum ostendendum, statim procedendum ad gratiarum actionem. Zijn wij dan gered uit eenig gevaar, ziekte &c

2° D. Samaritaan ~~met~~ toonde zijne dankbaarheid met zijne stemme te verheffen, en voor Jesus voeten neer te vallen

in zoo wij ook, wij moeten niet alleen ons vergenoegen met gods weldaden in 't verborgen bij ons zelven t' erkennen, maar ook volgens tijds omstandigheid en gelegentheid met luider stemme godt grootelijks loven.

Zoo loofde en dankte David den Heer voor alle de groote dingen, die godt aan zijne ziele gedaan had. Koomt, hoord toe (riep David) gij alle die godt vreesd, en ik zal vertellen hoe groote dingen hij mijne ziele gedaan heeft. Tot hem heb ik met mijnen mond geroepen, en ik heb hem ver-

Ut vidit &c

1. // cum Davide: Quid retribuam Dno oibs &c Ps. 115-12. 3 Loof mijne ziel den Heer, en vergeet dog alle zijne weldaden niet. Ps. 102.
2. Heeft god ons verlost van eenige bekooringen; gelegenheden van zonden, of ook zelfs van de zonden? dicamus: Ps. 115-17. Verbo: Ps. 117-17 quotidie cum david dicemus: Loof &c ut supra. Sic Samaritanum imitabimur, qui

verhéven met mijne tonge.
Zoo de man, als hij zijn verlórene schaap, en
Zoo de vrouw van 't l4: als zij haare verlórene dragme weder= Luc. 15-9
gevonden had, riep haare vriendinnen en gebúrinnen te
zámen, en zeide: verblijd ú met mij, want ik heb de drag=
me, die ik verlóren had wedergevonden.

Zoo hebben ontelbaare heiligen naa énig weldaad ontfangen te hebben, met lúider stemme Godt grótelijks geloofd, wanneer zij terstond een áútaar opregtten, om een dankoffer den Heere op te drágen, of eenige lofzangen zongen.

Exordium

1753. 63.
in 1o Sacro
Secutus den Ch.
yader ab initio

Godt, die onze opperleermeester is, heeft ons zijne redelijke schepzelen zoowel in 't Oude als Nieuwe Verbond op veele wijzen onderwezen, Ja zelfs heeft Godt d'onredelijke schepzelen daar dikwils toegebruikt.

Prov. 6-6

Ga bij de mier, ô Luijaard zeide eertijds Gods geest door de penne van den wijzen Salomon, geef agt op hâren handel, en leer de wijsheid. de propheet Isaias, door den zelven geest geleid, steld den os en ezel tot leermeesters van 't verbasterd Israël, als hij al klâgende uitroept:

Isa. 1-3.

D'os kend zijnen meester, en d'ézel kend de kribbe van zijnen hêre, maar Israël heeft mij niet gekend. Insgelijken de propheet Jeremias:

Jer. 8-7

de Wouw kend zijnen tijd in de lugt, de torteldüif, de zwâluw, en d'oijevaar passen op den tijd van hunne overkomste, maar mijn volk heeft het regt des hêren niet gekend. Zie zoo

|| heeft Godt meenigmaal de menschen door d'onredelijke dieren willen leeren.

Onder de menschen, heeft het Gode behaagd niet alleen lôden zijner kerke tot leermeesters van zeden en pligten toegebruiken, ~~testellen~~, maar zelfs heidenen, ongelôvigen en afgescheurden van zijne kerke. Dus leerden wel eer de wijzen uit den oosten de Jooden van Jerusalem dat de Messias gebôren was, en den pligt van den geborenen Jesus t'aanbidden. Wat schône lessen van liefde geeft ~~niet~~ een heidensch hopman, die voor zijnen zieken knegt din Heiland bad? ja wat een uitmuntend voorbeeld van geloof en ootmoedigheid geeft hij ons? Voorgaande Zondag stelde Chs in de parabel van den gequetsten op den weg van Jerusalem naa Jericho den Wetgeleerdin tot voorbeeld van de wâre liefde voor eenen Samâritaan, en besloot die gelijkenis met tot din Wetgeleerden te zeggen:

Luc. 10-37.

Ga hênen, en doe gij van gelijken. Van daag doet zig in 't Ev. wederom op een andere Samâritaan die, nevens 9 Joodsche melaatsen van zijne melaatsheid door Jesus gezuiverd zijnde, zoo hij zag dat hij gezuiverd was, wederkeerde, met luider stemme Godt grôtelijks lôvende, en dus, alhoewel een Samaritaan, ons alle den pligt van dankbaarheid leerd.

Propositio

'T is dit V. B. van dezen Samâritaan, dat wij U. A. nâder zullen voorstellen. D'Ev. zegd hier van in onze text &c

Nonne decem mundati st? & novem ubi st? ō ē invintus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigina. Luc. 17. v. 18. 19.

Dominica 13 Pentecostes 1746. 54. 67.

Onder dat zoort van fouten, die den mensch niet alleen voor Gode, maar zelfs bij de menschen, veragtelijk maaken, is wel een van de voornaamste d'ondankbaarheid. A. A.

Gelijk een onvrugtbaar land, waar in 't gezaijde zaad verrot, en noit eenige vrugten voordbrengt, van de gansche wereld word veragt, zoo word een ondankbaar mensch, in wiens gemoed het zaad van weldaden noit eenige vrugten van dankbaarheid voordbrengt van alle redelijke schepselen verfoeijd.

Men hoeft maar zijne natuurlijk oordeel te hebben om overtuigd te zijn, hoe hatelijk d'ondankbaarheid is, die, zoodra zij zig vertoond, den fontijn van mildadigheid, ook in den goedaardigsten mensche, aanstonds doet uitdrogen.

't Was hierom dat de heidenen, die van geen ander ligt, dan dat van de nature beschenen wierden, van ouds oordeelden, dat d'ondankbaarheid een van de quaadaardigste fouten was, die den mensch veragtelijk konden maken. 't Was hierom dat een oude Digter Ausonius van deze boosaardige foute zeide: Ingrato homine terra nil pejus creat. Als of die oude Poëet had willen zeggen: zoekt leeuwen, zoekt beeren op, zoekt na 't grootste wangedrogt, dat oit d'aarde heeft voordgebragt, noit zal iemand iets zoo wanschapen voor den dag brengen, dan een ondankbaar mensch. Auson. Epigram 140

't Was om de zelfde reden dat een ander heiden zeide: Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum hoem. dixeris; als gij eenen mensch ondankbaar noemd, zoo kunt gij hem geen grootere scheldwoord geven.

Jaa zelfs de welsprekenste onder de Romijnen, de groote Cicero beelde zig al van ouds in, dat alle zoort van boosheid in d'ondankbaarheid te vinden was. Nihil (ait) cognovi ingrato homine scelestius, in quo vitio nihil mali ō e. q. d. zoekt na geene fouten meir, zoodra gij in eenen mensch d'ondankbaarheid gevonden hebt; 't is niet van nooden, nademaal in deze eene foute alle quaad, en boosheid te vinden is. Cic. Lib. 8. ad Attic. Ep. 4.

Indien deze onmenschelijke fout zoo zeer van ouds gehaat wierd bij de heidenen, wie zou geloofen kunnen, dat deze hatelijke fout ook zoo gemeen zou zijn onder de Joden, die van Gode

boven alle andere volken door zijne Wet verligt waren! In-
dien die bij de Heidenen zoo hatelijk waren, die alleen aan hunne
mede menschen ondankbaar waren, wie zou gelooven dat'er zou-
den gevonden worden, die den Zaligm. zelfs voor eene bovenatuur-
lijke weldaad ondankbaar zouden wezen?

't is waar dit schijnt haast ongeloofelijk, indien men niet
door 't onfeilbaar verhaal van't Ev. hiervan overtuigd wierd.
Geen heidenen, maar Joden begaan dit schrikkelijk gebrek
in ons voorgelezen h. Ev.; geen een, maar negen; niet en op-
zigt van hunne medebroeders, maar van Jesus zelfs; niet in
eene kleine weldaad, maar zelfs dan als zij door eene ongehoorde
wonderdaad van den Zaligm. van hunne melaarsheid gerei-
nigd waren.

Jesus zelfs, die volgens Isaïas als een Lam zonder klagen
ter slagtbank geleid zou worden, schijnt dit zo gevoelijk
voor te komen, dat hij hierover, alhoewel zagtmoedig, zijn
klagten uitboezemd, zeggende: Zijn zij niet alle 10 gezuiverd
waar zijn dan d'andere negen? En dan voegd d'Ev. er nog bij
†dat J. tot zijne discip-
len en de Scharm zeide
Daar is niemand gevonden, die wedergekomen is om Gode
te verheerlijken, dan deze vreemdeling.

Propositio

Wij zullen dezen tekst 1mo Letterlijk uitleggen.
2do Eenige Zedenlessen. Attendite

De Heiland, die tot teken van zijne Messiasschap en
bevestinge van't zelve verscheide zoorten van ziektens op eene
bovennatuurlijke maniere genas, vereischte egter bij 't genezen
verscheide zoorten van deugden, ten deele van den elendigen,
dien hij zou genezen, ten deele van de genen die zulke wondere
genezinge voor hunne medebroeders verzogten; niet als of Je-
sus hen zonder dit niet kon helpen; maar op dat zij door de
genadige bijstand van Jesus door die deugden eenigzins zouden
verdienen, het gene hij hen egter uit louter genade schonk.

Dus eischte hij van de 2 blinden, eer hij hen genas, 't geloof
Matt. 9-28
zeggende: Gelooft gij ook dat ik magtig ben om u dit te doen
en aanstonds op hunne belijdenisse genas hij hen. Van de
9. 2.
9. 22.
Vrouwe, die aan 't bloedvloeden ging, en effen van te vooren
van den geroerden eischte hij een vast betrouwen. Confide
fili, Confide filia, zijn de woorden, waardoor hij telkens
hun vertrouwen vorderde. Van daag in 't Ev. eischte hij
van de 10 melaatsen hunne gehoorzaamheid aan de Wet
zouden zij genezen worden. Ite, ostendite vos sacerdotibus
En zie nauwelijks zijn zij bezig om die pligt te volbrengen,
nauwe

nauwlijks zijn zij den weg naa Jerusalems tempel ingeslagen,
of zij wierden door eene wonderen kragt van Jesus, ook af-
wezend genezen, hunne melaarsheid verdween op een oogen-
blik, en hun vel wierd wederom effen, glad, heel, en gezond.
Een onder deze gelukkige gezuiverden, zag nauwlijks zijn
geluk of wierd aanstonds indagtig de pligt, dien hij had
om zijnen geneesheere te bedanken. Hij was overtuigd dat
't Jesus was, dien zij te samen om genezing gesmeekt hadden,
die hen geboden had naa de priesters te gaan, die hen zoo
wonderbaar had genezen. Hij liep dierhalven wederom te-
rug naa zijnen weldoender, hij verheerlijkte God met een blij
geroep, viel Jesus te voet, en bedankte hem voor zijne wonder
weldaad, zoo onverdiend aan hem bewezen.

Nauwlijks had Jesus dezen dankbaren Samaritaan ge-
zien, of hij toonde zijne gevoelen over d'ondankbaarheid van
de 9 genezene Joden. Nonne 10 mundati sunt? et 9 ubi sunt?
Men moet niet meenen dat Jesus dus vraagde, als onwetende,
of ten minste twijfelende over 't gene dat op den weg aan de
melaatschen was wedervaren; maar hij deed deze vraag om d'
ondankbaarheid van de 9 anderen zooveel te meer te bestraffen.
't is een vraag, waardoor hij 't gevraagde niet in twijfel stelde,
maar veel sterker indrukte, niet ongelijk aan de vraage die
God eertijds door den propheet Jeremias deede: Numquid cœ- Jerem. 23-24.
lum et terram ego impleo, dicit Dns? Waardoor hij niet
als twijfelende vraagde, maar door 't vragen de waarheid scher-
per indrukte. Jesus wil dierhalven door zijne scherp vragen als
zeggen: 't is immers zeker dat z'alle 10 genezen zijn, 't kan
mij niet onbekend zijn, nademaal 't door mijne magt ge-
schied is, wat is dan d'oorzaak dat d'andere 9 agterblijven?
waarom komen die ook niet te samen om hunne dankbaar-
heid te toonen? Zijn zij niet gelijk met u in dankbaarheid,
die gelijk met u deze weldaad genoten hebben?

Wie zal ons nu d'oorzaak beschrijven van deze ongemene
ondankbaarheid in deze gezuiverde Joden, terwijl een Sama-
ritaan zig dankbaar toond aan zijnen genezer?

R. 1° Zommigen ~~zijn die deze~~ deze ondankbare Joden zoeken
te verschoonen, als of zij de pligt van Jesus aan hen geboden
te nauw hadden in agt genomen, en liever volgens Jesus
gebod zig eerst aan de priesters wilden vertoonen, dan
met den Samaritaan terstond wederom te loopen, om hunnen

genezsheerte bedanken. Dog om de waarheid te zeggen zeer zwak is deze verschooning, mits Jesus, eerst gevraagd hebbende: Zijn zij niet alle 10 gezuiverd? Waar zijn dan d'andere negen? 'er uitdrukkelijk bijvoegde: Daar is niemand gevonden &c te kennen gevende dat geen van die 9, nog voor, nog nadat zij bij de priesters zig vertoond hadden, wedergekomen is om hunnen genezer te bedanken.

2°. De geleerde Lijranus (Minderbroeder) beeld zig in dat die 9, Joden zijnde, niet wederom gekomen zijn om Jesus te bedanken, verleid zijnde door 't Priesterdom, die deze genezingen niet aan Jesus, niet aan zijne godlijke magt, maar aan de Levietische offerhande toeschreeven.

3°. Een andere reeden nog die deze 9 tot zulkeene ondankbaarheid aanleide was de vrees der Joden. 't was al om dien tijd dat dat schrikkelijk dwanggebod uitgegeven was onder de Jooden, waarvan Jois. 9. gewag gemaakt word, vir. dat zoo iemand

Jois. 9-22. belijden zoude Jesus den Chs te zijn uit de vergaderinge zoude geworpen worden; dat gebod tw zooveel indruk deed op de overC. 12-42. stens zelfs, die in Jesus geloofden, dat zij dat niet opentlijk durfden belijden om de Phariseën, opdat zij niet uit de vergaderinge zouden geworpen worden; dat gebod tw ouders van den genezenen blinden zoo bedeesd maakte, dat zij de waarheid niet durfden belijden, wie hunnen blindgeboornen zoone het gezigt wederom gegeven had. En dit zelfde gebod heeft ook waarschijnlijk deze 9 genezene melaatsen van hunnen pligt van dankbaarheid wederhouden. Hunne melaatsheid had hen, tot nog toe niet alleen buiten de Sijnagogen, maar ook uit alle vergaderingen gehouden, nu vreesden zij dat hunne erkentenis aan Jesus hen wederom zoude uit de godsdienstige vergaderingen of Sijnagogen sluiten. Zij wilden dierhalven liever ondankbaar aan hunnen gezegenden weldoender zijn, en dus Gods gebod overtreeden, dan 't gebod der menschen.

Na dat Jesus dus zijne beklag gedaan had over de 9 ondankbare Joden, gaat hij in den tekst over tot den dankbaarenen Samaritaan en zegt: Daar is niemand gevonden, die wedergekomen is om Godt te verheerlijken dan deze vreemdeling.

Twe zaken geruigd Jesus van den dankbaren Samaritaan. 1°. Dat hij wederom gekeerd was, terwijl d'andere gezuiverd zijnde Jesus door ondankbaarheid hadden verlaten, en voord gespoed waren na Jerusalem, ^zonder ook daarnaa tot Jesus te koomen 2°. dat hij Gode glorie gaf, of verheerlijkten.

3°. Jesus noemd den Samaritaan eenen vreemdeling, om dat meest alle de Samaritanen, uit vreemde volkeren gesprooten waren

waren, alhoewel zij voor kinderen van Jacob wilden aangezien worden, als blijkt uit 't gene de Samaritaansche vrouw aan Chs zeide Joes. 4. En van dezen vreemdeling of Samaritaan zegd Chs, om zijne dankbaarheid zooveel te meer te verheffen, dat hij alleen wederkeerde, daar de 9. anderen alle agterbleeven. Joes. 4-12.

2e. Gij zegd, dat die vreemdeling Gode glorie gaf. Daar zijn 'er die door dit verheerlijken, of glorie geven, niets anders verstaan, dan dat hij dankbaar was, zoo als d' Evan. te vooren van hem zeide, dat hij voor Jesus voeten nedervièl hem bedankende. Maar indien men 't wel bemerkt, zoo gaat deze vreemdeling, de gezuiverde Samaritaan nog verder, en erkend de Godheid van Jesus zelfs in zijne dankbaarheid, of ten minste erkend hij dat Jesus deze genezinge door eene magt van Gode aan hem gegeeven had uitgeregt. Eene belijdenis, die eenigzins met die van Nikodemus overeenquam, als hij tot Chs zeide: Niemand kan deze tekenen doen, die gij doet, ten zij dat Godt met hem is. Joes. 3-2.
Want inderdaad dit is de beteekening van deze spreekwijze Gode glorie of heerlijkheid geven op andere plaatsen van de H. Schriftuur. Zoo zeide Josue aan Achan, die tegen 't uitdrukkelijke gebod van Gode uit den roof van Jericho eenen rooden mantel, den goúden stók, en 200 Siekelen zilvers gehouden had, als 'er volgens Gods bevél geloot was, en 't lot op hem gevallen was: Mijn zoon geef den Heere Gode van Israël glorie, en belijd, en zeg mij wat gij gedaan hebt. q. d. beken Gods magt in 't belijden van uwe fout, toon door uwe belijdenisse dat 't lot niet zonder reeden door Gods bestieringe op u gevallen is. Josue. 7.
Op de zelfde wijze, als de Philistijnen, door Godt gestraft, met elendige qualen bezogt wierden, terwijl zij de bontkist onder zig in Dagons tempel bewaarden, gaven hen hunne priesters te raaden, dat zij d' Arke des Heeren wederom zouden stúren naa Israël met eene rijke schuldoffer, en (zeiden zij) gij zult den Gode van Israël eere geven. q. d. erken dat 't de Godt van Israël is die dit quaad onder ons heeft uitgewerkt. En op de zelfde maniere schijnt ook Jesus in den tekst te zeggen, dat de Samaritaan niet alleen nedervallende hem dus dankbaarheid betoonde, maar dat hij Gode d' eer of glorie gaf i. e. volgens de Schriftuurtaal, dat hij beleed, dat zijne genezing van Gode quam, en bijgevolg, dat Jesus, die hem genezen had, of Godt was, of ten minste dat hij deze genezinge door eene godlijke magt, die hem verzelde, had uitgewerkt. 1. Reg. 6-5
Zie daar d' uitlegginge onzer opgenomen woorden.

Moralia

Wij gaan nú tot de toepassinge, of 't zedelijke over.
En wel 1mo zeide Jesus: Zijn zij niet alle 10 gezuiverd? waar
zijn dan d'andere 9.? en wilde hij door dit vragen bestraffen
d'ondankbaarheid dier 9. gezuiverde Joden, die d'ontfangene
weldaad hunner zuiveringe zoo schielijk vergeten? ô! die zelfde
klagten zou Jesus ook nog wel over veele ondankbare Chnen
mogen doen, die even al eens gelijk deze 9 melaatsen van 't
Ev. te werk gaan. zodanigen zijn die genen, die in tegenspoed,
in nood, en in quellingen zijnde, Godt vuurliglijk bidden, en
roepen om barmhertigheid, maar zoohaast zij hulp, troost
en genade bekomen hebben, aanstonds alle zwarigheid, en te
saamen de gedagtenisse van de weldaad vergeten, niet als of zij
Gods hulp, en bijstand nú niet meer van noden hadden.
zulke Chnen zijn gelijk aan d'ondankbare Israëlieten in Egijpte en in de
woestijne, van den David: Onze vaders in Egijpte gaven geen agt
Ps. 105-7-13 op uwe wonderdaden, zij dagten niet op uwe veelvuldige barm-
hertigheden... zij veragtten wel haast zijne werken, en zij wil-
den zijne raadslagen niet verbeiden. Alle zulke ondankbare
Chnen zijn plomper dan een os, en botter dan een ezel. op hen
passen nog veel meer, dan op d'ondankbare Israëlieten, de klag-
ten die Godt wel eer over deze dede, als hij hemel en aarde
Isa. 1-2... als tot getuigen riep, en zeide: Hoort hemelen, en luister toe
o aarde... ik heb kinderen opgevoed, en groot gemaakt, maar
zij hebben mij versmaad. D'os kend zijnen meester, en d'ezel
kend de kribbe van zijnen Heere; maar Israël heeft mij niet
gekend, en mijn volk heeft mij niet verstaan. Weshalven
Godt ook tegen hen uitdonderd: Wee dat zondige volk, wee dat
volk met boosheden bezwaard &c.

Is dat dan zulk een lelijk quaad Gods weldaden zoo schie-
lijk te vergeten? Mishaagde dit aan den Heere Chs zoo zeer
in de 9 gezuiverde Joden, dat hij daar over zoo gevoelig was,
dat hij al klagende, en bestraffende zeide: Zijn zij niet alle
10 gezuiverd? &c. Laaten wij ons daar dan alt'hans voor leeren
wagten. Hebben wij enige nieuwe weldaden van den Heere gekregen,
heeft hij ons verlost &c.? verre van daar dat wij't met de 9
Joden vergeten zouden, zoo zullen wij met den vreemden Sama-
ritaan dankbaar wederkeren, voor Godt en C. J. nedervallen
hem looven, en bedanken, wij zullen met David zeggen: Quid
retribuam Dno pro oibus quæ retribuit mihi? wij zullen, zullen
met eenen Zacharias uitroepen: Gezegend zij de Heere Godt
van Israël, dat hij ons bezogt, en verlossinge gegeven heeft.

Looft mijne ziel den Heere, en vergeet met een dog alle zijne weldaden niet &c. Ps. 103-2...

2do Zeide Jesus, eerst gevraagd hebbende: Zijn zij niet alle 10 gezuiverd? Waar zijn dan d'andere 9? met nadrukkelijkheid van den Samaritaan: Daar is niemand gevonden die &c. Prees Jesus hem, dat hij niet deed gelijk de meesten deeden, nadat hij alleen van de 10 wederkeerde om Gode te verheerlijken? 3o. dit leerd ons dat men grootelijks bedrogen is, als men met de wereld voor enen vasten regel steld, dat men de meeste hoop moet volgen, dat men moet doen, zoo als de meeste doen. Niets is'er gemeender in de wereld, als men iemand iets anders ziet doen dan de gemeene man doed, dan dat men zegd: Waarom doet hij niet als anderen? wat hoeft hij zig uit te zonderen! dat hij doet gelijk anderen doen, waarom wil hij alleen uitmunten? en zoo zou de wereld ook wel ligt van den vreemden Samaritaan an't Ev. zeggen. Dog heel anders de Zaligmaker C. J. Hij bestrafte de 9 Joden, en prees den eenigen vreemdeling, zeggende: Daar is niemand gevonden, die wedergekomen is &c.

't is waar, ik moet bekennen, dat zig te willen uitzonderen van anderen zomtijds quaad is, en elders in alleen te willen uitmunten gevaarlijk is, en integendeel de gemenen strant, en manier te volgen, dikwils het beste is, dog dan spreeke van iet dat goed is.

Dus is het menigmaal gevaarlijk aan deugdzame, en godvrugtige menschen zelfs, in eenige oeffeningen van godvrugtigheden zig uit te zonderen, en boven anderen te willen uitmunten.

Des zal men vinden, dat die gesteld zijn om kloosters, vergaderingen, of Schoolen maagden te bestieren, de zelve altijd zullen inprenten, dat zij de gemeene regels van deugd, en godvrugtigheid moeten onderhouden, en niet tragten door eenige bezondere oeffeningen zig van anderen te willen afzonderen, en t'onderscheiden; zoo als deze, of gene door enen verkeerden ijver, en godvrugtigheid van zijnen oversten, en bestierder iets bezonders vragen zoude, 't zou hem van zijnen oversten met reeden afgeslagen worden, zijne bestierder zou hem met regt vermanen 't gewoonelijke te volgen. Want 1o de duivel zig menigmaal vertoond in een engel des ligts, en zulke bezonderheden, die uit enen ijver schijnen voort te komen, nemen waarlijk menigmaal hunnen oorsprong uit ene zekere hovaardigheid, die zig onder den schijn van deugd verbergd: of ook 2o zulke bezonderheden stellen iemand bloot aan't gevaar van zig te verhovaardigen, of d'agtinge van anderen te zoeken. 3o. zulke bezonderheden hebben ook dat quaad dat zij de zwakkere klijnmoedig maken, dat zij jaloezien,

haat, twist, twedragt en verdeeldheden baren. In dierhalven
het beste is in zulke omstandigheden den gemeenen trant te volgen

en altans niet iet bezonders te doen zonder den raad van zijnen ziel bestierder.

Quamquam ut haetenus diximus ejusmodi singularitates
in dictis circumstantiis malae et vituperabiles sint, certum
tamen e, dat d' afgezonderdheid van de gewoonelijke sleur en
maniere van leven der meeste menschen, niet alleen goed en
geoorlofd, maar ook noodzakelijk is, mits die der meeste kwaad is.

Deus bene praevidens quod inter Israelitas semper plu-
rimi legem suam violarent &c &c &c vide Serm
hujus Dom. 1739. Morale 1um.

Occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longe, et levaverunt vocem. Luc. 17. v. 12. Dom. 13 Pentecostes 1759. 65.

Te regt noemde wel eer de Propheet Malachiäs c. 4-2. den toekomenden Chs de Zon der regtvaardigheid; want gelijk, volgens het gemene denkbeeld der menschen, de zon noit stil staat, maar de wereld omgierd om de zelve te verligten, en te verwarmen, zoo heeft Jesus de zon der regtvaardigheid van zoo hij zig begon aan de wereld te vertonen noit stilgestaan, maar over al de strålen van 't ligt zijner lere, en weldådigheid uitgeschoten. zo dat met regt Petrus van hem zeide: die al weldoende door het land trok, en genas allen die onder 's duivels geweld wåren. Act. 10-38.

Eene doorlugtige proef hebben wij hier van in ons voorgelezene Ev: in een voortreffelijk mirákel op dien voet gedaan. D' Ev. zegd: als Jesús eens naa Jerúsalem trok, ging hij door Samariä, en Galilëe, en als hij in zeker dorp quam, ontmoetten hem 10 melaatse mannen, die gelukkig van hem genezen wierden.

Alles is in dit verhaal even wonderlijk, alles even leerzaam, zoo wel het gene voor 't mirákel geschiedde, als de ziekte van dezen elendigen, zoo hun verzoek, als 't gebod van Jesús, en de genezing die daarop volgde, nevens de dankbaarheid van den vreemdeling, en d' ondankbaarheid van de 9 gebörene Joden.

Dog om de kortheid van ons bestek zullen wij slegs in en met het begin van dit voorval onze heilige nieuwsgierigheid bepålen, nam dat de text zegd: hem ontmoetten 10 melootse mannen, die van verre stonden, en heften hunne stemmen op. In deze woorden zullen wij 2 zåken aanmerken 1° de ziekte dezer mannen, en daarin onze geestelyke melaatsheid ontleden. Propositio

2° de middelen die zij ter hunner genezinge gebruikten, waaruit zullen vloeien de middelen die wij geestelijker wijze moeten gebruiken om van onze melaatsheid verlost te worden.

Twe plaatsen in't h. Ev. spréken van melaatsen door den Zaligm genézen. D'eerste is bij Matt. 8., en d'andere in ons heid. h. Ev. Bij Matt. word alleen van éénen gewag gemaakt, in onzen Ev. text van 10. die ééne bij Matt. genas Jesus effen naa d'onderwijzing op den berg; déze 10 in zijne reise naa Jerúsalem op 't Lóverfeest; den ééne in zijn bijwézen met 't opleggen van zijne hand, en dat kragtig woord, volo mundare, déze 10 genas hij in zijn afwézen als zij bezig wáren met naa de priesters te gaan, egter het was in beide de gevallen de zelve melaatse ziekte.

Maar verwonder ú niet dat gij van zoo véle melaatsen in de h. bláderen hoord, en dat in't midden van't beloofde Land. Dit was geen wonder, de landaart van den éénen kant, en van den anderen kant de godlijke straf heeft déze ziekte in die Landstreek vermeerderd.

De hitte, en droogte van dat Land, névens andere eigenschappen hebben déze ziekte daar geteeld. Een zéker bewijs hiervan is de beroemde kruisvaard waardoor de Christene Prinsen het heilig Land hebben willen hernémen. Op dien tijd heeft men 'er ontallijken gezien, die déze ziekte in ons Land hebben gebragt, waardoor in verscheide Landstréken de verscheidene Lazarúshuisen zijn opgeregt, die naamals als die ziekte met den oorlog ophield tot een ander gebrúik hebben gediend, gelijk in't Lazarús hier ter stéde is te zien.

Daaren bóven ook, behalven den Landaart, diende deze qúaal tot een straf, die Godt dikwils aan d'overtréders van zijne h. Wet overzond. Zoo heeft de zuster van Moises het voor haar morren mooten bezúren, en is niet als naa't gébed van hároen broeder van die qúaal gezúiverd. (Núm. 10.) Giäzi de knegt van Eliseús kreeg 'er ook als een straf, wanneer hij zogt koopmanschap met de heilige záken zogt te drijven, en van de godlijke genézinge, door zijnen meester aan Naaman úit gewerkt, een voedzel zijner gierigheid wilde máken. (4. Reg. 5.) # Moises bedreigde zelfs deze qúaal aan Jsraël indien zij van Gods gebóden afwéken: De Heer zal ú slaan met de sweeren van Egipten.... met schúrft en jeúksel, in voege dat gij niet zult kúnnen genézen worden. (Deút. 28-27.)

Ozias Kóning van Juda 2. paral: 26-19 omdat hij zig vermetel verstoute wijrook t' offeren, wierd met mélaasheid geslágen. &c

Maar Godt, die nú zoo dikwils niet, als onder 't slaafelijk jodendom, de menschen zienlijk straft; heeft ons

ons altans van die ziekte in dit Land bewaard. Dog zijt verzekerd dat, terwijl de Lighamelijke melaatsheid hier niet zeer bekend is, de geestelijke hier niet min heerscht, ik zeg de zonde, een kwaal die duizendmaal meer de zielen besmet, dan ooit de Lighamelijke melaatsheid de Lighamen. ~~een~~ quaal, die de zelve uitwerkingen doet in de ziele, als de melaatsheid in 't Lighaom, ~~quaal~~ een kwaal zooveel te groter, hoe verheven der de ziel boven 't lighaam is. Men moet alleen van elende tot elende in de Lighamelijke melaatsheid gaan, en men zal aanstonds de zelve oneindig groter in de melaatsheid der ziele vinden.

3° De Lighamelijke melaatsheid maakte onder alle ziektens den mensch het lelijkste en onzienlijkste. de melaatsen dienden tot schrik voor die hen aanschouden; want wat kon 'er schrikkelijker zijn dan een menschelijk lighaam, waarin alle sappen en vogten bedorven zijn, waar door het Lighaam alle zijne uiterlijke schoonheid ~~[illegible]~~ verloor, die het door die sappen en vogten krijgt.

En dit past juist op de zonde, misdien daar door 't treffelijkste dat op de wereld onder al 't geschapene is, nam de ziel in een schrikkelijke monster veranderd word, die ziel, die in hare scheppinge het merk der godheid gekregen heeft, maar nu door de zonde het merk van den Satan zelfs draagt.

En inderdaad wat is 'er voor de zonde kostelijker, wat is 'er schoonder dan de ziel? hare schoonheid gaat zooverre dat zelfs d' Engelen daarover ~~doet~~ verwonderd stoon, ja niet alleen D' Engelen, maar Godz hare bruidegom zelfs, die van verwonderinge over haar uitroept: Cant. 1-15.
Zie gij zijt schoon, o mijne beminde, gij zijt schoon. hij roept tot twemaal hare schoonheid uit om zijn groot behagen in de zelve te tonen. En wederom: gij zijt C. 4-7.
gansch schoon, mijne vriendinne, en daar is geen vlek in u. ~~Maar~~, ziet de zonde, zoo dra de ziel die geestelijke melaatsheid heeft ontvangen, veranderd dat kostelijk pand in een afgrijselijk weron, zooverre dat Godt door zijnen Propheet tot zodanige bezoedelde ziele zegd: Gij hebt uwe schoonheid afgrijselijk gemaakt Ezech. 16-25.
van deze lelijke zondaars zegd ook David: Zij zijn Ps. 13-2.
bedorven en afgrijselijk geworden in hunne betragtingen

Ja niet alleen de zonde, maar ook hunne offerhanden
worden een gruwel voor den Here. D'offerhanden der
Prov. 15-8 godlozen zijn afgrijsselijk bij den Here. En bij Isaias
Isa. 1-13. ik heb een afkeer van het reukwerk. Zoo dat dan de
geestelijke melaatsheid der zonde de ziel oneindig
afgrijsselijker maakt in d'oogen van Gode, dan als de lig-
hamelijke melaatsheid de lighamen in d'oogen der
menschen.

2º. Maar dit is't nog niet al, maar gelijk de lig-
hamelijke melaatsheid oversmet, zoo is't ook met de gees-
telijke melaatsheid gelegen.

Eertijds was't den lighamelijken melaatsen geboden
van alle menschelijke gezelschap zig af te zonderen
op dat zij hunne quaal den gezonden niet zouden
aanvrijven, of overzetten.

Maar aan wien past dit beter dan aan de geestelij-
ke melaatsen, ik zeg den zondaren? Geene melaatsheid, geene
pest, of andere quade ziekte bederft zoo de lugt, en
d'omstaande lighamen, als doe deze droevige quaal de
gemoederen der menschen. Gelijk de droge stoppelen
door't minste vonkje ontstoken worden, en vuur vatten,
al zoo is onze natuur ontbloot van Gods genade, door
de minste quade voorbeelden der geestelijke melaat-
sen aanstonds ontstoken. Zoo zet dit geestelijk quaad
voord! Hierom vermaande d'Apostel Paulus zoo
zorgvuldig de Cor. Weet gij niet dat een wijnig zuur-
1. Cor. 5-6. deeg het gansche beslag zuurmaakt? Niet netter
kon hij het overzetten van de geestelijke melaatsheid
uitleggen. Gelijk een wijnig zuurdeeg een gansche
beslag of bakzel op wijnig tijd verzuurd, en zijne
hoedanigheid mededeeld, zoo is met de zonde af aan
dengenen die dikwils met de zondaars of geestelijke
melaatsen omgaan. 't Was om deze reden dat hij Paulus door
dit zinnebeeld van't zuurdeeg de Cor. aanmoande
den bloedschandigen Corinthiaan, uit hunne ver-
gaderinge te sluiten, opdat 't quaad dat als de pest
en kanker voordzet, tot d'andere geloovigen niet
zoude overgaan. Hij wist dat 't pik besmet den ge-
nen die 't aanraakt, en de zonde zoo overgaat, dat hij
voor een stokregel stelde: quade reden bederven
de

de goede zeden.

3°. De derde hoedanigheid van de melaatsheid, die haar ook afschrikkelijk maakt, en op eene geestelijke wijze in de zielmelaatsen gevonden word, is, dat de bedorventheid eenen groten stank veroorzaakt, waardoor hunne adem zelfs schadelijk is. Waarom den melaatsen geboden wierd hunnen mond zelfs te bedekken. Lev. 13

En, ziet! dit zelfde word in de zondaars of zielmelaatsen op eene schrikkelijke wijze gevonden. Want gelijk vleesch zonder zout bederfd en verstinkt, zoo ook een ziel, die door de zonde het zout der godlijke genade verloren heeft, begint voor Godt te stinken. Daarenboven dragen zij eene dode ziel, dood door de zonde, in een levendig lighaam om! wat kan er dan afgrijsselijker, wat kan stinkender voor Godt zijn dan als zoo een elendige zondaar? De propheet David geeft het door eene nette gelijkenis te kennen in zijnen Ps. 5. 11.
Een open graf is hunne keel, zij deden bedrieglijk met hunne tongen. Want gelijk uit een open graf, daar een dood mensch inlegt, een quade en pestige stank voordkomt, zoo ook uit den monden van dusdanige levendige grafsteen komt niet anders dan zondenstank voord, nadien, volgens 's heilands spreuk, Matt. 12 - 34
de mond uit den overvloed des herte spreekt; en volgens eene andere spreuk: 't is uit 't herte dat de C. 15 - 19.
quade gedogten, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valsche getuigenissen, en godslasteringen voordkomen. Dit zijn de dingen die den mensch besmetten, zoo den genen uit wien zij voordkomen, als anderen daar zij me omgaan, even gelijk de lighamelijke melaatsen eenen schadelijken stank van zig gaven.

Wie hoord alle deze elenden van de geestelijke melaatsheid, die niet verschrikt voor de zelve? Wie eischt niet als hij ziet d'afgrijsselijkheid van de zelve? 2da Pars
't is hierom dat de h. Anselmus zig niet ontziet deze wondere spreuk tegen de zonden, als hij de schrikkelijke verbeelding van de zelve gewaar wierd, uit te spreken.

„ Indien ik (zeide die h. man) van den eenen kant zag de
„ schaamte der zonde, en van den anderen kant de straf
„ en afgrijsselijkheid der helle, en dat ik noodzakelijk
„ onder een van tweën moest buigen, ik zoude mij liever in
„ de helle smijten, dan dat ik een zonde in mij zoude
„ toelaten.

Een waardige spreuk die ons de zonde met zijne leevendige koleur afmaald, een spreuk die alle Christenen voor dit monsterdier moet doen schromen # en die er mêe besmet zijn moeten met reden uitroepen met een Paulus: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

Waarom ook te regt d' Ecclus. 21-2 Quasi a facie colubri, fuge peccatum.

2da Pars.

NB er hac parte integer sermo in 3 partes dividendus fieri potest. vide Dom. 10. 1738.

Egter hoe zwaar die smet ook zij, wees getroost, o droevige zondaar, daar is nog middel over om van die quaal gezuiverd te worden, daar is nog hoop om 'er van genêzen te worden.

De 10 elendige melaatsen van onzen text lêeren ons door hun doen, hoe wij, of wat wij moeten doen om van onze melaatsheid gereinigd te worden. Chs, die hen naar 't lighaam heeft gezuiverd, zal u ook naar de ziel zuiveren, als gij maar de middelen gebruikt die zij gebruikt hebben. Hoor dierhalven wat zij deden. de text zegd: 1. *Zij ontmoetten Jesus* 2. *Zij stonden van verre*, en 3. *heften hunne stemmen op*.

En wel 1. *Zij ontmoetten Jesus*. Het is waarschijnlijk dat zij niet bij geval, maar met voorbedagtheid Jesus zijn te gemoet gegaan, dat zij dit van te vôren hebben beslôten, mits zij te gelijk, en 10 in getal hem ontmoeten. Zij hadden waarschijnlijk gehoord, dat Jesus van te vôren nog êenen melaatsen gezuiverd had. Dit gaf hen dierhalven moed om ook tot hem te gaan, en daar hunne gezondheid te hâlen daar zij die alleen van verwagtten.

2. Edog opdat zij niet zouden vertoornen dengenen, dien zij wilden smêeken, staan *zij van verre*. Het was hunne pligt van den êenen kant, volgens het boek Lev. het volk te schuwen, en al van verre hunne quaal te kennen te gêven, roepende: ik ben onzuiver. dêzen pligt moesten zij van den êenen kant waarnêmen. Maar daar en bôven is 't ook niet te twijfelen, of d' ootmoedigheid heeft

heeft hen dit ook geleerd, zij niet waardig agtende
digt bij te kômen bij dien persoon, dien zij ten minsten
als een groot Propheet, en waarschijnlijk voor den
Messias zelfs erkenden.

3. In dier voegen roepen zij tot hem, en
gêven door dit ùiterlijk geroep te kennen d'innerlijke
genêgentheid hùns herte, zij gêven dùs hùnne brandende
begeerte te kennen. Levaverunt vocem.

Zie daar 3 dingen die onze melaatsen het eerst van
allen dêden om genêzen te worden. Het zelve staat ons
te doen, indien wij van onze geestelijke melaatsheid
willen gezùiverd worden.

1. Tot Jesùs moeten w'ons kêren om van
onze geestelijke melaatsheid ontslâgen te worden.
Hij alleen heeft gezeid: Venite ad me oes qui laboratis &c.
Hij alleen is 't Lam die de melaatsheid der zonden kon
wegnêmen. Hij alleen heeft de magt om de zonden, al
wâren die zoo root als schaarlâken, wit te mâken als sneûw; hij is 't
die ons alleen met de hijssoop zijner genâde kan bespoe-
jen, en bôven sneûw wit mâken. Bôven, en benêvens
hem is er niemand anders die dan door hem, door zijn bloed de ziel
kan zùiveren. Daar is geen andere naam den menschen Act. 4-12.
onder den hêmel gegêven door den w wij moeten zâlig
worden. Zoo dan met de melaatsen moeten wij tot Jesùs
gaan. 2. Dog dit is niet genoeg om van onze me-
laatsheid gezùiverd te worden. Tot Jesùs te gaan is
wel een begin, maar niet 't geheel al. Wij moeten ook
met de melaatsen van verre staan. Wij moeten onze nê-
drigheid, wij moeten ons diep ontzag aan Jesùs tônen,
en als van schaamte van verre staan.

2. Zoo deede eertijds de nêdrige tollenaar, die alleen
van verre stond, en ùit ootmoedigheid en schaamte over
zijne zonden niet digt bij dùrfde kômen, waardoor hij
ook, verlost van zijne geestelijke melaatsheid, geregt-
vaardigd naa hùis toekeerde.

3. Op zôdanige manier wilde god eertijds in 't O. T.
eene eerbied voor d'arke des verbonds hebben, weshalven
hij beveelde: dat er tussen U. en d'arke zij een ruimte van 2000 elleboogmaten Josùe 3-4.

3. Wij moeten dan ùit eerbied, en nêdrigheid van verre staan
maar de schaamte moet daar van ook d'oorzaak zijn.

Vereischte god die eerbiedshalven voor d'Arke? Hoe veel meer voor ...

Wij moeten beschaamd zijn als wij door't gebed tot Jesus
komen. Die niet beschaamd is, weet de vuiligheid
van zijne zonden niet, om in zöeenen staat tot godt te
gaan. Zie maar hoe beschaamd een overspeelster
voor haren man, een verrader voor zijnen koning, een
verlorene zoon zig vertoond voor zijnen vader, en gij
zult ligt merken de schaamte, die een geestelijke me-
laatse moet hebben om voor de oogen van zijnen godlij-
ken geneesheer te verschijnen. Met wat nedrigheid,
eerbied, en schaamte voegde zig de verlorene zoon tot
zijnen vader? alle de woorden die hij sprak waren
blijken van zijne innerlijke beschaamdheid, en droef-
heid. In zöeenen staat moeten wij tot Godt ~~roepen~~ gaan,

3 en met de melaatsen onze stemmen op-
heffen. —

Dat dan alle degenen, die met de geestelijke melaats-
heid gequeld zijn, en wie is er die niet eenigzins er mee behebt is? in mul-
[# dat dan, zeg ik, alle geestelijke melaatsen] tis offendimus oes — # in zöeenen staat zig tot godt
hunnen geneesmeester ~~zig~~ vervoegen. Cor contritum &c
Noit heeft godt den mensch verstoten als d'afgrond
van ootmoedigheid aanriep den afgrond van barmher-
tigheid. Roep in zöeene gesteltenisse, en roep uit gan-
scher herte, zeg met david: De profundis clamavi &c
en Jesus zal u verhooren, die de roepende melaatsen
heeft gezuiverd, zal u ook zuiveren. Jesus chs heri
[Hebr. 13] et hodie, ipse et in sæcula. Dat w'ons dan voor hem
nederwerpen, en met de melaatsen roepen, en hij die
de melaatsen heeft gezuiverd, zal ons hier zuiveren,
opdat wij naamals met alle de zuiveren van herte
godt mogen zien in alle euwigheid. Amen,